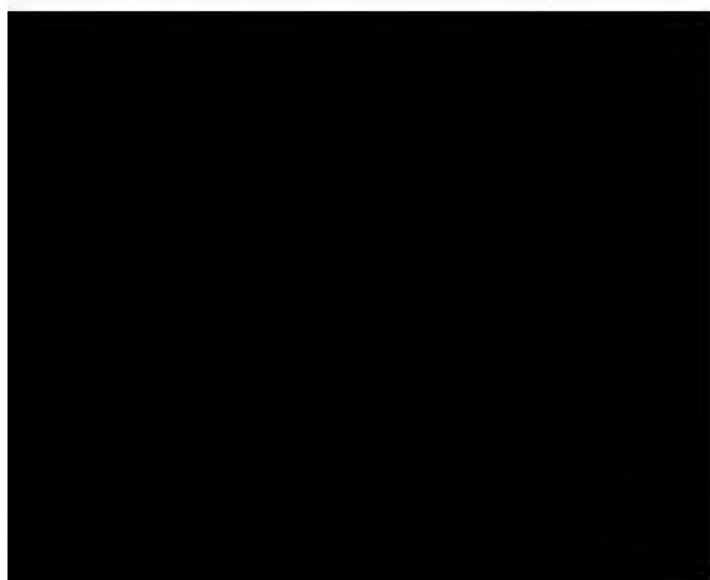
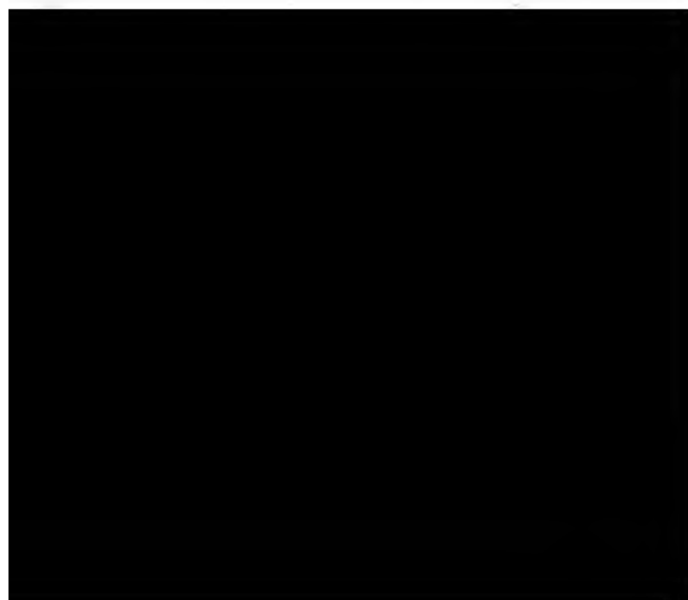

IO. GEORGII WALCI

BIBLIOTHECA THEOLOGI(

SELECTA

LITTERARIIS ADNOTATION

INSTRVCTA

TOMVS PRIMVS

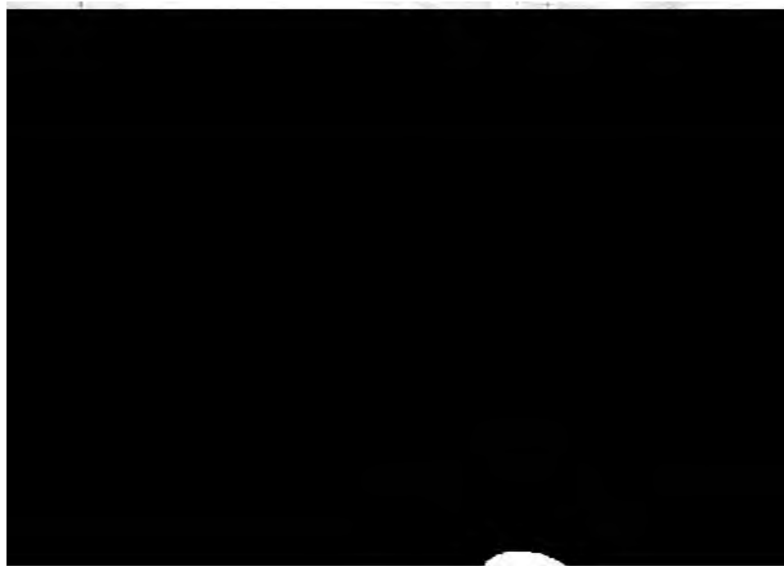

IENAE
SVMTV VIDVAE CROECKERI.
MDCCLVIII

REVERENDISSIMO
ATQVE ILLVSTRISSIMO
DOMINO
HENRICO
S.R.I. COMITI
DE BVNAV

DOMINO IN DAHLEN, DOMSEN, NOETTNIZ, OSSMANNSTEDT, GOELLNITZ ET GROSTAVSCHWITZ, VTRIVSQVE CAESAREAE MAI. A CONSILIIS INTIMIS TERRARVM VINARIENSIVM ATQVE ISENACENSIVM SVMMO PRAESIDI EARVMDEMQVE SERENISSIMI PRINCIPIS MINISTRO SVPREMO, STATVVM VINARIENSIVM ET ALTENBVRGENSIVM DIRECTORI, ORDINVM REGII SVECICI SERAPHINI ET IOANNITARVM EQVITI

MAECENATI AC
DOMINO MEO GRATIOSISSIMO

REVERENDISSIME
ATQVE ILLVSTRISSIME
COMES
DOMINE GRATIOSISSIME

QVARE TIBI, ILLVSTRISSIME COMES, hunc ego librum ſacrum eſſe, voluerim eidemque TVVM illuſtriſſimum nomen inſcribendi, ceperim conſilium, tam graues

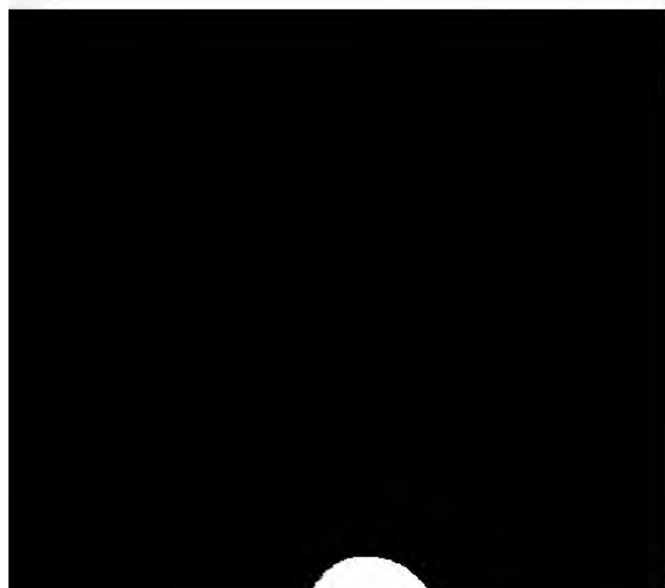
tamque iuſtas præ me habere mihi videor rationes, vt neque arrogantiæ; neque temeritatis ſuſpicionem pertimeſcendam mihi eſſe, credam. Præterea enim, quod in TE muſæ omnesque ingenuarum ac liberalium artium diſciplinæ tam ſtre-

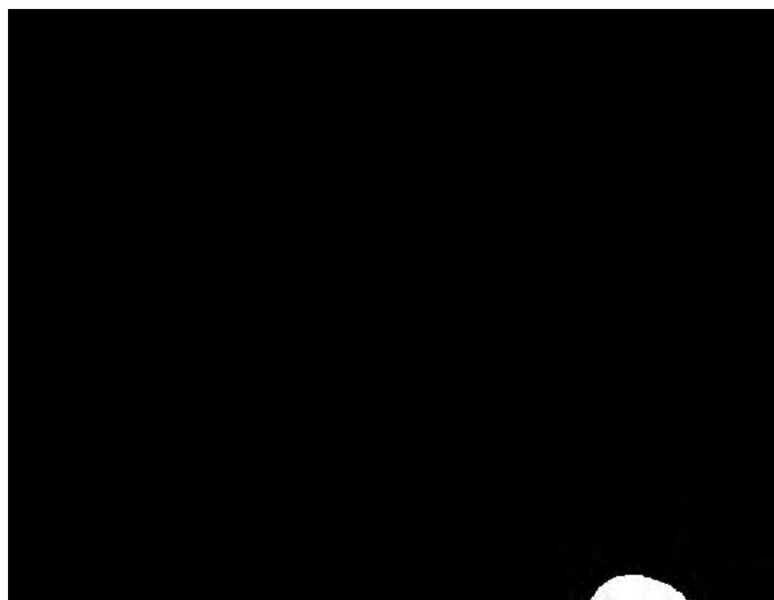
peris, in TE iunctas et mirabili certe
a consociatas suspicimus et colimus,
nda ac recondita eruditio haud infi-
i, omnium consensu, teneat locum.
is TE expendenti cuilibet ita com-
na esse, videtur, vt natalium splen-
et tantæ, quanta in TE est, doctrinæ
hm nullibi certe hodie; nisi in TE,
STRISSIME COMES, facile pos-
eriri, vltro lubenterque debeat fateri.
DOMINE, eruditio non angustis
is est circumscripta; aut solis pru-
ciuilis, quæ in TE summa est, fi-

)(4 nibus

ſeſſore digniſſima, dicam, quæ ne publicis quidem cedit, priuatas omnes longe poſt ſe relinquit inferiores, ſiue librorum pretioſiſſimorum adparatum et incredibilem fere multitudinem; ſiue eorumdem delectum, qui, acerrimum TE veræ eruditionis iudicem et æſtimatorem eſſe, præclare oſtendit; ſiue præſtantiſſimum, qui TVIS auſpiciis in lucem prodire cœpit, catalogum, omnium, quotquot vnquam fuere, et vtiliſſimum; et copioſiſſimum, velim cogitare.

numen mihi indulsit, et corporis et animæ vires per quadraginta prope annos et litteris et musarum alumnis consecraui: academia, cuius salutem semper et meam esse credidi: academia, pro cuius incolumitate perpetua vota nuncupare soleo nihilque magis opto, quam vt ea, his inprimis suspiciosissimis temporibus, salua maneat atque incolumis ac constans semper sit veræ pietatis schola, sanctissimum puræ religionis templum et florentissima musarum omnisque liberalioris doctrinæ officina. Hæc omnia quum reputo, ac

simul

[redacted]

ſimul expendo, quot et quantas fortunæ acceſſiones abs TE merito ſibi hoc bonarum artium domicilium queat promittere: quanta de TE et quam iuſta ſit ex tot editis præclaris TVAE erga noſtram academiam gratiæ ſpeciminibus omnium

[redacted]

Neqve vero non ſerena fronte hunc ſummæ meæ in TE pietatis nuntium excepturum TE, tutus confido. Spondet mihi id ac pollicetur gratia TVA, quam erga me a tempore vitæ meæ academicæ, quum *Lipſiæ* litterarum cauſſa commorarer, expertus ſum ſingularem. Confirmat me ipſum TVVM, quo viuum TE dudum conſecraſti, earum litterarum ſtudium, quibus ornandis in hoc libro operam meam addixi. Erigit me denique excelſa mentis TVAE ratio atque indoles, qua non muneris, TIBI oblati, modum;

ſed

ſed offerentis animum, ILLVSTRISSIME COMES, ſoles reſpicere. Tanto igitur confidentius publicas has meæ, quam in TE colendo mihi ſummam indixi, pietatis ſponſiones haud penitus ingratas TIBI fore, ſpero; quanto ſubmiſſius TE rogo,

omnia aduerſa procul eſſe iubere TIBI-que, velut ex perenni fonte, cuncta ef-fuſe largiri, quæcunque rerum TVARVM ſtatum vel vllo modo feliciſſimum fortu-natiſſimumque poterunt reddere. Id ſi fecerit deus benigniſſimus, ſi precibus meis dederit locum, impenſe ego lætabor: læ-tabitur noſtra patria, cuius ſaluti, in altius prouehendæ, TVAE curæ, TVI labores, TVAE vigiliæ vnice conſecratæ ſunt: læ-tabuntur omnes ciues, qui in TE opti-mum de deo ſibi conceſſum felicitatis ſuæ tutorem ac defenſorem habere ſe, vno

ore

ore et agmine quasi facto, confitentur.

Dabam Ienæ, d. xxx. april. CIƆIƆCCLVII.

TIBI

REVERENDISSIME

ATQVE ILLVSTRISSIME

COMES

[redacted]

LECTORI BENEVOLO

HISTORIAM litterarum ſpeciatimque librorum iis multam ac variam vtilitatem præbere,qui ingenia ſua ſtudiis ac doctrinis expoliunt,quisque, ipſius rei peritus,fatebitur. Qui enim iſta inſtructus eſt ac perſpectum habet, quæ ſint diſciplinæ cuiusdam origo, progresſio ac fata: qui eruditi viri omni ætate floruerint:

quæ exſtent illorum merita in rem litterariam: quales in lucem exierint, ſiue de his; ſiue de illis argumentis, libri: quid in iſtis laudandum: quid reprehendendum, ille ſane faciliorem commodioremque rationem inire poteſt, in ſtudiis ſuis prudenter feliciterque progrediendi. Id quod vti de omni litterarum genere ſtatuendum eſt; ita et illi huiusmodi adiumenta merito ſibi promittunt, qui ſanctiori doctrinæ operam nauant atque in illius ſtudiis verſantur. Sapienter igitur doctores, præſertim in academiis, [redacted]

rariam: antiquioribus, exhibent, quales sunt: opus, a
le illis ARGENTINO ERNESTO LOESCHERO, pri
quid re... us auctore, atque aliis cœptum, continuatur
odiorem...ue editum sub variis mutatisque his inscrip
lenter fe...us: *altes und neues aus dem schatz theologischer*
imni lit...*haften: unschuldige nachrichten von alten und*
iusmodi *theologischen sachen: fortgesezte samlung von alte*
tiori doc...*euen theologischen sachen: neue beytrage von alte*
versan...*euen theologischen sachen* ac, veluti illius su
acad em...nentum: *fruhaufgelesene fruchte der theologische*
studi...*ung von alten und neuen:* IO. CHRISTOPH. CO
mos lib...*userlesene theologische bibliothec:* FRIDER. C
illi ad p...KRAFTII et CHRISTIAN. GVIL. BECKERI
ii, qu...*richten von den neuesten theologischen buchern und*
nsent, ...*ren:* laudati KRAFTII *theologische bibliothec.*
it. commentariis non alia, nisi theologica scripta,
rantur; ad eos tamen et ii adiungendi sunt,
is tradi...per omnia litterarum ac librorum, sanct
um in il... quoque disciplinarum, genera diffundunt,
ex lib... cipue *acta eruditorum*, latina pariter a
vel sim... manica.

Præter ephemerides, adiumenta adferunt *catalogi librorum*, quorum adparatum celeberrimi ac doctissimi theologi sibi adquisiuerunt, inprimis quando apte dispositi sunt atque adcurationem præ se ferunt. Inter illos vtilitatem præbent catalogi bibliothecarum: THOMAE ITTIGII, IO. CYPRIANI, IO. FR. MAYERI, IO. WINCKLERI, ERNEST. SAL. CYPRIANI, VALENT. ERNEST. LOESCHERI, CHRISTIAN. FRIDER. BOERNERI, VRBAN. GODOFR. SIBERI atque aliorum; qui autem non

[redacted]

mul notitia librorum, qui ad ſingulas ſanctioris doctrinæ diſciplinas pertinent, ſuppeditetur, cuiusmodi ſunt: IOACH. LANGII *inſtitutiones ſtudii theologici litterariæ:* IO. CHRISTOPH. KOECHERI *conſpectus theologiæ vniuerſæ et via ad illius ſtudium recte feliciterque ingrediendum*, ac quæ principem locum iure tuetur, IO. FRANCISC. BVDDEI *iſagoge hiſtorico-theologica ad theologiam vniuerſam ſingulasque eius partes*, vna cum adpendice additamentorum, quæ et ſeparatim inſcripta: *hiſtoria theologiæ litteraria continuata et nouis acceſſionibus illuſtrata*, lucem vidit. Quumque inter præſulis romani adſectatores quoque fuerunt, qui viam ad ſacras litteras, prudenter ac feliciter addiſcendas, monſtrarent ac libros illarum percenſerent, et hi legendi ſunt, nominatim: PETRVS ANNATVS in *methodico ad theologiam poſitiuam adparatu:* IO. MABILLONIVS *tractatu de ſtudiis monaſticis;* vbi tamen maxime ſcripta, a monachis diligenter euoluenda, laudantur: LVDOV. ELL. DV PIN in *methodo ſtudii theologici, recte inſtituendi*, quæ itidem

 ſyl-

ſyllabum operum theologicorum ſibi coniunctum habet.

Nec minus, quam nunc commendata ſubſidia, ſpectant huc *vitæ theologorum*, eo modo deſcriptæ, vt etiam ingenii monimenta, ab iis ad poſteritatem transmiſſa, quorum vitæ enarratæ ſunt, diligenter commemorentur. In numero earum ſunt: MELCHIORIS ADAMI *vitæ theologorum*: HENRIC. WITTENII *memoriæ theologorum noſtri ſeculi clariſſimorum*: HENRIC. PIPPINGII *memoriæ theologo-*

ibi coniunc... embergensium resuscitata: IO. CASPAR. ZI
...t BARTH. CHRIST. REICHARDI vitæ
endata subsi...rum ienensium: GVIL. CHRIST. IVST.
iodo descrip... ANDRI diptycha professorum theologiæ in acade
ad posteritat... inprimis GVST. GEORG. ZELTNERI vit
iunt, diligen... orum altorphinorum, tum scriptorum recens
n sunt: M... concinnatæ, vt exemplum præbeant, ab
HENR... andum, qui ad vitas eruditorum, litteri
i seculi cla... nandas, adgrediuntur. De pluribus aliis
oriæ theolo... taceo.
is: IO. ... Omnia quidem scripta, iam a me con
ztlebende... rata, vtilitatem iis promittunt, qui in ea ...
vm Dev... ne ac studio versantur, vt notitiam libroru
implemen... logicorum sibi comparent; sunt tamen alia
lo: nachr... ito in illis præcipuum locum obtinent Bi
n vnd ref... heologicæ, strictiore sententia sic dictæ atqu
, quæ d... tione comparatæ, vt in illis opera, libri c
vitæ th... ationesque sanctioris doctrinæ, cuiuscunqu
illis e... sint ac religionis, recenseantur; siue nomei
LVDOV. I... becarum expresse præ se ferant; siue minus
ogorum ...stæ vel generales, vel speciales. Quas adpel
tembe

[redacted]

rales, illæ ad vniuerſam theologiam ſpectant; ita tamen inter ſe diuerſæ, vt aliæ litterarum atque argumentorum: aliæ ipſarum diſciplinarum diuiniorum ordinem oſtendant. Ad eas, quas in lucem emiſerunt doctiſſimi viri inter lutheranos, pertinent: I.) PAVLLI BOLDVANI *bibliotheca theologica; ſiue elenchus ſcriptorum eccleſiaſticorum illuſtrium*, Ien. MDCXIV. 4. eiusque ſupplementum, Lipſ. MDCXXII. 4. liber paruæ vtilitatis ac fidei: ab auctore ſcriptus, neque ad eiusmodi opus conficien-

[redacted]

n spectant ; ita sine caussa statuerunt. Scripta sine
tterarum adducuntur. Alia, mentione inprimis di
sciplinarum omissa: alia hæcque nullius momenti;
as, quas in In distinguendis præterea diuersis libris
er lutherar rum auctoribus neglecta est debita diliger
bibliotheca r: quum auctor in re tam diffusa ac laboris
corum illustri satus est, vt difficulter omnis error deui
ientum, L rit, non perstringenda; sed excusanda a
c fidei: ab opus laudandum esse, quisque iustus libi
pus confici sor pronuntiabit: III.) IO. CHRISTOPI
ecessariis, *bibliotheca theologica critica*, cuius prio
bibliotheca n MDCCXXI. posterior ibidem MDCC
n et titulor prodiit. Non omnibus, historiæ lit
occurrenti ritis, penitus ea se commendauit, vtpot
CLXXXV. careat vitiis. Ac sane facile adparet,
ustriæ. Ex multos libros percensere ac laudare, qu
gicorum sy vidit: in diiudicandis illis sæpe neglig
ebitam caut tionem: non pauca omittere præstanti
ert. At ve ter alias, caussa horum næuorum est,
udicarunt, adparatu librorum destitutus fuit; nec
s esse; neq tiam sanctiorum litterarum, qualem hu

i a 5

MDCCXVIII. tertia MDCCXIX. quarta MDCCXXI. quinta MDCCXXII. ac sexta MDCCXXIV. 4. opus, quod præstantia atque vtilitate sua multum se commendat. Bibliothecam suam FABRICIVS ea ratione describit, vt non solum libros eius ac quæ ad istorum historiam pertinent; sed etiam scriptorum vitas, breuiter quidem; attamen diligenter atque adcurate enarret; ita autem præclarum adparatum omnis generis librorum, theologiæ studio inseruientium, exhibeat: VII.) *catalo-*

momenti: VIII.) *theologische bibliothec, das ist, richtiges verzeichnis, zulengliche beschreibung vnd bescheidene beurtheilung der dahin gehœrigen vornemsten schriften, welche in Michael Lilienthals bucheruorrath befindlich sind*, quæ bibliotheca viginti partibus absoluitur, Regiomont. ab anno MDCCXLI. 8. editis. Constituunt istæ coniunctim duo volumina. Iusto ordine libri recensentur. Magnus eorum numerus polemici argumenti est. Notis, a LILIENTHALIO subiectis, præcipue iudicia de scriptis commemoratis, vna cum quibusdam aliis, quæ ad adcuratiorem eorum notitiam adiumenti quid habent, continentur: IX.) GOTTLIEBII STOLLII *anleitung zur historie der theologischen gelahrheit*, Ien. MDCCXXXIX. 4. quem librum eam ob caussam adduco, quia ille non tam historiam; quam bibliothecam theologiæ complectitur. Auctor enim in eo inprimis operam collocauit, vt scripta singulorum sanctioris doctrinæ partium percenseret: X.) *notitia librorum; siue bibliotheca portatilis, eaque tum nominalis; tum realis*, Norimberg. MDCLXXXVII. 8.

Prior

Prior pars libros theologicos exhibet quorumuis auctorum, qui in nulla communione ſacrorum romanorum fuerunt, germanorum atque aliarum gentium, vsque ad annum MDCLXXXVI. editos; poſterior autem ſcripta pontificiorum, itidem vsque ad dictum tempus diuulgata. Libri ipſi, qui recenſentur, aetate iſta in officina norimbergenſi Wolfgangi Mauritii Endteri venditioni expoſiti erant. XL) BARTHOLDI HENRICI WVSTHOFII *bibliotheca theologico-philologica*, ordine litte-

bet quorum. A reformatae ecclesiae doctoribus itid
e sacrorum thecas theologicas accepimus. Inter ill
ie aliarum ge IO. HENR. HOTTINGERI bibliothe
I. editos; Fabricius, Tigur. MDCLXIV. 4. qu
itidem vsq ibus. Prima exhibet prolegomena de
i ipsi, qui bibliothecarii, bibliothecis similibusque ai
norimberge secunda theologiam biblicam: tertia theo
tioni expo risticam cum adpendice de scriptoribus
CI WVST H LEONIS Africani libro manuscripto: q
ordine lia logiam topicam, symbolicam et systema
Lips. MDCCV. vniuersalem; quam particularem. Ost
scher deutsch hoc, Hottingerum magnam librorum
NNIS STE habuisse ac quamuis id naeuis haud carea
n realis alph ter alia auctorum nomina interdum vitio
', welche vnt sint; adfert tamen in studio literario v
phabetische or vel eo nomine commendandum est, quia
librorum vi titia librorum syriacorum atque arabici
Danielem Ba contemnenda sumi potest. Ante eum
TVS VOETIVS edidit: exercitia et
studiosi theologiae, Vltraiect. MDCXLIV.
MDCLI. 12. Francof. MDCLXXXV. I

bus iteratis editionibus colligendum est, librum hunc in existimatione fuisse; eam tamen amisit, postquam docti viri vitia illius denotarunt. Plura in eo de ratione studii theologici dicta sunt, quam de libris. Quae et de his in illo habentur, ea saepe vel ieiune; vel confuse ac falso tradita esse, haud difficulter perspicere atque ex erroribus, non leonioribus, speciatim suspicari, licet, VOETIVM multos auctores laudasse, ab eo non visos; aut non satis inspectos. Quod SAMVEL MARESIVS

eſt, libris doctrinæ partes pertinent. Compoſitum e(
imen amque opuſculum hoc eſt in gratiam iuuenum, e
runt. . Pilio, vt in ſtudio theologiæ quamdam hiſtoriæ
ſunt; quariæ, præſertim librorum, qui ad illud ſpectan
; ea ſæpe adquirant cognitionem. Eam ob rem nimia
:, haud eas, cui auctor ſtuduit, non reprehendenda; ſe
non laudanda: ſaltem excuſanda eſt. Nec præte
IVM SALOM. VAN TIL. Reliquit ille comment
; aut in *methodum concionandi*, quam antea ediderat,
ue cum ipſa *methodo*, poſt illius obitum, publi
m eſt expoſuit DAN. BEDBER atque eiusdem *bil*
ites, quam *theologicam* adiecit, Trai. ad Rhen. MDCCXV
labore n bibliotheca hac ſcriptores laudantur, qui
um publ ullum locum habere poſſunt; multi contra
ontracta præſtantiſſimi omittuntur ac, qui adducti ſun
CII. rum commemoratio non iuſto diſpoſita eſt c
ccleſiaſti miſit quoque *methodum* ac *bibliothecam* hanc
que ac de RIMMIVS, Francof. ad Mœn. MDCCXVI. S
ſt, qui editio pudendis erroribus commaculata eſt ſpe
gmaticam ue auctorum nomina deprauata ſunt.

is ſanctic

ri

Inter pontificios non defuerunt quidem eruditi viri, qui notitiam ſcriptorum theologicorum ſuppeditarent; in illis autem recenſendis ita verſati ſunt, vt vel data tantum occaſione ſyllabum eorum dederint; vel libri, de quibus expoſuerunt, non ad omnes; ſed quasdam theologiæ diſciplinas; aut certos auctorum ordines ſpectent. Ad opus, quod iure titulum habeat bibliothecæ theologicæ vniuerſæ, ex inſtituto ac ſingulari opera conficiendum ſe haud contulerunt,

[illegible] ANTONIVM POSSEVINVM ad locum

t quidem erris non caret. Præter errores in re litter
ɔgicorum supripla ac varia, facile excusandos, partiun
ita versati prodit. Lutherani atque alii, quos POS
um eorum del cohortem hæreticorum pertinere, falso
it, non ad omit, omissi sunt atque inter pontificios scrip
aut certos anime commendantur, iesuitis probati. I
uod iure titulod docti viri, etiam curiæ romanæ ad
ersæ, ex instiudum notarunt. ALEXANDRI FICHE
aud contuleram *omnium studiorum methodum et bibliothecan*
NVM ad *locum librorumque, earum ordine tributorum*, *v*
e: *adparatum* um PETRI LAMBECII *prodromo historiæ*
*amenti: eorum*que aliis quibusdam a IO. ALBERT. F.
græcos, horum erum editam, Hamburg. MDCCX. fol. pr
tra hæreticos quamuis enim illa inter libros memorari
siasticos: eos, quibus expono, ac multa de scriptoribus sa
nicum ius sunt ecclesiasticis: de interpretibus scripturæ ac
, *quocumque* conciliorum: de auctoribus theologiæ d
MDCVI. Comysticæ, scholasticæ in ea habeantur; suo te
inibus fol. opus hoc locum tenet inter monimenta, q
us hic opus teratim historia litteraria illustrata est.

quod autem Bibliothecarum theologicarum *specialium*

tio, vt illæ certa librorum genera eorumque notitiam complexu ſuo teneant. Quum libri huiusmodi inter ſe differunt, præcipue ſi ad eorum argumenta atque auctores animum aduertimus, ſequitur ſane, vt et bibliothecæ hæ ſint diuerſæ, ac diſtincte enarrari debeant. In aliis recenſentur ſcripta ſingularis diſciplinæ theologicæ ac per conſequentiam argumenti. Spectant huc: *bibliothecæ exegeticæ*, quæ continent ſyllabum ſcriptorum, qui de codice diuino commentati ſunt: præcepta hermeneuticæ ſacræ de-

rumque noti DCVI. et MDCVIII. memorantur: ANGELI
ri huius modi bliothecæ theologicæ et scripturalis epitome;
orum argum dine alphabetico digestus, ad promtius inuen
s, sequitur ius intelligenda, quæ in scripturam sacram a
c distincte nctis et a præcipuis aliquot theologis elucu
cripta singu om. MDXCIV. 8. PETR. BESODNERI
nsequentiam eologica; siue index bibliorum præcipuorum
exegeticæ, æ interpretum ebræorum, græcorum et lati
le codice dir terum; quam recentiorum, Francof. M
eutice sacræ uæ non magni momenti ac pretii est: F
, eaque phil VSTINIANI elenchus auctorum, qui in sa
onologiæ ae el vniuerse; vel singulatim, etiam in versiculos
pturas sacras a scripserunt, iuxta bibliorum ordinem dispos
bibliothecas us eiusdem cum indici vniuersali materiarum
ancta, sæpe li um, Rom. MDCXII. fol. tum commentario de
DLXXV. ibid tura eiusque interpretibus, Rom. MDCXIV. 8.
. MDLXX. omponendum auctor non singularem in
OBI ZANN tque adcurationem adhibuit; negligenc
logus auctor nanc, scripta adulterina veluti germana la
i testamenti que alia tradidit, itidem falsa atque errone
us et edition Anglos GVIL. CROWAEVS scripsit: elench

MDC b 3

rum in sacram scripturam, tam graecorum, q
rum, Londin. MDCLXXII. 8. de quo erudit
benigne iudicant: immo varia illius vitia
dunt. Ab hoc libro distinctus est alius,
ris nomine, sub inscriptione: *adcurata col*
catalogus scriptorum anglorum in vetus et n
mentum, tum vniuersalium; tum specialium; su
tatorum, adnotatorum, elucidatorum; aut expo
mine, operaque hac vel fuse, vel specialibus
sint defuncti, anglico sermone, Lond. MD
atque iterum eodem loco MDCLXVIII.
In praefatione adscribitur is pluribus praesta
ris, praecipue *Verneuilio*. Satis praeterea c

[redacted]

rum; quam [illegible]torum manibus sunt. Idem pronuntia
o eruditi viri [illegible] HENNING. WITTENI *repertorio bibl*
is vitia repre[illegible] *variis tam orthodoxorum; quam aliorum*
alius, fine [illegible] *nationum scriptis, vernacula praeprimis nost*
rata collectio [illegible]*bus, materiae quaecumque theologicae, maxime*
us. et nouum [illegible]*acticae, iuxta capita, et versus biblicos indica*
ium; siue [illegible]*nsentur*, Francof. MDCLXXXII. 4. Nec in
ut expositor[illegible]onore est: IO. CAROLI POETII *biblioth*
ialibus serm[illegible]*lis exegetico-biblica, hoc est, commentariorum*
d. MDCLXI [illegible]*m generalium; quam specialium, in vniuersa*
VIII. 8. [illegible]*ge*, Lipſ. MDCCIII. 8. vtpote quae non
praeſtantib[illegible]: attamen auctoris ſtudium laudari;
rea celeb[illegible]ſe contemni debet. Meliora praeſtare c
IEVS reliq[illegible] RIDER. MAYERVS in *bibliotheca biblica*
cialis in [illegible]*tationum de notitia auctorum pontificiorum, r*
brorum [illegible]*m et lutheranorum, immo et iudaeorum, qui*
VS Franco[illegible]*cripturam commentarios scripſerunt, decade*
non dilige[illegible]DCCIX. MDCCXIV. 4. opus autem, quod
e ab eo ex[illegible]at, ad finem haud perduxit. Enarrat tan
n noſtra aequi partim interpretes oraculorum diuino
ſcripta in [illegible]enſuerunt; partim ex pontificiorum ac re

rum, ſpeciatim anglorum, ordine vniuerſam ſcripturam ſacram commentariis illuſtrarunt. Quæ operis huius reſtabant, ea adiungere voluit CAROLVS ARNDIVS in *bibliotheca beati Mayeri biblica eaque continuata*, Roſtoch. MDCCXIII. 4. ac de lutheranis expoſuit, qui vel generatim; vel ſpeciatim codicem ſacrum explicarunt; at non omnibus, harum rerum gnaris, ſatisfecit. Nec ſine fructu conſulenda ſunt, quæ alii ſanctioris cœtus noſtri doctores hanc in rem litteris conſignarunt, nominatim: GEORG.

[...]getica recensentur, quibus bibliotheca eius [...]it: secundus: *biblischer archivarius der hei-[...]ft neuen testaments, welcher die besten auctores, [...] alten, als vornemlich von neuern scribenten [...]die uber ein iedes buch, capitel und vers des [...] geschrieben*, Regiomont. MDCCXLV. 4. [...] *biblischer archivarius der heiligen schrift al-[...]s*, cet. ibidem MDCCXLVI. 4. qui libri [...]giorem vsum apte compositi sunt. Iis, qui [...] cupiunt, quales dissertationes eo consilio scri-[...]sint, vt singularibus locis vtriusque codicis sa-[...]cem praebeant, inseruiunt: IACOB. FRID. WIL-[...]HAVSEN in *bibliotheca disputationum theologico-[...]philologicarum in vetus et nouum testamentum*, Hamburg. MDCCII. 4. MDCCX. 4. CHR. HENR. SCHETELI-[...]GIVS in *bibliotheca disputationum theologico-philologico-[...]exegeticarum in vetus et nouum testamentum, ab excellen-[...]tissimis theologis, tam priscae, quam nostrae aetatis, conscri-[...]ptarum*, Hamburg. MDCCXXXVI. 4. Omnibus his [...]iptoribus adiungendus est IACOB. LE LONG. [...]didit ille: *bibliothecam sacram, in binos syllabos distin-*

ctam, quorum prior, qui iam tertio auctior prodiit, omnes ſiue textus ſacri; ſiue verſionum eiusdem, quauis lingua expreſſarum, editiones; nec non praeſtantiores manuſcriptos codices cum notis hiſtoricis et criticis exhibet; poſterior vero continet omnia eorum opera, quouis idiomate conſcripta; qui hucusque in ſacram ſcripturam quidpiam ediderunt, ſimul collecta, tum ordine auctorum alphabetico diſpoſita; tum ſerie ſacrorum librorum: huic coronidis loco ſubiiciuntur grammaticæ et lexica linguarum, præſertim orientalium, quæ ad illuſtrandas ſacras paginas ali-

cet *auctorum, qui in sacros libros biblicos veteris et noui testamenti scripserunt*, Vitemb. MDLXXV. 8. ac locupletatus, ibidem MDLXXVIII. 8. AVGVST. CALMETI *bibliotheca sacra; siue catalogus optimorum librorum, studio sacræ scripturæ inseruientium*, quæ eiusdem *dictionario historico-critico sacræ scripturæ*, Venet. MDCCXXVI. fol. præmissa est. Ad speciales huiusmodi bibliothecas pertinent: IO. CHR. WENDLERI *prodromus bibliothecæ biblicæ perfectioris, exhibens historiam criticam commentatorum in epistolas paullinas*, Ien. MDCCXXI. 8. NICOLAI ALARDI *bibliotheca harmonico-biblica, quæ præter historiam harmonicam, tradit notitiam scriptorum harmonicorum*, Hamburg. MDCCXXV. 8.

Exstant bibliothecæ *symbolicæ*, ex quibus cognitio et symbolorum ecclesiarum, maxime lutheranæ, et librorum, ad ista spectantium, haurienda est. Nullus quidem, quantum scio, fuit, qui ad vniuersam librorum symbolicorum bibliothecam conscribendam ita se admoueret, vt illa esset singularis ac separatim lucem adspiceret; eruditissimi tamen viri ad istam, in posterum elaborandam, adiumenta præbuerunt,

buerunt, dum ſcripta ſymbolica, quorum ipſi ſunt poſſeſſores, enarrarunt. Duos illorum laudare, fas eſt. Alter, IACOB. GVILIELM. FEVERLINVS, ad publicum vſum transtulit: *bibliothecam ſymbolicam euangelicam lutheranam, quam ipſe collegit, diſpoſuit et adiectis adnotationibus deſcripſit*, vna cum duplici adpendice: priore de ordinationibus et agendis eccleſiarum noſtrarum: poſteriore de catechiſmis noſtratium, Gœtting. MDCCLII. 8. Alter, IO. CHRISTOPH. KOECHERVS, in lucem protulit: *bibliothecam theologiae*

[redacted]

ſche, frantzœſiſche, hollændiſche, deutſche, italiæniſche, griechiſche vnd lateiniſche ſchriften erlæuterte geiſtliche moral, nach allen tugenden vnd laſtern, decem partibus, auctore GOTTFR. CHRISTIAN. LENTNERO, Lipſ. MDCCXV. 8. Cum theologia morali, ſtrictiore ſententia ita dicta, conuenit theologia myſtica, eaque erroribus non contaminata. Quocirca ad locum hunc quodam modo referre licet PETRI POIRETI *bibliothecam myſticorum ſelectam*, Amſtel. MDCCVIII. 8. præcipue ob *epiſtolam*, quæ in ea eſt, de *auctoribus myſticis*, ac *catalogum plurimorum auctorum, qui de rebus myſticis; aut ſpiritualibus ſcripſerunt*; recenſet autem POIRETVS myſticos auctores ſine delectu ac diſcrimine, ſiue ſint puri; ſiue impuri; item ANDR. DV SAVSSAY diſſertationes de *myſticis Galliæ ſcriptoribus*, Pariſ. MDCXXXIX. 4.

Accedunt bibliothecæ *hiſtoriæ eccleſiaſticæ*. De ſcriptoribus eccleſiaſticis variorum libros coniunctim in lucem emiſerunt: SVFFRIDVS PETRI in *auctoribus præcipuis veteribus de illuſtribus eccleſiaſticis ſcriptoribus*, Colon. MDLXXX. 8. AVBERT. MI-

RAEVS

RAEVS in *bibliotheca ecclesiastica*, Antu. MDCXXXIX. fol. inprimis IO. ALBERTVS FABRICIVS in *bibliotheca ecclesiastica*, Hamburg. MDCCXVIII. quae aliis multo est instructior et locupletior pariter ac emendatior. Inter monimenta eorum, qui de ipsis scriptoribus ecclesiasticis commentati sunt, nonnulla itidem *bibliothecae* inscripta sunt, vti LVDOV. ELL. DV PIN *nouuelle bibliotheque des auteurs ecclesiastiques:* IO. GOTTFR. OLEARII *bibliotheca scriptorum ecclesiasticorum;* quae autem ad locum hunc haud perti-

[redacted]

que meliores atque vtiliores habeamus: CASP. SAGITTARII *introductio in historiam ecclesiasticam et singulas eius partes*, Ien. MDCXCIV. 4. ac IO. ANDR. SCHMIDII *Sagittarianae introductionis in historiam ecclesiasticam tomus secundus*, Ien. MDCCXVIII. 4. quod vtriusque auctoris opus principatum tenet ac singularem industriam iustumque ordinem monstrat; item: ADOLPHI CLARMVNDI *einleitung zur wissenschaft der vornehmsten vnd beruhmtesten scribenten, so die kirchenhistorie des neuen testaments mit vorsatz beschrieben*, Dresd. MDCCX. 8. Syllabum dissertationum, quibus selecta historiae ecclesiasticae capita illustrata sunt, GOTTLOB. FRID. GVDII *bibliothecae disputationum et obseruationum de selectis historiae ecclesiasticae capitibus specimen*, Laub. MDCCXLIII. 4. complectitur. Vnde speciatim notitia scriptorum ecclesiasticorum haurienda sit, ostenditur cum in IO. ANDR. BOSII *introductione in notitiam scriptorum ecclesiasticorum*, a me cum variorum adnotationibus ac BOSII *opusculis historiae et antiquitatum sacrarum*, Ien. MDCCXXIII. 8. edita, postquam illa antea iterum atque iterum litte-

ris

ris descripta fuerat; tum in THOMAE ITTIGII *schediasmate de scriptoribus, qui de scriptoribus ecclesiasticis egerunt*, Lips. MDCCXI. 8.

Nec prætereundæ sunt bibliothecæ *homileticæ*; siue eorum scriptorum, quæ ad orationes sacras componendas adminicula præbent. Tales sunt: HENNING. WITTENI *repertorium homileticum, in quo ex variis, tam nostratium; quam aliarum religionum ac nationum, scriptis, vernacula nostra exstantibus, materiæ quæcumque theologicæ, maxime morales et practicæ, sub*

rea, qui pericopas euangelicas atque epiſtolicas ex-
carunt ac denique, vti vocantur, miſcellaneos edi-
runt ſermones ſacros. Libris his addendus eſt,
ius antea mentionem feci: MICHAEL. LILIEN-
HALII *theologiſch-homiletiſcher archiuarius.*

E

. Memoratæ bibliothecæ theologicæ ſcriptorum,
æ in iſtis enumerata ſunt, argumentis inter ſe di-
rſæ ſunt. Aliæ diſtinguunt ſe ab iſtis librorum,
orum notitiam nobis ſuppeditant, auctoribus ho-
mque diſcrepantia, modo in gente; modo in reli-
one atque in ſingularibus inſtitutis poſita. Quod
im ad *gentem* adtinet, peruenerunt ad nos:
ARTINI KEMPII *charismatum ſacrorum trias; ſiue
bliotheca Anglorum theologica, in qua præſtantiſſimo-
m huius nationis theologorum, qui integro currente ſe-
lo ad præſens vsque tempus floruerunt; partim etiam
huc florent, ſcripta, cuiuis parti theologiæ adaptata, re-
nſentur et pro valore merito commendantur; nonnulla
em de ſtatu eccleſiæ anglicanæ proponuntur*, Regiom.
DCLXXVII. 4. ad quam auctor iuſtam adcuratio-

nem ac diligentiam minus adhibuit; ſed aliis multa emendanda atque addenda reliquit, ac GEORGII CONRADI PREGIZERI *bibliotheca ſueuo-virtenbergica; ſiue recenſio librorum theologicorum, a theologis ſueuis et virtenbergicis poſt reformationem ad hæc vsque tempora ſcriptorum*, quæ IO. VLRICI PREGIZERI *Sueuiæ et Virtenbergiæ ſacræ*, Tubing. MDCCXVII. 4. adiecta eſt.

[redacted]

ſtat, quin ſcriptorum ſuorum bibliothecam habeat. Quosdam tantum maximeque præcipuos adduxiſſe, ſufficiat. Prodierunt in lucem: I.) de ieſuitis: PETRI RIBADENEIRAE *catalogus ſcriptorum religionis ſocietatis ieſu*, Antuerp. MDCVIII. auctior Lugd. MDCIX. Antuerp. MDCXIII. 8. cum IVLII NIGRONII adnotationibus: PHILIPPI ALEGAMBE *bibliotheca ſcriptorum ſocietatis ieſu*, Antuerp. MDCXLIII. fol. qua cœptum a Ribadeneira opus continuatum eſt vsque ad annum MDCXLII. ac NATHANAEL. SOTVELLI *bibliotheca ſcriptorum ſocietatis ieſu*, Rom. MDCLXXVII. fol. qui Alegambe ſequutus ac bibliothecam ad annum MDCLXXV. produxit; præter hoc autem opus, lucem vidit: *bibliotheque ieſuitique, ou catalogue des ouurages compoſez nouuellement par les ieſuites, auec des notes ſur les endroits difficiles*, Pariſ. MDCCXVI. 8. II.) de benedictinis: BERNARDI PEZII *bibliotheca benedictino-mauriana; ſeu de ortu, vitis et ſcriptis patrum benedictinorum e celeberrima congregatione ſancti Mauri in Francia*, libris duobus, Auguſt. Vindelic. MDCCXVI. 8.

PHILIPP. LE CERF *bibliotheque historique et critique des auteurs de la congregation de saint Maur, ou l' on fait voir, quel a eté leur caractére particulier, ce qu' ils ont fait de plus remarquable, et ou l' on donne vn catalogue exact de leurs ouurages, et vne idée generale de ce, qu' ils contiennent*, Hag. comit. MDCCXXVI. 8. III.) de dominicanis; siue prædicatoribus: ANTONII *senensis bibliotheca ordinis fratrum prædicatorum, virorum inter illos doctrina insignium nomina et eorum, quæ scripto man-*[redacted]

a volumina tribuuntur. IV.) de franciscanis; HENRICI WILLOTI *Athenae orthodoxorum sodalitii franciscani, qui vel selecta eruditione; vel floridiore eloquentia; vel editis scriptis sacrosanctae dei sponsae romanae operam nauarunt*, Leod. MDXCVIII. 8. LVCAE WADDINGI *scriptores ordinis minorum, quibus accessit syllabus illorum, qui ex eodem ordine pro fide christi fortiter occubuerunt*, MDCL. fol. DIONYSII *genuensis bibliotheca scriptorum ordinis minorum sancti Francisci capucinorum*, Genuae MDCXCI. fol. BERNARDI A BONONIA *bibliotheca scriptorum ordinis minorum sancti Francisci capucinorum retexta et extensa, quae prius a Dionysio genuensi, eiusdem ordinis concionatore, contexta*, Venet. MDCCXLVII. fol. V.) de cistercensibus: CAROLI DE VISCH *bibliotheca scriptorum ordinis cisterciensis, elogiis plurimorum maxime illustrium adornata*, Colon. MDCLVI. 4. VI.) de carthusianis ARNOLDI BOSTII liber de *illustribus viris ordinis cartusiani*, Colon. MDCIX. 8. THEODOR. PETREII *bibliotheca cartusiana; siue illustrium cartusiensis ordinis scriptorum catalogus*, Colon. MDCIX.

MDCIX. 8. CAROL. IOSEPH. MOROTII *theatrum chronologicum sacri cartusiensis ordinis*, Taurin. MDCLXXXI. fol. sex partibus, in quibus etiam est athenæum scriptorum ordinis hujus (l. VII.) de carmelitis PETRI LVCII *carmelitana bibliotheca*; *siue illustrium aliquot carmelitanæ religionis scriptorum et eorum operum catalogus, auctus, recognitus, adnotationibus illustratus et ordine alphabetico digestus*, Florent. MDXCIII. 4. Præter hæc, sunt alia generis huius scripta; breuitatis autem caussa, commemorationem

[redacted]

patrem domini nostri Iesu christi, esse illum ...ctissimum doctorem; Freistadii, sine pagina MDCCLXXXIV. 8. *bibliotheque ianseniste, ...alphabetique des principaux livres ianseni... ...te de iansenisme*, MDCCXXXV. 8. *biblio... ...ianseniana, sive catalogus piorum eruditio... ...rum, qui Cornelii Iansenii et ianseniano... ...rum errores ineptiasque oppugnarunt.* [illegible] ...IV. 4. quod opusculum nomen auctoris sui ...refert; cum autem esse PHILIPPVM [illegible] ...constat. Refero id ad classem hanc, prae... ...m ob caussam, quia adiectus est *catalogus ...aliquot, scriptorum a iansenianis.*

[illegible]

...eorum numero, qui ad notitiam libro... ...ioris doctrinae comparandam viam para... ...ria adtulerunt subsidia, mirum non esset, ...gitaret, me superuacaneum laborem susce... ...m studia mea ad bibliothecam theolo... ...ibendam contulissem. At vero, qui re... singulos fere dies accessiones rei litterariae

 fieri:

fieri: noua a doctiſſimis viris ſtudii theologici adiumenta ſuppeditari: noua ingeniorum monimenta in conſpectum eruditi orbis prodire: qui perſpicit, libros generis huius, qui in lucem prodierunt, non tam adcurate perfecteque elaboratos eſſe, vt illorum auctores haud quidquam reliquerint, ab aliis addendum ac corrigendum, eum haud iudicaturum eſſe, mihi perſuadeo, me inanem operam in bibliotheca hac poſuiſſe. Ad opus illud quemadmodum non vano conſilio acceſſi, at-

modo varias ac diuersas disciplinas complexu suo tenet: nominatim theologiam dogmaticam, symbolicam, catecheticam, polemicam ac moralem. Hae sunt partes sanctioris doctrinae, quarum scripta percensui. Postquam de scriptoribus methodorum studii theologici a me expositum est, primum libros enarraui, qui ad theologiam dogmaticam pertinent. Veni deinde ad scripta theologiae symbolicae et post haec catecheticae; his autem commemoratis, sequuntur ea, quae polemici sunt argumenti ac pro diuersitate temporum pariter ac controuersiarum merito in certa genera diuiduntur. Eam ob rem distincte differui de scriptis theologiae polemicae, quae antiquiore ac media aetate in lucem prodierunt: inprimis de recentioribus iisque controuersiarum cum atheis, naturalistis, paganis hominibus, iudaeis, mohammedanis, socinianis atque aliis antitrinitariis, indifferentistis. Quae restant de certaminibus, ea vna

cum theologia morali tomus ſecundus exhibebit. Theologiam exegeticam atque hiſtoriam eccleſiaſticam prætermitto; nec, vti puto, ſine cauſſa. Pertinent enim iſtæ non tam ad ipſam theologiam, proprie ac ſtricte ita dictam, veluti partes; quam ad illius ſtudium, atque ita comparatæ ſunt, vt ad id neceſſaria, æque ac perutilia præbeant adiumenta. Accedit, tantam librorum de interpretatione ſcripturæ ſacræ ac rebus eccle-

[redacted]

ra, libros, opuſcula, commentationes; verum etiam disputationes in bibliothecam hanc transtuli, vbi istæ commendatione dignæ mihi viſæ ſunt. Quantum fieri potuit, tot ſcriptorum, quæ in lucem exierunt, delectum adhibui; hoc autem nomine, multa illorum omiſſa eſſe, nemo mirabitur. Commemorationem ipſam eo modo inſtitui, vt librorum titulos, varias editiones, argumenta, ſi non omnium; attamen plurium, præterea que fata enarrarem ac de multis facerem iudicia. In adiectis adnotationibus præcipue commentarios litterarios adduxi, in quibus memorata ſcripta recenſentur, eum in finem, vt ſi quis nullam facultatem habeat, librum quemdam ipſum introſpiciendi ac diiudicandi, ex eiusmodi commentariis intelligatur, quæ ſumma: quæ dignitas iſtius ſit. Hæc de

biblio-

bibliotheca, quæ nunc prodit, præfari volui. Exſpectes, lector beneuole, tomum ſecundum, non ſolum cum quibusdam addendis; ſed etiam copioſioribus indicibus auctorum pariter ac rerum. Vale mihique ac ſtudiis meis faue.

Ienæ d. XXVII. april. anni chriſtiani

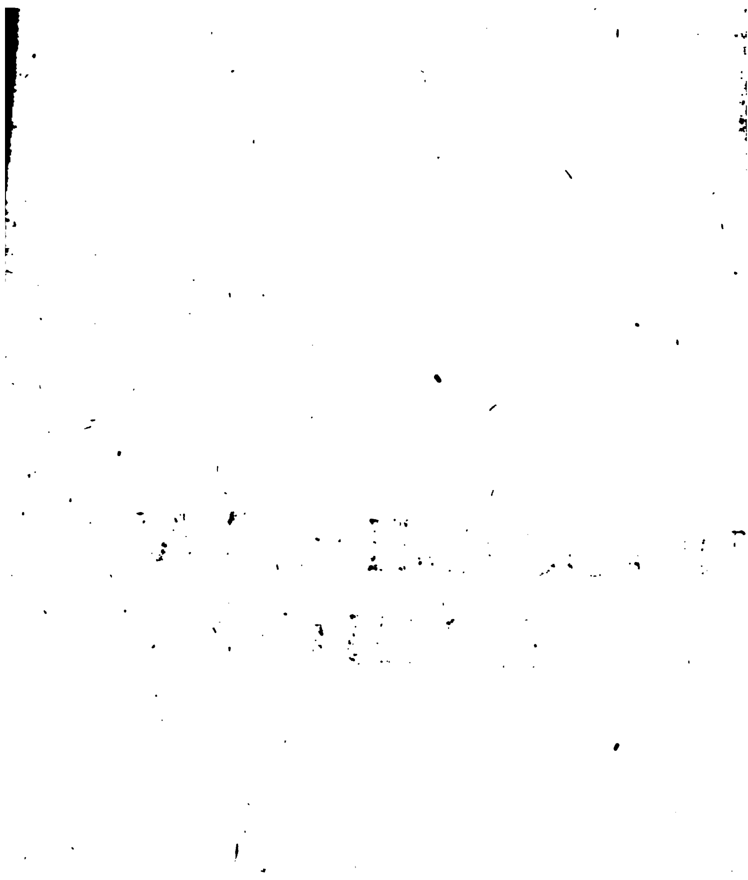
MDCCLVII.

CONSPECTVS BIBLIOTHECAE THEOLOGICAE TOMI PRIMI

CAPITIS

BIBLIOTHECA THEOLOGICA

CAPVT PRIMVM

DE SCRIPTIS METHODI STVDII THEOLOGICI.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

ripta, quibus expositum est de methodo studii theologici a lutheranis, cum generatim §. I.
im speciatim de methodis, theologiam tradendi: de recto vsu rationis humanae ac terminorum in dogmatibus fidei: de varia conditione ac forma diuinioris doctrinae: de subsidiis, ad eam discendam necessariis §. II.
A curiae romanae addictis §. III.
Atque a reformatae ecclesiae doctoribus §. IV.
Scriptis his enarratis, ea sequuntur, quae vno volumine iuncta, prodierunt §. V.

ANTEQVAM singulares libros disciplinarum sanctiorum recenseam, per ordinis legem necesse est, vt eorum notitiam exhibeam, quibus generatim de theologiae studio ac ratione, illam tradendi discendique, exponitur. Magnus eiusmodi ›rorum numerus est; quum autem illi diuerso tempo-: alii antiquiori: alii recentiori, lucem adspexerint, › multas variasque vicissitudines, quibus disciplinae, ›aesertim, eas tractandi, ratio ac historia litteraria, ob›xiae sunt, eos sua conditione, dignitate atque vtilitate ›ter se haud aequales esse ac quosdam reliquis praestare : maiorem vsum praebere, haud difficulter intelligen-

 dum

dum eſt. Inter ſcriptores, noſtris ſacris addictos, multi laudabilem operam in eiusmodi libris componendis poſuerunt iisque ſtudio theologico atque ipſi eccleſiæ noſtræ bene conſuluerunt. Prodierunt enim:

DAVID CHYTRAEI oratio de *ſtudio theologiæ recte inchoando*, Vitemb. MDLX. MDLXII. Roſtoch. MDLXXII. MDCVIII. vbi regulas ſtudii theologici, a præceptoribus Luthero et Melanchthone acceptas, ad decem capita refert: * eiusdem oratio de *ſtudio theologiæ, exercitiis veræ pietatis et virtutis potius; quam contentionibus et rixis diſputationum colendis*, Vitemb. MDLXXXI. edita atque iterum cum alias; tum et Lipſiæ cura *Conſtant Schutzii*, qui notas et diſſertationem de *orthodoxia Iudæ iſchariothæ* adiecit, MDCCI. et Kilon. cum præfatione *Henr. Muhlii*. ** Saluberrima præcepta, quæ libellis his continentur, magnam exiſtimationem iis conciliarunt:

NICOLAI SELNECCERI *notatio de ſtudio theologiæ et ratione, diſcendi doctrinam cæleſtem*, Lipſ. MDLXXIX. 8. et

de theologiæ rationem,* quæ ſeparatim Stendal MDCCIV. 8. iterum prodiit: CASPAR. CRVCIGERI *admonitionem ad verbi diuini miniſtros* * ac decem epiſtolas, antea haud iuris publici factas, adiecit, Francof. et Lipſ. MDCCXXXIII. 4.** Præter hanc, recenſetur *** editio Gedanenſis, anni MDCCXLII. 4. ſub titulo: *cynoſura ſtudiorum ſacra* ac cum notis *Scharffii*, quæ num vere ſit noua; an ſpeciem tantum illius per nouam inſcriptionem præ ſe habeat, ignoro:

HIERONYMI WELLERI *conſilium de ſtudio theologiæ rite inſtituendo et feliciter continuando modoque, recte diſponendi et habendi conciones*, primum Norimberg. MDLXV. MDLXIX. Roſtoch. MDCXIV. editum: deinde *operibus* eius latinis additum:* tum Halæ, ſine anni mentione, et ſub titulo: *Martini Lutheri methodus ſtudii theologici interprete Hieronymo Wellero*, cum notis et adpendice de ſtudio biblico æui apoſtolici cura *Io.Georg.Iochii*, Vitemb. MDCCXXVII. 8. denuo litteris deſcriptum. Qui libellus licet non exquiſita eruditione ſplendeat; conſilia tamen monitaque exhibet egregia:

IO. GERHARDI *methodus ſtudii theologici*, Ienæ MDCXX. MDCXXII. MDCLIV. 8. liber perſpicue, adcurate ac prudenter ſcriptus ac quamuis non talem rerum adparatum præferat, qualem nonnulla recentiora huiusmodi ſcripta complectuntur; ſolida tamen ac ſalutaria conſilia dat cultoribus theologiæ, auctorque eos, qui ante eum in argumento hoc verſati ſunt, longe ſuperat. Sequitur Lutherum et ad ſtudium diuinioris doctrinæ, recte inſtituendum, requirit orationem, meditationem et tentationem. Methodus ipſa tribus partibus abſoluitur. Prima agitur de requiſitis ſtudii theologici generalibus: ſecunda de propædia, theologiæ

A 3 ſtudio

et reliqua ſacra ſcriptura traditæ, non ſolum eſt inter eius *declamationes*; ſed ſeparatim quoque exiit: confer SCHVTZIVM *comment. de vita Chytræi libr.* III. §. 14. p. 81.

* præfatio eſt, qua IO. SPANGENBERGII *margaritam theologic.* ornauit.

** *ſamlung von alten vnd neuen theolog. ſachen*, 1726. p. 560. vbi editio anni MDXCVIII. refertur: recentiſſima autem, 1734. p. 323. *auserleſ. theol. bibliothec, part.* 71. p. 1088. *nou. actor. erudit. ſupplem. tom.* I. p. 609.

*** *act. erudit.* MDCCXLV. p. 423.

* *ſection.* III. p. 157.

studio præmittenda ac tertia de cursu studii theologici feliciter absoluendo: *

IO. HVLSEMANNI *methodus studii theologici*. concinne composita, in qua auctor præcipuos scriptores, lectione dignos, commendat atque vtiles regulas præscribit. Illos in quinque classes diuidit: *lexicographos*, *commentatores*, *catechetas*, *polemicos* et *practicos*. Prodiit hæc *methodus*, auctoris *methodo concionandi* adiuncta, Vitemb. MDCXXXV MDCLVII. MDCLXVII. MDCLXXI. 8. Addita sunt opuscula quædam similis argumenti: quippe IO. FOERSTERI *methodus ac formulæ concionandi*: LEON. HVTTERI *consilium de studio theologico recte inchoando feliciterque continuando*: nominati FOERSTERI *consilium de studio theologico, rite instituendo et absoluendo* et BALTH. MEISNERI *breuis institutio de lectione biblica et locis communibus*:

ABR. CALOVII *isagoges ad sacram theologiam libri duo, de natura theologiæ et methodo studii theologici, pie, dextre ac feliciter tractandi, cum examine methodi calixtinæ*, Vitemb.

[redacted]

GEORGII CALIXTI *adparatus theologicus*, editus Helmſtad. MDCLVI. et auctior cura filii *Friderici Vlrici*, vna cum *fragmento hiſtoriæ eccleſiæ occidentalis*, MDCLXI. 4. qui ſacrarum diſciplinarum ſtudioſis vberiorem vſum præbet, vbi rite adhibetur. Quæ auctor diſſerit de ſtudiis philologiæ ac philoſophiæ: de patribus ſacri ordinis: de ſtatu eccleſiæ chriſtianæ atque aliis argumentis, ea ſingularem eruditionem facultatemque iudicandi, qua præditus fuit, luculenter monſtrant. Attamen partim multa tradidit, ab inſtituto eius aliena, licet lectione digna ſint; partim omiſit, quæ omnino erant dicenda. Excuſari is poteſt, quia librum non ad finem perduxit:*

IO. OLEARII *methodus theologici ſtudii*, Hal. MDCLXIV. 8.

IO. GEORGII DORSCHEI *diſſertatio de recta conformatione ſtudii theologici*, *quoad* σωματοποιΐαν et μεθοδείαν, Francof. MDCLXVI. 4.**

THEODOR. BERCKELMANNI liber de *ſtudio theolog. recte incboando et continuando*, Helmſt. MDCXXIX 8.

FRIDEM. BECHMANNI *tractatus breuis de cognitu neceſſariis in præparando futuro eccleſiæ miniſtro*, Ienæ MDCCII. 4. vbi auctor diſſerit de linguis ac diſciplinis philoſophicis, a futuro eccleſiæ miniſtro diſcendis: de ſtudio theologico et methodo, qua id feliciter ſit tractandum, ac quo modo ſanctiorum litterarum cultores præcipue theologiæ dogmaticæ, ſymbolicæ et hiſtoriæ eccleſiaſticæ ſcientiam ſibi comparare: item Lutheri ac veterum chriſtianorum doctorum ſcripta legere debeant. Cuncta tamen hæc breuiter traduntur; nec qui conſulendi ſint, libri commendantur:

BALTH. BEBELII *methodus ſtudii theologici*, Gryphisw. MDCCIV. 4.

CHRISTIAN. KORTHOLTI *prodromus ingenui theologiæ cultoris academicus; ſeu tractatus de adparatu ad ſtudium ſacroſanctæ theologiæ*, poſt auctoris obitum, Francof. MDCCIV. 8. editus, vbi præcipue libri, theologiæ cultoribus vtiles, recenſentur:

* legantur: FABRICII *hiſtor. bibliothec. part.* IV. p. 301. LILIENTHALII *theolog. bibliothec tom.* I. p. 21. REIMMANNI *catalog. biblioth. theolog.* p. I

** præmiſſa eſt eius *ſynopſi theologiæ Zachariane* eiusque *part.* I.

IO. ERNEST. SEGERI *methodus ſtudii theologici*, Regiomont. MDCCXIII. 4.

AVGVST. HERM. FRANCKII *methodus ſtudii theologici, publicis prælectionibus in academia halenſi iam olim tradita; nunc demum autem reuiſa et edita*, Hal. MDCCXXIII. 8. Agitur in opuſculo hoc de ſtudii theologici natura, methodo, adiumentis, oratione quippe, meditatione et tentatione: item de ordine atque impedimentis. Abundat illud ſalutaribus conſiliis, non ad eruditionis tantum; ſed ſanctimoniæ quoque ſtudia ſpectantibus. Subiuncta eſt *methodus exercitationum biblicarum*, antea ſeparatim litteris deſcripta. Addi poteſt eiusdem auctoris *idea ſtudioſi theologiæ*, quæ prodiit germanice, Hal. MDCCXII. 12. et poſtea latine, ibidem MDCCXXIII. 8. Eſt illa itidem perutilis libellus et præfert præfationem de quibusdam ſcriptis, quibus via ad rectam ſapientemque ſanctiorum litterarum culturam monſtratur: *

IOACH. LANGII *inſtitutiones ſtudii theologici littera-*

cte, prudenter pieque difcendas, pertinent. Illud et copia adparatuque rerum; et ordine tractandique ratione; et dicendi modo præ aliis generis huius fcriptis omni iure principatum fibi vindicare, quisque fatebitur, qui quale id fit, ex vero vult poteftque æftimare:*

IO. ZACHARIAE HILLIGERI *inftitutiones ifagogicæ ad vniuerfam theologiam*, Gedan. MDCCXXXIV. 8. liber, fine debita quidem adcuratione fcriptus; non penitus tamen contemnendus:

IO. CHRISTOPH. KOECHERI *confpectus theologiæ vniuerfæ et via ad illius ftudium recte feliciterque ingrediendum*, Guelpherbyt. MDCCXLIX. 8. ita compofitus, vt fanctiorum difciplinarum alumnis multa adiumenta adferat. Diuerfa genera diuinioris doctrinæ diftincte proponuntur. Poftquam auctor de eruditione, propædeumatibus theologicis, philologia, hiftoria, philofophia et theologia generatim expofuit, commentatur fpeciatim de theologia exegetica, prophetica, typica, thetica, morali eiusque variis partibus, polemica, irenica, comparatiua, hiftorica, fymbolica, patriftica, fcholaftica, homiletica, mathematica, catechetica, fœderali, afcetica, cafuiftica. Quibus omnibus erudite traditis, monftrat cum rectam, ftudium theologicum ingrediendi, rationem; tum fubfidia et adminicula illius. Quales libri de quouis argumenio legendi fint, diligenter oftendit:**

Einleitung in die theologifche wiffenfchaften, quem librum ipfe fcripfi eiusque alteram partem poft alteram fub titulo: *vorbereitungsgründe*, iuris publici feci, in gratiam auditorum meorum; poftea autem fingulas partes, vno volumine iunctas multisque additamentis locupletatas, emifi, Ienæ MDCCLIII. 8. Expofui primum de theologia reuelata generatim: deinde fpeciatim de theologia dogmatica, fymbolica, catechetica, polemica, ethica chriftiana, iurisprudentia diuina, theologia paftorali ac hiftoria ecclefiaftica

* *auserlefene theol. bibliothec, part.* 25 p. 15.93. *act. erud.* MDCCXXVII. p. 433. *deutfche act. eruditor. tom.* XI. p. 457. *famlung von alten und neuen theol. fachen,* 1727. p. 807. LILIENTHALII *theolog. biblioth. tom.* 1 p. 9. *biblioth. raifonnée tom.* 1. *part.* 2. p. 255. REIMMANNI *catalogus bibl. theolog.* p. 117.

** KRAFTII *theolog. biblioth. volum.* IV. p. 125.

vtriusque fœderis, eamque commentandi rationem ſequutus ſum, vt non ſolum cuiusuis ſanctioris diſciplinæ indolem explicarem; ſed etiam viam ſtudii, ad eam prudenter feliciterque adhibendi, monſtrarem.

Ad ſcripta, iam a me commemorata, alia adiungi poſſunt, quæ ejusdem argumenti ſunt atque itidem vtilitatem præbent. Sunt iſta: IVSTI IONAE oratio de *ſtudiis theologicis*, Vitemb MDXXXIX. IACOB. ANDREAE orationes de *ſtudio ſacrarum litterarum*, Lipſ MDLXVI. 8. ac de *inſtauratione ſtudii theologici in academia Vitemberg. ad eam puritatem, in quam, viuente Luthero, doctores ſacrarum litterarum pie conſenſerunt*, Vitemb. MDLXXVI. 8. CASP BARTHOLINI *conſilium de ſtudio theologico inchoando et continuando*. Hafn. MDCXXVIII. 8. MELCH. SILVESTR. ECKARDI *ſtudioſus theologiæ, hoc eſt, monita ad theologiæ et ſcripturæ ſtudium auſpicandum, continuandum adeoque praxin cum theoria coniungendam*, Vlm. MDCXLVIII. MDCLII. MDCLVIII 8. IO. MICH. DILHERRI *icarus academicus, deſcriptus aliquot orationibus*,

[redacted]

GEORG. ZELTNERI tractatus de *corruptelis et medelis theologiae*, Norimb. MDCCVII. 4. vbi oratio de *methodis theologiam docendi*, legenda eſt: CORNEL. DIETER. KOCHII oratio de *variis modis docendae theologiae*, Helmſt. MDCCXXIII. diſputatio, quam ipſe conſcripſi de *variis, theologiam tradendi, modis*, Ien. MDCCXXXVII.* Quid de vſu methodi mathematicae in theologia ſit ſtatuendum, de eo itidem ſingulares diſſertationes exſtant: HENRIC. KLAVSINGII de *methodo demonſtrandi mathematica, ad res theologicas non adplicanda*, Vitemb. MDCCXV. CHRIST. MATTH. PFAFFII de *methodo, theologiam tradendi, demonſtratiua*, Tubing. MDCCXXXVI. CHR. L. STOLTII de *methodo mathematica, deo indigna*, Götting. MDCCXLV. quibus addenda eſt: IACOB. CARPOVII *commentatio de adplicatione methodi ſcientificae ad theologiam reuelatam*, cuius aliquot ſpecimina, Vinariae ab anno MDCCLII. edita ſunt. De ſyſtematica methodo legantur: IO. ERNEST. GERHARDI *ſchediasma problematicum de theologia ſyſtematica*, Gieſ. MDCCV. 4.

e, prudenter pieque diſcendas, pertinent. Illud et copia lparatuque rerum; et ordine tractandique ratione; et di- :ndi modo præ aliis generis huius ſcriptis omni iure prin- ıpatum ſibi vindicare, quisque fatebitur, qui quale id ſit, ε vero vult poteſtque æſtimare:*

IO. ZACHARIAE HILLIGERI *inſtitutiones iſagogicæ ad niuerſam theologiam*, Gedan. MDCCXXXIV. 8. liber, ſine de- ita quidem adcuratione ſcriptus; non penitus tamen con- mnendus:

IO. CHRISTOPH. KOECHERI *conſpectus theologiæ vni- erſæ et via ad illius ſtudium recte feliciterque ingrediendum*, Guelpherbyt. MDCCXLIX. 8. ita compoſitus, vt ſanctiorum iſciplinarum alumnis multa adiumenta adferat. Diuerſa enera diuinioris doctrinæ diſtincte proponuntur. Poſt- uam auctor de eruditione, propædeumatibus theologicis, hilologia, hiſtoria, philoſophia et theologia generatim ex- oſuit, commentatur ſpeciatim de theologia exegetica, pro- hetica, typica, thetica, morali eiusque variis partibus, po- emica, irenica, comparatiua, hiſtorica, ſymbolica, patriſti- a, ſcholaſtica, homiletica, mathematica, catechetica, fœde- ali, aſcetica, caſuiſtica. Quibus omnibus erudite traditis, ionſtrat cum rectam, ſtudium theologicum ingrediendi, ra- ionem; tum ſubſidia et adminicula illius. Quales libri de uouis argumenio legendi ſint, diligenter oſtendit:**

Einleitung in die theologiſche wiſſenſchaften, quem librum ɔſe ſcripſi eiusque alteram partem poſt alteram ſub titu- ɔ: *vorbereitungsgründe*, iuris publici feci, in gratiam audi- ɔrum meorum; poſtea autem ſingulas partes, vno vo- ımine iunctas multisque additamentis locupletatas, emiſi, enæ MDCCLIII. 8. Expoſui primum de theologia reuelata eneratim: deinde ſpeciatim de theologia dogmatica, ſym- olica, catechetica, polemica, ethica chriſtiana, iurispru- entia diuina, theologia paſtorali ac hiſtoria eccleſiaſtica

 vtrius-

auserleſene theol. bibliothec, part. 25 p. 15.93. *act. erud.* MDCCXXVII. p. 433. *deutſche act. erudicor. tom.* XI. p. 457. *ſamlung von alten und neuen theol. ſachen*, 1727. p. 807. LILIENTHALII *theolog. biblioth. tom.* 1 p. 9. *biblioth. raiſonnée tom.* 1. *part.* 2. p. 255. REIMMANNI *catalogus bibl. theolog.* p. 117.

** KRAFTII *theolog. biblioth. volum.* IV. p. 125.

vtriusque fœderis, eamque commentandi ratio
tus ſum, vt non ſolum cuiusuis ſanctioris diſci
lem explicarem; ſed etiam viam ſtudii, ad eas
feliciterque adhibendi, monſtrarem.

Ad ſcripta, iam a me commemorata, alia adiu
quæ ejusdem argumenti ſunt atque itidem vtil
bent. Sunt iſta: IVSTI IONAE oratio de *ſtu*
eis, Vitemb MDXXXIX. IACOB. ANDREAE orat
dio ſacrarum litterarum, Lipſ MDLXVI. 8. ac
tione ſtudii theologici in academia Vitemberg. ad
tem, in quam, viuente Luthero, doctores ſacraru
pie conſenſerunt, Vitemb. MDLXXVI. 8. CASP. BA
conſilium de ſtudio theologico inchoando et contin
MDCXXVIII. 8. MELCH. SILVESTR. ECKAR
theologia, hoc eſt, monita ad theologiae et ſcripturae
ſpiciendum, continuandum adeoque praxin cum th
gendam, Vlm. MDCXLVIII. MD LII. MD LVIII 8
DILHERRI *icarus academicus, deſcriptus aliquot*
Norimb. MDCXLII. 4. cuius ideo mentionem fe
iam de theologia recte addiſcenda deque lingua
ceſſitate exponitur: CHRIST. TOB. WIDEB
cipua requiſita ſtudii theologici, Helmſt MDCXCVIII.
PFEIFFERI *ſubſidia theologiae generalia*, quæ K
theologia poſitiuo polemica præ ſe fert: IO ANDR.

[redacted]

giae, Regiomont. MDCCVIII. vna cum TOB. HOEPFNERI libello, cuius titulus est: *vnterricht*, *wie ein studiosus theologiae in zwey iahren so viel lernen kan*, *dass er gott vnd der welt dienen kan*, Lipf. MDCCIII. 4. opusculo inscripto: *richtiger antritt des wegs zur gottesgelahrheit*, Francof. MDCCXV.8. ac LAVRENT. REINHARDI commentatione de *methodo studii theologici*, MDCCXXXIX. 4. Quam BENI. GOTTLIEB. CLEMENS edidit, *isagogen critico-dogmaticam generalem in theologiam vniuersam acroamaticam*, Rostoch. MDCCLIII. 4.* consulto praetereo. Continet enim, quod et in inscriptione significatum est, methodum inuestigandi, inueniendi et demonstrandi religionis christianae veritatem, certitudinem, necessitatem, praestantiam et diuinitatem. Igitur non ad hunc locum; sed eum, qui theologiae dogmaticae; aut polemicae proprius est, pertinet. Referunt huc quoque nonnulli IO. ARNDTII *epistolam*, ad Io. Gerhardum scriptam ac regulas studii theologici continentem; istam autem germanum esse monimentum, haud supra omnem dubitationem positum est. **

§. II.

Cvm scriptis nostratium, antea a me adductis, ea iungenda sunt, quibus isti non maxime quidem monuerunt, quale studium ad sanctiores disciplinas adhiberi debeat; tamen argumenta, ab isto haud aliena, sequuti sunt ac de methodis, theologiam tradendi: sapienti rectoque vsu rationis humanae ac terminorum, quum dogmata fidei explicanda sint: de varia conditione ac forma diuinioris doctrinae: de subsidiis, ad eam discendam necessariis atque vtilibus, singulari industria exposuerunt.

Primum huc referendi sunt, qui de variis methodis, theologiam tradendi, exposuerunt. Generis huius sequentia in lucem prodierunt scripta: VALENT. VELTHEMII commentatio de *theologia acroamatica modisque, eam vtiliter et compendiose tradendi*, Ien. MDCXCVII. GVSTAV. GEORG.

* KRAFTII *theol biblioth. vol.* IX. p. 187.
** vide SCHARFFII *supplementum historiae litisque Arndianae* p. 67.

GEORG. ZELTNERI tractatus de *corruptelis theologiae*, Norimb. MDCCVII. 4. vbi oratio de *m logiam docendi*, legenda est: CORNEL. DIETR oratio de *variis modis docendae theologiae*, Helmst. I disputatio, quam ipse conscripsi de *variis, theologia modis*, Ien. MDCCXXXVII.* Quid de vsu methodi ticae in theologia sit statuendum, de eo itidem dissertationes exstant: HENRIC. KLAVSINGII *do demonstrandi mathematica, ad res theologicas m da*, Vitemb. MDCCXV. CHRIST. MATTH. PF *methodo, theologiam tradendi, demonstratiua*, MDCCXXXVI. CHR. L. STOLTII de *methodo tica, deo indigna*, Götting. MDCCXLV. quibus ac IACOB. CARPOVII *commentatio de adplicatio scientificae ad theologiam reuelatam*, cuius aliquot Vinariae ab anno MDCCLII. edita sunt. De methodo legantur: IO. ERNEST. GERHARDI *ma problematicum de theologia systematica*, Gies. CHRIST. TOB. WIDEBVRGII dissertatio de *theologiam tractandi ratione*, Helmstad. MDCCV alibi pro methodo hac contra Dippelium atqu sputata sunt.** *Cogitationes rationales de vsu me tificae in theologia*, Amstel. MDCCXLIII. 8. et ger rolin. 8. dimitto. Auctor nomen suum omisit; i esse GEBHARDI, constat. Adparet haud obscur

[redacted]

rationis dominio captiuato, Ien. MDCLXXII. CHRISTIAN. ORTHOLTI de *rationis cum reuelatione in theologia concursu*, contra Wissowatium,* Kilon. MDCXCII. 4. VALENT. LBERTI: *an et in quantum in articulis fidei liceat argumenta petere ex ratione?* Lipſ. MDCXCII. IO. HENR. AII de *ratione in rebus fidei ſuo modo et caeca et oculata*, Gieſ. MDCXCVI.** IO. SCHMIDII de *vſu principiorum rationis et philoſophiae in theologia*, Lipſ. MDCXCVIII. IO. FRIDER. AYERI: *an fidei dogmata rationis arbitrio ſint ſubmittenda?* Gryphiswald. MDCCIV. PAVLL. ANTONII de *aeſtimatione rationis humanae theologica*, Hal. MDCCVIII. IO. CONRAD. CHRAMMII de *principiorum rationis in theologia valore*, Helmſt MDCCXII. IO. IOACH. WEIDNERI de *limitibus, rationi in theologia definiendis*, Roſtoch. MDCCXXI. FR. ALB. EPINI de *rationis in theologia vſu et abuſu*, Roſtoch. MDCCXXVI. DAN. MAICHELII de *diſtinctione inter ea, quae ſupra et contra rationem ſunt*, Tubing. MDCCXXIX. Cum diſſertationibus his alia eiusdem argumenti ſcripta coniungi poſſunt. Prodierunt enim: KILIANI RVDRAVFFII *philoſophia theologica; vel Agar Sarae exemplaris*, liber multae vtilitatis, Gieſ. MDCLXX. MDCLXXVI. 4. GEORG. WOLFG. WEDELII *exercitatio de vſu rationis humanae in ſacris*, Ien. MDCCXIII. 4. GE. FR. STIEBERI *gekreuzigte vernunft*, Roſtoch. MDCCXXII. 8. Neque non quodam modo locum heic adſignare, licet, ingenii monimentis, quae contra NIC. VEDELII *rationale theologicum; ſeu de neceſſitate et vero vſu principiorum rationis ac philoſophiae in controuerſiis theologicis libros tres* in lucem exierunt. In his principatum tenet IO. MVSAEI liber de *vſu principiorum rationis et philoſophiae in controuerſiis theologicis*, Ienae MDCXLIV. MDCLXV. MDCXCVIII. 8. maxime commendandus. Rectum enim principiorum rationis vſum in rebus theologicis egregie oſtendit. Praeter eum, contra Vedelium, ſcripſit: CHR. STEEN-

* cuius prodiit: *religio naturalis de rationis iudicio, in controuerſiis etiam theologicis ac religioſis adhibendo*, Amſtelod. MDCLXXXV. 12. adde FABRICIVM *delect. argumentor. et ſyllab. ſcriptor. de veritate relig chriſt. cap.* 24. p. 494. ſq. vbi alii auctores de vſu rationis in rebus theologicis recenſentur.

** eſt in eius *exercitat. tom.* II. p. 191.

diligentius tractanda, incitaret; quum autem ARMANDVS IOANNES BOVTHILIERIVS RANCEVS, abbas Trappenſis, librum *de la ſainteté et des deuoirs de la vie monaſtique*, MDCLXXXIII. in lucem edidiſſet ac poſtulaſſet, vt monachi non tam litteris; quam ſanctimoniæ ſtuderent, Mabillonium ſententiæ huic reſiſtere voluiſſe, iudicauit. Quam ob rem vt cauſſam ſuam tueretur, euulgauit: *reponſe au traité des etudes monaſtiques*, Pariſ. MDCXCII. 4. oppoſuit autem MABILLONIVS: *reflexions ſur la reponſe de mr. l'abbé de la Trappe au traité des etudes monaſtiques*, Pariſ. MDCXCII. 4. MDCXCIII. 12. atque ita ſe defendit, vt controuerſia inter eum et abbatem Trappenſem haud longius produceretur atque ipſe victoriam conſequeretur, quamuis et alii in certamen hoc venerint ac variis ſcriptis de hac re acriter diſputatum ſit: *

LVDOV. ELL. DV PINII *methode pour étudier la theologie, auec vne table des principales queſtions a examiner et a*

cultura politiorum litterarum atque aliis argumentis, quae ad sanctiores disciplinas, recte tractandas, adiumenta habent. Nec tamen desunt in opere hoc, quae deuitari debent, in primis quando pro doctrina ecclesiae romanae traditiones in principiis fidei numerantur iisque eadem auctoritas cum scriptura sacra tribuitur: *

ALEXANDR. DE BVRGOS *institutionum theologicarum syntagma, exhibens delineationem maioris operis de studio theologico, recte instituendo*, qui libellus post auctoris obitum, Venet. MDCCXXVII. 8. prodiit, multis operarum vitiis contaminatus. ** Iam enumeratis scriptis nonnulli adiiciunt: OSWALD. FISCHERI librum de *vera studendi theologiae ratione*, Ingolstad. MDLXIV. 8. *** GVIL. BVDAEI *libros tres de transitu hellenismi ad christianismum*, Paris. MDXXXV. 4. qui tamen huc non pertinent. Minus enim de ratione exponunt, diuinioribus litteris operam dandi; sed tantum ostendunt, quomodo mens humana se ab humanarum rerum studiis auocare atque ad sanctiorem augustioremque philosophiam ita conuertere debeat, vt sapientiam, in diuinioribus scripturis commendatam, sectetur: item ANTON. POSSEVINI *bibliothecam selectam de ratione studiorum ad disciplinas et ad salutem omnium gentium procurandam*; quae autem non ad solam theologiam; sed etiam ad ceteras scientias spectat. Prodiit ista duobus tomis, Rom. MDXCIII. fol. Venet. MDCIII. fol. Colon. MDCVII. fol. Adferuntur ibi nonnulla, non prorsus contemnenda, speciatim de librorum quorundam auctoribus, editionibus, versionibus, commentariis, virtutibus ac vitiis; exhibentur autem simul ieiuna, falsa, aliena atque alia, quae luculenter monstrant, auctorem religionis suae caussa adfectibus multum indulsisse, ac scriptores sine adcurato delectu recensuisse. *

* *act. eruditor.* MDCCXVII. p. 14. *die vnschuldigen nachrichten*, 1717. pag. 433.

** *samlung von alten und neuen theol. sachen*, 1747. p. 732. 1750. p. 194. 1752. p. 793.

*** recensetur in LIPENII *biblioth. theolog. part.* II. p. 791. et in *den vnschuldigen nachrichten* 1714. p. 4..

* vide REIMMANNI *catalog. biblioth. theol.* p. 86.

gendam sufficiunt. Omnia adcommodant atque instituta propria. In commendan semper satis adcurati; neque diligente nent ad horum scriptorum ordinem:

ERASMI *Roterodami ratio; seu metho niendi ad veram theologiam*, edita MDXVI *Frid. Andr. Hallbaueri*, vna cum eiusdem *ctissimum ac saluberrimum christianae philo* MDCCXXIV. 8. Vtrumque opusculum n sed etiam praemisit dissertationem de dorum, theologiam tractandi.* Cult ctrinae Erasmus consilia dat, haud con maxime de vita moribusque recte fo tamen non penitus negligit, quae a librosque legendos spectant:

LAVRENTII VILLAVICENTII *do studio theologico*, qui cum totid *sacris concionibus*, Antuerp. MDLXV. prodierunt: **

PETRI ANNATI *methodicus adparatus*, Paris. MDCC. 4. MDCCI. 8. Herbipol. MDCCXXVI. 4 ostendit, qua ratione theologia, pontificiorum congruens, addisce

[redacted]

HENRIC. BVLLINGERI *ratio ſtudiorum theologicorum*, Tigur. MDXCIV. 8.

MATTH. SVTLIVII liber de *recta ſtudii theologici ratione*, Londin. MDCII. 8.

IO. HENRIC. ALSTEDII *præcognita theologica*, Hanou. MDCXXIII. 4. quorum libro priori de natura theologiæ: poſteriori de ſtudio eius recte inſtituendo agit atque vtitur cum dicendi genere perſpicuo; tum ordine, ſatis apto:

HENR. A DIEST *neceſſaria inſtitutio de ratione ſtudii theologici*, Harderuic. MDCXXXIV. et auctior, Amſtelodam. MDCLV. 12. qui libellus tribus conſtat partibus atque oſtendit, quæ ſtudia: quibus auctoribus et quo modo tractanda ſint a theologiæ ſtudioſo:

ANTON. PERIZONII liber *de ratione ſtudii theologici*, Dauentr. MDCLXIX. 12.

IO. ACRONII *problemata de ſtudio theologico, recte priuatim inſtituendo*, Amſtelod. MDCLXVIII. 4.

LVDOV. CROCII *inſtructio de ratione ſtudii theologici*, qua agitur de ſtudii huius ſcopo, impedimentis, mediis diuinis et humanis: nominatim de philoſophia, philologia, propædeuticis ſecundariis, iurisprudentia et medicina: de theologiæ adprehenſione, ſpeciatim de lectione ſyſtematica ac biblica, et de gymnaſtica et effectis ſtudii theologici:*

IO. HOORNBEEKII *oratio de ſtudio theologiæ*, quæ cum duabus aliis ſub titulo: *orationes habitæ in academia Vltraiectina*, Vltraiect. MDCLVIII. 8. prodiit; poſtea autem ſecundæ ac reliquis editionibus eiusdem *ſummæ controuerſiarum religionis* illæ adiectæ ſunt:

FRANCISC. BVRMANNI *conſilium de ſtudio theologico feliciter inſtituendo*: **

HENRICI DODWELLI *epiſtola de ratione ſtudii theologici*, quæ vna cum alia de *ſacrorum ordinum ſuſceptione* anglice tertium prodiit, Londin. MDCXCI. 8. quaue auctor oſten-

* exſtat in VOSSII *et aliorum de ſtudiorum ratione opuſculis*, Vltrai. MDCLI. 12. p. 387.

** additum eſt eiusdem *ſynopſi theol. tom.* II. p. 651.

entrius tra
NNES BO
ibrum *de*
LXXXIII.
litteris
entiæ hu
uſſam
s monaſ
LONIV
pe au
XCIII.
et abl
e ipſe
en hu
m ſit.
LVDO
, *au*
uter
ſur
tori
, c
n
cc
nt
n *lo*

§. IV.

debetur. Er
qui partim de
illius, pru
argumenta ſi
uerentur. Qua
geniorum moni
tatis, vſus eoru
octrinæ cultores
i adquirere, vt
dus. Ipſa claſſis

patria HYPERII dicti,
ratione ſtudii theologici,
Eorum *primo* oſtendit,
ſciplinis cognita habere
ſacræ lectione et interp
compendium theologiæ
de theologia dogmatic
recenſet, quæ ad iſtam ſpect
de inſtructione paſtorali
ecclesiaſtica, ritibus ac c
tione patrum præcipit. Om
adcurate tradidit et vbi
imum, ab adfectibus liber

NICOLAVS quippe VEDELIVS in *rationali theologico; seu de necessitate et vero vsu principiorum rationis ac philosophiae in controuersiis theologicis libris tribus* Geneu. MDCXXVIII. 8. pro reformatis contra Franciscum Veronium compositis, postquam illis exprobratum esset, eos sententias suas, pontificiis oppositas, non solis iisdemque scripturae verbis; sed etiam argumentationibus conclusionibusque comprobare atque ita a verbo diuino, quod se vnice sequi velle, promisissent, omnino deficere:* item GISBERT. VOETIVS, cuius exstat dissertatio de *ratione humana in rebus fidei:*** LAMB. VELTHVYSIVS, qui edidit commentationem de *vsu rationis in rebus theologicis et praesertim in interpretatione sacrae scripturae*, Vltraiect. MDCLXVIII. 12.*** HERMANN. WITSIVS in exercitatione de *vsu et abusu rationis circa mysteria fidei:** GVIL. SALDENVS, qui scripsit de *rationis humanae et spiritus sancti operationibus in spiritualibus:*** IO. CHRIST. KIRCHMEYERVS in *thesibus theolog. de rationis circa religionem vsu.**** Alii in aliis argumentis enarrandis operam suam posuerunt. Sic commentati sunt: IO. MARCKIVS de *augmento scientiae theologicae:** IO. IACOB. SCHEVCHZERVS de *vsu matheseos in theologia*, Amstelod. MDCCXII. 8. GVIL. IRHOVIVS de *necessario linguarum, antiquitatum, historiae et philosophiae cum theologia connubio*, Vltrai. MDCCXXXIX.**

§. V.

SCRIPTA de methodo studii theologici, quae enumerai, non solum separatim lucem adspexerunt; sed nonnulla quoque eorum, vno volumine iuncta, prodierunt, consilio saluberrimo ac laudabili. Quam colligendi operam si quis imitari vellet, cum plures adhuc eiusmodi

de libro, quo Musaeus Vedelium refutauit, iam antea dixi.
* part 1. *selectar. disputation. theologic.* p. 1.
** translata est in eius *opera* p. 97.
*** *tom.* II. *miscellaneor. sacror.* p. 582.
* *otior. theologic.* p. 718.
** *syllog exercitation. academic.* p. 254.
*** in *orationum academicarum quaternion.* addit. eiusdem *exercitation. iuuenilib* p. 577.
* est oratio, ab auctore recitata.

oſtendit, quæ ſint vtilia ad ſolidam diuinior ſcientiam, ſibi comparandam: quis ſit vſus theologiæ ſcholaſticæ: quæ adiumenta præb phorum, præcipue ſtoicorum, poetarum, ſcri ſanorum, patrum eccleſiaſticorum monimenta

STEPHANI GAVSSENII *diſſertationes de logici ratione* et de *vtilitate philoſophiæ in theolo* bus, qui ſtudiis ſacris ſe conſecrarunt, ſtu dæ: **

THOM. BENNETI *introductio in ſtudium ſtematicæ*, quæ vna cum *introductione in ſtudium* XXXIX. *normalium eccleſiæ anglicanæ*, angl MDCCXV. 8. in lucem exiit. Addita eſt *epiſtola ad Nepotianum* de vita clericorum. Q ſanctioribus, rite tractandis, auctor dat, præce uiora: ***

IO. HENR. HEIDEGGERI *typus ſtu* Baſil. MDCCXXXIX. 8.*

Nonnulli, quando eiusmodi ſcripta re numerant: GEORG. SOHNII *ſynopſin; ſiue methodi theologiæ* ac *methodum theologiæ plene* qui tamen libri nihil habent de methodo ſtud ſed doctrinam chriſtianam ſummatim propon TRELCATII *ſynopſin methodi ſtudii theologici.* [redacted]

NICOLAVS quippe VEDELIVS in *rationali theologico; seu de necessitate et vero vsu principiorum rationis ac philosophiae in controuersiis theologicis libris tribus* Geneu. MDCXXVIII. 8. pro reformatis contra Franciscum Veronium compositis, postquam illis exprobratum esset, eos sententias suas, pontificiis oppositas, non solis iisdemque scripturae verbis; sed etiam argumentationibus conclusionibusque comprobare atque ita a verbo diuino, quod se vnice sequi velle, promisissent, omnino deficere:* item GISBERT. VOETIVS, cuius exstat dissertatio de *ratione humana in rebus fidei:*** LAMB. VELTHVYSIVS, qui edidit commentationem de *vsu rationis in rebus theologicis et praesertim in interpretatione sacrae scripturae,* Vltraiect. MDCLXVIII. 12.*** HERMANN. WITSIVS in exercitatione de *vsu et abusu rationis circa mysteria fidei:** GVIL. SALDENVS, qui scripsit de *rationis humanae et spiritus sancti operationibus in spiritualibus:*** IO. CHRIST. KIRCHMEYERVS in *thesibus theolog. de rationis circa religionem vsu.**** Alii in aliis argumentis enarrandis operam suam posuerunt. Sic commentati sunt: IO. MARCKIVS de *augmento scientiae theologicae:** IO. IACOB. SCHEVCHZERVS de *vsu matheseos in theologia*, Amstelod. MDCCXII. 8. GVIL. IRHOVIVS de *necessario linguarum, antiquitatum, historiae et philosophiae cum theologia connubio,* Vltrai. MDCCXXXIX.**

§. V.

SCRIPTA de methodo studii theologici, quae enumeraui, non solum separatim lucem adspexerunt; sed nonnulla quoque eorum, vno volumine iuncta, prodierunt, consilio saluberrimo ac laudabili. Quam colligendi operam si quis imitari vellet, cum plures adhuc eiusmo-

 di

* de libro, quo Musaeus Vedelium refutauit, iam antea dixi.

** *part* 1. *selectar. disputation. theologic.* p. 1.

*** translata est in eius *opera* p. 97.

* *tom.* II. *miscellaneor. sacror.* p. 582.

** *otior. theologic.* p. 718.

*** *syllog exercitation. academic.* p. 254.

* in *orationum academicarum quaternion.* addit. eiusdem *exercitation. iuuenilib* p. 577.

** est oratio, ab auctore recitata.

di libros, ſeparatim tantum editos, coniunctim ille exhibere poſſet; tum vbi prudenter delectum adhiberet ac commentationes adnotationibus illuſtraret, ingeniis, ſanctiore doctrina excolendis, bene conſuleret.

Quæ IO. HENRIC. HEIDEGGERVS edidit: de *ratione ſtudiorum opuſcula aurea virorum, de eccleſia chriſtiana et republica litteraria meritiſſimorum, Henric. Bullingeri, Deſiderii Eraſmi, Ludouici Viuis, Iacobi Breitingeri, Franc. Iunii*, Tigur. MDCLXX. 12. quodam modo huc referri poſſunt; maiori autem iure locum heic tuentur: IO. GOTTLOB. PFEIFFERI *variorum auctorum miſcellanea theologica*, Lipſ. MDCCXXXVI. 8. Continentur iſtis: 1.) commonefactio eccleſiæ vitembergenſis ad alias, quæ ordinationem miniſtrorum Vitembergæ quærunt: 2.) *Paulli Tarnouii* de miniſterio verbi diuini et ſacramentorum commonefactio: 3.) *Io. Quiſtorpii* epiſtola ad ſacros antiſtites; ſiue pia deſideria: 4.) *Ruperti Meldenii* parænefis votiua pro pace eccleſiæ: 5.) *Petri Moſellani* oratio [redacted]

vtilitate se commendant ac multum adiumenti adferunt ad diuiniores litteras, ita addiscendas, vt pietas cum eruditione coniungatur; minus autem singula ad studium theologicum eiusque methodum spectant. Certe adcuratior ordo pariter ac delectus adhiberi potuisset.* Quam cum notis emittere, SEVERIN. LINTRVPIVS decreuerat, collectio generis huius commentationum ** lucem haud adspexit. ***

CAPVT SECVNDVM
DE SCRIPTIS THEOLOGIAE DOGMATICAE.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Scripta theologiae dogmaticae patrum ecclesiae §. I. *Scholasticorum doctorum* §. II. *Recentiorum, eo ordine disposita, vt compendia, maiora systemata, tabulae theologiae dogmaticae: singulares libri ac commentationes; item volumina disputationum, quibus articuli fidei illustrati sunt, percenseantur, lutheranorum quippe* §. III-X. *Pontificiorum* §. XI-XV. *Reformatorum* §. XVI-XXII. *Arminianorum* §. XXIII-XXIV. *Socinianorum* §. XXV. *Iudaeorum* §. XXVI.

THEOLOGIA *dogmatica*, quae etiam *thetica*; siue *positiua* adpellatur, complectitur dogmata fidei. Antiquioris ecclesiae doctores ista nec coniunctim; nec iusto ordine; sed disperse: sine nexu ac docendi ratione, quae ad vulgarem intelligendi facultatem adcommodatur,

 tra-

* recensetur liber hic *supplem. ad noua. act. erudit. tom.* III. p. 416. in *der samlung von alten vnd neuen theolog. sachen*, 1745. p. 369. in *den nachrichten von den neuesten theologischen büchern vnd schriften*, *volum.* I. p. 704.

** vide SCHVTZII *commentar. de vita Chytraei libr.* I. §. 35. p. 173.

*** consilium, scripta de methodo studii theologici coniunctim edendi atque illustrandi, vna cum syllabo eorum legendum est in *den vnschuldigen nachrichten* 1714 p. 458. HALLBAVERVS ERASMI *rationi; seu methodo compendio perueniendi ad veram theologiam*, quam denuo edidit, vt antea denotaui, *dissertationem de scriptoribus methodorum, theologiam tractandi*, praemisit.

tradiderunt. Postea tamen tractandi modus, qui ad methodum systematicam proxime accedit, adhiberi cœpit, a seculo inprimis post natum christum octauo.

Spectant huc: ORIGENES ob libros quatuor *περὶ ἀρχῶν*, siue *de principiis*: CYRILLVS *Hierosolymitanus*, qui *catecheses octodecim ad competentes ac mystagogicas quinque ad recens baptizatos* reliquit: LACTANTIVS, qui quamuis in libris *institutionum diuinarum* præcipue contra gentes superstitiosas disputet; capita tamen quædam doctrinæ christianæ: speciatim de christo seruatore ac vita æterna exponit: AVGVSTINVS, in cuius *enchiridio ad Laurentium de fide, spe et caritate* summa dogmatum fidei exhibetur: GENNADIVS *Massiliensis* in libro de *ecclesiasticis dogmatibus*. Ad methodum, theologiam docendi, systematicam inter græcos IO. DAMASCENVS doctoribus scholasticis viam parauit in libris de *orthodoxa fide*, in quorum *primo* agit de deo eiusque essentia, attributis et personis: de rebus ab eo creatis,

PETRI ABAELARDI *libri* III. *introductionis ad theologiam*; siue *opusculum de fide sanctae trinitatis*, quod exstat in eiusdem *operibus*, ab *Andr. Quercetano*, Paris. ann. MDCXVI. editis. In plerisque cum isto conueniunt *theologiae christianae libri* v. quos in lucem produxerunt *Edm. Marteno* et *Vrsin. Durandus*: *

PETRI LOMBARDI *libri quatuor sententiarum*, quorum *primo* exponitur de deo vno et trino: *secundo* de creatione, angelis et homine lapso: *tertio* de incarnatione verbi et de caritate dei et proximi ac *quarto* de sacramentis et quatuor nouissimis. Qui eos in lucem emiserunt atque interpretati sunt, ii fere sunt innumerabiles; nec est, quod tantam illorum copiam miremur, quum Lombardus per plura secula in scholis principatum tenuit. Vetustiores editiones celebrantur: Norimbergenses MCCCCLXXIV. MCCCCLXXVIII. MCCCCXCIX. fol. Basileenses MCCCCXCII. MCCCCXCVIII. fol. Venetae MCCCCLXXVII. MCCCCLXXX. MDVII. Parisienses MDXXVIII. MDXXXVI. atque aliae. Num Lombardus BANDINVM, cuius *sententiarum libri* IV. *in quibus vniuersa theologiae summa ac fidei nostrae compendium pure, simpliciter ac methodice tractatur*, Vienn. MDXIX. fol. ac Louan. sine indicio anni 8. prodierunt; an Bandinus Lombardum exscripserit; aut vtrum Bandinus Lombardum in compendium redegerit; an Lombardus a Bandino dicta vberius edisseruerit? de eo disputatur; controuersia autem non prius decidenda est, quam exploratum sit, Bandinum Lombardo aetate priorem; vel posteriorem esse: **

ROBERTI PVLLEYNI; siue PVLLI *sententiarum de trinitate libri* VIII. vna cum Petro Pictauiensi Paris. MDCLV. editi atque ita confecti, vt integrum theologiae systema complectantur:

HVGONIS DE SANCTO VICTORE *summa sententiarum, septem tractibus distincta*, quae in eiusdem *operibus* exstat, quamuis ille magis inter mysticos; quam scholasticos scriptores emineat:

ALEXAN-

* in *thesauro nouo anecdotorum, tom.* v. p. 1140. sq.

** plura habentur apud THOMASIVM *dissert. de plagio litterar.* p. 217. ac VOGTIVM *catalog. libror. rarior.* p. 67. adde FABRICII *biblioth. lat. med. et infim. aetat. tom.* v. p. 478.

ALEXANDRI DE HALES *ſumma theologiæ*, in quatuor partes diſtributa, in qua libros Lombardi *ſententiarum* explicuit atque illuſtrauit. Prodiit illa in lucem Norimberg. MCCCCLXXXII. per Anton. Koburgerum: Baſil. MDII. Venetiis MDLXXVI. Colon. MDCXXII. *

ALBERTI, qui cognomen *magni* conſequutus eſt, *commentarii in libros quatuor ſententiarum*, Baſil. MDVI. fol. *ſumma theologica*, in duas partes diuiſa, Baſil. MDVII. fol. quibus additur *compendium theologicæ veritatis*, quod ſeptem libris conſtat; monent autem alii, id rectius referendum eſſe ad Hugonem Argentinenſem. ** *Operum* eius editionem adornauit *Petr. Iammy*, Lugd. MDCLI. tomis XXI. fol.

BONAVENTVRAE *commentarii in quatuor libros ſententiarum*, qui non ſolum ſeparatim Argentor. MCCCCLXXXIX. et Norimberg. MCCCCXCI. fol. prodierunt; ſed etiam in eius *operum*, Romæ ab anno MDLXXXVIII. in lucem editorum, *tomum quartum* et *quintum* translati ſunt; item: *principium compendioſum in libros ſententiarum*, ac *quatuor libri ſenten-*

[redacted]

fol. Colon. MDCIV. Duaci MDCXIV. Antuerp. MDCXXIV. Lugduni MDCLII. Patauii MDCCXIII. cura *Cornari*, ac per partes variis locis et temporibus; coniunctim autem cum aliis THOMAE scriptis in eiusdem *operibus*; in lucem emissis Romae MDLXXII. Venetiis MDXCII. Antuerp. MDCXII. Paris. MDCLX. *Summa* haec graece versa est et in compendium redacta ebraice.* Nonnulli adcusant THOMAM plagii; quibus autem vtuntur, argumenta non satis idonea sunt ad probandum.** Idem dicendum est de illis, qui negant, eum esse auctorem operis huius.*** Vitiorum, scriptoribus scholasticis communium, haud expers quidem est; quaedam tamen rectius tradidit, quam alii romanae ecclesiae doctores, recentiore inprimis aetate.* Reliquit quoque *commentarios in quatuor libros sententiarum:*

HENRICI *Gandauensis theologica quodlibeta;* siue *quaestiones*, Parisiis disputatae, *in quatuor libros sententiarum*, edita Parisiis MDXVIII. fol. et Venet. MDCXV. fol.

RICHAR-

* de editionibus ac versionibus huius *summae* legendi sunt: QVETIF et ECHARD in *scriptor. ordinis praedicatorum recensitis, tom.* 1. p. 322. sqq. et FABRICIVS *biblioth. latin. mediae et infim. aetat. volum.* VI. p. 669 sqq.

** videantur: THOMASIVS de *plagio litterar.* §. 560. p. 248. sq. QVETIF et ECHARD in *scriptor. ordin praedicator. tom.* 1. p. 300. qui ECHARD edidit quoque *Thomae summam, suo auctori vindicatam*, Paris. MDCCVIII. 8.

*** LAVNOIVS pronuntiauit, Thomam non esse auctorem huius *summae* in *romanae ecclesia circa simoniam traditione, tom.* II *oper part.* 2. p. 522. disputarunt autem aduersus eum: NATALIS ALEXANDER *histor. ecclesiast. sec.* 13. et 14. p. 391. sq. et QVETIF *dict. loc.* p. 293. sqq.

* monstrat hoc DORSCHEVS in *Thoma Aquinate, confessore veritat. euangelic.* Francof. MDCLVI. 4. quem librum, a THOM. LEONARDO impugnatum, defendit REISERVS in *vindiciis euangelico-thomisticis*, Vlm. MDCLXVIII. 4. Quae quum scripserim de Thoma eiusque praesertim *summa*, non alienum esse ab argumento hoc, existimo, si et mentionem facio ANDR. SCHOTTI *catalogi catholicorum scripturae interpretum et theologorum scholasticorum in Aquinatis summam*, Colon. MDCXVIII. 4 Addantur, quae de summa hac dicta sunt in FABRICII *histor. biblioth. part.* II. p. 85. in *den nachrichten von den stollischen buchern, part.* 1. p. 102. LILIENTHALII *theol. bibliothec tom.* 1. p. 644.

RICHARDI DE MEDIAVILLA *quæſtiones in magiſtrum ſententiarum*, quæ cum *quodlibetis theologicis* LXXX. quæſtiones continentibus, lucem viderunt Venet. MDIX. MDLXXXIX. Brixiæ MDXCI.

PETRI *de Tarentaſia*, poſtea quum ad pontificis romani dignitatem perueniſſet, Innocentii V. adpellati, *commentarii in quatuor libros ſententiarum*, Toloſæ MDCLII.

AEGIDII DE COLVMNA *elucubrationes in quatuor libros ſententiarum Lombardi*, Baſil. MDXIII. de *peccato originali*, Oxon. MCCCCLXXIX. de *ſubiecto theologiæ*, vna cum aliis opuſculis, Venet. MDI.

IOANNIS DVNS SCOTI *quodlibeta et commentaria in libros quatuor ſententiarum*, cum notis *Cauelli*, *Lycheti*, *Poncii*, *Hiquæi*, opus *anglicanum* atque *oxonienſe* dicta, quoniam Scotus illud Oxonii compoſuit, atque edita cum ſeparatim Venet. MDXIV. MDXCVII. Antuerp. MDCXX. et alibi; tum in eiusdem *operibus*, quæ *Lucas Waddingus* Lugdun. MDCXXXIX. in lucem protulit: *

§. III.

Ex quo deus ſacra per Lutherum emendauit, theologia dogmatica nouam eamque meliorem faciem recepit. Repurgata illa fuit a quisquiliis atque ineptiis ſcholaſticorum noſtræque eccleſiæ doctores cœperunt, dogmata fidei e fontibus ſcripturæ ſacræ deducere: ſingula illius auctoritate confirmare atque adcuratiori ordine inter ſe connexa tradere. MARTINVS LVTHERVS nullum quidem ſcriptum, quod ſyſtematis formam præ ſe habeat, de iſtis nobis reliquit; diſperſe tamen in libris ſuis cuncta doctrinæ chriſtianæ capita, a nobis credenda, præclare explanauit quæque diſſeruit, ea ab aliis collecta varioque ordine diſpoſita ſunt. Laborem eiusmodi ſuſceperunt:

TIMOTH. KIRCHNERVS in *theſauro explicationum omnium articulorum ac capitum catholicæ, orthodoxæ, veræ ac piæ doctrinæ, ex Lutheri operibus*, ceter. Francof. MDLXVI. fol. atque in alio libro, germanice exarato et a iam memorato latino *theſauro* diuerſo, cuius inſcriptio eſt: *deutſcher theſaurus D. Martin Luthers, darinnen alle hauptartickel chriſtlicher lehre vnd glaubens erklært vnd ausgelegt*, cet. Francof. MDLXVI. et auctior MDLXX. fol.

IO. CORVINVS, cuius exſtant: *loci communes D. Lutheri totius doctrinæ chriſtianæ, das iſt, hauptartickel vnſers glaubens vnd rechtſchafener lehre mit D. Luthers eigenen worten*, Vrſell. MDLXXIV. 4.*

THEODOS. FABRICIVS in *locis communibus ex ſcriptis Lutheri*, latinis videlicet, Magdeburg. MDXCIII. et Londin. MDCLI. 4. et in *locis communibus aus den deutſchen geiſtreichen ſchriften D. Mart. Lutheri*, Magdeburg. MDXCVII. 4.

MICHA-

runt: THOMASIVS *diſſertation. de doctoribus ſcholaſticis latinis*: de *theologia ſcholaſtica et eius initio*, quæ commentatio exſtat in CHRISTIANI THOMASII *hiſtoria ſapientiæ et ſtultitiæ tom.* III. p. 225. et in *ſchediaſm. de definitione philoſoph.* TRIBBECHOVIVS libro de *doctoribus ſcholaſticis*, cum præfatione *Heumanni*, Ien. MDCCXIX. 8. BINDERVS in *ſcholaſtica theologia*, Tubing. MDCXIV. 4. HIMMELIVS *tractatu de canonicatu, iure canonico et theologia ſcholaſtica*, Ien. MDCXXXII. 12.

* FABRICII *hiſtor. biblioth. part.* IV. p. 228.

MICHAEL. NEANDER, cuius *theologia megalandri Lutheri; siue aphorismi breues et sententiosi de omnibus doctrinae christianae capitibus, de ipsius monimentis ordine tomorum primae editionis descripti*, prodiit Isleb. MDLXXXI. Vitemberg. MDLXXXIV. 8. germanice istam vertit ERASMVS GRVBERVS ac Ratisbon. MDCLVII. edidit:

ELIAS VEIELIVS, cuius studio in lucem exiit: *vnterricht, was gestalten ein frommer euangelischer christ sich durch alle vnd iede artickel vnd puncten christlicher religion vnd lehre zu heilsamer erkaentnis gottes vnd seiner selbst fruchtbarlich erbauen koenne, aus Lutheri schriften zusammen getragen*, Goth. MDCLXXV. 4.

IO. HENR. MAIVS in *Martini Lutheri theologia pura et sincera ex viri diuini scriptis vniuersis, maxime latinis, per omnes articulos fidei digesta et concinnata*, Francof. MDCCIX. 4.* Ad scripta haec adiungi possunt: ANDREAE MVSCVLI *hochnutzlicher vnd theurer schatz aus den buchern Lutheri zusammen gebracht*, Francof. MDLXXVII. fol. PHILIPP. SALZ-

adpellantur *compendia*, quae, ſuperiori noſtroque tempore, latine; vel germanice elaborata, abunde exſtant, quamuis ſua auctoritate, vſu ac celebritate inter ſe haud ſint aequalia ac paria. Prae aliis eminent:

PHILIPPI MELANCHTHONIS *loci theologici*, vel eam ob cauſſam maxime commemorandi, quia ab illis origo theologiae ſyſtematicae, apud nos receptae, repetenda eſt. Quae habetur prima,* eorum editio, ita inſcripta: *loci communes rerum theologicarum*; *ſeu hypotypoſes theologicae*, Vitemberg. MDXXI. 8. ſine auctoris nomine prodiit ** ac quum illa eſſet rariſſima, HERMANN VON DER HARDT eam transtulit in *hiſtoriam litterariam reformationis*.*** Subſequutae ſunt aliae editiones: anno MDXXII. cum inſcriptione: *theologicae hypotypoſes, recognitae ab auctore*, Vitemb. 8. eodem anno huius tituli: *theologicae hypotypoſes Phil. Melancht. ita ab auctore recognitae et locupletatae, vt priorem editionem multis locis non agnoſcas*, Baſil. 8. anno MDXXIII. titulo: *theologicae hypotypoſes, ab auctore iam denuo ſumma cura et caſtigatae et locupletatae*, Vitemberg. 8. itidem absque Melanchthonis nomine, et alia, quae inſcriptionem prae ſe habet: *loci communes; ſeu hypotypoſes theologicae, recogniti ab auctore*, cum additamentis de duplici iuſtitia regiminecque corporali et ſpirituali, Argentorat. 8. quibus inſtructi *loci communes* etiam anno MDXXV. lucem adſpexerunt. His editionibus nihil continetur, puriori doctrinae aduerſum, vbi vnicum hoc

* KOHLIVS ſuſpicatur, ante memoratam editionem anni MDXXI. aliam litterarum formis expreſſam fuiſſe MDXX. aut ſub initium anni MDXXI. a Melanchthone autem, quia iſta praeter ſcientiam eius ac voluntatem prodierit, ab aliorum conſpectu remotam, atque ad ſententiam hanc probandam argumentis non contemnendis vtitur. Spectat huc libellus, ab eo editus: *geſamleter briefwechſel vber die in den geſchichten annoch ſtrittige curiœſe frage: ob vor der ausgabe der locorum theologicorum Phil. Melanchthonis vom iahr 1521. eine andere, von ihm vielleicht vnterdruckte, vorher gegangen ſey?* Hamburg. MDCCLII. 8.

** FEVERLINVS refert editionem eiusdem anni forma quarti ordinis, *bibliothec. ſymbol.* p. 250. conf. *ſamlung von alten vnd neuen theol. ſachen*, 1737. p. 512.

*** *part.* III. p. 30. ſqq.

hoc excipiatur, Melanchthonem pronuntiasse, *omn* *necessario euenire*, de quibus editionibus et mer tur Lutheri de libello hoc effatum, eum *non* *f* *talitate; sed quoque canone dignum esse.* Postea hoc sæpe denuo litteris descriptum atque in luce est, quippe anno MDXXXIII. MDXXXV. Vitemb. 8 Argentor. 8. ita inscriptum: *loci commu* *gici, recens collecti et recogniti*, cum præfatione cum VIII. Angliæ regem, in qua editione erro necessitate emendatus ac sublatus est: anno MD terpretatione græcarum sententiarum et dictio in scripto hoc reperiuntur, Hal. Sueu. 8. ite MDXLIII. MDXLIV. et MDXLV. quæ vltima editio multo auctior, in MELANCHTHONIS *opera* * t et ad annum MDXLIII. relata, quamuis in præ ce librorum, quos dictus *tomus* complectitur, *p* *tio absoluta ann.* MDXLV. adpellctur. Ad eamd tes omnes quidem editiones sunt adornatæ; m illa omnibus se probauit ob varia, haud recte rate in ea tradita.** Germanica horum *locorum* tatio triplex habetur. Prima confecta est a GEO TINO et inscripta: *Philips Melanchthons anweisun* *lige göttliche schrift, durch Ge. Spalatinum verdeuscl* ab anno MDXXII. sæpe prodiit. Secundam debe striæ IVSTI IONAE, quæ postquam cum titulo

anni,* et venedica, quæ originem ſuam ad PRIMVM TRVBERVM refert, ** exiit. Ex tot memoratis editionibus verſionibusque colligendum eſt, *locos* hos non mediocrem æſtimationem ſibi conciliaſſe. Magnis laudibus iſti ornati fuerunt, præcipue a Melanchthonis diſcipulis, horumque nonnulli ſibi perſuaſerunt, nec in poſterioribus eorum editionibus quidquam ineſſe, quod a veritate diſcedat.*** Alii Melanchthonem reprehenſione dignum eſſe, putarunt, quod theologiam ſcholaſticam, a Luthero proſcriptam, in priſtinam auctoritatem reſtituere voluerit; præterea autem, in quibusdam doctrinis aliter, ac Lutherus, ſenſerit; nec ſemper adcuratiorem loquendi rationem ſit ſectatus. Sunt omnino in libello hoc, eiusque præſertim poſterioribus editionibus, næui; ſiue ad tractandi modum; ſiue ad res ipſas reſpiciamus; iſti tamen non ex mala mente manarunt. *Epitome* illius auctore IO. MEYERO, Vitemb. ann. MDLXI. MDCLXII. 8. prodiit; IO. SPANGENBERGIVS autem *locorum* horum compendium, in formam quæſtionum redactum, in *margarita theologica* MDXLIV. 8. exhibet. Pugnauit contra eos RICH. SMYTHAEVS in *refutatione locorum theolog. Phil. Melanchthonis*, Duac. MDLXIII. 8.*

* de hac verſione data opera agit BRVCKERVS in *notitia libri, longe rariſſimi paucisſimisque viſi, Phil Melanchthonis hypotypoſeon, italico ſermone editarum*, quæ legenda eſt in *miſcell. lipſ. nou. vol.* 1. p. 628. in eiusdem *miſcellan. hiſtor. philoſoph.* p. 323. adde VOGTII *catalog. libror. rarior.* p. 452.

** vide VOGTIVM *excitat. libr.* p. 453. *die vnſchuldige nachrichten* 1711. p. 802. et *die fortgeſetzte ſamlung von alten vnd neuen theol. ſachen*, 1729. p. 711.

*** legenda eſt: *de locorum theologicorum D. Philippi Melanchthonis orthodoxa puritate et vtilitate adſertio et ſubſcriptio præcipuorum aliquot doctorum*, Francofurt. ad Mœn. MDLXXIX. 4. Gœrlic. MDLXXX. 4. et Serueſt. MDXC. 4. Auctor ſcripti huius eſſe perhibetur GEORG. ROLLENHAGIVS: vide *fortgeſetzte ſamlung von alten vnd neuen theol. ſachen* 1740. p. 261.

* plura de MELANCHTHONIS *locis communibus* ſuppeditant: MATTHAEVS *oration. de locis communibus Philipp. Melanchthonis*, Vitemb. MDLXXXVII. HVTTERVS *prolegomen. locor. theolog. cap.* 3. p. 9. VON DER HARDT *introduct. in Melanchthon. locos tom.* III. *hiſtor. litterar reformat.* p. 28: STIEBERVS in *hiſtor. theol. dogmat. Lutheri et Melanchthonis* MDCCXII. KRAFFTIVS in

LEONHARDI HVTTERI *compendium locorum theologicorum, ex ſcripturis ſacris et libro concordiæ collectum*, iuſſu Chriſtiani II. electoris Saxoniæ eoque conſilio compoſitum, vt quum Melanchthon ob propenſum erga reformatos animum multis in dubiis eſſet et crypto-caluiniani ad dogmata ſua propaganda ſcriptis illius abuterentur, in locum Melanchthonis *locorum theologicorum* ſubſtitui id poſſet. Primam illius editionem, Vitemberg. ann. MDCX. 8. plures aliæ ſubſequutæ ſunt, ex quibus denominaſſe, ſufficiat, Vitembergenſes MDCXIII. MDCXIX. MDCXXIX. MDCLXVI. cum præfatione *Io. Meisneri*: item MDCLXVI. 12. Lipſienſes *Chriſtian. Iunckeri* MDCCXII. MDCCXXVII. MDCCXXXVI. 8. quæ duæ, vltimo loco nominatæ, editiones reliquis præferendæ ſunt, in primis ob additam DAN. FRIDER. IANI commentationem de Huttero, eiusque ſcriptis, præſertim *compendio theologico*. Non ſolum in Saxonia; ſed etiam alibi id magnam ſibi conciliauit auctoritatem atque in multis ſcholis academiisque explicatum eſt. In germanicam linguam translatum atque editum fuit cum a *Caſpar. Hollſtenio*, ita inſcriptum:

compendium adnotationibus illuſtrarunt: SAL. GLASSIVS in vſum gymnaſii et aliarum ſcholarum principis gothani, cuius iuſſu inſtructum id primum in lucem prodiit Goth. ann. MDCLVI. 8. ac deinde ſæpe recuſum: GOTHOFREDVS CVNDISIVS, qui libellum hunc cum obſeruationibus ſuis edidit, Ien. MDCXLVIII. MDCLII. MDCLX. 8. Lipſ. MDCCV. 8. et FRIDEMANN. BECHMANNVS, cuius *adnotationes vberiores in compendium Hutteri*, Longoſaliſſ. MDCXC. Francof. et Lipſiæ MDCXCVI. et cum præfatione *Hebenſtreiti* Ienæ MDCCIII. 4. lucem adſpexerunt.* Exſtant quoque CHRISTIAN. CHEMNITII *prælectiones in locos theologicos huttero-cundiſianos*, Ien. MDCLXX. 8. Alii in eo operam collocarunt, vt compendii huius vſum faciliorem commodioremque redderent hancque in rem ſcripta varii generis confecerunt: GEORGIVS videlicet LEVSCHNERVS *analyſin locorum theologicorum, in compendio hutteriano comprehenſorum, perpetuis tabulis inſtitutam*, Lipſ. MDCXXV. 4. IO. EBARDVS *enchiridion theologicum in compendium Hutteri*, Ien. MDCLXII. et MDCLXV. 8. TOB. SEYFARTVS *anatomen logicam compendii hutteriani*, Altenb. MDCXXXVI. IOAN. DEVTSCHMANNVS *compendium theologiæ Hutteri analytico-exegeticum*, Vitemb. MDCLXV. MDCLXXII. 8. CASP. HEVNISCHIVS *epitomen analyticam locorum theologicorum, in compendio Hutteri comprehenſorum*, Norimberg. MDCLXXIV. 8. IO. FRIDER. KOEBERVS *ταμεῖον ſacro ſanctum; ſeu dicta vtriusque teſtamenti, ad confirmandum potiores fidei articulos in aureo Hutteri compendio adducta; aut eo pertinentia*, Ien. MDCXCII. 12. IO. SCHVLZEN *examen catecheticum compendii locorum theologicorum Leon. Hutteri*, Hamb. MDCCV. 12. IO. FRID. TREIBERVS *hodegum hutterianum vlteriorem, vna cum Huttero in digitis vſum compendii hutteriani et viam ad vlteriorem notitiam theologicam monſtrantem*, Arnſtad. MDCCVII. 8.** IO. CHRIST. WEIDNERVS *deutſche theologiam biblicam*, Lipſ. MDCCXXII. 4. ad ordinem compendii hutteriani compoſitam: IO. CHRISTOPH. MEVRERVS *tabulas ſynopticas, quibus thetica præ-*

 cipue

* FABRICII *hiſtor. bibliothec. part.* IV. p. 391.

** *iournal des ſauans* MDCCVIII. *nouembr.* p. 327.

cipue locorum theologicorum compendii hutteriani ὡς ἐν τύπῳ exhibentur, Helmstad MDCCV.4. quibus addi possunt: editiones compendii huius *Mitternachti* et *iunckeri*, vna cum VRSINI tabulis: item IO. DAVID. SCHREBERI *linea doctrinae fidei in compendio Hutteri*, Lips. MDCCXIV. MDCCXXXV.8. Fuerunt praeterea, qui vindicias illius darent: GEORG. quippe MOEBIVS in *examine censurarum Mar. Frider. Wendelini, quibus Hutteri compendium perstringere conatus fuit*, Lips. MDCLXXI.4. et CHR. GOTTLIEB. CLVGIVS in *vindiciis hutterianis; seu dissertatione apologetic. qua Leonard. Hutterus a Petr. Baelii, Godofred. Arnoldi et nouelli censoris criminatione vindicatur*. Vitemb. MDCCXLIII.4.*

IACOBI HEERBRANDI *compendium theologiae*, ab anno MDLXXIII. Tubingae, Francofurt. Lipsiae, Ien. Lubec. saepe editum ac quaestionibus auctum: a *Martino Crusio* graece versum et per Stephanum Gerlachium Constantinopolin ad Ieremiam patriarcham transmissum et a Metrophane Critopulo in graeciam illatum. Graeca interpretatio Vi-

MDCLXXXVI. 8. Multum id se commendauit ob perspicuam scriptionem aeque; ac rerum delectum harumque adcuratam atque a nimiis terminis philosophicis remotam explicationem; hanc autem ob caussam non mediocrem obtinuit auctoritatem, adeo vt in Dania et Suecia fuerit adprobatum huiusque rex iusserit, in scholis academicis theologiam dogmaticam ad illius normam tradere. GEORG. HENRIC. HAEBERLINVS *conspectum locorum theologicorum Hafenrefferi, tabellis exhibitum*, Tubing. MDCXC. edidit:

IO. HENICHII *compendium theologicum*, cuius plures exstant editiones. Prima lucem adspexit Rintelii MDCLV. secunda itidem Rintelii MDCLVII. tertia auctior atque ita inscripta: *institutiones theologicae ita concinnatae, vt iis potissimum, qui in studio homiletico operae pretium facere satagunt, inseruire et copiam enthymematum, ex sacra scriptura et antiquorum patrum monimentis depromtorum, praebere possint*, Brunsuig. MDCLXV. de reliquis taceo. Tanta valet auctoritate liber hic in terris brunsuicensibus, quanta Hutteri in saxonicis: *

IO. FRIDER. KOENIGII *theologia positiua acroamatica*, primum Rostochii anno MDCLXIV. deinde Gryphisw. MDCLXIX. Rostoch. MDCLXXX. MDCCVI. MDCCXXXII. 8. et adhuc saepius edita. Nec virtutibus; nec vitiis suis illa caret. In his et nimia breuitas; et nimia vocum metaphysicarum scholasticarumque vsurpatio non sine caussa numeratur, ** ad quae emendanda IO. CASP. HAFERVNGII *collegium theticum*, Vitemb. MDCCXXXVII. 8. compositum atque editum est, a me postea sigillatim commemorandum. HERMAN. IOACH. HAHNIVS *Koenigium contractum et illustratum*, Lipf. MDCCX. 8. et SAM. GOTTLIEB. RICHTERVS *commentationem in Koenigii theologiam positiuam acroamaticam, vbi voces phrasesque graecae et ebraicae, ex genuino etymo deriuatae, explicantur et definitiones conceptuum theologicorum sistuntur*, Vitemb.

* vide SCHRAMMII *programma de compendii henichiani variis editionibus, quo simul dicitur de compendiorum theologicorum vsu ac pretio*, Helmst. anno MDCCXI. editum.

** confer tamen, quae DE BALTHASAR in *der vermischten samlung von allerhand gelehrten und nuzlichen sachen* 1743. p. 43. sq. ad compendium hoc defendendum excusandumque adfert.

temb. MDCCXXIII. 8. in lucem emiserunt; c
REINECCIVS autem *dicta classica* compendii
lari libro ebraice, græce, latine et germanice
MDCXCIX. MDCCVI. 8.*

IO. HVLSEMANNI *breuiarium theologicum*,
MDCXL. 8. quod deinde ab eo auctum et cum i
extensio breuiarii theologici editum ac sæpius r
Lipsiæ quippe MDCXLVIII. MDCLV. Heilbron. M
aliisque temporibus. Laudem solidæ tractatio
vindicat; nec tamen illi vituperandi sunt, qui
nimium theologiæ scholasticæ studium et per ho
tem exprobrant.** *Prælectiones* eius *publicas a*
hoc cum eiusdem *vindiciis scripturæ* atque a
iuris publici fecit *Io. Adam. Scherzerus;* huius
uiarium theologicum hulsemannianum enucleatum a
Valent. Alberti, Lipsiæ anno MDCLXXXVII. 4. luci e

IO. GVILIELM. BAIERI *compendium theol*
præsertim ex *Musæi* * scriptis ita concinnatum
perspicuæ atque adcuratioris tractationis tueatu
quam in eo sit reprehendendum, nisi quod cu
nimium methodo Aristotelicæ ac scholasticæ h
minis tribuerit. Postquam id anno MDCLXXX
mum prodierat, iterum iterumque litteris desc
MDCXCI. cum accessionibus: MDCXCIV. cum no

[redacted]

emisit iisque dicta scripturæ, quæ a BAIERO adducta sunt, ebraice, græce, latine et germanice exhibuit. CHRISTOPH. GVIL. SCHNEIERVS *theologiam musæo-baierianam in tabulas redactam*, Salfeld. MDCXCVII. fol. IO. ANTON. STRVBBERGIVS *compendium theologiæ positiuæ Baieri in tabulis synopticis*, Ien. MDCCXXI. MDCCXXIII. MDCCXLII. 8. cum præfatione, qua historia compendii huius illustratur: SAM. CORYLLI *Baieri compendii theologiæ positiuæ synopsin per succinctas et intellectu faciles quæstiones*, Francof. MDCCI. 8. iuris publici fecerunt. Alii in suis compendiis theologiæ dogmaticæ Baierum maxime sequuti sunt: IO. ANDR. SCHMIDIVS, IO. SAM. TROMSDORFIVS, IO. ABR. KROMAYERVS in *tabulis theologiæ positiuo-acroamaticæ*. Ex his videndum est, BAIERI compendium maxime se commendasse, quod et, vti antea; ita adhuc in scholis academicis explicatur; *

IOACHIMI IVSTI BREITHAVPTI *institutionum theologicarum libri duo*, quorum prior credenda: posterior agenda complectitur, Hal. MDCXCV. 8.** *theses credendorum atque agendorum fundamentales*, *ex institutionibus theologicis potissimum deriuatæ*, Hal. MDCC. 8. quam primam editionem plures aliæ sequutæ sunt, cum interpretatione germanica, a IO. CRASSELIO adornata et titulo: *grundsätze christlicher glaubenslehren vnd lebenspflichten*, Hal. MDCCXXII. 8. edita.

IO. ANASTASII FREYLINGHAVSENI *grundlegung der theologie*, Hal. ann. MDCCIII. MDCCVIII. MDCCXII. MDCCXXXIV. et adhuc sæpius 8. quo opusculo auctor dogmata fidei non solum perspicue ac distincte explicat et probat; sed etiam ad sanctioris vitæ exercitationem refert ac quæ tradit, subinde selectis Lutheri testimoniis illustrat.*** Edidit quoque FREYLINGSHAVSENVS epitomen illius cum inscriptione: *kurzer begriff der christlichen lehre*, Hal. MDCCV. 8. præter hanc autem prodierunt: *theologische beschreibungen aus Freylinghausens grundlegung zusammen gezogen*

* LILIENTHALII *theol. biblioth. tom.* I. p. 483. FABRICII *histor. biblioth. part* VI. p. 479.

** *acta eruditorum* MDCXCV. p. 82.

*** FABRICII *histor. biblioth. part.* VI p. 486. LILIENTHALII *theol. biblioth. tom.* I. p. 489. REIMMANNI *catal. biblioth. theolog.* p. 468.

gen, Hal. MDCCXVII. HIERON. FREYERI *theologiſches handbuch*, Hal. MDCCXII. 8. vbi ordo Freylinghauſeni ſeruatus eſt: SIGISM. IACOB. BAVMGARTENII *theſes theologicæ*, *elementa doctrinæ ſanctioris ad ductum breuiarii dogmatici Io. Anaſt. Freylinghauſen*, Hal. MDCCXLVI. MDCCL. 8. ac germanice ſub titulo: *theologiſche lehrſätze*, ceter. interprete *Ant. Frider. Büſching*, Hal. MDCCXLVII. 8. IO. FRID. LVDECKE *tabulæ ſynopticæ in theſes theolog. Baumgartenii*, Hal. MDCCXLVII. 8. Commentarius compendii huius vberior habetur in IO. IAC. RAMBACHII *ſchriftmäſſigen erläuterung der grundlegung der theologie*, Francof. MDCCXXXVIII. 4. ſcripto, poſt obitum eius a *Chriſtiano Hechtio* edito: *

IO. WANDALINI *hypotypoſis ſanorum verborum; ſiue breuis expoſitio theologiæ in theſi et antitheſi, ſolius ſcripturæ ſacræ teſtimoniis confirmata*, Hafn. MDCCVIII. 8. et Lipſiæ MDCCXVI. MDCCXXXV. 8. cum qua coniungenda ſunt: MARCI WOELDICKE *dicta claſſica veteris teſtamenti quotquot in hypotypoſi Wandalini et element. theolog. Bartholini ad probandum fidei et*

[redacted]

explanationem ac ſolidam probationem laudanda eſt. Germanice ea prodiit, Hal. MDCCXXXVIII. 8.*

LAVRENT. REINHARDI *inſtitutiones theologiæ dogmaticæ*, Vinar. MDCCXXXIII. MDCCXXXV. MDCCXLIII. 8. quæ compendiis, ad diſciplinam hanc diuiniorem diſcendam apte et ſcite compoſitis, adnumerandæ ſunt: **

IO. FRIDER. BVRGII *inſtitutiones theologiæ theticæ*, Vratislau. MDCCXXXIIX. 8. quæ laudabili ſtudio ita ſunt ſcriptæ, vt dogmata præcipue ipſis codicis ſacri verbis tradantur: ex libris ſymbolicis eccleſiæ noſtræ teſtimonia adducantur et qualem pietatis exercitationem quisque fidei articulus requirat, monſtretur. Exſtat illarum verſio germanica. ***

Præter iam memoratos auctores, plures alii ad compendia theologiæ dogmaticæ ſcribenda ſe contulerunt, quos ſecundum litterarum ordinem breuiter indicaſſe, ſufficiat. Pertinent igitur ad hunc locum:

PETR. AHLWARDTI *einleitung in die dogmatiſche gottesgelahrheit*, Gryphisw. MDCCLIII. 8.

WERNER. MICHAEL BORCHOLTI *wahre lehre des chriſtenthums; oder compendium theologiæ*, Hamb. MDCCXX. 8.

IOAN. BOTSACCI *breuiarium theologiæ*, Gedan. MDCXXXIV. 12.

STATII BVSCHERI *ſynopſis theologiæ methodicæ*, Luneb. MDCXXV. 8.

CHRIST. ANDR. BVTTNERI *curſus theologiæ reuelatæ*, cuius parte prima, Sedini MDCCXLVI. 8. edita, theologia poſitiuo-polemica continetur, ad methodum ſcientificam, vti adpellatur, atque ad principia philoſophiæ wolfianæ, non apte ſemper; nec perſpicue adcommodata: *

GEORG. CALIXTI *epitome theologiæ*, quæ primum Goslariæ

* *auserleſene theol. biblioth. part.* 47. p. 1063. *acta erudit.* MDCCXXVIII. p. 382. LILIENTHALII *theol. biblioth. tom.* I. p. 491.

** *nachricht. von den neueſten theol. buchern, vol.* II. p. 233. *act. erudit. ſupplement. tom.* X p. 550.

*** *ſamlung von alten und neuen theol. ſachen*, 1741. p. 72.

* *ſamlung von alten und neuen theol. ſachen* 1747. p. 440 *nachrichten von den neueſten theolog. buchern*, *vol.* V. p. 346. KRAFTII *theol. biblioth. part.* I. p. I.

lariæ MDCXIX. 8. prodiit ac deinde non ſolum Brunſuig. ann. MDCXLVII. 8. cum auctoris *diſputatione de principio theologico contra pontificios*; ſed etiam MDCLII. et adhuc ſæpius in lucem producta eſt. Editio Helmſtadienſis anni MDCLXI. cum *declaratione Gerbardi Titii*, prioribus longe adcuratior habetur. Ipſum compendium non omnibus placuit ob errores, quorum veſtigia in eo adpareant, quippe in doctrina de imagine dei, de peccato, de prædeſtinatione, de communicatione idiomatum, de iuſtificatione aliisque.* Calixtus ipſe illud haud edidit;** nec quidquam tamen eorum, in quæ animaduerſio cenſoria non plane iniuſta facta fuerat, emendare voluit:***

ABR. CALOVII *theologia poſitiua per definitiones, cauſſas, adfectiones et diſtinctiones locos theologicos vniuerſos ſuccincte iuſtoque ordine proponens, ceu compendium ſyſtematis theologici*; de quo poſtea exponam, Vitemb. ann. MDCLXXXII. 8.* Addenda eſt merito eiusdem *apodixis articulorum fidei, e ſolis ſacræ ſcripturæ locis credenda demonſtrans*, Luneburg MDCLXXXIV 4.**

[redacted]

..rus, Gryphisw. MDCCII. 8.
..HOL. ELSNERI *grundlicher bericht von allen noth-*
artickeln; oder stucken der allein seligmachenden re-
..ib. MDCXLIII. 8. et cum inscriptione: *der aller-*
..melsweg, Norimb. MDCLXXXVII. 8.
..ABRICII *praelectiones theologicae;* siue, vt alter titu-
.., *systema theologicum*, cura filii Helmstadiensis edi-
..ect. MDCLXXXI. 4. atque ea ratione concinnatum,
..*dogmata*; tum historica ac controuersiae propo-
..

..RCHTII *compendium*, *vniuersam theologiam theti-*
..domicam complexum, MDCCXXXIX. ac iterum cura
, Seruest. MDCCXLIV. 8.**
..PAL. FINCKII *synopsis locorum theologicorum*, Ienae
.. 8. et quod compendium theologicum exhibet,
vademecum, Coburg. MDCXXVI. 12.
..ISTIAN. MICHAEL. FISCHBECKII *summarium theo-*
..CCXV. 8.
..LIPP. HENRIC. FRIEDLIEBII *medulla theologiae*,
..DCLIX. 8. MDCLXVI. MDCLXXIII. 4.
..TINI FRISII *fundamenta theologiae theticae*, *se-*
..dictis probantibus eorumque, *vbi opus est*, *exegesi*
..ionibus praecipuis instructa, Hamb. MDCCXXIV. 8.***
..DOLPH. FROHNII *theologia positiua*, *comprehen-*
.. *definitiones theologicas tam theoreticas; quam*

IOANNIS GERHARDI *aphorismi succincti et sel*
II. *capitibus totius theologiæ nucleum continen*
i disputationum scholasticarum adcommodati et co
prodierunt Ienæ MDCXI. MDCXVIII. 8. Vite
CLII. opera *Io. Andr. Quenstedtii* et Ienæ MDCL
a filii *Io. Friderici Gerhardi*:

SALOM. GESNERI *compendium doctrinæ*
emb. MDCIII. MDCXVI. 12.

ZACHARIAE GRAPII *compendium theologiæ*
uersæ, Rostoch. MDCCVI. 8. ac concisius F
CCXXXVII. 8.

SAM. GROSSERI *theologia thetica elementaris*,
CCVII. 12. *

IO. ERNEST. GVNNERI *institutiones theologiæ*
, Ienæ MDCCLV. 8.

MARTIN GRVLICHII *orthodomia credendorum*
is uniuersæ theologiæ theticæ conspectus, Dresd. MD
terum MDCCLII. 8. qui libellus est aliquot p
:

IO. CASP. HAFERVNGII *collegium theticum*,
igii theologia positiuo-acroamatica succinctis adn
explicata et potioribus controuersiis illustrata atque

renuntiauerit; eum tamen ſimulare egiſſe; ex variis ſignis, non ex vano, eruditi viri collegerunt: *

TILEMANNI HESHVSII *compendium theologicum*, Regiomont. MDLXXVIII.

GOD. HOFMANNI *ſynopſis theologiæ*, Tubing. MDCCXX. 8. quæ poſt auctoris mortem a filio eius, *Io. Georgio Hofmanno* cum multis acceſſionibus Tubing. MDCCXXX. 4. iterum edita eſt: **

CONRAD. HORNEII *compendium theologiæ, quo vniuerſa fidei chriſtianæ, tam credendorum; quam agendorum doctrina tribus libris dilucide pertractatur*, poſt auctoris mortem editum, Brunſuig. MDCLV. 4.

NICOLAI HVNNII *epitome credendorum; ſiue kurzer inhalt chriſtlicher lehre*, quod compendium, a multis valde probatum, Vitemberg. MDCXXV. 12. prodiit: iterum MDCXXVIII. MDCXXXIII. MDCLVII. MDCLXV. MDCLXXV. MDCLXXXIII. MDCXCI. MDCXCVII. MDCCII. MDCCXIX. 8. Francof. et Lipſ. MDCCIX. 8. Translatum id eſt in linguam latinam, ſuecicam, danicam, belgicam. Acceſſit eiusdem *kurtze anweiſung zum wahren chriſtenthum*, Vitemb. MDCLXXXIII. 8. ***

IO. WOLFGANGI IAEGERI *compendium theologiæ*, Stuttgard. MDCCII. Tubing. MDCCXVII. 8.

IACOB. FRID. IVNGII *compendium theologiæ thetico-polemicæ*, Vlmæ MDCCLII. 8.

TIMOTHEI KIRCHNERI *methodica explicatio præcipuorum capitum doctrinæ cæleſtis*, Lipſ. MDXCV. 8.

ANDR. KVNADI *compendium locorum theologicorum*, Vitemb. MDCLIX. 8. MDCLXVI. CHRI-

* vide MOLLERVM in *bibliothec. ſeptemtrionis erudit.* p. 105. et 342. ſq. FEVSTKINGII *palinod. ſacram* p. 88. et BAELIVM *dictionar. hiſtoric. et critic.* voce *Hemmingius.*

** in *der ſamlung von alten vnd neuen theol. ſachen*, 1710. p. 1008. et 1731. p. 631. de diuerſis his editionibus diuerſa iudicia legenda ſunt: adde LILIENTHALII *theolog. biblioth. tom.* I. p. 431.

*** de *epitome* hac BOSIVS pronuntiat, eam inſtar omnium compendiorum eſſe poſſe, *diſſert. iſagogic. de comparand. prudent. ciuil.* § 124. p. 56. adde CRENIVM *exercitat. de libris ſcriptorum optimis* p. 27 FABRICII *hiſtor. biblioth. part.* VI. p. 478. inprimis MOLLERI *Cimbriam litterat. tom.* II. p. 386.

CHRISTIAN. LOEBERI *lehre der* [illegible] *gottse-ligkeit*, [illegible], theologia positiua [illegible] *grund-lehren der* [illegible] [illegible] Altenb. [illegible] 8.*

IO. [illegible] LOEBERI [illegible] *elementa*, Franc. ad Viadr. [illegible] 8.**

[illegible] Viremberg. [illegible] 8.*** [illegible] *theologia tetica*, Vi-[illegible]

[illegible] *pretiosa*, [illegible] obitum [illegible] de singulis [illegible] Iterum [illegible] CCLV. 8.*

[illegible] ex *folis* [illegible] *monstrata*, [illegible] compen-

[redacted]

IO. NICOL. MISLERI *ſynopſis theologica*, Gieſſ. MDCLXV. 8.

ANDR. MVSCVLI *compendium doctrinae chriſtianae*, Francof. MDLXXIV. MDCIII.

MICHAEL. NEANDRI *theologia chriſtiana ſcripturae, patrum graecorum et latinorum et Lutheri dictis et teſtimoniis illuſtrata et expoſita*, Lipſ. MDXCV. 4.

IO. GEORG NEVMANNI *theologia aphoriſtica, ex auctoris manuſcripto abſoluta et edita* a *Io. Guilielm. Iano*, Vitemb. MDCCX. MDCCXVIII. 8.*

LVCAE OSIANDRI *inſtitutio religionis chriſtianae; ſeu loci communes theologici*, qui latine Tubing. MDLXXVI. 8. germanice MDLXXXII. gallice Montispeligard. MDXCI. 8. exierunt:

IACOB. FRID. REIMMANNI *idea compendii theologici, omnibus aliis compendiis praemittendi*, Hild. MDCCXXIV. 8.

LVCAE FRIDERIC. REINHARTI *ſynopſis theologiae chriſtianae dogmaticae*, Altorf. MDCLIX. MDCLX. et cum acceſſionibus Norimberg. MDCLXI. 8.

IO. PETR. REVSCHII *introductio in theologiam reuelatam; ſeu theologiae reuelatae pars generalis*, Ienae MDCCXLIV. 8.

GEORG. HENRIC. RIBOVII *inſtitutiones theologiae dogmaticae*, Gotting. MDCCXLI. 8. ** methodo demonſtratiua ſcriptae; prodiit autem tantum prior earum pars, de iis theologiae reuelatae capitibus, quibus theologia naturalis reſpondet:

GEORGII ROTHII *compendium theologiae thetico-biblicae*, Francof. MDCCXVII. 8. ***

IO. BASIL. RVCKDESCHELII *anfangsgrunde der dogmati-*

* *iournal des ſauans* MDCCXX. *iul.* p. 65. Quid LANGIVS contra hanc *theologiam* ſcripſerit et quales reſponſiones dederit IANVS, indicaui in *der einleitung in die religionsſtreitigkeiten der euangeliſchlutheriſchen kirche part.* II. p. 33. Quum iſta numeranda ſunt in ſcriptis controuerſiarum, de illis iam taceo.

** *nachrichten von den neueſten theolog. buchern*, *vol.* I. p. 58. *acta eruditor.* MDCCXLIV. p. 615.

*** *nachr. von den neueſten theol. buchern*, *volum.* IV. p. 81.

matiſchen vnd polemiſchen theologie, cuius libelli
tio cum præfatione mea Ienæ MDCCXXXII. 8.
it:

KILIANI RVDRAVFFII *ſumma theologiæ thetica*,
urt. MDCXC. 4. *

BERN. A SANDEN, ſenioris, *theologia poſitiua*,
is adornata: olim per diſputationes XXIV. *publice*
s; nunc iunctim exhibita, Regiomont. MDCCII. 4.

BERN. VON SANDEN, iunioris, *prima fundamen*
iæ poſitiuæ, definitiones, diſtinctiones, dicta ſacræ
, *theſin probantia, axiomata, ſententias; ſeu canon*
et ſyllabum hæreſium et errorum in vno conſpectu ſi
giomont. MDCCXIII. 4. **

MICHAELIS SCHAEFFERI *iſagoge compendii the*
matica, Tubing. MDCVI. Luneburg. MDCLXIII. 12

IO. ADAMI SCHERZERI *breuiculus theologicus*,
CLXXVIII. 12. et germanice ibidem MDCLXXX. 12

IO. ANDR. SCHMIDTII *compendium theologiæ dog*
, tabulis inſtructum, Helmſtad. MDCXCII.
CCIV. 8.

SEBASTIAN. SCHMIDTII *compendium theologiæ*,
ita chriſtianæ fidei iuxta cauſſarum ſeriem per th
itheſin plene et perſpicue traduntur ſcripturæque
itis confirmantur, Argentor. anno MDCXCVII. 8.

ALENTINI VELTHEMII *theologia memorialis*,
XC. 8.

O. WEINMANNI *institutiones theologicæ*, cum
nibus in 1 *Ioann*. 1, 7. editæ MDCXLIV. ac
s MDCLI. MDCLXXII. 8.

IENRICI WIDEBVRGII *systema theologiæ posi*
niuersa christianæ fidei doctrina, *perspicuis thes*
, *tractatur*, post auctoris obitum a fratre
Wideburgio iuris publici factum, Helmst. MDC
cusum Ienæ MDCCXXXVI. 8. *

CHRISTOPH. WILCKII *theologia in speculo*;
nes theologiæ dogmaticæ, ceter. Lips. MDCCIX. 8.
titulo: *Christiani Kuluisii compendium theolog.*
MDCCXVIII. 8.

MARCI WOELDICKE *compendium theologiæ*
Schnabelii illustratum, Hafn. MDCCLIII. 8. et
CLVI. 8.

NICOL. ZAPFII *compendium locorum theologi*
r. MDCXLIV. 8.

OACHIM. ZEHNERI *compendium theologiæ*,
ionibus, Lips. ann. MDCIX. 8. Vltimum locum
adsigno libro, a me ipso germanice edito atque
to: *einleitung in die dogmatische gottesgelahrheit*.

polemica abſoluantur. Quæ docendi ratio quamuis eo nomine laudabilis ſit, quod vbi verum dogma ſatis eſt confirmatum, ſententia illi contraria faciliori negotio repelli queat; non caret tamen difficultatibus, in eo maxime poſitis, quod expoſitionem articulorum fidei iuſto copioſiorem efficiat ac nexum, quo errores aduerſariorum inter ſe cohærent, diſſoluat. Moles horum ſcriptorum diuerſa eſt huiusque cauſſa duo illorum genera conſtituenda eſſe, puto. Alia reliquis antecellunt amplitudine et auctoritate; alia inter hæc ac compendia medium veluti tenent locum. Ad iſtorum ordinem pertinent:

MARTINI CHEMNITII *loci theologici*, ad quos ſcribendos MELANCHTHONIS *loci communes* materiam atque occaſionem præbuerunt. Hos enim quum in academia vitembergenſi explicaret ac deinde Brunſuigam vocatus, in labore hoc progrederetur, tandem opus hoc formam, quam nunc præ ſe habet, accepit. Prodiit illud poſt auctoris obitum cura *Polycarpi Leyſeri*, Francof. ad Mœn. ann. MDXCI. 4. ac poſtea iterum iterumque, quippe MDXCIX MDCIV. tribus volum. 8. MDCXV. et MDCXC. fol. Vitemberg. MDCXXIII. fol. ad quas poſteriores editiones acceſſerunt CHEMNITII *fundamenta ſanæ doctrinæ de vera et ſubſtantiali præſentia, exhibitione et ſumtione corporis et ſanguinis domini in cœna:* libellus de *duabus naturis in chriſto*, vna cum eiusdem *deſcriptione theologiæ ieſuitarum.** Morte impeditus, Chemnitius neque ad expoliendum; neque ad perficiendum opus hoc ſtudia ſua conferre potuit. Attamen id magni eſt momenti et per planum dicendi genus pariter ac rerum grauitatem, adcurationem, delectum atque ordinem: ſpeciatim enarratam certaminum hiſtoriam præ aliis ſyſtematibus ſingulari ſplendet dignitate omnibusque, qui maiores progreſſiones in do-

* præter has editiones memorantur: Francofurtenſis MDCX. Vitembergenſes MDCXX. MDCLIII. MDCLXIII. vide *bibliothec. Mayerianam* p. 232. FABRICII *hiſtor. bibliothec. part.* II. p. 156. REHTMEYERI *antiquit. eccleſ. vrbis brunſuig. part.* III. p. 533. LILIENTHALII *theol. bibliothec. tom.* I. p. 402.

rina hac diuiniore facere cupiunt, ad diligente
im commendari debet. Præmiſſa eſt cum *orat*
ione patrum; tum commentatio *de vſu et vtilitate*
eologicorum. Compendium ex *locis* his conc
LTH. MENZERVS, inſcriptum: *repetitio chem*
enucleatio locorum theologicorum Martini Chemnit
n. MDCVIII. MDCXXIV. MDCXXXV. MDCCIV. 8. V
DCXII. 8. Kilon. MDCCXIV. 8. Coburg. MDCCXV
). BENEDICT. CARPZOVIVS, ſenior, autem
nes iſagogicas in Chemnitium reliquit iisque ill
æ Chemnitius de deo et de chriſto cum in *loci*
cis; tum in libro de *duabus naturis chriſti* tradid
illæ ſunt cum *diſputationibus ſyſtematicis* et *anti*
pſ. MDCCI. 4. ** Præter *locos theologicos,* CHEMN
bellum lingua germanica ſcripſit, cuius titulus e
rnehmſten hauptſtücke der chriſtlichen lehre, *wie d*
ſtores examiniret vnd vnterwieſen werden, ac Guel
DLXIX. 8. in lucem emiſit. Latine eum *Ioann.*
s vertit atque inſcriptum: *breuis et ſimplex forma*
de præcipuis doctrinæ cæleſtis capitibus, ceter.
DCLXXI. 8. ad publicum vſum tranſtulit. Vt
puſculi et germanici et latini variæ ſunt edition
erſis titulis inſtructæ. Germanicum et hunc
rt: *handbuchlein der furnehmſten hauptſtuck der chr*

professus sit. * Nec dissensioni huic felicior defuit euentus. Effecit Hutterus *locis* suis pariter ac aliis scriptis, vt auctoritas Melanchthonis imminueretur ac multi theologiam hutterianam præferrent melanchthonianæ. Nec solum in dogmatibus ipsis, rite explicandis probandisque; verum etiam in aduersariorum erroribus profligandis operam posuit. Legantur *loci* hi præsertim ab iis, qui in theologia dogmatica iam progressiones fecerunt: **

IO. GERHARDI *loci theologici*, quos scribere cœpit anno MDCX. quum sacrorum heldburgensium antistes esset, ac tomos quatuor priores edidit; reliquos autem Ienæ composuit. Integrum opus, in IX. tomos diuisum, ab anno MDCX. vsque ad MDCXXII. 4. prodiit, inscriptum: *locorum theologicorum cum pro adstruenda veritate; tum pro destruenda quorumuis contradicentium falsitate, per theses neruose, solide et copiose explicatorum tomi* IX. Anno MDCXXV. lucem vidit: *exegesis; siue vberior explicatio articulorum de scriptura sacra, de deo et de persona christi, in tomo primo locorum theologicorum concisius pertractatorum.* Singulos tomos, vna cum *exegesi*, reformatæ ecclesiæ addicti litteris iterum describendos curarunt Geneuæ MDCXXXIX. fol. tribus voluminibus; hanc autem editionem sequuta est alia, eaque auctior cura *Io. Ernesti Gerhardi*, Ioannis filii, Francof. et Hamburg. MDCLVII. fol. itidem tribus voluminibus, quum adnotationes, quas Gerhardus in ora exempli sui adscripserat, accesserunt atque in ipsum textum translatæ sunt; ita tamen, vt singulæ per signa fuerint indicatæ. Triplex operis huius exstat epitome. Prima, a IO. ERNEST. GERHARDO Ienæ MDCLX. fol. edita, locos hos XXXI. tabulis exhibet: secunda, cuius auctor est IOACHIMVS CNAPIVS, itidem *tabulis* constat, Erfurt. MDCLXIV. fol. ac tertia habetur in iam a me memorato SEBASTIANI SCHMIDII *compendio theologiæ.* Paullo ante

 nomi-

* in *prolegomenis*, quando ibi de Melanchthone eiusque scriptorum auctoritate exponit atque inter alia *cap.* IV. de *methodo tractationis* p. 10. scribit, se velle *locos philippicos* ea ratione enarrare, vt *quæ vel incommode; vel minus orthodoxe dicta occurrant, ad analogiam fidei et trutinam cælestis veritatis adpendat.*

** FABRICII *histor. bibliothec. pars.* II. p. 172.

natus IO. ERN. GERHARDVS concinnauit quoq
locorum theologicorum, in qua ea, quæ in II
exegeſi locorum theològicor. Ioannis Gerhardi
expoſita, in compendium redacta, Ien. MDCLV
ſilentio prætermittendæ ſunt ipſius GERHARDI
es iſagogicæ, in quibus ea, quæ in tomis, prim
em exegeſi et ſecundo locorum theologicorum vber
ta, in compendium redacta ſunt; quæ vero præ
mpleta, editæ Ien. ann. MDCXXXIV. MDCXLV.
o. Erneſti MDCLXIII. 4. Quæ diſputationes qu
ad primum et ſecundum tomum *locorum* ſpec
ontinuandas ſuſcepit GODOFREDVS CVNDIS
ine iſagoges ad locos theologicos Gerhardi; ſiue
diſputationum in tomum tertium, Ien. MDCXL
e ſecunda, ibidem MDCL. 4. Ipſum Gerhardi
præſtantiſſimum eſt ac principatum ſibi præ
ogorum noſtrorum ſyſtematibus omni iure vi
lectitur incredibilem fere rerum copiam: do
is adcuratiorem explanationem probationemque
et modeſtam aduerſariorum refutationem, h
a auctoris ſtupendam induſtriam: diffuſam eru
egregiamque facultatem, et recte iudicandi; e
ribendi, comprobant: *

[redacted]

tat.* Abr. Calouii** *digreſſionem de noua theologia helmſtadio-regiomontanorum ſyncretiſtarum, Calixti, Hornei, Behmii, Dreieri Latermanni*, antea iam editam cum *prolegomenis inſtitutionum theologicarum*, Dantiſc. MDCXLIX. 8. Præter ſyſtema locor. ABR. CALOVIVS ſcripſit: *apodixin articulorum fidei, e ſcripturæ ſacræ locis, eorum contextu, antecedentibus et conſequentibus ac parallelis ſecundum fontes ebraeos et graecos euidenter demonſtrantem*, cuius antea mentionem feci, atque *theologiam naturalem et reuelatam iuxta auguſtanam confeſſionem*, Lipſ. MDCLXVI. 4.

IO. ANDR. QVENSTEDTII *theologia didactico-polemica; ſiue ſyſtema theologicum in duas ſectiones, didacticam et polemicam, diuiſum* Vitemberg MDCLXXXV.*** MDCXCVI. Lipſ. MDCCXV. fol. inter quas diuerſas editiones prima eſt optima, quum reliquæ vitiis non careant. Sequitur auctor Kœnigium et in huius *theologiam poſitiuam*, ſupra a me memoratam, commentarium exhibet, ea ratione ſcriptum, vt et in dogmata fidei et in controuerſias diffunda-

§. VI.

SEQVVNTVR ea maiora theologorum noſtrorum ſyſtemata dogmatica, quæ paullo ante a me enarratis vel amplitudine; vel auctoritate; vel vtraque ſimul inferiora ſunt et hanc ob cauſſam illis medius locus inter iſta et compendia adſignari poteſt. Licet quoque, omnia generis huius monimenta in duas claſſes diſtribuere aliaque ad *primam:* alia ad *ſecundam* referre. Quæ ad hanc pertinent, nunc a me percenſenda, ea itidem inter ſe differunt ac præſertim diuerſum ordinem modumque tractandi præ ſe habent, finesque eorum vel anguſtiores; vel latiores ſunt. In quibusdam ſola dogmata traduntur: in aliis contra aduerſarios ſimul diſputatur. Sunt iſta:

ERASM. SARCERII *loci communes theologici.* duobus tomis, quorum prior Francof. MDXXXIX. 8. poſterior Marpurg. MDXLIV. 8. lucem adſpexit:*

VICTORIN. STRIGELII *loci theologici*, quibus *loci communes* MELANCHTHONIS illuſtrantur, quatuor partibus. Prima earum Neap. Nemetum MDLXXXI. ſecunda MDLXXXII. tertia MDLXXXIII. quarta MDLXXXIV. 4. prodiit, poſt auctoris mortem cura *Chriſtoph. Pezelii.* Commendat ſe opus hoc ordine pariter; ac perſpicuitate. Exiit etiam eius *enchiridion locorum theologicorum*, antea a me adductum:**

IO. WIGANDI *corpus doctrinæ ex veteri et nouo teſtamento*, Baſil. MDLXIII. MDLXXV. MDLXXXV. 4 germanice Francof. MDLXXVIII. 8.

BARTHOL. BATTI *ſyſtema theologiæ*, quod XXII. *diſputationibus* conſtat, Gryphisw. 4.

HERM. SCHVCKMANNI *hypotypoſis theologiæ didacticæ et elencticæ*, Roſtoch. MDCL. 4.

GVILIELMI LYSERI *ſyſtema thetico-exegeticum*, *ex variis manuſcriptis diligenter collatis, primum editum a Io. Georg. Neumanno*, Vitemb. MDCXCIX. 4. *** Ornatum illud eſt inſcriptione *ſyſtematis thetico-exegetici*, quia præcipua vtrius-que

* *famlung von alten und neuen theol. ſachen*, 1726. p. 200.
** FABRICII *hiſtor. bibliothec. part.* IV. p. 243.
*** *acta eruditor.* MDCXCIX. p. 473.

que fœderis diuina oracula, quibus fidei dogma nentur, breuiter explicata sunt ac monstratum est, argumentorum vis in illis insit:

HENRIC. HOEPFNERI *loci theologici*, qui post mortem in lucem prodierunt, Lipsiæ MDCLXXIII. 4. scripsit illos, quum adhuc litterarum sacrarum cult Non sunt integri. Eam ob caussam Hœpfnerus non edidit:*

PHILIPP. HENR. FRIEDLIEBII *systema th* in quinque partes distributum, Strals. MDXXXVIII. 4.

IO. CONRAD. DANNHAVERI *hodosophia christi theologia positiua, in certam, plenam et cohærentem redacta*, Argentor. MDCXLIX. MDCLXVI. 8. Lips. MDC quæ vltima editio et adcuratior est; et reliquis chartæ ac litterarum elegantiam præ se habet. PHIL IACOB. SPENERVS *tabulas hodosophiæ* huius cu fatione de *impedimentis studii theologici*, ** et adpen um epistolarum, Francof. MDCXC. 4. ad publicum transtulit. Vti in reliquis dannhauerianis scriptis hoc quoque scribendi ratio inelegans et obscura: autem expositio solida est: ***

MICHAELIS SIRICII *collegium theologicum*, MDCLXIX. 4.

HIERONYMI KROMAYERI *theologia positiuo-*

IO. GRAFFTII *theologia poſitiuo-polemica, methodo vniformi tradita*, Francof. MDCLXXXIV. 4.*

FRIDEMANNI BECHMANNI *inſtitutiones theologicæ, in quibus articuli fidei adcurate et ea, qua fieri poteſt, perſpicuitate tractantur: vſus practici eruuntur: caſus dubii et difficiles enodantur: variæ quæſtiones ſoluuntur*, Ienæ MDCCI. et MDCCVII. 4. quam poſteriorem editionem *Io. Franciſc. Buddeus* præfatione de *augmento ſtudii theologici* ornauit:

VALENTINI VELTHEMII *theologia acroamatica*, Ien. MDCXCVII. 4.

IO. BARTH. NIEMEIERI *theologia dogmatum fidei*, Helmſtad. MDCCII. 4.

DAVID. HOLLAZII *examen theologicum, vniuerſam theologiam thetico-polemicam complectens*, cuius præter primam editionem MDCCVII. 4. aliæ exſtant. Prodiit enim illud poſtea MDCCXVII. 4. cum præfatione *Alberti Ioachimi de Krakewitz:* MDCCXXII. 4. MDCCXXV. 4. MDCCXXXV. 4. [redacted]

posita sunt; desunt tamen nonnulla; nec omnia adcurate cohærent atque inter se æqualia sunt: *

IO. PAVLLI HEBENSTREITI *systema theologicum, controuersiis cum antiquioribus; tum recentioribus accommodatum atque in tres partes diuisum*, quæ singulæ Ienæ prodierunt earumque prima MDCCVII. secunda MDCCVIII. et tertia MDCCXVII. 8. Quum vltima confecta esset, integrum opus nouo titulo, a me adducto, cum anno MDCCXVIII. ornatum fuit. Auctor sæpe dissentit a Musæo ac carpit compendium baierianum; minutiæ autem sunt, in quibus reprehendendis versatur, animumque, ab adfectibus non satis liberum, prodere videtur:

IO. FRANCISCI BVDDEI *institutiones theologiæ dogmaticæ*, Lipsiæ MDCCXXIII. 4. quam primam editionem optimam et maxime adcuratam sequutæ sunt aliæ, MDCCXXIV. MDCCXXVII. MDCCXLI. 4. Auctor in eo operam collocauit, vt dogmata perspicue explicaret: solidis probaret argumentis ac terminis, ex philosophorum scholis petitis, vteretur sobrie. Ex historiarum monimentis ea enarrauit, quæ cum ad veræ doctrinæ propagationem ac conseruationem; tum ad errores eorumque fontes ac caussas pertinent. Scribendi genus, quod adhibuit, luculentum atque elegans est, et vbi in controuersiis theologicis versatur, moderate de illis iudicat. ** *Compendium* harum *institutionum* antea memoraui. *Conspectus* earum *in tabulis*, auctore IAC. GEORG. SPANGENBERGIO, Lips. MDCCXXIV. 4. CHRISTIAN. MVNDENII autem *selectæ theses theologicæ*, ex BVDDEI *institutionibus* præcipue collectæ, Helmstad. MDCCXXX. 8. prodierunt:

IOACHIMI IVSTI BREITHAVPTI *institutiones theologicæ de credendis atque agendis*, quarum tomus primus Halæ MDCCXVI. secundus MDCCXXIII. et tertius MDCCXXXII. 4. lucem

* systema hoc recensetur in *den wurtenbergischen nebenstunden, part.* I. adde LILIENTHALII *theolog. biblioth. tom.* I. p. 431.

** *auserlesene theol. biblioth. part.* I. p. I. *acta erudit.* MDCCXXIII. p. 425. *deutsche acta erudit. tom* VIII. p. 476. *historie der gelehrsamkeit vnserer zeit*, p. 677. LILIENTHALII *theol biblioth. tom.* I. p. 427. *samlung von alten vnd neuen theol. sachen*, 1725. p. 91.

m vidit. Illuſtrant iſtæ vberioribus com
oris *inſtitutiones theologicas* breuiores, quarum
itionem feci, ac multa ſubſidia ad cognitionem
cum ſolidam; tum piam, ſine metaphyſicis
cis ſubtilitatibus, comparandam præbent:*
IACOBI CARPOVII *theologia reuelata dogmati*
lo ſcientifica adornata, cuius tomus primus
CCXXXVII. et auctior MDCCLII. ſecundus MDCC
ertius MDCCLIX. 4. ** prodiit. Opus hoc
ſua ac methodo multis ſe commendauit; aliis
nonnulla, ibi tradita, diſplicuit hique publice
diſputarunt; a quibus tamen aduerſariis def
tor. Contra IOACHIM. OPORINI enim commen
vſu doctæ ſimplicitatis contra ſcepticos, duo ſp
ilitatis ſimplicitate non expugnatæ edidit: c
TL. CLVGII *ſingularibus theolog. Carpouianæ* in
tione, Vitemb. MDCCXXXVIII. 4. *** librum,
lus eſt: *inania ſingularium Clugianorum theologiæ* C
oppoſuit, quumque IO. ENGELSTROEMVS et
TMANNVS ei bellum indixiſſent: ille in diſſe
ſatisfactione chriſti pro peccato in ſpiritum ſanctum
utationibus de *actu reprobis*, *vero redemtionis*
cto, aduerſus vtrumque pro ſe pugnauit in *illuſt*
getica peccati in ſpiritum ſanctum atque incr

autem porifmata practica et in gratiam lectorum iuniorum aphorifmos adiecit, atque ita tractandi ratione ordineque perutili ac laudabili vfus eft:*

CHRISTOPH. MATTH. PFAFFII *academifche reden vber die grundlehren der chriftlichen religion; oder die theologiam dogmaticam*, Tubing. MDCCXLIV. 4.

IO. IACOB. RAMBACHII *dogmatifche theologie; oder chriftliche glaubenslehre*, quem librum, duabus partibus conftantem, *Ern. Frid. Neubauerus* poft auctoris obitum Francof. MDCCXLIV. 4. edidit. Continet recitationes, quibus Rambachius in academia Gieffenfi LANGII *oeconomiam falutis euangelicam* interpretatus eft. Non fine iure addo PHILIPP. IACOBI SPENERI *euangelifche glaubenslehre*, Francof. MDCLXXXVIII. 4. opus fæpius editum, præclarum et maxime vtile, cuius et exftat epitome latina in tabulis; fiue *fciagraphia doctrinae fidei euangelicae*, Francof. MDCLXXXVIII. 8. Quodam modo etiam IO. REINHARDI *glaubens fyftema*, Ien. MDCXCVI. 4. huc referri poteft.

§. VII.

Nec prætereundi funt, qui theologiam dogmaticam tabulis exhibuerunt, inftituto non vituperando; fed laudando, fi id quidem rite adhibeatur ac tabulæ ipfæ adcurate apteque formentur. Illarum enim ope totius articuli fidei et fumma et ordo nexusque, quo fingulæ eius partes inter fe cohærent, facilius perfpici poffunt; nec folum qui alios docent; fed etiam qui difcunt, ab illis merito exfpectant vtilitatem commoditatemque. Qui earum laborem fufceperunt, duo illorum funt genera, quum vel ipfi theologiæ dogmaticæ capita in tabulis tradiderint; vel aliorum fyftemata ac compendia in eiusmodi formam redegerint, qualia fcripta funt:

CHRISTIAN. MATTHIAE *theologia typica; feu theologiae delineatio*, Hamburg. MDCXXIX. fol.

NICOL. ZAPFII *catena aurea articulorum fidei*, Vinar. MDCXLV. fol.

10

* LILIENTHALII *theol. bibliotb. tom.* I. p. 433.

IO. ROTHMALERI *oeconomia sapientiæ et pr* *hristianæ cum sciagraphia papismi, caluinismi et pho* *ni tabulis adornata:*

HENRIC. OPITII *theologia thetica, methodo ana* *bulis* XXXV. quæ MDCXCVII. fol. prodiit:

IOACH. FRIDER. SCHMIDII *oeconomia totius t* *et arbor fidei*, Vitemberg. MDCCVII. 4.

IO. ABR. KROMAYERI *tabulæ theologiæ positiu* *maticæ pleniores*, Goth. MDCCXV. 4. *

OTTON. NATHANAEL. NICOLAI *conspectus theol* *icæ, in* XXIV. *tabellas mnemoneuticas redactæ*, MDCCLIII. 4. His addendæ sunt, quibus aliorum dogmatici instructæ fuerunt, tabulæ: 10. quippe *tabulæ locorum communium Philipp. Melanchthonis*, MDLX. fol- ipsius Melanchthonis præfatione ABDIAE PRAETORII *locorum theologicorum Phil* *anchthonis analyses*, Vitemb. MDLXIX. 8. IOACHIM III et IO. ERN. GERHARDI *tabulæ*, in quas illi *ardi locos theologicos* redegerunt, antea a me com atæ, quum de *locis* his exposui: IO. CHRIST. ERI *tabulæ synopticæ, quibus thetica præcipua heologicorum compendii hutteriani exhibentur*, H MDCCV. 4. PHILIPP. IACOB. SPENERI *tabulæ* [redacted]

christlichen religion, Hamburg. MDCCXXXVII. 8
m dissertationibus, quas doctissimi viri scripserunt
G. BERNARD. BVLFINGERVS de *mysteriis chr*
ei, Tubing. MDCCXXXII. HENRIC. GOD. HA
VS: *mysteria neque comprehendi posse; neque tamen*
aduersari, Vitemb. MDCCXXXVI. IO. DAVID
s de *necessitate mysteriorum in religione reuelata*,
CCXLVI. adde PETR. IAENICHIVM de *incompr*
ite mysteriorum fidei, Thorun. MDCCXX.

III. DE THEOLOGIA

IACOB. MARTINI in *locorum theologicorum pa*
nerali de theologiæ constitutione et speciali de scrip
, Vitemb. MDCXX. 4. ABR. CALOVIVS, cuius
theologiam, Vitemb. anno MDCLII. 8. prodiit ac
pius, vt supra denotaui: BALTHAS. MEISNE
cognitis theologiæ, Vitemb. MDCXV. 4. KILI
DRAVFIVS in *protheoria de theologia in genere*,
CLXXVII. MDCCXI. 4. ac qui præ aliis laudandi et
rum litterarum cultoribus consulendi sunt: IO. M
et PHILIPP. IACOB. SPENERVS. Ille iuris pub
introductionem in theologiam, qua de natura theolog
alis et reuelatæ, itemque de theologiæ reuelatæ principi
di primo, scriptura sacra agitur, Ien. MDCLXXIX. 4.

IVST. WESSELI RVMPAEI *introductio in theologiam*, *recens maximam partem controuersam*, Francof. MDCCXV. 8. qua de theologia, de religione, de libris symbolicis, de scriptura sacra, de articulis fidei exponitur: IO. FRID. WVCHERERI *praecognita theologiae dogmaticae*, Ien. MDCCXXXIX. 4. GEORG. GODOFR. KEVFFELII commentatio de *caussis corruptae theologiae*, Rostoch. MDCCXXIV. 4.

IV. DE SCRIPTVRA SACRA

AEGID. HVNNIVS in *tractatu de sacrosancta maiestate*, *auctoritate*, *fide ac certitudine sacrae scripturae propheticae et apostolicae*, *veteris et noui testamenti*, qui postquam Francofurt. MDXCIV. 8. prodierat, non solum iterum ac saepius litteris descriptus;* sed etiam triplex illius germanica interpretatio adornata fuit, a *Veielio* videlicet, *Tittelio* et *Crasselio*, huiusque vltimi versio cum *Ioachimi Langii* praefatione Stendal. MDCCXVIII. lucem vidit: IO. SCHROEDERVS in *opusculo theologico de principio theologiae et naturali notitia dei*, Suinfurt. MDCV. 8. id quod inscriptum: *tractatus theologicus de principio theologiae et iudice supremo controuersiarum theologicarum*, iterum Giess. MDCXIX. 8. auctius lucem vidit: BALTH. MEISNERVS, cuius *disputationes de scriptura sacra*, Vitemb. MDCXXVI. 8. exstant: LEON. HVTTERVS in *disputationibus de sacra scriptura*, Vitemberg. MDCVI. 4. THEODOR. THVMMIVS, qui emisit: *disquisitionem de verbo dei*, duabus partibus constantem, quarum prior exponit de libris canonicis et apocryphis: de illorum diuina et canonica auctoritate: de editionibus bibliorum authenticis deque eorum versionibus; posterior autem de perspicuitate, necessitate et perfectione scripturae sacrae, Tubing. MDCXXV. MDCXXVI. 4. quod opus quum contra Bellarminum confectum est, id scriptis quoque polemicis adnumerari potest. Praeter hos, commemorandi sunt: CONRAD. HORNEIVS, qui *tractatum theologicum de sacris et diuinis scripturis*, Helmst. ann. MDCXXXII. MDCLV. 4. edidit atque eo de sanctissimi codicis auctoritate, canone, sufficientia et interpretatione ita commentatus est, vt quamuis contra scriptores, praesuli romano addictos,

* exstat etiam inter *opera* eius *latina tom.* I. p. I. Laudatur scriptum hoc a CRENIO *exercitat. de libris scriptorum optimis* p. 27.

tos, disputaret; attamen et veram doctrinam e
pariter ac confirmaret: IO. ANDR. QVENSTE
exercitationibus theologicis, Vitemb. MDCLXXVII.
lta argumenta de scriptura sacra: speciatim d
initate, auctoritate, veritate et infallibilitate, pe
et sufficientia: perspicuitate, sensu, interpre
er. enarrantur: porro IO. SAVBERTVS, iunior, i
ionibus XI. *de scriptura sacra*, ab anno MDCLX
num MDCLXXXVII. in lucem editis: IO. MVSAE
introductione in theologiam, antea a me laud
n solum de theologia; verum etiam de scriptu
tur; tum in *quæstionibus theologicis de syncer*
iptura sacra, Ien. MDCLXXIX. 4. IO. HENRIC
ertationibus quatuor de scriptura sacra, Fra
DCXC. 8. * et MDCCVIII. 4. quibus exponit de li
rorum inspiratione atque in arcam repositione:
nis consignatione ac germanica Lutheri transla
ntra Richardum Simonem theologosque batauos
: CHRISTOPH. ZELLERVS in *historia scriptura*
m. MDCCI. 4. cuius libri inscriptio quamuis
leatur, eum huc minus referendum esse; locum
ne ob argumenta dogmatica, simul eo explanan
test: SAM. CHRIST. HOLLMANNVS in *dem*
den vortrag von gott und der heiligen Schrift

lis; ſed tantum naturalis ac philoſophica eſſe videretur,* oppoſuit ſe BERTLINGIVS, ac SCHVBERTVS, vt ſe a ſuſpicione falſæ doctrinæ liberaret, edidit: *vnterricht von der göttlichen kraſt der heiligen ſchrift*, Ien. MDCCLIII. 4.** BERTLINGIVS autem: *vorſtellung, was die lutheriſche kirche von der kraſt der heiligen ſchrift lehre vnd nicht lehre*, Gedan. MDCCLVI. 4. ac CAROL. SAM. KRAVSIVS *concurſum ſpiritus ſancti cum ſuo verbo*, Lipſ. MDCCLIV. 4. itidem contra Schubertum. *** De ſcripturæ *perfectione et ſufficientia* in lucem exierunt commentationes CHR. LANGII, ISAAC. FAVSTII, WEISMANNI, LYSII: de illius *perſpicuitate* SCHARFII, GERH. TITII, LYSII, ZELTNERI: de *lectione* eius, omnibus concedenda, QVENSTEDTII, BVDDEI, cuiusmodi argumenti etiam eſt CHR. KORTHOLTI liber de *lectione bibliorum in linguis vulgo cognitis*, Ploen. MDCXCII. 4. de *integritate* codicis ſacri WOLFII, Gieſſ. MDCCLI. de *canone* KORTHOLTI, Roſtoch. MDCLXV. de *immutabilitate* FAVSTII, Argentor. MDCLXXXVIII.

ADAM. OSIANDER, qui *augustissimum trinitatis mysterium; ex vtriusque veteris et noui testamenti libris adumbratum*, Tubing. MDCLXIV. 4. emisit: ABR. CALOVIVS in *tractat. de sacrosancta trinitate*, Vitemb. MDCLV. 4. MICHAEL. CHRISTIAN. RVSMEYERVS in *der lehre von der hochheiligen dreyeinigkeit vnd dem kundlich grossen geheimnis der offenbarung gottes im fleisch*, Hamburg. MDCCXVII. 4. IACOB. CARPOVIVS in *reuelato sacrosanctae trinitatis mysterio*, Ien. MDCCXXXV. 8.* IO. ANDR. BVTTSTETTIVS, cuius in lucem exierunt: *vernunftige gedanken vber die geheimnisse der christen vberhaupt vnd insonderheit vber das geheimnis der heiligen dreyeinigkeit*, Guelpherb. MDCCXXXV. 8. THOM. HAVPT, qui edidit: *grunde der vernunft zur erlauterung vnd zum beweis des geheimnisses der heiligen dreyeinigkeit, gesammlet vnd beurtheilet*, Rostoch. MDCCLII. 8.** Adiungendae sunt dissertationes: IACOBI ANDREAE, IO. TOB. MAIORIS, IO. MEISNERI, FAVSTII, HENICHII, MVSAEI, NIEMANNI, DEVTSCHMANNI, SIGWARTI, GRAPII, IO. ANDR. SCHMIDII atque aliorum de trinitate generatim. De mysterio hoc oracula prioris

MDCXLIX. vna cum eiusdem *adpendice* ad hanc dissertationem. * Addantur: ABR. CALOVIVS in *scriptura sacra veteris testamenti, trinitatis reuelatrice*, contra Hermannum Cingallum; siue Christoph. Sandium, Vitemberg. MDCLXXX. 4. SEBASTIANVS SCHMIDIVS in dissertatione de *antiquissima fide mosaica circa mysterium trinitatis*, Argent. MDCLII. FRID. ANDR. HALLBAVERVS, quo praeside IOACH. EHRENFRIED. PFEIFFERVS disputauit de *trinitate personarum, ex oraculis veteris testamenti euicta*, Ien. MDCCXLIII. NICOL. KOEPPEN in *demonstratione dei triunius ex Ios.* XXII. 22. Gryphisw. MDCCX. commentationeque de *tribus deitatis personis in benedictione sacerdotali*, ibid. MDCCXXXV. ANDR. DAN. HABICHORSTIVS in *Iesaia, sacrosanctae trinitatis praecone*, Rostoch. MDCCI. De *mysterio trinitatis, creditu ad salutem necessario*, EBELINGIVS, HOCHSTETTERVS, BVDDEVS academicas dederunt exercitationes; de *ratione* autem *in mysterio trinitatis captiuata* IO. ANDR. SCHMIDIVS: de *trinitate platonica* CARPZOVIVS ac de *trinitate platonica vere et falso suspecta* NEVMANNVS. Illi quoque ad dogma de trinitate recte tradendum ac defendendum praebent subsidia, qui vindicias interpretationesque oraculi *Ioannis* 1. *epistol.* v, 7. scripserunt.

β.) *speciatim*

1. de *generatione filii aeterna.*

DORSCHEVS, ** FRISCHMVTHVS, ZEIDLERVS, WEGNERVS, BECHMANNVS, FECHTIVS, FOERTSCHIVS, RAMVS in dissertationibus, quibus singulari industria argumenmentum hoc persequuti sunt; praeter hos autem consulendus est: IO. WIGANDVS in *rationibus pro et contra de generatione filii dei, an cogitando generetur*, Francof. MDXC. 8.

2. de *spiritu sancto eiusque processione atque operationibus.*

TILEMANN. HESHVSIVS in *propositionibus de aeterna spiritus sancti diuinitate*, Ien. MDLXXII. DAVID. RVNGIVS, cuius

* quae de mysterio trinitatis, ex veteris testamenti libris cognoscendae, contra Calixtum disputata sunt, ea enarraui in *der einleitung in die religionsstreitigkeiten der euangelischlutherischen kirche*, variis locis.

** *dissertation. theologicar. pentadecad.*

cuius prodiit *adſertio ſanæ doctrinæ de æternitate et æterna deitate ſpiritus ſancti*, Vitemb. MDXCIX. præter hos autem, diſſertationes ſcripſerunt: SEB. NIEMANNVS de *ſpiritu ſancto*, Ienæ MDCLV. THEODOR. HACKSPANIVS de *ſpiritu ſancto*: * IO. ERNEST. GERHARDVS de *perſonalitate ſpiritus ſancti*, Ien. MDCLX. IO. GEORG. DORSCHEVS de *diuina perſona ſpiritus ſancti*, Argent. MDCLXXXVI. FR. DEVTSCHIVS de *perſonalitate ſpiritus ſancti*, Regiomont. MDCXC. GOTTFR. OLEARIVS; aut potius, qui auctor eſt, IO. FRID. BVRGIVS, reſpondentis munere functus, de *ſpiritus ſancti cum patre et filio adoratione et glorificatione*, contra Whiſtonum, Lipſ. MDCCXI. IO. FRANC. BVDDEVS de *diuinitate ſpiritus ſancti, ex oeconomia gratiæ demonſtrata*, Ienæ MDCCXXVII. IO. CHR. PFEIFFERVS de *diuinitate ſpiritus ſancti*, contra pneumatomachos, Ien. MDCCXL. GOTTL. FRID. GVDIVS de *martyribus, diuinitatis ſpiritus ſancti teſtibus et vindicibus*. **

Ad dogma de proceſſione ſpiritus ſancti a patre et filio

[redacted]

petitio orthodoxa doctrinae de processione spiritus sancti; praeter haec autem legi possunt: THOMAE WEINRICHII *controuersia de spiritu sancto contra photinianos, in qua ipsius aeterna deitas; nec non personalis existentia non tantum solidis argumentis ostenditur; sed etiam a cauillationibus aduersariorum vindicatur*, Lips. MDCXVII. 4. IVSTI CHRISTOPH. SCHOMERI *adsertio endoxa fidei christianae de spiritu sancto*, Francofurt. MDCLXXIX. 8. contra CHRISTOPH. SANDII *problema paradoxum de spiritu sancto, annon per illum angelorum genus intelligi possit?* * quorum scriptorum auctores quamuis aduersariorum errores refellant; simul tamen veram doctrinam de spiritu sancto exponunt ac confirmant.

De operationibus spiritus sancti variae exstant commentationes dissertationesque, videlicet: ANTONII de *necessitate spiritus sancti eiusque donorum gratiae* ac de *officii spiritus sancti paracletici et elenchtici nexu:* ** CARPZOVII de *elencho spiritus sancti catholico:* FRANCKII de *vsu et abusu officii elenchtici spiritus sancti:* *** KLEMMII *charitosophia; seu gratia diuina spiritus sancti adplicatrix, per iesum christum peccatorem restituens:* WERNSDORFII de *gratia spiritus sancti docente*, vna cum *adsertione sanae doctrinae de spiritus sancti gratia docente:* * BOERNERI de *spiritus sancti chrismate:* NEVMANNI de *vnctione, omnia docente:* FRISII de *officio spiritus sancti oeconomico:* WEISII de *officio spiritus sancti mnemonico:* FOERTSCHII de *spiritus sancti ductu filiorum dei:* BREITHAVPTI de *spiritu adoptionis:* OLEARII de *spiritu seruitutis et adoptionis:* IOCHII de *spiritu precum*: HOEPFNERI de *aduocatia spiritus sancti:* KETTNERI de *aduocatia maiestatica et gemitu ineffabili spiritus sancti*: VELTHEMII de *gemitu spiritus sancti:* ARNOLDI de *spiritu sancto in oratione fidelium efficaci:* GVNTHERI de *clamore spiritus sancti in cordibus fidelium:* WENDLERI de *spiritus sancti pro sanctis intercessione:* DOMMERICHII *prufung der lehre von der*

* edidit etiam MAYERVS contra *problema* hoc *paradoxum* commentationem: *an spiritus sanctus sit genus angelorum?* Hamb. MDCCVIII.

** in eius *programmatib.* p. 177. et 475.

*** itidem est in eiusdem *programm.* p. 27.

* sunt in eius *disputationib. academ. volum.* I. p. 68. sqq.

der persœnlichen fursprache des heiligen geistes persönliche fursprache des heiligen geistes fur die HENNINGII de *spiritu sancto, pignore heredita* de *titulo arrhabonis, spiritui sancto proprio:* WEI de *contristatione spiritus obsignatoris:* *** WEISI *sancto ianitore:* DEVTSCHMANNI de *bene sancti.*

VII. DE CREATIONE

IACOB. HENR. BALTHASAR, qui publicæ *historiam creationis mosaicam, capite primo gene variisque obseruationibus illustratam*, Gryphisw. IO. FRID. WVCHERERVS in *historia creationis, la capite primo geneseos continetur, obseruationib lustrata*, Ien. MDCCXXVIII. 4.* vti autem script pue ad historiam mundi, a deo conditi, mosaic ita alia eaque dogmatica prodierunt. In HENR. KIPPINGII *exercitationes sacras de cre tu primi hominis*, Brem. MDCLXV. et Francof. ac IO. ANDR. BVTTSTETTII *betrachtung der welt vberhaupt*, MDCCXXXVI. 8. et *gedank schœpfung des menschen vnd ebenbild gottes*, MDC meritoque simul mentionem facio dissertationi carum de creatione, quæ ad nos peruenerunt: BA DANNHAVERI, ** THVMMII, IO. MEISNERI

[redacted]

aI, IO. BERNARD. WIDEBVRGII commentario- *primigenia*, Vitemb. MDCLXII. Tub. MDCXCVI. CXXL IO. MICH. HALLWACHSII dissertationem *mundi dies*, et quod ad finem creationis attinet, TH. PFAFFII de *gloria diuina*, *vltimo operum fine*, et IO. ACHAT. FELIC. BIELCKII opusculum *letzten zweck der schœpfung*, MDCCLI. 8. Quae lit- signata et disputata sunt de possibili creatione b aeterno: de telluris origine, structura, muta- que aliis generis huius argumentis, ea magis ad horum; quam theologorum scholas pertinent.*

VIII. DE ANGELIS BONIS ET MALIS

IO CASMANNVS in *angelographia*, Francofurt. L. 8. IO. IACOB. HERRENSCHMIDTIVS in *angelorum; siue illustrium de angelis quaestionum*, li- . Ien. MDCXXIX. 8. STEPHAN. CLOTZIVS, qui *raphiam; siue tractatum de angelis*, Rostoch. XVI. 4. iuris publici fecit: IO. GEORG. DOR- I, cuius studio in lucem exiit: *singularium angeli- plenarius*, *in quo de angelis imperiorum bonis malis- rubinis praeliorum praesidibus et similibus agitur*, Ar- . MDCXLV. 12. IO. MVSAEVS in *angelogia aposto-* . MDCLXIV. SEBASTIAN. SCHMIDTIVS in *sena- lico*, Helmstad. MDCXCV. 12. ** qui liber postea lo: *succincta et solida de cherubim, seraphim, prin- is, thronis, dominationibus totoque angelorum choro et ad scripturae filum deducta diatriba*, Brunsuig. L. 12. prodiit: GERHARD. MEIERVS in *para- archangelis enthymemate*, Hamburg. MDCXCV. 4. IO- PORINVS, qui in lucem emisit: *erlauterte lehre engeln*, Hamb. MDCCXXXV. 8. *** ac sub titulo: *der im*

---

ione legantur quoque: SLEVOGTVS *disputation. academi-* . 409. sqq. AFFELMANNVS *syntagmat. exercitation. acad.* I. p. 418. atque alii, de quibus euoluantur: FABRICIVS *ectu argumentor. et syllabo scriptor. de veritate religionis chri-* *cap.* XIII. p. 361. et LILIENTHALIVS in *dem biblischen tario des alten testaments* p. 37. sq.
ditor. MDCXCV. p. 406.
g von alten und neuen theol. sachen, 1736. p. 113.

im alten vnd neuen testament vnterschiedene:
eingesehene dienst der guten engeln, nebst aug
rache des messia an dem teuffel, das ist, die
re der hebraeer vnd christen von guten vnd b
Hamburg. MDCCXXXV. 8. IO. CHRIST. STI
NVS in *dem versuch von den wurckungen der g*
Guelpherb. MDCCXLIV. 8. Exercitationes di
que de angelis generatim ediderunt: IO. G
IO. TOB. MAIOR, CHRIST. CHEMNITIV
SPANIVS,* TOB. WAGNERVS, VARENIV
HOLTVS, DEVTSCHMANNVS, BREITHAVP
DOFR. HOFMANNVS: speciatim de istorum
CASP. SCHOEN: de bonorum angelorum co
IO. SCHMIDIVS, IO. FRID. MAYERVS:
cultu PFEFFINGERVS, ERH. REVSCHIVS, I
SCHVLTZIVS, GEORG. PHILIPP. OLEARIV
te in sensus internos fidelium IO. GEORG.
precibus pro nobis CHR. FR. WILISCHIVS:
dem officiis VALENT. ALBERTI. De malis ang
tiones varii diuersique argumenti exstant: IO.
ZERI de *daemonibus; siue angelis malis:* HECTO
MASII de *existentia daemonis, quatenus e natur*
*notescit:*** CHRIST. CHEMNITII de *fide daemo*
ANDR. ZVLICHII de *theologia daemonum:*

, Magdeburg. MDCCL. 4.

IVS HVNNIVS in *tractat. de prouidentia dei et praedestinatione; seu electione filiorum dei ad salutem*, rt. MDXCVII. 8. *** SAM. GOTTLIEB. HEINIVS *[...]ribus prouidentiae diuinae; oder sonderbaren merckwürdiger vorsorge vor der menschen leben und wohl-* [...]resd. MDCCXIX. 8. IO. ANDR. BVTTSTETTIVS, idit: *vernunftige gedancken von der vorsebung gottes, [...] der erhaltung vnd mitwurckung*, Guelpherbyt. LII. 8. et *vernunftige gedancken von der vorsebung [...] ansehung der regierung der welt*, ibid. MDCCXLV. 8. * quodam modo addi potest: CHRISTOPH. ANDREAS [...]RVS ob librum, ab eo cum inscriptione: *fatum [...]-historicum*, Lipf. MDCCIV. 8. editum. In disputa[...] dogma hoc idque generatim traditum est a [...]ARDO, IO. GERHARDO, IO. MEISNERO, HVL[...], GEORG. CALIXTO, DEVTSCHMANNO, CHRI[...]. FRANCKIO, BENZELIO, HOCHSTETTERO; sin[...]autem illius capita speciatim pertractarunt atque [...]runt: RECHENBERGIVS de *prouidentia dei circa minima:*

nixima: BAIERVS *de prouida dei cura circa peccata hominum:* WEISMANNVS *de prouidentia dei contra malum:** DANNHAVERVS de *[illegible] thearchia; siue diuinae prouidentiae, extra ordinem miris, definitis et exemplis illustratis:* ** ego ipse *de prouidentia diuina, ex calamitatibus piorum demonstrata.**** De *concursu diuino* exstant dissertationes: FAVSTII, TRIBBECHOVII, MICH. WALTHERI; vel potius NEVMANNI, AVG. WOLFFII, HAFERVNGII. Scripta de *termino vitae humanae* itidem huc spectant, cuiusmodi sunt: DANIEL. HENRICI liber *de vitae humanae termino*, editus et eiusdem argumenti lucubrationibus HVNNII, MAIORIS, MENZERI, FEVERBORNII et BAIERI auctus a HIERONYMO DICELIO, Francof. MDCXCI. 8. * IVSTI SOEFFINGII *betrachtung des menschlichen lebensziels*, Rudolstadt. MDCCVII. 8. IO. IACOB. SCHMIDII tractatus *vom natürlichen lebensziel*, Lips. MDCCXXXIII. 8. item singulares hac de re dissertationes: BALTH. MENZERI, quae latine scripta atque edita est MDCXLVII. germanice autem MDCXLIX. **

VIII. 4. SEBASTIAN. SCHMIDIVS, cuius *tractatus* *gine dei in homine, ante lapsum considerato*, prodiit tr. MDCLIX. et MDCCII. 4. FRID. VLRIC. CALIX- tractatu *theologico de vario hominis statu*, Helmstad. V. 4. MICH. LILIENTHALIVS, qui edidit: *wahr- e vorstellung der geschichte vnserer ersten eltern im r vnschuld*, Regiomont. MDCCXXII. 8.* GERMANIC. a FIDE in *der vbereinstimmung vernunftiger vnd ge- r grunde in den lehren vom stande der vnschuld vnd s desselben*, Hamburg. MDCCXLI. 8. cuius scripti, icio; nec fine perspicuitate compositi, verum nomen est: *David Otto Wahrendorf*: ** GEORG. rs in *der herrlichkeit des ebenbildes gottes in sei- nem anfange, vornemlich an dem menschen*, Vra- MDCCLII. 8. *** Cum libris his coniungendae sunt : HIMMELII, HOEPFNERI, IO. MEISNERI, I, MISLERI, OSIANDRI, IO. VLRICI MAYE- TISCHMANNI, SONNTAGII, IO. MICH. LANGII, L SCHMIDII, WERNSDORFII, RVMPAEI, BREIT-

XI. DE FOEDERIBVS DIVINIS

G. CALIXTVS in libro de *pactis, quae deus cum iniit*, Helmstad. MDCLIV. 4. qui a *Io. Georg.* germanice versus cum inscriptione: *zweyfa- bunde gottes*, Helmst. MDCLXXVIII. 4. lucem vi- SEBASTIAN. REVTERVS, cuius libellus de *foederibus tis diuinis*, Vitemb. MDCCVI. 4. prodiit: IO.

F 2 WOLFGANG.

* hoc videatur ipse auctor *act. Borussic. vol.* III. p. 835.
** *von den neuesten theolog. buchern, volum.* I. p. 348.
*** sunt: MEISNERVS *anthropolog. decad. prima*: FRESE- n *den pastoral-samlungen part.* I. p 399. TRELLVND *logia paradisiaca*. Hafn. MDCCVII. WEIGE in *iure ho- creaturas; oder schriftmaessigen erœrterung des rechts des vber die creaturen*, Stuttgard. MDCCXI. 8. Si quis s de situ paradisi huc referre eosque scire velit, ablego d LILIENTHALIVM in *dem theologisch. homiletischen ar-* p. 194. et WEIDNERVM in *der deutschen theologia bi-* 29. quamuis illi non tam ad theologiam dogmaticam; historiam ecclesiasticam prioris foederis pertineant.

VOLFGANG. IAEGERVS in *iure dei fœderali*,
œdere dei, cum homine ante lapſum inito,
Tubing. MDCXCVIII. 8. et in tractatu de *fœder*
Francof. MDCCXII. 4. IO. ANDR. GRAMLICHIVS
tatu theoretico-practico de fœderibus diuinis in gen
Helodam. MDCCXV. 8.* quibus ſcriptis adnumer
liſſertationes: IO. MVSAEI de *pactis et fœderibus*
hominibus: IO. HVLSEMANNI de *pacto dei, cum*
io genere in protoplaſtis ante lapſum inito: HI
ROMAYERI de *pacto legali et euangelico:* HENR
I de *pacto dei cum homine legali et euangelico:*
II de *pactis legali et euangelico dei cum protopl*
RNESTI GERHARDI de *perennitate fœderis gratiæ*
ulas fœderum œconomias demonſtratas: IO. WOLFG
I de *fœdere legali, cum Adamo inito:* GOTTFR.
I de *pacto, cum primo homine inito.* **

XII. DE LAPSV PRIMORVM HOMINVM

IACOB. PRAETORIVS in *dem ſundenſpiegel*
ll vnſerer erſten eltern im paradies, Berolin. MDC
ICH. BAVMANNVS, qui *Adamum protoplaſtum*,
Norimberg. MDCLXVIII. edidit: CHRIST. WOELFL
nius *exercitationes de lapſu Adami*, Tubing. MDC

IIVS in *den gedancken von dem schicksal der ersten men-
schen*, Ien. MDCCXLV. 8. Nec desunt dissertationes, qui-
us dogma hoc vberius expositum fuit. Disputarunt:
.EGID. HVNNIVS et IO. HVLSEMANNVS de *lapsu pri-
morum parentum:* IO. GERHARDVS, IO. MVSAEVS, IAC.
IENRIC. BALTHASAR de *peccato protoplastorum primo:*
VIG. KAHLERVS de *innocentia dei circa lapsum primorum
parentum:* IO. GEORG. ABICHTIVS de *sapientia et boni-
ate dei circa lapsum Adami;* item CHR. IO. WILKIVS
le *insita cognitione lapsus humani generis:* CHR. GOTTL.
SCHWARZIVS de *lapsu primi hominis, a paganis adumbrato.*
Exstant praeterea plures commentationes de *serpente se-
ductore*, RIVINI quippe, FRISCHMVTHI, FAVSTII,
'ASCHII, WEGLEITERI, RVSII, KLEMMII, ORT-
LOBII; nec sine iure ad iam memorata scripta adiungo:
GVILIELM. ERNESTI STARCKII *betrachtungen vom
baum der erkaentnis gutes vnd boeses*, Franc. MDCCXLVII. 8.*

XIII. DE IMPVTATIONE PECCATI
ADAMITICI

PETR. MVSAEVS *dissertatione, qua locus Paulli Rom.
V, 12. in quo omnes peccarunt, consideratur*, Kilon. MDCLXXIV.
et Tubing. MDCCXVIII. IO. KAHLERVS, cuius exstant
quinque disputationes de *imputatione peccati alieni, in pri-
mis adamitici*, Rintel. MDCXCVI. IO. CHRISTOPH.
PFAFFIVS duabus dissertationibus de *imputatione diuina
lapsus Adae*, Tubing. MDCCXI. CHRIST. MATTH. PFAF-
FIVS disputat. de *imputatione peccati primi*, aduersus Petr.
Baelium, Tubing. MDCCXX. IACOB. CARPOVIVS com-
mentatione de *imputatione facti proprii et alieni; speciatim
vero peccati Adami*, contra Dan. Whitbyum, Ienae
MDCCXXXVI. 8. IACOB. SIGISM. BAVMGARTENIVS de
imputatione peccati adamitici, posteris facta, Hal. MDCCXXXIV.
Anonymus in scripto, cuius titulus est: *die gute sache got-*

* auctor refutat librum detestabilem, qui gallice ita inscriptus *l'état de l'homme dans le peché originel;* germanice autem: *phi-losophische vntersuchung von dem zustand des menschen in der erb-sünde*, MDCCXLVI. prodiit.

tes bey zurechnung des falles, Hildburghuſ. M
IO. IAC. PLITT in *der rettung der ehre g*
zurechnung des ſundenfalls vnſerer ſtammelter
MDCCLIV. 8. **

XIV. DE PECCATO

α.) de *peccato generatim*

AEGID. HVNNIVS in *articulo de peccato*
ra ſacrae fundamentis exſtructo, Vitemberg.
GEORG. CALIXTVS, cuius *tractatus diuerſi*
vnum volumen congeſti a *Frider. Vlric. Calixt*
MDCLIX. 4. lucem viderunt: * IO. DAV. MI
den gedancken vber die lehre der heiligen ſchrif
de, als eine der vernunft gemaeſe lehre, Hambur
Præter ſcripta hæc, habentur diſſertationes:
NI de *peccato in genere et ſpecie:* ** REISE
definitione: TITII de *peccato eiusque differen*
KORTHOLTI de *peccato in genere:* DEVTSC
peccati natura, vna cum MVSAEI *theſibus de*
quæſtionem: quænam ſint cauſſæ peccatorum
in illis numerari poſſit? explanandam ſtudia
runt: GEORG. DEDEKENNVS in *tractatu*
cauſſis, Francofurt. MDCXI. 8. THEODOR.
conſideration. quaeſtionis controuerſae: an deus ſi

[redacted]

BALTHASAR. Speciatim commentati ſunt: BALTH. MEISNERVS de *eo, an peccatum originis formaliter ſit aliquid poſitiui?* * IO. NICOL. QVISTORPIVS de eadem quæſtione: *an peccatum originale ſit mere priuatiuum*. Roſt. MDCLXXXV. IO. OLEARIVS de *ſubiecto immediato peccati originalis*, Lipſ. MDCXCIV. IO. FRANC. BVDDEVS de *anima, ſede peccati originalis principali*, Ienæ MDCCXVIII. ** IAC. SIGISM. BAVMGARTENIVS de *propagatione et gradibus peccati originalis*, Hal. MDCCXLV. IO. SCHMIDIVS de *peccato originali, gentilibus ignorato*, Lipſ. MDCLXXXIV. Præter hos, vti alii in argumento hoc illuſtrando verſati ſunt; ita CHRIST. MATTH. PFAFFIVS duabus diſſertationibus *vindicias dictorum veteris et noui teſtamenti de peccato originali*, Tubing. MDCCXXVII. XXVIII. dedit. De iis, quæ in certamine Flaciano de peccato originis diſputata atque in lucem emiſſa ſunt, ea nunc conſulto taceo, quum iſta ad ſcripta controuerſiarum theologicarum pertinent.

geist, Hamburg. MDCCXLII. 4.* CROMIVS, vt sententiam suam tueretur, edidit: *vntersuchung der neuen meinungen von der sünde wider den heiligen geist*, Lemg. MDCCXLIII. 8.** ac CHRISTIAN. LVDOV. OBBARIVS iuris publici fecit: *ausfuhrliche erœrterung der frage: ob die pharisæer, als sie den heiligen læsterten, von der wahrheit der lehre iesu vnd dass er der messias sey, vberzeugt gewesen sind; oder nicht?* Ienæ MDCCXLIII. 8. atque se ab opinione Rathlefii alienum esse, itidem professus est.*** Alia de peccato in spiritum sanctum scripta habentur eaque: GEORG. BVRCHARDI *von der wahren beschaffenheit der sunde wider den heiligen geist*, Ien. MDCCXXXVI. 8. DAV. SIGISM. BOHNSTEDTII *von der sunde in den heiligen geist*, Lips. MDCCXXXVII. 8. BENIAM. BIELERI *betrachtung der læsterung vnd sunde wider den heiligen geist*, Hamburg. MDCCXLIV. 4. GOTTLOB. FRID. GVDII *schediasma de peccato in spiritum sanctum*, Hamb. MDCCXLIV. 4. quo Wincklerus contra Cromium defenditur: * EBERH. DAN. HAVBERI *betrachtungen vber die vnuergebliche sunde; oder die læsterung wider den heiligen geist*, Lemg. MDCCXLVI. 8.** anonymorum: *discursus theologico-philolog. nouam sistens hypothesin de peccato ad mortem; seu in spiritum sanctum ex 1. Ioann. v, 16.* Lips. MDCCXLVII. 4.*** *obseruationes, quibus ostenditur, perseuerantiam finalem non esse peccati in spiritum sanctum partem essentialem*, contra Carpouium, Wismar. MDCCXLVII. 4* *schriftmæsige gedancken von der sunde wider den heiligen geist*, Ien. MDCCXLIX. 4. BERNH. CHRISTIAN. KOSEGAR-

* *nachr. von den neuesten theolog. buchern, vol.* II. p. 432. *nou. act. erudit. supplement. tom.* V. p. 238. *samlung von alten vnd neuen theol. sachen*, 1743. p. 143.

** *ibidem* p. 156.

*** vide TRINII *beytrag zu einer geschichte beruhmter vnd verdienter gottesgelehrten auf dem lande* p. 522. sq. *fruh aufgelesene früchte der theol. samlung von alten vnd neuen* 1735. p. 20. *samlung von alten vnd neuen theol. sachen*, 1743. p. 156. 1745. p. 722. *nachr. von den neuesten theol. buchern vol* III. p. 708.

* *saml. von alten vnd neuen theol. sachen*, 1744. p. 300.

** KRAFTII *theol. biblioth. volum.* I. p. 218.

*** *nachrichten von den neuesten theol. buchern, vol.* VI. p. 602.

* KRAFTII *theolog. biblioth. vol.* III. p. 250.

TENI *vberzeugende erklærung der ſunden wider des menſchen ſohn vnd wider den heiligen geiſt*, Roſtoch. MDCCLI. 8.* Idem argumentum in diſſertationibus enarratum eſt, quas in lucem protulerunt: HEERBRANDVS, AFFELMANNVS,** COTHMANNVS, WEINMANNVS, ZIEGRA, FEVRBORNIVS, *** SCHERZERVS, * IO. MEISNERVS, IO. ADAM. OSIANDER, IO. MVSAEVS, DEVTSCHMANNVS, CHR. TOB. WIDEBVRGIVS, FOERTSCHIVS, IO. FRID. MAYERVS, KOEPPENIVS, MOSHEMIVS, IOACH. LANGIVS, BAVMGARTENIVS, IO. ERN. SCHVBERTVS. Quum GVSTAV. GEORG. ZELTNERVS epiſtolam ad Io. Andr. Danzium de *peccato in ſpiritum ſanctum et deſcenſu chriſti ad inferos*, Norimb. MDCCIV. 4. edidiſſet atque adfirmaſſet, peccatum hoc iudæorum proprium fuiſſe, MICH. LILIENTHALIVS, præſide QVISTORPIO munitus, aduerſus eum diſputauit ſimulque Petro Zornio de eadem re contradixit, Roſtoch. MDCCIX.** adde GOTTL. FRID. GVDII epiſtolam ad Wincklerum *de eo, quod circa theo-*

[redacted]

da est: IACOB. CARPOVII *illustratio apologetica peccati in spiritum sanctum atque incredulitatis finalis, tredecim speciminibus comprehensa*, Ien. MDCCL. 4. Complectitur illa defensionem eorum, quæ antea vere tradiderat de peccato in spiritum sanctum aduersus Engelstrœmum et Hartmannum.

δ.) de *variis peccatorum actualium generibus speciatim*

HERMANN. CHRISTIAN. ENGELKENVS in *scrutinio peccatorum clamantium et non clamantium*, Rostoch. MDCCXXV. CHRIST. AVG. HEVMANNVS disputatione de *peccatis clamantibus:* * IO. FRANC. BVDDEVS de *peccatis typicis*, Ien. MDCCVI. ** IVST. FEVRBORNIVS de quæstione: *an in infantes actualia cadant peccata?* *** IO. MEISNERVS de *peccatis actualibus infantum*, Vitemb. MDCLIX. * MELCHIOR ZEIDLERVS, qui de eadem re exposuit, Regiom. MDCLXIX. Alii docent, qualia sint fidelium peccata, hucque spectant commentationes: QVENSTEDTII de *peccato post baptismum adhuc reliquo in renatis:* FRIDER. VLRIC. CALIXTI de *renatis ex deo, an peccent?* QVISTORPII et KIESLINGII de *renatorum ἀναμαρτησία*. De *peccatis post mortem commissis* SCHELVIGIVS edidit dissertationem, Gedan. MDCCVIII. FR. PETR. TACKIVS autem singularem librum, germanice compositum, *von den sunden der menschen nach dem tode*, Guelpherb. MDCCXXXII. et cum accessionibus, Lipsf. MDCCXXXVII. 8. qui et opusculum, itidem lingua germanica ac titulo: *schriftmæssige betrachtung der schooß vnd busen sunde*, Lips. MDCCXXXVI. 8. iuris publici fecit. De actionibus prauis, quæ a plerisque tales esse, non putantur, ex instituto commentati sunt: CHRISTIAN. GERBERVS, PHILIPP. IVLIVS TOPPIVS,

* inuenienda illa est in eiusdem *sylloge dissertationum tom.* 1. *part.* 3. p. 509.

** exstat cum in eius *syntagmat. dissertat. theologicar.* p. 287. tum *miscellaneor. sacror. part.* 1. p. 209.

*** comprehenditur *fasciculo* eius *secundo dissertationum theologicar.* edito Gieß. MDCXVIII. 4. et Marpurg. MDCXLII. 8. atque oper. eiusdem *theolog.* p. 211.

* continetur quoque eiusdem *fasciculo disputationum theolog. num.* 3.

PIVS, IO. GEORG. PALMIVS, CHRIST. TIMOTH. SEIDELIVS, CAROL. GOTTLOB. HOFFMANNVS in libris, quos, germanico sermone scriptos, in lucem emiserunt, *von den vnerkanten sunden der welt.* Peccata inter se haud aequalia esse ac gradibus differre, monstratum est in dissertationibus BAVMGARTENII de *gradibus peccatorum*, Hal. MDCCXXXVI. et TELLERI de *inaequalitate peccatorum*, Lips. MDCCXLI. quibus subiungas CHR. LEBR. MVLLERI commentationem de *ordine diuersisque peccati gradibus*, Soltquel. MDCCXXXII.

XV. DE LIBERO ARBITRIO

MART. LVTHERVS libro de *seruo arbitrio*, contra Erasmum, primum Vitemb. MDXXV. 8. edito: deinde saepius cum separatim: tum coniunctim cum aliis Lutheri scriptis recuso: a Iusto Iona germanice conuerso, MDXXVI. et ab adcusatione, Lutherum in eo consentire cum reformatis; aut eorum prauae doctrinae de absoluto decreto [redacted]

homine, Lipſ. MDCVIII. 4. THEOD. THVMMIVS, cuius *diſputationes de libero arbitrio*, Francof. MDCXXI. 4. exſtant. Scriptis his adiicio diſſertationes: POLYCARPI LYSERI de *libero arbitrio*, Lipſ. MDCXXII. IO. QVISTORPII de *viribus liberi arbitrii*, Roſtoch. MDCXLV. BALTH. CELLARII de *libero arbitrio*, Helmſt. MDCLII. IO. ANDR. QVENSTEDTII de *ἀδυναμίᾳ virium hominis irregeniti in ſpiritualibus*, Vitemb. MDCLXVI. GER. TITII de *viribus humanis; ſeu libero hominis poſt lapſum arbitrio*, Helmſtad. MDCLXX. CHR. FRANCKII de *libero arbitrio*, Kilon. MDCLXXXIII. HECTOR. GOTTFR. MASII de *libero arbitrio:* * GEORG. FR. SCHROEERI de *viribus peccato primo amiſſis*, Vitemb. MDCCXIV. item CHR. MATTH. PFAFFII *dilucidationes de libero hominis arbitrio*, Tub. MDCCXXVII. 4. ac *vindicias dictorum noui teſtamenti de libero arbitrio*, Tubing. MDCCXXVIII. et IO. CHR. KLEMMII *apologiam doctrinae de ſeruo arbitrio*, Tubing. MDCCXXX.

XVI. DE GRATIA DEI

NICOL. HEMMINGIVS *tractatu de gratia vniuerſali*, Francof. MDLIII. Hafn. MDXCI. Gieſ. MDCXVI. 8. cuius etiam *breuis repetitio doctrinae de vniuerſali gratia*, Hafn. MDXCV. 12. exſtat: ABR. CALOVIVS, qui reliquit commentationem de *gratiae dei vniuerſalitate ad ſalutem*, Vitemb. MDCLVII. IO. MAVKISCHIVS *exercitationibus de vniuerſali gratia*, Dantiſc. MDCLXII. MDCLXVII. 4. IO. HENNICHIVS de *gratia et praedeſtinatione*, Rintel. MDCLXIII. 4. IO. CONRAD. FEVERLINVS in ſcripto *von der allgemeinen gnade gottes*, Norimberg. MDCXCVII. 8. IOACH. LANGIVS, qui duos, huc ſpectantes, libros edidit: alterum: *euangeliſche lehre von der allgemeinen gnade, aus der heiligen ſchrift mit beyſtimmung der geſunden vernunft grundlich erwieſen und hernach wider die einwurfe gerettet*, Hal. MDCCXXXII. 8. quam primam editionem aliaeque auctiores ſequutae ſunt: alterum: *feſter grund der euangeliſchen hauptlehre von der allgemeinen gnade gottes*, Hal. MDCCXXXV. 8.* item

* conf. *deutſche acta erudit. tom.* XV. p. 148. *tom.* XVII p. 303. *auserleſene theol. biblioth. tom.* VI. p. 313. *tom.* VII. p. 313. *ſamlung*

item auctor *des beytrags zur lehre von der allgemeinen gnade*, cum præfatione *Io. Reinh. Rusii*, Ien. MDCCXXXVI. FORSTMANNVS in *der lutherischen lehre von der allgemeinen gnade gottes grund, gewisheit vnd schœnheit*, Lipf. MDCCXLVI. 8. ANDR. ARNOLD. GOSSELIVS in *der richtigen mittelstrasse in der gnadenlehre der euangelischlutherischen kirche*, Hal. MDCCXLVII. 8.* IO. SCHLEEFFIVS in *dem vberzeugenden vortrag von der allgemeinen gnade gottes*, Rostoch. MDCCXLVI. 8.** Præter hos, multi alii in doctrina hac explananda vindicandaque operam suam posuerunt, atque in primis probarunt, illam esse vniuersalem. Pertinent ad horum numerum: ISAAC. FAVSTIVS, IO. ERN. GERHARDVS, BAIERVS, WEGNERVS, SCHROEERVS, WEIDNERVS, quorum dissertationes de *vniuersalitate gratiæ dei* ad nos peruenerunt; neque non CHR. MATTH. PFAFFII *vindiciæ dictorum noui testamenti de gratia diuina vniuersalitate*, Tubing. MDCCXXVI. et MICH. FOERTSCHII [redacted]

BROS. REVDENIVS libro de *christo*, Ienæ MDXCII. 8. * MICH. SCHAEFFERVS *tractatu de vnione personali*, Tubing. MDCVII. 8. et duabus disputationibus de *persona christi et communicatione idiomatum*, ibid. MDCI. NICOL. HEMMINGIVS *demonstratione indubitata veritatis de domino iesu, vero deo et homine*, Hafn. MDLXXI. 8. ** LEON. HVTTERVS *disputationibus de persona christi*, quæ Vitemberg. MDCVIII. 4. prodierunt: BALTHASAR. MEISNERVS, cuius exstant *christologias sacræ disputationes quinquaginta*, Vitemberg. MDCXXIV. 8. et MDCLXXIII. 4. IVSTVS FEVRBORNIVS, præ aliis loco hoc memorandus ob disputationes de *christo*: *** IO. CONRAD. DANNHAVERVS in *christosophia*, Argentorat. MDCXXXVIII. 8. DAN. HENRICI in *christologia orthodoxa*, Lips. MDCXLVII. 4. PETR. HABERKORNIVS, qui scripsit *christologiam; seu tractatum de persona christi*, Gies. MDCLXI. et iterum MDCLXXI. 4. GEORG. CALIXTVS *fasciculo programmatum et dissertationum de persona christi, domini et seruatoris nostri*, Helmstad. MDCLXIII. 4. IO. GEORG. DORSCHEVS, qui in lucem edidit: *admirandorum iesu christi septenarium, in quo eius natiuitatis, passionis, mortis, regni arcana exponuntur*, Argentor. MDCLXXXVII. 12. IO. WOLFG. IAEGERVS in *articulo de christo sponsore*, Tubing. MDCCXIV. 4. Præter dissertationes de christo eiusque persona ANDREAE, GEORG. MYLII, THVMMII, CALOVII, CHRISTIANI CHEMNITII, CVNDISII, TOB. WAGNERI, DEVTSCHMANNI, præterque IOS. STEGMANNI *christognosiam*, Lips. MDCLXXXIX. 4. et huc referri debent: SEB. SCHMIDTII *lehre von christo*, Luneburg. MDCLXXXVIII. 12. vbi illustrantur, quæ de seruatore nostro in augustana confessione tradita

---

* *samlung von alten vnd neuen theol. sachen*, 1734. p. 216.

** delata est in eiusdem *opuscula theologica*, Geneu. MDLXXXVI.

*** continentur illæ cum *fasciculis dissertationum theologicarum*, quos FEVRBONIVS diuerso tempore edidit, iisque exposuit de christi hominis apud creaturas omnipræsentia: de eius passione salutifera: æterna deitate: morte, resurrectione, sessione ad dextram dei patris gloriosa, intercessione; tum *syntagmat. sacrarum disquisitionum*, vbi de vniuersali christi merito: de christo, nostro apud deum patrem aduocato agitur. Vtraque scripta, *fasciculi* pariter ac *syntagmata*, sunt in *operibus* eius *theologicis*. Prodierunt quoque illius *disputationes de christo* coniunctim. Gies. MDCXXIX. 4.

dita sunt: IO. PHILIPP. FRESENII *betrachtu*
von christo, Zullich. MDCCXLIII. 8. IO. ERN. SC
dancken von dem erlœser der menschen, iesu c
MDCCLII. 4.* Diuersæ nostrorum theologorun
doctrina de christo conciliantur in CASPAR.
consensu orthodoxo; siue harmonia ecclesiastica in
Vitemb. MDCXCVIII. 4.

β.) de *duabus christi naturis harumque vn*
personali.

TILEMANN. HESHVSIVS in *tractatu de d*
in christo earumque vnione hypostatica, Magdeb
MART. CHEMNITIVS libello *de duabus natur*
de hypostatica earum vnione: de communicatione
aliis quæstionibus inde dependentibus, qui cum se
MDLXXX. Ien. MDXCI. 4. et sæpius; tum con
eiusdem *locis theologicis* in lucem editus est:
NECCERVS de *hypostatica naturarum in christo*
MDLXXXI. 8. IO. AFFELMANNVS de *vnione du*
sto naturarum hypostatica, Rostoch. MDCXVI. 4.**
DORSCHEVS de *vnione hypostatica duarum natur*
sto, Argentor. MDCLI. quod argumentum etia
est in dissertationibus: HENR. WIDEBVRGII d
rum in christo naturarum hypostatica: IO. ANDR.
TII de *christo, secundum humanam naturam per*
Quod speciatim ad diuinam christi naturam at

[redacted]

O. BEHMIVS, MARTINI, MICHAEL WALTHERVS, FR. VLRIC. CALIXTVS, FAVSTIVS, BERN. VON SANDEN, CARPZOVIVS, CHRISTOPH. FRANCKIVS, IO. LAVR. PFEIFFERVS, RAMBACHIVS, ROLLIVS, CHRIST. WEISIVS, PAPKEIIVS, FRICKIVS.* Omnes hi disputarunt de christo, vero deo. Eorum, quae ad humanam eius naturam pertinent, varia argumenta itidem explanata habemus in scriptis, singulari opera elaboratis, cuiusmodi sunt: CHRIST. MATTH. PFAFFII liber de *impersonalitate et perpetuitate humanae christi naturae*, Tubing. MDCCXXII. 4. disputatio de *vera christi humana natura*, quam IO. CHRIST. PFEIFFERVS, me praeside, Ien. MDCCXXVIII. habuit: IO. FRID. MAYERI dissertationes: *utrum christus fuerit in lumbis Adami peccantis*, Vitemberg. MDCLXXXVI. et *utrum non fuerit infra maiestatis diuinae dignitatem, naturam induere humanam*, Gryphisw. MDCCIII. IACOB. CARPOVII commentationes de *stamine humanitatis christi*, Ien. MDCCXLI. *psychologia sacratissima de anima christi hominis*, Ien. MDCCXXXVIII. 8. ac *de neganda anima christi praeexistentia*, Francof. MDCCXL. 4.** LAVR. HAGEMANNI *strictura in dissertationem anonymi*, *animam christi in caelo fuisse*, *priusquam cum corpore coniungeretur*, Hannou. MDCCXL. 8*** De facie christi eiusque forma legendi sunt: IO. FECHTIVS *exercitatione de forma faciei christi*:* BERN. VON SANDEN dissertatione de *pulcritudine corporis christi*, Regiomont. MDCCXI. PAVLL. BORNACIVS in *den gedancken vber die leibliche gestalt iesu*, *so er in den tagen seines fleisches gehabt*, Vratisl. MDCCXVII. 8. De incarnatione verbi videantur: dissertationes VARENII, HENRICI,

* in eius *meletematibus variis* est p. 349. vberior atque erudita dissertatio de *verbo*, *aeterno dei filio*, ad initium euangelii Ioannis, quod et ab aliis illustratum ac vindicatum fuit.

** *samlung von alten und neuen theolog. sachen*, 1740. p. 467.

*** *ibidem* 1740. p. 626. Dissertationem, cui scripta haec opposita sunt, postea commemorabo inter singulares reformatorum libros dogmaticos de christo, vna cum reliquis, quae contra eam disputata sunt.

* vide eius *noctes christian.* p. 359. Opposita est FRANC. VAVASSORIS libro de *forma christi*, qui in eiusdem *operib.* p. 317. habetur: adde CYPRIANI *programm.* p. 88.

RICI, SEBAST. SCHMIDTII, QVENSTEDII, DI MANNI, IAEGERI, ac IAC. HENR. BALTHASARIS *der menschwerdung christi*, Gryph. MDCCXXXII. scripserunt: PETR. HABERKORNIVS de *concepti* Giess. MDCLXIX. IO. HVLSEMANNVS de *genealogia et natiuitate christi*, Lips. MDCLII. IO. FRID. MAI *deus non statim post lapsum fuerit incarnatus?* Kiloe WVRFFELIVS de *eo*, *quod in conceptione et na christi naturale et supernaturale:* MICH. WALTH *dissimilitudine ortus nostri et christi hominis*, V MDCXC.* CASP. POSNERVS de *singularibus et quae in christi conceptione euenerunt*, Ien. MDC FECHTIVS de *massa*, *ex qua christus natus*, *praesen* stoch. MDCCVII. SAM. SCHROEERVS de *sanctifi minis Mariae in actu conceptionis christi*, Lips. MD GOTTL. STOLZIVS de *praeseruatione massae*, *ex q nasci debuit*, Waldenburg. MDCCXI. MICH. WAL de *christi hominis ἀναμαρτησία*, Vitemberg. SIGISM. IAC. BAVMGARTENIVS de *necessitate di christi*, Hal. MDCCXL. GOTTL. WERNSDORFIVS *ceu sine exemplo homine.* ***

ιγ.) de *communicatione idiomatum.*

IO. MATTHAEI de *vnione personali et commu*

[redacted]

TINI de *communicatione proprii*, contra Keckermannum, Vitemberg. MDCXX. 8. HENRIC. ECKARDVS, qui *tractatum de communicatione idiomatum*, Lipf. MDCXXXIII. 8. edidit: PETR. HABERKORNIVS in *tractatu, quod omnes illi, qui communicationem naturae et proprietatum in christo negant, meriti christi infinitam vim et efficaciam solide et vere adserere; aut defendere non possint*, Gief. MDCLIV. 4. Ex iis, qui doctrinam hanc ad difputationes publicas propofuerunt, nominandi funt: MOERLINVS, RVNGIVS, GESNERVS, GERLACHIVS, BALTH. MEISNERVS, MISLENTA, HVTTERVS, BALDVINVS, FEVRBORNIVS, IO. ERNEST. GERHARDVS, NICOLAI, FAVSTIVS, NIEMANNVS, CALOVIVS, BEBELIVS, SCHERZERVS, FECHTIVS, IAEGERVS, HEBENSTREITVS, TRESENREVTERVS atque alii. Iam laudati auctores dogma de communicatione idiomatum generatim enuclearunt; non defuerunt tamen, qui induftriam ad quaedam illius argumenta fpeciatim explananda adhiberent. Difputarunt enim: IO. FRID. MAYERVS de *omnifcientia exinanitae carnis christi, nihil ignorante*, Gryph MDCCVII. ISAAC. FAVSTIVS de *communicata iesu christo fecundum humanam naturam fapientia*, Argentor. MDCLXVII. et de *communicata christo homini potestate in caelo et in terra*, MDCLXVIII. BALTHAS. MENZERVS de *dicto christi: data est mihi omnis potestas*, Gief MDCXI. In primis de omniprafentia chrifti, vt hominis, multa litteris tradita atque in lucem emiffa funt; quum tamen pleraque magis polemicorum; quam dogmaticorum fcriptorum formam prae fe habent et ad controuerfias cum reformatis fpectant, non eft, quod in iis enarrandis iam nimis adcuratus fim. Satis eft, puto, fi quaedam tantum adduxerim: IO. BOTSACCI quippe *gymnafium christologicum domefticum, difputationibus* LXVIII. *pertractatum de ardua controuerfia omniprafentiae iefu christi*, Dantifc. MDCXXXVIII. et Francof. MDCLXIII. 8. differtationes IO SCHARFII de *maiestate carnis christi et eius praefentia*, Vitemb MDCLVIII. FR. RAPPOLTI de *praefentia carnis christi*, Lipf. MDCLXXIV. VALENT. ALBERTI de *omnipraefentia humanae christi natura*: IO. GVIL. BAIERI de *omnipraefentia christi fecundum carnem*, Ien. MDCXCI. IO. CHRIST. PFAFFII de *natura*

 christi

chriſti humanæ omnipræſentia in ſtatu exinanitionis, T
MDCCIX. CHRIST. MATTH. PFAFFII de *chriſt*
in cælo terraque ſimul præſente, Tubing. MDCCXXI
liqua generis huius ſcripta, eaque maxime pole
illorum loco recenſere, mihi animus eſt.

δ.) de *chriſti ſtatu exinanitionis*

ad quem fidei articulum præcipue pertinen
quibus theologi tubingenſes, gieſſenſes et ſaxonic
ſti ſtatu exinanitionis atque exaltationis inter
runt; quia autem ordinis ratio poſtulat, vt iſta in
controuerſiarum referam, ab illis recenſendis
neo et mentionem tantum facio diſſertationum
rum: IO. HVLSEMANNI de *ieſu chriſto exinani*
MDCLVI. ANDR. KVNADI de *exinanitione et*
chriſti, Vitemb. MDCLIX. CHRIST. KORTHOLTI
GVIL. BAIERI de *ſtatu exinanitionis chriſti*:
KOEPPENII de *ieſu chriſto exinanito*, Gryph. MD
addoque opuſcula: IO. FRID. WACHSMANNI *ab*
der lehre von der entæuſſerung chriſti, Rudelſt. MD
IO. LVD. STRAVBELII *abhandlung von der ent*
chriſti, ibidem MDCCLIV. 8. * et ANDR. GOTT
SCHII *vnterſuchung der lehre von der entæuſſerung*

[redacted]

schen leiden vnsers herrn iesu christi, Lipf. MDCCXLIII. 4. prodiit.* His adiungantur: IO. FRIDER. MAYERI disputatio: *vtrum passione sua christus sibi aliquid promeruerit?* et GEORGII NICOL. BLOCKSDORFII liber germanice scriptus, cuius titulus est: *der sohn gottes, vnser hoherpriester vnd erlœser in seinem leiden*, Rostoch. MDCCXXIII. 4. De sanguine christi commentati sunt: IO. FRID. KOEBERVS in *dissertatiunculis de sanguine iesu christi*, Dresd. MDCXCVII. 8. IO. MEISNERVS, QVENSTEDTIVS, HAFERVNGIVS dissertationibus de *sanguine iesu christi:* CASP. LOESCHERVS exercitatione de *incorruptibili sanguine iesu christi:* IO. GABR. DRESCHSLERVS in *quaestione: an vna gutta sanguinis christi satisfacere potuerit pro peccatis totius mundi?* Lipf. MDCLXXVIII. 4. De vulneribus seruatoris disputarunt: CASP. LOESCHERVS, QVENSTEDTIVS, IO. SAVBERTVS atque alii. Quæ de morte christi docentur, ea lucem accipiunt ex IO. MEISNERI *adsertione de quaestione: an christus in triduo mortis verus homo permanserit?* Vitemb. MDCLII. MDCLXXXVI. ex dissertationibus: IO. FRIDER. MAYERI: *vtrum genus humanum non alio potuerit modo, nisi cruenta dei morte, reparari?* Hamburg. MDCLXXXVIII.** et *vtrum ipse deus mortem redemtori intulisset, si abstinuissent homines*, Gryph. MDCCII. IO. NICOL. QVISTORPII de *verbis hymni: gott selbst liegt todt*, Rostoch. MDCCIII. IO. GEORG. DORSCHEI de *admirandis mortis iesu christi*, Argentor. MDCXXXV. ex FRIDEMANN. BECHMANNI *tractatu de vniuersalitate mortis et satisfactionis christi*, Ien. MDCXCV. 4. De sepultura christi exstant dissertationes: DEVTSCHMANNI, NIEMANNI, GEIERI, SCHELVIGII, OPITII; præter has autem prodierunt: EBERH. DAV. HAVBERI *betrachtungen vber das begræbnis christi*, Lemgou. MDCCXXXIX. 8. De *statu animæ christi, a corpore separatæ illiusque prærogatiuis* exiit in lucem commentatio CAROL. HENR. ZEIBICHII, Vitemb. MDCCXLVI. 4. ***

 e.) de

* *nachrichten von den neuesten theolog. buchern, volum.* II. p. 582.

** *disput.* eius *select.* p. 1.

*** KRAFTII *theol. biblioth. vol.* I. p. 609.

ε.) de *christi statu exaltationis*

GEORGIVS MYLIVS disputatione de *christo exaltato*, Ien. MDXC. AVGVST. VARENIVS dissertatione de *statu exinanitionis et exaltationis christi*, Rostoch. MDCLXIII. Ad statum hunc quum pertineat resuscitatio et resurrectio christi, de ea videantur dissertationes: HABERKORNII, BALDVINI, IO. MEISNERI, KVNADI, IO. MVSAEI, SEBAST. SCHMIDTII, BERN. VON SANDEN, NICOL. KOEPPENII, GOTTFR. OLEARII, * BALTHASARIS, qui argumentum hoc generatim illustrarunt; IO. GERHARDVS autem de *gloriosa resurrectione christi*: IO. CALOVIVS de *christi resurgentis maiestate*: IO. ANDR. QVENSTEDIVS de *fundamento et veritate resurrectionis christi*: IO. FR. MAYERVS de *eo: vtrum resurrectio christi pertineat ad opus redemtionis?* CHRIST. FRIDER. BOERNERVS de *typis et praedictionibus resurrectionis christi* disseruerunt. Euolui quoque possunt: BENEDICT. GOTTL. CLAVSWITZII *geschichte der auferstehung christi nach ihren*

[redacted]

REISENII, SEBAST. SCHMIDTII, CASPAR. LO
IO. FRIEDR. MAYERI, NIC. KOEPPENII. Quæ
ſcripta, maxime reformatis oppoſita, recenſendi, in
tibus habebo occaſionem. Doctrinæ de ſeſſione
dextram dei, vberius explanandæ, ſingularem oper
uit: IO. SCHROEDERVS. Edidit ille: *thronum*
chriſti, das iſt, ausſuhrliche erklærung des artickels
chriſti zur rechten gottes, Norimb. MDCXV. 4. et
Io. Philipp. Ebelii, Gieſ. MDCXX. 8.* item: *ſceptru*
id eſt, defenſionem throni regalis chriſti; ſeu ſeſſionis
tram dei et de præſentia chriſti hominis in terr
MDCXXI. 8. De eodem fidei articulo, præter iam
diſſertationibus expoſuerunt: LVC. OSIANDER, IO.
DORSCHEVS,** DAVID CLODIVS, DEVTSCHMAN

ζ.) de *officio chriſti generatim.*

DAN. HENRICI de *officio meſſiæ prophetico, ſa*
et regio, Lipſ. MDCLIV. 4. BALTH. MENZERVS in
tionibus de ieſu chriſto θεανθρώπῳ, vnico humani ge
demtore, Gieſ. MDCVI. 4. adde: TROGILL. ARN
chriſti zweyfaches mittleramt, Hamburg. MDCCI. 4.
hac de re ad publicas diſputationes propoſuerunt:
DIVS HVNNIVS, IO. WINCKELMANNVS, GERLAC
GVIL. LYSERVS, PHILIPP. MVLLERVS, GOD.

Hal. MDCCX. 8. contra Christianum Demo-
Io. Mich. *Keckius* germanice vertit et cum
: *theologische abhandlung von der erlœsung, so*
lœsegeld des blutes iesu christi geschehen, Ien.
8. edidit: ADAM. BERNDIVS in *der wahrheit*
lutherischen religion, aus dem hohenpriesteramt
des vnd aus den opfern vnd amt des hohenprie-
testaments, als dessen vorbildern deutlich bewiesen,
DCCXXXIV. 8. HENR. MENZELIVS, qui emisit:
iesu christi, des wahrhaftigen messiæ vnd gott-
für aller menschen sunde, Vratisl. MDCCXL. 8. ano-
opusculo, cuius titulus est: *einfalt vnd hoheit der*
iesu christi, Dantisc. MDCCXLIII. 8. I. G. WOLBVR-
der schrift vnd vernunftmæsigen betrachtung der lehre
gthuung christi, Lips. MDCCXLV. 8. IO. DAV. MI-
in *den gedancken vber die in heiliger schrift geoffen-*
von der gnugthuung christi, als einer hœchst vernunf-
der weisheit vnd gute gottes gemäsen lehre, Francof.
III. 8.** Plures præterea in lucem exierunt disser-
quibus doctrina hæc vberius exposita ac confirma-
EORG. CALIXTI de *sacrificio christi, semel in cruce*
iterabili: CALOVII de *officio christi sacerdotali et*
ISHMVTHI de *messiæ, pro reatu se tradentis, hostia:*
e *iesu christo, solo et vnico sacerdote et sacrificio ex-*
IO. FRID. MAYERI de *officio christi sacerdotali:*

[illegible] MICH. WALTHE-
[illegible] RAMBACHIVS atque
[illegible] quando theo-
[illegible] diligentius enar-
[illegible] socinianos, fanati-
[illegible] conscripta sunt. Attamen
[illegible] BERN. WALTHER.
[illegible] *und* [illegible]
[illegible] *vorbild des lei-*
[illegible] Norimb. MDCCXXXIII. 8.
[illegible] FRIDER. STEINIIS *de-*
[illegible] *necessitatem, veri-*
[illegible] *argumentis theo-*
[illegible] *adstruit,* Tubing.
[illegible] eruditum ac luculen-
tem. De [illegible]: IO. IVST.
[illegible] *christi sacer-*
[illegible] MDCCXXXIX. 4. FRID.
GVIL. DE BORCK *de intercessione christi pro obligationibus*

[redacted]

XVIII. DE FIDE IN CHRISTVM.

α.) generatim.

NDIVS *tractatu de vna fide, ad salutem æternam impliciter ac vbique necessaria*, Gustrou. MDCLXIV. 8. VS, cuius disputationes de *fide*, vna cum *discursu certitudine salutis*, Ien. MDCLXXVII. exstant, ac nos scriptores principem locum tenet, BENED. AVSWITZIVS. Publice iste in academia halensi es de *fide* defendit hisque coniunctim præfixa est *syntagma doctrinæ de fide in iesum christum, dispu-ogmaticis* XIII. *publice exposita*, Hal. MDCCXLVIII. 4. adnumerandæ sunt commentationes academicæ: EISNERI de *primario fine et effectu fidei:* HVL-I de *saluificæ fidei quidditate:* IO. ADAM. OSIAN-biecto *fidei et materiali et formali:* SONNTAGII de *forma:* WEIDNERI de *fide saluifica:* ANTONII de *opere dei summo.* Ex libris, de dogmate hoc editis, addo: PHILIPP. IACOB. SPENERI *wahtebenden glauben: dessen eigentliche art vnd beschaf-* ancof. MDCXCVI. 4. IO. IACOB. DOERTENBACHII *egi*, Tubing. MDCCXI. 8. ANDR. CRAMERI *abbil-wahren glaubens*, Hamburg. MDCCXII. 8. LVDOV. ITZINGERI *vnterricht von dem wahren seligma-auben*, Esling. MDCCXVIII. 8. CONRAD. CHRIST. *erlesene glaubenssprüche*, Goth. MDCCXXI. 8. vna lo: *kern aus D. Lutheri lehre vom wahren glauben*, MILDIO Hal. MDCCXXVII. 8. in lucem emisso.

β.) speciatim.

1. de *fide iustificante*

LVS TARNOVIVS *synopsi veræ et orthodoxæ doctri-iustificante*, Rostoch. MDCXXIII. 4. præter quam e sunt dissertationes: IO. ERN. GERHARDI de *cantis natura:* IO. MVSAEI de *fide iustificante:* IO. I de *fidei iustificantis ratione formali:* CALOVII *et officio fidei in actu iustificationis:* QVENSTEDTII *ificante et saluifica:* SCHOMERI de *forma fidei iu-* ANTONII de *harmonia fidei, quæ iustificat, et*

fidei,

fidei, quatenus iustificare dicitur: * PFAFFII *cante, sanctificante et saluante:* SCHELVIGII *cans sit bonum opus?* CHR. REVCHLINI de i *stificantis:* IANI de *fidei iustificantis natura e*

2. de *fide viua*

IO. CHRIST. SCHAEFFERVS in *der abb ren lebendigen glaubens, wie er in vnd bey der eines busfertigen sunders vor gott beschaffen* MDCCXVII. 8. FRID. EBERH. COLLINVS, c *werck des glaubens in der kraft; oder vorstellun lebendigen glauben*, Wertheim. MDCCXIX. 12 mentum dissertationibus academicis pertract exposuit SEB. SCHMIDTIVS de *fide viua et n* LOESCHERVS de *fidei vita et morte:* THEOI de *fide sine operibus mortua:* CARPZOVIVS ** GIVS de *fide per caritatem operante:* IO. GV de *connexione fidei et operum:* BVDDEVS d *ac eius necessario cum vitae sanctitate nexu:* IA *sanctitatis christianae natura, discrimine et nex*

3. de *variis fidei speciebus*

commendandae sunt ad vberiorem cogni rum fidei generum exercitationes academi

[redacted]

. 8. prodiit: IO. HVLSEMANNVS *oreus*
de fide infantum actuali, Vitemberg.
...ptor libri, qui hoc titulo: *fides saluifica in-*
... post baptismum; vel etiam sine illo tam in
... extra eamdem praematura morte occumben-
... adserta, Berolin. MDCCXLV. 8. lucem adspexit,*
...tus est, eodem auctore: *caluinismus in agone*
...alis infantum defensa, Vlm. MDCCLIV. 8.** Ei-
...ati illustrando consecratae sunt dissertationes:
...NI de *fide infantum*:*** WEINMANNI de *fide*
... baptizatorum vera et actuali: IO. ADAM. OSIAN-
fide infantum: SCHERZERI et WALTHERI* de *fide*
... infantum: DEVTSCHMANNI de *fide infantum*
...: QVISTORPII de *fide infantum:* IAC. HENR.
...RIS de *fide infantum praesumta*. De fide infan-
... adhuc in vtero sint exposuerunt: CHRISTIAN.
... in *dem versuch eines beweises aus der vernunft*
... fur den glauben der kinder, Brem. MDCCXLV. 8.**
... BVTTSTETTIVS in *den schrift vnd vernunft-*
... gedanken von dem glauben der vngetauften christen-
kinder,

... litteras tantum I. C. E. nomen suum expressit; eum autem
...NRAD. ENGELHARDVM esse, ex eiusdem *absolutismo et*
...ismo gratiae diuinae patet, vbi non solum *praefatione* pro-
... se excitatum librum scripsisse; sed etiam p. 182. *adpen-*

kinder, Guelpherb. MDCCXLVIII. 8.* idemque ap
explanatum est in dissertatione CHR. FRID. BOM
fide Iacobi in vtero, eaque, quam ipse edidi, de *fid*
in vtero, Ien. MDCCXXVII. atque *Adam. Lebrecht.* M
latino germanice conuertit: animaduersionibus in
cum inscriptione: *gedancken vom glauben der kind*
terleibe, Ien. MDCCXXIX. MDCCLVI. 8. in lucem edi

XIX. DE IVSTIFICATIONE

α.) generatim

multi singulares libri de articulo hoc fidei i
prodierunt: NICOLAI quippe SELNECCERI tr
iustificatione hominis coram deo et de bonis operib
MDLXX. 8. IO. WIGANDI de *iustificatione*, Lips. MD
TILEMANN. HESHVSII de *iustificatione hominis c*
libri sex, Helmstad. MDLXXXVII. fol. qui quum d
creta concilii tridentini ac iesuitarum errores d
sunt, illi inter scripta quoque polemica locum
possunt: IEREMIAE HOMBERGERI *mucro stimu*
oder ausfuhrliche erklærung des hochwichtigen arti
der rechtfertigung, Ien. MDXCII. fol. opus non r
bre et notum; quod tamen ostendit, auctorem il
ditione, iudicio et studio veritatis tuendæ prædit
se: ** AEGIDII HVNNII *articulus de iustificatio*

culum iustificationis, ordine alphabetico distincte explicati, ibidem MDCXXIV. 4. GODOFR. CVNDISII tractatus de *lege et euangelio: de pœnitentia et iustificatione*, Ien. MDCLIII. 4. MELCHIOR. NICOLAI liber de *fide iustificante*, quem post illius mortem filius, *Io. Melchior*, Stuttgard. MDCLXIV. 4. edidit: HENRIC. HOEPFNERI *disputationes duodecim de iustificatione hominis peccatoris coram deo*, quæ cum iudicio atque adcuratione scriptæ, inprimis contra Christoph. Mayerum, Bellarminum, Becanum, ac postquam auctor mortalitatem suam finierat, coniunctim publicæ luci expositæ sunt cura *Io. Benedict. Carpzouii*, senioris, Lipſ. MDCLIII. 4. et cum præfatione *Wernsdorfii*, Lipſ. et Rostoch. MDCCXXVIII. 4.* SEB. SCHMIDTII liber: *die rechtfertigung des sunders vor gott vnd der weg, den seligmachenden glauben zuerlangen, samt der lehre von den guten wercken, nach anleitung des vierdten, funften vnd sechsten articuls des augspurgischen glaubensbekanntnisses furgestellet*, Luneb. MDCLXXXIX. 12. eiusdemque dissertationes de *iustificatione hominis peccatoris coram deo*, quæ ab anno MDCLXIX. prodierunt: PHILIPPI IACOB. SPENERI *euangelische glaubensgerechtigkeit*, Francof. MDCLXXXIV. 4. quem librum Io. Breuingio, sacris romanis addicto, opposuit: SAM. SCHELVIGII *vindiciæ articuli de iustificatione*, Vitemb. MDCCXII. 8. IO. ERNEST. SCHVBERTI *schriftmæsige gedancken von der rechtfertigung eines sunders vor gott*, Ien. MDCCXLIV. 4.** quibus adiungi possunt: IO. GOTTLIEB. HILLINGERI *procefs der rechtfertigung des armen sunders vor gott durch den glauben an christum*, Ien. MDCCXXIX. 8. IEREM. FRID. REVSSII *lehre von der rechtfertigung*, Lipſ. MDCCXLVII. 8. IO. FRID. HENRICI *reine euangelische lehre von der vergebung der sunden*, Gotting. MDCCXXXVI. 8. zwo

* præfationi Wernsdorfianæ præfixus est singularis hic titulus: *commentatio historica de vita et scriptis Henrici Hœpfneri; nec non de recentioribus quibusdam controuersiis, de iustificatione agitatis*, eaque separatim; sine auctoris tamen nomine, in publico proposita, Holmiæ MDCCXXXIX. 4. adde *samlung von alten vnd neuen theol. sachen* 1728. p. 597. et HAFERVNGII *manes Hœpfnerianos orthodoxiæ suæ vindices*, Francof. MDCCXXXI. 12.

** *nachrichten von den neuesten theol. buchern*, *volum.* III p. 726.

kindertaufe, Hamburg. MDCXCI. 12. et *vertheidig* *beweises*, ibidem MDCXCVI. 8. firmisque argumen mennonitas probauit, infantes omnino salutari aqu dos esse. Idem monstrarunt: IO. TRELLVNDI *schriftmaesigen wiederlegung des so genannten bekan Lor. Strandigers, betreffendt die kindertaufe*, et in *fuhrlichen vertheidigung seiner schriftmaesigen wied* Hafn. MDCCXVIII. 8. ARENDT. FISCHERVS in *der stehenden vnumstoeslichen wahrheit vnserer lutherisch von der kindertaufe vnd dem so genannten aeusserlich dienst*, quo scripto auctor itidem Strandigero co Flensburg. MDCCXII. 4. LAVRENT. REINHARDI lucem emisit: *grundliche vnd schriftmaesige vertheid kindertaufe*, Ienae MDCCXXXI. 4. HIERONYM. GVI SCHMIDIVS in *der theologisch historischen betracht nemlich der heiligen kindertaufe*, Schwobac. MDCCX Cum iam memoratis scriptis coniungendae sunt di nes: CHRIST. DREIERI de *baptismo infantum*, MDCLXXV. IO. FRID. MAYERI de *paedobaptism rum temporibus coaeuo*: IO. FRANC. BVDDEI de *pa mo* contra Anton. van Dalen:* CHR. EBER. WEI de *paedobaptismi veritate et innocentia:* SIEG. IA. CARTENII, qua *paedobaptismi demonstrationem* di exhibet, Hal. MDCCXXXIX.

... religionum, Rostoch.
... KRISIVS de *norma iustificationis*, Kilon.
...ODOR. THVMMIVS de *iustitia christi acti-*
... fide imputata, contra Forerum, Tub. MDCXXIV.
...IVS de *ratione formali iustificationis coram deo*,
LXVIII. SEB. SCHMIDTIVS de *imputatione in iusti-*
...opere, Argentor. MDCLVI. ac de *caussis iustifica-*
DCLXVI. IO. CHRIST. PFAFFIVS de *imputatione*
christi: * IO. BALTH. BERNHOLDVS de *iustitia*
per fidem nobis imputata, Alt. MDCCXXXVI. THOM.
...IVS de *particula* solum *in articulo iustificationis*,
...r. MDCXXIII. IO. DEVTSCHMANNVS de *iustifica-*
...veteri et nouo testamento ratione eadem, Vitemb.
SAM. SCHELVIGIVS de *iustificatione fidelium vete-*
...i, Gedan. MDCCII. GVSTAV. GEORG. ZELTNE-
...ficatione particulari, Altorf. MDCCXVIII. FRID.
...IVS de *foro dei absolutorio*, Ien. MDCLXXXII.
...SCHERVS de *effectibus iustificationis*, Vitemb.
Simile argumentum pertractarunt: IVSTVS
...MIVS in *explicatione quaestionis: an peccatorum, a*
...mas, remissio per insequentia peccata fieri possit ir-
... et THOM. ITTIGIVS *exercitatione de iterata ab-*
...eccatricis, cui peccata iam remissa fuerant. ***
iustificationis effectibus locum teneat pax spiri-
...n possum, quin PHILIPP. IAC. SPENERI duos

ned. Carpzouii, Lipſ. MDCXLVI. 4. et *Io. Frider.*
dem MDCCVII. 4. SEBAST. SCHMIDTIVM,
tus de principiis; ſeu fundamentis praeſentiae corp
guinis chriſti in ſacra coena, Argent. MDCLXII.
prodiit: GEORGIVM NITSCHIVM in *dem*
ein treugeſinnter chriſt weder durch die empfind
eignen ſchwachheit; noch durch die vberzeugung
wurdigkeit von dem gebrauch des heiligen abendm
entaeuſern, Goth. MDCCXIII. 8. CHR. HENRIC
CHIVM, cuius quatuor diſputationes ſub titulo:
tor ἄδειπνος, Vitemb. MDCCXXXIII. 4. in lucem
CONR. HOPPE in *der wahrhaftigen lutheriſchen*
dem abendmal, ſermone belgico, Amſtelodam. MD
Recte quidem theologi noſtri adfirmant, ſacrame
crae coenae ad fidem confirmandam ſpectare hocque
ne illos, qui iſtius expertes ſint, ad vſum epuli hu
admittendos eſſe, contrariam tamen ſententiam
SIM. FRID. RVESIVS in *commentatione de admiſſ*
genitorum ad coenam domini, Ien. MDCCXLII. 8.
etiam adfert SAM. WALTHERVS in *der hiſtorie*
niſchen opfermaehler, zum beweis der wahren gege
leibes vnd blutes chriſti im abendmal, MDCCXXV.
auctoris nomine. Nec dubito, huc referre IVSTI
[redacted]

[redacted]

I. Ad argumentum hoc illustrandum multum diumenti adfert IO. ALB. FABRICII *salutaris lux toti orbi per diuinam gratiam exoriens*, Hamburg. II. 4.

DE REGENERATIONE, CONVERSIONE ET POENITENTIA

α.) de *regeneratione*

IEL HENRICI tractatu] de *regeneratione*, Lips. .4. THEOPHIL. GROSGEBAVERVS in *dem vnter- der wiedergeburt*,* quod opusculum subiunctum eius: *waechterstimme aus dem verwusteten zion*, MDCLXXXII.8. CHR. MATTH. SEIDELIVS in *dem s der wiedergeburt, vnter dem bilde eines seiden- vorgestellet*, Hal. MDCCXVIII.12. IO. GOTTL. HILLIN- G cuius prodiit: *betrachtung von einigen stucken zur geburt gehorig*, Ienæ MDCCXXXVI. 8. DAVID HOLLA- *der beschreibung der wiedergeburt vnd des geistlichen* Stettin. MDCCXXXVII. 8. Addo: PHIL. IAC. SPENERI *wigen articul von der wiedergeburt, deren vrsachen, art, pflichten, wurden, vnd andern dahin gehœ- terien*, Francofurt. MDCXCV. MDCCXV. 4. quo quamuis orationes tantum sacræ contineantur; iorem tamen, adcuratam ac solidam argumenti onem iusta illius heic mentio fit. Nec prætereo iones: IO. MEISNERI de *regeneratione et viui-*:** IO. ANDR. QVENSTEDTII de *regenerationis, ionis et renouationis essentia et differentia*: MELCH. RI et ALB. IOACH. VON KRACKEWITZ de *regene-* CHR. REVCHLINI de *noua creatione*: ADAM. RE- RGII de *iterata regeneratione lapsorum*: IO. OLEA- AGNI CRVSII de *resurrectione spirituali*; item INI de *differentia regenerationis, iustificationis et tionis*: HAFERVNGII de *nomine regenerationis eius- t abusu*: WILCKII de *regeneratione et regenitis*.

β.) de *conuersione*

articulum hunc fidei enarrarunt, in illis eminet IO.

ommentatione hac de baptismo eiusque virtute scripsit, ea penitus veritati consentanea sunt

sciculum eius *disputation. theologicar. num.* 2.

MVSAEVS. Defendit in academia hac dispı
que de conuerſione atque vnam de renouatior
coniunctæ cum titulo: *tractatus theologicus de*
eo inſcio et inuito, Hal. MDCLVIII. 4. prod
tulit, in opinionem adductus, commentatior
adcuratione ſcriptas eſſe, quam argumenti g
tasque poſtularet, hocque nomine nolebat,
rum formis iterum deſcriberentur. Hac ı
incitatus, ſtudia ſua ad doctrinam hanc vbe
dam contulit ac labore feliciter ad finem p
cem protulit: *tractatum theologicum de con*
peccatoris ad deum, cum præfatione, qua bi
genſia, breuioribus adnotationibus inſtruc
bermanno vindicantur, Ien. MDCLXI. et M
que opus non exiguam ſolidæ atque adcur
laudem meruit. Vberius in eo exponitur de c
minibus, natura, actibus: ſpeciatim de fid
que obiecto formali ac diſputatur ſimul c
cios.* Reliqui dogmatis huius interpret
ſæo ſint inferiores; laudari tamen debent:
pe KOENIGIVS *tractatione theologica de c*
nis peccatoris coram deo, Norimb. MDCXXX
TIVS, cuius habentur: *aphoriſmi theologici a*
que gratiæ diuinæ in conuerſione hominis occu

[redacted]

...ALDVINI de *conuerſione hominis ad deum:* KVNA-... *...erſione hominis ab infidelitate ad fidem:* QVEN-... de *conuerſione hominis:* ZENTGRAVII de *conuerſione ...geniti prima* ac de *conuerſione ſecunda relapſorum:* ...TENII de *conuerſione non inſtantanea.*

γ.) de *pœnitentia*

...STOPH. HOFMANNVS libris tribus *commentationum ...tia,* Hal. Sueuor. MDXL. fol.* AMBR. REVDENIVS, *...aphiam loci de pœnitentia eiusque fructibus,* Ienæ ... poſteritati reliquit: GODOFRED. CVNDISIVS in *de lege et euangelio: de pœnitentia et iuſtificatione,* ...CLIII. 4. IO. MVSAEVS in *dem grundlichen vnd aus-... bericht, welcher geſtalt die lehre von der buſe nutz-... ... gutem beſtand nach gottes wort muſſe vorgetragen* ... MDCLXXII. et MDCLXXVI. 4. quod ſcriptum tamen ... eſt ac præcipue ad controuerſiam ſtengerianam ... generis etiam eſt: HENR. ECKHARDI *dilucida-... ...erſiarum theologicarum de pœnitentia et quæſtionibus* ..., Gieſſ. MDCX. 8. Alii ſacrorum noſtrorum docto-... ...tiones ſcripſerunt de pœnitentia, generatim: ...RVS, HVLSEMANNVS, CALOVIVS, IO. ADAM. ...ER, IO. SCHMIDIVS, TITIVS, BEBELIVS, KORT-..., SEBAST. SCHMIDTIVS, SONNTAGIVS: ſpeciatim ... LVDOV. HANNECKENIVS de *pœnitentia ſeria, num-...,* ac de *diſtinctione pœnitentiæ in legalem et euange-...* IO. GEORG. IOCHIVS de *pœnitentia regenitorum quo-...* contra Melodium; ſiue Berndium: IOACH. IVST. ...APTVS de *contritione vniuerſaliter neceſſaria:* ...ANTONIVS de *contritione ſalutari* et de *odio pœni*

XXII. DE SANCTIFICATIONE ET RENOVATIONE

...RNEST. SCHVBERTVS in *den ſchriftmæſigen gedan-... der erneuerung der wiedergebornen,* Ien. MDCCXLVI. 4. ...COEPKENIVS in *dialogo de templo Salomonis; oder wachsthum der chriſten in der heiligung nach dem des tempels Salomonis,* cum præfatione *Speneri* de

 per-

* recenſetur in *den vnſchuldigen nachrichten,* 1719. p. 390.

perfectione christiana, Hal. MDCCVI. 8. qui l
latine, itidem cum *Speneri* præfatione Lipsiæ
prodiit; deinde autem in germanicam lingu
est: IO. PORSTIVS, qui quum in lucem prot
giam viatorum practicam; oder die gœttliche f
len auf den weg zur seligen ewigkeit, Hal. MDCC
coeptum continuauit in *theologia practica reg*
wachsthum der wiedergebornen, wie sie aus einen
sto ins andere fortgehen, Hal. MDCCXXIII. 4. sim
vsque libri, qui merito magnam laudem æst
habet, epitomen confecit ac *compendium the*
et regenitorum practicæ Berolin. MDCCXXIII.
edidit. Ad ordinem horum scriptorum refer
est PHIL. IAC. SPENERI egregius libellus: *na*
oder der vnterscheid der werke, so aus naturlich
aus den gnadenwurkungen des heiligen geist
Francof. ad Mœn. MDCLXXXVII. 12.* MDCXCVII
MDCCXIV. 8. cum præfatione *Pritii* de natur
neratim. Latine ille redditus est a *Io. Henric*
que inscriptus: *de natura et gratia liber singular*
que, lectione maxime digna, *Gottfr. Olearii* or
MDCCXV. 8. lucem vidit. Præter hos libro
hac lucem præferunt dissertationes: FAVSTI
MAYERI de *sanctificatione*: IO. ADAMI OSIAN
uatione: VALENT. ERNEST. LOESCHERI de

[redacted]

...memorari debet: SEB. SCHMIDTII *lutherifche* ... *oder tractat von den guten werken nach der* ... *lutherifchen lehre*, Luneburg. MDCXCIX. 12. Nec ... funt commentationes de vnione myftica: IO. ... VLLERI *vnio myftica ad normam fcripturae et* ... *fidei exacta*, Auguft. Vindelicor. MDCCIV. 4. et ... *nicht fo gar vnfchuldige nachrichten; fiue vindiciae* ... *de vnione myftica*, ibid. MDCCVI. 4.* differtationes ... MEISNERI, KVNADI, QVENSTEDTII, SCHELVI- ... ILTHAVPTI de *vnione myftica fidelium cum chrifto*: ... RI de *differentia vnionis perfonalis et myfticae*: SEB. ... TII et IO. NICOL. QVISTORPII de *coniugio myftico*: ... IH. CARPOVII de *chrifto, ecclefiae fponfo et marito*: ... I de *adproximatione fpiritus fancti fubftantiali*: ... II de *vnione fpiritus fancti cum fidelibus non fubftan-* ... CHARFII de *myftico iefu chrifti aduentu in fideles*: ... TI de *modo vnionis myfticae realiffimo*. Quae haben- ... perfectione chriftiana: de feruandis legibus diuinis ... bus argumentis, ea pleraque funt polemici generis.

XXIII. DE LEGE ET EVANGELIO

... D. HVNNIVS in *articulo de lege et euangelio*, Vi- ... MDCVII. 8.** GODOFR. CVNDISIVS tractatu de ... *euangelio*, Ien. MDCLIII. 4. aliique, qui argumentum ... differtationibus explanarunt, quales funt: IACOB. ... I de *lege et euangelio*: GODOFR. CHRISTIAN. BO- ... in *iefu chrifti euangelio*: DEVTSCHMANNI de *harmo-* ... *nia dominic. cum euangelio primo*: CASP. LOE- ... de *difcrimine legis et euangelii*: CHR. HAGMAIERI ... *tiis, quas lex et euangelium habent*: IO. FRANC. ... e *felici a lege ad euangelium tranfitu*: CHR. REVCH- ... *euangelio*: SONNTAGII *quo fenfu euangelium dicatur* ...

DE SACRAMENTIS GENERATIM

... S HVNNIVS libro de *facramentis veteris et noui* *tefta-*

... *vnfchuldige nachrichten*, 1704. p. 483. 1706. p. 464. 1707. ... 10. 1708. p. 43. 251. 362. vbi contra Mullerum de vnione ... ca difputatur.

... liber hic auctoris *oper. latinor. tom.* 1. p. 507.

NI de audiendis doctoribus verbi, etiam hy
de IOD. ANDR. HILTEBRANDTI *schediasm*
interna ad studium theologicum, Berolin. MDC
CHAEL. FOERTSCHII *vnterricht vom lam*
zum lehr vnd prediigamt, Ien. MDCCXV. 4. *
uina auctoritate lutherani ministerii contr
disputarunt, eos inter scriptores theologiae
feram.

β.) de *claue soluente et ligante*

IO. WIGANDVS, cuius prodiit: *explica*
gante in ecclesia christi: de suspensione a sacram
pus: de reconciliatione offensae ecclesiae, Franc
MDLX. ** IO. BENED. CARPZOVIVS, fe
lutherischen vnuerfaelschten apostolischen laesesch
anklage Hieronymi Mulmanni vertheidiget vnd
MDCLV. 4. *** SIEG. BAERENSPRVNG in
vom binde vnd laeseschlussel. Lips. MDCCII.
EDZARDVS, qui contra Thomasium edidit:
gung der lehre vom bindeschlussel, Hamb MI
MARTIN. ZIMMERMANNVS in *der vernich*
digamts durch den gar zu sehr gebundenen
Hamb MDCCLV. 8. Idem argumentum ill

XXVI. DE BAPTISMO

α.) generatim

ID CHYTRAEVS, ex cuius prælectionibus libellum *ismo et eucharistia* edidit ZACHAR. LEMANNVS, erg. MDLXXXIV. 8. * AMBROS. REVDENIVS in *controuerſi loci de baptismo et cœna domini*, Ienæ I. 4. FR. FISCHERVS in *myſterio-didaſcalia*, *das iſt*, *bre von ſacramenten beydes in genere vnd in ſpecie von fe vnd abendmal*, Vitemb. MDCXVII. 4. IO. FORSTE- cuius exſtant non ſolum *theſes de baptismo*, Lipſ. 4. ſed etiam *decades problematum theologicorum de o* XII. *diſputationibus explicatæ*, Lipſ. MDCXII. 4. IO. RDVS, cuius liber: *ausfuhrliche ſchriftmæſige erklaer beyden artickel von der heiligen taufe vnd von dem abendmal*, inter ſcripta doctrinæ huius principem tuetur. Exiit ille in lucem Ienæ MDCX. 4. et Stutt- IDCLXII. 4.** In eodem argumento illuſtrando ope- ſuit: ANT. REISERVS atque edidit commentatio- : *regenerationis*, *ſoli eccleſiæ chriſti veræ noui fœderis ſacramento baptismi*, Auguſt. Vindel. MDCLXXIV. 4. LILIENTHALIVS autem iuris publici fecit: *den in der thaltenen rath gottes, das iſt, ſamlung einiger ſchriften, der heiligen taufe handeln*, Regiom. MDCCXXXV. 8.*** lemiis de baptismo, eius materia, efficacia, neceſſitate runt: AFFELMANNVS, MENZERVS, IO. MEISNE- CALOVIVS, KVNADVS, TITIVS, OSIANDER, MV , HILDEBRANDVS, SCHELVIGIVS, ALBERTI, CA- S, IAEGERVS, FECHTIVS; MASIVS autem de *ba- per mulieres adminiſtrato*.*

β.) de pædobaptismo

WINCKLERVS, qui edidit: *grundlichen beweis der kin-*

CHVTZII *vitam Chytræi*, *libr.* III. §. 16. p. 97. LIPENIVS *iotb. theol. part.* I. p. 127. memorat quoque editionem anni LXXXIX.

ur FISCHERVS *vit. Gerhardi* p. 398.

h aufgeleſene früchte, 1735. p. 275. LILIENTHALII *theolog. iotb. tom.* I. p. 526.

I. *diſſertation.* eius p. 149.

kindertaufe, Hamburg. MDCXCI. 12. et *vertheidigung dieses beweises*, ibidem MDCXCVI. 8. firmisque argumentis contra mennonitas probauit, infantes omnino salutari aqua abluendos esse. Idem monstrarunt: IO. TRELLVNDVS in *der schriftmaesigen wiederlegung des so genannten bekaentnis Otto Lor. Strandigers, betreffendt die kindertaufe*, et *in der ausfuhrlichen vertheidigung seiner schriftmaesigen wiederlegung*, Hafn. MDCCXVIII. 8. ARENDT. FISCHERVS in *der noch fest stehenden vnumstaeslichen wahrheit vnserer lutherischen kirche von der kindertaufe vnd dem so genannten aeusserlichen gottesdienst*, quo scripto auctor itidem Strandigero contradixit, Flensburg. MDCCXII. 4. LAVRENT. REINHARDVS, qui in lucem emisit: *grundliche vnd schriftmaesige vertheidigung der kindertaufe*, Ienae MDCCXXXI. 4. HIERONYM. GVILIELM. SCHMIDIVS in *der theologisch historischen betrachtung vornemlich der heiligen kindertaufe*, Schwobac. MDCCXXXIII. 8. Cum iam memoratis scriptis coniungendae sunt dissertationes: CHRIST. DREIERI de *baptismo infantum*, Regiom. MDCLXXV. IO. FRID. MAYERI de *paedobaptismo, apostolo-*

...MANNI de *baptiſmo et apoſtolorum de hoc myſterio* ...: GOTTL. WERNSDORFII de *baptiſmi chriſtiano-* ...*nere diuina:* IO. LAVR. MOSHEMII de *baptiſmo,* ...*po:* MICH. SCHREIBERI de *dilatione baptiſmi:* ... PFAFFII de *eo, quod iuſtum eſt circa itera-* ...*ſmi.* Scripta de exorciſmo aliaque, aduerſus ... ac fanaticos edita, locum obtinebunt in libris ...ſorum.

XXVII. DE SACRA COENA

...COL. SELNECCERVS in *vera doctrina de cœna do-* ... Lipſ. MDLXXXII. 8. GEORG. MYLIVS *tractatu de* ... *eucharistico*, Ien. MDXC. 4. MART. CHEMNI-... qui ſcripſit: *fundamenta ſanæ doctrinæ de vera et* ... *præſentia, exhibitione et ſumtione corporis et ſan-* ... *in cœna*, hocque argumentum luculenter at-... differuit. Sæpe prodiit liber hic non ſo-...; verum etiam cum auctoris *locis theologi-* ... quemadmodum iam ſupra denotaui. * Eidem doctri-... explanandæ pariter ac confirmandæ operam dederunt: GERHARDVS libro, paullo ante a me memorato: *aus-* ...*liche ſchriſtmæſige erklærung der beyden artickel von der* ... *taufe vnd von dem heiligen abendmal*, Ien. MDCX. 4. ...gard. MDCLXII. 4. IO. SCHROEDERVS, cuius ex-... *disputatio theologica de vera et orali corporis et ſanguinis* ... *in ſacra euchariſtia perceptione*, Schweinf. MDCVI. 8. ... de *orali corporis chriſti in ſacra cœna communi.* ... *et ritibus; ſeu ceremoniis euchariſticis*, MDCX. 8. ...GEORG. DORSCHEVS *conſideratione declarationis de ſa-* ... *domini noſtri ieſu chriſti, editæ a Theodoro Zuin-* Argentorat. MDCXLIII. 4. quæ nouem diſputationi-... conſtat, ac quamuis auctor contra aduerſarium quem-... pugnet; ipſum tamen dogma quoque explicat. Ad-... HENRIC. HOEPFNERVM ob *iſagogen ad ſaluta-* ... *cœnæ dominicæ, duobus tractatibus, theoretico et* ... *comprehenſam*, quæ lucem adſpexit ſtudio *Io. Bened.*

* ...LEHTMEYERI *antiquit. eccleſ. vrbis brunſuig. part.* III. ...365. 531. Plura de libro hoc infra differam, de ſcriptis ...ologiæ polemicæ expoſiturus.

entæuſern, Goth. MDCCXIII. 8. CHR. HENRI
CHIVM, cuius quatuor diſputationes ſub titulo
tor ἄδειπνος, Vitemb. MDCCXXXIII. 4. in lucem
CONR. HOPPE in *der wahrhaſtigen lutheriſchen*
dem abendmal, ſermone belgico, Amſtelodam. MI
Recte quidem theologi noſtri adfirmant, ſacram
cræ cœnæ ad fidem confirmandam ſpectare hocq
ne illos, qui iſtius expertes ſint, ad vſum epuli h
admittendos eſſe, contrariam tamen ſententiam
SIM. FRID. RVESIVS in *commentatione de admi*
genitorum ad cœnam domini, Ien. MDCCXLII. 8. *
etiam adfert SAM. WALTHERVS in *der hiſtorie*
niſchen opſermæhler, zum beweis der wahren gege
leibes vnd blutes chriſti im abendmal, MDCCXXV
auctoris nomine. Nec dubito, huc referre IVST
BORNII librum: *ſchriſtmæſige erklærung des heili*
mals vnſers herrn vnd heilandes ieſu chriſti,
MDCXXXII. 8. licet ille orationes ſacras com
Auctor enim omnia, quæ ad doctrinam de ſa
pertinent, iuſto ordine debitaque adcuratione in
rauit. Eidem fidei articulo multæ diſſertationes
tationesque varii argumenti lucem accendunt. G
de ſacramento hoc GEORGIVS CALIXTVS, ** I

vs: * speciatim de verbis institutionis NIEMANNVS et CHLADENIVS: de praesentia corporis et sanguinis christi in coena GEORGIVS CALIXTVS, COTHMANNVS, MVSAEVS, MASIVS,** BECHMANNVS, BAVMGARTENIVS: de necessitate sacrae coenae GRVNENBERGIVS: de fine illius BECHMANNVS: de communione per sacramentum coenae cum haereticis GOTTFR. OLEARIVS: de surdis et mutis, num ad sacram coenam admittendi sint? CASPAR LOESCHERVS: de abstemiis, quid cum illis in sacra synaxi agendum? IO. ERNEST. GERHARDVS: de communione sub vtraque specie GEORG. CALIXTVS, MVSAEVS, HAFERVNGIVS: de frequenti sacramenti huius vsu WEIDNERVS, SCHREIBERVS, ZEIBICHIVS: de intinctione panis eucharistici in vinum SONNTAGIVS: de more, vinum aqua diluendi in sacra coena IO. DAN. KLVGIVS: de sicera in vsu sacrae coenae non admittenda IO. RVDOLPH. KIESLINGIVS: de oblatis; siue hostiis KORTHOLTVS, IO. ANDR. SCHMIDIVS, ENGELKENIVS*** disputarunt, deque sacra coena, a laicis administranda, ipse edidi dissertationem. Praeterea HENRIC. OPITIVS commentatus est de *lutheranismo in articulo de sacra coena, inter papismum et caluinismum medio adeoque tutissimo;* MATTH. IACOB. WAHLIVS autem *obseruationes de administratione sacrae coenae*, Magdeb. MDCCXII. 4. dedit. Contra priuatum sanctissimarum epularum vsum scripserunt: IO. DIECMANNVS in *dem entwurf vnuorgreiflicher gedancken vber vier den gebrauch der priuatcommunion betreffende gewissensfragen*, Stad. MDCLXXXI. et cum *Io. Georg. Iochii* praefatione Erfurt. MDCCXXIV. 12. * IO. WELMERVS in *der grosen*

* vide eius *disputation. theologico-philologicar. fascicul.* p. 419.

** *tom.* I. *dissertation.* eius *academic.* p. 188. et *tom.* II. p. 140.

*** praeter hos, legendi sunt: STRAVSSIVS in *adpendice de hostiis eucharisticis earumque abusu maxime superstitioso*, adiecta eiusdem *positionib. histor ic. de Rudolfo sueuico anticaesare*, Hal. MDCCXXVIII. 4. et KOHLREIFFIVS in *dem bericht von dem in den euangelischen kirchen vblichen altarbrodt*, MDCCXVI. 8.

scriptum hoc etiam in auctoris *deutscher schriften partem* I. p. 729. translatum fuit, vna cum *responsis der drey theol. facult. zu Rostoch*

grofen vnd fonderbaren andacht, welche die vorg *lein communiciren*, MDCLXXXVIII. IACOB. B in *der rettung des œffentlichen nachtmalgebrauch* et in *der befeftigung des beweifes, daſs Chrift.* *behauptung der priuatcommunion vnwahrhafte* *tragen*, Stad. MDCXCV. 4. IO. PASCHIVS in *lichen kirchenordnung mit der priuatcommun* MDCCIII. 12. ALB. IOACH. DE KRACKEW: *bedencken vber die frage: ob man nicht auſſer* *mit gutem gewiſſen priuatim das heilige abendm* *vnd empfangen kœnne?* Roftoch. MDCCIX. 4 VLICHIVS, qui edidit: *bedencken, was von de* *munion zu halten*, cum præfatione *Caſp. Leſcl* MDCCV. 8. ERNESTVS HERMANNVS in *den* *gen gedancken vber die priuatcommunion*, Drefd NICOL. HAASIVS in *dem denckzettel, warum* *communion gefunder leute nicht zu billigen*, quo cum adnotationibus LASII MDCCXIX. ite eft: * GOTTFR. BALTH. SCHARFIVS, cuiu *œfnetes buch des gewiſſens vber die frage: ob vorn* *perfonen euangeliſcher religion, auſſer dem noth* *uerlezten gewiſſen das heilige abendmal allein z* *zeit vnd an befondern orten nehmen kœnnen?* MDCCXIX. et MDCCXXV. 8. IO. FRID. ME

[redacted]

thiorum nonnullorum cœna: GRVNENBERGII de *vitando priuatæ communionis separatismo*: WILCKII de *communione priuata, priuato quorumdam ausu clanculum hactenus celebrata.** Plura de sacra cœna scripta eaque maxime polemica recensebo, quando libri controuersiarum theologicarum enumerandi sunt. **

XXVIII. DE ECCLESIA

α.) *generatim*

TILEM. HESHVSIVS de *vera ecclesia eiusque auctoritate libris* II. Ien. MDLXXII. 8. GEORG. MYLIVS *disquisitionibus theologicis de ecclesia militante*, Vitemb. MDCIV. 4. AEGID. HVNNIVS *articulo de ecclesia vera et huius capite, christo: itemque de ecclesia romana et huius capite, pontifice romano*, Francof. MDXCI. MDCIV. 8.*** BALTH. MEISNERVS, cuius *prælectiones in locum de ecclesia*, Vitemb. MDCXXX. 4. prodierunt: IO. MVSAEVS, qui *tractatum de ecclesia, quo duæ eius antehac habitæ disputationes, vna de natura et definitione ecclesiæ: altera de eiusdem distinctione in vniuersalem et particulares vberius deducuntur*, ceter. Ien. MDCLVI. MDCLXXI. 4. edidit, eoque non solum ipsum dogma cum iudicio atque eruditione exposuit; sed etiam contra Vitum Erbermannum adcurate ac feliciter pugnauit:* SEBAST. SCHMIDIVS, cui librum germanice compositum atque inscriptione hac instructum: *die lehre von der kirche: von heuchlern und gottlosen in derselbigen: vom kirchen regiment; oder predigtamt: wie auch von kirchenordnungen*, ceter. Luneb. MDCLXXXVIII. 12. debemus: IO. GOTTFR. OLEARIVS in *ichnographia ciuitatis illustris, ecclesiæ, super monte christo exstructæ*, Lips. MDCXCVIII. IO. WOLFG. IAEGERVS, cuius

* adde RAMBACHIVM in *dem hessischen hebopfer, part.* V. p. 563. et 584. cum anonymi *bedenken vber Rambachs meinung von der priuatcommunion*, Brem. MDCCXXXVI. 8.

** memoratis dissertationibus addantur DEYLINGII commentationes de *eucharistiæ origine, ex ritu iudæorum paschali non repetenda* et de *inuocatione spiritus sancti in eucharistiæ administratione et consecratione*.

*** habetur etiam in eiusdem *oper. latinor. tom.* I. p. 1244.

* FABRICII *histor. bibliotb. part.* IV. p. 389.

ius *tractatus de ecclesia præcipuisque circa hunc* ... *trouersiis veteribus et recentioribus*, Tubing. MDCC... et a *Io. Mich. Hallwachsio* ex latino germanice co... hoc titulo: *kurtze erœrterung der vornehmsten* ... *aus dem hochwichtigen hauptstuck von der kirche*, ... MDCCXIII. 8. lucem vidit. De ecclesia nunc ge... nunc de ecclesia inuisibili, visibili, militante, tri... te, plantata, repræsentatiua: eius auctoritate, ... perpetuitate, felicitate aliisque adiunctis differta... conspectum publicum venerunt: HEERBRANDI, ... PFAEFRADII, SIGWARTI, TARNOVII, TITII, ... MANNI, MAVRITII, MISLERI, KVNADI, IO. ... OSIANDRI, IO. MEISNERI, BROCHMANDI, DO... SEBAST. SCHMIDII, DEVTSCHMANNI, WA... BAIERI, PFAFFII, ANTONII, SONNTAGII, ... DORFII, CHLADENII, ABICHTII, MOSHEMII, ... MII atque aliorum.

β.) *speciatim de ecclesia christi ante Lutheru...*

BALTHAS. MEISNERVS in *der catholischen* ... *die ketzerische frage: wo die wahre religion vnd* ... *Luthero gewesen*, Viremb. MDCXXIX. 12. IO. ... BECKIVS in *dem lutherthum vor dem luther*, ... MDCXLIII. 4. ELIAS EHINGERVS, qui edidit: ...

[redacted]

HENRIC. HOEPFNERI: *vbi ecclesia euangelica fuerit ante Lutherum?* Lipſ. MDCXXIX. MDCXCIX. ABR. CALOVII *de Luthero ante Lutherum in apocalypſ.* XIV, 6. 7. Vitemberg. MDCLXXXIII. IO. FRID. MAYERI de *ſalute maiorum ſub papatu:* * GOTTL. WERNSDORFII de *perpetuitate eccleſiæ euangelicæ*, Vitemberg. MDCCVIII. **

XXIX. DE MINISTERIO ECCLESIASTICO

a.) generatim

TILEM. HESHVSIVS libro *vom amt vnd gewalt derer pfarrherren, auch wer macht, fug vnd recht habe, prediger zuberufen*, Erfurt. MDLXXXV. 8. PAVLL. TARNOVIVS, qui de *ſacroſancto miniſterio libros tres* conſcripſit, Roſtoch. MDCXXIII. 8. HENRIC. ECKARDVS, cuius exſtat *opuſculum theologicum de ordine eccleſiaſtico et politico*, Lipſ. MDCXVII. 8. ERH. LAVTERBACHIVS *quæſtionibus de ordine miniſterii eccleſiaſtic.* Lipſ. MDCXVIII. 4. ANDR. VIRGINIVS commentatione de *miniſterio eccleſiaſtico*, iterum a *Georg. Caſpari* cum præfatione Francofurt. MDCCXVI. 4. *** edita: GER. LVDOV. CANMANNVS in *betrachtung des euangeliſchen predigtamts, nach ſeiner natur, eigenſchaft, beſtall- vnd verwaltung*, Brunſuig. MDCCXVIII. 8. Ad idem argumentum illuſtrandum ſuppetunt diſſertationes: TITII, GEIERI, HENCKELII de miniſterio et miniſtro eccleſiaſtico: FECHTII de neceſſitate, ſanctitate, fuga, ambitione miniſterii eccleſiaſtici: THVMMII, BACMEISTERI, HVLSEMANNI, NIEMANNI, SCHERZERI, SEBELII, BEHMANNI, BAIERI, IO. FABRICII, MICH. MVLLERI, KRVMHOLZII, KLAVSINGII, ZELTNERI,

* exſtat in eius *diſputation. ſelectis* p. 143.

** adde SAGITTARIVM *introd. in hiſtor. eccleſiaſtic.* p. 764. GERHARDVM *confeſſion. catholic.* p. 1. MASIVM *diſſertationib. academic. tom.* II. p. 302. quo loco legenda eſt oratio de *quæſtione: vbi ante Lutherum fuerit religio lutherana?* BVDDEVM *miſcellan. ſacr. tom* II. p. 120. ac quæ hac de re dixi in *der einleitung in die religionsſtreitigkeiten auſſer vnſerer kirche, part.* II. p. 1032. ſeqq.

*** *halliſche neue biblioth. tom.* IV. p. 865.

ELTNERI, IO. HERM. BECKERI, BAVMGAR
EVMANNI, WEICKHMANNI, HVTHII de
constitutione ministrorum ecclesiæ: KVNADI
KII de discrimine vocationis et tentationis cir
ecclesiasticum: BAIERI de efficacia ministerii ve
ramentorum per homines malos administrati:
AVPTI de notis candidatorum ministerii ec
AHLERI de requisitis ministrorum ecclesiæ: K
I de audiendis doctoribus verbi, etiam hypoc
e IOD. ANDR. HILTEBRANDTI *schediasma de*
iterna ad studium theologicum, Berolin. MDCCX
HAEL. FOERTSCHII *vnterricht vom innerli*
um lehr vnd predigamt, Ien. MDCCXV. 4. * Qu
ina auctoritate lutherani ministerii contra p
isputarunt, eos inter scriptores theologiæ pole
eram.

β.) de *claue soluente et ligante*

IO. WIGANDVS, cuius prodiit: *explicatio d*
ante in ecclesia christi: de suspensione a sacrament
is: de reconciliatione offensæ ecclesiæ, Francof.
IDLXI. ** IO. BENED. CARPZOVIVS, senior,
utherischen vnuerfælschten apostolischen læsescblussel
klage Hieronymi Mulmanni vertheidiget und erkl

potestate clauium: DANNHAVERI de *idea clauis ligantis:* * TITII de *pœnitentia relapsorum et potestate clauium ecclesiæ:* SEB. SCHMIDTII de *clauibus ecclesiæ:* ** TOB. WAGNERI de *efficacia clauium:* MICH. MVLLERI de *clauibus regni cælorum:* *** IO. OLEARII de *potestate iudiciaria circa ministerium clauium:* MICH. WALTHERI *quid circa clauem ligantem liceat?* * SANDENII, PFAFFII, BART. BOTSACCI de *clauibus Petri:* FECHTII de *claue ligante et soluente:* NEVMANNI de *auctoritate clauis ligantis et soluentis.*

γ.) de *confessione et absolutione*

pertinent ad locum hunc dissertationes PHIL. LVDOV. HANNECKENII de *absolutione priuata, formula categorica exercenda:* QVISTORPII *an absolutio ministri ecclesiæ nuda tantum sit declaratio?* KRACKEWITZII de *absolutione ministeriali, et declaratiua et collatiua:* WERNSDORFII de *absolutione ministri ecclesiæ non mere declaratiua:* eiusdem de *fundamento confessionis et absolutionis priuatæ:* CHLADENII de *natura absolutionis euangelicæ:* TITII de *confessione peccatorum auriculari:* ABICHTII de *confessione priuata:* ZEIBICHII de *retinenda confessionis priuatæ necessitate:* CHR. MATTH. PFAFFII de *absolutione ministri ecclesiæ* et de *validitate absolutionis euangelicæ.* De *sigillo confessionis* legendæ sunt dissertationes: QVENSTEDII, IO. FRID. KOBII, quæ August. Vind. MDCLXXVI. 12. in lucem exiit: HENRIC. TILESII et ADR. BEIERI; de *nummo* autem *confessionali* ENGELKENIVS, KRACKEWITZIVS, PETR. MVLLERVS disputarunt.

δ.) de *excommunicatione*

NICOL. LAVRENT. ARCHANDER *tract. de excommunicatione ecclesiastica*, Gies. MDCX. 8. cum *Balth. Menzeri*

 zeri

* legenda est in eiusdem *disputation. theologic.* p. 967. Respondentis munus *Spenerus* obiit.

** *fascicul* eius *disputation. theolog. philologicar.* p. 676.

*** quæ vna cum eiusdem dissertationibus de *cathedra confessionali* et de *vocatione ministrorum ecclesiæ mediata*, Tubing. MDCXCIV. 8. prodiit.

* in eius *dissertation. theolog.* p. 463.

eri præfatione, et Hafn. MDCXXII. 8.* BALTH
ERVS de *excommunicatione:* ALBERT. IOACH.
ITZIVS differtatione de *excommunicatione*
Roſtoch. MDCCIX. IO. FECHTIVS *tractatione*
excommunicatione eccleſiaſtica, eiusque indole et
toch. MDCCXII. 4. maxime Gottfrid. Arnoldo opp
der nachricht von dem kirchenbann, Roſtoch. MDCC
priorem librum a cenſura Gundlingii ** defend
RID. BALDVINI *diſcurſum theologicum de*
nis; ſeu condemnationibus eccleſiaſticis, quem quo
ationem Vitembergæ propoſuiſſet, iterum edi
bidem MDCC. 4.

XXX. DE MAGISTRATV POLITICO

HENRIC. ECKARDVS *opuſculo theologico de*
aſtico et politico, cuius antea mentio facta eſt; pr
em prodierunt diſſertationes: SCHARFII, DEY
II et NIEHENCKII de *magiſtratu politico*: HAB
e *magiſtratus et ſuppliciorum capitalium conſtitut*
ASII de *origine imperii diuina et immediata*: *** S
e *ſupereminentia magiſtratus chriſtiani*. Qui
eneratim confutarunt et aduerſus illos pro vero
e magiſtratu politico pugnarunt, de illis pari
eo; ac de iis, qui de iuribus principum, ad re

VIVS *repetitione doctrinae de electione secundum nem fidei facta*, Argentorat. MDCXCIX. 4. IO. ANI STETTIVS in *der abhandlung von der gnadenwahl*, MDCCLIII. 8. FRID. GVIL. IAHRI *doctrina eua rana de praedestinatione systema*, MDCCLIII. 8.*** IO SCHVBERTI *gedanken von der gnadenwahl*, Ien. Plures praeterea dissertationes habentur de eodem IAC. quippe ANDREAE, HEERBRANDI, HE AFFELMANNI,* FEVRBORNII,** BALTH. ME NERI, BEHMII,*** CALOVII, KVNADI, DAN. CELLARII, HVLSEMANNI, SCHARFII, CA LIXTI, MVSAEI, WEINMANNI, FAVSTII, KO SEB. SCHMIDTII, SCHELVIGII, BECHMANN ARII, DEVTSCHMANNI, IAEGERI, PFAFFII DORFII, DEYLINGII, HOFMANNI, quibus praecipue contra reformatos composita et a me censenda, vna cum interpretationibus *capit.* IX *Romanos*, atque oraculorum diuinorum de libro gi possunt.

---

* *fortgesetzte samlung von alten vnd neuen theolog. sach.*
** *ibid.* 1734. p. 423.

XXXIII. DE MORTE TEMPORALI

...IS WINSTRVPIVS de *vita æterna et morte*, Hafn. ...II. 8.* DAVID CHYTRAEVS, cuius elegans libel... *...te et vita æterna*, Vitemb. MDLXXXI. MDLXXXIII. 8. ...DXC. 8 prodiit, et in linguam germanicam trans... ...um ab ANDR. PERLITIO, Vitemb. MDLXXXII. 8. ...R. RAETELIO sub inscriptione: *christlicher vn... tod vnd ewigen leben*, Berolin. MDXC. 8.** PHIL. ...IEDLIEBIVS, cuius exstat: *eschatologia, exhibens ...morte, resurrectione mortuorum extremo iudicio, con... ...seculi, morte æterna et denique vita æterna*, Stral... ...CXLIII. 4. PETR. MVSAEVS *libello de æterna bea... ...hic opposita damnatione, vt et de morte et resurre...* ...MDCLXXIV. 4. In primis ob lectionem, erudi... ...iudicium commendandum est CHRIST. MATTH. ... *de morte naturali*, Tub. MDCCXXII 4 *** ...voluntur: IO. ERN. SCHVBERTI *vernunftige ...gedancken vom tod*,* Ien. MDCCXLIII. 4. ac dis... ...SEB. SCHMIDII de *morte hominum fidelium corpora...* ...MDCXCIII de qua alia scripta, eaque polemic lucem ...erunt, iusto iliorum loco a me enarranda: GER. TITII *...e præparatione ad mortem*: IO. FRID. MAYERI de ... Gryphisw. MDCCX. eiusdem ac IO. CYPRIANI de ... *mortis*: IO. GVIL. BAIERI de *agone mortis*: CHR. ...SCHMITTMEIERI de *nomenclaturis mortis emphaticis*, ...MDCCX. ROM. TELLERI *ad naturam mortis requiri ...* διάςασιν, Lipsiæ MDCCXXII. et commentatio ...POVII de *genuina notione mortis*. Vinar. MDCCXLIII. ...tio prætereundus est: *fasciculus rariorum et curioso... ...torum theologicorum, in quo arduæ illæ ac difficillimæ ...s de animæ, post solutionem a corpore, statu, loco, cul... ...rtalitate, bis mortuis*, cetcr. *olim seorsim publice in*

: BARTHOLINI liber de *scriptis Danorum* p. 123. MOLLERI *...b. septentrion. erud.*

: libelli huius notitia sumenda est ex SCHVTZII *vita Chy...* *libr.* III. § 8. p. 46. sqq STRVVII *biblioth. antiqu.* MDCCV. ...5. FABRICII *histor. biblioth. part.* VI. p. 494.

...setur in *den deutschen actis eruditorum tom.* VII. p. 751: ...*hten von den neuesten theol. buchern, vol.* II. p. 686.

diuerſis academiis ventilatæ; nunc vero in gr
eruditorum in duos tractatus collectæ continen
MDCXCI. MDCXCII. 8.* Conſtat opus hoc du
quarum quælibet inſcriptionem præfert: *t*
ſus. Coniunctim in vtroque exhibentur ſcr
CALIXTI, DANNHAVERI, GERHARDI, H
HVLSEMANNI, MEISNERI, SCHERZERI, H
LERI, NIEMANNI, MEYFARTI atque alioru
minus ſeparatim habet; is ſylloge hac non
poteſt. Eminet in illis: *ſeria diſquiſitio ano*
de ſtatu, loco et vita animarum, poſtquam diſceſſ
bus, præſertim fidelium, primum ſine loco et
auctore IO. CHRISTOPH. ARTOPAEO.
quod præter alia, ibi explanatum eſt, de ani
poribus ſeparatarum, ſtatu, enarrarunt eti
EHRENBERGERVS tractatu de *ſtatu animæ ſep*
MDCLXXXII. 4. GOTTL. WERNSDORFIVS d
animarum ſeparatarum ſtatu earumdemque cum
cio, Vitemb. MDCCXXV.** germanice: *gedanc*
der abgeſchiedenen ſeelen, ibidem MDCCXXVI.
VRSINVS *vom zuſtand der glaubigen ſeelen*, w
tod abgeſchieden, Francof. MDCLXIII. 8.*** c
MEIERVS in *den gedanken vom zuſtande der*
tode, Hall. MDCCXLVI. 8.* IO. ERN. SCHVBERT

[redacted]

MDCCXXXV. 8. Singulares dissertationes exstant: de *statu animarum separatarum* IO. MEISNERI, Vitemb. MDCLXI. de *statu animarum separatarum fidelium* WANDALINI, Hafn. MDCXCVI. de *statu et vbi animarum separatarum* IO. CHR. PFAFFII: de *recordatione animæ humanæ, post fata superstitis* IO. ALB. FABRICII, Kilon. MDCXCIX.* de *recordatione animæ separatæ*, Lipſ. MDCLXXXV. et de *anima separata adpetitu et propensione ad corpus*, MDCLXXXVI. IO. GVNTHERI,** præter quos IO. MAYERVS edidit: *das andencken der abgeschiedenen seelen an die hinterlassenen verwandten vnd bekanten*, Vratisl. MDCCXLVII. 4.*** De somno animæ, quem nonnulli somniarunt, videantur: IO. HEYNIVS in *dem sendschreiben vom schlaf der abgeschiedenen seelen*, Francofurt. MDCCXLV. 8. DAN. FINCKIVS commentatione de *somno animarum, ex scholis christianis eliminando*, Brandenburg. MDCCXLVI. 8. anonymus in *den wachenden seelen der mit ihren vatern entschlafenen*, Francof. MDCCXLVII. 8. CHR. ERN. SIMONETTI in *den gedancken vber die lehren von der vnsterblichkeit vnd dem schlaf der seelen*, Berol. MDCCXLVII. 8. *vernunft vnd schriftmæsige anmerkungen vber die gegenseitige grunde fur vnd wieder den seelenschlaf, welche theils in den sendschreiben des herrn abt Seidels; theils in der ihm entgegengesezten abhandlung eines vngenanten von eben der sache enthalten sind*, sine loco MDCCLVI. 8. Possem adhuc plura alia scripta commemorare, præsertim de morte fidelium temporali: de statu medio animarum separatarum: de ratione, bene ac feliciter moriendi aliisque eiusmodi argumentis; adcuratius autem illa libris theologiæ polemicæ et moralis adnumerabo.

XXXIV. DE RESVRRECTIONE MORTVORVM

IO. MATTH. MEYFARTVS de *resurrectione mortuorum*, Coburg. MDCXXVIII. 8. GEORG. CALIXTVS, qui in lucem emisit de *immortalitate animæ et resurrectione carnis* L 5 *librum*

* dissertatio hæc non solum MDCCXIV. separatim recusa; sed etiam relata est in eiusdem *opusculorum historico-critico-litterariorum syllogen* p. 185.

** vide FABRICII *syllab. scriptorum de veritate religionis christian.* p. 448. sq.

*** *nachrichten von den neuesten theol. buchern*, vol. VI. p. 443.

lehre des christenthums von der auferstehung der tod
schrift vnd vernunft betrachtet, cet. Brem. MDCCX
præ aliis lectione digno: GEORG. VENZKYVS in
lichkeit der verklerten menschlichen cærper in h
Vratislau. MDCCLII. 8. Quamuis legem mihi ded
tiones sacras prætereundi, ne per illarum abund
copiam iusto longior sim; nihil tamen impedit, q
ab ea interdum discedam et iam sermonum mem
ciam, qui cura THEOPHILI et SINCERI coniun
que inscriptione: *der beweis des lehrsatzes: die tod*
auferstehen, nach den grunden des glaubens vnd de
in einigen reden ausgefuhret, duabus partibus, I
MDCCXLI. MDCCXLII. 8. prodierunt. Ad quæstion
reditus mortuorum ad vitam lumine naturali l
scendus? præcipue spectant: IO. FECHTII exa
resurrectione carnis, an et quantum illa ex naturali
notescat,** tam copiosa, vt ad libri magnitudinem
NICOL. ERNEST. ZOBELII commentatio de *re*
mortuorum, humanæ rationi non improbanda et vari
testimoniis comprobata, Altorf. MDCCXXXIV. ***
STIEBRITZII dissertatio: *quid ratio de resuscit*
porum cognoscat? Hal. MDCCXLII. HERMANNI
beweis der moglichkeit vnd gewisheit der auferstehun

). DAN. MVLL'ERI *rechter gebrauch der vernunft bey den heimnissen der offenbarung vberhaupt, vnd bey dem geheimnis r auferstehung der toden insonderheit*, Francof. MDCCXLVII. * eiusdemque *possibilitas et certitudo resurrectionis mortuorum, ex principiis rationis excitata*, Marpurg. MDCCLIV. 8. Dissertationum academicarum, quæ de hoc fidei dogmate onscriptæ sunt, copia est et varietas. Aliæ de resurrectione generatim exponunt hasque debemus: IACOB. FABRICIO, ROEBERO, FRANCISC. WOLFIO, VARENIO, KVNAO, SCHARFIO, CALOVIO, TITIO, DANNHAVERO,** RACKEWIZIO, BERNHOLDO: in aliis singulare doctrinæ huius argumentum pertractatum est. BOEHMERVS enim e resurrectione mortuorum ex veteri testamento probata: O. MEISNERVS *** et GOD. WEGNERVS de resurrectione mpiorum:* VON SANDEN, FR. VLRIC. CALIXTVS, CANZIVS de resurrectione eorumdem corporum: HABERKORNIVS de resurrectione eiusque efficacia et fructu: OPITIVS le statura et ætate resurgentium: MOSHEMIVS de statura orporum beatorum: BEBELIVS de resurrectione infanum, nondum genitorum: SEGERVS de resurrectione embryonum: POSNERVS de palingenesia naturæ impossibili disputarunt. De iis, qui cum christo in pristinam vitam restituti sunt, exercitationes ediderunt: HABICHORSTIVS, OACH. LANGIVS, CHRIST. MATTH. PFAFFIVS et alii.**

XXXV. DE IVDICIO EXTREMO

GEORG. CALIXTVS libro de *supremo iudicio*, Helmstad.

nachrichten von den neuesten theolog. buchern. volum. VI. p. 879.

* vide eiusdem *disputationes theolog.* p. 699.

** exstat dissertatio hæc in eiusdem *fasciculo disputationum theologicar. num.* VII.

quæ HENRIC. BOETHIVS de resurrectione impiorum scripsit, niti illam virtute meritorum christi, quæque de hac re cum Balduino disputauit, ea ad theologiam polemicam pertinent.

* addenda est SEB. SCHMIDTII dissertatio de *primitiis resurrectionis, christo* p. 1131. *fascicul. disputat. theolog. philologicar.* Quam ipse in lucem emisi, dissertatio de *statu mortuorum et resurgentium* contra Burnetium, in *miscellaneis* meis *sacris* p. 258. habetur. Scripta de resurrectione mortuorum recensentur quoque in FABRICII *delect. argumentor. et syllabo scriptor. de veritate religion. christ.* p. 706. sq.

stellung des iungsten gerichts, Brunsvig. [illegible]
MDCLXXXIX. 8. IO. ERNEST. SCHV[illegible]
dierunt: *vernunft vnd schriftmaesige gedancken* [illegible]
gericht, Ien. MDCCXLII. MDCCXLVI. 4. [illegible]
SIEGMVND. WINCKLERVS, qui edidit: [illegible]
liche botschaft vom iungsten gericht vnd der [illegible]
tenen seligkeit der glaubigen in zeit vnd [illegible]
MDCCXXXII. 8. GOTTFR. BVCHNERVS [illegible]
titulus est: *daß der iungste tag vnd das* [illegible]
wir; aber noch lange nicht komme, Ien. MD[illegible]
PAVLL. WOLFARTVS in *der theolog. fragen* [illegible]
grossen vnd sollennen tage des iungsten gerichts [illegible]
nige busse statt finde? Ien. MDCCXLIII. [illegible]
commendandæ sunt: FEVRBORNII *disser*[illegible]
iesu christi reditu: ** CALOVII *pia consider*[illegible]
iesu christi aduentu: QVENSTEDII *disquisitio* [illegible]
critico, *** vna cum IOACHIM. HILDEBRAND[illegible]
de *extremo indicio*. Ad singularia articuli [illegible]
spectant dissertationes: FR. WEISII de *signis* [illegible]
cii: BEBELII de *peccatis electorum, in iudicio* [illegible]
publicandis: *** PH. MVLLERI et GOD. WEG[illegible]
dicio sanctorum super mundum: BOERNERI de [illegible]
lium in die iudicii: SANDENII de *deo, qui* [illegible]

XXXVI. DE CONSVMMATIONE SECVLI

ANDR. OSIANDER in *coniecturis de vltimis temporibus ac de fine mundi*, Norimb. MDXLIV. 4. IO. ADAM. OSIANDER, cuius exstat de *consummatione seculi dissertationum sacrarum pentas*, Tubing. MDCLXVII. 4. BERN. WAGNERVS *tractatu theologico de fine mundi*, Argent. MDCXCIX. MDCCXXXI. 4. IO. ERN. SCHVBERTVS in *den vernunft und schriftmaeßigen gedancken vom ende der welt*, Ien. MDCCXLVI. 4. IODOC. LEOPOLD. FRISCHIVS, qui edidit: *die welt im feuer; oder das wahre vergehen vnd ende der welt durch den letzten sundbrand*, Sor. MDCCXLVII. 4. ADAM. FRID. WINCKLERVS in *dem mathematischen beweis, daß die sichtbare welt am iungsten tage nicht vntergehen; sondern nur eine zufaellige verwandelung leiden werde*, Vinar. MDCCXLIX. 4. IO. SELCKIVS in *den schriftmaeßigen gedancken vber das ende der welt*, Rostoch. MDCCLIII. 8. IO. FRID. WEITENKAMPFIVS in *dem lehrgebaeude vom vntergang der erden*, Brunsu. MDCCLIV. 8. De eodem dogmate in lucem prodierunt dissertationes: BALDVINI videlicet de *fine seculi*: RECHENBERGII de *fine mundi*: PESAROVII de *interitu mundi quoad substantiam*: DAV. LVNDII de *excidio vniuersi totali et substantiali*: * KLAVSINGII de *annihilatione mundi* et de *agitatione copiarum caelestium circa finem mundi*: IO. CYPRIANI de *casu stellarum in fine mundi*: KLEMMII de *orbe hoc interituro; sed non annihilando*: BENNERI de *exustione mundi suprema*.

XXXVII. DE VITA AETERNA

DAV. CHYTRAEVS libello, de *morte et vita aeterna*, antea commemorato: GEORG. CALIXTVS, qui in publicum emisit: *librum vnum de bono perfecte summo; siue aeterna beatitudine*, Helmst. MDCXLIII. MDCLXIV. 4. PETR. MVSAEVS *libello de aeterna beatitudine et huic opposita damnatione, vt et morte et resurrectione*, cuius itidem iam mentio facta est: IOACH. HILDEBRANDVS in *vita aeterna, ex lumine naturae ostensa et ex pentateucho mosaico euicta*, Helmst. MDCLXXXIV. 4. ** Ad scripta haec latina adiun-

* disquisitio haec Holmiae MDCCXII. 8. prodiit.

** vide *act. eruditor.* MDCLXXXV. p. 27. et *nouuelles de la republiqu. des lettres* MDCLXXXV. p. 1173.

adiungenda sunt germanica eiusdem argumenti: PHILIPP. quippe NICOLAI *theoria vitæ æternæ: historische beschreibung des geheimnisses vom ewigen leben*, quinque libris, Hamburg. MDCVI. MDCXI. [illegible] MDCCL. 4. Magdeb. MDCVI 8. eiusdem *freudenspiegel des ewigen lebens; oder grundliche vnd erbauliche beschreibung des seligen zustandes der auserwehlten seelen in dem himmlischen paradies*, ceter Francof. MDCVIII. MDCXVI. MDCXXXIII. Hamburg. MDCXLIX. 4. MDCCVII 8. cum præfatione *Io. Frid. Mayeri*; * item IOANN. MATTH. MEYFARTI *himmlisches ierusalem; oder ewiges leben der kinder gottes*, Norimb. MDCXXX. MDCLIV. MDCLXXIV. 8. IVST. GEORG. SCHOTTELII *sonderbare vorstellung von der ewigen seeligkeit*, Brunsuig. MDCLXXIV. 8. ERASM. FRANCISCI *ehr- vnd freudenreiches wohl der ewigkeit fur die verachter der eitelkeit*, Norimberg. MDCXCI. 8. IO. GRVSII *ewige vnd vber alle massen wichtige herrlichkeit der auserwæhlten*, Berolin. MDCCXXIV. 8. ** IO. ERNEST. SCHVBERTI ver-

cælo beatorum: iam nominatus LOESCHERVS et WEISMANNVS de *visione dei beatifica*, quibus addendi sunt: IO. ADAM. OSIANDER libro inscripto: *deus in lumine gloriæ delineatus*, Tubing. MDCLXVI. 4. IO. CONR. DANNHAVERVS de *quæstione: an in vita æterna futuri sint gloriæ gradus?* * GEORG. HENR. GOETZIVS de eodem argumento; præter hos autem, ADAM. LEBRECHT. MVLLERVS in *gradibus vitæ æternæ; oder deutlichen vntersuchung der stufen des ewigen lebens*, Ien. MDCCXXXIII. 8. item IO. GVILIELM. BAIERVS et CHRIST. TOB. WIDEBVRGIVS de *prægustu vitæ æternæ:* ** SAM. SCHELVIGIVS de *stolis beatorum* et de *lingua beatorum in altera vita.* *** Num beatitudo fidelium ab illa, qua cælites fruuntur, specie; an gradu differat? id in disceptationem vocatum est. Quæ hanc in rem litteris consignata et in publicum proposita sunt, illa ad enumerationem scriptorum polemicorum reseruo.

XXXVIII. DE AETERNA DAMNATIONE

PETR. MVSAEVS *libello*, antea adducto, *de æterna beatitudine et huic opposita damnatione*, Kilon. MDCLXXIV. 4. IO FECHTIVS, qui dedit: *considerationem status damnatorum quoad actiones ipsorum inprimis malas, concernit*, Spir. MDCLXXXII 4. Rostoch. MDCCVIII. MDCCXXVII. 8. * IO. MATTH. MEYFARTVS in *dem hællischen sodoma aus gotteswort vnd schriften beydes alter vnd neuer væter vnd mænner beschrieben*, libris duobus, Coburg. MDCXXIX. Norimb. MDCXXX. MDCXL. MDCLXI. ERASM. FRANCISCI, cuius exstat:

* dissertatio hæc translata est cum in volumen eius *disputationum theologicar.* p. 949. tum in *tractat. curiosum rerum theologicarum tom.* II. p. 566.

** adiici potest: GEORG. ROSTII libellus: *vorschmack des ewigen lebens*, Rostoch. MDCXXV. 12.

*** euoluantur præter memoratas commentationes, IO. PETR. LVDEWIGII dissertatio de *vita æterna*, *ex ratione gentiumque consensu demonstrata*, Hal. MDCXCVI et inter *opuscula* eius coniunctim edita, ibid. MDCCXIX. et IO. SAVBERTI disputatio de *beatitudine et damnatione æterna ad articulum* XI. *symboli fidei iudæorum.* Exstat illa eiusdem *palæstr. theolog. philolog.*, p. 1. sqq.

* *act. eruditor.* MDCLXXXV. p. 179.

ſtat: *das vnfehlbare weh der ewigkeit fur die v*
r gnadenzeit, Norimberg. MDCLXXXVI. 8. IV
AG. SCHOTTELIVS in *der grauſamen beſchreibung v*
llung der hœlle vnd hœlliſchen qualen, Brunſu. MDCL
DAM. LEBRECHT. MVLLERVS, cuius *gradus dam*
ernæ, das iſt, deutliche vnterſuchung der ſtufen de
rdamnis, Ien. MDCCXXXV. 8. lucem adſpexerun
intur diſſertationes: DEVTSCHMANNI de *mortu*
AGNERI de *miſeria damnatorum:* SONNTAGII
ferni proprio; non metaphorico, et de *pice ac ſul*
rni: BAIERI de *prægustu damnationis æternæ:*
VNGII de *ſede inferni in ſole.* Quæ in lucem p
æternitate pœnarum infernalium, ſcripta ſ
ica.

§. IX.

MERITO et huc referendos eſſe, exiſtimo, q
s fidei, vel omnes; vel pleroſque; vel pr
onſilio enarrarunt, vt de illis publice diſc
eris huius diſputationes diuerſorum auctorum
unctim in lucem prodierint, iure locum tu
nter libros theologiæ dogmaticæ; nec me
atem iis adferunt, qui vberiorem atque a

siarum: de deo: de creatione et angelis: de statu Adami instituto: de peccato originis: iustificatione, satisfactione christi, ceter. Exstant quoque: *exercitationes thummianae, partim ab ipso auctore conscriptae; partim ex reliquis scriptis, vt syntagma essent praecipuorum fidei articulorum, collectae* a *Io. Adam. Osiandro*, Tubing. MDCLXIV. 4.

ERHARD. LAVTERBACHII *sylloge disputationum synodalium de praecipuis locis theologicis*, Lips. MDCXXIX. 8.

IACOB. MARTINI *syntagma disputationum theologicarum*, Vitemb. MDCXXV. 8. MDCXXX. 4.

PETRI HABERKORNII *syntagma disputationum theologicarum*, tribus partibus, Gies. MDCL. 8.

IO. AFFELMANNI *syntagma exercitationum academicarum*, editum a *Georg. Moebio*, Lips. MDCLXXIV. 4. duabus partibus, quarum prior exhibet dissertationes de plerisque fidei dogmatibus; posterior autem potissimum scripta exegetica continet:

IO. GERHARDI *disputationes isagogicae, in quibus ea, quae in tomis, primo atque eiusdem exegesi et secundo, locorum theologicorum vberius sunt exposita, in compendium redacta; quae vero praetermissa, completa*, Ien. MDCLXIII. 4. quas iam supra laudaui ac praeter nunc memoratam, reliquas earum editiones recensui:

GEORG. CALIXTI *disputationes* XV. *de praecipuis christianae religionis capitibus*, quae coniunctim Helmst. MDCXIII. ac deinde cura *Frid. Vlric. Calixti* MDCLVIII. 4. in lucem prodierunt. Exponitur illis de deo vno et trino: de persona et officio christi: de sacra scriptura, peccato, praedestinatione, iustificatione, sacramentis, ecclesia, romano pontifice, inuocatione sanctorum et purgatorio:

CONRADI HORNEII *disputationes theologicae*, Helmstad. MDCLI. 4. quarum priore parte doctrina de scriptura sacra: de deo, eius natura, attributis, personis et operibus diuinis; posteriore autem de incarnatione filii dei et quae per eum facta est, generis humani reparatione explicatur:

IO. MEISNERI *fasciculus disputationum theologicarum*, Vitemberg. MDCLX. 4. vbi habentur dissertationes de vniuersali omnium hominum ad ecclesiam et aeternam salutem vocatione: de regeneratione et viuificatione: de pec-

cante ... infantum: de libro vitæ: de reſurrectione impiorum ac nonnullæ aliæ:

IOAN. HOEPFNERI *diſputationes theologicæ*, quas collegit et in lucem emiſit FRID. RAPPOLTVS, Lipſ. MDCLXIII. 4. Varii quidem illæ ſunt argumenti; quædam tamen earum exponunt de articulis fidei: de ſatisfactione Chriſti: de ſacramentis noui teſtamenti: de communione ſub vtraque: de hominis vere pœnitentis beatitudine ... vbi eccleſia euangelica fuerit ante Lutherum? Nouiſſimæ, quarum Hoepfnerus itidem auctor eſt, omnino ſunt atque de nominibus dei: de omnipotentia dei: de infinitate eſſentiæ diuinæ: de bonis operibus:

PETRI MVSAEI *diſputationes theologicæ*, editæ Kilon. MDCLXXX et ... *Simon. Henr. Muſæi*. Diuiſæ illæ ſunt in capita ac comprehendunt breuiorem explanationem plerumque fidei articulorum, præſertim de

[redacted]

MVLLERI *rechter gebrauch der vernunft bey den n der offenbarung vberhaupt, vnd bey dem geheimnis ebung der toden insonderheit*, Francof. MDCCXLVII. nque *possibilitas et certitudo resurrectionis mortuo- incipiis rationis excitatæ*, Marpurg. MDCCLIV. 8. mum academicarum, quæ de hoc fidei dogmate e sunt, copia est et varietas. Aliæ de resurrectio- tim exponunt hasque debemus: IACOB. FABRI- SERO, FRANCISC. WOLFIO, VARENIO, KVNA- ARFIO, CALOVIO, TITIO, DANNHAVERO,** WIZIO, BERNHOLDO: in aliis singulare doctri- argumentum pertractatum est. BOEHMERVS enim ectione mortuorum ex veteri testamento probata: IMERVS *** et GOD. WEGNERVS de resurrectione m:* VON SANDEN, FR. VLRIC. CALIXTVS, CAN- e resurrectione eorumdem corporum: HABERKOR- e resurrectione eiusque efficacia et fructu: OPITIVS a et ætate resurgentium: MOSHEMIVS de statura n beatorum: BEBELIVS de resurrectione infan- dum genitorum: SEGERVS de resurrectione em- : POSNERVS de palingenesia naturæ impossibili di- t. De iis, qui cum christo in pristinam vitam re- nt, exercitationes ediderunt: HABICHORSTIVS, ANCIVS, CHRIST. MATTH. PFAFFIVS et alii.**

XXXV. DE IVDICIO EXTREMO

.G. CALIXTVS libro de *supremo iudicio*, Helm- stad.

n von den neuesten theolog. buchern. volum. VI. p. 879.

dem *disputationes theolog.* p. 699.

lissertatio hæc in eiusdem *fasciculo disputationum theologicar.* II.

RIC. BOETHIVS de resurrectione impiorum scripsit, niti virtute meritorum christi, quæque de hac re cum Balduino iuit, ea ad theologiam polemicam pertinent.

est SEB. SCHMIDTII dissertatio de *primitiis resurrectionis*, p. 1131. *fasciculo disputat. theolog. philologicar.* Quam ipse em emisi, dissertatio de *statu mortuorum et resurgentium* Burnetium, in *miscellaneis* meis *sacris* p. 258. habetur. a de resurrectione mortuorum recensentur quoque in FA- II *delect. argumentor. et syllabo scriptor. de veritate religion.* p. 706. sq.

ſterius atque oracula diuina noui teſtamenti ſu
draginta exhibet. Vtraque parte ſcripturarum ſ
effata, ſecundum ordinem locorum theologicorum
ta, luculenter explicantur ac qualia fidei dogma
tradita, monſtratur:

IO. HENRIC. MAIVS, cuius *diſſertatio*
in quibus ſelectiora veteris teſtamenti oracula ſec
riem locorum theologicorum explicantur, prodierunt F
MDCXC. 8. et auctiores ſub titulo: *theologia p*
MDCCX. 4. multa induſtria ac iudicio conſcripta
euoluantur, omnino dignæ. Interdum venit in c
et Sandium, Huetium, Richardum Simonem,
gos batauos refutauit. Scripſit etiam *ſynopſin th*
meris verbis chriſti, MDCCVII. 4.

FRANC. IVL. LVTKENIVS, qui opus ei
neris manuſcriptum reliquit, idque poſt mor
in lucem exiit, hac inſtructum inſcriptione: *co*
blicum ſecundum locos theologicos adornatum, *de*
furnehmſten glaubenslehren aus den bundigſten ſpruc
ger ſchrift, cum præfatione *Io. Fechtii*, Hal.
ibidem MDCCXXVI. MDCCXXXVII. 4. Non ſine
hic legendus eſt. Tractatio illius diſtincta æqu
plana atque euidens:

[redacted]

[redacted]

erunt, quamuis non omnes eamdem ratio-, theologiam dogmaticam tradendi. Non-um esse, putarunt, si, remotis scholastico-: philosophicis ac spinosis disputationibus, istam purgarent et dogmata ex monimen-is christianae, praecipue iis, quae patres or-bis reliquerunt, illustrarent atque ita theo-, prout ea ab episcopi romani adsectatori-tur et a *theologia scholastica* discernitur, ent. Ad eiusmodi emendationem adgressi

MALDONATVS, qui non integrum quidem; quaedam tamen dogmata explanauit: de : de *peccato originali:* de *prouidentia:* de *iu-ficatione et merito operum*, qui tractatus con-erunt Paris. MDCLXXVII. fol. *

CANVS, cuius huc spectant: *locorum libri* XII. primum in lucem editi Salmantic. L deinde saepius litteris descripti, variis in lo-is MDLXVII. Louanii MDLXIV. MDLXIX. Colon. LXXIV. MDLXXXVIII. MDCIII. MDCV. semper ii ordinis: Lugdun. MDCCIV. 4. et inter *opera* raefatione HYACINTHI SERRY, Patau. 4. Neutiquam in illis plenum systema theo-etur; sed agitur tantum de principiis ac fun-uibus pontificiorum theologia dogmatica niti-rit enim auctor de scripturae auctoritate: de s apostolicis: de ecclesiae catholicae, concilio-iae romanae, sanctorum, doctorum scholastico-itate: de argumentis rationis naturalis, cet. d obscure prodat, se non omnia probare, quae romana docentur. Monstrat simul, se valere litione, ingenii acumine ac facultate, pure at-er scribendi: **

K 3 LVDOVIC.

VM *diction. histor. critic.* voce *Maldonatus.*
TONIVM *biblioth hispan nou. tom.* II. p. 96. QVE-CHARD de *scriptoribus ordin. praedicator. tom.* II. p. 177.
IVM *histor. biblioth. part.* III. p. 361.

LVDOVIC. DE CARAVAIAL, cuius exftat *logicarum fententiarum fiue reftitutæ theologiæ et barbarie pro virili repurgatæ fpecimen de* MDXLV. Antuerp. MDXLVIII. 8. *

§. XII.

ALII in tradenda theologia dogmatica præ teres fcholafticos fequuti funt horumque fcri mentariis illuftrarunt; ita tamen, vt pro diuer quibus fe addixerunt, vel Bonauenturam; vel Duns Scotum; vel maxime Thomam de Aq cem eligerent; præterea autem quidam acri dicandi facultatem monftrarent ac maiore bertate vterentur; quam reliqui. Ingens ptorum numerus eft, præfertim italorum rum; quos autem omnes percenfere, labor fupra vires meas pofitus effet. Sufficiat, præfertim aliis celebriores, tantum comm Sunt ifti:

LVDOV. MOLINA, qui fcripfit: *commentari mam partem Thomæ*, duobus tomis conftantes, MDXCIII. editos; Lugduni autem MDCXXII. fol. et aliis locis denuo defcriptos. Libri, quem de *gratiæ et liberi arbitrii* compofuit, poftea meu ciam :

[redacted]

DOM. BANNEZ, qui iuris publici fecit: *ſcholaſtica commentaria in primam partem Angelici doctoris*, duobus tomis, quorum prior Salmantic. MDLXXXIV. poſterior ibid. MDLXXXVIII. fol. prodiit; vterque autem iterum litteris deſcriptus eſt Lugdun. MDLXXXVIII. Duaci MDCXIV. fol. etiam Venetiis. Antequam poſterior tomus in lucem emittebatur, auctor edidit: de *fide, ſpe et caritate ſcholaſtica commentaria in ſecundam ſecundæ angelici doctoris partem vsque ad quæſtionem* XLVI. Salmant. MDLXXXIV. itidem recuſa: *

PHILIPP. GAMACHAEVS in *ſumma theologica*, Pariſ. MDCXXVII. fol.

FRANCISC. SVAREZIVS, qui commentationes et diſputationes in *Thomæ ſummam* ſcripſit. Comprehenduntur XIX. voluminibus fol. primum ſeparatim variis locis ac temporibus: deinde coniunctim Moguntiæ ab anno MDCXIX. vsque ad annum MDCXXIX. fol. editæ: **

GABR. VASQVEZ, cuius *commentarii in Thomam* lucem viderunt Ingolſtad. MDCVI. Venet. MDCVIII. Antuerp. MDCXXI. fol. ***

MARTIN. BECANVS, commemorandus hoc loco ob *theologiam ſcholaſticam*, quam ſatis copioſe conſcripſit et Thomæ Aquinatis exemplum ſequutus, in tres partes diuiſit: *

ADAM. TANNERVS, qui inter generis huius auctores nomen ſibi conciliauit cum per *theologiam ſcholaſticam*, Ingolſtad. MDCXXVI. et MDCXXVII. fol. tum per *diſputationes theologicas in omnes ſummæ ſancti Thomæ partes*, cum ſupplemento, Ingolſtadii MDCXVIII. MDCXX.

THOM. COMPTONVS CARLETONVS in *theologia ſcholaſtica*, Leodii MDCLIX. fol.

FRANCISC. AMICVS, cuius *curſus theologicus*, nouem tomis conſtans, Antuerp. MDCL. fol. euulgatus eſt:

DIDACVS RVIZ DE MONTOIA, cuius ſex volumina *commentariorum*, quibus *primam partem Thomæ* illuſtrauit,

 Lugduni

* lege ANTONII *bibliothec. hiſpan. nou. tom.* I. p. 253. ſq.

** vide ANTONIVM *dict. loc. tom.* I. p. 367.

*** *opera* illius decem tomis Lugdun. MDCXX. fol. in lucem exierunt.

* prodiit non ſolum ſeparatim; ſed etiam cum aliis eiusdem *operibus* Mogunt. MDCXLIX. fol.

cis in summam Thomæ Aquinatis, quarum parte
uerso tempore Antuerpiæ et Lugduni separatim
prodiissent, integrum opus postea, octo volumi
prehensum, Antuerpiæ ab anno MDCXLIII. ad M
tum est: **

AVGVST. GIBBON DE BVRGO, cuius *theologi*
in divum Thomam septem tomis absoluitur.
rum Mogunt. MDCLXIX. secundus ibidem MDC
autem ab anno MDCLXXIII. ad MDCLXXIX. 4. pu
siti sunt luci. Mors auctoris impedimentum i
minus tomum octauum addere eoque, quæ resi
mata de sacramentis explanare potuerit: ***

GEORG. DE RHODES *disputationum theologi*
tomis II. Lugdun. MDCLXXI. fol.

IO. BAPTISTA GONETVS, qui scripsit: *clype*
thomisticæ contra nouos eius impugnatores, in lucem
Burdigal. tomis XVI. ab anno MDCLIX. vsque ad M
Paris. MDCLXIX. quinque voluminibus fol. Lugd.
quinque tomis fol. quæ editio, ab auctore aucta, r
fertur. Præter opus hoc, ad posteros venit illi
thomistarum; seu breuis theologiæ cursus in
dum studentium, Bitter. MDCLXXX. tomi
MDCLXXXI. fol.*

Parif. MDCXXXVIII. fol. Eiusdem generis funt plura fcripta aliorum auctorum, eoque pertinent: PETRI A SOTO *inſtitutionum chriſtianarum* libri tres, Auguſtæ MDXLVIII. Antuerp. MDLI. ANGELI DEL PAS *enchiridion diuinæ ſcholaſticæque theologiæ*, in duas partes diuiſum, Genuæ MDLXXXII. et *enchiridii expoſitio; ſeu commentarius:* * IO. VIGVERII; ſiue VIGVERAE *inſtitutiones ad naturalem et chriſtianam philoſophiam; maxime vero ad ſcholaſticam, quam vocant, theologiam, vniuerſalium conciliorum auctoritate; nec non doctorum eccleſiaſticorum, præſertim Thomæ Aquinatis eruditione confirmatæ*, Parif. et alibi ſæpius editæ: FRANCISC. ZVMELII *commentarii in Thomam* ac *variarum diſputationum* tomi tres, Salmantic. MDCVIII. fol. *collegii ſalmanticenſis carmelitarum diſcalceatorum curſus theologicus in Thomam* aliaque opera, quæ, vt iam monui, conſulto prætereo.

§. XIII.

Qvi poſt memoratos ſcriptores, recentiori æuo inter epiſcopi romani adſeclas ad theologiam dogmaticam illuſtrandam adgreſſi ſunt, eorum itidem magnus eſt numerus. Diuerſa vſi ſunt docendi ratione. In Gallia exſtiterunt, qui doctrinam ſcholaſticam in meliorem habitum formare et nugarum, quarum illa plena erat, maculas remouere, tentarent, licet et eorum ſcripta, ad poſteritatem translata, non omnibus vitiis careant. Ad hunc ordinem pertinent:

CLAVDIVS FRASSENIVS, qui *Scotum academicum; ſiue vniuerſa doctoris ſubtilis theologica dogmata* compoſuit, opus quatuor tomorum, Parif. MDCLXXII. ſq. fol. **

FRANCISC. FEVARDENTIVS *tractatibus theologicis, ex ſacris codicibus et ſanctorum patrum monimentis*, quorum tomus prior Parif. MDCXCII. poſterior ibidem MDCXCIV. 4. prodiit:

IO. BAPTIST. DV HAMEL in *theologia ſpeculatiua et practica iuxta ſanctorum patrum dogmata pertractata et ad vſum ſcholæ adcommodata*, Parif. MDCXCI. ſeptem voluminibus 8. ac Venet.

* legatur WADDINGVS de *ſcriptorib. ordinis minorum* p. 24.

** vide *memoires de Treuoux* MDCCXII. p. 104. vbi p. 115. tomi quinti, ad lucem adſpiciendam inſtructi et parati, mentio fit, et *vol.* 11. *des neuen bucherſaals der gelehrten welt*, p. 443. ſqq.

ſcripti eſſe traduntur, quia auctor ianſeniſtarum
adprobauit: **

CASP. IVENINVS, cuius commemorandæ
tutiones theologicæ ad vſum ſeminariorum, Lugdun
quatuor voluminibus 12. Pariſ. MDCC. Lugd. M
ſeptem voluminibus: Venet. MDCCV.*** Tenui
cum inter Ianſenii adſeclas, hancque ob rem e
aduerſarios, qui librum eius condemnarent: *

NATALIS ALEXANDER, qui ſcripſit: *theolog*
ticam et moralem, primum editam MDCXCIII. d
minibus 8. aliquot poſt annis eius *diſſertationib*
eccleſiaſticis, coniunctim MDCXCIX. euulgatis, ad
rum ſeparatim, in duos tomos diuiſam, in luce
Pariſ. MDCCIII. fol. Ea præſertim auctor pertra
ta, quæ in concilio tridentino definita; vel in c
techiſmo expoſita ſunt: **

ARGENTRAEVS in *elementis theologicis*, Pariſ
cum duplici adpendice, quarum poſterior Par
prodiit:

FRANCISC. PERRIN in *manuali theologico*;

gia dogmatica et historica, Tolos. MDCCX. duobus tomis 12.* iterum Paris. MDCCXIV. 12.**

ANTONIVS BOVCAT in *theologia patrum scholastico-dogmatica; sed maxime positiua*, quæ inscriptio quidem significat, auctorem in tractanda theologia maxime patres sacri ordinis sequutum esse; ipse tamen liber monstrat, illum maiori studio doctores scholasticos fuisse consectatum:

ANDREAS LE SOVDIER, cuius exstat *cursus theologicus*, ad scholasticum docendi morem adcommodatus et Parisiis MDCCXXIV. 4. in lucem emissus:***

PAVLLVS GABRIEL ANTONIVS in *theologia vniuersa speculatiua et dogmatica, complectente omnia dogmata et singulas quaestiones theologicas, quæ in scholis tractari solent*, cuius noua editio Paris. MDCCXIII. 12. septem voluminibus prodiit.* Ad scripta hæc adiungo: LVDOV. ABELLI *medullam theologicam*, Parisiis MDCLI. MDCLIX. duobus voluminibus 12. et adhuc sæpius recusam:** LVDOV. ELL. DV PINII *traité de la doctrine chretienne et orthodoxe*, Paris. MDCCIII. PETR. ANNATI *adparatum ad theologiam positiuam methodicum*, Paris. MDCC. MDCCV. 4.*** Herbipol. MDCCXXVI. duobus tomis: *compendiosas institutiones theologicas ad vsum seminarii pictauiensis*, Pictau. MDCCVIII. 12. duobus tomis: FRANC. MARIAE ASSERMET *theologiam scholastico-positiuam, ad romanae ecclesiae mentem elucubratam*, Paris. MDCCXIII. 8.* item CAROLI WITASSII tractatus de *attributis diuinis, trinitate, incarnatione, eucharistia, poenitentia et sacramento ordinis*, vna cum *continuatione theologiæ Caroli Witasse*, ceter. Paris. MDCCXXII. 12. DIONYSII PETAVII *dogmata theologica* iam prætereo, quia opus hoc in scriptis theologiæ patristicæ ac historicæ proprium locum tuetur.

§. XIV.

* *memoires de Treuoux* MDCCVI. *mart.* p. 453.
** *iournal des sauans*, MDCCXIV. *octobr.* p. 401.
*** *iournal des sauans* MDCCXXIV. *octobr.* p. 418.
* *memoires de Treuoux* MDCCXLIII. p. 167.
** vide BAELII *dictionar. historic. critic.* voce ABELLY.
*** *memoires de Treuoux* MDCCVI. *april.* p. 676.
* *iournal des sauans* MDCCXIV. *iul.* p. 46.

accuratus. Satis esse puto, si quaedam tam
commemorantur, haec que sequentia:

BALTHAS. FRANCOLINI *tirocinium theol*
traditur compendiaria notitia theologiae scripturali
scholasticae, theologiae polemicae, facultatis canonicae,
ralis ac mysticae, vna cum indice chronologico
vniuersorum, pontificum romanorum, patrum
siarum fidei, haeresium, ceter. Rom. MDCCVI. I
DOMINIC. VIVAE *cursus theologicus ad v*
Patau. MDCCXXII. 4. duobus tomis: **
MAZZINELLI *institutiones theologicae, distri*
stiones historicas, criticas, dogmaticas, scholastica
trino et incarnato, praemisso tractatu de locis theo
tero inserto de praedestinatione et gratia, iussu p
mani a LAVR. MIGLIACCIO, Panorm. MDCCXLI
IO. LAVR. BERTI *theologia historico-dogmati*
amplissimum opus, decem tomis fol. constans
cem primum Romae ab anno MDCCXXXIX. de
chii et Pedeponti MDCCXLIX. emissum, cuius
riores tomi continent augustinianum systema
ab iniqua baiani et ianseniani erroris insimula
catum: ***
BERN. A BONONIA *institutio theologica iuxt*

MARTIN. BECANI opusculum de *iudice controuersiarum, a scriptura sit; an potius ecclesia* et *apologia pro iudice controuersiarum*, Mogunt. MDCXVII. 8.* CAR. SCRIBANII *orthodoxae fidei controuersia*, libris sex, quorum primus exponit de scriptura, traditionibus et iudice, Antuerp. MDCIX. 8.* NICOLAI SAMBERTI scriptum de *iudice controuersiarum*, quod cum aliis eius ingenii monimentis, Paris. MDCXLVIII. fol. prodiit. [illegible] ACKII *scrutinium veritatis fidei*, Monast. [illegible] 4. VALERIANI MAGNI *iudicium de acatholicorum et catholicorum regula credendi*, Vienn. MDCXLI. 4. Ad [illegible] romanae ecclesiae, quo laici, vti adpellantur, [illegible] scripturae sacrae prohibentur, pertinent: [illegible] tractatus de *lectione sacrae scripturae*, [illegible] IAC. LEDESMAE liber de *diuinis scripturis*, [illegible] *legendis*, Colon. MDLXXIV. MDXCVI. 8. [illegible] *sanctuarium profanis occlusum; siue de sacrarum bibliorum prohibitione in lingua vulgari; seu ver-*

isagogicae de verbo dei, Ratisbon. MDCCXXXIX. 8.* Scriptis his addo: STANISLAI HOSII libellum de *expresso dei verbo*, Paris. MDCX.**

II. DE TRADITIONIBVS

MART. PEREZII DE AYALA de *diuinis apostolicis atque ecclesiasticis traditionibus deque auctoritate ac vi earum sacrosancta adsertiones; seu libri decem*, Colon. MDXLIX. fol. et Paris. eodem anno; *** GEORGII CASSANDRI *traditionum veteris ecclesiae et sanctorum patrum defensio*, quam aduersus Io. Caluinum scripsit, MDCXIV. 4. * IO. LENSAEI liber de *verbo dei non scripto; seu traditionibus ecclesiasticis*, Antonio Sadeeli ** oppositus, Antuerp. MDXCI. 8. FRANC. AGRICOLAE de *verbo dei scripto et non scripto*, Colon. MDXCVII. 8. ADRIAN. et PETR. DE WALENBVRCH *tractatus de traditionibus*, Colon. MDCLXVII. 4.

III. DE ECCLESIA

a.) de *ecclesia generatim*

GVIL. LINDANI liber de *vera christi ecclesia*, Colon MDLXXII. 8. CORN. IANSENII *decem tractatus de ecclesia*, Colon. MDLXXVI. 4. quibus monstrare voluit, vbi sit vera ecclesia ac qualem habeat auctoritatem: IO. LENSAEI libri tres de *vna christi in terris ecclesia*, Louan. MDLXXVII. MDLXXXVIII. 8. MARTIN. BECANI opusculum de *ecclesia christi*; quo simul de ecclesia romana, lutherana ac reformata exponit, Mogunt. MDCXV. 8. *** ADRIAN. et PETR. DE WALENBVRCH libri XV. de *vnitate ecclesiae et schismate*, Colon. MDCXLVII. 8. MDCLVI. 4. VITI ERBERMANNI *parallela ecclesiae verae et falsae*, Herbipol. MDCLIX. 4. *. HONORAT.

* *samlung von alten vnd neuen theol. sachen*, 1739 p. 751.
** qui etiam legendus est in eiusdem *operibus* p. 313.
*** conf. ANTONII *biblioth. hispan. nou. tom.* II. p. 87. REIMMANNI *catalog. biblioth. theolog.* p. 473.
* in eiusdem *operib.* exstat illa p. 798.
** qui ediderat *tractationem de verbo dei scripto aduersus humanas traditiones*, quae relata est in eius *opera theologic.* p. 5.
*** conf. eiusdem *opera* p. 1303. vbi dictus libellus itidem exstat.
* scripsit haec ERBERMANNVS contra MVSAEI dissertationes de

natura

NORAT. TOVRNELY in *prælectionibus theolog* *christi*, duobus tomis, Parif. MDCCXXVI. GREGORIVS NVNNEZ CORONEL de *vera ec* Rom. MDXCIV. 4. IVSTVS BARONIVS de *ve* Mogunt. MDCV. 8. ISIDOR. DE LVZ de *eccl* generatim; tum fpeciatim de romana et vbi e ueniendà, tribus partibus, Vlifipon. MDCLX RAZENRIED de *ecclefia fuper petram a chri* Straub. MDCXLVIII. fcripferunt, itidem huc f cum iis, quæ præcipue in Gallia hac de re data atque in publicum propofita funt, quum uerfarios per argumenta generalia, vti adpell fligare conarentur armaque inprimis ex doctri fia fumenda effe, putarent, FERRANDVS N COLIVS, MAIMBVRGIVS, PELISSONIVS, atque alii, infra pluribus enarrandi. Adiun qui de notis ecclefiæ expofuerunt: FRANC. de *ampliffimis priuilegiis et certiffimis fignis v* *terris ecclefiæ*, libris tribus, Colon. MDCVI. BOZIVS de *fignis ecclefiæ dei*, duobus tomis, Ro fol. Colon. eodem anno 8. MDCXXVI. 4. P CA de *notis ecclefiæ*, Madrit. MDCXIV. fol. da eft mentio libri, qui hac infcriptione: *au* *rifs der wahren vnd gantzen catholifchen kirche*

qui de romano præsule, præsertim illiu
inter ipsos eius adseclas scripserunt, eos sen
se distare, constat. Alii probare, sibi sumser
nire pontifici romano potestatem non solum
clesiasticis; verum etiam ciuilibus adeoque i
quæ ad imperatores principesque pertinent.
numero sunt:

NICOL. SANDERVS, qui de *visibili eccles*
libros VIII. composuit, editos Louan. MDLXX
MDLXXX. fol. Rom. MDLXXXVI. fol. Herbipol. M
præter hos autem in libris eius numeratur: *s*
ca; seu de militantis ecclesiæ romanæ potestate,
que pontificum primatu et auctoritate, Venet. MI

IOSEPHVS STEPHANVS, cuius exstat:
coactiua, quam romanus pontifex exercet in negot
liber primus, ex tribus videlicet, quos de argu
scribere decreuerat, ad Sixtum quintum, Rom. MI

ALEXAND. CARRERIVS; siue CAPRERIVS
romani pontificis aduersus impios politicos et hu
hæreticos, Patau. MDXCIX. et Colon.
probare voluit, episcopum romanum,
toris nostri sit, omnium gentium
esse: **

THOM. BOZIVS de *iure diuino et naturali ecclesiasticae libertatis et potestatis*, Colon. Agripp. MDC. 8.

FRANCISC. BOZIVS, qui reliquit libros quinque de *temporali ecclesiae monarchia et iurisdictione*, Colon. MDCII. MDCXXV. 8.

ROBERT. BELLARMINVS, ideo adducendus, quia iuris publici fecit librum de *summi pontificis in rebus temporalibus potestate*, Rom. MDCX. 8. Colon. MDCXI. aduersus Guilielmum Barclaium, qui, vt iura regum ac principum contra haud tolerabilem praesulum romanorum arrogantiam defenderet, commentatus fuerat de *potestate papae, an et quatenus in reges et principes seculares ius et imperium habeat*. Liber tamen Bellarmini, iuribus principum maxime infensus, proscriptus est a senatu veneto et a suprema curia parisiensi. Scripsit praeterea: *responsionem ad apologiam Iacobi regis pro iuramento fidelitatis*, et *apologiam* pro hac responsione: *

ANTON. SANCTARELLVS in *tractatu de haeresi, schismate*, ceter. *et potestate summi pontificis in his delictis puniendis*, Rom. MDCXXV. qui adfirmauit, pontificem romanum valere potestate, principes et dirigendi et corrigendi; vix autem liber prodierat, quum in Gallia a collegio Sorbonae acri censura notaretur ac curiae supremae decretum fieret, vt carnifex illum igni traderet. ** His adnumerandi sunt: ABR. BZOVIVS de *rebus gestis, officio, auctoritate, virtutibus* ceter. *summorum pontificum*, Colon. Agripp. MDCXIX. ANNIBAL DE GRASSIS in opusculo de *iurisdictione vniuersali summi pontificis in temporalibus:* AVGVSTIN. REDINGVS libro de *cathedrae apostolicae oecumenicae auctoritate*.

L 2 Alii

A SANCTO CAROLO *excitato loco* p. 245. vbi dictae editiones referuntur.

* conf. CLEMENT in *bibliotheque curieuse, historique et critique*, *tom*. III. p. 57. MAYERVM de *fide Baronii et Bellarmini, ipsis pontificiis ambigua* p. 180. BAELIVM *dictionar*. voce *Bellarminus:* BVDDEVM *isagog. ad theologiam vniuers. libr*. II. *cap*. 5. §. 10. p. 817. Plura in capite de *theologia polemica* de controuersia hac enarrandi, habebo occasionem.

** pluribus de libro hoc differit HEIDEGGERVS *histor. papatus* p. 361. sq.

pontificis: HENRICVS VIII. rex Angliæ de *p*
ni pontificis, qui omnes pro pontifice roman
therum pugnarunt. Præter hos, spectant h
DE VIO *Caietanus* ob *quæstiones de potestate p*
cis et concilii: ALBERTVS PIGHIVS, qui scrip
ecclesiasticæ adsertionem, *libris sex comprehens*
MDXLIV. MDLVIII. MDLXXII. fol.
TRIVMPHVS in *summa de potestate*
Rom. MDLXXXXIV. fol. IO. DE PIN
exstat: *monarchia ecclesiastica*, in triginta l
quinque tomis constans ac litteris descripta
lamanticæ MDLXXXVIII. deinde Barcinone M
ONVPHR. PANVINIVS libris tribus de *prin*
apostolicæ sedis potestate, Veron. MDLXXXIX.
AGRICOLA de *primatu Petri et successorum ei*
pontificum, Colon. MDXCIX. ALEXAND. TVR
de *fulgenti radio hierarchiæ ecclesiæ militantis*
composuit, in lucem editos Rom. MDLXXXVI
MDCLXIV. FRANCISC. TVRRIANVS, cuius li
pontificis supra concilium auctoritate, Florent. M
ad locum hunc pertinent: ANDREAS D
sit; *libelli de ecclesiastica et politica pot*
suprema romani pontificis in ecclesiam aucto

Præter hos, commemorandi etiam sunt, qui propugnationem summæ potestatis ecclesiasticæ eiusque romani episcopi propriæ susceperunt contra MARC. ANTONII DE DOMINIS celebre opus de *republica ecclesiastica:* MART. BECANVS quippe libris quatuor de *republica ecclesiastica*, Mogunt. MDCXVIII. 8. LEONARD. MARIVS *adsertione hierarchiæ ecclesiasticæ catholicæ*, Colon. MDCXIX. BALTHAS. NARDIVS *adsertione supremæ potestatis romani pontificis*, Antuerp. MDCXIX. ZACHAR. BOVERIVS *censura parænetica in Marci Antonii de Dominis quatuor priores libros de republica ecclesiastica*, Mediolan. MDCXXI. NICOL. COEFFETEAV, qui iussu pontificis romani Gregorii XV. *pro sacra monarchia ecclesiæ catholicæ, apostolicæ et romanæ* quatuor libros contra quatuor priores libros MARC. ANTONII DE DOMINIS de *republica ecclesiastica*, Paris. MDCXXIII. in lucem protulit; quo minus autem in reliquos archiepiscopi spalatensis libros animaduersiones daret, mors illius impediuit: * FIDELIS ANNOSVS *censura in libros M. Ant. de Dominis de republica ecclesiastica*, Antu. MDCXX. 8. AGRIPPIN. COLONIA, qui iuris publici fecit: *theologicæ facultatis coloniensis censuram in quatuor priores libros M. Anton. de Dominis de republica ecclesiastica*, Colon. Agripp. MDCXVIII. 8. RICHARD. CRAKANTHORP in *defensione ecclesiæ anglicanæ, contra M. Anton. de Dominis*, Londin. MDCXXV. 4. quibus adiungenda est: *facultatis parisiensis censura in quatuor priores libros M. Ant. de Dominis de republica ecclesiastica.* Nec recentiore ætate potestatis pontificiæ defensores defuerunt. Tales enim se præbuerunt:

NICOL. MARIA PALLAVICINVS, cuius *defensio pontificatus romani romanæque ecclesiæ, qua demonstrantur suprematus, infallibilitas, sanctitas aliæque dotes sublimes apostolici principatus*, italico sermone Romæ tribus tomis fol. prodiit:

COELESTINVS marchio DE SFONDRATI, qui edidit: *Galliam vindicatam, in qua testimoniis exemplisque gallica-*

* videantur QVETIF et ECHARD de *scriptoribus ordinis prædicator. tom.* II. p. 435.

na præſertim eccleſiæ, quæ pro regalia ac qua bus propoſitionibus a Ludouico Maimburgio aliiſ ſunt, refutantur, MDCLXXXVII. 4. Idem EVGENII LOMBARDI *regale ſacerdotium*, *ro ei adſertum*, MDCLXXXIV. 4. in lucem produx

FRANC. IANSENIVS ELINGA in *ſuprema ctoritate et infallibilitate*, Brug. MDCLXXXIX reſpondet GILBERT. DE CHOISEVL, aucto *Mart. Steyart de poteſtate eccleſiaſtica*, MDCLXX

IO. LAVRENT. LVCCHESINIVS in *ſacra nis magni pontificis*, Rom. MDCXCIII. 4. et *toritate in antiqua eccleſia præſtantia pontifici concilia generalia et infallibilitatis*, ibid. MD

IO. LAVRENT. CZEPANSKI, cuius ſtu exierunt: *controuerſia orientalis et occidentali ſubiecto poteſtatis eccleſiaſticæ et regimine eccle* MDCXCIX. vbi auctoris conſilium eo perti perſuadeat, pontificem romanum auctoritate ſuperiorem eſſe conciliis, eumque cum ſum ſolum imperare:

ANTONIVS CHARLAS in *tractatu de li cleſia gallicana*, cuius tertia editio locupletior datior Rom MDCCXX. 4. tribus voluminibus mam lucem autem ille vidit Leod. MDCLXX

[redacted]

ceteres errorum, in defensoribus Iansenii et Quesnellii conspicuorum: *

SIGISM. BVTTNERVS, qui copiosam dissertationem, inscriptam: *perpetuum diuinae prouidentiae miraculum in monarchico ecclesiae militantis regimine eiusque supremo, visibili et infallibili hierarcha, theologice adumbratum*, Herbipol. MDCCXXV. 4. euulgauit:

IACOB. HYACINTH. SERRY in *dissertatione duplici de romano pontifice in ferendo de fide moribusque iudicio falli et fallere nescio, eodemque conciliis oecumenicis auctoritate, potestate, iurisdictione superiori*, Patau. MDCCXXXII. 8. qua episcopo romano donum, vti dicitur, infallibilitatis tribuit, non absolute; sed quodam modo, quando res antea cum aliis satis deliberata fuerit eiusque caussa preces publicae factae sint: **

IOSEPH. AVG. ORSI, cuius opus de *irreformabili romani pontificis in definiendis fidei controuersiis iudicio*, Rom. MDCCXXXIX. 4. duobus tomis; *** liber autem de *infallibilitate atque auctoritate pontificis romani*, lingua italica ibidem MDCCXLI. 8. duobus tomis prodiit: *

IO. ANT. BIANCHI, cuius opus: *della potestà e della politica della chiesa*, contra PETRI GIANNONE *historiam ciuilem neapolitanam*, Rom. MDCCXLVI. 4. lucem vidit. Accedant, praeter scriptum, cuius titulus est: *oecumenica cathedrae apostolicae auctoritas, contra gallos vindicata ab auctore inexstinctae concilii tridentini veritatis*, MDCLXXXIX. fol. qui pro iure episcopi romani, vnice imperandi, commentati fuerunt: BARONIVS, PERRONIVS, MORINVS, GRETSERVS, HALLERIVS, SIRMONDVS atque alii.

Sed quamuis magnus sit illorum numerus, qui summam pontificis romani potestatem tuentur; non desunt tamen, qui impe-

* *nouor. actor. erudit. supplement. tom.* I. p. 341. Contra *Petitdidierium* BVDDEVS commentationem scripsit de *fallibili pontificis romani infallibilitate*, eamque in sua *miscellanea sacra* transtulit, vbi ista *part.* II. p. 354. exstat.

** *famlung von alten vnd neuen theol. sachen*, 1736. p. 191. *act. erudit.* MDCCXXXIV. p. 360.

*** *act. erudit.* MDCCXLV. p. 199.

* *famlung von alten vnd neuen theolog. sachen*, 1743. p. 242. *act. erudit.* MDCCXLVI. p. 679.

imperium dicti episcopi certis terminis definitum esse, adseuerant ac pro iuribus principum atque ecclesiæ pugnant, licet et ipsi curiæ romanæ sint addicti. Generis huius scriptores, qui media ætate et ante sacrorum nostrorum emendationem vixerunt, GVILIELM. OCCAMVM, DANT. ALIGERIVM, IOANNEM *parisiensem*, IO. GERSONEM et plures alios prætermitto, quoniam ingenii monimenta, ab iis ad posteros transmissa, coniunctim in lucem edita sunt; mihi autem animus est, has collectiones postea recensere. Recentiorum potius mentionem facio, eorum inprimis, qui studia sua ad defendendam libertatem ecclesiæ gallicanæ contulerunt. In his numerandi sunt:

MARCVS ANTONIVS MARCELLVS in *libro de iure seculari romanorum pontificum, cui adiectus ingenuus et liber discursus contra elationem et potestatem temporalem papæ, pro defensione regis christianissimi et immunitate ecclesiæ gallicanæ*, ex gallico sermone in latinum translato atque edito Francofurt. MDCXXVII. 4. *

[redacted]

la parisiensis de auctoritate et infallibilitate ecclesiæ idei ac morum, contra defensores monarchiæ vniuer-soluta curiæ romanæ, Colon. MDCLXXXIII. 4. am antea mentionem feci. * In *collectione vario-atuum, in quibus controuersiæ inter romanum ponti-ecclesiam gallicanam agitantur*, Parif. MDCCXVII. 4. pta Richerii sunt, inprimis de *ecclesiastica et poli-ate* cum *defensione:*

IVS DE MARCA, cuius *dissertationum de concordia et imperii; seu de libertatibus ecclesiæ gallicanae li-* magnam consequuti sunt celebritatem. Primum at quatuor tantum illarum libri, Parif. MDCXLI. 4. nem ad opus hoc plene edendum adgressus est ,octo libris constans, in lucem emisit *Stephanus Ba-* Parif. MDCLXIII. fol. et cum accessionibus, Parif. IX. fol. quas editiones duæ aliæ sequutæ sunt: alte-it locupletata atque instructa pluribus adnotationi-ibus *Baluzius* opus a nonnullis aduersariis de-Parif. MDCCIV. fol. altera Lipsiensis MDCCVIII. fol. oris *dissertationibus ecclesiasticis varii argumenti, i Henningi Boehmeri*, qui *selectas obseruationes eccle-* diecit. Voluit PETRVS DE MARCA ecclesiæ re-allicani libertatem ita tueri, ne pontificem roma-nis offenderet; quamuis autem hac in re omni fit vsus; indignationem tamen curiæ romanæ itare potuit: **

LAVNOIVS, cuius præcipue huc spectat liber: *re-atrimonium potestas; siue de iure secularium princi-tianorum in sanciendis impedimentis, matrimonium bus*, Parif. MDCLXXIV. 4. Disputauit contra eum C. GALESIVS libro de *ecclesiastica in matrimo-state*, Parif. MDCLXXVII. caussam suam autem egit

 in

nerio eiusque libris acciderint, ea intelligenda sunt ex LETI *vita Richerii*, gallice scripta: ex *historia censuræ, ad-Sanctarellum latæ*: CLAVD. BARTHOL. MORISOTI *epistol. retum.*

.LVZII *præfationem* et *vitam Petr. de Marca*, operi huic præ-: NICERONII *memoir. tom.* XII. p. 335.

in *contentorum in Dominici Galesii ecclesiastica in matri* *poteſtate erratorum indice*, Pariſ. MDCLXXVII. 4. *

LVDOVIC. MAIMBVRGIVS, qui pontificis ro ctoritatem, ſupra concilia poſitam, ac poteſtatem ciuilibus ſequentibus ſcriptis impugnauit: *traité de l' etabliſſement et des prerogatiues de l' egliſe de de ſes euéques*, Pariſ. MDCLXXXV. 12.** *hiſtoire de la tion de l' empire aux Francois: hiſtoire du pontificat Gregoire le grand*, Pariſ. MDCLXXXVI. 12. et *de ſaint grand*, duobus tomis, Pariſ. MDCLXXXVII. 12. *hiſt ligue*, Pariſ. MDCLXXXIV. 4.

ANTONIVS ARNALDVS, qui poſtquam *præfat de la frequente communion* adfirmauerat, Petrum a duo eccleſiæ eſſe capita, ac de ſententia hac in diſcep vocatus fuerat, eam confirmauit libro, gallice ſc *auctoritate Petri et Paulli, quæ in papa, apoſtolorum ſucceſſore, reſidet*, MDCXLV. ac paullo poſt alio, qui nem præ ſe fert: *la grandeur de l'egliſe romaine, l' autorité de ſaint Pierre et ſaint Paul;* item *epiſ* eiusdem argumenti: ***

IO. GERBASIVS, loco hoc ideo commemorand compoſuit: *diſſertationem de cauſſis maioribus ad* [redacted]

MDCXCI. 4. a pontifice autem romano Innocentio XI. profcriptam: *

LVDOVIC. ELL. DV PIN, qui exarauit *differtationes hiftoricas de antiqua ecclefia difciplina*, in lucem emiffas Parif. MDCLXXXVI. 4. et Colon. Agrippin. fiue potius Amftelod. MDCXCI. 4. iisque multa grauiter tradidit, poteftati, quam romanus epifcopus fibi tribuit, aduerfa.** Edidit præterea *traité de la puiffance ecclefiaftique et temporelle*, MDCCVII. 8. atque vberiorem expofitionem quatuor propofitionum declarationis, in congregatione gallica virorum facri ordinis anno MDCLXXXII. factæ, exhibuit: ***

NATALIS ALEXANDER, itidem ftrenuus defenfor libertatis ecclefiæ gallicæ. Negat ille diferte, pontificem romanum habere poteftatem, decernendi res ciuiles, quæ ad reges fummoque imperio præditos principes pertinent.* Eumdem epifcopum effe fubiectum concilio vniuerfo, non minore induftria; quam adcuratione oftendit *differtatione de auctoritate et fenfu decretorum feffionum quartæ et quintæ fynodi conftantienfis.*** Cenfuram facultatis parifienfis in Ioannis de Montefono propofitionem: *folius fedis apoftolicæ eft, declarare, damnare et reprobare, et eorum, quæ tangunt fidem, ad folum fummum pontificem pertinet examinatio et decifio*, adprobat et defendit.*** Regibus galliarum adferit *ius regaliæ.** Sed tamen non femper fibi conftat. Alibi pontificum romanorum beneuolentiam omni ftudio captat et ea tuetur, quæ libertatibus ecclefiæ gallicæ aduerfantur: **

IACOB.

* videatur NICERONIVS in *memoires pour feruir a l'hiftoire des hommes illuftr. dans la republiqu. des lettres tom.* XIV. p. 132.

** adde, quæ NICERONIVS *excitato libro tom.* II. p. 38. habet.

*** *iournal des fauans*, MDCCVIII. *febr.* p. 376.

* *hift. eccleſ. fec.* XV. et XVI. *differt.* 5. p. 438. Oppofuit ei D'ENGHIEN libellum: *auctoritas fedis apoftolicæ in reges*; fiue *auctoritas fedis apoftolicæ pro Gregorio* VII. *papa vindicata*, infcriptum; refpondit autem cauffamque fuam egit *hiftor. ecclef. fecul.* XVI. *differt.* 6. p. 443.

** *dict. loc* p. 365.

*** *hiftor. ecclefiaftic. fecul.* XIII. et XIV. *differt.* 12. p. 526. fqq.

* *ibid. differtat.* 8. p. 424. fqq.

** annatas, quas LAVNOIVS libro de *veneranda romanæ ecclefiæ traditione*

IACOB. BENIGNVS BOSSVETVS, cuius *defenſio declarationis celeberrimæ, quam de poteſtate eccleſiaſtica ſanxit clerus gallicanus*, duobus tomis, Luxemburg. MDCCXXX. 4. prodiit.

Præter hos, alii ſe defenſores iurium principum atque eccleſiæ, præſertim gallicæ, præbuerunt: GABR. GERBERONIVS, IO. MABILLONIVS, CAROL. MOLINAEVS, PASCHAS. QVESNELLVS ac reliqui; quorum tamen ſcriptis enumerandis iam ſuperſedeo, quoniam iſta adducendi, aptiorem locum habebo. Adiicio potius libros quosdam, qui nomina auctorum haud præferunt, eosque ſequentes: *traité des excommunications*, Diuion. MDCLXXXIII. 12. vbi reges Galliæ a romanis proſcriptionum eccleſiaſticarum fulminibus defenduntur: * *de la puiſſance roiale ſur la police de l'egliſe:* ** *traité de l'autorite du pape, dans le quel ſes droits ſont etablis et reduits a leur iuſtes bornes et les principes des libertez de l'egliſe gallicane iuſtifiez*, quatuor partibus, Hag. Comit.

, ei memoratus isque nouus titulus Lipſ. MD
æfixus eſt. Inter alia inuenies ibi: CAROLI M
mmentarium contra paruas datas et abuſus curi
er. ac *facultatis pariſienſis cenſuram contra* Sa

V. DE DEO ET TRINITATE

α.) generatim

FRANC. SVAREZIVS de *deo vno et trino*,
DCVII. fol. LEONARD. LESSIVS, cuius libri de
us diuinis, Antuerp. MDCXX. 4. editi ſunt
ISINGIVS *diſputationibus theologicis*, duobus
m prior de deo vno; poſterior autem de
ponit, Antuerp. MDCXXVII. fol. NICOL. YSA
ius tractatio de *deo eiusque attributis* habetur
nibus ſcriptorum eius, Pariſ. MDCXLVIII. fol.
platis: GASP. HVTARDVS *tractatu de deo*,
CXLII. MDCLXII. 4. ANTON. BERN. DE QVI
putationibus theologicis de deo, Lugd. MDCLIV.
LEMANDETIVS de *dei natura, eius attributis*
perſonarum, Lugd. MDCLV. fol. SEBAST. I
ere theologico de *deo vno*, quod Romæ MD
odiit, quibus addantur: HONORATI T
lectiones theologicæ de deo et attributis diui

[redacted]

de *sanctissima trinitate*, Lugdun. MDCXXV. fol. DE CVNIGA *tractatu de sacrosancta trinitate*, partem *summae* Thomae, Lugdun. MDCXXIII. 4. rsingivs de *arcano trinitatis mysterio*, Dil. .V. IGNATIVS DERKENNIS *tractatu theologi-no et trino*, Bruxell. MDCLV. 8. MATTHIAS qui reliquit librum de *mysterio trinitatis*, in n Lugdun. MDCLXII. 4. AVGVSTIN. DE HER-*nctissima trinitate*, Complut. MDCLXXIV. 4. AVARRO, cuius *tractatus de mysterio trinita-* t. MDCCI. fol. exstat: HONORATVS TOVRNE-*tionibus theologicis de mysterio trinitatis*, *quas icis habuit*, Paris. MDCCXXVI. 8. quae magnam ..., solidae atque elegantis tractationis ha-AMIVS libris sex de *recta christianorum in ... diuinae trinitatis adtinet*, *sententia*, Flo-III. 4. ** MAZZINELLI *institutionibus theo-ticis in quaestiones historicas*, *criticas*, *dogmati-icas de deo vno*, *trino et incarnato*, quas iussu mani *Laurent. Migliaccio* post auctoris obitum DCCXLIV. edidit, quemadmodum iam antea diuinitate christi exposuerunt: STEPH. ROVXE-*raité de la diuinité de iesus christ*, *prouuée par nens*, *tirez des saintes ecritures de l'ancien et testament*, Paris. MDCCVIII. 12. *** DOM. AN in *diuinitate domini nostri iesu christi*, *scripturis et traditionibus*, Paris. MDCCXLVI. io: IO. BAPTIST. CORTICCI *dissertationem de nibus; seu de vsia*, *homousio et hypostasi: de essen-*, *substantia et persona: de peculiaribus item diui-narum nominibus aliisque id genus graecis latinis-r*, Vienn. MDCCLIII. 4.

β.) de

sauans MDCCXXVIII. *iau.* p. 23. *memoir. de Treuoux* VII. p. 1655.

alten vnd neuen theol. sachen, 1737. p. 337. *acta erudi.* CXXXIX. p. 400.

le Treuoux MDCCVIII. *april.* p. 702.

β.) de *scientia dei eaque media speciatim*

de qua iesuitæ diligenter commentati sunt; i
vt istam ad errores suos de hominis naturalis i
libus libertate defendendos traherent ac prauan
contra dominicanos tuerentur. Nominandi sunt
SVAREZIVS, cuius duo libri de *scientia dei futur*
tingentium ad nos peruenerunt, editi cum aliis
theologicis Madrit. MDXCIX. fol. Lugdun. MDC.
Mogunt. MDCXII. fol. IAC. PLATELIVS de *a*
contra prædeterminationem physicam pro scientia me
MDCIX. 8. PAVLL. SHERLOGVS in *vindiciis scie*
diæ, Lugd. MDCXLIV. 4. FRANC. ANNATVS de
media, contra nouos eius impugnatores defensa,
MDCXLV. 4. Paris. MDCLXII. MATTH. BORVLL, qui
diuinam scientiam futurorum contingentium, præcipue
contra nouissimas impugnationes defensam, Lugdun. M
GABR. DE HENAO, cuius exstat liber de *scienti*
historice propugnata, Lugdun. MDCLV. Ex rece
addendus est: VINCENTIVS RAMIREZ, qui c
tractatum de scientia dei, in duos tomos diuisu
blicæ luci expositum Madrit. MDCCVIII. fol. Ma
dio itidem pro scientia dei media pugnat. Ex d
norum ordine multi idem argumentum persequ

[redacted]

γ.) de *voluntate dei speciatim*

DIDACVS RVIZ DE MONTOIA, cuius lucem vidit scriptum de *voluntate dei et propriis actibus eius*, Lugdun. MDCXXX. fol. NICOL. WYSINGIVS, qui librum edidit: de *scientia et voluntate dei*, Dilling. MDCXLVI. GASPAR DE RIBADENEIRA, cuius *tractatus de voluntate dei*, Complut. MDCLV. 4. prodiit: MATTH. BORVLL libro de *voluntate dei*, Lugdun. MDCLXI. 4. AVGVSTIN. DE HERRERA, qui itidem de *voluntate dei* scripsit, Complut. MDCLXXV. 4.

VI. DE CREATIONE

ARNOLDVS; siue ERNALDVS, dictus *Carnotensis*, cuius *tractatus de operibus sex dierum* editus est cura *Dionysii Perroneti*, Antissiodori MDCIX. 8. LVDOVICVS *Granatensis* in *philosophia christiana de admirabili opere creationis et quomodo per creaturas ad creatoris cognitionem perueniatur*, qui liber constat parte *introductionis ad symbolum*, ab eo hispanice conscriptae et in lucem prolatae Salamanticae MDLXXXII. fol. latine autem illam vertit ac separatim iuris publici fecit *Gaspar Manzius*, Ingolstad. MDCL. 8. * Addo: IGNATIVM DERKENNIS, cuius liber exstat de *deo vno trino creatore*, Bruxell MDCLV. 8. IO. SCHWEITZERVM *dissertatione triplici theologica ad mentem Augustini*, quarum prima de *primorum hominum creatione et innocentiae statu* exponit, Colon MDCLXXXII. 8. *augustinianam de rerum creatione sententiam ex pluribus dissertationibus habitis in archigymnasio patauino anno* MDCCXIII. a HYACINTHO TONTI, *depromtam*, Patau. MDCCXIV. 4. quamuis liber hic maiori iure inter theologiae patristicae scripta locum tueatur.

VII. DE ANGELIS

dogma de angelis explanarunt: FRANC. DE HERRERA, qui de *angelis* volumen reliquit, Salamant. MDXCV. fol. ANDR.

* vide ANTONII *biblioth. hispan. nou. tom.* II. p. 23 ac QVETIF et ECHARD *scriptor. ordinis praedicator. tom.* II. p. 288.

NDR. VICTORELLVS libris duobus de *custodi*
m, editis Patau. MDCV. 8. FRANCISCVS SV
oris octo de *angelis*, Mogunt. MDCXXI. fol.
ENGELIVS, qui ſcripſit de *angelorum merito*
de *angelorum peccato et ſupplicio*, Ingolſtadt.
. LVDOV. DE LA CERDA, cuius exſtat liber
ntia ſacrorum ſpirituum, inprimis de angeli cu
rio, Pariſ. MDCXXXI. 8. * AVGVSTIN. OREG
o de *angelis*, Rom. MDCXXXII. PAVLL. BAR
gogia cæleſti de beneficiis et cultu angelorum,
DCL. 12. CHRISTOPHOR. DELGADILLO, q
cundum principium complutenſe; ſeu de angelis
omplut. MDCLII. 4. ** BONAVENT. BAR
anne Duns Scoto de angelis contra aduerſan
lorent. MDCLXXVIII. IOS. MAR. PLATINA in
b. theolog. de angelis et dæmonibus, Bonon.
dnumerandi his ſunt, qui de rebus magicis
irituum expoſuerunt: IO. BODINVS videlicet
mania, MDLXXXI. 8. NICOL. REMIGIVS,
monolatriæ MDXCIV. MDXCVI. et MDXCVIII.
NTON. MARTINVS DELRIO libris ſex *diſqui*
carum, Lou. MDXCIX. 4. FRANCISC. TORRE
gia, MDCXIII. et MDCLXXVIII. PETR. THYR
ſtant libelli de *locis infeſtis*: de *terriculamentis*

diuina prouidentia, Rom. MDLXXXVIII. IO. ROA DE AVILA libris tribus de *prouidentia dei et praedestinatione*, Madrit. MDXCI. fol. LACTANT. DOMANINIVS in tractatu de *diuina prouidentia; seu mundi gubernatione*, Veron. MDXCVI. fol. FIDELIS DANIEL, cuius tres libri de *prouidentia diuina*, italica lingua scripti et Mediolan. MDCXV. 4. editi, ad nos peruenerunt: GEORG. STENGELIVS de *prouidentia numinis*, Ingolstad. MDCXXIX. DIDAC. RVIZ de *prouidentia dei*, Lugdun. MDCXXXI. fol. LEONARD. LESSIVS de *prouidentia numinis et anima immortalitate*, Antuerp. MDCXVII. et MDCLI. 8. etiam anglice Londin. MDCLI. 8.

IX. DE PECCATO

FABIANVS IVSTINIANVS de *hostili saeuitia peccati et de superbia eiusque gradibus et remediis*, Rom. MDCXXI. 4. FRANC. SVAREZIVS de *vitiis et peccatis*, Lugdun. MDCXXVIII. Mogunt. MDCXXIX. fol. IACOB. LOBBETIVS de *peccato*, *eius natura*, *poenis ac remediis*, Antuerp. MDCXXXV. 8.* PHILIPP. FABER, cuius prodierunt *disputationes de peccato*, *poenitentia*, *purgatorio*, ceter. Venet. MDCXXIII. FRANC. TOLETVS, qui edidit de *instructione sacerdotum et peccatis mortalibus* libros octo, Rothomag. MDCIX. et Colon. Agripp. MDCXXI. Speciatim in peccato originali explanando operam posuerunt: AMBROSIVS CATHARINVS, cuius liber de *peccato originali*, Romae MDL. lucem vidit: THEOD. PELTANVS *disceptatione de originali peccato et christi satisfactione*, Colon. MDLXXVI. 4. PETR. BINSFELDIVS, qui dedit: *receptas sententias de statu innocentiae*, *peccato originis*, *libero arbitrio*, ceter. Aug. Treu. MDXCV. 8. DOMNVS FVLGENTIVS de *natura originalis peccati et poena eius*, Patau. MDXCIX. Praeter quos, hac de re etiam BAIVS et MALDONATVS libros composuerunt. **

X. DE LIBERO ARBITRIO ET GRATIA

multa de dogmate hoc curiae romanae addicti scripserunt ac disputarunt, praesertim iesuitae ac dominicani, quum

* exstat quoque scriptum hoc in eiusdem *operibus*.
** legendi isti sunt in vtriusque *operibus*.

probatione concordia, edita Olyſſip. MDLXXXVII
MDXCV. et MDCIX. 4. acceſſionibus locuplet
quamuis neque locus; neque annus editioni
tulo ſignificetur. Eo in libro auctor natu
gratiam extulit: homini plus; quam deo, ad
damenta iecit litium inter ieſuitas et domini
liis gratiæ. Ad hunc adiungo: FRANCISC
VM ob opus de *diuina gratia*, tribus parti
quarum prima et tertia Lugdun. MDCI
MDCXX. fol. in lucem exierunt; ſecunda a
auxiliis gratiæ generatim et de auxilio ſuffic
ci exponit, ibidem MDCLI. fol. adeoque mult
tertia, prodiit, eam ob cauſſam, quia pon
prohibuerat, ſcriptum quoddam de auxilii
tradere; nec ſtatim ab eo fuerat impetrand
te hac, formis deſcribenda, conſentiret. *
LESSIVM in *diſputationibus de gratia*, *de*
libertate arbitrii et præſcientia dei condition
MDCX. 4. ac DIONYS. PETAVIVM, cuiu
tres de *libero arbitrio*, Pariſ. MDCXLIII
huc ſpectantes, tacendi ſunt, quippe
libero arbitrio hominis, MDXXIV. H
GESTVS de *libero arbitrio contr*

opus de *mente concilii tridentini circa grati*
cam, post auctoris obitum Antuerp. MDCCVI
quod complectitur non solum ipsum Regi
tum scriptum; sed etiam IACOB. LE ROS
in XXV. *propositiones Molinæ* *** ac *litteras* I
peri, *Rauesteinii de concordia gratiæ cum*
porro: IGNATII HYACINTHI AMAT D
epistolas ad amicum scriptas, *in quibus doctrin*
ipsa efficaci et de prædestinatione gratuita a
omnem præuisionem meritorum, *contra schola th*
rios, *adseritur ac vindicatur*, Rom. MDCCXX
MDCCXXX.4. tribus voluminibus:* IOSEPH
ORSI *librum apologeticum de Petri a Soto et*
de concordia gratiæ et liberi arbitrii cum
epistolari disputatione, Rom. MDCCXXXIV
doctrina defenditur. ** Nec prætereo, lice
res et a controuersia inter iesuitas et domi
GASPAR. SCHATZGERVM, qui commen
tia, *libero arbitrio*, ceter. Tubing. MD
AMBROS. CATHARINVM ob *disceptatione*
inhærentis gratiæ: potentia liberi arbitrii i
lapsæ, Rom. MDLI. ALBERT. PIGHIVM,

hominis arbitrio et diuina gratia libri decem, Colon. MDXLII. prodierunt. Scripsit quoque PETRVS A SANCTO IOSEPHO de *deo, gratia diuina actuali et habituali: concordia humanae libertatis cum certitudine praedestinationis*, ceter. Colon. MDCLXVIII. 12. HONORATVS TOVRNELY autem de *gratia christi*, de qua *praelectiones* eius *theologicae* duobus tomis Paris. MDCCXXV. 8. prodierunt: * GREGOR. ROTHFISCHERVS de *gratia actuali et habituali*, MDCCL. 4. IOSEPH. ZANCHVS de *gratia salutari*, Vienn. MDCCLIV. 4. Plura, quae ad dogma hoc pertinent, syllabus scriptorum theologiae polemicae exhibebit.

XI. DE INCARNATIONE CHRISTI

de qua sequentia scripta lucem viderunt: FRANCISC. A CHRISTO *praelectionum; siue enarrationum admirabilis diuini verbi incarnationis* libri VI. Conimbric. MDLXIV. fol. DIDACI DE TAPIA liber de *incarnatione christi*, qui vna cum alio de *admirando eucharistiae sacramento* ac tractatu de *ritu missae*, Salamantic. MDLXXXIX. prodiit: FRANCISC. SVAREZII opus de *incarnatione christi*, quod postquam illud auctor post primam editionem anni MDXCII. locupletauerat, iterum in lucem exiit Mogunt. MDCIV. fol. et Lugdun. MDCIV. et MDCVIII. DIDAC. ALVAREZII de *incarnatione diuini verbi disputationes* LXXX. Lugdun. MDCXIV. 4. Romae MDCXV. 4. et Colon. MDCXXII. 4. GASPAR. HVRTADO de *incarnatione verbi*, Complut. MDCXXVIII. 4. MARTIN. BONACINAE tractatus de *sacrosancta christi incarnatione*, Lugdun. MDCXXX. 4. PETRI HVRTADO DE MENDOZA de *incarnatione verbi diuini*, Antuerp. MDCXXXIV. fol. PETR. WADINGI *tractatus de incarnatione*, Antuerp. MDCXXXVI. 4. MAVRIT. CENTINI *disputationes theologicae ad mentem Scoti de incarnatione et sacramentis*, duobus tomis, Messanae MDCXXXVII. IOANNIS DE DICASTILLO duo volumina de *incarnatione*, Antuerp. MDCXLII. fol. MARTINI PEREZ DE VNANOA *commentarius de mirabili verbi incarnati mysterio*, Lugdun. MDCXLIII.

* *memoires de Treuoux* MDCCXXV. d. 1157. et 1230. *iournal des sauans* MDCCXXV. *aug.* p. 152.

MDCXLIII. fol. AEGID. DE CONINGK de *tri* *carnatione verbi diuini*, Antuerp. MDCXLV. fol. DI DE RIPERETE *disputationum de sacris in* *mysteriis et perfectionibus* tomi duo, Lugdun. CHRISTOPHORI DELGADILLO *tractatus de* Complut. MDCLIII. 4. IO. DE LVGO de *inca* *minica disputationes scholastica*, Lugdun. MDC MDCLIII. fol. DOMINIC. DE MARINIS co de *ineffabili incarnationis mysterio*, Lugdun. M CHRISTOPH. DE ORTEGA *tractatus de* Lugdun. MDCLXIV. fol. PETRI DE BVGIS *nitatis*, XII. libris comprehensum, Lugd. MDC Ad idem argumentum exponendum acce GVSTIN. BERNAL, BERNARDIN. DE CLAVDIVS TIPHANVS. FRANCISC. DVAR RAGVSA atque alii, ii præsertim, qui *tertiam* *mæ* interpretati sunt. Ex recentioribus scrip huc inprimis: HONORATI TOVRNELY *prælec* *logicæ de incarnatione verbi diuini*, Paris. MDC

XII. DE IVSTIFICATIONE

FRANCISC. TVRRIANVS, cuius prodiit: *de iustificatione et electione diuina*, Rom. MDLVII CATHARINVS de *perfecta iustificatione a fide*

[redacted]

doctrina, hodie controuersa, libri XII. Parif. MDLXXXII. fol. editi funt:* NICOL. SANDERVS de *iustificatione*, contra colloquium altenburgenfe, Augufl. Treuir. MDLXXXV. 8. Colon. MDXCIV. 8. ADAM. BVRGHABERVS de *iustificatione*, MDCLIX.

XIII. DE SACRAMENTIS GENERATIM

magnus eft eorum numerus, qui de facramentis generatim fcripferunt. Locum in illis habent: GVIL. ALANVS de *facramentis* libris tribus, Antuerp. MDLXXVI. 4. THOMAS *Waldenfis*, qui reliquit *opus de christo, ecclesia et facramentis*, tribus tomis et cum breuibus elucidationibus *Io. Bapt. Rubei*, Venet. MDLXXI. editum: MELCHIOR CANVS, qui pofteritati tradidit: *relectionem de facramentis in genere*, habitam in academia falamanticenfi ac publicæ luci expofitam Compluti MDLXIII. Ingolftadii MDLXXVII. 8. Colon. MDLXXXV. 8. ** GREGORIVS DE VALENTIA de *numero et efficacia facramentorum nouae legis*, libris II. *** IO. BELLARINVS in *doctrina concilii tridentini et catechifmi romani de facramentis et de iustificatione*, Brix. MDCI. IO. MALDONATVS de *feptem facramentis romanae ecclefiae*, duobus tomis, Lugdun. MDCXIV. 4. * PETRVS DE OCHOCAVIA et MAVLEON in *tractatibus vniuerfam doctrinam facramentorum ecclefiae tam in genere; quam in fpecie comprehendentibus*, Salamantic. MDCXIX. fol. MART. BONACINA de *facramentis*, Venet. MDCXXI. 4. IO. BAPTISTA BIZOZERVS de *feptem ecclefiae facramentis*, Mediolan. MDCXXII. GASPAR HVRTADO, cuius liber de *facramentis in genere et in fpecie de baptifmo, confirmatione, pœnitentia et extrema vnctione* Complut. MDCXXIX. et Antuerp. MDCXXXIII. vna cum *difputationibus de cenfuris*, fol. prodiit: IO. DE

M 5 LVGO,

* exftant quoque in eiusdem *operibus*, Parif. MDCXX. editis.

** vide *opera* eius p. 441. edit. Patauin. MDCCXIV.

*** eft in volumine opufculorum eiusdem, quod infcriptum: de *rebus fidei, hoc tempore controuerfis*, Lugdun. MDXCI. in lucem exiit.

* *opera* eius, edita Parif. MDCLXXVII. fol. tribus tomis conftant horumque duo priores ea continent, quæ MALDONATVS de facramentis fcripfit.

co, cuius exſtant: *diſputationes ſcholaſticæ et* ...
ramentis in genere: de euchariſtiæ ſacramento ...
ificio ſpeciatim, Lugdun. MDCXLIV. et MD...
NCENTIVS SVRIANVS de *ſacramentis*, tomi...
. MDCXLVI. fol. AVGVSTINVS BERNAL DE ...
utationibus de ſacramentis in genere et de euc...
ordine in particulari, quæ Lugduni MDCLI. ...
erunt: THOM. TAMBVRINVS de *ſacramentis* ...
uminibus, Venet. MDCLX. 4. Colon. MD...
AM. BVRGHABERVS de *ſacramentis*, Frib. MD...
NSTANT. RONCAGLIA in *quæſitis dogmaticis* ...
de ſacramentis, Lucc. MDCCXV. fol. HON...
LY in *prælectionibus theolog. de ſacramentis* ...
riſ. MDCCXXVI. 8. ** NICOL. MVSZKA in ...
ramentis nouæ legis, Vienn. MDCCLIV. 4. Q...
imeratis alii eiusdem argumenti auctores ſu...
it: PETR. DE CABRERA, FRANCISC. ...
RIST. DELGADILLO, FERDINANDVS DE CAST...
RTIN. DE ESPARSA, IOANN. A BOSCO, AE...
NINCK, VINCENT. FERNANDEZ DE HARE...
iquis iam taceo ac mentionem tantum fac...
od PETR. ARCVDIVS ſub inſcriptione: de ...
leſiæ occidentalis et orientalis in ſeptem ſacram...

testimonia veterum ecclesiasticorum scriptorum col-
etiam commentatus est de ipso *baptismo infanti-*
orcismo, interrogatione fidei ac reliquis in bapti-
ium vsitatis ceremoniis; item de *statu infantium,*
*ipsa nati, citra baptismi sacramentum moriuntur.**
m, referendi huc sunt: MARTIN. MARLORATVS
de baptismate orthodoxo et de neoterico caluiniano;
lim, Paris. MDLXXVIII. qui et ad scripta pole-
inere HONORATVS TOVRNELY in *praelectionibus*
de sacramentis baptismi et confirmationis, Paris.
GREGORIVS DE VALENTIA de *baptismo*
RICHARD. SMITHAEVS de *infantum baptismo*,
, Lond. MDLXII. FLORIM. CONRIVS de
sine baptismo decedentium, Louan. MDCXXIV.
s, cuius ad nos peruenit liber cum titulo:
de sacramento baptismi, Colon. MDCXXIX. 8.
BERVS tractatu de *triplici baptismo*; Frib.
HARDVINVS *quaestione triplici de baptismo*,
le *baptismo pro mortuis:* de *baptismo in vino* et de
nomine christi, Paris. MDCLXXXVII. 4. *** IO-
GVSTIN. ORSI, qui in lucem emisit: *dissertatio-*
copiosam de *baptismo in nomine iesu christi et de*
, *qui baptismi formam olim adulterarunt;* quae ta-
is historici; quam dogmatici argumenti est. Ad-
illa sibi habet aliam dissertationem eamque de
confirmatorio, Mediolan. MDCCXXXIII. 4. Quum
ORSI, apostolos in solius christi; non singu-
initatis personarum nomine baptismum peregisse,
e Thomae Aquinatis nixus, repugnauit ipsi doctor
orbonicus in dissertatione de *baptismo, in solius iesu*
mine numquam consecrato, Patau. MDCCXXXIV. 4.
: autem ORSI in *vindiciis dissertationis de baptismo*
e iesu christi, Florent. MDCCXXXV. *

XV. DE

---

haec sunt in eiusdem *operibus* p. 669. sqq.
les sauans MDCCXXVIII. *nou.* p. 409. *decembr.* p. 630.
ta postea est in eius *opera selecta*, Amstelod. MDCCIX. edita,
. conf. *acta erudit.* MDCLXXXVII. p. 303.
des sauans MDCCXXXIV. *octobr.* p. 253. MDCCXXXVII.
febr.

XV. DE EVCHARISTIA

α.) generatim

qui ad dogma eccleſiæ romanæ de ſacra cœ
lari ſtudio tradendum pariter ac defendendum
ſunt, in illis poſt coeptam ſacrorum emendatione
ter alios, primi fuerunt: IO. CLICHTOVEVS lib
cramento euchariſtiæ, contra Oecolampadium, Pari
MDLVIII. 8. IO. FISCHERVS, *Roffenſis*, de *verita*
et ſanguinis chriſti in euchariſtia, itidem contra O
dium, Colon. MDXXVII. GASPAR SASGERVS
contra periculoſa ſcripta, poſt ſcrutinium diuinæ ſcr
pridem emiſſum, emanata, Tubing. MDXXVII. 8.
de ſacrificio ſanctæ euchariſtiæ agit, et in *tracta*
tribus diſtincto lectionibus, ibid. MDXXVII. 8.
exempla ſequuti, plures ad eamdem doctrinam
dam ſtudia ſua contulerunt. In numero illor
IO. GROPPERVS de *euchariſtia*, Antuerp. MDLIX.
MDLX. 4. IO. GARETIVS de *reali præſentia corpori*
euchariſtia, Antuerp. MDLXI. 8. CASP. CASALIVS
ficio miſſæ et ſacroſanctæ euchariſtiæ celebratione, lib
Venet. MDLXIII. et Antuerp. MDLXVI. 4. ac de *cœ*
domini, ad Pium quartum pontificem romanum, lib
Venet. MDLXIII. 4. IO. HESSELIVS, qui varia
[redacted]

intra recenlendis, quum notitia scriptorum pole-
m suppeditanda est. Adiungendi sunt: CASPAR
.DO, qui dedit tractatum de *eucharistia*, *sacrificio*
ordine, Complut. MDCXXIX. et Antuerp. MDCXXIII.
. HAVTINVS in *sacramento amoris*, *eucharistia*,
I. MDCL. fol. CHRISTOPH. DELGADILLO de
ili eucharistiae sacramento, Complut. MDCLX. 4.
NOVETVS libro inscripto: *la presence de iesus christ*
tres saint sacrement, Paris. MDCLXVII. 8.* CAROI.
SE, cuius prodiit: *tractatus de augustissimo euchari-*
ramento, Paris. MDCCXX. 12. duobus voluminibus: **
:. TOVRNELY in *praelectionibus theologicis de augu-*
eucharistiae sacramento, Paris. MDCCXXIX. 8. *** atque
uorum nomina tantum indicasse, sufficiat. Sunt
NDREAS DE BONILLA CALDERON, CHRISTOPH.
PITEFONTIVM, IO. LOPEZIVS, HENRIC. MAR-
7S, PETR. PONETVS, NICOL. SANDERVS, DI-
DE TAPIA, FRANCISC. DE TOLEDO, CVTBER-
NSTALVS, FRANCISC. TVRRIANVS, qui omnes in
e de sacris epulis explicando ita versati sunt, vt
e probarent, corpus ac sanguinem christi in istis
se praesentia. Plura possem generis huius scripta
quia autem ista praecipue ad controuersias spectant;
uidem de illis eaque enarranda ad aptiorem ac pro-
locum reseruo; attamen mentionem adhuc facio

editi, * vtpote quem non ſine omni cauſſa huc r
poſſe, exiſtimo.

β.) *ſpeciatim de transſubſtantiatione*

ALBERT. HVNGERVS *diſputation. de veritate tra ſtantiationis in ſacramento euchariſtiæ*, Ingolſtad. MDLXX MATTH. LAVNOIVS in *réponſe a* XXIV. *articles de Pineau, dit Deſaiguer, contre l'article de transſubſtant* Pariſ. MDLXXXI. 8. GREGORIVS DE VALENTI *transſubſtantiatione panis et vini in corpus et ſang chriſti*, Ingolſtad. MDLXXXVII. 4. IACOB. SALIER, ad nos peruenit: *hiſtoria ſcholaſtica de ſpeciebus euch cis; ſiue de formarum materialium natura obſeruatio* SEPH. SORGE in *accidentibus eliminatis; ſiue de mod ſtendi chriſti domini in adorando euchariſtiæ ſacramen ſpeciebus panis et vini*, Lugdun. ſiue potius Neapol. MD item *opus philoſophico-theologicum*, cuius titulus eſt *dentia profligata; ſpecies inſtauratæ; ſiue de ſpeciebus p vini poſt conſecrationem euchariſticam duntaxat manen*

d.) de *communione sub vna specie* ...
OCHLAEVS in *den XXV. vrsachen, vnter einer ge-*
sacrament den leyen zureichen, Lipſ. MDXXIX. 4.
ELIVS libro: *quod ſumtio eucharistiæ sub vnica pa-*
non sit minus fructuosa; quam communio sub vtra-
, Louan. MDXXXVII. 8. FRANCISC. AGRICOLA
uangelischen augenschein, daß christus die zweyerley
cht befohlen, Colon. MDLXXX. 8. GREGOR. DE VA-
, qui edidit: *disput. de legitimo vsu eucharistiæ in*
antum specie, Ingolſtad. MDLXXXVII. 4. MARTIN.
VS *opusculo de communione sub vtraque specie, pro de-*
catholicorum, contra hussitas, lutheranos et caluini-
gunt. MDCIX. 8 * IO. RAGVSINVS, cuius *oratio*
a in concilio basileensi ad articulum primum Bohemo-
ommunione sub vtraque specie, Ingolſtad. MDCIII. 4.
prodiit: BARTHOLDVS NIHVSIVS *adnotationi-*
ommunione sub vna specie, contra Georgium Ca-
Mogunt. MDCXLIV. 8, IACOB. BENIGN. BOSSVE-
traité de la communion sous les deux especes, Pariſ.
XII. 12. vbi pro inſtituto romanæ eccleſiæ, quo
chriſtianus ab vſu ſacri calicis arcetur, ita diſpu-
præter Lutherum et Georgium Calixtum, præ-
ETRVM IVRIEVM ob libellum, ſub titulo *pre-*
ditum, adgrediatur: ** IACOB. BOILEAV *disquisi-*
logica de præcepto diuino communionis sub vtraque
specie

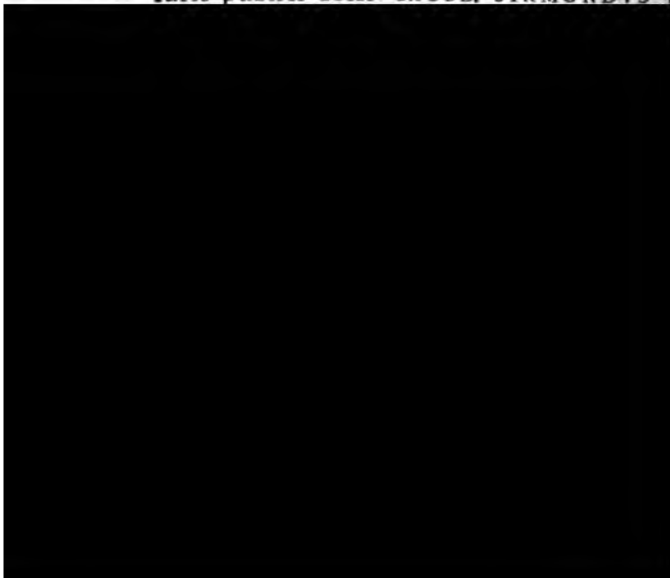
ſpecie, addita eiusdem antea memoratis libris
eucharistiæ, Pariſ. MDCLXXXV. 8. Ad ſcripta
ADAMI TANNERI *bericht von dem heiligen*
communion vnter einer geſtalt. Quam GEORG.
ſcripſit, *conſultatio de ſacra communione chriſti*
vtraque panis et vini ſpecie, * veræ doctrin
conuiuas ſacri epuli et pane et vino frui de
ſionem exhibet, licet auctor religionem,
propriam, ſit confeſſus.

ε.) de *frequenti communione*

CHRISTOPHOR. MADRIDIVS de *freq*
menti eucharistiæ, Neap. MDLVI. Venet.
MDCIV. 8. PETR. VINCENTIVS MAR
frequenti communione, hiſpanice ſcripto,
MDCXIII. 8. ** PETR. MARTINEZ, cuius trac
quenti communione, itidem ſermone hiſpanic
Madrit. MDCXV. 8. prodiit: IO. LAVNOI
tatione de frequentis confeſſionis et communioni
MDCLIII. 8. ANTON. ARNALDVS *de la freq*
nion, Pariſ. MDCLVI. 8. MDCLXIX. 12. Louan.
de quo libro infra plura dicam.

ζ.) de *pane azymo et fermentato*

iuris publici fecit IACOB. SIRMONDVS

co, *azymo ac fermentato*, Parif. MDCLXXIV. 8. * hic
oniecturas de perpetuo azymorum vfu in ecclefia lati-
faltem romana, *qua occafione vox* fermenti *aliique*
ecclefiaftici ritus declarantur, Rom. MDCLXXXVIII. 4.
ndus ad hos eft: FRANCISC. A SANCTO AV-
O MACEDO ob *doctrinam Io. Bonae de vfu fermen-*
facrificio miffae per mille et amplius annos a latina
bferuato, *examinatam*, *expenfam*, *refutatam*. Qui
tquam Venetiis, non Ingolftadii, vt titulus prae-
in lucem prodierat, Romae quidem ifte profcri-
attamen iterum editus, Veronae MDCLXXIII. 8.
n priore editione paullo feuerius in cardinalem
icta fuerant, ea omiffa funt. ** A libro hoc di-
eiusdem auctoris *difquifitio theologica de ritu azymi*
tati, Veron. MDCLXXIII. 4. Lucem praeterea vi-
iotheca felecta de ritu azymi ac fermentati, Bonon.
I. 8. duobus tomis, vbi fcripta Bonae, Macedo-
mpini, Mabillonii de vfu panis azymi ac fermen-
cra coena coniunctim habentur.

. DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS

H. VGOLINVS de *facramento confirmationis*, Bo-
CIX. BASILIVS PONCIVS libro de *facramento*
tionis, Salamantic. MDCXXX. fol. et cum adnotatio-
man. MDCXLII. 4. IACOB. DE SAINTE BEVVE
atu de *facramentis confirmationis et vnctionis extre-*
to Parif. MDCLXXXVI. atque eum praecipue in
ompofito, vt labefactarentur, quae Dallaeus contra
dicta

* oftea eft *differtatio* haec non folum MABILLONII *veteri-*
alectis, Parif. MDCCXXIII. fol. editis, p. 525. fed etiam
m *ouurages pofthumes*, Parif. MDCCXXIV. 4. vbi acceffit
XII. idque vltimum, quod Mabillonius antea haud edi-
Ioannis Bonae cauffa, vt pluribus refert NICERONIVS
r. *pour feruir a l' hiftoire des hommes illuftr. dans la republi-*
es lettres, *tom.* VII. p. 349. adde *act. eruditor.* MDCLXXXVIII.
8. fq.

** NICERONIVM *excitat. libr. tom.* XXXI. p. 328. et FREY-
VM *analect. de libris rarioribus*, p. 552.

specie, addi·
eucharistiæ.
ADAMI T
communio
scripsit,
vtraque
conuiua
sionem
propri·

C
ment
MD
frec
MI
qu

... ecclesiæ c
...nationis: **
...mento confirm
...minibus: ***
...bus theolog. de
... XVIII. 8. IOSEPH
...memorandus, quia s
...am de chrismate con
...ne de baptismo in no
...VI. 4. editam. Illustra
...OLSTENII *dissertatione*
...nti confirmationis apud

... SACRAMENTO POENITE

a.) *generatim*

... ONSVS libro de *confessione*
... eius edidit Burg. MDXVI.
quem filius ... cuius exstat *relectio de pœniten*
... constans, edita primum separ
sex partibus ... fol. Ingolstad. MDLXXX. 8. Mediol
... coniunctim cum reliquis eius scr.
deinde ... libris quinque de *sacramento pœn*

[redacted]

... BVRCHARDVS de pœnitentia, ...XIII. 12. PHILIPP. A SANCTA TRINITATE ... pœnitentiæ, Colon. Agripp. MDCLX. 10. ...s differt. de sufficientia et necessitate pœniten... adiutorii ad impetrandam remissionem peccato...tem, Colon. MDCLXXIX. AVGVST. GIBBON DE ...cuius prodiit: probatica piscina; siue opus de pœ... et extrema vnctione, post mortem eius editum ...l. MDCLXXXVII. 4. CAROL. WITASSE, cuius ...sacramento pœnitentiæ, Paris. MDCCXVII. 12. in lu...dit:* HONORAT. TOVRNELY in prælectionib. theo... sacramentis pœnitentiæ et extremæ vnctionis, Paris. ...VIII. 8. **

...) de attritione et contritione speciatim

...riusque virtute sententiæ eorum, qui episcopum ...a venerantur, diuersæ sunt ac seiunctæ, quum ...mant, attritionem ad veniam noxarum impetran...ficere; alii autem id negant ac contritionem; ...fectum de peccatis dolorem requirunt, præterea... ...stant, quale decretum hac de re in concilio tri...sit factum. Eam ob caussam scripta quoque, quæ ...cepimus, inter se differunt ac vel pro attritione; ... contritione sunt composita; vel mediam veluti ...m exhibent. Sic prodierunt: SEBASTIAN. DV ...ER attrition suffisante pour la remission des pechés

quendam conditionem, siue dolorem ex an
profectum, necessariam esse; item IO. M
de *contritione et attritione*, Paris. MDCCII
FRANCOLINI libri duo de *dolore ad sacran*
tia, rite suscipiendum, necessario, Rom. MDC
mi *dissertatio de contritione in sacramento p*
saria, ad mentem Thomae veterumque thom
MDCCXVI. 8. *** In primis memoranda su
LAMBERTVS LE DROV de hac re disputauit
tiones quatuor de contritione et attritione, Ro
et iterum Monachii MDCCVIII. 4. iisque statu
valere ad impetrandam dei gratiam, vbi illa
amore sit composita atque vsus sacramenti ac
quas dissertationes quum AVGVSTIN. MICH
theologicam scripsisset, restitit ei LE DROV
nem discussionis huius Patau. MDCCXIV. 8.
sit. Memorandus etiam est: CAROL. DE
inter scriptores hos locum sibi fecit *dissert*
piosa ac diligenter conscripta, *de dolore a*
baptismi et poenitentiae necessario, qua demonst
moraliter certum; nec proinde in praxi tutu
tio, ex metu inferni concepta, sine amore be
tem incoato, ad gratiam in iisdem impetra
Fuld. MDCCXLIX. 4. Quid patres concilii
attritione ac contritione senserint, id inue

[redacted]

:HRISTIAN. LVPVS *dissertatione dogmatica de ger-*
sensu sanctorum patrum, vniuersae ecclesiae et praeser-
ae synodi circa christianam contritionem et attri-
n. MDCLXVI. 12. et auctor scripti, cuius titu-
rcissement de cette celebre et importante question,
e Trente a decide; ou declare, que l' attrition,
seule crainte des peines dieu, soit vne disposition
r recevoir la remission des pechés, Paris.
12. * Addi possunt: *dogmata catholico-theo-*
ritione, confessione et satisfactione, Vratislau.

γ.) de *confessione auriculari*

LATOMVS de *confessione secreta*, Antuerp.
PETR. LIZETIVS de *auriculari confessione*,
XII. PETR. THYRAEVS *disputat. theol. de sa-*
nfessione, aduersus veteres et nostrorum temporum
gunt. MDLXXXV. 4. GREGOR. DE VALEN-
le *necessitate confessionis:* ** HIERONYM.
tractatu de integra sacramentali confessione,
II. IACOB. BOILEAV, cuius exstat: *historia*
ricularis, ex antiquis scripturae, patrum, ponti-
iliorum monimentis cum cura et fide expressa,
XXIII. 8. Labefactare ea voluit, quae Io.
ra confessionem, in ecclesia romana vsitatam,
atque argumenta, ex historiarum praecipue
sumta, licet illa non satis sint firmiora, ad-
proposuit. Eodem labore perfunctus est
SAMMARTHANVS in *traité de la confession,*
urs des caluinistes, ou la doctrine de l' eglise sur
pliquée par l' ecriture sainte, par la tradition et
faits tres remarquables, Paris. MDCLXXXV. 8.
Dallaeum.

N 3 δ.) de

elles de la republique des lettres, MDCLXXXVI. *febr.*

usdem libris de *rebus controuersis*, *ad materiam sa-*
pertinentibus.

de sacramentali; siue auriculari latinorum confessione,
CLXI. 4.

δ.) de *satisfactionibus*

THOMAS DE VIO *Caietanus*, qui librum edidit: de *communione, confessione, satisfactione*, ceter. Rom. MDXXXI. 4. IO. LENSAEVS, cuius exstat tractatus de *ecclesiastica satisfactione poenitentis*, contra Benedict. Aretium compositus, Louan. MDLXXXV. 8. GREGOR. DE VALENTIA libro de *satisfactione*, MDLXXXVIII. * Inprimis huc spectat: IO. LAVNOII *dissertatio de mente tridentini concilii circa satisfactionem in sacramento poenitentiae*, cuius editio prima Paris. MDCXLIV. 8. secunda autem eaque auctior ibidem MDCLXIV. 8. prodiit.

ε.) de *indulgentiis*

GREGOR. DE VALENTIA, qui confecit librum de *indulgentiis*, publicae luci expositum MDLXXXVII. MICHAEL DE MEDINA *disputationibus de indulgentiis aduersus nostri temporis haereticos*, Venet. MDLXV. 4. ANTON. DE CORDVBA, qui itidem singulari opera commentatus est de *indul-*

[redacted]

tationem proœmialem historicam de origine et pro- ulgentiarum, agitur de indulgentiis in genere, et fus antiquos et recentiores hæreticos catholicæ veri- ugnantur; tum ad tutiorem praxin morales opinio- utur. In secunda de indulgentiis in particulari; ulgentiis localibus; siue personalibus; siue realibus, rtibus, Rom. MDCCXLIII. fol. * Idem auctor ci fecit: *tractatum historico-theologicum de iubi- im anni sancti, in quo post illustriora veteris et no- ua monumenta de origine et progressu iubilæi, one- s et priuilegia, eidem annexa, exponuntur,* Rom. L. **

IIII. DE SACRAMENTO MATRIMONII

LEDESMA libro de *magno matrimonii sacra- aliquot* quæstiones Thomæ illustrandas compo- c. MDXCII. fol. Venet. MDXCV. 4. THOM. s de *sacramento matrimonii disputationum* tri- , quod opus sæpe litteris descriptum est, quum MDXCII. primam lucem vidisset, Genuæ vi- CII. Antuerp. MDCVII. MDCXIV. MDCLII. Lug- LXIX. Venetiis MDCXII. MDCCXXVI. Brixiæ Auenion. MDCLXXXIX. fol. præterea in com- dactum; *** item MART. BONACINA de *sa- trimonii*, Lugd. MDCXXII. 4. BASILIVS PON- *tu de sacramento matrimonii* libris XII. Sala- CXXIV. fol. cum *adpendice de matrimonio catho- tico*, Bruxell. MDCXXVII. et Lugd. MDCXL. fol. EREZ DE VNANOA, cuius opus de *sancto ma- ramento*, LX. disputationibus comprehensum, CXLVI. fol. prodiit: HONOR. TOVRNELY in

 præ-

alten vnd neuen theol. sachen 1751. p. 418.

141.

GAMBE *bibliothec. scriptor. societat. ies.* p. 437. AN- *biblioth. hispan. nou. tom.* II. p. 251. LILIENTHALI- r *theolog. biblioth. tom.* I. p. 985. VOGTIVM *catalog. ior.* p. 599. Opus est maxime obscœnum, spurcum, , atque ab ipsis pontificiis castigatum, non sine co- natione. Locum id habet in libris rarioribus.

prælectionibus theologicis de sacramento matri
MDCCXXX. 8. * Venit quoque in conspectum
diti: IACOB. EMMERICHII *tractatus de spon*
trimonii sacramento, Erfurt. MDCCXLVII. 8.

XIX. DE SACRAMENTO ORDINIS.

FRANCISC. HALLIER de *sacris electioni*
tionibus, ex antiquo et nouo ecclesiæ vsu, Paris.
fol. PHILIBERT. MARCHINVS de *sacramento*
crificio missæ, Lugdun. MDCXXXVIII. DOMINIC
cuius exstant: *pro sacrosancto ordinis sacram*
orthodoxæ aduersus hæresiologias Marci Antoni
in quibus pariter ecclesiæ latinæ cum græca
quam forma concordia demonstratur, Neapol.
Colon. MDCXXXVIII. 4. CAROL. WITASSE
tis ordinis et pœnitentiæ, Paris. MDCCXVII. H
NOR. TOVRNELY in *prælectionibus theologicis*
to ordinis, Paris. MDCCXXIX. 8. * Ad dogma
dum adiumenta adfert: IO. MORINI *comme*
cris ecclesiæ ordinationibus, secundum antiquos
latinos, græcos, syros et babylonios, in tres par
atque editus primum Paris. MDCLV. fol. dei
MDCXCV. fol.

[redacted]

XXI. DE PRAEDESTINATIONE

AMBROS. CATHARINVS, qui de *prædestinatione dei* libros tres scripsit, editos et separatim; et coniunctim cum aliis eiusdem opusculis, Lugdun. MDXLII. 4. * præterea autem posteritati tradidit: *summam doctrinæ de prædestinatione*, vbi adiecta est *lucubratio de veritate enuntiationum*, vna cum *summa doctrinæ de peccato originali et dialogo de iustificatione*, cuius iam supra feci mentionem, Rom. MDL. 4. ** Eiusdem argumenti scriptores sunt: GREGORIVS DE VALENTIA, qui librum dedit: de *prædestinatione et reprobatione*, MDLXXIV. *** IACOB. HACKERVS *disputatione de doctrina prædestinationis*, Friburg. MDCIX. et *analysi disputationis de prædestinationis caussa*, quam ANDR. VETIANVS sub ficto nomine *Daniel. Neidingeri* aduersus eum Mantuæ ediderat, ibid. MDCXIV. * MAXIMILIAN. SANDAEVS libris de *prædestinatione*, Herbipol. MDCXIX. 8. PHIL. FABER, cuius *disputationes de prædestinatione*, Venet. MDCXXIII. in manibus eruditorum versantur: DIDACVS RVIZ DE MONTOIA, cuius exstat opus de *prædestinatione et reprobatione hominum et angelorum*, Lugdun. MDCXXIX. fol. THOM. CAMPANELLA, loco hoc adducendus ob librum, cuius titulus est: *de prædestinatione*, *electione*, *reprobatione et auxiliis diuinæ gratiæ cento thomisticus*, Paris. MDCXXXVI. 4. Adiecta est expositio *cap.* IX. *epistolæ ad Romanos*. Deserit auctor in scripto hoc doctrinam Augustini

 gustini

[illegible] ex vnctione sacramentis, *confirmatione et extrema*, *vt vocant*, *vnctione*. Geneu. MDCLIX. 4.

* prodierunt ista cum hac inscriptione: *opuscula magna ex parte iam edita et ab auctore recognita ac repurgata*, *et a catholicis doctisque viris diligenter expensa atque probata*.

** quodam modo huc quoque referenda sunt illius scripta, quæ pro defendenda sententia sua, hominem, fide in christum præditum, per internum testimonium spiritus sancti de gratia diuina certum esse posse; nec contrarium a synodo tridentina sancitum esse, contra Dominicum Soto, composuit. Videantur: QVETIF et ECHARD *scriptor. ordin. prædicator tom.* II. p. 146. sq.

*** exstat ille etiam in volumine eius opusculorum, quod cum inscriptione: de *rebus fidei*, *hoc tempore controuersis*, Lugdun. MDXCI. in lucem exiit.

* legatur BAELIVS in *dictionar. histor. et critic.* voc. *Hacker*.

gustini et Thomæ, ac dogmata tradit haud ad hominem videlicet, solis viribus liberi arbitrii i ad gratiam se præparare: infantes, qui sine aq e vita abeant, sempiternam felicitatem consequ rentum, atque alia.* Præter hos, ad classem tinent: ADAM. BVRGHABERVS in *disputationib destinatione*, Lucern. MDCLI. CASPAR DE RIBA de *prædestinatione sanctorum et reprobatione impior* plut. MDCLII. 4. AVGVSTIN. DE HERRERA de *tione*, Complut. MDCLXXI. GERMANVS in *l' eglise romaine sur la predestination des saints et efficace*, Colon. MDCLXXXVII. 12.** IO. LAVNOI qui, post mortem eius in lucem producens, inscriptionem: *veritable tradition de l' eglise de stination et la grace*, Leod. MDCCII. 12.*** scriptorum de libero arbitrio, quos antea percen nulli itidem huc spectant.

XXII. DE CAELIBATV CLERICORVM

THOM. CAMPEGIVS de *cælibatu sacerdotum, gando*, Venet. MDLIV. MARQVARD. DE SVSA *ctatu de cælibatu sacerdotum, non abrogando*, Vene MDLXXXIV. 4. MARTIN. CROMERVS de *coniugio tu sacerdotum*, Colon. MDLXIV. 8. FRANCISC.

[redacted]

XXIII. DE PVRGATORIO

AMBROSIVS CATHARINVS de *veritate purgatorii*, gdun. MDXLII. IO. COCHLAEVS, cuius opusculum de *rgatorio*, Ingolst. MDXLIV. 8. et germanice cum titulo: *tatlein vom fegfeuer der seelen wider die neuen secten, so selbe verneinen*, ibidem MDLXXXIII. 8. lucem vidit: IO. VERNERIVS *tractatu de purgatorio animarum, post hanc am expiandarum*, Paris. MDLI. 8. IO. LENSAEVS de *um animarum purgatorio* libris II. Louan. MDLXXXIV. 8. THOLOMAEVS DE VALVERDE, qui nomen suum meriae commendauit duobus scriptis, huc spectantibus. erum prae se habet inscriptionem: *pro igne purgatorio, orum intercessionibus, sacrificiis, suffragiis et oblationibus, er. apologeticum breue*; alterum: *ignis purgatorius post vitam, e latinis patribus orthodoxis ebraeorumque doctis adsertus.* Vterque liber vna cum quibusdam aliis ctoris opusculis Patau. MDLXXXI. et Venetiis MDXC. 4. lucem prodiit. Cum his coniungendi sunt: PETR. CVDIVS, qui librum tituli huius: *vtrum detur purga, et an illud fit per ignem?* Rom. MDCXXXII. edidit: DOC. ANDRIES in *purgatorio catholice adserto*, Brug. DCXLIII. 12. ADRIAN. et PETR. DE WALENBVRCH *tracta de sanctis et purgatorio*, Colon. MDCLVI. 4.

XXIV. DE CVLTV SANCTORVM, RELIQVIARVM, IMAGINVM, PEREGRINATIONIBVS RELIGIOSIS

IODOC. CLICHTOVEVS de *veneratione sanctorum* libris obus, Paris. MDXXIII. CASP. SASGERVS de *sanctorum ocatione et eorum suffragiis*, quod scriptum primum onach. MDXXIV. 8. deinde locupletatum Tubing. DXXVII. 8. prodiit: AMBROS. CATHARINVS, cuius exnt: de *certa gloria, inuocatione ac veneratione sanctorum isputationes atque adsertiones:* * IO. HESSELIVS libro ro *inuocatione sanctorum*, contra Monhemium et Artoeum, Louan. MDLXII. 8. ** IO. GARETIVS de *sanctorum*

* exstant in eius *opusculis*, Lugdun. MDXLII. 4. editis.
** NICERONII *memoir. tom.* XXXIV. p. 389.

rum inuocatione, Gandau. MDLXX. 8. FRANCISC. AGRI-COLA de *cultu ac veneratione diuorum*, Colon. MDLXXX. 8. SEBAST. HEISSIVS, qui compoſuit *diſputation. de cultu et inuocatione ſanctorum, ac veneratione reliquiarum*, Monach. MDCI. IO. BAPT. SIGNIVS de *reliquiis et veneratione ſanctorum*, Bonon. MDCX. 4. MARTIN. BECANVS libello de *inuocatione ſanctorum*, Mogunt. MDCXVII. 8. * FRANC. A SANCTA CLARA de *ſanctorum inuocatione, imaginum veneratione*, ceter. Lugdun. MDCXXXV. 8. In primis memoranda eſt: EVSEBII ROMANI *ad Theophilum Gallum epiſtola de cultu ſanctorum ignotorum.* Auctorem illius eſſe IO. MABILLONIVM, ſatis notum eſt. Argumentum, quod in iſta pertractatum fuit, non poterat non multorum animos ad ſtudia, eam legendi, diiudicandi ac confutandi, commouere. Proinde non ſolum ſæpius formis eſt deſcripta: primum Pariſiis MDCXCVIII. 4. deinde ſeparatim Pariſ. MDCCV. 12. et Vltraiect. MDCCVII. 12. ac coniunctim cum aliis eiusdem ſcriptis;** ſed etiam tres illius interpretationes gallicæ adornatæ ſunt. Fuerunt nonnulli, qui aduerſus eam ſcriberent. Prodiit: *réponſe a vne lettre de Iean Mabillon ſur le ſaints des catacombes*, Colon. MDCXCVIII. 12. reſpondit autem MABILLONIVS in *commonitoria epiſtola ad Claudium Eſtiennot.**** Spectant [illegible]

...II. 8. CAROLI STENGELII de *reliquiarum cultu, ...ine ac miraculis*, Ingolstad. MDCXXIV. 8. IO. ...on de *cura ecclesiae pro sanctis et sanctorum reliquiis ...ificiis, ab omni falsitate vindicandis*, Paris. MDCLX. 8. ...cum Mabillonio, paullo ante memorato, maius ...n ac studium, veritatem rei huius inuestigandi, ...iqui eiusmodi auctores,. monstrauit; item liber ...*ration rendue aux reliques des saints, selon l'esprit ...ise et purgée de toute superstition populaire*, Auen. ...CLIII. 12.* ac scripta alia, infra memoranda. De ...ibus ac quem illis dandum esse, curiae romanae ad-...struunt, religioso honore commentati sunt: NICOL. ...ERVS de *typica et honoraria imaginum adoratione*, ...is duobus, Louan. MDLXIX. 8. ** IO. MOLANVS ...ibro de *picturis et imaginibus sacris*, Louan. MDLXX. 8. ...*in historia imaginum, pro earum vero vsu contra abusus*, ...mor libris, Antuerp. MDCXVII. MDCXXVI. 8. EMANVEL ...ICA de *cultu sacrarum imaginum*, Viln. MDLXXXVI. 4. ...IMVS PRADES in *historia adorationis et vsus sanctarum* ..., sermone hispanico scripta, Valent. MDXCVI. 4. ...HAGERVS in *der rettung der ehre gottes in vereh-...der bilder gottes*, contra Theophilum Mosanum, ...MDCXXII. 4. *** IO. CHRISTOPH. HVNOLDVS ...*ecclesiae christianae romano-catholicae erga angelos ...que beatos; nec non venerandas eorum imagines*, Erfurt. ...MDCCXLIII. cui IO. HENR. BOHNIVS opposuit: *veritatem ...ntiam ecclesiae euangelicae eiusque doctrinae, praesertim ...cultu beatorum et imaginum, adsertam et vindicatam*, ...dem MDCCXLIX. 4. * In peregrinationibus religiosis ex-...andis ac vindicandis versati sunt: IAC. GRETSERVS, qui

...MDCCXIV. *febr.* p. 313.

...*oires de Trevoux* MDCCXIV. *febr.* p. 313.
...uit etiam *tractatum de imaginibus*, anglice scriptum, Louan. ...XVII. 8. vbi ostendit, eas non esse frangendas; licere ..., vt istis honor habeatur.

...ANVS ediderat: *grundliche rettung der predigt Abr. Sculteti ...gemaehbildern*, Hanou. MDCXX. 4. Nomen illud ... [illegible] CHRISTOPH. BECKMANNVM, seruestanum, ...ectura est apud PLACCIVM *theatr. pseudonymor.* p. 451. ...[illegible] *biblioth. volum.* V. p. 210.

qui edidit: de *sacris et religiosis peregrinatio*
quatuor, Ingolstad. MDCVI. 4. et *examen tracta*
de peregrinationibus, * ibidem MDCVIII. **
LOARTE *tractatu de sacris peregrinationibus*, *s*
indulgentiis, qui ab auctore italice scriptus e
emissus est Venetiis MDLXXV. in latinum aute
nem conuersus a *Ioanne Gelderman*, prodii
MDCXIX. 12. IO. STALENVS in *vindiciis sancta*
grinantium, Colon. MDCXLIII.

XXV. DE BEATA VIRGINE MARIA

a.) generatim

multi singulari studio ea persequuti fuerunt
virginis Mariae vitam, virtutes, miracula, laud
um, cultum imitationemque pertinent. Ad e
rum pertinent: AMBROSIVS CATHARINVS
consummata gloria solius christi et diuae virginis:
CISC. COSTERVS *meditationibus de vita et laud*
Mariae virginis, Antuerp. MDLXXXVII. 8. quae
manice Dilling. MDLXXXVIII. 8. prodierunt:
ANTON. DELRIVS *opere Mariano de laudibus b*
virginis, quod quatuor constat partibus, Lugd.
ALV. ARIAS in *encomiis sanctissimae eucharistiae et*
virginis Mariae, *ex sacra scriptura depromtis*

[redacted]

... PALVDANVS, qui compoſuit: *apologeticum marianum, in quo catholica de ſacratiſſima deipara et illius praerogatiuis ſententia ex ſcripturis, conciliis et patribus contra antimarianos propugnatur*, Louan. MDCXXIV. 4. THEOPH. RAYNAVDVS *nomenclatore mariano*, ſcilicet titulorum eius, Lugd. MDCXXXIX. 8. item HONOR. NIQVETVS in *nomenclatore mariano; ſiue nominibus ſanctae virginis ex ſcriptura et patribus*, Rotomag. MDCLXIV. Adiicio: IO. EVSEB. A NIEREMBERG, ob varios libros, quos honori ac laudibus Mariae conſecrauit, cuiusmodi ſunt: de *adfectu et amore erga Mariam virginem*, Antuerp. MDCXLV. 12. *tropaea mariana; ſeu de victrice miſericordia deiparae*, ibid. MDCLV. fol. *virgo victoriata; ſeu de patrocinio beatae virginis*, Lugdun. MDCLX. MAXIMIL. SANDAEVM, qui multas imagines virtutum Mariae deſcripſit, ac ſingulares libros, inſtructos titulis: *Maria ſtella myſtica: ſol myſticus: luna myſtica: horologium myſticum: mons myſticus: flos myſticus: mundus myſticus: gemma myſtica: aquila myſtica* atque alios Coloniae ac Mogunt. edidit: CHRIST. DE VEGA, qui *theologiam marianam* exarauit, Lugdun. MDCLIII. fol. Praeter hos, multos alios generis huius ſcriptores adducere poſſem; conſulto autem ab eorum enumeratione abſtineo, ne quid nimis longum idque inutile ſuſcipiam. Qui, vel mediocri iudicio praeditus, ad verum a falſo: ad bonum a malo diſcernendum valet, ille facile intelligit, qualis pretii: qualis dignitatis pleraeque ſint harum commentationum. Id addo, *lettre à mr. Abelli, touchant ſon livre de l'excellence de la ſainte vierge*, MDCLXXIV. prodiiſſe, vbi auctor, qui GERBERONVS eſſe dicitur, Abelli librum ea de cauſſa caſtigauit, quoniam in eo Maria laudibus, dei propriis, efferatur; item ADRIANVM BAILLETVM librum *de la deuotion a la ſainte vierge*, Pariſ. MDCXCIV. 12. iuris publici feciſſe,* quumque iſte non omnibus ſe probaret, duo ſcripta ei oppoſita eſſe, quorum

* prodiit etiam liber hic cum *auis de la ſainte vierge à ſes deuots indiſcrets et la lettre de mr. de Tournay ſur ces auis*, MDCLXXXIX 12. de quo iam memorato ſcripto: *auis de la ſainte vierge*, cetera videatur PLACCIVS *theatr. anonymor.* num. 798.

rum alterum huius tituli eſt: *memoire adreſſé* *ne, touchant le liure de la deuotion à la ſainte* alterum autem: *lettre à m. Hideux curé des S* *ſur ſon adprobation au nouueau liure de la deuotion* Leod. MDCXCIV. 12. Qui plures ſcriptores adeat ille HIPPOLYTI MARRACCII *bibliothecam* *alphabetico ordine digeſtam et in duas partes di* *auctores, qui de Maria dei parente virgine ſcripſer* *cenſione operum, continentur*, Romæ MDCXLVIII. quod rarum eſt et duabus conſtat partibus. * auctor hic: *polyantheam marianam*, Colon. MDC virginis Mariæ honorifica nomina, laudes, vi variis monimentis percenſentur.** In vtroque lib ille maxime ſuperſtitioſam et in deum: præcipu iniurioſam pietatem erga Mariam. Rebus illius dis ac laudandis tantam operam nauauit totq confecit libros, vt qui eo ſit ſuperior, inter auctores vix vllus reperiatur. ***

β.) de *immaculata Mariæ conceptione*

tanta eſt eorum copia, qui de beatæ virginis ne expoſuerunt, vt ſi quis ſingulos adcurate velit, facili negotio integrum volumen de ill bibliothecam, conficere poſſit. * Scripta ipſa nos peruenerunt, præcipue franciſcanis ac d

[redacted]

originem suam debent, suntque inter se contraria, quum auctores sententiis suis discrepant ac franciscani pro immaculata Mariæ conceptione pugnant; dominicani autem, plerique saltem illorum, ei aduersantur ac maculatam conceptionem docent. Quoniam animus mihi est, quosdam tantum, hosque inprimis recentiores, percensere, ne iusto modo longior sim, adduxisse sufficiat: AMBROSIVM CATHARINVM, cuius *disputationis pro immaculata diuæ virginis conceptione libri tres*, primum Senis MDXXXV. deinde cum aliis eius opusculis Lugdun. MDXLII. 4. prodierunt: IOSEPHVM MALDONADO in *armamentario seraphico pro tuendo titulo immaculatæ conceptionis*, Madrit. MDXLVIII. fol. IOANN. ROA DE AVILA, qui composuit *apologiam pro immaculata beatæ virginis conceptione*, Braccian. MDCXIV. 4. VINCENTIVM IVSTINIANVM ANTISTIVM in *tractatu de immaculata conceptione virginis Mariæ*, qui lingua hispanica conscriptus non solum Oscæ et Valentiæ; verum etiam a morte auctoris Madrit. MDCXV. 8. et Maioric. MDCXVI. 12. lucem adspexit; gallice autem versus studio ANTONINI THOMAE sub titulo: *traité de l'immaculée conception de la tres-sainté vierge Marie, mère de dieu*, Parif. MDCCVI. 12. * cuius auctor quamuis in dominicanorum ordinem esset adscriptus; tamen sententiam de immaculata Mariæ conceptione amplexus est. In eorumdem scriptorum numero sunt: IO. BAPTISTA DE LEZANA, a quo accepimus *apologiam pro immaculata conceptione beatæ virginis*, Madrit. MDCXVI. 4. IO. PERLINVS, cuius exstat: *apologia scholastica pro Mariæ ab originali debito immunitate*, Lugdun. MDCXXX. 4. FRANCISC. DE AMOLAZ in *deiparæ triumpho ab originali*, Barcinon. MDCLV. 4. IO. EVSEB. NIEREMBERGIVS in *operibus parthenicis*, Lugdun. MDCLIX. fol. quibus varii libri, huc spectantes et antea separatim editi, continentur, vti sunt: de *perpetuo obiecto festi immaculatæ conceptionis virginis Mariæ*:

* vide ANTONIVM *biblioth. hisp. nou. tom.* II. p. 262. *memoires de Trevoux* MDCCIX. *februar.* p. 303.

ria: theoria de veritate concepta deiparæ absqu li, ex canonicis atque orthodoxis fundamentis; fyllabus de explicata ab ecclesia et patribus fcri maculata conceptione, atque alii: * PETRVS ASTORGA, cuius fequentia fcripta in luce *armamentarium feraphicum pro tuendo immacu nis titulo*, Madrit. MDCXLVIII. fol. antea addu MALDONATO tributum, quia hic communen id elaborandúm adhibuit: *noua litteralis* cat, *pro myfterio immaculatæ virginis Mariæ* drit. MDCLVI. 4. *fol veritatis cum ventil candida aurora Maria in fuo conceptionis* MDCLX. fol. *nodus indiffolubilis de concept ventris*, ceter. Bruxell. MDCLXI. 8. iter MDCLXIII. 4. ** *militia immaculatæ concep ria contra malitiam originalis infectionis* MDCLXIII. fol. atque alia, quæ et latine fcripfit. *** Inprimis a me memorandus NOIVS. Edidit ille *prefcriptions touchant la notre dame*, Parif. MDCLXXVII. 12. atque fuam contulit, vt opinionem ex hominum ret, Mariam fine naturali mentis deprauati prodiiffe; quam tamen tueri voluit TREVER fus Launoium fcripfit: *refutation d'vn libel*

auctoritate dominicani hac in caussa maxime nituntur, a sententia de immaculata conceptione Mariæ haud alienum fuisse; vtitur autem argumentis nullius momenti: vanis ac futilibus. Addantur: BALTHAS. ALFFIVS *de Maria, peccato immuni*, Hildes. MDCCVII. THOM. STROZZA in *controuersia de conceptione virginis Mariæ* ac plures alii.*

§. XVI.

POSTQVAM adhuc enarraui, quales romani præsu... sectatores theologiæ dogmaticæ illustrandæ operam dederint, ordo postulat, vt nunc reformatæ ecclesiæ ...tores recenseam, qui in eodem scribendi genere ver... sunt. Ab initio repurgatæ religionis vsque ad no... ...m ætatem exstiterunt, qui id sibi concreditum esse, ...rent, vt ecclesiæ suæ dogmata explicarent hancque ...em vel compendia; vel systemata, quemadmodum ...antur, in lucem emitterent. Non eamdem horum ...orum esse rationem, quisque facile perspicit. Siue ...m ad tempus, quo isti prodierunt; siue ad modum, ...o sunt conscripti; siue ad pretium, illis statuendum, ...um aduertimus, illi inter se differunt. In iis, qui ...uis sunt antiquiores et ad seculum sextum ac de... ...um pertinent, tractandi ratio deprehenditur sim... ..., naturalis, a barbarie ac philosophicis subtilitatibus ...ota. Ad ordinem hunc sequentia scripta referri ...ent:

VLRICI ZWINGLII *commentarius de vera et falsa religione*, ad Franciscum I. galliarum regem, Tigur. MDXXV. 8. Exstat alia editio, itidem tiguriana; cuius ...nus autem omissus est. Continentur eo articuli fidei, ...osque auctor non solum explanat; verum etiam inter... ...um iis repugnat, quæ ipsi falsa videntur. ** Scripsit

 præterea:

* vberiorem horum scriptorum notitiam suppeditant præ aliis: WADDINGVS in *scriptoribus ordinis minorum*: QVETIF et ...ECHARD in *scriptoribus ordinis prædicatorum*: ANTONIVS *bi...bliothec. hispan. nou.* quorum operum præcipue *indices materiarum* ...consuli possunt, vbi nomina huiusmodi auctorum sub titulo ... *Mariæ, eius conceptio* coniunctim indicantur.

** ...stat in eius *oper. tom.* II. p. 158.

præterea: *breuem et christianam in euangelica isagogen*, MDXXIII. eaque expofuit de peccato, euangelio, de abrogatione legis, de idolis; bus, de miffa.* Quodam modo etiam fpecta dem cum *fermo Bernæ habitus* et a *Rudolph. Gual* num fermonem translatus, quia eo fidei fuæ huiusque expofitionem exhibet;** tum *christi uis clara expofitio*, paullo ante mortem ad ftianum exarata et cum præfatione *Henric.* MDXXXVI. edita:***

HENRIC. BVLLINGERI *compendium ri ftianæ*, quod prodiit germanice, Tigur. MDXCVIII. 8. latine redditum, Tigur. MDI MDLXIX. 8. ac gallice Geneu. MDLXII. 16.*

IO. CALVINI *inftitutio chriftianæ religion* Franciæ, opus maxime celebratum et fæpenu expreffum. Primam lucem adfpexit id Bafil. quæ editio rariffima eft et quemadmodum BEZA ** loquitur, *operis longe maximi rudin* bet. Factæ funt poftea libri huius infigne atque emendationes ifteque præftantiorem rece Poftquam is primum prodierat, litteris iteru eft, Argentorat. MDXXXIX. fol. quæ editio tum rara eft atque eam ob cauffam memo

[redacted]

s aliæ, hoc ordine: Argentorat. MDXLIII. Geneu. :V. fol. ibidem MDL. MDLIII. MDLIV. MDLIX. fol. cuius titulus eſt: *inſtitutio chriſtianæ religionis, in libros hunc primum digeſta certisque diſtincta capitibus ad methodum: aucta etiam tam magna acceſſione, vt opus nouum haberi poſſit:* item Lauſ. MDLXXVI. 8. MDLXXXV. 8. MDXC. fol. MDXCII. 8. Pariſ. MDCVII. fol. MDCXVII. fol. Lugdun. Bat. MDCLIV. fol. Amſte- LXVII. fol. Reliquas editiones tacitus prætereo; autem verſionum, quæ factæ ſunt, merito men- facio. E natiuo ſermone translatus eſt liber hic licum, Londin. MDCXXXIV. hiſpanicum MDXCVII. icum, Francofurt. MDCXXIV. 4. germanicum, Hei- MDLXXII. fol. gallicum, quæ interpretatio ab uino adornata eſſe, perhibetur: belgicum, et vt memoriæ prodiderunt, græcum. In epitomen hanc redegerunt; vel illuſtrarunt: BEZA, AEVS, OLEVIANVS, PISCATOR atque alii. laudem atque exiſtimationem illa habet, non apud Caluini ſectatores; ſed etiam alios; nec im- Vbi enim a ſententiis, reformatorum propriis, mus, opus hoc egregium eſſe, omnino pronun- eſt. Monſtrat id auctoris ſummum ingenium ium: ſingularem eruditionem ac latine ſcribendi m, non mediocrem. Speciatim quæ præmiſſa eſt, io magnum comparauit ſibi honorem.*

ODORI BEZAE *quæſtionum et reſponſionum chriſtia- libellus, in quo præcipua chriſtianæ religionis capita* ἐπιτομήν *proponuntur,*** ac *theſes theologicæ*, in geneuenſi diſputatæ ſub *Beza et Fayo*, Geneu. MDXCI.

re; rem autem ſatis probauit LIEBIVS *diatrib. de pſeudono- Io. Caluini* p. 26. conf. IO. VOGTIVM *catalog. hiſtorico-cri- librorum rariorum* p. 162. ſq.

FABRICII *hiſtor. bibliothec. part.* VI. p. 178. LILIENTHA- *theolog. bibliothec tom.* I. p. 736. inprimis autem legenda *hiſtoria litteraria de Caluini inſtitutione religionis chriſtianæ*, exſtat in GERDESII *miſcell. groning. tom.* II. *part.* I. 51.

s *eius tractationum theologicar. volum.* I. p. 669.

MDXCI. 8. Continetur illis epitome locorum
corum: *

ANDR. GERARDI, a patria HYPERII dicti,
theologiae; siue praecipuorum christianae religionis loc
munium libri tres. Editi sunt, vt videtur, MDL
auctoris obitum, qui adeo opus hoc ad finem l
ducere potuit. Constitutum ipsi fuit, omner
giam dogmaticam ad sex capita; siue locos reuc
que de *deo*, *creatura atque homine*, *ecclesia*, *doc*
et euangelii, *signis*; *seu sacramentis* et *consummat*
autem priores tantum absoluit, quum ipsi minu
longiore vita frui. Denuo libri hi in lucem pr
Basil. MDLXVIII. 8. vna cum WIGANDI ORTHI
de Hyperii vita et obitu. Commendant auctoris
nem peritiamque elegantis latinitatis, ob qua
illius scripta, praesertim *varia opuscula theologi*
MDLXX. 8. et *topica theologica*, Basil. MDLXXII
mediocrem laudem habent:

WOLFGANGI MVSCVLI *loci communes theol*

Robert. Massonii: Tigur. MDLXXXVII. fol. Heidelberg. MDCXIII. MDCXXII. fol. quae editio locupletata est ac praeter alia, accessit IOSIAE SIMLERI *oratio de vita et obitu Petri Martyris*, Geneu. MDCXXIV. fol. Amstel. MDCLVI. fol. Quum quae liber hic complectitur, ex auctoris variis scriptis, praesertim commentariis in scripturam sacram, sumta sunt, minus quidem exhibet iste adcuratiorem ac iusto ordine connexam explanationem dogmatum fidei; ad haec tamen illustranda non contemnendum vsum praebet. Secundum volumen continet opuscula, a MARTYRE de sacra coena et caelibe vita virorum ecclesiastici ordinis composita; tertium autem ea, quae publicam lucem nondum viderant. Vtrumque iterum litteris descriptum est Basil. MDXCI. et MDXCII. fol. *

Praeter iam memoratos scriptores, huc referendi sunt: CASPAR IOHNIVS in *synopsi; siue delineatione methodi theologiae:* in *methodo theologiae plene conformata:* in *idea locorum communium theologicorum ac synopsi totius corporis doctrinae Philippi, thesibus comprehensa:* ** MATTH. MARTINIVS, cuius *rudimenta theologiae*, Herborn. MDXCVIII. 8. prodierunt ac postea saepe recusa sunt: MATTH. VIRELLVS in *religionis christianae compendio*, MDLXXXVII. 8.*** HIERONYM. ZANCHIVS in *compendio doctrinae christianae*, Neustadt. MDXCVIII. 8. STEPHANVS SZEGEDINVS, ad locum hunc ideo adducendus, quia reliquit: *locos communes theologicos de deo et homine* cum confessione de trinitate, ita concinnatos, vt omnia in tabulas redegerit, Basil. MDXCIII. MDXCIX. MDCIX. * Ad hos nonnulli adiungunt VICTORINVM STRIGELIVM et CHRISTOPH. PEZELIVM, tamquam Philippi Melanchthonis sectatores hoc-

 que

* vide WOOD in *Athen. oxon. tom.* I. p. 198. NICERONII *memoires pour seruir a l'histoire des hommes illustres dans la republique des lettres, tom.* XXIII. p. 239. *bibliothec. tellerianam* p. 46.

** comprehenduntur *tom.* I. eiusdem *operum.*

*** HYDE in *catalog. libror. bibliothec. bodleianae part.* II. p. 236. refert VIRELLI *fundamentum christianae religionis*, hungarice, Vltraiect. MDCLVII. 8.

* vide CZVITTINGERI *specimen Hungariae litteratae* p. 364. Nonnulli dubitant, auctorem hunc reformatis adnumerandum esse.

que nomine in reformatorum partem prope Melanchthonem ducem sequutus, edidit *locos* tribus partibus, Neapol. Nemet. MDLXXXII. 4. *argumenta et obiectiones de praecipuis articul doctrinae, cum responsionibus, quae passim exstan Philipp. Melanchthonis*, Neapol. Nemet. MD MDXCI. 8.

§. XVII.

Secvlo post natum christum septimo longe plures inter reformatos exstiterunt, q niorem dogmatum disciplinam illustrandam hiberent, eo consilio, vt ista meliorem ret. Quam in rem multi ab antea vsit hanc tractandi, ratione discesserunt ac coep res scholasticos in rebus pariter harumque vocibus sequi; ita autem nonnumquam runt magis obscure ac subtiliter; quam p commode. Qui praeterea post synodum d ac certamina de gratia diuina, inter ipsos refo rumque sectas, vti adpellantur, *particularis uersalistarum*, *absolutorum* ac *hypotheticorum* hoc commentandi genus accesserunt, illi no compendiis ac systematibus suis animos ad l uerterunt; sed etiam pro diuersis sectandi st

[redacted]

antithefes apologeticas, Francofurt. ad Oder. eodem anno oppofuit ac BALDVINVS ad has dedit: *antithefes apologeticas*, itidem MDCXVII. 4.* Praeter compendium hoc, PELARGVS ad pofteros transmifit: ἐξέτασιν *locorum theologicorum pene omnium*, Francof. MDXCVI. 4. *hypomnemata in locos theologicos aliquot Melanchthonis*, Francof. ad Oder. MDXCVII. 8. *difputationes theologicas, quae in* ἐξετάσει *non reperiuntur*, ibid. MDCII. 4. *ideam locorum communium; feu articulorum chriftianae fidei per thefin et antithefin*, ibidem MDCIV. 8. *repetitionem praecipuorum chriftianae fidei articulorum*, ibidem MDCVI. 4. MDCVIII. 8. *epitomen vniuerfae theologiae; fiue explicationem* IV. *librorum Damafceni de orthodoxa fide*, ibidem MDCVII. **

GVILIELMI BVCANI *inftitutiones theologicae; feu locorum communium ex dei verbo et praeftantiffimorum theologorum orthodoxo confenfu expofitorum analyfis*, Brem. MDCIV. 8. Geneu. MDCXII. MDCXIV. MDCXVII. MDCXXV. MDCLVIII. 8.***

LVCAE TRELCALTII *locorum communium facrae theologiae inftitutio*, Lugdun. Batau. MDCIV. 4. Geneu. MDCXI. 8. Hanou. MDCX. MDCXXI. 12. Amftelod. MDCLI. 12. Acceffit CONRADI VORSTII *index errorum ecclefiae romanae vna cum antidoto:**

BARTHOLOMAEI KECKERMANNI *fyftema theologiae*, Hanou. MDCVII. 8.**

* confer KORTHOLTI *prodromum ingenui theologiae cultoris* p. 4.

** FABRICII *biftor. bibl. part.* IV. p. 121.

*** *inftitutiones* hae in Anglia iuffu regio publice flammis traditae funt, quod cur factum fit, in VOSSII *epiftolis* p. 33. narratur: adde SCHELHORNIVM *amoenitat. litterar. tom.* VIII. p. 490. FABRICIVM *biftor. biblioth. part.* VI. p. 179. VOGTIVM *catalog. libror. rarior.* p. 153.

* TRELCALTIORVM, fenioris et iunioris, *opufcula theologica* Lugd. Batau. MDCXIV. 8. prodierunt, in quibus et illius *compendium locorum communium* et *fynopfis theolog.* funt.

** carpitur merito, quod philofophiae iufto plus tribuerit in fanctiore doctrina. Sumfit fibi, myfterium trinitatis ex natura per humanae rationis vim demonftrare, quemadmodum notum eft. Satis inepte ac temere *lib.* 1. *fyftemat. theolog. cap.* 4. p. 54. pronuntiauit, deum lucem fpiritus fancti per duas illas plane diuinas difciplinas, metaphyficam et logicam, in mentibus homi-

num

IO. PISCATORIS *volumen thesium theologicar* Nass. MDXCVI. 8. et *theses theologicæ*, quatuor vol Herborn. MDCVII. sq. 8.

AMANDI POLANI A POLANSDORF *syntag gia christianæ*, duobus tomis, Hanouiæ MDCX annum prior tomus præfert; posterior vero MDC tum id se commendauit hocque nomine post editionem, sæpe litteris descriptum est atque i prodiit: Geneu. MDCXII. fol. Erfurt. MDCXXIV. MDCLV. fol. Grœn. MDCXCIX. fol. Opus est c nec solum fidei; sed etiam vitæ dogmata comp pro regulis methodi scholasticis, satis distincte a cue tradita.* Exstant quoque auctoris: *enchiria rum theologicorum*, Basil. MDXCV. MDCI. 8. *syllog theologicarum*, tribus partibus, Basil. MDXCVII. 8. *nia catholica; seu consensus dogmatum ecclesiæ refo veteris apostolicæ catholicæ*, ibidem MDCVII. 8. a opuscula:

DAVID. PAREI *decuria collegiorum theologicor* delberg. MDCXI. 8.** cui addo: *compendium* concinnatum a theologis academiæ lugdunensis, MDCXI. 8. item HERMANNI RAVENSBERGER *theologicum*, Groning. MDCXVI. 4.

IO. HENRICI ALSTEDII varia scripta, non

[redacted]

postquam Basil. MDCXXVI. 8. in lucem exierat, tantam apud reformatos auctoritatem nactum est, vt in variis eorum academiis fuerit explicatum: iterum atque iterum Amstelodami ac Lugdun. Batau. formis expressum atque in sermonem anglicum et belgicum conuersum:

GVILIELM. AMESII *medulla theologica*, cuius plures editiones adornatæ fuerunt, quippe Amstel. MDCXXVII. 8. MDCXXXIV. MDCXLI. MDCLIX. 12. atque aliis temporibus:

LVDOV. CROCII *syntagma theologiæ*, Brem. MDCXXXVI. 8. Prodierunt quoque eius *dissertationes exegeticæ et apologeticæ pro syntagmate*, Brem. MDCXLII. 8. PAVLL. VOLCKMANNVS autem edidit *theses theologicas syntagmatis* huius, Colon. Brandenb. MDCCXII. 8.

IO. MACCOVII *loci communes theologici*, qui quum Franeck. MDCXXXIX. 8. prodiissent, isti post auctoris mortem locupletiores atque emendatiores editi sunt a *Nicol. Arnoldo* Franeck. MDCL. 4. et Amstelod. MDCLVIII. 4. Præter librum hunc, MACCOVIVS posteris reliquit: *distinctiones et regulas theologicas et philosophicas*, Amstelod. MDCLVI. 12. MDCLXIII. 12. Nouiomag. MDCLXXX. 12.* *quæstiones theologicas*, Franeck. MDCXXVI. sq. 8. *collegia theologica*, Amstelod. MDCXXIII. 8. Franeck. MDCXXXI. 8. ibidem MDCXLI. 4. Exstitit inter primos, qui apud reformatos operam ad id adhibuerunt, vt scholasticam rationem, theologiam tradendi, in pristinum locum restituerent: **

SAMVELIS MARESII *systema theologicum*, non semel formis expressum. In lucem id prodiit, Groning. MDCXLV. MDCXLIX. MDCLIX. 12. et cum adnotationibus MDCLXXIII. 4. Geneu. MDCLXII. 4. *** Auctorem ab vsu philosophiæ scholasticæ non alienum fuisse atque opus mediocris dignitatis exhibuisse, facile patet.* PHILIPP. LVDOVIC. HANNEKENIVS edidit: *obseruationes fideles in totum systema theologiæ Maresii*, Giess. MDCXCI. 4.

ANTONII

* in *catalogo librorum bibliothec. bodleianæ tom.* 1. p. 419. memoratur editio londinensis anni MDCLVI. 8.

** confer BAELIVM *dictionar. histor. et critic.* voce *Makowski.*

*** in *bibliothec. cypriania* p. 957. et *læscheriana part.* 1. p. 247. adducitur editio systematis huius formæ duodecimæ annique MDCLXXIII. conf. BAELIVM *dict. loc.* voce *Maresius.*

* LILIENTHALII *theolog. biblioth. tom.* 1. p. 744.

ANTONII WALAEI *loci communes theologici*, Lugdun. Batauor. MDCXL. 4. qui et cum IOANN. POLYANDRO, ANDR. RIVETO et ANTON. THYSIO auctor est *synopseos purioris theologiae disputationibus* LII. *comprehensae* atque editae Lugdun. Batau. MDCXXV. XXXII. XLII. LVIII. 8. *

HENRICI ALTINGII *loci communes*, quorum duae sunt partes. Prior exhibet didacticam: posterior elenchticam theologiam: **

IO. CLOPPENBVRGII *aphorismi theologiae christianae*, Franeck. MDCXLVIII. 12. *exercitationes super locos communes theologicos*, quibus praecipua capita christianae doctrinae explicantur | ac defenduntur, Franeck. MDCLIII. 4. Ad quae scripta adiungendum est eiusdem *syntagma exercitationum selectarum theologicarum*, Franeck. MDCLV. 4. quo protheoria theologiae christianae ac disputationes de foedere dei: testamento veteri et nouo atque aliis argumentis continentur: ***

LEONARD. RYSSENII *summa theologiae didactico-elenchticae*, Bern. MDCXLIX. MDCXC. MDCCIII. MDCCXXXI. 8.

FRANCISCI GOMARI *locorum communium theologico-*

ne, quod legatur, dignum eſt, licet mors impediuerit, quo minus opus hoc debitam perfectionem conſequutum ſit. Auctor dogmata non tantum explicat ac confirmat; verum etiam aduerſarios refellit:

IACOBI ALTINGII *methodus theologiæ didacticæ*, Groning. MDCL. 12. Amſtelod. MDCLVI. MDCLXII. 12. Tigur. MDCLXXII. 12. * quæ non rationem ſtudii theologici oſtendit, quemadmodum inſcriptio indicare videtur; ſed compendium theologiæ dogmaticæ continet.

MARCI FRIDERICI WENDELINI *chriſtianæ theologiæ ſyſtema maius*, poſt auctoris obitum Caſſel. MDCLVI. 4. in lucem editum, quod apud reformatos magnam exiſtimationem ac laudem ſibi adquiſiuit, præſertim quia res docte, perſpicue ac diſtincte explanauit. Reliquit præterea, veluti ſyſtema minus; ſiue compendium, *chriſtianæ theologiæ* libros duos, Hanou. MDCXXXIV. 8. Amſtelod. MDCXLVI. MDCL. 12. Francof. MDCLXV. 12. Marp. MDCC. et adhuc ſæpius in lucem productos. ** Eiusdem *exercitationes theologicæ vindices pro theologia chriſtiana* ad theologiam polemicam pertinent hancque ob cauſſam de iis iam taceo:

GER. IO VOSSII *theſes theologicæ et hiſtoricæ de variis doctrinæ chriſtianæ capitibus*, Hag. comit. MDCLVIII. 4. *** Propoſuit illas diſputandas in academia leidenſi; nec ſolas theſes exhibuit; ſed eas quoque explicuit atque illuſtrauit:

IO. HENRICI HOTTINGERI *curſus theologicus, methodo altingiana conſcriptus*, Duisb. MDCLX. 8. et Tigur. MDCLXVI. 8. Acceſſit eiusdem *vrim, id eſt, oratio, theologi theoretici ideam exhibens*. Nonnulli ſcriptoribus, iam enarratis, adnumerant MARCVM BEVMLERVM ob *hypotypoſin theologiæ*, Tigur. MDCVII. 8. et IOANN. ACRONII *ſyntagma theolog.* Groning. MDCV. 4.

§. XVIII.

* eſt in eius *oper. tom.* V. p. 71.

** FABRICII *hiſtor. bibliothec part.* VI. p. 179. LILIENTHALII *theol. bibl tom.* I p. 743.

*** exſtant inter *tractatus* eius *theologicos*, qui, coniunctim Amſtelodam. MDCCI. fol. editi, partem *operum* eiusdem conſtituunt.

§. XVIII.

Eodem ſeculo ſeptimo et decimo pariti et decimo, præter adhuc a me enarrata, p formatorum doctorum ſcripta dogmatica lucem prodierunt et multa illorum laudem mationem ſibi compararunt; nec præter m virtutes præferunt, ad librum commend aptas. Qui in illis conficiendis verſati ſi nonnulli cogitationes ad id contulerunt, dogmaticam a ſcholaſticorum ſubtilitatibu poſtquam iſtæ reuocatæ fuerant, purgarent rationem inirent, diuiniorem doctrinam trad omnes tamen eamdem viam hac in re ſequuti tis *methodus fœderalis*, vti adpellatur, plac cundum ordinem fœderum, a deo factor minibus ſempiternæ felicitatis cauſſa, de diſponuntur, hique Ioannem Cocceium di runt. Ad horum ordinem pertinent:

io. cocceivs, qui nullum quidem th ma, ad methodum fœderalem adcommodatu in doctrina tamen de fœderibus diuinis inu gens fuit ac ſpecimen dedit in *ſumma doctri teſtamento dei*, quæ quum MDCXLVIII. prod

uditione et statu ecclesiae dei sub triplici oeconomia rum ac testamenti veteris ac denique noui libri stelod. MDCLXXIII. 8. ibidem MDCLXXXIII. et 4. Francofurt. MDCXCVIII. 4. et Basil. MDCCXVIII. 4. it, et laudem industriae, eruditionis atque vtilitatis: *

CISCVS BVRMANNVS, qui edidit: *synopsin theologiae speciatim oeconomiae foederum dei ab initio seculorum consummationem eorum.* Constat illa duobus tomis, prior veteris; posterior autem noui testamenti complectitur. Inter libros, qui in hoc genere, iure locum tuetur. Multum orbi erudito, Coccei adseclis, se commendauit hancque ob semel; sed iterum atque iterum exiit. Lucem mum adspexit Traiect. ad Rhen. MDCLXXI 4. dem MDCLXXXI. MDCLXXXVII. 4. Geneu. MDCXCI. CXCI. 4. Franecker. MDCXCIX. 4. ** Additum *de studio theologico, feliciter instituendo.* Ex e confecta est alia huius tituli: *synopsis synopseos speciatim oeconomiae foederum dei*, cet. Amstelod.

LEYDANVS, cuius exstat: *corpus theologiae christianae quindecim locos digestum*, atque in duos tomos Lugdun. Batau. MDCLXXXVI. 4. Auctor partim cartesianae; partim cocceianae theologiae dogmata; in reliquis autem rigidam reformatorum sectam

---

* ENVS edidit *exercitation. ad compendium oeconomiarum I. Momma*, Seruest. MDCCXVIII. 8. conf. *acta eruditor.* XIX. p. 111. *abgesonderte bibliothek. part.* 13. p. 1121.

** CHIVS *theolog. christian. libr.* 11. *cap.* 15. §. 6. seq. p. 94. BVRMANNVM in *synopsi libr.* 1. *cap.* 25. p. 143. sq. vbi ipotentia dei exponit, quaedam ad verbum ex SPINOgicasti *metaphysicis cap.* 9. descripsisse. Defensionem quirmanni suscepit atque ipsi exprobratum cum Spinoza sum, veluti calumniam, depellere voluit VAN DER EN *dissertat. de λόγῳ aduersus* Io. *Clericum* p. 175. LIMBVRGIVS autem monstrauit, se nihil dixisse, nisi quod esset num, in libello, qui postea tertiae *theologiae* eius *christianae* ioni adiectus est.

ſectam ſequitur ac ſententiam ſupralapſari
tuetur:*

IO. BRAVNIVS, cuius induſtriæ debem
fœderum; ſiue ſyſtema theologiæ didacticæ et elen
qui multis, præſertim cocceianis, valde ſ
Documentum rei huius præbent editiones,
natæ. Poſt primam eamque amſtelodar
MDCLXXXVIII. 4. prodiit ille in lucem itide
MDCXCI. 4. ibidem MDCXCII. 8. MDCCII. 8.
MDCXCII. MDCCXI. 8. Quamuis auctor do
ſianorum et cocceianorum propria, tradat;
tamen capitibus reformatorum ſententiam ſt
dit ac perſpicua methodo vtitur: **

HERMANNVS WITSIVS in *œconomia fœd*
hominibus, quæ licet non plenius ſit atque ad
ma; pleraque tamen doctrinæ ſacræ capita
In quatuor libros illa diuiſa eſt et ea ration
vt ob perſpicuitatem, ordinem, adcurationem
nemque omnino laudanda ſit, ſi quæ refo
que in his ſpeciatim cocceianorum propria ſ
ſeponamus. Prodiit opus hoc Leouard. MDC
MDCLXXXV. 4. Traiecti ad Rhen. MDCXCIV.
ab auctore emendata atque aucta eſt; ite
MDCCXII. 4. ac Baſil. MDCCXXXIX. 4. ***

[redacted]

stantissimis in genere hoc scriptis adnumerandas, quamuis auctor rigidiorem opinionem de absoluto decreto tueatur. Cum thesi antithesin ita coniungit, vt dissentientium sententias ipsis illorum verbis proponat; praeterea autem in fine singulorum capitum vsus ad pietatem et consolationem adiecit. Descriptae denuo sunt hae *institutiones* Hal. MDCCXXI. 4. et Marpurg. MDCCXXXII. 4. cum MATTH. MARTINII *epitome theologiae methodice disposita*.* Eiusdem *synopsis theologiae reformatae* exiit Amstel. MDCCXV. 8. et Marpurg. MDCCXXX. 8. ** Prodiit etiam: *prodromus corporis theologiae*, Hag. MDCLXXXII. 4. qui plane ad Coccii placita conformatus est, cuiusque auctor esse perhibetur GER. VAN DER MVELEN.

§. XIX.

QVVM non omnes reformatae ecclesiae doctores methodum foederalem adprobarent ac difficultates, quae cum ista coniunctae sunt, bene perspicerent, de alia ratione cogitarunt, theologiam dogmaticam tradendi, licet ceteroquin a Cocceii opinionibus fuerint haud alieni. Via diuersa est, quam isti ingressi sunt. Alii in dogmatum ordine constituendo praecipue naturalem illorum nexum ante oculos posuerunt; alii contra ab isto discessisse ac methodum, artificiosam magis; quam naturae rei congruentem, adhibuisse videntur; commune tamen id habent, vt a scholasticorum sordibus se abstinuerint. Qui ad classem hanc pertinent, illi sunt sequentes:

LVDOV. LE BLANC, cuius exstant: *theses theologicae; siue corpus theologiae*, primum duobus tomis Sedan. MDCXLVI. 4. editae: deinde iterum Londin. MDCLXXXIII. et MDCCVII. fol.

PETR. VAN MASTRICHT, cuius *theologia theoretico-practica* quum publicae luci exposita esset, Amstelodam. MDCLXXXII. et LXXXVII. 4. illa, multis accessionibus locupletata, prodiit Traiect. ad Rhen. MDCXCIX. 4. vna cum compen-

* *act. erudit. supplement. tom.* x. p. 115.

** *samlung von alten vnd neuen theol. sachen*, 1745. p. 367.

compendio historiæ ecclesiasticæ: idea theologiæ r
hypotyposi theologiæ asceticæ ac paralipomenis de
concionandi methodo; item Amstelod. MDCC
MDCCXXVIII. 4. Traiect. ad Rhen. MDCCXXIV. 4.
capita theologiæ huius dogmaticæ constant parte
ca, dogmatica, elenchtica ac practica: *

MELCHIOR LEYDECKERVS, quem huc refe
solum ob *synopsin theologiæ christianæ*, Traiect. ad
MDCLXXXIX. 8. ac *ideam theologiæ reformatæ*,
MDCXCVI. 8. ** sed etiam ob *œconomiam trium per*
in negotiis salutis humanæ, libris VI. *quibus vniuers*
mata fides ex certis principiis congruo nexu explicat
monstratur ac defenditur, Traiect. ad Rhen. MDCLX
Quo libro ordinem dogmatum theologicorum ex
mia gratiæ trium personarum diuinarum, in neg
lutis nostræ occupatarum, deriuare adnititur at
illis dissentit, qui secundum œconomiam fœder
theologiam tractant: ***

10. MARCKIVS in *compendio theologiæ christi*

coruperit: deinde in opere, quæ antea molitum equutus sit, ac tandem, omni opere absoluto, n celebrauerit sabbatum: *

:ISC. TVRRETTINVS, cuius *compendium theo-tico-elenctica*, editum est Amstelod. MDCXCV. 4. atau. MDCCXXXI. 4. Magis id spectat ad pole-iam dogmaticam theologiam, atque epitome est *enctica*, quam TVRRETTINVS composuit, ita , vt quædam ex RYSSENII *summa theologia*, adducta, sint sumta:

INRIC. HEIDEGGERVS, cuius tria scripta a me anda sunt, quorum primum titulum præ se ha-*la theologia christiana*, Tigur. MDCXCVI. 4. ** secun-*lla medulla theologia christiana*, ibidem MDCXCVII. 8. : *corpus theologiæ christianæ, exhibens doctrinam qua secundum pietatem est, eamque contra aduer-rumque, veteres et nouos, vel in fundamento fidei; lud errantes, ita adserens, vt simul historia eccle-ris -it noui testamenti contineat διατύπωσιν adeo-ifsimum theologia didactica, elenchtica, moralis et stema*, quod post auctoris obitum iridem Ti- duobus tomis fol. publicam lucem adspexit et CCXXXII. denuo litteris descriptum fuit. Opus theologiam dogmaticam erudite, solide ac per-e scholasticorum nugis ac quisquiliis, tradit, et, reformatorum propria excipiantur, ob vtili-m adfert, commendandum est: ***

EGIVS VITRINGA, qui dedit: *doctrinam chri-nis per aphorismos descriptam*, Franeck. MDCCII. 8. m. MDCCXIV. 8. Antea prodierunt eius: *apho-gici fundamentales*, Traiect. MDCLXXXVIII. 8.

M. VAN TIL, qui edidit: *theologia vtriusque* *m, cum naturalis; tum reuelata, vna cum adpen-rigine controuersiarum nostri temporis*, Lugdun. DCCIV. 4. librum, qui paruus quidem est; ordine tamen

tor. *suppl. tom.* II. p. 401.
II *histor. biblioth. part.* III. p. 379.
storiam vitæ Heideggeri. §. 164. sqq. LILIENTHALII *ibl. tom.* I. p. 739.

tamen ac perſpicuo ſtilo ſe commendat. Id habet ſingulare, quod theologiam naturalem ſeparatim a theologia reuelata tradat: *

BENEDICT. PICTETVS, præ aliis nominandus ac laudandus. Scripſit *theologiam chriſtianam*, quæ in lucem exiit latine, Geneu. MDCXCVI. MDCCXVI. MDCCXXX. 8. item Lugdun. Batau. MDCCXXIII. et MDCCXXXIV. duobus voluminibus 8. ac gallice ſub titulo: *la theologie chrétienne*, Amſtelod. MDCCII. 4. ** et cum additamentis, Geneu. MDCCVIII. 4. *** MDCCXXI. 4. Opere hoc continetur egregius rerum theologicarum adparatus auctorque eruditionem non mediocrem ac ſubactum iudicium luculenter monſtrat. Non ſolum operam ille collocauit in dogmatibus explicandis ac probandis; verum etiam diſputat contra aduerſarios ac multis argumentis lucem ex hiſtoriæ eccleſiaſticæ monimentis adfert. Ob præſtantiam ſuam liber hic germanice verſus et in lucem productus eſt ſub inſcriptione: *chriſtliche gottesgelahrheit vnd wiſſenſchaft des heils*, * duobus tomis, Lipſiæ MDCCXXIII. 4. Nec tacen-

[redacted]

IO. HENRIC. HOTTINGERVS in *typo doctrinae christia-*, Francof. ad Moen. MDCCXIV. 8.

IO. RODOLPH. RODOLPHVS, cuius prodierunt: *theo-iae christianae τὰ τῆς πίστεως, siue credenda de deo eiusque in mundo et ecclesia, sub diuersis temporum oeconomiis*, ern. MDCCXIV. 8.

IACO HAIO VAN DEN HONERT, ex cuius *commenta-is de veris dei viis* ISAAC. VERBVRGIVS *theologiam natu-lem et reuelatam, per aphorismos delineatam* exhibuit, Am-llod. MDCCXV. 8. *

RVARDVS ANDALA, cuius exstant: *summa theologiae ernaturalis*, Franecker. MDCCXVI. 4. ac *dissertationes in ologiam supernaturalem:*

IO. MELCHIOR in *fundamentis theologiae didascalicae*, od compendium saepe prodiit: Herborn. MDCLXXXV. CCX. 12. MDCCXXIV. 8. Franecker. MDCXCIII. 8. item a *Io. van den Honert* Lugd. Batauor. MDCCXXII. 4. ** i illud etiam belgico sermone in tabulas redactum, Lugd. t. MDCCXXIV. edidit, ac Marp. MDCCXXVII. 8.

CAESAR PEGORIER, cuius: *theologie chrétienne, qu' on plique en forme d' entretiens, pour la rendre plus claire et us sensible*, auctior et emendatior edita est Amstelodam. DCCXXVI. 4. antea autem sub titulo: *systeme de la reli-ion protestante*, Roterodam. MDCCXVIII. 4. *** prodiit. uctor pertractat cum theoreticam; tum practicam theo-giae partem, simulque refellit scepticos, falsos philoso-hos ac pontificios: *

AEGIDIVS FRANCKE, qui edidit: *heilige godgeleertheid*, ordrac. MDCCXIX. 8.

BERN. SEBAST. CREMERVS in *summa theologiae super-turalis*, Harderuic. MDCCXXII. 4.

IOANN. VAN DEN HONERT, cuius *institutiones theolo- didactico-elencticae*, Lugd. Batau. MDCCXXXV. 4. pro-runt, ob breuitatem ac distinctam tractandi rationem laudan-

eruditor. MDCCXVI. p. 59.
mlung von alten und neuen theol. sachen, 1745. p. 148.
ausgesonderte biblioth. part. VII. p. 565. *nouuell. de la republiqu. des lettr.* MDCCXVIII. p. 186.
eruditor. MDCCXXVI. p. 544.

laudandæ. Adiectæ ſunt duæ *orationes:* altera de *regeneratione;* altera de *hiſtoria eccleſiaſtica*, *theologis maxime neceſſaria:*

DAN. GERDESIVS, qui edidit: *doctrinam gratiæ; ſiue compendium theologiæ dogmaticæ, ex ſcripturarum fontibus hauſtum*, Duisburg. MDCCXXXIV. 4. *

ALBERTVS VOGET, cuius prodierunt: *inſtitutiones theologiæ chriſtianæ*, Groning. MDCCXXXVI. 4. ita ſcriptæ, vt theologiam et dogmaticam et polemicam complectantur: **

DAN. WYTTENBACHIVS, qui iuris publici fecit: *tentamen theologiæ dogmaticæ, methodo ſcientifica pertractata*, tribus tomis, Bern. MDCCXLI. MDCCXLII. 8. *** et Francof. MDCCXLVII. 8. ac *compendium theologiæ dogmaticæ et moralis*, Franc. ad Mœn. MDCCLIV. 8.

HENR. GVIL. BERNSAV in *theologia dogmatica*, *methodo ſcientifica pertractata*, cum præfatione *Wolfii*, eo modo compoſita, vt per nimium dictæ methodi ac philoſophiæ, cui ſe addixit, ſtudium nonnumquam plus rationi; quam ſcripturæ ſacræ eiusque teſtimoniis tribuiſſe, ac methodi

MDCCXII. 8. PETRI VAN HOECKE *entwurf der gœttlichen wahrheit*, qui liber itidem belgice compositus ac germanice versus est: IO. FRIDER. OSTERWALDI *compendium theologiæ christianæ*, iterum editum Basil. MDCCLIV. 8. CHRIST. BRVNINGS *doctrina de regno dei; seu systema breuius theologicum didactico-practicum*, Francof. ad Mœn. MDCCLV. 8. Nonnulli addunt: CHRISTOPHORI WITTICHII *theologiam pacificam*, Lugd. Batau. MDCLXXI. 4. eiusdemque *theologiam pacificam defensam*, Amst. MDCLXXXIX. 4.* minus tamen apte. Spectant enim hi libri ad controuersias, quarum occasionem eo tempore philosophia cartesiana præbuit, ac præcipue Samueli Maresio oppositi sunt. Idem dicendum est de IACOBI GAERDENII *theologia pacifica; siue comparatiua*. Eo enim consilio opusculum hoc conscriptum est, vt monstretur, cuius momenti quodlibet fidei dogma sit, atque ex eo intelligatur, quænam doctrinæ sacræ capita salutis æternæ caussa necessario sint amplectenda. **

§. XX.

QVOD ad Anglos speciatim adtinet, magnus quidem rum numerus est, qui theologiam dogmaticam egre-

 giis

* *act. erudit.* MDCLXXXIX. p. 501.

** GAERDENIVS orationem de *veris theologiæ pacificæ fundamentis; siue theologia comparatiua* recitauerat. Quæ quum publicam lucem vidisset, ea non solum in alias linguas translata fuit; sed etiam formam libelli recepit ac Lond. MDCXCIX. prodiit; postea autem denuo editum est opusculum hoc cum PETRI POIRETI *idea breuiore theologiæ mysticæ ac huius auctorum*, Amstelodam. MDCCII. 8. atque iterum cum eiusdem *bibliotheca mysticorum selecta*, Amstelod. MDCCVIII. 8. hac inscriptione: *theologiæ puræ et pacificæ vera ac solida fundamenta; siue theologia comparatiua*. Germanica interpretatio hunc titulum præ se fert: *theologia comparatiua; oder dieienige theologie, welche eines mit dem andern vergleichet vnd weislich vnterscheidet*, MDCCXXI. 8. Eam comparandi rationem auctor commendat, vt pro ista discrimen religionum minus; quam decet, sit statuendum ac via ad salutem sempiternam latior hominibus pateat. Quam ob caussam fuerunt, qui ipsi contradicerent, vtpote IAEGERVS; CHLADENIVS, inprimis FOERTSCHIVS. Plura hac de re dixi *dissertat. de variis theologiam tradendi methodis* §. 15. sq. quæ tamen magis ad polemicam; quam dogmaticam theologiam pertinent: adde *die vnschuld. nachrichten* 1705. p. 335.

giæ: * IO. LVDOVIC. FABRICIVS exercitationi
logia et eius principio: ** IO. OWENVS in *theol*
ſiue de natura, ortu, progreſſu et ſtudio veræ theol
ſex, Brem. MDCLXXXIV. 4. Franeck. MDCC. 4.
etiam in ſcriptis theologiæ hiſtoricæ numerari
IO. CHRISTIAN. KIRCHMEIERVS *theſibus theolog.*
logia in genere. *** De articulis fundamentalib
mentati ſunt: SEBAST. CVRTIVS diſſertatione d
mento ſalutis et articulis fundamentalibus, Marp. M
FRID. SPANHEMIVS diſputationibus de *fundam*
fidei articulis: * IO. GRAVEROLIVS de *articulis fu*
talibus religionis chriſtianæ, Amſtelodam. MDCXCVI
IO. ALPHONS. TVRRETTINVS *diſquiſitione de articu*
damentalibus: *** SAM. STRIMESIVS in *tractatu*
damentalibus fidei chriſtianæ articulis, Francof. ad
MDCCVIII. 4. De *tractatu* hoc pariter ac TVRRETTIN
ſitione infra plura dicam, quando a me ſcripta co
eccleſiaſticæ inter lutheranos ac reformatos ex
ſunt.

II. DE SCRIPTVRA SACRA

HENRIC. BVLLINGERVS de *ſcripturæ ſacræ au*
certitudine, firmitate et abſoluta perfectione, libris
Tigur. MDXXXVIII. DAVID PAREVS diſſerta

[redacted]

THOMAS STACKHOVSE, vbique, præſertim in adnotationibus, ſingularis eruditionis documenta ..., quum vel difficiliora ſcripturæ ſacræ effata ex-...; vel ex monimentis antiquitatis eccleſiaſticæ ac ... ea adferrent, quæ ad res ipſas illuſtrandas atque ... multum adiumenti habent. * Præter hos, ...ADVS LEIGH *ſyſtema theologiæ;* THEOPHILVS GALE ... *ideam theologiæ tam contemplatiuæ; quam actiuæ* ...

§. XXI.

...TER ſyſtemata ac compendia theologiæ dogma-...formati ſcripta compoſuerunt, quibus ſingularia ...mata ex inſtituto ac ſeparatim pertractata ſunt. ... initio emendatorum ſacrorum vſque ad ...tem multi inter eos exſtiterint, qui ad hoc ...di genus ſe conferrent, numerus huiusmodi ...ue ſint libri ac tractatus; ſiue diſputationes, ... eſt, ac quamuis non omnia eamdem digni-...tur; non pauca tamen ſunt, quæ auctorum ...egiam induſtriam pariter ac eruditionem ... Quorum ſyllabum vt nunc exhibeam, ordo ... Expoſuerunt

giæ: * IO. LVDOVIC. FABRICIVS exercitatione de *theologia et eius principio:* ** IO. OWENVS in *theologumenis; siue de natura, ortu, progressu et studio veræ theologiæ libris sex*, Brem. MDCLXXXIV. 4. Franeck. MDCC. 4. qui liber etiam in scriptis theologiæ historicæ numerari potest: IO. CHRISTIAN. KIRCHMEIERVS *thesibus theolog. de theologia in genere.* *** De articulis fundamentalibus commentati sunt: SEBAST. CVRTIVS dissertatione de *fundamento salutis et articulis fundamentalibus*, Marp. MDCLXIV. FRID. SPANHEMIVS disputationibus de *fundamentalibus fidei articulis:* * IO. GRAVEROLIVS de *articulis fundamentalibus religionis christianæ*, Amstelodam. MDCXCVIII. 8. ** IO. ALPHONS. TVRRETTINVS *disquisitione de articulis fundamentalibus:* *** SAM. STRIMESIVS in *tractatu de fundamentalibus fidei christianæ articulis*, Francof. ad Viadr. MDCCVIII. 4. De *tractatu* hoc pariter ac TVRRETTINI *disquisitione* infra plura dicam, quando a me scripta concordiæ ecclesiasticæ inter lutheranos ac reformatos enarranda sunt.

LERVS, cuius studio *disputationes de scripturarum propheticarum et apostolicarum auctoritate, perspicuitate et perfectione* Tigur. MDC. 4. prodierunt: GVIL. WHITACKERVS, loco hoc commemorandus ob librum inscriptum: *disputatio de sacra scriptura*, atque in lucem emissum Herborn. MDXC. et MDC. 8. contra Robertum Bellarminum et Thom. Stapletonum; * item IO. RAINOLDVS in *thesibus de sacra scriptura et ecclesia*, Hanou. MDCIII. 8. SIBRAND. LVBBERTVS, cuius de *principiis christianorum dogmatum libri* VII. contra Bellarminum compositi, non solum Franecker. MDXCVI. et MDCVIII. 8. sed etiam Hanou. MDCV. 8. lucem viderunt: GEORG. SOHNIVS, qui reliquit libros duos de *verbo dei et eius tractatione*, Heidelberg. MDLXXXVIII. 4. ** IO. MESTREZAT in *traité de l'ecriture sainte, contre le iesuite Regourd et le cardinal du Perron*, Geneu. MDCXXXIII. 8. ALEX. MORVS, qui ad posteritatem transmisit: *caussam dei; siue de scriptura sacra exercitation.* MDCLIII. 4. IO. HENRIC. BISTERFELDIVS, qui commentatus est de *eminentia et efficientia scripturae sacrae*, Lugdun. Batauor. MDCLIV. 8. IO. COCCEIVS de *potentia scripturae sacrae*, Lugdun. MDCLV. 12. IO. OWENVS de *diuina origine, auctoritate* ceter. *scripturae*, qui liber, sermone anglico consignatus, Oxon. MDCLIX. 8. prodiit: STEPHAN. GAVSSENIVS in *thesibus theolog. de verbo dei*, Salmur. MDCLXV. 4. *** ELIAS GREBENITZIVS de *sacrae scripturae vero vsu, solis protestantibus proprio*, Francofurt. MDCLXXXVII. 4. SAMVEL BOCHARTVS, cuius *epistola ad Tapinum, qua scripturae sacrae diuinitas argumentis insitis demonstratur*, Hal. MDCCXXII. 8. denuo edita est: * FRID. SPANHEMIVS de *diuina scripturarum origine et auctoritate*, Heidelberg. MDCLV. ** IACOB. TRIGLANDIVS

* est quoque in eiusdem *operibus*, quae Geneu. MDCX. duobus tomis fol. prodierunt.

** translati sunt in eius *operum tomum* I.

*** in eius *dissertationibus theologic.* p. 353. edition. halens. MDCCXXVII.

* est etiam *tom.* I. *operum*, Lugd. Batauor. MDCXCIII. p. 926.

** *tom.* II. *operum* eiusdem p. 1336.

iecit IENKIN. THOMASIVS, Altorf. MDCCXIII. ANDALAE *existentia dei, non modo a posteriori;* *ri demonstrata*, Franeck. MDCCV. 4. Reliqua ge scripta iam tacitus prætereo, SAMVEL. vindelicet. RICHARDI BENTLEII, NEHEMIAE GREWII CHEYNII, BERNARD. NIEVWENTYTII atqu

β.) de *essentia et attributis dei*

HIERONYMVS ZANCHIVS libris quinque *dei; siue diuinis attributis*, Heidelb. MDLXXVII. fol THOM. MORTONVS, cuius liber de *diuina natur* MDXCIX. 8. ad nos peruenit: MATTH. MARTI de *deo et duabus christi natiuitatibus*, Brem. scripsit: IO. PRESTONVS in *sermonibus de* *attributis*, anglice Londin. MDCXXXI. 4. edit IACKSONVS de *diuina essentia et attributis*, i anglicana, duabus partibus, quarum prior Lond posterior autem ibidem MDCXXIX. 4. in lucem EDVARD. LEIGHIVS in *tractatu de deitate*, Lond GER. MEIERVS, cuius exstat *fasciculus obseruatio* Brem. MDCLXXIX. 4. CHRIST. WITTICHIVS, q *nozam; siue examen ethices Benedicti de Spinoza* *commentarium de deo et eius attributis* adiecit, MDCXC. 4. * Librum hunc eruditum *Abr. von* vertit.** Præter hos, mentionem facio GVIL. B

[redacted]

MDCVI. 4. quod opus in rarioribus libris numeratur: IO. DAVENANTIVS, cuius *prælectiones de iudice controuersiarum et iustitia habituali atque actuali*, Cantabrig. MDCXXXI. fol. lucem adspexerunt: IO. CAMERO de *iudice controuersiarum:** FRANC. VLRIC. RIES tractatu de *iudice supremo et infallibili in rebus ac controuersiis fidei, non papa; vel concilio; sed sacra scriptura*, Marpurg. MDCCLIII. 4, atque alii. Quæ superiori seculo in Belgio de quæstione: num diuina auctoritas scripturæ ex sola ratione sit probanda? disputata fuerunt, ita, vt istam DVKERVS, VAN DER WAYEN, ROELLIVS, HVLSIVS adfirmarent; HVBERVS autem, DE VRIES, WITSIVS atque alii contrariam tuerentur sententiam, ea percensebo alio loco.**

III. DE DEO

a.) de *existentia dei*

de qua ex reformatorum ordine multi, præcipue Angli, egregia scripta concinnarunt; quum autem ista magis philosophica sint; quam theologica, ac præterea, licet non omnia; pleraque tamen, ad atheorum stultitiam repellendam composita, quædam tantum illorum iam adduxisse, sufficiat; vberiorem autem notitiam eorum suppeditare, mihi animus est, quum a me libri, contra atheos editi, enarrandi sunt. Exstant: IO. RAII *sapientia dei manifestata in operibus creationis*, qui liber, lingua anglica scriptus, primum Londin. MDCXCI. 8. prodiit: deinde non solum sæpe iterum descriptus est; verum etiam in lucem exiit gallice, Vltrai. MDCCXIV. 8. et germanice studio *Casp. Caluœrii*, Goslar. MDCCXVII. 4.*** IOANNIS EDVARDI *demonstratio existentiæ et prouidentiæ diuinæ*, Londin. MDCXCVI. 8. ISAAC. IAQVELOTI *dissertations sur l'existence de dieu*, Hag. comit. MDCXCVII. 8. SAMVEL. CLARKII *tractatus de existentia et attributis dei*, quem latinum fecit ac *historiam atheismi* adiecit

*vide illius *opera* p. 593. sqq.

** recensentur scripta hæc a CLERICO *biblioth vniuers. tom.* VI. p. 368. *tom.* VII. p 429. et *tom.* XIII. p. 405. THOMASIO in *den monatsgespræchen*, 1688. p. 862. sqq. et FABRICIO *delect. argum. et syll. scriptor. de veritate religion. christian.* p. 510.

*** confer FABRICIVM *præfation. ad Derhami astrotheolog.* p. 42.

posthæc inter polemica commemoranda, i
Præter hos, HERMANN. DEYSINGIVS consi
nem mysterii sacrosanctæ triados eamque Fr
edidit; * maiori autem iure in adu
doctoribus ac propugnatoribus sanctissimæ
randus est. Quæ enim tradit, illa ad sabe
xime accedunt. Per patrem, filium ac sp
intelligit tres essentiæ diuinæ facultates:
presse, in diuinitate plures personas dari.**
tiandum est de STEPHANI NYE *doctrina de*
Londin. MDCCI. 8. quum sublime dogm
cat, vt quæ deus in codice suo nobis pate
peruertat. Deum esse mentem, putat, qu
ipsum intellexerit atque amauerit: intellect
amorem autem spiritum sanctum. Nec
liber, cuius inscriptio est: *Caluinus orthod*
catio Caluini de trinitate et christi diuinita
MDXCIV. 8. huc referri debet. Scriptum e
ctor aduersus Aegidium Hunnium pro C
uit,*** hocque nomine ad theologiam pol
vbi plures percensebo, qui de trinitate exp

β.) de *filio dei eiusque generatione sp*

IOS. SIMLERVS de *æterno dei filio et spiri*

[redacted]

GVIL. TWISSVS de *scientia dei media*, Arnhem. MDCXXXIX. fol. IO. OWENVS de *iustitia diuina*, Oxon. MDCLIII. 8. MOSES AMYRALDVS de *iure dei in creaturas* commentatus est.

IV. DE TRINITATE

a.) generatim

HIERONYM. ZANCHIVS de *tribus elohim, aeterno patre, filio et spiritu sancto, vno eodemque iehoua*, Francof. MDLXXII. MDLXXXIX. Neostad. MDCI. XXIV. quem librum scribendi, Zanchio prouincia data est a Friderico, electore palatino, occasione thesium, Albae Iuliae disputandarum et Heidelbergam missarum, isque et tam praeclare confectus, vt ipsi inter Zanchii reliqua scripta primus locus adsignetur: * LAMBERT. DANAEVS in *synopsi doctrinae de trinitate*, Geneu. MDLXXX. quae collecta est ex symbolis et veteribus synodis: ** IO. HENR. BISTERFELDIVS de *trinitate*, Lugdun. Batau. MDCXXXIX. 4. qui tamen liber, Io. Crellio oppositus, magis polemicis, quam dogmaticis scriptis adnumerandus est. FRANCISC. CHEYNELLIVS in *doctrina de sancta trinitate*, anglice tradita, Londin. MDCL. 8. MOSES AMYRALDVS de *mysterio trinitatis*, Salmur. MDCLXI. IO. OWENVS, cuius exstat: *vindicatio doctrinae de trinitate*, sermone anglicano exarata, Londin. MDCLXIX. 8. BARTHOLD. HOLTZFVSIVS in dissertatione de *trinitate*, Francof. ad Viadr. MDCCIV.*** IO. MEIERVS, qui edidit commentationem eruditam ac perutilem praesertim aduersus iudaeos, de *mysterio sacrosanctae trinitatis, ex solius veteris testamenti libris demonstrato atque ex veterum ac recentiorum rabbinorum, praesertim cabbalistarum rarissimis monimentis illustrato*, Hardervic. MDCCXII. 4.* Inter Anglos praecipue DAN. WATERLANDVS se strenuum doctrinae de trinitate defensorem exhibuit ac pro ista: *the importance of the doctrine of the holy trinity asserted*, Lond. MDCCXXXIV. 8. ** atque alia scripta, post-

* FABRICII *histor. biblioth. part.* III. p. 382.

** *ibidem part.* VI. p. 150.

*** est inter reliquas eius *disputationes theologicas*, quae MDCCXIV. 4. coniunctim prodierunt.

* *act. erudit.* MDCCXIII. p. 65.

** *auserlesene theolog. biblioth. part.* 75. p. 307.

iudicio vera dogmata explanaret ac confirmaret; tem refelleret. *

V. DE CREATIONE

WOLFG. FABRICIVS *Capito*, qui dedit: *hexa opus explicatum*, Argent. MDXXXIX. 8. HIERON. Z de *operibus dei intra ſpatium ſex dierum creationis*, MDXCI. fol. et MDCXII. 4. MATTH. MARTINIVS *tione de creatione mundi*, Brem. MDCXIII. 8. IO. ZVI in diſputationibus de *tempore creationis mundi* et *tione in genere et hominis in ſpecie:* MATTH. HALE opus egregium de *originibus generis humani*, poſtqua talitatem ſuam finierat, lucem vidit anglice MDCLXXVII. fol. et ex anglico germanice verſum iu ctoris brandenburgici Friderici Guilielmi, interpre *rico Schmettau*, Berolin. MDCLXXXIII. fol. ac mino pis Vratislau. MDCLXXXV. 8. ſub inſcriptione: *der fang; oder das vrſprungliche herkommen des menſchl ſchlechts*, ceter. Addendi ſunt: GER. MEIERVS *tionum de creatione, prouidentia diuina, peccato et fasciculo*, Brem. MDCLXXX. 4. IO. RAIVS, cuius *diſ phyſico-theologici de chao primitiuo et creatione mundi: uio vniuerſali, eius cauſſis atque effectibus et de mundi et futura conflagratione*, anglice Londin. MDC

[redacted]

III. 8.* ANTON. DRIESSENVS in *vindiciis lo-* *merationem filii dei diuinam vnam modo eamque na-* *differentium*, Grœning. MDCCXXXII.4. BERN. SEBA- REMERVS *commentatione in has vindicias*, Amstel. XIII. 4. IO. WESSELIVS *dissertatione de christo* *ito:*** FRIDER. ADOLPH. LAMPE *dissertationi-* *is veteris testamenti, qua de λόγῳ ὑποςατικῷ agere,* *: de personalitate τȣ̃ λόγȣ, de λόγȣ deitate.****

γ.) de *spiritu sancto speciatim*

MARESIVS *dissert. de personalitate et diuinitate* *sancti*, Grœning. MDCL.4. IO. CLOPPENBVRGIVS, it: *vindicias pro deitate spiritus sancti*, contra Io- idellum, Anglum, Franeck. MDCLII.* CHRISTOPH. NIVS, cuius duo scripta argumenti huius ad nos runt. Alterum præfert inscriptionem: *caussa spi-* *sti, persona diuina, eiusdem cum patre et filio essentia,* t. MDCLXXVIII.8. alterum autem: *caussa spiritus san-* *x*, ibid. MDCLXXXII.8. Vtroque auctor pugnat con- sophorum Sandium ** hocque nomine id vna cum MARESII ac CLOPPENBVRGII, quorum paullo an- ionem feci, et in libris polemicis locum suum iure Princeps eorum, qui doctrinam de spiritu sancto studio enarrarunt, est FRIDER. ADOLPH. LAMPE. tem *disputationes de spiritu sancto*, Brem. XVIII. iisque de nomine et personalitate: de diui- processione, relationibus œconomicis ad patrem et de œconomia in regno naturæ deque adparitioni- itus sancti ita exposuit, vt non sine eruditione ac iudi-

WITSII *exercitation. περὶ τȣ̃ λόγȣ, tom.* II. *miscellaneor.* p. 87.

tationib. eius *academicis*, quæ Lugd. Batauor. MDCCXXXIV.4. adspexerant, p. 501.

tationes hæ coniunctim exhibentur in auctoris *syntagmat. dis-* *tionum philologico theologicarum volum.* I. p. 173.

etiam *tom.* II. *oper.* illius *theolog.* p. 451.

didemt: *problema paradoxum de spiritu sancto: annon per il-* *sanctorum angelorum genus intelligi possit?* Colon. siue potius MDCLXXVIII. 8.

iudicio vera dogmata explanaret ac confirmaret; falsa autem refelleret. *

V. DE CREATIONE

WOLFG. FABRICIVS *Capito*, qui dedit: *hexaëmeron dei opus explicatum*, Argent. MDXXXIX. 8. HIERON. ZANCHIVS de *operibus dei intra spatium sex dierum creationis*, Neostad. MDXCI. fol. et MDCXII. 4. MATTH. MARTINIVS *commentatione de creatione mundi*, Brem. MDCXIII. 8. IO. ZVINGERVS in disputationibus de *tempore creationis mundi* et de *creatione in genere et hominis in specie:* MATTH. HALE, cuius opus egregium de *originibus generis humani*, postquam mortalitatem suam finierat, lucem vidit anglice Londin. MDCLXXVII. fol. et ex anglico germanice versum iussu electoris brandenburgici Friderici Guilielmi, interprete *Henrico Schmettau*, Berolin. MDCLXXXIII. fol. ac minoribus typis Vratislau. MDCLXXXV. 8. sub inscriptione: *der erste anfang; oder das vrsprungliche herkommen des menschlichen geschlechts*, ceter. Addendi sunt: GER. MEIERVS in *obseruationum de creatione, prouidentia diuina, peccato et pœna peccati*

[redacted]

multi historiæ creationis, a Mose diuinis litteris conmatæ, eam operam consecrarunt, vt istam explicarent atque ab iis, qui praue sentiunt, defenderent; ita autem simul ipsum dogma egregiam adtulerunt lucem. In horum numero sunt: FRANC. IVNIVS, cuius ad nos delata est: *... seu creationis a deo factæ et in ea prioris Adami, ex creatione integri et ex lapsu corrupti, historia*, qua continetur interpretatio trium priorum capitum geneseos, Heidelb. MDLXXXIX. 4.* IO. HENRIC. HOTTINGERVS, cuius exstat: *historiæ creationis examen theologico-philologicum*, Heidelberg. MDCLIX. 4. IOANN. SCHOTANVS in *exercitationibus academicis ad sacram primæ geneseos rerum historiam*, Franeck. MDCLXXXVII. 8. IO. WITTY, cuius *vindicatio expositionis vulgaris historiæ mosaicæ de creatione mundi*, lingua anglicana, Lond. MDCCV. 8.** prodiit: GVIL. VAN DER MVELEN in *dissertationibus philologicis de die mundi et rerum omnium naturali, complectentibus historiam creationis, iuxta seriem et ordinem, a Mose descriptam*, Traiect. MDCCXIII. 4. et iterum cum addita dissertatione ad caput III. *geneseos*, MDCCXXXVIII. 4. duabus partibus, quæ adparatum rerum, ad historiam creationis rite intelligendam perutilium, exhibent:*** TACO HAIO VAN DEN HONERT, qui dedit vberiorem commentationem de *creatione mundi secundum narrationem Mosis*, ea ratione scriptam, vt itidem multum momenti adferat ad mosaicam historiam illustrandam.* Spectant

 ctant

* Scriptum hoc etiam exstat in auctoris *oper. theologic. tom.* I. p. 26.

** disputat contra WHISTONI *nouam theoriam telluris*, anglice editam Londin. MDCXCVI. 8. et germanice versam, quamuis minus feliciter, a *Suenio* Francof. MDCCXIII. 4. Prodierunt præter scriptum hoc, in lucem: KEILL *examen theoriæ sacræ Burnetii et animaduersiones in Whistoni theoriam*, Oxon. MDCXCVIII. 8. anglice: ad. de *acta eruditorum* MDCCVII. p. 161.

*** sub finem voluminis huius legenda est auctoris *defensio dissertationis de origine iuris naturalis, opposita Simon. Henric. Musæi vindiciis iuris natural. paradis.* conf. *memoires de Trevoux* MDCCXIV: *iul.* p. 1149. *iournal des sauans* MDCCXIV. *decemb.* p. 656. *act. eruditor.* MDCCXIV. p. 115. MDCCXXXIX. p. 154. *iournal literaire tom.* I. p. 46. *neuen bucher saal der gelehrten welt*, III. p. 251.

* eius *dissertationibus historic.* Lugdun. Batau. MDCCXXXVIII. 2. p. 1. sqq.

In Anglia præsertim de pessimi generi
veneficis; siue sagis scripta composita a
diuersi tamen generis. Nonnulli eorum
dunt, diabolum cum hominibus fœdus in
tem nomine omnino inter hos fuisse, qui
sciperent: quippe MERIC. CASAVBONI
commercio Ioann. Dee cum spiritibus, an
scripta atque edita Londin. MDCLIX. 8.
VIL in *sadduceismo triumphato; oder be*
spenstern und geistererscheinungen, Hambu
liber anglice scriptus ac Londin. MDCLXXX
editus; germanice autem conuersus fi
BAXTERVS in *der gewisheit der geister*, *g*
durch vnlaugbare historien von erscheinu
zaubereyen, stimmen ceter. Norimb. MDCC
dem germanica interpretatio est libri,
anglica compositi ac Londin. MDCXCI. 8.
IO. BEAVMONT, cuius exstat: *historisc*
theologischer tractat von geistern, erscheinun
andern zauberhandeln, ceter. quem libri
dus ex anglico in germanicum conuertit
Christian. Thomasii, Hal. MDCCXXI. 4. pul
anglice autem ille prodiit Londin. MDCC
auctorem fuisse nimis credulum ac me

ntra deorum cultores ac quosdam philosophos; sed etiam urnetium disputat:* ROBERTVS SAINT CLAIR in libro nglicano, cuius titulus est: *habessiniana philosophia confutata; a telluris theoria nec sacra; nec cum ratione conueniens*, ondin. MDCXCVII. 12. GRAVEROLIVS, qui dedit: *Mosen vindicatum; siue adsertam historiae creationis mundi aliarumque rerum, quales a Mose narrantur, veritatem*, contra Burnetii *archaeologiam*, Amstelod. MDCXCIV. 12. Nonnullos alios tacitus praetereo.**

VI. DE ANGELIS

non multi inter reformatos fuerunt, qui dogma de angelis singulari studio persequuti essent. In illis, qui ad illud enarrandum se contulerunt, locum habent: IO. SALFELD, cuius tractatus de *angelis*, lingua anglica compositus, Londin. MDCXIII. 8. lucem vidit: FRIDER. SPANHEMIVS *disputatione de angelis*:*** GISB. VOETIVS *problematibus de angelis*:* IACOB. ODE in *commentario de angelis*, Traiect. ad Rhen. MDCCXXXIX. 4.** qui luculentus atque omni laude existimationeque dignus est. Auctor exponit de angelorum nominibus, existentia, origine ac natura: tum de angelis malis: de loco, numero, ordine, ministerio, cultu angelorum: ac de angelo iehouae, filio dei, atque omnia haec ita pertractat, vt diligentiam, lectionem librorum, eruditionem; nec minus iudicium abunde monstret. Alii in singulari dogmatis huius argumento enarrando versati sunt. Commentati enim sunt: GVIL. SALDENVS de *angelorum creatione*:*** STEPHAN. VITVS de *corporibus angelorum*, num ista his tribuenda sint:* IO. MARCKIVS de *seraphim et che-*

subiuncta est *archaeologia* haec auctoris operis de *republica ebraeorum tomo* I. Defenditur Mosis historia de diuina rerum origine contra BVRNETII *archaeologiam* pariter ac *theoriam telluris*.

plures auctores de mundi originibus mosaicis recenset FABRICIVS *delect. argumentor. et syllab. scriptorum de veritate religionis christianae*, p. 361. sqq.

syntagmat. disputat. theologicar. part. I. p. 91.

select. disput. theolog. part. V. p. 241.

samlung von alten vnd neuen theolog. sachen, 1743. p. 570.

theolog. libr. III. *exercit.* 4. p. 479.

bremens. class. VI. p. 418. vbi contra LOERSII *dissertat. de animis corporibus*, Duisburg. MDCCXIX. quae adfirmare, non dubitat, disputat.

cherubim: * IACOB. GVSSETIVS de *angelorum respectu fidelium superioritate; vel inferioritate:* ** paullo ante nominatus IO. MARCKIVS de *angelorum dominio in ecclesiam veteris testamenti:* *** IO. SALDENVS de *angelorum lapsu:* * FRANCISC. FABRICIVS disputationibus de *primo lapsorum angelorum peccato*, Lugdun. Batau. MDCCXIV. IO. PHILIPP. HEINIVS de *serpente tentatore.* **

In Anglia præsertim de pessimi genii operibus deque veneficis; siue sagis scripta composita atque emissa sunt; diuersi tamen generis. Nonnulli eorum auctores contendunt, diabolum cum hominibus fœdus inire posse; hoc autem nomine omnino inter hos fuisse, qui magiæ crimen suscíperent: quippe MERIC. CASAVBONVS dissertatione de *commercio Ioann. Dee cum spiritibus*, anglico sermone conscripta atque edita Londin. MDCLIX. 8. IOSEPH. GLANVIL in *sadduceismo triumphato; oder beweiss von hexen, gespenstern und geistererscheinungen*, Hamburg. MDCCI. 8. qui liber anglice scriptus ac Londin. MDCLXXXVIII. 8. et MDCCI. 8. editus; germanice autem conuersus fuit: RICHARDVS BAXTERVS in *der gewisheit der geister, grundlich dargethan*

[redacted]

breuiter quidem; adcurato tamen ordine tradit: H. MARTINII *comment. de gubernatione mundi*, Brem. III. 8. et lingua germanica: *bericht von gœttlicher re- aller dinge*, Brem. MDCXV. 12. PETRI MOLINAEI *quæstionum de prouidentia, libero arbitrio*, ceter. Batau. MDCXXXII. 8. His addendi sunt: GEORG. ILL., qui egregium opus sermone anglicano con- atque inscripsit: *apologia; siue declaratio potentiæ ac entiæ dei in regimine mundi*, cuius tertia eaque ple- editio Oxon. MDCXXXV. lucem vidit: SAM. RHETOR- *disputatione scholastica de diuina prouidentia*, Edimburg. XLIX. 4. IO. WILKIVS commentatione *de pulcritudine tiæ*, quæ anglice Londin. MDCXLIX. 4. germanice sub titulo: *zierliche ordnung gottes in seiner vorse-* Basil. MDCLXXII. 12. prodiit. Præter iam commemo- anglos, alii eiusdem gentis magna cum laude dogma explanarunt, ex quibus præcipue nominandi sunt: N. SCHARNOCK et GVIL. SHERLOCKIVS. Ille librum de *prouidentia dei* anglice Londin. XXX.* iuris publici fecit, qui ita se commendauit, germanicum sermonem conuersus, cum inscriptione: *richt von der gœttlichen fursehung insgemein vnd insbe- der kirchen*, Berolin. MDCCXVI. 8. lucem adspiceret.** ; sue SHERLOCKIVS edidit: *a discourse concerning the prouidence*, qui per præstantiam suam singularem conciliauit existimationem. Anglice ille prodiit Londin. XCIV. 4.*** postea autem factæ sunt duæ eius interpreta- : gallica, cuius titulus est: *traité de la prouidence* CXXI. 8. et germanica, quæ inscripta: *von der vorse- gottes vnd derselben gerechtigkeit, gutigkeit vnd weisheit*, burg. MDCCXXVI. cum præfatione *Mosbemii*; item CXXXII. MDCCXLIV. 8. in lucem exiit.* Pergo ad alios inæ huius explanatores. Tuentur in illis locum:

cens postea est auctoris libro de *existentia et attributis dei*, glice Lond. MDCLXXXIV. fol.

pres est I. S. DE BERGEN.

f. *act. erudit.* MDCXCV. p. 170. 238. CLERICI *bibliotheque an- ienne et modern.* tom. XV. p. 452.

richt. von den neuesten theolog. buchern, vol. III. p. 831.

IO. SALKELDVS in *tractatu de paradiſo*, anglice euulgato Londin. MDCXVII. 8. IO. HENRIC. HOTTINGERVS *diſputatione de paradiſo:** GVIL. SALDENVS *exercitatione de horto hedenis:*** SALOM. VAN TIL, qui in eadem re explananda ingenium ſuum exercuit atque ad vſum publicum transtulit commentationem de *ſitu paradiſi:**** IO. MARCKIVS, qui *hiſtoriam paradiſi illuſtratam*, libris quatuor dedit, Amſtelod. MDCCV. 4. ita exaratam, vt vberiorem rerum adparatum, quam reliqua huius generis ſcripta, exhibeat ac ſingularem auctoris induſtriam commendet. Deſcribit enim non ſolum locum paradiſi; ſed etiamde hominis integritate, lapſu ac prima reſtitutione exponit, ex geneſeos capite ſecundo ac tertio. His adiiciendi ſunt: ADR. RELANDVS ob elegantem, quam reliquit, *diſſertationem de ſitu paradiſi terreſtris:** OTHON. VERBRVGGE de *paradiſi ſitu* Groning. MDCCXVII. TACO HAIO VAN DEN HONERT *diſſertatione de ſitu edenis et horti, quem deus ipſe ea in regione plantauit,*** et quod ad ſtatum integritatis attinet, FRID. SPANHEMIVS in diſſertatione de *ſtatu inſtituto primi hominis.****

XIII. DE PROVIDENTIA DIVINA

)ANNES BEVEROVICIVS, cuius in lucem prodiit: *quæstio de vitæ termino fatali; an mobili? cum* *responsis*, Dordrecht. MDCXXXIV. 8. et iterum ictior et in tres partes diuisa, Lugdun. Batau. VI. 4. * LEVIN. WARNERVS *dissertat. de vitæ vtrum fixus sit; an mobilis?* Amstelod. MDCXLI. 8. ITESIVS in *horis subcisiuis; siue exercitation. de vitæ humanæ*, Vesal. MDCXLI. 8. ** DAN. WHITBY *re responsione ad Ioann. Eduardi commentationem de* *ino humanæ vitæ.* ***

IX. DE PECCATO

rmati quum singularia præcipue de peccato argu- pertractarunt, scripta, quæ ab iis accepimus, varii ersi sunt generis. Exposuerunt:

α.) de *caussa peccati.*

um neutiquam caussam peccati esse, data opera pro- *Io.* STRANGIVS et hanc in rem de *voluntate et* *lus dei circa peccatum libros quatuor* scripsit, quos ortem illius GVIL. SPANGIVS publici vsus fecit, od. MDCLVII. 4.

β.) de *lapsu Adami.*

ad lapsum ac primum peccatum Adami pertinent,

---

a epistolæ; vel dissertationes de argumento hoc coniun- exhibentur, eorum nomina FABRICIVS *delect. argu-* *et syllabo scriptorum de veritate religion. christian. cap.* XVI. 07. indicat. Inter alia sunt collecta, quæ habentur in COPII *oper. tom.* 1. *part.* 2. p. 378. RIVETI *oper. theolog.* II. p. 413. VOETII *disputation. selectar. adpendic. part.* V. VRMANNIAE *opuscul.* p. 1. conf. NICERONII *memoir.* IX. p. 114.

atalogum bibliothec. læscherian. part. 1. p. 244.

e scripta est atque addita eiusdem: *discourse concerning true import of the words election and reprobation*, ceter. Lond. EX. 8. confer CLERICI *biblioth. ancienne et moderne part.* IX. 20. sqq. Notitiam auctorum de prouidentia diuina ac ter- o vitæ humanæ suppeditant: FABRICIVS *delect. argument.* *llab. scriptorum de veritate religion. christian. cap.* XVI. p. 407. p. XVII. p. 411. sqq. et ARPE *theatro fati; siue notitia torum de prouidentia, fortuna et fato.*

nent, ea inueſtigarunt: FRANCISC. IVNIVS
tione de *peccato primo Adami*, Londin. MD
Lugdun. Bat. MDCIV.* FRID. SPANHEMIVS
de lapſu Adami: ** IO. CLOPPENBERGIVS *di*
primo primi hominis peccato: *** BARTHOLD.
SIVS *diſput. de lapſu primorum hominum:* BRYA
RVS in *tentamine de primi peccati introitu;*
angelorum et hominum, Londin. MDCXCI. 4.
præſertim de imagine dei, veris falſa mixta;
ſatis adcurate tradita ſunt, auctorque non obſc
cat, ſe diligentius proprii ingenii; quam ſcri
diuinarum normam ſequutum eſſe.*

γ.) de *imputatione peccati adamitici.*

reformati itidem ſcripta euulgarunt, quæ
ad controuerſam; quam dogmaticam theologia
re videantur, vbi iuſtus locus illis adſignari de
tamen impedit, quominus et heic eorum
faciam. Occaſionem illorum præbuerunt IO
CAEVS et DAN. WHITBY. Ille edidit: *theſes*
ſtatu hominis lapſi ante gratiam, iisque imputatio
ti adamitici plane reiecit; poſtea autem, quum
carentonienſi decretum aduerſus illum factum eſ
tationem de *imputatione primi peccati Adami*,
MDCLV. emiſit atque adfirmauit, ipſum Adami

[redacted]

ſunt: IOANNES BEVEROVICIVS, cuius in lucem prodiit: *epiſtolica quaeſtio de vitae termino fatali; an mobili? cum doctorum reſponſis*, Dordrecht. MDCXXXIV. 8. et iterum longe auctior et in tres partes diuiſa, Lugdun. Batau. MDCXXXVI. 4. * LEVIN. WARNERVS *diſſertat. de vitae termino, vtrum fixus ſit; an mobilis?* Amſtelod. MDCXLI. 8. IO. SANTESIVS in *horis ſubciſiuis; ſiue exercitation. de termino vitae humanae*, Veſal. MDCXLI. 8. ** DAN. WHITBY in *breuiore reſponſione ad Ioann. Eduardi commentationem de fixo termino humanae vitae.* ***

IX. DE PECCATO

reformati quum ſingularia praecipue de peccato argumenta pertractarunt, ſcripta, quae ab iis accepimus, varii ac diuerſi ſunt generis. Expoſuerunt:

α.) de *cauſſa peccati.*

deum neutiquam cauſſam peccati eſſe, data opera probauit IO. STRANGIVS et hanc in rem de *voluntate et actionibus dei circa peccatum libros quatuor* ſcripſit, quos poſt mortem illius GVIL. SPANGIVS publici vſus fecit, Amſtelod. MDCLVII. 4.

β.) de *lapſu Adami.*

quae ad lapſum ac primum peccatum Adami pertinent,

* quorum epiſtolae; vel diſſertationes de argumento hoc coniunctim exhibentur, eorum nomina FABRICIVS *delect. argument. et ſyllabo ſcriptorum de veritate religion. chriſtian. cap.* XVI. p. 407. indicat. Inter alia ſunt collecta, quae habentur in EPISCOPII *oper. tom.* I. *part.* 2. p. 378. RIVETI *oper. theolog. tom.* II. p. 413. VOETII *diſputation. ſelectar. adpendic. part.* V. SCHVRMANNIAE *opuſcul.* p. I. conf. NICERONII *memoir. tom.* IX. p. 114.

** vide *catalogum bibliothec. loeſcherian. part.* I. p. 244.

*** anglice ſcripta eſt atque addita eiusdem: *diſcourſe concerning the true import of the words election and reprobation,* ceter. Lond. MDCCX. 8. confer CLERICI *biblioth. ancienne et moderne part.* IX. p. 120. ſqq. Notitiam auctorum de prouidentia diuina ac termino vitae humanae ſuppeditant: FABRICIVS *delect. argument. ac ſyllab. ſcriptorum de veritate religion. chriſtian. cap.* XVI. p. 407. et *cap.* XVII. p. 411. ſqq. et ARPE *theatro fati; ſiue notitia ſcriptorum de prouidentia, fortuna et fato.*

Ioann. Sudermannum, Roterod. MDCCXXIII. 8.* et
into the cauſſe and origin of moral euil, Londin. MDC
belgice, eodem *Sudermanno* interprete, Roter. MDCC
ac germanice ſub titulo: *vnterſuchung der vrſache*
vrſprungs des ſittlichen vbels. ** Vterque liber ſcri
contra Petrum Bælium, cuius ſententiæ de origi
et alii reclamarunt; minus autem loco hoc apte
morandi. Eamdem ob cauſſam prætereo non
ſcriptum GVIL. KINGII de *origine mali*, Londin.
Brem. MDCCIV. 8. *** addo autem, ſcripſiſſe GISB
TIVM de *propagatione peccati originalis** et FRID.
RIES de *peccati originis inhærentis a parentibus ad*
propagatione, Marpurg. MDCCXLIV.

ε.) de *peccato in ſpiritum ſanctum*

RICHARD. BAXTERVS libro, germanice verſ
der ſunde in den heiligen geiſt: MOSES AMYRALDVS
theſes de peccato in ſpiritum ſanctum, Salmur. MDC
prodierunt: ** IO. HALESIVS diſſertatione de pe
*ſpiritum ſanctum:**** SAM. MARESIVS *diſputatione*
*cato in ſpiritum ſanctum:** IO. MARCKIVS de bl
*ſpiritus et quo pacto hæc non remittenda dicatur.***

antium consensu, *ex scriptis eorum collecto*, Geneu. MDCXLVII. 8. * Inter Anglos DANIEL WHITBY sumsit sibi, in *tractatu de imputatione diuina peccati Adami posteris eius vniuersis in reatum*, Londin. MDCCXI. 8. veram doctrinam impugnare ac quæ deus in scripturis suis de peccato originali atque imputatione peccati adamitici nobis patefecit, peruertere. Quos impetus vt repelleret IONATH. EDVARDVS, *defensionem doctrinæ de peccato originali contra Whitby*, lingua anglicana, Oxon. MDCCXI. 8. publicæ luci exposuit; WHITBY autem caussam suam in *pleniore responsione* ceter. itidem anglice scripta, Londin. MDCCXII. 8. tueri voluit: **

δ.) de *peccato originali*

GVIL. WHITAKERVS tractatu de *peccato originali*, Cantabrig. MDC. 8. ANDR. WILLETVS de *gratia*, *generi humano in primo parente collata: de lapsu Adami, peccato originali, prædestinatione et libero arbitrio*, Lugdun. Batau. MDCIX. MOSES AMYRALDVS dissertation. de *serpente tentatore et peccato originis*, Salmur. MDCLX. 12. SAMVEL WARDVS, qui ad posteros transmisit: *prælectiones de peccato originali*, satis copiosas iisque sententiam ecclesiæ anglicanæ de peccato hoc ex illius confessione explicuit ac defendit: *** IO. CLARCKIVS in *enquiry into the causse and origine of euil*, Londin. MDCCXIX. 8. et belgice per *Ioann.*

* scriptum hoc etiam exstat in eiusdem *oper. theolog. tom.* III. p. 798. Plura de certamine hoc dicta sunt a PFAFFIO cum in *dissertatione antibalian. tertia*; p. 21. tum *schediasmat. de formula consensus heluetic.* p. 16. sq. et a me in *der einleitung in die religionsstreitigkeiten ausser vnserer kirche, part.* III. p. 890. sqq.

** conf. *act. erudit.* MDCCXII. p. 115. CLERICI *bibliothequ. ancienne et modern. tom.* IX. *part.* 2. p. 281. 320. sq. *memoires de Treuoux* MDCCXVI. *mart.* p. 482. *iournal des sauans* MDCCXIII. *april.* p. 437. *hallische neue biblioth. tom.* VI. p. 764. *memoires litteraires de la grande Bretagne tom.* VIII. *num.* 4. et librum meum: *einleitung in die religionsstreitigkeiten ausser vnserer kirche, part.* III. p. 994.

*** in *operibus* eius *nonnullis*, quæ Londin. MDCLVIII. fol. prodierunt.

Ioann. Sudermannum, Roterod. MDCCXXIII. 8.* et *enquiry into the causse and origin of moral euil*, Londin. MDCCXX. 8. belgice, eodem *Sudermanno* interprete, Roter. MDCCXXIII. 8. ac germanice sub titulo: *vntersuchung der vrsache vnd des vrsprungs des sittlichen vbels.*** Vterque liber scriptus est contra Petrum Bælium, cuius sententiæ de origine mali et alii reclamarunt; minus autem loco hoc apte commemorandi. Eamdem ob caussam prætereo notissimum scriptum GVIL. KINGII de *origine mali*, Londin. MDCCII. Brem. MDCCIV. 8. *** addo autem, scripsisse GISB. VOETIVM de *propagatione peccati originalis** et FRID. VLRICH RIES de *peccati originis inhaerentis a parentibus ad liberos propagatione*, Marpurg. MDCCXLIV.

ε.) de *peccato in spiritum sanctum*

RICHARD. BAXTERVS libro, germanice verso, *von der sunde in den heiligen geist:* MOSES AMYRALDVS, cuius *theses de peccato in spiritum sanctum*, Salmur. MDCLIII. 4. prodierunt: ** IO. HALESIVS dissertatione de *peccato in*

X. DE LIBERO ARBITRIO

VILIELM. PERKINSIVS de *libera dei gratia et hominis arbitrio*, Oppenh. MDCX. 8. LVDOVIC. CRO-qui scripsit de *perseuerantia sanctorum: de prædesti-*, *libero arbitrio*, ceter. contra Petrum Bertium, MDCXVI. 8. IO. CAMERO, cuius exstat: *defensio de et libero arbitrio*, contra epistolam anonymi cuius-Salmur. MDCXXIV. 8. ALEXAND. MORVS libro, titulus est: *victoria gratiæ de gratia et libero arbitrio*, Petauium, Medioburg. MDCLII. 4. IOS. PLACAEVS, lem de *libero hominis arbitrio* differtationes conscri-que vsui publico tradidit: * HENRIC. WILKINSO-cuius merito mentionem facio, quia *tractatum de vino diei dominicæ et de impotentia liberi arbitrii ad spirituale*, vna cum quibusdam sermonibus sacris MDCLVIII. 8. editum, reliquit. Nec silen-termittendi sunt, qui in eodem argumento illu-operam posuerunt: MOSES AMYRALDVS *dissert. hominis arbitrio*, Salmur. MDCLXVII. 8. RVARD. *disputatione de libero hominis peccatoris arbitrio*, quam separatim prodierat, illa adiecta postea est *vindiciis veritatis, quam ecclesiæ reformatæ profitentur* *actionum a deo*, ceter. contra Ioannem Re-quo hac de re disceptauit, Franeck. MDCCXIII. 8.

XI. DE GRATIA DIVINA

PISCATOR *tractatu de gratia dei*, Herborn. 8. ROBERT. ABBOT, cuius *exercitationes de gra-perseuerantia sanctorum*, Londin. MDCXVIII. 4. pro-IACOB. TRIGLANDVS, qui librum de *trina dei electionis, sanctificationis et conseruationis*, Amste-MDCXXXVI. 8. edidit: *** ALEXAND. MORVS, iam adducen-

* iste in *opusculis* eiusdem *postumis*, Salmur. MDCLVI. 4.
acta erudit. MDCCXIV. p. 48. et *tom*. VI. *supplement*. et 305.
*** *biblioth. theolog.* ... p. 743. memorantur etiam TRIGLAN-

adducendus ob *dissertationes septem* ... STAME... *et libero hominis arbitrio*, Geneu. ...
RHETORFORT *exercitationibus ap* ... uit de *foed*...
Amstelod. MDCXXXVII. 8. Frar ... ugd. Bat. ...
THOMSONVS commentation... liber ad nos ...
MDCLX. 4. SAM. MARESI ... *r deum et elect*...
gratia et redemtione vnit ... *von dem gnaden*...
LAMB. VELTHVYSIVS, ... TH. MARTINIVS, q...
et praedestinatione, *tradit* ... *et gratiae signaculis* qui...
SAM. STRIMESIVS, ... cet vitae, circumcisione
sacram; *seu systema g* ... omini, Brem. MDCXVIII. ...
tiae dei salutiferae vn ... us locus inter scripta de ...
cofurt. ad Viadr. ... IO. CLOPPENBVRGIVS *dis*...
qui ad reformat ... *testamento veteri et nouo*, MDC...
candum ac co ... commentatio anglica sub titul...
dissertationibu ... *of grace*, Londin. MDCXLV...
nec non de ... rimis IO. COCCEIVS cum ad...
MDCCXXV. ... *de* foederibus diuinis, adcuratiori
fuit ipsi ... contulit ac multa, quae huc spec...
dracena ... perutilia tradidit; de conditione ...
phico- ... ac statu fidelium, qui illo tempo...
NER ... amplexus est, ab aliis merito repu...
dict ... *ipse*: *summam doctrinae de foedere et t*...
suf ... me adductam, huncque praeeuntem

[redacted]

s, adiungo: IO. IACOB. WALDSCHMIDII *heilsame gotter, aus der heiligen schrift vorgestellet, mit ver- g der so genannten allgemeinen gnade, von herrn D. Langen in einer schrift vorgetragen*, Marpurg. MDCCXXXV. 8. eiusdem: *heilsame gnade gottes, mit wider- des so genannten vesten grunds der lehre von der all- gnade gottes, durch herrn D. Langen auf vnd der gnade gottes entgegen gesetzet*, ibidem MDCCXXXV. 8. PHILIPP. SPIZII *euangelische lehre von der nicht allge- gnade*, Francofurt. MDCCXXXVI. 8. GREG. HEIN- *reiben an seinen Timotheum, in welchen auf des herrn D. Langens schrift von der so genannten allgemeinen gottes ein deutlicher begrif von derselben aus heil. mitgetheilet wird*, cet. Marp. MDCCXXXVI. 8. * DRIESSENII *erlaeuterte vnd vertheidigte lehre der göttlichen gnade*, belgice ac postea germanice MDCCXXXVIII. 8. IO. IACOB. WOLLEBII *systema zwischen dem absolut vnd conditiona- der besondern vnd der allgemeinen gnade*, Basil. 8. qui id egit, vt lutheranorum ac reforma- ctrinam de vniuersali ac particulari gratia inter et; talem autem coniungendi rationem iniit, vt faceret ac pro gratia particulari disputando, con- pugnaret. ** Omnia scripta haec Ioachimo que commentationibus, supra a me adductis, i vniuersali opposita sunt, hocque nomine sem librorum polemicorum pertinent. Quae rmatos rigidiores atque Amyraldum huiusque res; siue, vti adpellantur, vniuersalistas, de gra- sali disputata atque in publico proposita fuerunt, memorabo, quando libri litium theologicarum a me di sunt.

XII. DE

praemisit, lingua belgica, Amstelod. MDCCXXVI. 8. Me- illarum CATTENBVRGH *bibliothec. scriptor. remonstrantium* 14.

ENTHALII *theol. bibl. tom.* I. p. 811.
richt von den stollischen buchern, part. XI. p. 279. *nouor. actor. suppl. tom.* IV. p. 278.

R

XII. DE FOEDERIBVS ET TESTAMENTI DIVINIS

CELLIVS SNECANVS, qui expoſuit de *fœdere* *ſacramentalibus*, *baptiſmo*, ceter. Lugd. Bat. MD CASPAR OLEVIANVS, cuius liber ad nos de *ſubſtantia fœderis gratuiti inter deum et elector* MDLXXXV. 8. et germanice *von dem gnadenbu* Herborn. MDXC. 4. MATTH. MARTINIVS, qui emiſit de *fœderis naturæ et gratiæ ſignaculis* quinq tus, de arbore videlicet vitæ, circumciſione, baptiſmo et cœna domini, Brem. MDCXVIII. 8. libro huic proprius locus inter ſcripta de ſa adſignari debeat: IO. CLOPPENBVRGIVS *diſput de fœdere dei et teſtamento veteri et nouo*, MDCXLII BALLVS, cuius commentatio anglica ſub titulo: *of the couenant of grace*, Londin. MDCXLV. 4 vidit. In primis IO. COCCEIVS cum adſecli doctrinam de fœderibus diuinis, adcuratiori ſtu nandam, ſe contulit ac multa, quæ huc ſpectant, ſolida ac perutilia tradidit; de conditione aute teſtamenti ac ſtatu fidelium, qui illo tempore ſententias amplexus eſt, ab aliis merito repudia dit ipſe: *ſummam doctrinæ de fœdere et teſtam* ſupra a me adductam, huncque præeuntem ali

ae, Amstelod. MDCLXXXIX. 8. * PETR. ALLINGA, cuius prodiit: *vis veritati illata repulsa; seu exercitationes pacifica ad nonnullas quaestiones problematicas, quae hodie mouentur, de testamentis et oeconomia foederum dei*, cuius modi plura scripta vtraque pars iuris publici fecit, alibi a me percensenda. Pertinent enim ad controuersias easque cocceianas. Quibus praetermissis, memoro potius: NICOL. SCHIBRII *doctrinam testamentorum et foederum diuinorum*, Leoward. MDCCXVIII. 4. FRIDER. ADOLPH. LAMPII *geheimnisse des gnadenbunds in den haushaltungen der seligkeit*, opus in sex partes diuisum: Bremae ab anno MDCCXII. 8. editum; postea MDCCXL. ac saepius recusum: ** ALB. VOGELII commentationem de *foedere operum adamico*, Vltrai. MDCCXXXVII.

XIII. DE CHRISTO

a.) de *persona et naturis christi*

PETR. MARTYRIS *dialysis de vtraque in christo natura*, Tigur. MDLXI. 8. HENR. BVLLINGERI *adsertio orthodoxa vtriusque in christo natura*, Tigur. MDLXIII. 8. ac *repetitio doctrinae de inconfusis proprietatibus duarum naturarum in christo vna persona*, ceter. ibidem MDLXIV. 8. HIERONYMI ZANCHII *theses de iis, quae de iesu christo post vnionem praedicantur*, Neostad. MDLXXXII. 4. IOS. SIMLERI *adsertio orthodoxa doctrinae de duabus naturis in christo*, Tigur. MDLXXXIV. 4.*** BENED. THALMANNI *adsertio orthodoxa doctrinae de vnitate personae et distinctione duarum naturarum in christo*, ibidem MDLXXVIII. 8. Heidelb. MDLXXXIX. 8. MATTH. MARTINII *theologia de vnica christi persona*, libris duobus, Brem. MDCXIV. 8. IO. COMBACHII *confessio de persona et officio christi*, Francof. MDCXVIII. 4. IO. OWENI liber, anglice compositus atque inscriptus: *declaration of the glorious mystery of the person of christ, god and man*, Londin. MDCLXXIX. 4.

R 2 β.) de

* *act. erudit.* MDCXC. p. 249.

** *samlung von alten und neuen theolog. sachen*, 1746. p. 453.

*** in lucem etiam emisit: *scripta veterum latina de vna persona et duabus naturis iesu christi, aduersus Nestorium, Eutychen et acephalos, olim edita*, Tigur. MDLXXI. fol.

β.) de *diuinitate christi*

LAMBERT. DANAEI *confirmatio veræ et orthodoxæ doctrinæ, quod filius dei sit verus deus et patri ὁμοούσιος et æqualis*, Geneu. MDLXXXV. 8. MATTH. MARTINII liber *de veritate diuinæ naturæ iesu christi*, Brem. MDCXII. 8. IOS. PLACAEI commentatio de *diuinitate christi*, Salmur. MDCLX. 4. *disputationes de argumentis, christum prius fuisse; quam in vtero beatæ virginis*, Salmur. MDCXLIX. 4. item *differtat. de testimoniis et argumentis, e veteri testamento petitis, christum esse præditum essentia diuina*, ibidem MDCLI. 4. IACOB. ABBADIE *traité de la diuinité de notre seigneur iesus christ*, Roterdam. MDCLXXXIX. 12. quod scriptum vna cum auctoris libro *de la verité de la religion chrétienne* iterum editum est:* IO. HVGHES *tentamen vberioris euidentiæ de diuinitate seruatoris nostri inueniendæ*, Londin. MDCCXII. 8.** Inprimis HERMANNI VENEMAE *exercitationes de vera christi diuinitate*, Leouard. MDCCLV. 4. ob eruditionem atque adcurationem laudandæ sunt. Probatur in illis diuinitas christi ex *act.* XX, 28. I *Tim.*

[redacted]

IL. Londin. MDCXLV. et MDCXLVIII.* MERICI ONI *differtatio de incarnatione chrifti*, quæ anglice MDCXLVI. 8. lucem adfpexit. Adiungere poffem II BYNAEI *de natali iefu chrifti libros duos* eximftelod. MDCLXXXIX. 4. nifi ifti ea ratione confent, vt fuo iure ad ingeniorum monimenta hifto-philologica referri deberent. Nec tamen plane IRO IACOBI GAILLARDI *fpecimen quæftionum in ftrumentum de filio hominis*, Lugdun. Batauor. XIV. 4. ac IO. CHRISTIAN. KIRCHMEIERI *cogitaeras de circumftantiis hiftoria incarnationis domini li earumque myfteriis.***

d ad animam chrifti adtinet, IO. MARCKIVS edidit onem contra *præexiftentiam animæ chrifti in cælis, ante eius ortum in terris ex Maria virgine*, aduerfus Claudium, Lugd. Batau. MDCCX. Id quod quum , occafione hac addo, de anima chrifti in lucem : *differtation theologique et critique fur l'ame de iefus* adini, vt titulus habet; verius autem Hagæ comi-OCXXXIX. 8.*** Auctorem eius effe famofum il-rpretem *wertheimenfem;* aut quemdam eius ami-picio facta eft. Quæ fi et falfa fit; id tamen paionem hanc litteris mandatam effe a fectatore ocini. Opinatur ille, animam chrifti ante res, as, in cælo exftitiffe, tamquam puram intelli-gloriofum fpiritum, angelum, excellentiffima ditum. Refutatus eft merito a IAC. CARPO-entatione de *neganda animæ chrifti præexiftentia;* logia *facratiffimæ parte altera*, Lipf. MDCCXL. 4. AGEMANNO in *ftricturis in differtationem, in* ubam *fit probandi, animam chrifti in cælo fuiffe,* *coniungeretur cum corpore humano*, Hannou. L. 8. quorum fcriptorum fupra mentionem feci.

litiones poftquam NICERONIVS excitat. *operis tomo* V. recenfuit, fubiungit: *c' eft vn liure excellent.*

exercitation. *academicar.* p. 509.

actor. erudítor. fupplem. tom. V. p. 259. *famlung von und neuen theol. fachen*, 1740. p. 241. *act. hiftorico-ecclef.* p. 595.

feci;* iam autem adiungo, auctorem quemdam fi
thaei nomine contra Carpouium edidisse: *geda*
fortpflanzung der erbsünde: der praeexistenz der s
annehmung seiner menschlichen natur von der in
Longosal. MDCCXLVII. 8.** Sententiam hanc, q
falsa ac periculosa; tueri tamen ac speciem ei o
duit ISAAC WATT in libro: *the glory of chri*
*displayed.**** De forma, statura ac pulcritud
christi prodiit: *an inquiry into the shape the b*
ture of the person of christ, and of the virgin M

δ.) de *duplici christi statu*

qui ad dogma hoc, siue vniuersim; siue qu
illius partes adtinet, speciatim illustrand
eorum varia genera sunt. Exstant: GEOR
disputatio de statu filii dei incarnati; seu chri
duplici: altero humiliationis: altero exaltatio
MDLXXXIV. 4. ** MATTH. MARTINII
quod orthodoxe dicatur, christum iuxta vtra
exinanitum et exaltatum esse, contra Ment
MDCXVII. 8. Alii praesertim ea persequuti
statum exaltationis christi pertinent: IO. M
historia exaltationis iesu christi, illustrata libris
Batauor. MDCCXXIX. 4. quibus illustriora
christo exaltato erudite, luculenter ac cop

[redacted]

Inter gradus exaltationis locum obtinet descensus ad inferos, si iste quidem rite intelligatur. De eo exposuerunt: THOM. BILSONVS, cuius liber: *suruey of christs sufferings and descent in tho hell*, Londin. MDCIV. prodiit: RICHARD. PARKESIVS in *apology for christs descent in to hell, against lymbomastix*, Londin. MDCVII. 4.* IO. RVDOLPH. LAVATERVS *tractatu de descensu iesu christi ad inferos*, Francof. MDCX. 8. HVGO SANFORDVS et ROBERTVS PARKERVS, qui libros quatuor *de descensu domini nostri iesu christi ad inferos*, editos Amstelodam. MDCXI. 4. concinnarunt, ita vt opus ab isto cœptum; ab hoc autem ad finem perductum sit; ** item CHRISTIAN. SCHOTANVS de *descensu christi ad inferos*, Francof. MDCXLIV. 8. IO. LIGHTFOOTVS *dissertatione in quartum articulum symboli apostolici:* descendit in infernum: *** RICH. SMITHVS *epistola de descensu christi ad inferos*, ad Hammondum: BARTHOLD. HOLTZFVSIVS, cuius exstant: *disputationes de descensu christi ad inferos*, Francof. ad Viadr. MDCXCIX. 4. CORNEL. HASAEVS commentatione de *descensu christi ad infima loca terrae*, Brem. MDCCII. * In his, nunc memoratis, atque aliis scriptis reformati descensum christi ad inferos ea ratione explicant, vt istum ad exinanitionis statum referant atque ita secus, ac nos, de eo sentiant.

Alii de resurrectione christi data opera commentati sunt atque in veritate illius demonstranda studia sua collocarunt, cuius generis doctissima ingeniorum monimenta ad nos peruenerunt: DANIEL WHITBY *the certainty of christian faith and of the resurrection of christ*, Oxon. MDCLXXI. 8.

* liber, cuius titulus est: *limbomastix, against christs descending into hell to deliuer the fathers from thence*, Lond. MDCIV. 4. prodiit: WILLETVS edidit: *loidoromastix, being an answer to Robert Parkes against the author of limbomastix*, Cantabr. MDCVII. 4. Videatur HYDE *catalog. librorum bibliothecae bodleianae part.* I. p. 402. et *part.* II. p. 256.

** *samlung von alten vnd neuen theolog. sachen*, 1735. p. 559.

*** *tom.* I. *oper.* p. 759.

* de argumento hoc etiam VOETIVS *selectar. disputat. theol. part.* II. p. 188. et BOCHARTVS *oper. tom.* I. p. 982. egerunt.

HVMPHRED. DITTONI *a diſcourſe concerning the reſurrection of ieſus chriſt*, Lond. MDCCXII. MDCCXIV. 8. qui præclarus liber etiam ex anglico conuerſus prodiit cum belgice cura *Cornelii Coorn*, Middelburg. MDCCXX. 8. tum gallice Amſtelodam. MDCCXXIX. 8. et germanice interprete *Gabr. Guilielm. Gœtteni*, cum præfatione *Io. Laur. Moshemii*, Brunſuig. MDCCXXXII. 8.* IO. IACOB. HOTTINGERI *reſurrectionis chriſti veritas ad iudæorum conuictionem chriſtianorumque confirmationem*, Tigur. MDCCIX. diſſertationes GERARD. OVTHOVII de *veritate reſurrectionis ieſu chriſti propriis ſuis viribus:*** IO. WESSELI de *veritate reſurrectionis chriſti*, Lugd. Batau. MDCCXVIII. 4. IO. CHRISTIAN. KIRCHMEIERI de *die tertia, qua chriſtus reſurrexit, eiusque myſterio*, Heidelberg. MDCCXVII. *** Quæ GVIL. WHISTONVS de multiplici adſcenſione chriſti in cælum tradidit, ea commentitia ſunt; nec ad hunc locum pertinent;* HENR.

* videantur: CLERICI *biblioth. choiſie tom.* XXV. p. 431. *iournal des*

HENR. autem OTT. DVISINGII commentatio de *sessione filii ad dextram patris*, Marpurg. MDCCXLI. referri huc potest.

ε.) de triplici christi officio

IO. CALVINVS *responso ad fratres Polonos, quomodo mediator sit christus*, contra Stancarum, MDLX.* IO. OWENVS, cuius liber, sermone anglicano exaratus atque inscriptione: *treatise of the redemption and reconciliation that is in bloud of christ*, instructus, Londin. MDCXLIX. 4. lucem adspexit: CHRIST. SCHOTANVS de *iesu christo mediatore*, Franeck. MDCLXI. 8. ANTON. GARISSOLIVS, cuius *tractatus de christo mediatore*, Geneu. MDCLXII. 4. in lucem exiit: GER. MEIERVS, qui dedit *obseruationes de mediatore christo*, Brem. MDLXXVIII. 8. FRANCISC. FABRICIVS de *sacerdotio christi iuxta ordinem Melchisedech*, Lugdun. Batau. MDCCXX. PETR. IANSSENIVS *tractatu de aequilibrio demeriti peccati et vicariarum iesu christi passionum*, Duisb. MDCCLIII. 4. De *magno propheta, a Mose promisso*, THEOD. HASAEVS Brem. MDCCIV. ac de eodem argumento LVD. CHRIST. MIEGIVS Marpurg. MDCCIV. differuerunt. In regio christi officio illustrando operam posuerunt: HIER. SIM. VON ALPHEN *dissertationibus de rege in Sione vncto*, Vltrai. MDCCXXVI. NICOL. NONNEN commentatione de *summo dominio θεανθρώπȣ exaltati in vniuersum*, Brem. MDCCXLVI. FRANCISC. FABRICIVS, qui *christum vnicum ac perpetuum fundamentum ecclesiae*, XIV. *dissertationibus philologico-theologicis demonstratum*, Lugd. Batau. MDCCXVII. 4. edidit, hocque praestantissimo libro testimonia prioris foederis de christo egregie ac doctissime explanauit.** Cuius FABRICII quum mentionem facio, non alienum erit a scriptione hac, si veluti in transitu et commemorem laudemque eiusdem *christologiam noachicam et abrahamicam*, *exhibitam*

MDCCIX. 8. additum est. Qui facultate caret, ipsum Whistoni scriptum euoluendi; plura autem de hac re legere cupit, ille consulat *acta eruditorum supplement. tom.* IV. p. 396. et SCHMIDII *dissertat. de multiplici christi in caelos adscensione* contra Whistonum, Lipf. MDCCXII.

* exstat in *volumine* eius *tractatuum theologicorum*, p. 587.

** *actor. erudit. supplement. tom.* VIII. p. 330.

bitam dissertationibus ad selectos textus veteris et noui testamenti, Lugdun. Batau. MDCCXXVII. 4. ac *fidem christianam patriarcharum ac prophetarum*, itidem ex oraculis vtriusque fœderis exhibitam, ibidem MDCCXXX. 4.

XIV. DE REGENERATIONE, CONVERSIONE ET POENITENTIA

ARTHVR. DENT in *der ausubung wahrer bekehrung*, qui libellus, ex anglico in germanicum sermonem translatus, prodiit Amstelodam. MDCCV. et Quedlinburg. MDCCIX. ELIAS GREBENITZIVS, cuius *dissertationes de regeneratione*, Francof. ad Viadr. MDCLXXI. 4. lucem adspexerunt: RICHARD. BAXTERVS tractatu *von der wahren bekehrung, nach ihrem anfang, fortgang vnd vollendung*, Cass. MDCLXXIII. 8. Francof. MDCXC. MDCCXIII. 12. DAN. DYKE in *dem richtigen weg zum leben durch wahre bekehrung zu gott*, Vlm. MDCCXVII. 8. THOM. BROMLEY in *den reisen der kinder israel, in welchen das grosse werk der wiedergeburt vorgestellet wird*, Buding. MDCCXII. 8. EZECH. HOPKINSIVS in *der lehre von der wiedergeburt*, Wernigerod. MDCCXX. 8. que

.8. quod argumentum auctor persequitur ea ratio- nnunquam, quæ vera sunt, profiteatur; quando- n studiis erga religionem suam indulgeat ac per itatis via se remoueat.*

XV. DE IVSTIFICATIONE

gma hoc religionis christianæ explanandum atque um inter reformatos singularem industriam adhi- HENRIC. BVLLINGERVS libris quatuor de *gra- stificante nos propter christum, per solam fidem abs- us*, Tigur. MDLIV. 4. THEODOR. BEZA in *apologia tione per vnius christi, vera fide adprehensi, iustitiam, putatam*, Geneu. MDXCII. 8. IO. FOXIVS, cuius scri- *christo, gratis iustificante*, Londin. MDLXXXIII. 8. in ait: ROBERT. HOVAEVS tractatu de *communione um christo et iustificatione hominis coram deo*, Basil. AC. COVETVS in *apologia de iustificatione nostri coram* ur. MDXCIV. 8. DAVID. PAREVS libris quinque de *ne impii*, Heidelb. MDCXV. 8. GVIL. BRADSHAW in *iustification*, Londin. MDCXV. 8. et latine sub in- : *dissertatio de iustificationis doctrina*, Oxon. .8. MDCLXXXII. 8. Lugdun. Batau. MDCLXXXIV. 12. RPIVS de *iustificatione hominis coram deo*, Geneu. L. 8. IO. CROCIVS *commentar. de iustificatione pec- ram deo*, Cassel. MDCXXXIV. 8. IO. PISCATOR li- bus de *iustificatione hominis coram deo*, Herborn. . quibus præter *disceptationem de caussa meri- i coram deo iustificationis inter Io. Piscatorem et Lu- ium*, Basil. MDCXLII. 8. addendi sunt: GVILIELM. in *vindiciis euangelicis de iustificatione*, Amstelod. II. 4. SAMVEL WARDVS *tractatu de fide iustificante ; item de certitudine gratiæ*:** FRANCISC. BVR- , cuius exstant decem *disputationes de iustificatio- ne*:

* ectores *actor. eruditor.* MDCCXIII. p. 201. sqq. notassent m, in libro hoc minus adcurate ac rite tradita, BERNARDVS dit in *epistola*, quæ in *iournal literair. tom.* III. p. 413. le- est: adde *die hallische neue biblioth. vol.* III. p. 125.

** na est in eiusdem *opera nonnulla*, Londin. MDCLVIII. a WAR- lita, p. 147.

*ne:** IO. EDVARDVS in *doctrin of faith and iustification*, Londin. MDCCVIII. 8. IO. LA PLACETTE in *traité de la iustification*, Amstelod. MDCCXXXIII. 12. quod opusculum, ab auctore manuscriptum; perfecte tamen atque absolute relictum, *Io. Alphons. Turrettinus*, vt ederetur, curauit, cuiusque scribendæ *Philipp. Naudæus*, præter alia, occasionem præbuit, postquam hic formulam de iustificatione acerbe reprehenderat, a PLACETTE in libro de *fide diuina*** vsurpatam. Constat id tribus libris. Primo ostenditur, qualem significandi vim apostoli voci δικαιοῦν tribuerint: secundo de iustificatione peccatorum ac tertio de iustificatione iusti exponitur.*** Accedat PHILIPP. NAVDAEVS in *traité de la iustification du pecheur deuant dieu*, Lugd. Batau. MDCCXXXVI. 8.* cum IO. IAC. GRYNAEI, AMANDI POLANI et LVDOVIC. LVCII *dissertationibus de obedientiæ christi imputatione*, Amberg. MDCXIII. 8. atque epistolica disceptatione de *fide iustificante nostraque coram deo iustificatione*, SIBRANDVM LVBBERTVM inter et PETRVM BERTIVM, Delph. Batau. MDCXII. 4. qua disputatur de quæstione: num fides a deo habeatur omnis legis iustitia, a nobis præstanda

i, super doctrina de iustificatione conciliandorum, Berol.
VI.4.* FRANC. TVRRETTINVS *exercitatione de con-*
Paulli et Iacobi in articulo iustificationis, Geneu.
VII. ** GEORG. BVLLVS, qui edidit: *harmoniam*
am; seu binas dissertationes, quarum in priore doctrina
'e iustificatione ex operibus explanatur ac defenditur;
·lore consensus Paulli cum Iacobo liquido demonstratur,
. MDCLXIX.4. Basil.MDCCXL.8.*** quumque eam ra-
, vtrumque apostolum conciliandi, iniisset, vt existi-
opera, ex fide profecta, etiam ad iustificationem va-
is materiam praebuit sibique defensionis necessita-
positam esse. credidit. CAROL. CATAKERI *animad-*
bus, manu exaratis, opposuit: *examen censurae; siue*
nem ad quasdam animaduersiones, ante hac ineditas,
L.MDCLXXVI. 4. * et THOMAE TVLLIO, postquam
ificationem Paullinam sine operibus ex mente eccle-
licanae omniumque reliquarum, quae reformatae audiunt,
· et illustratam contra nuperos nouatores, Oxon.
XIV. 4. ** in lucem protulerat, *apologiam pro har-*
iusque auctore contra declarationem Thom. Tullii,
Londin.

Londin. MDCLXXVI. 4. * Addendus est his ALEXANDER PITCARNIVS, cuius *harmonia ei et Iacobi in doctrina de iustificatione*, Roterod. prodiit, vna cum IACOBI GVSSETII *doctrin de viua deque mortua fide euoluta*, cui adiecta *ostendens, cartesianum mundi systema non, vt qui periculosum esse; oratio item, qua deum esse, e. inferioris harmonia demonstratur*, Amstelod. MI

XVI. DE PRAEDESTINATIONI

permulti inter reformatos fuerunt, qui ad plicandum pariter ac defendendum operam quo inprimis ea, quæ de prædestinatione sen uiorem longioremque disceptationem veneru dum ipsis fuit non solum cum arminianis; nostrorum atque aliorum sacrorum doctori rem pleraque scripta, quæ ab iis accepimu tici; tum polemici argumenti sunt. Quæda percensere; reliqua autem, quæ maxime a spectant, ad caput de theologia polemica ei bus reseruare, animus est. Inter ista locum IO. CALVINI de *aeterna dei praedestinatione co: geneuensis ecclesiae*, Geneu. MDLII. 8. et gallice que anno 12. MARTINI BVCERI liber de

[redacted]

DORF *didascalia de aeterna dei praedestinatione*, Basil. MDXCVIII. 8. GVIL. PERKINSII *disceptatio de modo et ordine praedestinationis*, Basil. MDXCIX. 8. * contra quam quum IAC. ARMINIVS *examen*, Lugdun. Batau. MDCXII. 8. ederet, GVIL. TWISSVS scripsit: *responsionem scholasticam ad examen libelli Perkinsiani de praedestinationis modo et ordine, a Iacobo Arminio institutum*, tribus libris, Amstel. MDCXXXII. MDCXLVIII. fol.** Exstant praeterea: IO. PISCATORIS tractatus de *praedestinatione*, Herborn. MDCXVIII. 8. atque alia argumenti huius scripta; quae tamen ad hunc locum non pertinent, quia iis cum arminianis, Conrado Vorstio ac Petro Bertio, dimicauit; *** item DANIEL. TOSSANI *doctrina de praedestinatione*, breuibus quaestionibus comprehensa, Hanou. MDCIX. 4. MATTHAEI, eboracensis archiepiscopi, *explicatio doctrinae de electione, praedestinatione ac reprobatione*, Harderou. MDCXIII. 4. et cum aliorum theologorum eiusdem argumenti scriptis, Helmstad. MDCXIV. 8. THOM. WILSONI *concerning gods eternall purpose or predestination*, Londin. MDCXI. 8. MARCI FRID. WENDELINI *tractatus de praedestinatione*, MDCXXII. 4. MOSIS AMYRALDI *traité de la predestination*, Salmur. MDCXXXIV. 8. et MDCLVIII. 8. ac *defensio doctrinae Io. Caluini de absoluto reprobationis decreto aduersus scriptorem anonymum*, Salmur. MDCXLI. 4. et gallice ibidem MDCXLIV. 8. CORNELII AB HOGELANDE tractatus de *praedestinatione et libero arbitrio*, Amstelodam. MDCLIII. et Lugdun. Batau. MDCLXXVI. 12. HENRIC. HAMMONDI *discourse of gods grace and decrets*, Londin. MDCLX. 8. LEON. A RYSSEN *dissertat. de praedestinatione*, Gorichem. MDCLX. 8. LAMBERT. VELTHVYSII *doctrina de gratia et praedestinatione, tradita noua methodo*, duabus partibus, Vltraiect.

* est etiam inter *opera* eius *theologica*, quae latine Geneu. MDCXI. fol. prodierunt.

** eiusdem lucem viderunt: *animaduersiones de praedestinatione, gratia et libero arbitrio, ad Iacobi Arminii collationem cum Francisco Iunio et Io. Arnold. Coruini defensionem sententiae arminianae*, Amstelod. MDCXLIX. fol. conf. WOOD *Athen. oxoniens. volum.* II. p. 81.

*** scripsit BARO *summam trium sententiarum de praedestinatione*, haecque cum PISCATORIS *notis*: IVNII *disquisitione* et WHITAKERI *praelectione* Harderouic. MDCXIII. 8. in lucem exiit.

Vltraiect. MDCLXIV.* Iam memoratis auctoribus recentiores adnumerandi ſunt, qui in dogmate l rando itidem ingenia ſua exercuerunt. Sic com eſt SAM. ANDREAE de *abſoluto decreto*, Marpurg. M ac cum *vindiciis* MDCLXXXIX. 4.** Sic ISAACI D SOBRE *deſenſe de la doctrine des reformes ſur la pr ſur la predeſtination: ſur la grace et ſur l' euchariſti* Magdeburg. MDCXCIV. 8. et GILBERTI BVRNET *tus de prædeſtinatione et gratia*, ex eiusdem *expoſitio articulorum eccleſiæ anglicanæ* ſumtus, latine MDCCI. 8. *** prodierunt. Sic dederunt: BART HOLTZFVSIVS *tractatum theologicum de prædeſtinati ctione et reprobatione hominum, ad promouendam con eccleſiaſticam conſcriptum*, Francof. ad Viadr. MDC MDCCIII. 4.* IOANN. EDVARDVS *veritatem redu euangelical truths reſtored of predeſtination*, Lond. MD DAN. WHITBY *diſſertationem de vera ſignificatione ctionis et reprobationis et rebus per eas in ſcriptura ſ tatis: de vniuerſalitate redemtionis chriſti: de gratia ciente et irreſiſtibili: de libertate arbitrii in ſtatu pr denique de perſeuerantia et defectibilitate ſanctorum animaduerſionibus quibusdam de ſtatu gentilium dei dentia ac præſcientia*, anglice Londin. MDCCX. 8. q ſolum Caluini decretum abſolutum reiicit; ſed eti

[redacted]

and certainty of saluation according to the church of England, MDCXXXIII. 4. *doctrina de gratia et praedestinatione*, Amstelodam. MDCLXI. 12. atque alia. Addi possunt: FRANCISC. TVRRETTINI *exercitationes theologicae de libro vitae*, Geneu. MDCLXVII. 4. IO. IACOB. HOTTINGERI autem *fata doctrinae de praedestinatione et gratia dei salutari secunda et auersa*, Tigur. MDCCXXVII. 4. locum suum inprimis tuentur inter libros dogmatum historicos.* Quod prodiit sub inscriptione: *a collection of tracts concerning predestination*, Lond. MDCCXVIII. 8. volumen scripta controuersa, contra Tilenum composita, comprehendit.

XVII. DE SACRAMENTIS

IO. A LASCO de *sacramentis ecclesiae*, MDLII. 8. IO. IVELLVS; siue IEWELLVS, cuius exstant: *sermons and a treatise on the sacraments*, Londin. MDLXXXIII. 8.** VALENTINVS HELLOPAEVS *Zikzai* de *sacramentis in genere; seu de tota re sacramentaria*, Geneu. MDLXXXV. 8. ROBERTVS SOME in *treatise deciding seuerall questions conc. the ministry, sacrament and church*, Londin. MDLXXXVIII. 4. GVILIELM. ZEPPERVS *tractatu de sacramentis in genere et in specie*, Herborn. MDCVI. 8. MATTH. MARTINIVS, qui exarauit quinque tractatus de *foederis naturae et gratiae signaculis* iisque de arbore vitae, circumcisione, paschate, baptismo et coena domini exposuit, Brem. MDCXVIII. 8. GVILIEL. WHITAKERVS in *praelectionibus de sacramentis in genere et in specie de baptismo et eucharistia*, Francof. MDCXXIV. MDCLIII. 4. DAV. PAREVS *tractatu de symbolis sacramentalibus*, Amberg. MDC. 4. PHILIPP. PAREVS, cuius *theologia symbolica de sacramentis* Francof. MDCXLIII. 12. prodiit. Praeter hos, referri huc debent: GERH. MEIERVS, qui ad posteritatem transmisit: *fasciculum obseruationum de sacramentis*, Brem. MDCLXXII. 8. CHR. SCHOTANVS, cuius *diatribe de* VIII. *sacramentis veteris*

* *deutsche acta erudit. tom.* XI. p. 761.

** LIPENIVS *biblioth. theolog. part.* II. p. 699. adducit auctoris huius librum de *sacramentis*, Londin. MDCXI. fol. Opera illius latine cura *Whitakeri*, Geneu. MDLXXXV. et anglice Londin. MDCIX. prodierunt.

teris et noui testamenti, Franeck. MDCLXXX. 12.
spexit: GABRIEL TOWERSON *of the sacraments*
Londin. MDCLXXXVI. et *in particular, ibid.* MDCL
BARTHOLD. HOLTZFVSIVS *disputatione de sacr*
genere, 1704.

XVIII. DE BAPTISMO

DAN. TOSSANVS in *orthodoxarum ecclesiarum*
de baptismo, Heidelb. MDLXXXIX. 4. ANTON. GV
traité de l'efficace et necessité du bapteme, Rupell M
DAN. FEATLAEVS libro de *baptismo*, MDCXLV.
IO. VOSSIVS, cuius *disputationes* XX. *de baptismo*
spexerunt, Amstelod. MDCXLVIII. 4.** IO. HENRI
TINGERVS *disputatione de baptismo*:*** ZACHAR
TONVS, cuius prodiit: *vertue and value of baptism*,
MDCLXIII. 4. CHRISTIAN. SCHOTANVS, qui edid
citat. historico-theolog. de baptismo, Franeck. MD
STEPHAN. BRAIS in *exercitationibus inaugurali*
cessitate baptismi, ceter. Salmur. MDCLXXVIII. 8.
CKIVS de *formula verborum in baptismi adm*
Quæ præter iam memoratos, HALLVS,
GOODWINVS, HAMMONDVS atque alii gentis
ditissimi viri de baptismo litteris mandarunt ac in
ci fecerunt, non est, quod ea distincte enarrem
autem mentionem initio libri, qui inscriptus:

[redacted]

f elect infants, Oxon. MDCXXIX. 4. liber, itidem anglice exaratus atque hoc titulo: *infants baptisme proued lawfull by the scriptures*, Lond. MDCXLIV. 4. editus: GVIL. COOKE *answer to a treatise entituled: the vanity of childish baptisme*, ceter. Lond. MDCXLIV. 4. item: *disceptatio de baptismatis infantilis vi et efficacia inter Samuel. Wardum et Thom. Gatakerum:* * HERMANN. WITSII *exercitatio de efficacia et vtilitate baptismi in electis fœderatorum parentum infantibus*, Vltraî. MDCXCIII. 12. ** CAMPEG. VITRINGAE commentatio de *fundamentis et rationibus pædobaptismi christiani:* *** IO. CHRISTIAN. KIRCHMEIERI *theses theologicæ de pædobaptismo.* * Quæ IOSEPH. BINGHAMVS in *historia scholastica baptismi laicorum:* ANTONIVS VAN DALE in *historia baptismorum, tum iudæorum; tum christianorum:* GVIL. WALLIVS in *historia baptismi infantum* dederunt, ea minus ad locum hunc referri possunt atque a me iure prætermittuntur. Sunt enim historica; non dogmatica ingeniorum monimenta.

XIX. DE SACRA COENA

præ aliis de argumento hoc scriptis, ea commemorare debeo, quæ auctores controuersiæ de sacra cœna, inter nos et reformatos excitatæ, composuerunt. Sunt ista: I.) ANDR. CARLSTADTII *widerchristlicher misbrauch des herrn brod vnd kelch*, MDXXIV. 4. *dialogus von dem greulichen abgœttischen misbrauch des sacraments iesu christi*, eodem anno 4. *auslegung der worte christi: das ist mein leib*, MDXXV. 4. alius liber, cuius titulus est: *ob man mit heiliger schrift beweisen mœge, daß christus mit leib vnd blut im sacrament sey*, 4. ** II.) VLRIC. ZWINGLII *meinung*

S 2

* addita est GATAKERI *operibus critic.* editis Traiect. ad Rhen. MDCXCVIII. Memoratur quoque DAVENANTII *epistola ad Samuel. Wardum de baptismo*, Londin. MDCLIV. 8.

** exstat etiam *tom.* II. *miscellaneor.* eius *sacror.* p. 611. sqq. conf. *act. erudit.* MDCXCIV. p. 90.

*** *libr.* II. *sacrar. obseruation. cap.* 6. p. 302.

* in *syllog. exercitation. academicar.* p. 198.

** plura de his scriptis disserui *introduct. historic. in controuers. Lutheri*, præmissa eiusdem *sæmtlicher schriften tom.* XX. p. 12. sqq.

meinung von dem nachtmal christi, *wieder*
dancksagung, MDXXV. 4. * *subsidium de eu*
eodem anno 4. quod eo consilio scripsit, \
ante excitatum, redderet perfectiorem; it
richtung vom nachtmal christi, Tigur. MI
exegesis, *id est*, *expositio eucharistiæ n*
MDXXVII. 4. *daß diese worte*, *das ist mein l*
euch dahin gegeben wird, *ewiglich den alten*
ben werden, ibidem MDXXVII. 8. ** II
LAMPADII *liber de genuina verborum a*
corpus meum, *iuxta vetustissimos auctores a*
MDXXV. 8. de *dignitate eucharistiæ*
MDXXVI. 8. *** De his ac reliquis scri
auctores ediderunt, plura dicam, quum
me enarrandi sunt. Iam eos adiungo, q
doctrinam ecclesiæ reformatæ de sacra cœ
lari studio tradiderunt. Ad quorum ord
THOM. CRANMERVS, cuius prodiit: *def*
na de sacramento corporis et sanguinis
MDLVII. 8 IO. CALVINVS tractatu de c
quum MDXL. gallice in lucem exiisset, p
conuersus est; cum hoc autem coniungi
in re sacramentaria ministrorum tigurinæ e
Caluini Londin. MDLII. 8. porro IOAN

[redacted]

ANVS, qui locum ſibi fecit inter ſcriptores hos per librum de *cœna domini*, *qua forma: quo ritu et in quem finem eam chriſtus inſtituerit?* Tigur. MDLXII. 8. CHRISTOPH. HERDESIANVS; ſiue AMBROS. WOLFFIVS, qui publicæ luci expoſuit: *conſenſum orthodoxum ſacræ ſcripturæ et veteris eccleſiæ de ſententia et veritate verborum cœnæ domini*, Heidelb. MDLXXIV. Tigur. MDLXXVIII. MDLXXXV. fol. de quo opere infra plura dicam: BENED. ARETIVS in *lectionibus ſeptem de cœna domini*, Geneu. MDLXXXI. MDLXXXIX. et MDXCI. 8. IO. PISCATOR, cuius huc ſpectant: *quæſtiones rhetoricæ de verbis domini:* hoc eſt corpus meum, *an ſit in illis tropus: quisnam ille ſit: in qua voce?* Herborn. MDLXXXVII. 8. ANTON. SADEEL, cuius duo ſcripta adducenda ſunt: alterum de *ſpirituali manducatione corporis chriſti et ſpirituali potu ſanguinis ipſius in ſacra domini cœna*, Geneu. MDLXXXIX. 8. alterum de *ſacramentali manducatione corporis chriſti et ſacramentali potu ſanguinis ipſius in ſacra domini cœna*, ibidem atque eodem anno:* DAN. TOSSANVS in *deſcriptione cœnæ dominicæ et apoſtolicæ ex 1. Corinth.* XI. et de *ſacra cœna et inuocatione ſanctorum*, Heidelb. MDXC. 4. RVDOLPH. HOSPINIANVS libris quinque de *cœnæ dominicæ inſtitutione eiusque ceremoniis*, Tigur. MDXCVIII. 8. CHRISTOPH. PEZELIVS, qui reliquit: *tractatum de cœna domini*, Brem. MDXCIX. 8. et *erklerung der lehre vom heiligen abendmal*, Neoſtad. MDLXXVIII. 4.

Omnes hi de ſacris epulis commentati ſunt; attamen non ſoli dogma hoc explanandum ſuſceperunt; ſed plures alii ex reformatorum cœtu poſtero tempore iis ſe adiunxerunt atque ingeniorum monimenta eiusdem argumenti ad nos tranſtulerunt. Quorum nunc merito mentio fieri debet, ſequentia ſunt: PHILIPPI MORNAEI libri quatuor *de l' inſtitution, vſage et doctrine de l' eucbariſtie en l'egliſe ancienne, enſemble quand, comment et par quels degrez la meſſe s' eſt introduite en ſa place*, Rupell. MDXCVIII. 4. eodem anno 8. MDXCIX. 8. ac Salmur. MDCIV. 4. latine Francof. et Hanou. 1605. fol. et 8. qui a ſua eruditione

* vterque liber eſt in eiusdem *operib. theolog.* p. 216. ſqq.

zwœlf vornehme wohlgegrundete vrsachen, *warum* ...
mirte euangelische kirchen mit D. Luthers vnd sein
folger auslegung der worte christi im heiligen abend
durch eine wesentliche; doch vnraeumliche, *vnempfin*
genwart des leibes vnd blutes christi allhie auf erden
vnd vnter dem brod, *auch eine mundliche* ...
eingefuhret wird, *nicht eins seyn koennen*, Duisb...
Adiicio: IOANN. LAMPADII *Bertramum* ...
pitum in orthodoxa ecclesia de verbis sacrae coenae ...
Brem. MDCXIV. 4. IO. BERGII librum: *daß* ...
christi noch fest stehen: fur die wahre seligmach...
schaft seines leibes vnd blutes in dem heiligen abendm...
MDCXXIV. 4. editum, omisso auctoris nomine; ...
men postea additum est, quum ille iterum lit...
beretur ac responsio ad HIMMELII *collegium* ...
rium accederet; item IO. BVXTORFII *dissertat*...
historiam institutionis sacrae coenae dominicae, qua ...
primae coenae ritibus et forma agitur, Basil. MDC...
vna cum illius *vindiciis aduersus animaduersiones* ...
pelli, ibidem MDCXLVI. 4.** EDMVNDI ...
opus luculentum atque eruditum de *euchari*...
dominicae sacramento, tribus libris Dauentr. MDC...
quod etiam ad theologiam polemicam spectat, ...
contra praecipuos aduersariarum partium scrip...
ipsa inscriptio indicat, compositum est: SIMON. ...

uine *christi eucharistico*, Herborn. MDCLXXXIV. 4. * tamen locum suum inter libros controuersiarum ori iure tuetur, quia ea contra BOSSVETI tractatum utraque *specie* scripta est. Nec alienus est ab ordine rum scriptorum RADVLPH. CVDWORTHI *discourse conning the true notion of the lords supper*, Londin. MDCXLII. 4. ius latinam interpretationem *Io. Laurent. Moshemius* ii eamque, eruditissimis adnotationibus ornatam, auctosystemati *intellectuali* adiunxit: ** Prae aliis memorare et DANIEL. WATERLANDVM eiusque *recognitionem* trinae *de eucharistia, ex scriptura et antiquitate repetitam*, lice editam Londin. MDCCXXXVII. 8. cuius scribendae asionem dedit *Beniamin. Hoadley* peruersa sententia, sacram coenam tantum communionem sanctorum hoium et cum seruatore et inter se corroborari ac finem is non alium esse, nisi quamdam christi recordationem.*** e quoque addo: *reflexions anciennes et nouuelles sur charistie*, Geneu. MDCCXVIII. 12. cuius libri auctor QVESNE esse, perhibetur, ac quae GER. IO. VOSS, * IO. HENRIC. HOTTINGERVS, ** IO. VORSTIVS, *** FRANCISC. BVRMANNVS, * SAM. WERENFELSIVS,

. erudit. MDCLXXXIV. p. 313.

ide, quae de libro hoc dixi in *der einleitung in die religionsstreitigkeiten ausser vnserer kirche*, *part.* III. p. 241. sq. Recensetur ille in *histoire critique de la republique des lettres, tom.* I. p. 120. et *tom.* II. p. 244.

a. *erudit.* MDCCXXXIX. p. 24.

rauit quinque *disputationes de sacris coenae dominicae symbolis*. xstant illae in eiusdem *thesibus theologic. et historic. de variis doctrinae christian. capitibus tom.* VI. *oper.* p. 426. sqq.

abus *disputationibus*, quarum altera de *sacrae coenae caussis*: altera e *sensu verborum: hoc est corpus meum*, agit. Legendae istae sunt n eius *ennead. dissertation. philologico-theologicar. heidelbergens.* . 106. sqq.

issertation. sacrar. libro II. vbi monstrare sibi sumsit, antiquiorum hristianorum coetum non credidisse, quod ipsum proprie dictum orpus et sanguis christi ore hominum manducetur ac bibatur.

dedit *disputationes* XVIII. *de sacra coena*, translatas in eius *exercitationum academicar. partem* II. p. 285.

FELSIVS,* DANIEL. GERDESIVS ** ad explicandum atque illuſtrandum adtulerunt. MATTH. LARROQVANI iam merito omitto.

XX. DE ECCLESIA

THEODOR. BEZA de *veris et viſibilibus eccl-* *ea notis*, Geneu. MDLXXIX. 8. FRANCISC. libris tribus *eccleſiaſtici; ſiue de natura et admini* *eccleſiæ dei* * ac *libro ſingulari de eccleſia:* ** PH MORNAEVS tractatu de *eccleſia*, Londini, quum auctor commoraretur, primum gallice MDLXXV nec poſtea ſolum Oxonii, Salmuri atque aliis lo deſcripto; verum etiam ab ipſo MORNAEO in linguam conuerſo hacque in lucem producto, MDLXXXV. 8. *** DAN. TOSSANVS de *eccleſia et ac perpetuis notis*, Heidelberg. MDLXXXVIII. 4 WHITAKERVS in *prælectionibus de eccleſia*, qu *Allenſoni* prodierunt, Cantrabrig. MDXCIX. 4. iterum expreſſæ ſunt Herborn. MDCIII. 8. * MORTONVS de *notis eccleſiæ*, libris duobus, Lo SIBRANDVS LVBBERTVS, cuius libri ſex d

* *diſſertation. in verba domini: hoc eſt corpus meum, tom.*
[redacted]

meck. MDCVII. 8. lucem adspexerunt: IO. CAMERO statu de ecclesia: * SAM. MARESIVS, inter cuius scri- locum habet: *decisio aliquot quaestionum, ecclesiam stantium*, Groning. MDCXXXVIII. 4. LVDOV. CROCIVS, praeter *disputationem de christo, capite ecclesiae vnico et ro*, Brem. MDCXII. 8. composuit librum de *ecclesiae vni- ate et schismate*, Casell. MDCXLIX. 8. Supersunt alia in- eniorum monimenta, ab eruditissimis inter reformatos iris dogmati de ecclesia consecrata, qualia sunt: IACOBI OTHOFREDI *exercitatio de ecclesia*, coniuncta cum alia e *incarnatione christi*, Geneu. MDCXLIX. 8. Londin. DCLX.** IO. COCCEII *disquisitio de ecclesia et Babylone*, gd. Batau. MDCLVII. 12.*** IO. HENR. HOTTINGE- *dissertatio de notis ecclesiae:* * GER. MEIERI *fasciculus ervationum de ecclesia*, Brem. MDCLXXVI. 4. IO. PSTEDII *grundriß der heiligen kirche gottes*, Brem. DCLXXVII. 12. Stargard. MDCCVII. 12. et belgice, Hag. mit. MDCLXXIX. Addatur RICHARD. BAXTERI *wahre rche in allen secten; oder die wahre catholische kirche nach rer eigentlichen natur vnd beschaffenheit, zu welcher alle echtschaffene christen gehæren, an was orten der welt sie le- en*, Francof. MDCCXXI. 8. vna cum iis, quae generatim le ecclesia IO. PRIDEAVX** et GISBERT. VOETIVS:*** peciatim de illius gubernatione THOM. BILSONVS * et MOSIS AMYRALDVS: ** de capite eius FRANCISC. FABRICIVS *** scripserunt.

S 5 XXI. DE

adiectus est CAMERONIS *praelectionum in selectiora loca noui testa- menti tomo* I. Salmur. MDCXXVI. 4.
exercitationes hae, ad illustrandum Paulli effatum I. *Timoth.* III', 15. 16. compositae, maiori iure exegeticis; quam dogmaticis scriptis adnumerandae sunt. Exhibentur igitur *criticor. sacror. tom.* V. p. 918.
vide *opera* eius *tom.* VII.
n *fascicul. dissertationum theologico-philologicarum* p. 48.
oper. theologicor. p. 602.
selectar. disputation. theologicar. part. V. p. 383.
r eius de *perpetua ecclesiae christi gubernatione*, latine Londin. MDCXI. 4. anglice autem ibidem MDCX. 4. lucem adspexit.
tractatus illius *du gouuernement de l'eglise*, Salm. MDCLIII. 8. prodiit.
scriptum; siue dissertationes, edidit de *christo, vnico ecclesiae fun- damento*, Lugd. Batau. MDCCXVII. 4.

t.e, *aduersus eos*, *qui in hoc tantum capite se ab ecc* *formata dissentire*, *profitentur*, MDLXXXIII. 8. ** TOSSANVS *de legitima pastorum euangelicorum voc* *atione et praesidio*, Heidelb. MDXC. 8. THEOD. qui scriptam reliquit: *responsionem ad tractationem* *uersis ministrorum euangelii gradibus*, *ab Adriano S* *editam*, Geneu. MDXCV. 8. *** GVIL. BVCANVS *t* *de ministerio*, *potestate et disciplina ecclesiae:* * SAM. SIVS de *vsu et honore sacri ministerii in ecclesia refo* Groning. MDCXLVI. MDCLVIII. 4. IO. HENRIC. HO GERVS *disputatione de necessitate ministerii ecclesiastici*

XXII. DE MORTE

GVIL. PERKINSIVS de *natura diuersisque morti* *ribus deque ratione bene moriendi*, qui tractatus, e l sermone in latinum conuersus, prodiit Hanou. MD etiam germanice, Basil. MDCV. 12. et anglice: DVCKE in *discourse of death*, Londin. MDCXIII. 4. ter haec, plura alia scripta lucem viderunt atque in n li

---

* vide HIERONIVM in *memoires pour seruir a l'histoire des* *illustr. dans la republiqu. des lettres*, *tom.* XXXV. p. 112. sq

** liber hic etiam in eius *operib. theol.* p. 541. exstat.

***

linguam translata sunt; ita tamen comparata, vt magis ad sanctiorem exercitationem; quam adcuratiorem dogmatis intelligentiam spectent, cuius generis sunt: IOSEPHI HALLI *besiegte todesfurcht:* PETRI MOLINAEI *todesgedanken:* CAR. DRELINCOVRTII *trost wider die schrecken des todes:* RICHARDI BAXTERI *todt, als der lezte feind:* GVIL. SHERLOCKII *erbauliche betrachtungen des todes:* FRIDER. ADOLPH. LAMPII *betrachtungen vom sterben vnd tode des menschen* et alia. Sed merito de iis iam taceo, quoniam illorum iustam mentionem faciendi, locus hic non aptus est. Quae et caussa est, cur nunc RHENFERDII, VITRINGAE et ROELLII scripta de *morte temporali* praetermittam. Pertinent enim illa ad libros theologiae polemicae.

XXIII. DE RESVRRECTIONE MORTVORVM

inter eos, qui dogma hoc enarrarunt illique lucem adtulerunt, locum obtinent: IO. HENRIC. HOTTINGERVS *dissertatione de resurrectione mortuorum:* * ROBERTVS BOYLE in *some physico theological considerations about the possibility of resurrection, and some considerations about the reconciliableness of reason and religion,* Londin. MDCLXXV. 8. HVMFRED. HODY, qui edidit: *resurrectionem eiusdem corporis, adsertam ex traditionibus gentilium, antiquorum iudaeorum et primitiuae ecclesiae patrum, cum responsione ad obiectiones contra eam adlatas,* anglice Londin. MDCXCIV. 8. ** *essais sur la prouidence et sur la possibilité physique de la resurrection, traduit de l'anglois du dr. Blacmore,* Hag. Comit. MDCCXIX. 12.*** THOM. BVRNETVS libro de *statu mortuorum et resurgentium,* Londin. MDCCXXVI. 8. * Addantur, quae de eodem fidei dogmate litte-

* est prima in *fasciculo dissertationum theologico-philologicarum*, Heidelberg. MDCLX. 4.

** vide *acta erudit. tom.* III. *supplem.* p. 37. Hodium refutare, sibi sumsit auctor, qui tantum per litteras N. B. M. A. nomen suum indicare voluit, in libro: *the resurrection founded on iustice,* ceter. Londin. MDCC. 8. adde *nouuelles de la republique des lettres* MDCC. p. 349.

*** CLERICI *bibliotheq. ancienne et moderne tom.* XIII. p. 235. sqq.

* conf. *die samlung von alten vnd neuen theolog. sachen,* 1734. p. 274.

acta

litteris mandarunt: GER. IO. VOSSIVS* et PHREYS.**

XXIV. DE IVDICIO EXTREMO AC F MVNDI

Angli in primis ſtudia ſua, chriſtianam ha explanandi, laudabiliter monſtrarunt. Com inter illos: ROBERT. BOLTONVS de *quatu morte*, *iudicio*, *inferno et cælo:**** RICHARD. B *die iudicii:* THOM. VINCENTIVS de *certo ac c chriſti ad iudicium:* RICHARD. GREENHAMV *vniuerſali:* HENRIC. GREENWOODVS de *die iu dicii:* SAM. SMITHVS de *iudicio magno:* GVIL. de *iudicio mundi lato per ſanctos:* GVIL. ATTI *tuba dei:* IOSEPH. MEDE *prophetia Petri*, *ſpecta dum chriſti aduentum.* Omnia ſcripta, iam ſermone anglicano compoſita ſunt.* Addi ANDR. WILLETI *tuba monitoria extremi iudicii* et germanice, Hanou. MDCXVII. 8. lucem adl SHERLOCKII *diſcurſus practicus de iudicio extr* glice iterum Londin. MDCXCII. 8. gallice *Da* interprete, Amſtelod. MDCXCVI. 8. et germani ptione: *abhandlung von der lehre vom iungſten* præfatione *Petr. Hanſſenii*, Lubec. MDCCXLIII

[redacted]

memorandi sunt: IACOB. WINDETVS ob librum *functorum statu, ebræorum et græcorum comparatis is concinnatum, cum corrollario de tartaro apostoli Pequem præuaricatores angelos deiectos memorat*, editum .MDCLXIII. 4. atque iterum litteris descriptum XIII.MDCLXXVII.8.*** auctor libri, cuius titulus est: *a concerning the certainty of a future and immortal state*, DCCVI.8.* HENRIC. DODWELLVS, qui edidit: *scriment of the eternal rewards or punishments of all that he gospel*, Lond MDCCVIII.8.** RENAVD. BOVLLIERIVS *terations sur la certitude et sur la grandeur des recom- des peines du monde a venir, tirées des écrits de cinq auteurs anglois en six lettres*, Rotterdam. MDCCIX. 8. illi doctores angli, ex quorum scriptis Boullierius sumsit ad æternitatem præmiorum ac pœnandam, sunt: Wilkinsius, Batesius, Tillotsonus, Scot-

---

rmones sacri exhibentur, ad Paulli effatum *actor.* XVII, 31. ndum atque illustrandum recitati: conf. *die nachrichten von neuesten theolog. buchern, volum.* II. p. 877. *acta eruditor.* XCI. p. 262.

Scottus et Goodmannus.* Ex germani
gendus est: GVIL. ERNEST. EWALDVS
emisit: *betrachtungen vom himmel vn*
MDCCXXXIV. 8. Speciatim ad dogma de vi
tia scripta pertinent: IO. CROCII *conuers*
siue problemata de glorioso dei et beatorum
gloriosorum dotibus, quarum duæ parte
MDCXVIII. 8. GVIL. SHERLOCKII *discour*
happiness of good men, and the punishment
the next world, prima pars, quæ argume
litate animæ ac vita æterna continet, Lond
gallice sub titulo: *de l'immortalité de l'am*
nelle, Amstelod. MDCCVIII. MDCCXXXIX.
nice ac belgice: RICHARD. BLACKMORII
*licitate iustorum post hanc vitam:** NIC
commentatio de *aucta beatorum gloria pos*
mediatoris, Brem. MDCCXLVI. Libri ex a
in germanicum conuersi, RICHARD. BAX
der heiligen: IO. WATTI *todt vnd himmel*
WINI *herrlichkeit des himmels vnd seligkeit*
klærten heiligen aliique huius indolis etian
do referri possunt; licet proprium locu
scripta tueantur. De inferno prodiit: *e*
nature et place of hell, vbi auctor, cuius no

[redacted]

suchen, Lipf. MDCCXXVIII. 8. iterum MDCCXXXI. interprete *Io. Henric. Liebero* ac tertium Cothen. MDCCXLVIII. 8. vbi tamen interpretis nomen omiſſum eſt. * Exſtat etiam libellus, ex anglica lingua in germanicam translatus, atque inſcriptus: *verhandlung von der hællen*, MDCXCVIII. 12. quo tamen negatur, dari pœnas inferni. ** Qui ſtatuunt, illas non eſſe æternas, eorum infra mentionem faciam.***

§. XXII.

PRODIERVNT etiam theologorum reformatorum diſputationes, coniunctim in lucem editæ atque inprimis dogmatibus fidei vberius explicandis atque illuſtrandis conſecratæ. Merito iſtæ cum reliquis illorum ſcriptis dogmaticis, quæ antea enarraui, coniunguntur, quia vberiorem chriſtianæ doctrinæ, quam reformati profitentur, expoſitionem præbent; nec mediocrem promittunt vtilitatem. Volumina hæc iam recenſebo: non omnia; ſed nonnulla, quæ præſertim ad locum hunc pertinent, cuiusmodi ſunt:

IO. BERGII *decas diſputationum theologicarum, præcipua chriſtianæ fidei capita exhibens.* Adiuncta eſt *diatribe de primo homine*, Francof. MDCXXI. 4.

MOSIS AMYRALDI *diſſertationes theologicæ*, Salmur. MDCXLI. 8.

FRI-

* vide *acta eruditorum* MDCCXV. p. 106. *memoires de Treuoux* MDCCXVIII. p. 804. vbi etiam p. 806. memoratur diſputatio OTTONIS *contra ſententiam anonymi Angli de ſede inferni, in ſole quærenda*, Vitemberg. MDCCXVI. *bibliotheque angloiſe*, tom. I. p. 193. ac de verſione germanica *die nachrichten von den neueſten theologiſchen buchern*, vol. VI. p. 405. Non defuerunt, qui Suindenio aduerſarentur: confer præter dictam Ottonis diſſertationem, LOESCHERI *parerga ſacra, exercitat* VIII. SCHARBAV *vindicias locorum quorundam ſacræ ſcripturæ contra Suindenium*, in eiusdem *parergis*, *part.* IV. *num.* 4.

** confer *die vnſchuldige nachrichten*, 1707. p. 426.

*** legatur FABRICIVS *delect. argumentor. et ſyllab. ſcriptor. de veritate religion. chriſtian. cap.* XLVII. p. 718. qui in ſcriptoribus de præmiorum pœnarumque æternitate percenſendis multam induſtriam poſuit.

FRIDERIC. SPANHEMII *disputationes theo* MDCLII. 4. quarum quum duæ partes sunt, huc spectat:

IO. CLOPPENBVRGII *exercitationes super nes theologicos, quibus præcipui religionis chri lucide explicantur ac ab aduersariorum corr vindicantur,* quas post auctoris obitum *Chris* in lucem emisit:*

GER. IO. VOSSII *theses theologicæ et histo doctrinæ christianæ capitibus, quas olim disputa in academia leidensi,* Amstelodam. MDCLVIII. iam antea mentionem feci:

Thesaurus disputationum theologicarum in demia variis temporibus habitarum, in duos tus, Geneu. MDCLXI. 4. quarum auctores sunt: CAPELLVS, RAMBVRTIVS, MARESIVS, CO BLANC, LE VASSEVR, ALPAEVS *de saint Ma*

Syntagma thesium theologicarum, in acade disputatarum, CAPELLI videlicet, AMYRAL Salmur. MDCLX. ac quarta parte auctum MDC

FRANCISC. GOMARI *disputationes theolo*

§. XXIII.

INTER arminianos; siue remonstrante

[redacted]

dogmata fidei, quæ quisque, sempiternæ salutis cu-
cire debet, ad hanc impetrandam haud necesse esse, ofcantur: ***

PHAN. CVRCELLAEI *institutio religionis christianæ,* eptem, quæ non solum latine cum reliquis eius lucem adspexit; * verum etiam in linguam bel-ranslata Lugdun. Batauor. MDCLXXVIII. 4. duobus ibus prodiit; auctoris tamen mors itidem impedi- minus opus hoc potuerit absolui:

LIPPI A LIMBORCH *theologia christiana, ad praxin ac promotionem pacis christianæ vnice directa,* cuius iones prodierunt: quatuor Amstelodami harum- ma MDCLXXXVI. 4.** secunda MDCXCV. fol. tertia fol. ac quarta MDCCXV. fol.*** ad quam præter *Gis-*

berti

---

voluminis operum eius *theologic. part.* 1. p. 1. quod cum *Curcellæi* Amstelodam. MDCL. in lucem exiit.

RCHII *histor. vitæ Episcopii* p. 316. sq.

CERONII *memoir. tom.* III. p. 315. CATTENBVRGHII *scriptor. remonstrantium* p. 60. vbi scribit, inter libros ere tertium, *quo post tractationem de lege Mosis in genere uberrime expendantur præcepta eius adfirmatiua et nega- argumenta de messia.* MABILLONIVS, quod mirum est, iones has commendauit, quod LIMBORCHIVS *excitato libro*

berti Ostens præfationem ac IO. CLERICI *oration*
in obitum Limborchii, accessit: *relatio historica*
et progressu controuersiarum in fœderato Belgio de
tione, quæ belgice versa separatim, Amstelod.
exiit, cum præfatione, defensioni remonstranti
Iacobum Fruitier dicata. Postea duæ aliæ editio
viderunt: altera, quæ est quinta, Amstelod. MDCC
altera basileensis; siue sexta MDCCXXXV. fol.
Limborchius inter arminianos, qui plenius syste
giæ dogmaticæ vna cum doctrina morali dedit
ditionem pariter ac moderationem facultatemqu
cue scribendi, probauit:*

ADRIAN. A CATTENBVRGH *spicilegium theologi*
næ Philippi a Limborch, variis dissertationibus
sticis multisque ad praxin pietatis promouendam
refertum, Amstelod. MDCCXXVI. fol. opus erudit
genter elaboratum, quo auctor simul modestiam
litterarum humaniorum ostendit ac quamuis part
norum amplectatur, non dubitat tamen, nonn
sententiis aliorum, qui sectæ huius sunt, discede

§. XXIV.

NEC tamen arminiani ad id tantum ingenia
buerunt, vt systemata theologica scriberent;

[redacted]

christianae religionis capitibus, Lugd. Batau. MDCIX. 8. prodierunt,* praeter quas huc quoque spectant eiusdem tres *orationes de obiecto: de auctore et fine* ac de *certitudine theologiae:***

IO. CLERICVS, ex cuius scriptis quodam modo huc referri possunt: *delineatio christianae religionis;**** item: *traitè de l' incredulité, ou l' on examine les motifs et les raisons generales, qui portent les incredules à reietter la religion chretienne*, Amstelod. MDCLXXXVI. 8. MDCXCVI. 8. ac *liber vnicus de eligenda inter christianos dissentientes sententia:**

STEPHANVS CVRCELLAEVS, qui *tractatum de ecclesia iesu christi*** reliquit:

IO. DRIEBERGE, qui edidit: *de praedestinatione et gratia librum*, Amstelod. MDCCXLV. 4. ***

SIMON. EPISCOPIVS, ideo memorandus, quia dedit: *tractatum de libero arbitrio* eumque breuiorem;* praeter hunc autem ad posteritatem transmisit: *disputationes theologicas tripartitas* iisque varia dogmata non tantum fidei; sed etiam vitae explanauit. In lucem istas coniunctim edidit *Steph. Curcellaeus*, Amstel. MDCXLVI. 8. **

SIMON GOVLARTIVS, cuius exstat: *traité de la grace de dieu*, Amstelodam. MDCXVI.

HERMANN. HERBERTS, qui scripsit: *breuem et dilucidam adstructionem ex sacra scriptura sententiae reformatorum doctorum; qui nunc remonstrantes a nonnullis dicuntur, de praedestinatione aliisque adfinibus articulis*, belgice Goud. MDCXVI. Roterod. MDCXLVII. 8. ac *breuem et dilucidam explicationem de antichristo*, itidem lingua belgica exaratam: *

*plura de *disputationibus* his infra in capite de libris controuersiarum dicam. Translatae illae sunt in ARMINII *opera theologica*, Lugd. Batau. MDCXXIX. 4. et Francof. MDCXXXIV. 4. edita.

**itidem exstant in eius *operib. theologic.* p. 26. sqq.

***exhibent eam *prolegomena*, quae CLERICVS *historiae ecclesiast. duorum primorum a christo nato seculorum* praemisit, p. 92. sqq.

*adiunxit illum GROTII libro de *veritate religionis christianae*, Amstelod. MDCCIX.

** *oper. theolog.* p. 651.

*** *act. erudit.* MDCCXLIX. p. 341. *samlung von alten vnd neuen theologischen sachen*, 1746. p. 1087. *nachricht. von den neuesten theolog. buchern, volum.* v. p. 528.

* exstat *operum* eius *volum.* I. *part.* 2. p. 198.

** *volum.* II. *oper. part.* 2. p. 386.

IO. MOLINAEVS, qui in lucem emisit: *armi* *spirituale; seu institutionem in religione christiana* cum altero volumine, belgice Roterodam. MDC *doctrinam veritatis secundum pietatem; seu insti* *religione christiana, propositam quaestionibus et re* etiam belgice, Roterod. MDCXCVI. 8. qui liber co *armamentarii spiritualis* exhibet:

DANIEL TILENVS in *traité de la cause et d* *du peche*, Paris. MDCXXI. 8.

IOANN. VERRYN in *breui explicatione baptis* *nonnullis obseruationibus de baptismo infantium* Traiect. ad Rhen. MDCLXXXVIII. 8.

CONRAD. VORSTIVS, qui edidit: *tractatum th* *de deo; siue de natura et attributis dei*, Steinfurt. M quo comprehenduntur disputationes, diuersis te Steinfurti publice propositae atque ibidem MDCII tae; ** postea autem vberrimis adnotationibus in que in dictum *tractatum* translatae. Exponitur in dei existentia, nominibus, natura in genere, omni omniscientia et sapientia, voluntate, dominio et p bonitate et benignitate, iustitia et veritate, amore, et similibus quasi adfectibus. Ob falsa atque erro mata, ibi tradita, auctor grauiter notatus est; n

idelbergensium de tractatu suo de deo censuram, Hag. *apologetica exegesis; seu plenior declaratio locorum aliquae ex ipsius libro de deo; seu de natura et attributis scripta eique pro erroneis imposita, hoc titulo late in vulgarunt*, cum adpendice contra Becanum, Lugdun. MDCXI. 4. *responsio ad articulos quosdam, nuper ex transmissos*, Lugd Batau. MDCXI. MDCXIII 4. siue ad ca- errorum, ex tractatu eius de *deo* a Iacobo I Angliae excerptorum, quem is, manu propria scriptum, ad or- belgii fœderati transmiserat. Quum MATTH. SLA- vulgasset: *disceptationis de blasphemiis, haeresibus et iis, a Iacobo, Angliae rege, in Vorstii de deo tractatu nota notatis*, duas partes Amstelod. MDCXII. et V. 4. VORSTIVS dedit: *responsionem ad Matthaei Sladi nianis partem vtramque*, Goud. MDCXV. 4.* Exstant VORSTII. *theses* de variis argumentis theologiae ticam, diuerso tempore in lucem emissae: de *sacramentis salutis*: de *iesu christo seruatore*: de *praedestinatione*: de *trinitate*: de *persona et officio christi*; item *idea theologiae*, duobus libellis distincta ac secundum ordinem locorum communium breuibus aphorismis compre- hensa. MDXCVI. 8.**

§. XXV.

nos peruenerunt, socinianorum scripta ma- interpretationem scripturae sacrae et ad contro- theologicas; quam ad dogmata fidei spectant. ita se addixeruut, vt singula, quae familia profitetur, iusto ordine traderent ac systema; compendium theologiae dogmaticae conscriberent; item in certis quibusdam doctrinis explanandis suam collocarunt. Quales vtriusque generis libros

in *Athen. oxoniens. volum*. I. p. 397.
atque aliis VORSTII libris diligenter atque adcurate commen- , est MOLLERVS *Cimbr. litterat. tom*. II. p. 947. sqq. adde LIVM *dictionar* voce *Vorstius*: FABRICIVM *histor. biblioth*. V. p. 15. vbi *tractatus* eius *de deo* recensetur: LILIENTHA- *theolog. biblioth. tom*. I. p. 901. FREYTAGII *analect. de libris rib*. p. 1065.

eodem anno 8. cura *Conrad. Vorstii* [illegible]
dio *Nicol. Bernaldi* vna cum censura theologorum
[illegible]ensium in loca quædam fcripti huius, MDXCII.
gice, interprete *Theodoro Raphael. Camphuysio* huiusq
notationibus instructus, MDCXXIII. et MDCLXVI. 4. *
ter librum hunc, alii eiusdem Socini separatim [illegible]
exierunt, antequam *opera* eius in *bibliothecam* [illegible]
norum translata fuerunt. Sunt isti: *praelectiones* [illegible]
Racou. MDCIX. MDCXXVII. 4.** *summa religionis* [illegible]
itidem italice exarata: postea in latinum [illegible]
lata et memorato libello de *auctoritate sacrae* [illegible]
Racou. MDCXI. 8. adiuncta et MDCLIV. 12. [illegible]
descripta: tractatus de *deo*, *christo et spiritu sancto* [illegible]
MDCXI. 8. quo princeps dogma theologiae [illegible]
netur: *** *synopsis iustificationis, nostrae per iesum* [illegible]
quæ in lucem prodiit cum sub *Gratiani* [illegible]
nis gerapolensis, Gerapol. MDXCI. 4. tum ipsius [illegible]
nomine, Racou. MDCXI. 8. * de *ecclesia varii tractatus* [illegible]

* vide BAVMGARTENII *nachrichten von merckwürdigen* [illegible]
p. 404.

** *ibidem* p. 409.

*** *ibidem* p. 413. 417.

* vide SANDII *bibliothec. antitrinitar.* p. 66.

MDCXI. 8. et belgice MDCXXXIX. 4. *disputatio de baptismo aquae*, Racou. MDCXIII. 8. ac lingua belgica MDCXXXII. 8. et 4. qua aliis persuadere conatur, baptismi vsum nobis haud diuinitus praescriptum esse ac posse quemdam veri christiani nomen tueri, licet vel numquam; vel non rite aqua salutari ablutus; item: *tractatus breuis de coena domini, eius fine et vsu, recte percipiendo*, Racou. MDCXVIII. 8. vbi contentionem sacrarum epularum haud leuiorem significat: * *lectiones sacrae, quibus auctoritas sacrarum litterarum, praesertim noui foederis, adseritur*, Racou. MDCXVIII. 8. ac belgice, interprete *Theod. Raphael. Camphuysio*, eiusdemque notis illustratae, MDCLXVI. 4. quod opus tamen ab auctore haud ad finem perductum est. Eius *breuissima institutionis christianae religionis*, non est, quod iam mentionem faciam, quia illa ad libellos catecheticos referri debet: **

10. CRELLII de *vno deo patre libri duo, in quibus multa etiam de filii dei et spiritus sancti natura disseruntur*, Racou. MDCXXXI. 8. ac cum refutatione BISTERFELDII, Lugd. Batau. MDCXXXIX. 4. germanice autem ex interpretatione *Io. Ludou. Wolzogenii* sub titulo: *von dem einigen gott dem vater*, MDCXLV. 4. *** belgice MDCLXVIII. 4. Praeter hos libros, composuit alium eumque de *deo et eius attributis*, praefixum VOLKELII operi de *vera religione*, de quo postea exponam. Prodiit iste etiam belgice MDCLXIII. 4. Addo eiusdem *tractatum de spiritu sancto, qui fidelibus datur*, MDCL. 8.

VALENT. SMALCII liber de *diuinitate iesu christi*, Racou. MDCVIII. 4. * qui et in alias linguas translatus est. Exiit enim in lucem germanice sub titulo: *von der gottlichen hoheit iesu christi grundlicher bericht*, MDCXXVII. 8. polonice, ipso auctore interprete, Racou. MDCVIII. 4. et belgice MDCXXIII. 4.

* confer REIMMANNVM *excitat. libr.* p. 655. *nachrichten von einer hallischen biblioth. vol.* VI. p. 493.

** in *epistola ad Morstinum*, d. 3. *febr.* MDXCV. exarata, refert SOCINVS scripta sua, *tom.* 1. *oper.* p. 456.

*** *nachrichten von einer hallischen biblioth. volum.* VI. p. 408.

* *ibidem* p. 327.

CHRISTOPH. OSTORODI *vnterrichtung* :
nehmſten hauptpuncten der chriſtlichen religio
begriefen iſt faſt die ganze confeſſion; oder bek
meinen im kœnigreich Polen, ceter. Racou. M
MDCXII. 8. MDCXXV. 8. ſermone autem belgic
quod compendium theologiæ ſocinianæ a
ſuorum cauſſa germanice ſcripſit, eo conſilio
ad ſocinianos errores perduceret; vel in i
ret.* Nonnulli eidem adtribuunt: *compen*
eccleſiæ chriſtianæ, nunc in Polonia potiſſimum f
cum refutatione IOANN. CLOPPENBVRGI
MDCLII. 4. iterum idque auctius prodiit; al
hibent, opuſculi huius auctorem eſſe CO
STIVM: **

DAN. BRENII *tractatus de regno eccleſia*
chriſtum in terris erigendo, ac de *qualitate*
item *breuiſſimus dialogus de veritate religionis a*

IO. VOLKELII de *vera religione libri q*
præfixus eſt Ioannis Crellii liber de deo et ei
Racou. MDCXXX. 4. et iterum Amſtelodam. 4
dicti *Crellii de vno deo patre libris duobus*, 4
tio neque temporis; neque loci; nequ
vllum habet indicium. Quum iſta in lucem
giſtratus iuſſu exempla libri huius typogra

[redacted]

IOACHIM. STEGMANNI, senioris, scriptum *von den zeichen der falschen lehrer*, MDCXXXIX. 8. ac *libri duo indice et norma controuersiarum fidei*, Eleutheropol. CXLIV. 12. ac belgice MDCLXVIII. 8. prodiit autem tum liber prior auctorque morte impeditus est, quo nus posteriorem adiungere potuerit: *

IOACH. STEGMANNI, iunioris, *breuis demonstratio ligionis christianæ veritatis:***

ANDR. WISSOWATII *religio rationalis; seu de rationis dicio, in controuersiis etiam theologicis ac religiosis adhiben- tractatur*, MDCLXXXV. 12. quod opusculum germanice ulo: ARSENII SOPHIANI *vernunftige religion, das ist, ndlicher beweis, dass man das vrtheil gesunder vernunft ch in der theologie vnd in erœrterung der religionsfragen brauchen musse*, cum præfatione *Synesii Philadelphi*, Amlod. MDCCIII. 8. prodiit. Adfirmatur ibi, rationem manam post hominum lapsum minus esse corruptam que de caussa sustinere personam iudicis controuersiam theologicarum, ac dogmata scholasticorum metaphya communem cum doctrina cælesti dignitatem habere.***

usdem WISSOWATII exstant: *stimuli virtutum, frena ccatorum*, Amstel. MDCLXXXII. 12. vna cum *dissertatiunla de hominis vera beatitate consectanda* ac *discursu breui e vita æterna eiusque consequendæ modo*, ibid. MDCLXXXII. 12.

SAMVEL. CRELLII *cogitationes nouæ de primo et secundo Adamo; siue de ratione salutis per illum amissæ: per hunc cuperatæ compendium*, Amstelodam. MDCC. 8. ad id com-

 positum,

---

diction. histor. et critiqu. voce *Volkelius:* FABRICIVS *histor. bibliotb. part.* V. p. 48. REIMMANNVS *catalog. biblioth. theolog.* p. 646. VOGTIVS *catalog. libror. rarior.* p. 714. FREYTAGIVS *analect. litterar. de libris rarioribus* p. 1064. Ipse liber percensetur in *den nachrichten von einer hallischen biblioth. vol.* VI. p. 172.

onf. REIMMANNI *catalog. biblioth. theolog.* p. 675.

iddita est BRENII *operibus.*

vide KORTHOLTI *præfation. dissertationis de religione rationali, contra Wissowatium: vnschuld. nachr.* 1703. p. 530. REIMMANNI *catalog. bibl. theol.* p. 1060. LILIENTHALII *theol. bibl. tom.* II. p. 532. *nouuelles de la republ. des lettres*, MDCLXXXIV. *sept.* p. 741.

positum, vt cœtuum sanctiorum concordiæ ref ipsa autem ad lites amplificandas comparatum: * *auf was weise der herr iesus das brodt gebroch iungern gegeben*, MDCXCIV. 4 sine mentione *dissertatio*, *qua probatur*, *cœnam domini non partem commixtionis et familiaritatis priuat kurtzer vnterricht in der christlichen religion*, *re der vnitariorum*, MDCCXV I. 8. ***

Præter iam enarrata socinianorum scripta minus loco hoc prætermittenda. Inprimis de *falsa et vera vnius dei patris*, *filii et cognitione*, libros duos, auctoribus minist consentientium in Sarmatia et Transiluani sine anni indicio; dedicatio autem scrip vna cum libello de *mediatoris iesu christi æqualitateque*, ibidem MDLXVIII. 4. * Nec moro: *tractatus aliquot theologicos Fausti item Ernesti Soneri*, *numquam antehac in* Eleutheropol. MDCLIV. 16. quo libello I.) *discursus de caussa*, *ob quam credit creditur euangelio iesu christi et de eo*, *quod præmio: qui non credit*, *pœna a deo adficiat*

* LILIENTHALII *theol. biblioth. tom.* I. p. 937. *act.*

ma religionis christianae, a FAVSTO SOCINO conscripta]: LAELII SOCINI *dissertatio ad tigurinos et geneuenses sacramentis:* 4.) *descriptum ex Curcellaei excerptis, qui ipso Laelii Socini autographo haec descripserat, de resurrectione eiusdem auctoris:* 5.) ERNESTI SONERI *demonstratio theologica et philosophica, quod aeterna impiorum supplicia non arguant dei iustitiam; sed iniustitiam:* * 6.) *an doctrina trinitatis sit mysterium, a seculis absconditum, quod diuini verbi patefactione hominibus innotescere debuit, ex tractatu de origine trinitatis excerptum.*** Addo nonsolum RAPHAEL. RITTERI *breuem demonstrationem, quod christus non sit ipse deus, qui pater; nec ei aequalis;**** sed etiam: *theologiam; oder geistliche gespraeche von vnterschiedlichen articeln der christlichen religion, insonderheit von der wahrhaftigen und heiligen dreyeinigkeit*, MDCLXXXII. 4. cuius auctor ... PREVSSIVS est:* MELCHIOR. SCHAFFERI *kurtzen bericht auf die frage: ob der herr iesus sich selbst aus eigner kraft von den todten auferwecket habe*, MDCXXXVII. et belgice MDCLIII. 4. ** item librum, cuius inscriptio est: *le plato-*

* libellus hic nullum locum obtinuit. Legantur: REIMMANNVS *catalog. biblioth. theol.* p. 652. FREYTAGIVS *analect. litterar. de libris rariorib.* p. 877. et *die nachrichten von einer hallischen bibliothec vol.* IV. p. 47.

* num *demonstratio* haec soneriana separatim quoque lucem viderit; nec ne, res est non satis explorata. Legantur, quae de ea habet ac disputat VOGTIVS *catalog. libror. rarior.* p. 635. sq.

* videantur *hamburgische berichte von gelehrten sachen*, 1732. p. 345.

VOGTIVS *dicto libro* p. 635.

** aduersus librum hunc WIGANDVS *nebulas arianas* edidit; SANDIVS autem *biblioth. antitrinitar.* p. 85. et auctor *historiae socinianismi*, gallice Paris. MDCCXXIII. in lucem productae, *part.* I. *cap.* 28. p. 128. recte monuerunt, Ritterum hunc non arianis; sed socinianis adnumerandum esse: adde, quae in *der einleitung in die religionsstreitigkeiten ausser vnserer kirche part.* IV. p. 295. sq. dixi.

* liber hic, qui publice proscriptus est, percensetur in *der fortgesetzten samlung von alten vnd neuen theol. sachen*, 1725. p. 200. Plurium auctorum, qui de eo legendi sunt, notitiam suppeditaui in *der einleitung in die religionsstreitigkeiten ausser vnserer kirche part.* IV. p. 315. ad quos adiungatur FREYTAGIVS *analect. litterar. de libris rariorib.* p. 709.

** scriptum hoc refutauit CALOVIVS in *dem gegenbericht auf die frage:*

le platonisme deuoilé, ou essai touchant le verb
Colon, MDCC. 8. anglice eodem anno 4. vbi auct
VERAINIVS esse, traditur, probare, impuden
sit, antiquioris ecclesiæ doctores dogma de tri
tonica philosophia in doctrinam christianam t
CHRISTIANI DEMOCRITI *apostolischen wegwei*
ren gerechtigkeit gottes, Francof. MDCC. 8.**
librorum classem referunt nonnulli ANDR. FR
uii filuas quatuor de tribus personis et vna essentia
ac quædam alia eius scripta; sunt tamen, qui il
nis adiungere, merito dubitant.***

§. XXVI.

INTER tot scripta, quibus fanatici homi
suos disseminarunt ac materiam turbarum p
vix vllum ea ratione concinnatum est, vt iur
maticis adnumerari queat; qualia tamen ista
indicandi locus erit in tractatione de theologi

---

frage: ob der herr iesus sich selbst von den todten a
be? tom. II. *scriptor. anti-socinian.* p. 655.

* *histoire des ouurages des sauans* MDCC. p. 97. BERNAR
republiqu. des lettres. MDCC. *iul.* p. 99. *vnschuld. nac*
nachricht von den stollischen buchern, part. XIII. p.
[redacted]

pportet de Græcis. Quæ enim isti de
s suæ litteris mandarunt ac publici fe-
propriam sedem inter scripta theologiæ
e ac catecheticæ; partim polemicæ ha-
iquerunt ingeniorum monimenta iisque
apita fidei suæ tradiderunt; vel specia-
rum singulari studio enarrarunt. In il-

aon sepher haemunah, liber de fide, arabice
conuersus atque editus Constantinopol.
ice
stelod. MDCXLVIII. 4. Continet summam theo-
icæ et moralis: *
AIMONIDIS schelosch assarah ikkarim, id est,
ndi fidei, quos illum primum constituisse atque
relegisse, tradit ABARBANEL.** Exhibent isti
pendium theologiæ iudaicæ. Translati sunt in
guas et sæpe lucem viderunt vel longiores, vel
non solum separatim; sed etiam in aliorum

AI BEN ASCHER cad hakemach, cadus farinæ, qui
tus Constantinopol. MDXV. fol. Venet. MDXLVI.
IDCXCVI. fol. concionibus quidem constat ac varia
effata de capitibus fidei et vitæ exponit; mentio-
m illius iam facio, quia ipsa argumenta secundum
m ordinem disposita sunt ac veluti loci theologici
tur:
ASDAI or adonai, hoc est, lux domini, quo libro
indem agit de articulis fidei eorumque certa genera
uit. Prodiit iste Ferrar. MDLVI. 4. IOSE.

WOLFII biblioth. ebr. volum. I. p. 933. vol. III. p. 859. et ODHE-
synag. bifront. p. 59.
rosch amanah cap. I. monent autem alii, iam ante Maimonidem
articulis fidei exposuisse Saadiam Gaon, Tam, Abraamum
n Dior.
ticulis his eorumque versionibus, editionibus, interpretibus
habent: CARPZOVIVS not. ad Schickardi ius regium et
rtiomp. academ. p. 466. ODHELIVS synagog. bifront. p. 58.
DEVS introduct. ad philosoph. ebræorum p. 169. ac WOLFIVS
blioth. ebr. volum. I. p. 866. et volum. III. p. 790.

IOSEPHI ALBO quatuor libri, quos *ikkárim;*
articulis fundamentalibus inſcripſit iisque tres tantu
articulos, adfirmauit. Lucem illi adſpexerunt
MDXXI. Lublin. MDXCVII. et cum commentario *Geda*
Salione Poloni, Venet. MDCXVIII.

MENASSIS BEN ISRAEL de *reſurrectione mor*
libri tres, quibus de immortalitate animæ et reſurr
mortuorum contra ſadducæos; præterea autem de
reſurrectionis, extremo iudicio ac renouando mun
tur, hiſpanice Amſtelodam. MDCXXXVI. 12. et latine i
et eodem anno 8. liber de *fragilitate humana* ex lapſ
mi, vbi inprimis de peccato originali diſputatur, hi
Amſtelod. MDCXLII. et latine ibidem eodemque anno
problemata XXX. *de creatione*, latine Amſtelod. MDCX
de *termino vitæ* libri tres, quibus veterum rabbinorum
centium doctorum de hac controuerſia ſententia expl
Amſtelod. MDCXXXIX. 12. anglice, ſtudio *Thom. P*
Londin. MDCXCIX. 12.*

priuatum tantum vsum transferenda; *haec* au-
licam habebant auctoritatem. Vtriusque gene-
quum sint conseruata ac nobis tradita, non de-
doctissimi viri, qui ea vel coniunctim ederent;
um dogmata pariter ac historiam illustrarent. Ita
s prodierunt:

drey symbola; oder bekantnis des glaubens christi, in chen eintraechtiglich gebraucht. Martin Luther. Vitemb. XVI. MDXXXVIII. 4. Exhibentur in libro hoc: sym- apostolicum, athanasianum, hymnus Ambrosio; vel lino adscriptus: *te deum laudamus:* symbolum ni- Ante hoc Lutherus adiecit expositionem praeci- ctrinae de christo et in praefatione declarauit, se con- has eo consilio iuris publici fecisse, vt iterum te- se in coetu verorum sacrorum permanere ac con- n esse: *

RILLI *Alexandrini buch von dem rechten wahren glau- heil. christlichen symbola*, cetet. *verdeutscht durch Lu-*, Smalcald. MDLXXXVI. 4. quo libro praeter CY- scriptum de *recta fide*, continentur: symbola apo- m, antiochenum, nicaenum, athanasianum; item: LLI *explicatio symboli nicaeni:* anathematismi XII. ephesini contra Nestorium: confessio episcoporum um de christo in concilio ephesino exhibita: LEO- *pistola ad Flauianum* contra Eurych. symbolum nense:

ERT. DANAEI *explicatio symboli apostolici*, Geneu. XVII. et MDXCII. 8. cuius eam ob caussam loco hoc em facio, quia accesserunt: *orthodoxorum patrum liorum quorumdam symbola*, vna cum adnotationibus symbola quippe Irenaei. Tertulliani, Gregorii thau- , nicaenum, athanasianum, Damasi, cet. item praeter m: *te deum laudamus*, Toletani concilii I. ad Da- : ephesinum, Leonis, chalcedonense, constantinopo- duo contra Theodorum et monotheletas, edictum toris Iustiniani: Boethii de trinitate:

IO.

praefationem meam *tom.* X. *oper. Lutheri* p. 73. vbi plura de to hoc disserui.

IO. CONRAD. VLMERI *symbola præcipua sy-*
trum atque adeo totius veteris orthodoxæ et cath-
ecclesiæ, Tigur. MDLXXXIII. 8.

Sanctæ, catholicæ et apostolicæ ecclesiæ eiusque
œcumenicorum conciliorum symbola et confessiones,
GIVS CALIXTVS, Helmst. MDCXLIX. 4. et iteru-
Wiederlegung Iacob. Welleri ibidem MDCLI. 4. edi-
plectitur opusculum hoc symbolum nicænum,
politanum et athanasianum: anathematismos
confessionem chalcedonensem: ea, quæ nestor-
eutychianorum reliquiis quinta et sexta: item
africana plenaria; siue mileuitana et arausican-
nodi opposuerunt.

His ingeniorum monimenta adnumeranda
storiæ veterum symbolorum lucem adferunt:
BELII *synopsis historiæ et doctrinæ symbolorum* an-
vt et recentioris; *seu augustanæ confessionis*, post
studio filii *Io. Balthasaris*, Argent. MDCXC. 12. ed-
VOSSII *dissertationes tres de tribus symbolis*, a-
nasiano et constantinopolitano, Amstel. MDCXLII. 4.
quæ adcurate et diligenter conscriptæ sunt ac
vsum præbent: IO. RVDOLPH. KIESLINGII
vsu symbolorum, potissimum apostolici, nicæni, *consta-*
ni et athanasiani, in sacris tam veterum; quam

fuerat, Rostoch. MDCCVI. 4. De *veterum symbolorum in arti- de spiritu sancto discrepantia* ipse dedi lucubrationem, æ. MDCCXXX. 4.* Inter interpretes antiquiorum sym-lorum locum sibi fecerunt: NICOL. SELNECCERVS in *egesi symbolorum apostolici, nicæni et athanasiani*, Lips. MDLXXV. DLXXVII. 8.** et CHRISTOPH. PELARGVS, cuius exstat: *bola fidei; siue confessionis christianæ, in qua breuissime expo-ntur symbola apostolicum, nicænum, athanasianum, ephesinum, alcedonense: augustanæ confessionis articuli*, Francof. MDCI. 8. em librum in lucem emisit, antequam reformatorum sacra plecteretur.

§. II.

NTER antiquioris æui symbola dignitate auctoritate- eminent: *apostolicum*, *nicænum* et *athanasianum*, at-*œcumenica* adpellari solent. Ad *apostolicum* multi eru-imi viri industriam suam adhibuerunt; diuersa ta-scribendi ratione. Alii studia in eo collocarunt, vt essionis huius historiam illustrarent ac præsertim in-garent, qualis illius sit origo. Alii ad symboli hu-nterpretationem se contulerunt hancque ita institue-vt non solum eius verba; sed etiam ipsa dogmata ta redderent ac dilucida.

Scriptores de symbolo apostolico iique *historici* sunt: ACOB. VSSERIVS, cuius prodiit diatribe, lectione digna, e *romanæ ecclesiæ symbolo apostolico vetere aliisque fidei for-mulis, tum ab occidentalibus; tum ab orientalibus in prima ca-techesi et baptismo proponi solitis*, Lond. MDCXLVII. 4. Oxon. DCLX. 4. et cum eiusdem *annalibus veteris et noui testamenti*, ecu. MDCCXXII. fol. GEORG. ASHWELL libro, cuius ti-lus est: *fides catholica, or an assertion of the authors and au-rity of the apostles creed*, Oxon. MDCLIII. 8. GISB. VOE-VS dissertatione de *symbolo apostolico*:*** IO. HENRIC. DEGGERVS dissertatione de *symbolo apostolico*:* LVC. GERN-

* in *miscellaneis* meis *sacris*, p. 791.
** e FABRICII *histor. biblioth. part.* VI. p. 457.
*** in eiusdem *selectar. disputat. theolog. part.* I. p. 64.
* eius *dissertat. select. tom.* II. p. 629.

GERNLERVS, qui commentatus est de *origine*
stolici, Basil. MDCLX. AEGID. STRAVCHIVS, cu
historia symboli apostolici, Vitemb. MDCLXXV. 4. GI
TENTZELIVS, qui iuris publici fecit: *exercit*
symbolo apostolico, Vitemb. MDCLXXXIII. ob er
iudiciumque laudabilem: * IO. BARTHOLD. N
RVS dissertatione de *symbolo apostolico*, Helmst. MI
IO. GEORG. NEVMANNVS, qui disputauit de
bus symboli apostolici hæcque commentatio, post
temberg. MDCXCIV. 4. lucem viderat, iterum iteru
terarum formis expressa est ibidem MDCCXI. MI
MDCCXXXIX. In primis commemoranda est
KINGII: *the history of the apostles creed*, *with criti*
uations on its seueral articles, Lond. MDCCII. MDCC
latine: *historia symboli apostolici*, *cum obseruation*
siasticis et criticis, Lips. MDCCVI. 8. cuius interp
Gottfr. Olearium auctorem esse, satis constat. *** I
est egregius atque ad adcuratiorem symboli
sententiam maxime comparatus. Addatur: *di*
symbolo; siue dissertatio de antiquitate et auctorita
apostolici, *interspersis obseruationibus ecclesiasticis*,
MDCCII. 4. * vna cum IO. ANDR. SCHMIDII d
de *symboli apostolici in talmude ruderibus*, Helmst.

Scripta *dogmatica*, quibus capita fidei, in sy

[redacted]

LYSERI *disputationum ex symbolo apostolico deca-* Vitemberg. MDCXIII. MDCXIV. 4. DAN. CRAMERI *phetica iuxta articulos symboli apostolici,* Hamburg. et iterum Basil. MDCXV. 4. et Lips. MDCLXXXV. 8. TERI *problemata ex symbolo apostolico,* Vitemberg. 4. ALARDI VAECKII *commentariorum in symbolum* *n libri tres*, Francofurt. ad Mœn. MDCXXXVII. Helmst. MDCLXXIX. 4. ANDR. SENNERTI *sym-bolicum, fidei confessio christiana repetita breuiter,* dissertatione, cuius titulus est: *christianus non* *s,* Vitemb. MDCLXI. 4. FRANC. IVL. LVTKENII *der wahrheit zur gottseligkeit, nach den fuhrnemsten* *des apostolischen glaubens bekantnisses gezeiget,* Berl. 8. Hamburg. MDCCXX. 12. PAVLL. CHRIST. ERI *betrachtung des apostolischen glaubensbekennt-* d. MDCCXIX. 8. CHR. LEBRECHT. MVLLERI *die gantze christliche glaubenslehre in dem aposto-* *ensbekenntnis enthalten sey,* Lips. MDCCXXXII. 8. narrata scripta adiungi possunt: IO. SCHMIDII *postolici διάρθρωσις scholastico-methodica,* Argentor. V. 4. ac *discours dogmatiques et moraux*, Paris. 7. 12. Quum Georgius Calixtus atque alii existi- symbolum apostolicum adæquatam esse normam

Inter reformatos iridem fuerunt, qui fymbolo planando atque illuftrando operam fuam conf multique de eo bene meruerunt. Comprobant h ad nos peruenerunt, illorum fcripta hæcque. PETR. VIRETI *expofition familiaire, faite par* [illegible] *le fymbole des apotres, contenant les articles de* [illegible] *religion chrétienne*, Geneu. MDXLIII. 8. CASP. [illegible] *expofitio fymboli apoftolici*, quæ ex eius fermonibus [illegible] cis fumta eft, Francof. MDLXXX. MDCXVIII. [illegible] DANAEI *explicatio fymboli apoftolici*, Geneu. MD[illegible] MDXCII. MATTH. MARTINII *chriftiana et catholica* [illegible] *quam fymbolum apoftolicum vocamus, perpetuis* [illegible] *refponfionibus diligenter explicata*, tribus libris [illegible] MDCXVIII. 8.* MOS. AMYRALDI *exercitationes* [illegible] *apoftolicum*, Salmur. MDCLXIII. 8. In primis Angli [illegible] rem induftriam ad fymboli apoftolici interpretatio[illegible] hibuerunt ac commentarios in lucem emiferunt, q[illegible] lenti ac laude digni funt. In illis locum habent [illegible] HEYLINVS, qui *commentarium in fymbolum apoftoli[illegible]* glice edidit, Londin. MDCLIV.** THOM. TVLLI [illegible] *expofitio fymboli apoftolici et precationis dominicae*, [illegible] MDCLXXIII. 8. prodiit: IO. PEARSONIVS, cuius [illegible] *of the creed*, primum Londin. MDCLIX. 4. deinde [illegible]

in belgicam; sed etiam, auctore *Simone Ioann. Arnoldo*, latinam linguam conuersa sit, quæ interpretatio Franc. ad Viadr. MDCXC. 4. * exiit. Quæuis symboli huius dogmata in *expositione* hac explicantur atque additæ adnotationes ex monimentis, ecclesiasticis præcipue ac philologicis, eidem multam lucem adferunt.** Cuius antea mentionem feci, PETRI KINGII *historia symboli apostolici* hoc quoque loco memoranda est, quia ista egregiam atque ex veterum christianorum documentis sumtam interpretationem exhibet ac monstrat, quibus antiquorum hæreticorum prauis sententiis singula symboli capita verbaque sint opposita, quamuis auctorem, coniecturis suis nimium tribuendo, quædam tradidisse, si non falsa ac plane incerta; dubia tamen, haud diffitendum sit.*** Reliquos Anglos, qui huc referri possunt, nominasse tantum, sufficiat: PETR. BARKERVM, RICHARD. BYFIELDVM, IO. COLETVM, THOM. IACKSONVM, GVIL. NICHOLSONVM, GVIL. PERKINSIVM, IOANN. READINGVM, THOM. ROGERVM, IO. SMITHVM.* Præter ea, quæ PEARSONIVS et KINGIVS scripserunt, HERMANNI WITSII *exercitationes sacræ in symbolum, quod apostolorum dicitur, et in orationem dominicam*, editæ Franeck. MDCLXXXI. 4.** auctiores ibidem MDCLXXXIX. 4. Amstelod. MDCXCVII. 4. Herborn. MDCCXII. 4. Basil. MDCCXXXIX. 4, cum ob egregium rerum adparatum; tum ob solidam illarum et perspicuam expositionem merito laudantur. Nec silentio prætereundus est IOANNES DE HISPANIA; siue D'ESPAGNE, cuius *obseruationes nouæ in catholicam christianam fidem* et anglice; et inter reliqua opera eius gallice, belgice ac studio *Sigismundi Hosmanni* germanice prodierunt. Quæ auctor proposuit, ea singularem inge-

V 3 nii

* *acta eruditorum* MDCXC. p. 541. TENTZELII *monatliche unterred.* 1690. p. 967.

** FABRICII *histor. biblioth. part.* IV. p. 380. NICERONII *memoires pour seruir a l' histoire des hommes illustres, tom.* XXXIX. p. 173.

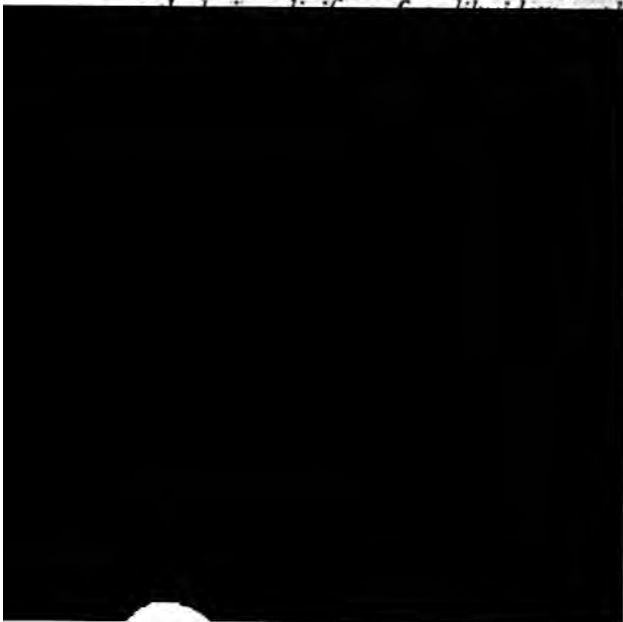
*** exempla adferunt ITTIGIVS *select. capitib. histor. eccles. secul.* I. *cap.* 3. *sect.* I. §. 14. p. 97. et BVDDEVS *institut. theol. dogmatic. libr.* IV. *cap* 2. §. 25. p. 1084. seq.

* plura de scriptoribus his legenda sunt apud KEMPIVM *biblioth. Anglor. theologor.* p. 275. seq

** *act. eruditor.* MDCLXXXII. p. 199.

nii vim produnt atque interdum magis curi re vtilia sunt; attamen, si rite adhibeantur, c pollicentur, ad pias meditationes excitand das apta.

Inter romani præsulis adseclas pauci fue bolum apostolicum singulari industria exp ptores catechismorum huc non pertinent commemorandi sunt. Eam ob caussam E *rodamum*, quamuis ille inter interpretes sym referri soleat, prætereo, quia eius *dilucida* *symboli, quod apostolorum dicitur: decalogi pr minicæ precationis*, ob quam symboli explan meratur, liber est catecheticus, non soli sym telligendo, consecratus. Merito potius A PAS; siue vt alii eum scribunt, DEL BAS, duco. Eius enim *expositiones in symbolum ap* MDXCVI. paullo ante auctoris mortem, et i ex typographia vaticana; non integræ tam confectæ vsque ad dogma de christo, ad cium venturo, in lucem exierunt. Quæ re tum scio, lucem haud viderunt, licet auctor editurum esse. * Adiungo cum ROBERTI *expositionem symboli apostolici*, Colon. MDCXVI DORI GENNARI *diem intelligibilem; siue*

nt, vt cum verba; tum ipſa dogmata illius exponeat; quorum tamen ſcriptorum paruus numerus eſt.

Nullus quidem, quantum ego ſcio, exſtitit, qui hiſtoriam concilii nicæno-conſtantinopolitani ſingulari atque adcuratiori ſtudio deſcriberet; non deſunt tamen ingeniorum monimenta, quæ ad iſtam enarrandam adiumenta ſuppeditant. Numero in illis IO. HENRIC. HEIDEGGERI commentationem de *ſymbolo nicæno-conſtantinopolitano*:* MICHAEL. WALTHERI diſſertationem de *fidei nicænæ antiquitate, veritate et neceſſitate*, Vitemb. MDCLXXXVII.** IO. GVIL. BAIERI diſſertationem de *concilii nicani primi et œcumenici auctoritate atque integritate*, contra Zuickerum et Sandium, Ien. MDCXCV.*** IO. FECHTII *innocentiam concilii et ſymboli nicæni*, contra Arnoldum, Roſtoch. MDCCXI. GEORGII BVLLI *defenſionem fidei nicænæ*, Oxon. MDCLXXXVII. 4. Amſtelod. MDCLXXXVIII. 4.* vna cum commentariis hiſtoricis de ipſo concilio nicæno; qui autem ad hunc locum minus pertinent. In explicando ſymbolo hoc itidem nonnulli operam ſuam collocarunt. Ex antiquioribus quodam modo huc referendus eſt ATHANASIVS, in cuius ſcriptis multa habentur, quæ ad confirmationem atque explicationem ſymboli huius vtilia ac lectione digna ſunt, quia iſte optimus interpres eſſe poterat. Recentiori tempore prodierunt: CASPAR. CRVCIGERI *enarrationis ſymboli nicæni articuli duo: prior de ſynodis: alter de tribus perſonis diuinitatis*, Vitemb. MDXLVIII. 8. qui libellus auctus ſub inſcriptione: *ſymboli nicæni enarratio* cum *Melanchthonis* præfatione; ſine auctoris tamen nomine denuo litteris deſcriptus eſt, Baſil. 8. PHILIPP. MELANCHTHONIS *explicatio ſymboli nicæni*, edita a *Io. Sturione*, Vitemb. MDLXI. 8. IO. CASP. SVICERI *ſymbolum nicæno-conſtantinopolitanum expoſitum et ex antiquitate eccleſiaſtica illuſtratum*, Traiect. ad Rhen. MDCCXVIII. 4. qui inter hos interpretes iure principatum tuetur.** Ex antiquitate eccleſiaſtica ſymbolo

 huic

* *tom.* II. eius *diſputation. ſelectar.* p. 716. ſeqq.
** in eius *diſſertationibus theolog.* p. 301.
*** exſtat illa in eius *diſputation. theologicar. decad.* I.
* in eiusdem *operibus* p. 1. denuo deſcripta eſt.
** *acta eruditor.* MDCCXVIII. p. 161.

huic largiorem lucem accendit atque ita optimam
di rationem ſequitur, quamuis multa ſint repetita
eiusdem *theſauro eccleſiaſtico* iam dicta fuerunt.
a loco hoc alienum eſſe, puto, ſi adhuc mentionem
bri, ſtudio IOSEPH. BLANCHINI, Veron. MDCC
editi atque inſcripti: *enarratio pſeudo-athanaſiana*
lum ante hac inedita et Vigilii tapſitani de trinitate
philum liber V I. *primum genuinus e codice veronenſi*
ſymbolum nicænum cum Symmachi papæ vita e vetuſtiſſ
branis.

§. IV.

De ſymbolo *athanaſiano* itidem varia ſcripta i
exierunt. Quædam eorum ad hiſtoriam, præſer
ctorem atque originem illius ſpectant; alia aut
conſilio ſunt compoſita, vt explicationem dog
quæ eo continentur, exhibeant ac verba ſimul ill
Igitur ſcripta hæc itidem vel *hiſtorica* ſunt; vel *dog*

In illorum; ſiue *hiſtoricorum* numero ſunt: a
RIXNERI *diſputatio theologica exhibens ſymboli ath*
perbreuem deſcriptionem hiſtoricam eiusdemque ex ſ
ra ſacra deductionem et probationem, Helmſt. MDC
cuius autem commentationis prior tantum pars, e
diſſertationibus de tribus ſymbolis excerpta, huc r

[redacted]

lo hoc testimonia pariter, ac interpretes: codices ma- ptos versionesque illius antiquas. Inquirit in illius em ac tempus, quo id a christianis sit receptum. et ipsum symbolum latine cum discrepantibus scriptu- commentariis, quibus ei lucem adfert. * His ad- est: DOMIN. MARIAE SPERONII dissertatio de b, *vulgo sancti Athanasii*, Patau. MDCCLI. et altera de argumento, ibidem MDCCLIII. qua disputat contra mium, Quesnellum et Muratorium.

ripta *dogmatici* generis eaque antiquiora sunt: VE- TII FORTVNATI *expositio fidei catholicæ;* siue sym- thanasiani: ** BRVNONIS, herbipolensis episcopi, *tarius in symbolum Athanasii:* *** RICHARDI *pampo- symboli Athanasii expositio clarissima* * ac quædam Recentiori æuo in lucem prodierunt: CHRISTOPH. ERI *symbolum Athanasii, vtilibus commentariis expli-* Franc. ad Oder. MDLXXVI. 8. Lipſ. MDLXXXVIII. 12. RI LAVRENTII *explicatio symboli athanasiani*, Vi- MDXCVII. 8. IO. ROESLERI *erklærung der bekæntnis ristlichen glaubens, so man nennet sanct. Athanasii*, f. ad Mœn. MDXCVII. 4. *** GILB. GENEBRARDI *tio symboli athanasiani*, eiusdem *commentario in psal- lium*, Colon. MDCXV. 8. DAVID. PAREI *symbolum notis breuiter declaratum*, Heidelb. MDCXIX. 4.

V 5 Qui

bibliothequ. ancienne et moderne, tom. XXVI. p. 448.
m MVRATORIVS *tom.* II. *anecdot.* p. 212.
maxim. biblioth. patrum lugdun. tom. XVIII. p. 345.
est eiusdem *bibliothecæ tomo* XXVI. p. 624.
bet MONTFAVCONIVS itidem *commentarium* quemdam in symbolum, *tom.* III. *oper. Athanaſ.* p. 735. HICKESIVS em *thesaur. linguar. septentrional. tom.* I. p. 233. veterem licanam metaphrasin rhythmicam.
ng von alten vnd neuen theol. sachen, 1740. p. 528. Spectat hoc CALOVII *confutatio exercitationis nicolaitanæ de symboli nasiani auctore et auctoritate*, quæ est in eius *vindiciis confi- tionis arminianiſmi*, adiectis tertiæ editioni dictæ *consideratio- is*, Vitemb. MDCLXXI. atque *exercitationi apologeticæ Hen- Nicolai* oppositis. In iisdem *vindiciis* §. XLI. CALOVIVS ucit: PETRI CLERCHERI *disputationes tres de symbolo Atha-* i, Wurzeburg. MDXC. quarum mentio, quantum scio, non iuens est.

Qui ſermones ſacros iuris publici feceru
lum vel apoſtolicum; vel nicænum; vel a
lucidum reddiderunt, eos enarrare, ab inſ
num eſt.

CAPITIS TERTII
DE
SCRIPTIS THEOLOGIAE SYMI
SECTIO II.
DE
SCRIPTIS SYMBOLICIS LVTHEI

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Exponitur de ſingulorum eccleſiæ lutheranæ librorum ſymbolicorum editionibus maxime primis §. I.
De eorum volumine; ſiue libro concordiæ, huiusque editionibus germanicis, latinis ac germanico-latinis §. II.
De iis, qui hiſtoriam horum librorum generatim deſcripſerunt §. III.
Eosdem commentariis illuſtrarunt ac

Quibus enarratis ſpecialia hiſto polemica: pri confeſſione ei §. VI - XIII.
Deinde de articu §. XIV.
Ac formulæ conc
Præter hæc, vltim cenſentur c vindicias libr

[redacted]

Augustana confessio, tam frequenter, vt editiones eius x numerari queant. Inter antiquiores principatum nent germanicæ, quæ cum inscriptione: *anzeigung vnd ekantnis des glaubens, so die appellirende stænde kaiserl. maiest. auf ietzigen tag zu Augspurg vberantwortet haben*, MDXXX. 4. et 8. aliquoties ita prodierunt, vt mentio locorum ac typographorum omissa fuerit. Conueniunt illæ adcurate cum exemplo, in comitiis recitato hacque de caussa magnæ fidei sunt, quamuis operarum errata in iis haud desint. Merito præferuntur illis, quæ Vitembergæ ab anno MDXXXI. vsque ad iuris publici factam formulam concordiæ in lucem exierunt. Inter latinas editiones aliis omnibus excellit vitembergensis anni MDXXXI. 4. huiusque tituli: *confessio fidei exhibita inuictissimo imp. Carolo V. cæsari aug. in comitiis August. anno MDXXX. addita est apologia confessionis. Beide deudsch vnd lateinisch*. 4. Ex præfatione patet, principum auctoritate exhiberi hic confessionem, ex exemplo bonæ fidei diligenter descriptam. Germanicus textus ea non continetur, licet illius in inscriptione mentio fiat. Probe discernenda est ab editione vitembergensi, quæ eodem quidem anno; post memoratam autem editionem ac forma octaui ordinis prodiit. Melanchthon enim quum ei adornandæ præesset, in vocibus sententiisque varia mutauit atque effecit, vt dignitate longe sit inferior illa, quæ formam habet quarti ordinis. Reliquas editiones non est, quod percenseam.* Præter

* syllabum illarum suppeditant: CALOVIVS *critic. sacr.* p. 82. seq. MVLLERVS *præfation. concord.* p. 48. FABRICIVS *centifol. lutheran.* p. 109. et 585. SALIGIVS in *der vollstændigen historie der augspurgischen confession*, *libr.* IV. *cap.* I. p. 696. HANIVS *histor. critic. august. confession.* p. 11. sq. FEVERLINVS *bibliotb. symbolic. euang. luther.* p. 44. sqq. adde: REIMMANNI *catalogum bibliothec. theolog.* p. 404. sqq. KRAFTII *dissertat. de confessione augustan. germanice et latine eodem, quo exhibita fuit, anno* MDXXX. *septies impressa*, præside FEVERLINO, Gœtting. MDCCXLI. habitam: CLEMENT *bibliotbequ. curieuse, historiqu. et critique, ou catalogue raisonné des liures difficiles a trouuer. tom.* II. p. 217. sqq. et meam *introduction. in libros eccles. lutheran. symbol.* p. 196. sqq. De editione latina Vitemberg. MDCII. 12. videa-

ter iſtas, multæ diuerſæque verſiones confeſſionis huius exſtant: luſitanica, hiſpanica, anglica, belgica, gallica, polonica, bohemica, venedica, hungarica, iberica, ebraica, græca, quæ vltima præ ceteris memorabilis eſt. Exemplum illius a theologis virtenbergenſibus ad patriarcham conſtantinopolitanum, Ieremiam, transmiſſum eſt mutuæque litteræ de dogmatibus noſtris exaratæ ſunt. Facta ea eſt a *Paullo Dolſcio* ac lucem adſpexit Baſil. MDLIX. 8. Vitemberg. MDLXXXVII. 8. et cura *Chriſtiani Reineccii* Lipſ. MDCCXXX. 8. *

Apologia auguſtanæ confeſſionis, quæ vna cum *confeſſione auguſtana* lucem vidit Vitemberg. MDXXXI. 4. Hæc eſt prima illius editio, eaque pura atque adcurata, ab illa, quam Melanchthon eodem anno forma octaui ordinis euulgauit, diſcernenda, quemadmodum antea denotaui. Poſtea non ſolum ſæpe deſcripta fuit ſeparatim cum *confeſſione*, coniunctimque cum reliquis libris noſtris ſymbolicis; ſed etiam in varia opera translata. ** E latino eam germanice conuertit *Iuſtus Ionas*; quæ tamen interpretatio non plane reſpondet exemplo latino eique germano.

Melanchthonis libellum de *poteſtate et primatu p*
non vertiſſet; duæ tamen illius romanæ interp
exſtant, quarum altera, non ſatis diligenter
librum concordiæ latinum, a *Nicolao Selneccer*
MDLXXX. 4. et *Philippo Mullero*, Ienæ MDCCV. 4
translata eſt; altera vero, multo adcuratior,
editionibus librorum noſtrorum ſymbolicorum,
quis maiore cura fideque adornatæ fuerunt,
Quis duplicis huius verſionis auctor ſit, non
Præterea articuli cum Melanchthonis ſcripto la
dierunt, hoc titulo: *articuli, qui noſtræ partis n*
hibendi fuerant in concilio Mantuæ, cet. *ſcripti a*
tino Luthero et Smalcaldiæ a. 1537. propoſiti et ſubſc
temberg. ex officina Io. Lufftî MDLXXIX. 8.

Vterque catechiſmus Lutheri, minor et maior,
rum editionibus ac verſionibus exponam, quand
res theologiæ catecheticæ a me enarrandi ſunt:

Formula concordiæ, quæ primam lucem non
ſed coniunctim, cum aliis noſtris libris ſymbol
manice vidit, quum *liber concordiæ* in publicu
neretur, Dreſdæ MDLXXX. fol. et toties deſc
quoties dictus *liber concordiæ* prodiit, cuius editio
poſt commemorabo. Scripta eſt ab auctoribus l
germanica. Latine eam conuertit *Lucas* (

[redacted]

pit, licet haud ſit adfirmandum, illam omnium vitiorum expertem eſſe. Eam, emendatam hac ratione, editiones libri *concordiæ* latinæ, quæ ab anno MDLXXXIV. in lucem prodierunt, exhibent. *

§. II.

Libri ſymbolici noſtri poſtquam diuerſis temporibus conſcripti ac ſeparatim editi fuerant, poſtea illis cum *formula concordiæ* publicanda eſſet, vno volumine comprehenſi coniunctimque in lucem producti ſunt, veluti corpus doctrinæ noſtræ exhiberent. Datum illis nomen commune *libri concordiæ*. Editiones, quæ habentur, trium ſunt generum. Aliæ ſunt germanicae: aliæ latinæ: aliæ denique libros hos, et germanice et latine litteris deſcriptos, complectuntur, quae vltimae præ reliquis multum vtilitatis ac commoditatis adferunt. Conſultum enim eſt, vt libri hi vtraque lingua legantur, germanica et latina, quia modo haec modo illa, vti dicitur, originalis atque authentica eſt. Memorandæ igitur ſunt:

α.) editiones germanicæ

Dreſdenſes, quarum prima hoc titulo: *concordia, chriſtliche, wiederholte, einmuthige bekæntnis nachbenanter churfurſten, furſten vnd ſtænde augſpurgiſcher confeſſion vnd derſelben zu ende des buchs vnterſchriebener theologen lehre vnd glaubens: mit angehefter in gotteswort, als der einigen richtſchnur, wohlgegrundeter erklærung etlicher artickel, bey welchen nach D. Martin Luthers ſeligem abſterben diſputation vnd ſtreit vorgefallen, aus einhelliger vergleichung vnd befehl obgedachter churfurſten, furſten vnd ſtænde derſelben landen, kirchen, ſchulen vnd nachkommen zum vnterricht vnd warnung in druck verfertiget*, MDLXXX. fol. prodiit. Quam editionem eodem anno aliæ eiusdem inſcriptionis ſequutæ ſunt. Habent quidem notas diuerſitatis,

* ...is, de verſione hac SCHVTZIVM *commentar. de vita Chytræi* ...r. II. §. 18. p. 543. DE BALTHASAR in *der hiſtorie des torgiſchen buchs part.* 1. p. 37. ſqq. ac quæ ſcripſi *introduct. in libros eccleſ. luther. ſymbolic.* p. 733. ſq.

tatis, quibus inter ſe differunt; difficile tamen re, qualis ſit illarum numerus : quo ordine in his prima, lucem adſpexerint. * Inſequun opus hoc ſymbolicum itidem Dreſdæ prelo tra anno MDLXXXI. fol. et 4. MDXCVIII. fol.

Tubingenſes, MDLXXX. et MDLXXXVI. fol.

Magdeburgenſes, MDLXXX. et MDLXXXI. 4.

Francofurtenſis, MDLXXXI. fol.

Heidelbergenſis, MDLXXXII. fol.

Lipſienſes, MDCIII. MDCXXII. 4. cum præfatio ris Saxoniæ Chriſtiani II.

Stuttgardienſes, MDCXI. MDCLX. 4. *Vti* quas iam commemoraui, ſunt antiquiores; ita recentiores exſtant. Altera ſtudio *Henrici Pipp articulis viſitatoriis* et *introductione hiſtorica et* *libros ſymbolicos eccleſiæ lutheranæ*, quæ ei ornam fert, Lipſiæ MDCCIII. 4. ** prodiit et iterum *ſtian. Weiſii ſchlußrede von der nothwendigkeit in den ſymboliſchen buchern vnſerer euangeliſch kant vnd geubt zu ſeyn*, ibidem MDCCXXXII. 4. debemus *Sigism. Iacobo Baumgartenio*, quæ aliis ſibi vindicat, quod diſcrepantibus lectioni ſe collectis, eſt inſtructa, Hal. MDCCXLVII. 8. *** nibus his libri concordiæ germanicis adiungi po

[redacted]

β.) *editiones latinae*

nses, MDCII. 8. cum præfatione Chriſtiani II. Saxoniæ: ſine libellis Lutheri de benedictione nii ac baptiſmo ſineque nominibus theologorum is, ad quam editionem reliquæ latinæ fere omnes rnatæ: ann. MDCVI. 8. MDCXII. 8. MDCXVIII. 8. L. 8. MDCLIV. 8. MDCLXIX. 8.

enſis, MDCLIV. 8. quamuis ſub finem *Ienae* cum io legatur:

l. *Selneccеri*, cuius duæ editiones habentur, inter pantes. Prior, quæ Lipſiæ MDLXXX. 4. in lucem ictoritate ac fide caret, quia Selneccerus cum n auguſtanæ confeſſionis et apologiæ vitember-nni MDXXXI. 8. in quibusdam locis a Melanch-utatam, vti ſupra denotaui; tum primam formu-rdiæ interpretationem latinam, non ſatis adcura-nimiam feſtinationem ſequutus eſt. Poſterior DLXXXIV. 4. prodiit ac merito dignitatem præ bi conciliauit. Huius enim vitia Selneccerus it atque auguſtanam confeſſionem cum apologia iore editione vitembergenſi MDXXXI. 4. præterea rſionem latinam formulæ concordiæ, in colloquio rgenſi correctam, exhibuit:*

Rechenbergii, quæ lucem vidit Lipſ. MDCLXXVII. 8. *pendice tripartita hiſtorico-theologica ad libros rana ſymbolicos*, cuius prima pars exponit de olicis et ſymbolis: ſecunda continet ſyllabum rum, ordine locorum theologicorum ex libris digeſtarum et tertia exhibet notitiam partim rum, a quibus doctrina librorum ſymbolicorum partim conciliorum colloquiorumque religionis itorum. Editio hæc multum ſe commendauit, e fuit, vt illa ſæpe numero litteris deſcriberetur. id eſt anno MDCLXXXVI. MDCXCII. MDCXCVI. III. MDCCV. MDCCX. MDCCXII. MDCCXIX. MDCCXXIV.

* quæ SELNECCERVS extremo editionis huius p. 745.

MDCCXXIV. MDCCXXXII. MDCCXLII. 8. ad quam editionem accesserunt: *confutatio articulorum pontificia* et *augustana confessio a Melanchthone*

Philippi Mulleri, cuius editio, Ien. MDCC lucem prolata, nullius existimationis atque est. Sequutus enim est Mullerus primam selneccerianam anni MDLXXX. antea a me atque ita, nec puram confessionem augustana apologiam; nec emendatam latinam interpr formulæ concordiæ dedit. Id quod indicauit STIANVS REINECCIVS atque editione *corruptam* et *interpolatam* esse, pronuntiauit; tantu abfuit, vt Mullerus agnosceret, se errasse, licet me esset manifesta; vt contenderet, Selnecceri ed anni MDLXXX. germanam esse, atque aduersus Rei acriter; haud feliciter tamen, dimicaret. * quas adiecit ipsi libro, non plane contemnend

Christoph. Matth. Pfaffii, cuius studio *eccl gelicæ libri symbolici*, Tubing. MDCCXXX. dierunt, ita instructi, vt editio hæc multa habet, dignitatem præ aliis iure tuetur. Recensuit hos ex editionibus primis et præstantioribus: discrepantes subiecit: loca difficiliora explanauit

[redacted]

γ.) editiones germanicæ et latinæ

Duæ earum lucem adſpexerunt. Ad alteram laudabile ſtudium adhibuit *Chriſtian. Reineccius*, eamque ita inſcriptam: *concordia germanico latina ad optima et antiquiſſima exemplaria edita, tum ſingulorum librorum; tum totius libri concordiæ, vt et manuſcripta formulæ concordiæ, denuo et a pluribus inueteratis mendis typographicis emendata*, Lipſ. MDCCVIII. 4. protulit. Iterum litteris deſcripta eſt illa ibidem MDCCXXXV. 4. Altera, cuius titulus eſt: *chriſtliches concordienbuch, worinnen ſamtliche gewœhnlichſte ſymboliſche ſchriften der euangeliſch lutheriſchen kirche deutſch und lateiniſch enthalten ſind*, ſtudio meo Ien. MDCCL. 8. prodiit. Singulorum librorum ſymbolicorum hiſtoriam illis præmiſi ac diſcrepantes lectiones, quæ momenti quid habent, adiiciendas curaui. *

§. III.

Mvlti id curarunt, vt ſcriptis eccleſiæ noſtræ ſymbolicis lucem adferrent; cuius conſilii tamen variam rationem inierunt. Nonnulli ea enarrarunt, quæ ad hiſtoriam illorum ſpectant, remque adgreſſi ſunt, omnino vtilem ac laudabilem. Ex hiſtoria enim egregia ſubſidia ſumimus ad libros hos partim recte intelligendos; partim ab illis defendendos, qui eos ad peruerſas ſententias trahunt; aut illorum auctoritatem imminuere conantur. Ad horum ſcriptorum ordinem pertinent:

ADAM. RECHENBERGIVS *adpendicis tripartitæ*, antea a me memoratæ, *parte* 1.

HENRICVS PIPPINGIVS in *der hiſtoriſchen einleitung zu den ſæmtlichen gewœhnlichſten ſymboliſchen ſchriften der euangeliſch lutheriſchen kirchen*, quam commentationem editioni germanicæ librorum ſymbolicorum, cuius itidem iam mentionem feci, adiecit:

 CHRISTOPH.

* De variis *libri concordiæ* editionibus videantur: SCHVTZIVS *commentar. de vita Chytræi libr.* II. p. 541. ſqq. FABRICIVS *hiſtor. biblioth.*?? ... *Euangeliſ. lutheran.* p. 109. DE BALTHASAR in *der hiſtorie des ... euangeliſchen buchs*, p. 35. ſqq.

CHRISTOPH. MATTH. PFAFFIVS, qui libr licis, cura illius editis, *introductionem historica* sit. Horum exempla sequutus, ipse horum historiam enarraui cum *introductione in libros eccl ranæ symbolicos;* tum in editione illorum, ad qu mea adhibui.

§. IV.

ALII scripserunt commentarios iisque vn concordiæ librum illustrarunt, ita vt et verb difficilia atque ambigua videntur; et res ipsas, dogmata; siue ad historias spectant, explanarer hos adiungendi sunt, qui analyses horum libro non omnium; plerorumque tamen, confecer monstrarunt, qualis sit eorum nexus, quæ in i tradita. In horum numero sunt:

IO. BENEDICT. CARPZOVIVS, qui postcri quit: *isagogen in libros ecclesiarum lutheranarum sym* eumque commentandi ordinem sequutus, vt prem brorum symbolicorum ac, quos isti complectunt culorum; siue capitum analysi, locis obscuris lu tulerit ac quæstiones de sententiis controuersis Morte impeditus, opus hoc minus ad finem p

[redacted]

...plectuntur: *

SIEGISM. BAVMGARTENIVS, qui edidit: *der im christlichen concordienbuch enthaltenen schriften der euangelischlutherischen kirche*, Hal. 8. et ad libros hos recte intelligendos mul- ... adtulit: **

... ANTONIVS, cuius *erlæuterung der symbolischen euangelisch-lutherischen kirche, nebst einer ein- ... reformations geschichte vnd des seligen mannes* post mortem eius *Io. Adam. Steinmetzius* in ..., Magdeburg. MDCCLV. 8. Scriptis his adde ... *introductio in libros ecclesiæ lutheranæ sym-* MDCCXXXII. 4. Analyses horum librorum

... RECHTENBACHIVS, cuius exstat: *encyclopæ- ; vel analysis confessionis augustanæ: articulorum ... : formulæ concordiæ: articulorum visitationis* ... s. MDCXII. 8.

GVNTHERVS in *analysi confessionis augustanæ: smalcaldicorum et formulæ concordiæ, in tabellas* ... s. MDCXV. 4.

...VLERVS in *tabulis posthumis synopticis et ana- ... m inter euangelicos symbolicorum*, cum præfa- *... eri*, Lips. MDCLXVII. fol. *** Hæc tamen ana- ... a non magnæ vtilitatis sunt.

et controuerfias, in noftris fymbolicis fcriptis co
enfas, recenferent atque illuftrarent, eo lauda
ilio, vt diuiniorum litterarum cultores habeant
theologiæ fymbolicæ, fyftematica methodo tra
huiusque cognofcendæ faciliorem pariter ac folid
rationem tenere queant. Ita de fymbolicis lib
uerunt:

ADAM. RECHENBERGIVS *adpendicis tripartitæ pa
unda*, quæ *fyllabum controuerfiarum*, *fecundum locos th
gicos ex libris fymbolicis digeftarum*, exhibet:

BERN. VON SANDEN, cuius exftat: *theologia fymb
lutherana*, *hoc eft*, *ecclefiæ lutherano catholicæ - libri fym
i in ordinem et compendium redacti*, Franc. MDCLXXXVII
diecta eft differtatio de *forma fanorum verborum feru
a theologo doctori in ecclefia lutherana*, vna cum *diat
pofita tubæ pacis Matthæi Prætorii:* *

IO. HENRIC. MAIVS, qui in lucem emifit: *fym
eologiæ fymbolicæ ecclefiarum lutheranarum, ex omnibus li
mbolicis eorumdemque verbis propriis*, *ordine fyftema
dornatam*, Gief. MDCXCIV. et MDCCXX. 4. theologiæ fym
cæ ftudiofis multum commendandam:

CHRISTOPH. LVD. SCHWARZENAV in *fuccincta
uo facra fymbolica theologia*, Gief. MDCCXVI. 4.

[redacted]

olicis *iuxta ordinem Kœnigii, retentis confessorum verbis, besis repræsentata*, Gryphisw. MDCCXXV. 4.

§. VI.

vos iam recensui, ingeniorum fetus ad integrum concordiæ omniaque, eo comprehensa, scripta est. Nunc et ii percensendi sunt, qui singularis lem libri illustrationem interpretationemque ex. Ad horum auctorum ordinem referri debent, id operam suam contulerunt, vt commentarios ae *confessionis* eiusque *apologiæ* scriberent ac vel m; vel dogmata vtriusque enarrarent; vel pro iis s hostes pugnarent. Triplex igitur eorum genus est. sunt auctores *historici*, siue omnem historiam; siue tantum eius descripserint. Illud præstiterunt:

AVID CHYTRAEVS, qui duplicem historiam aue confessionis composuit. Altera, germanice scrihoc titulo: *historia der augspurgischen confession, wie fflich berathschlagt, verfasset vnd keiser Carolo V. vber- s ist, samt andern religionshandlungen, so sich dabey auf reichstag zu Augspurg 1530. zugetragen*, Rostoch. XXVI. 4. in lucem prodiit, quam primam editionem sunt sequutæ: secunda videlicet Rostoch. MDLXXVI. mus, vt in extremo libri legitur, MDLXXVII. 4. endata ac multis accessionibus locupletata: terof. ad Mœn. MDLXXVII. 4. quarta itidem Franc. 4. quinta, paullo auctior, quam secunda, Isleb. X. 4. et sexta, Francof. MDC. 4. Quæ editiones, di tempore in lucem prolatæ, haud obscure indicant, n hunc multam existimationem sibi comparasse; nec rito. Exhibet ille nobis historiam, documentis cis confirmatam fideque dignam, vna cum ipsa conae: Lutheri multis epistolis atque aliis scriptis. *

X 4 Altera

tur de historia hac: SCHVTZIVS *vit. Chytræi libr.* II. §. p. 342. sqq. FABRICIVS *centifol. luther.* p. 114. et 590. BALTHASAR in *der vermischten samlung von allerhand ge- ten und nuzlichen sachen*, 1743. p. 172. FEVERLINVS *biblioth.*

Altera eſt latina, huius inſcriptionis: *hiſtoria auguſtan[æ] confeſſionis, continens ſeriem variarum deliberationum et act[o]rum in cauſſa religionis, eo tempore, quo Auguſtæ confeſ[sio] fidei Carolo quinto primum exhibita eſt*, ceter. Francof. a[d] Moen. MDLXXVIII. 4. Antecedit illa germanicam non ſo[lum] chartæ nitore ac litterarum elegantia; verum etiam quæ adnexa ſunt, monimentorum dignitate. Lucem a[d]ſpexit, inuito Chytræo; quomodo autem id acciderit, *Matthias Ritterus præfatione*, ei præmiſſa, enarrat. Præter alia, illa continentur: confeſſio auguſtana latina ann. MDXXXI. 4. eiusdem confutatio pontificia latine: prima delineatio apologiæ auguſtanæ confeſſionis. * Facta præterea eſt hiſtoriæ huius eiusque latinæ interpretatio gallica ſtudio *Lucæ Copi*, ſabaudii, ac cura presbyterorum et deputatorum eccleſiæ antuerpienſis, auguſtanæ confeſſioni addictæ, quæ in lucem prodiit, ita inſcripta: *hiſtoire de la confeſſion d'Auxpourg, recueuillie par le David Chytreus et nouuellement miſe en françois*, Antu. MDLXXXII. 4. ** et Francof. MDCV. 4. ***

10. IOACH. MVLLERVS in *der hiſtorie von der euange[lischen]*

ſionis, MDCXLIII. 12. CONR. TIBVRTII RANGO *guſtana confeſſio eiusdemque hiſtoria*, MDCLXXXIV. 12. WERNSDORFII *auguſtanæ confeſſionis hiſtoria, a re quorumdam corruptelis vindicata*, Vitemb. MDCCV. 4 LANGEMACKII *hiſtorie der augſpurgiſchen confeſſi* ſund. MDCCXXX. 8. IAC. GVIL. FEVERLINI d de *hiſtoria auguſtanæ confeſſionis, a corruptelis Ant. vindicata*, Altorf. MDCCXXX. qui et diſputauit de *nibus theologorum pontificiorum in iudiciis de auguſt. feſſione*, ibidem atque eodem anno: CHRIST. BEYER *ſtanæ confeſſionis hiſtoria*, Lipſ. MDCCXXXI. 4. MDCCXXX. memoria ſecularis confeſſionis huius cel tur multique eam ſeparatim edendam curarent, no ſimul hiſtoriam illius deſcripſerunt, ex quibus nom ſunt: CHRIST. MATTH. PFAFFIVS, GOTTFR. E MVLLERVS, MICH. LOBESIVS, IOACH. NEGE ERDM. RVD. FISCHERVS atque alii.

§. VII.

Quos commendaui, ſcriptores vniuerſam aug confeſſionis hiſtoriam litteris mandarunt. Ad ii iungo, qui in ſingularibus hiſtoriæ huius argumen ſtrandis verſati ſunt atque inter alia expoſuerun articulis ſuobacenſibus, quos fundamentum conſ

[redacted]

[ded]iecit: GVSTAV. GEORG. ZELTNERI *genauere vntersu[ch]ung, wie es mit den so genanten schwobacher artickeln, als [den] anfang der augspurgischen confession, beschaffen,* Norimb. MDCCXXX. 4. I. H. SCHVLINI *frænckische reformations geschichte, die in sich halten einen wahrhaften bericht von den [s]ulzbach vnd schwobachischen religions articuln,* Norimberg. MDCCXXXI. 4. IO. CHRIST. HARENBERGII *historische nach[r]icht von den* XVII. *schwobachischen articuln, als dem ersten [gr]und des augspurgischen glaubensbekantnisses,* Hildesh. MDCCXXX. quod scriptum formam programmatis præ[se] habet:

II. de *miraculis augustanæ confessionis.*

IO. SAVBERTI *miracula augustanæ confessionis, wunder[w]erck der augspurgischen confession,* Norimb. MDCXXXI. 4. et MDCXCVIII. 8.* IO. GEORG. DORSCHEI dissertatio de *singularibus et mirandis documentis prouidentiæ diuinæ circa augustanam confessionem,* iterum edita Lipſ. MDCCIII. ERHARD. LAVTERBACHII *miraculum augustanæ confessionis, kurtze hi[sto]risch theologische anleitung vnd vermahnung, dem grossen wun[de]rwerck der augspurgischen confession nachzudencken,* Lips. MDCXXX. quæ est commentatio breuior: ** IO. CHRISTOPH. KOECHERI programma *par miraculorum augustanæ confessionis exhibens,* Osnabrug MDCCXXX. 4. GOTTFR. HECKINGII dissertationes, quas Heilbronn. MDCCXXX. edidit, earumque prima de *subita ac mirabili [a]nimorum, quæ augustana confessionis prælectionem insequuta [es]t, mutatione:* secunda de *subita et mirabili cælestis do[ct]rinæ, in augustana confessione contentæ, per varia regna re[gio]nesque: quin immo hodie ad Indos vsque propagatione,* ac [te]rtia de *cælestis doctrinæ, in augustana confessione contentæ, [sin]gulari dei prouidentia et cura inter varias calamitates mi[ra]bili conseruatione* differuit. Accedat: IO. BILTZINGII scriptum: *das wunderbare vnd gœttliche bey dem zu augspurg vber-*

* vide FABRICIVM *histor. biblioth. part.* IV. p. 273. et *die samlung von alten vnd neuen theolog. sachen,* 1730. p. 740.

** commentatio hæc integra translata est a KAPPIO in librum: *beschreibung des ersten grossen augspurgischen confessions iubelfests,* p. 41 f.

vbergebenen glaubensbekäntnis der euangelischen kir MDCCLIII. 8. quod quamuis sit oratio sacra; eius additas historicas adnotationes merito mentionem

III. de *subscriptione et lenitate augustanæ confessionis*

IO. DAV. KOELERI *obseruationes historicæ et* *subscriptione augustanæ confessionis*, Altorf. MDCC WEISII *specimen historicum de subscriptione augustan sionis in conuentu principum naumburgensi* MDLXI. *peracta*, Viremb. MDCCXXX. 4. CHR. AVG. HEVMA sputatio de *confessionis augustanæ lenitate*, Gœtting. MD PHIL. FRIDER. HANE dissertatio de *Philippi Melan moderatione, in augustanæ confessionis negotio conspicua* MDCCXXX.

IV. de *confessoribus ac meritis eorum in augustan confessionem*

CHRIST. MVNDENII dissertatio de *serenissimi busque confessoribus cum iis, quorum opera vsi sunt sione augustana, genuinis christi discipulis*, Helmst. M CHRIST. FRIDER. HERTELII diatribe de *Ioannis in augustanam confessionem meritis singularibus*, Ien. M DAN. FRID. IANI *augusta memoria Ioannis consta seculari secundo editæ confessionis augustanæ instaur*

[redacted]

principem locum tenet: GEORG. COELESTINVS. Composuit ille: *historiam comitiorum, anno* MDXXX. *Augustæ celebratorum*, *repurgatæ doctrinæ occasionem: præcipuas de religione deliberationes, consilia, postulata, responsa, pacis ac concordiæ media, pompas, epistolas et tam pontificiorum; quam euangelicorum scripta pleraque complectentem*, in lucem edidit Francof. ad Oder. MDLXXVI. fol.* et MDXCVII. fol. Merito opus hoc in magno pretio habetur. Diffusius est chytræana historia ac plura complectitur monimenta, quæ res, de augustana confessione gestas, multum illustrant atque conciliant fidem. Præter librum hunc, refero ... CHR. SIGISMVND. LIEBII, qui tamen nomen suum ... *lebensbeschreibungen der vornemsten theologorum, so euangelischer; als pæbstischer seite, welche anno* 1530. *dem reichstag zu Augspurg vnd an denen wegen vber... der augspurgischen confession angestelten religionshandlungen theil genommen*, Goth. MDCCXXX. 4. item: GEORG. PAVLL. HOENNII *historiam des von den ...gelischen ständen* 1561. *zu Naumburg wegen anderweiter ...schreibung der vngeænderten augspurgischen confession ... des vorseyenden concilii zu Trident gehaltenen conuents*, ... MDCCLIV. 8. SYLVII GVIL. RINGELTAVBII *bey... zu der augspurgischen confessions geschichte in Preussen ... Pohlen, von derselben gesegneten wunderbaren anfang, ...gang vnd fast vnbekanten polnischen vbersetzungen*, Dantisc. MDCCXLVI. 8. Nec mentionem negligo *historiæ criticæ au...anæ confessionis*, quam PHIL. FRIDER. HANE, Hamb. MDCCXXXII. 4. iuris publici fecit eaque de editionibus sæ... dictæ confessionis germanicis inuariatis, variatis et ...ptis commentatus est, non sine studio atque indu... ** Quum eadem confessio ad græcos peruenit atque ...corum linguam translata est, vti antea dixi, argumentum ... illustrauit FRANC. CAROL. HARBOE ac scripsit com...entationem de *confessione augustana, ad græcos delata*, Lips. MDCCXXXIX. 4.

Inter

* ... editio recensetur in *der samlung von alten vnd neuen theolog. ...chen*, 1730. p. 542.

** ...a *eruditorum* MDCCXXXII. p. 161. *deutsche acta eruditorum*, tom. XIV. p. 751.

Inter reformatos edidit DAN. GERDESIVS *epi*
morabilium de confessione augustana exhibita, sermon
Amstelod. MDCCXXXI. 8. et IO. TILEMAN
SCHENCK *historiam augustanæ confessionis*,
MDCCXXXIII. 4. quæ breuior est atque ea mente
auctor aliis persuaderet, reformatos omnino socio
gustanæ confessionis.* Ex ordine eorum, qui e
romanum venerantur, in lucem emisit: G. W.
WEIERVS, iesuita philogermanus, *ephemerides; od.*
iahr vnd taggeschichte von auf vnd vntergang des lut
ersten euangelii vnd des Melanchthonis augspurgische
sion, darinn eine helle prob, daß D. Martin. Lutheri g
euangelium vnd der augspurgischen confession vnbestän
der verwustung teutschlandes vnd so vieler seelen ewig
derbens eintziger vrsprung gewesen, ceter. duabus p
MDCLXXIX. 12. Prodidit auctor libidinem mentiendi
mniandi hancque iuste castigarunt ac veritatis defe
susceperunt: IO. LVD. HARTMANNVS in *den wie*
ephemeridibus, Rotenb. MDLXXX. 12. et HIER. BRVCK
in *der grundlichen vorstellung*, MDCLXXIX. 4 et, quum
mus opusculum contra scriptum hoc edidisset, in *der*
holten grundlichen vorstellung. Meinung. MDCLXXX
has confutationes WEIERI liber Monach. MDCCXXX
formis expressus est cum quibusdam additamentis.

[redacted]

IO. PAPPVS, qui tradidit nobis: *commentarium in confessionem fidei augustanam et eiusdem apologiam*, Francof. ad Mœn. MDLXXXIX. 4. cum ipsa confessione et apologia secundum editionem vitembergensem MDXXXI. 4. Commentarius hic iterum prodiit eique adiuncta sunt: *confessionis augustanæ et augustinianæ parallela, quibus demonstratur, Augustinum cum omnibus augustanæ confessionis articulis consensisse*, eodem PAPPO auctore, Franc. MDCXCI. 4.* contra quæ GEORG. HAENLINVS edidit: *parallela confessionis augustinianæ et augustanæ, opposita Pappi parallelis*, Friburg. MDXCII. 4.

GEORG. MYLIVS, cuius prodiit: *explicatio augustanæ confessionis*, duabus partibus constans, Ien. MDXCVI. et iterum MDCIV 4.** Exstat quoque eius: *spongia absterſoria pro augustana confessione*, Ien. MDXCII. 4. et germanice eodem anno:

IO. MOLTHERVS, cuius *in augustanam confessionem disputationes* XXII. Marpurg. MDXCIX. 4. lucem adspexerunt;***

LEON. HVTTERVS in *collegio theologico; siue* XL. *disputationibus de articulis confessionis augustanæ et libri christianæ concordiæ*, Vitemb. MDCV. MDCX. MDCXVIII. 8.

DAV. LOBECHIVS in *disputationibus theologicis* XXX. *articulorum augustanæ confessionis analysin complectentibus et orthodoxam doctrinam, antithesi heterodoxæ illustratam, explicantibus*, Vitemb. MDCX. 4.

BARTHOL. BATTVS, cuius *disputationes theologicæ pro confessione* γνησίως *augustana*, Gryphisw. MDCX. 4. lucem viderunt:

IO. GEORG. SIEGWARTVS *disputationibus in augustanam confessionem*, Tubing. MDC. 8. MDCXVIII. 8.

CHRISTOPH. PELARGVS in *schola fidei; siue confessionis christianæ*, edita Francofurt. MDCI. 8. cuius et hoc loco tam ob caussam mentionem facio, quoniam præter interpretationem symbolorum apostolici, nicæni, athanasiani, ephesini, chalcedonensis, ea continentur disputationes in augustanam confessionem:

DANIEL

* *samlung von alten und neuen theolog. sachen*, 1731. p. 13.
** *ibidem* 1730. p. 219.
*** *ibidem* 1734. p. 404.

DANIEL. ARCVLARIVS, qui dedit: *commentar. et di sputationes in augustanam confessionem*, Marpurg. MDCI. 8.

IO. WINCKELMANNVS, cuius *augustanæ confessionis articuli, thesibus comprehensi et illustrati*, Giess. MDCX. 8. prodierunt:

BALTHAS. MENTZERVS, iam memorandus ob *exegesin augustanæ confessionis, cuius articuli* XXI. *breuiter et succincte explicantur et subiecta* ἀντιθέσει τῶν ἑτεροδόξων *papistarum, caluinistarum, illustrantur*. Primam lucem adspexit illa, vt traditur, Giess. MDCXIII. ac postea sæpe litteris descripta fuit: Giess. MDCXV 12. quæ editio melioris notæ est: ibidem MDCXXI. 12. Francof. MDCXC. 12. Vitemb. MDCCIV. 8. Præter editiones has, adducuntur aliæ eæque annorum MDCLXIV. MDCCII.* Magnam laudem atque existimationem liber hic habet, quam et iure suo tuetur ac merito inter præstantissimas augustanæ confessionis explanationes locum sibi vindicat. Auctore MENTZERO filio *quæstiones theologicæ ad augustanam confessionem in conuentibus pastorum ventilandæ*, Darmst. MDCLXXVI. 8. prodierunt, iterum editæ Giess. MDCCXLV. 8. cura *Ernest. Frider. Neubaueri*:

CASP. FINCKIVS *disputatione de omnibus. articulis augustanae confessionis:* *

ALBERT. GRAVERVS *praelectionibus in augustanam confessionem*, editis post auctoris obitum, cum inscriptione: *Grauerus rediuiuus*, primum cum praefatione *Io. Kromayeri*, ... MDCXXVI. deinde Ienae MDCLIV. vbi praefatus est ... *Zapfius*: tertium itidem Ienae MDCLIX. et quarto ibidem MDCLXV. 8. Deprauatas esse has recitationes, ... alli denotant; non omni tamen laude indignae sunt, qua ... ab aliis ornantur:

IO. MVLLERVS in *der augspurgischen confession, aus beischrift erklaret, mit nothwendiger vertheidigung wieder pabstthum vnd andere irthum, samt angehengten historien ... andern beilagen*, Hamburg. MDCXXX. 4. qui commenta... merito existimationem consequutus est. Continet argu... varii generis, critici, historici, dogmatici: **

IO. ERNEST. GERHARDVS *disputationibus in augustanam confessionem*, Ien. MDCLIV. 4. ac *augustana confessione enucleata*, ... ex libro manu exarato in lucem produxit ac doctissi... notis illustrauit *Adam. Lebr. Mullerus*, Ien. MDCCXXX. 8. ... praefatione *Io. Iacob. Rambachii.* Liber est non medio... vtilitatis atque adiumenti:

AVGVST. VARENIVS *exegesi augustanae confessionis*, Rost. ...LXIV. 4.

IO. CONRAD. DVRRIVS, in cuius *tractatibus theologicis* ..., Norimberg. MDCLXXV. 4. editis et noua inscriptione: *...tarii in libros normales ecclesiae norimbergensis*, ...CXXI. ornatis exstant: *obseruationes ad textum augustanae confessionis:*

IO. ADAM. OSIANDER in *collegio theologico in augustanam confessionem*, Tubing. MDCLXXXIII. 8.

IO. DEVTSCHMANNVS, qui edidit: *methodicam augustanae confessionis repetitionem*, Vitemb. MDCLVIII. MDCLXV. ...CCX. 4. ac *panopliam augustanae confessionis*, ibidem ...CCIX. 4.

IO.

---

* ...genda est *disputation. giessens. tom.* IV. p. 433.

** ...ber hic recensetur in *der samlung von alten vnd neuen theol. sachen*, 1730. p. 214.

IO. KAHLERVS, cuius prodiit: *augustana conf* *dissertationibus proposita*, Rintel. MDCXCIV. 4.* eiu pars de *abusibus septem dissertationibus proposit* MDCXCVI. 4.** iterumque auctior, MDCCXV.

SEBAST. SCHMIDIVS in *collegio disputatorio* *los* XXI. *augustanæ confessionis*, Slesuic. MDCXCIV que libris germanicis, quibus dogmata christia fessionis huius normam tradidit, vti sunt: *lehr* *beichte, busse, policey vnd weltlichen regiment*, MDCXCI. 12. *von der erbsunde, iesu christo vnd* *richt*, ibidem MDCLXXXVIII. 12. *von der rech* *weg den glauben zu erlangen vnd guten wercken*, ib demque anno 12. *von den sacramenten neuen* Luneburg. MDCLXXXVII. 12. *von der kirch* MDCLXXXVII. 12.

CHRIST. SPECHTIVS, qui iuris publici fe *stanam confessionem*, *breuibus aphorismis illustratam* *scripturæ sacræ classicis et quidem*, *vbi opus*, *secund* *confirmatam*, Brunsuic. MDCXCV. 4.***

PHIL. LVDOV. HANNEKENIVS *declaration* *de vera augustanæ confessionis æstimatione eiusque* *symbolari aduersus eos*, *qui ex vano eius adfectant* *se exserente*, Vitemb. MDCXCVII. 4. quod scrip auctor præcipue erroribus pontificiorum, refor

)OFRED. HOFFMANNVS, cuius mentionem facio
entarium in augustanam confessionem, quæ in libro con-
'ispersa, monstrata simul confessionis virtembergicæ har-
:ter. Tubing. MDCCXXVII. 4.*

.GVIL. FEVERLINVS *obseruationibus variis in augu-*
fessionis singulos articulos, cum præfatione de GVIL.
II *concordia discorde* eiusdemque testimonio de ori-
:xemplo latinæ confessionis augustanæ in archiuo
:nsi, Gœtting. MDCCXLII. 4.**

. MENO VERPOORTENNIVS, cuius *positiones theolo-*
articulis augustanæ confessionis, cura filii, *Guil. Paulli*,
MDCCLI. 4. prodierunt; quæ tamen disputationes non
:s; sed tantum ad priores, vnum ac decem dictæ con-
: articulos spectant. *** Sunt alia scripta, quæ pro
nis ad locum hunc pertinere videntur: IO. ABR.
t KROMAYERI *commentarius didactico-elenchticus*
stanam confessionem, Francof. MDCCXXIII. 4. IO.
V. REINBECKII *betrachtungen vber die in der*
gischen confession enthaltene vnd damit verknupfte
wahrheiten, quatuor partibus, Berol. MDCCXXXIII. sqq.
)pus continuarunt: PETR. AHLWARTVS
o MDCCXLII. in sex partibus, ac ISRAEL
L. CANZIVS; item CHRIST. WOLLII
ungen vber die in der augspurgischen confession enthal-
nlehre iesu christi, Lips. MDCCXLV. 4.* Sed quod viden-
ipsa non sunt. Minus continent commentarios in
nam confessionem, proprie sic dictos, qui verba il-
sententias illustrent pariter ac vindicent; sed ex-
tantum pleniorem atque adcuratiorem dogmatum
um ordinem confessionis explicationem ac nituntur
o, quod neque ad omnes religionis nostræ doctri-
:ctat; neque naturalem ac iustum illarum nexum
. Maiori iure huc refero: MARTIN. CHEMNITII

 iudi-

uditorum MDCCXXVII. p. 422.
MDCCXLVIII. p. 367.
FTII *theolog. biblioth. tom.* VI. p 435.
von alten vnd neuen theolog. sachen, 1749. p. 398. KRAFTII
log. biblioth. volum. I. p. 177. *zuuerlæssige nachrichten*, *part.*
780. *act. erudit.* MDCCXLV. p. 680.

iudicium de controuersiis quibusdam, quæ su
circa quosdam augustanæ confessionis articulos
sunt, editum studio *Polycarp. Lyseri* Vitembe
et a *Io. Guilielm. Baiero*, Ien. MDCLXXV
gorum marpurgensium, FEVRBORNII, STEV
NEKENII, *piam et modestam inuariatæ augu*
nis repetitionem, expositionem et confirmation
MDCXXX. 4. quæ CONRADO DIETERICO;
men, adscribi solet: ** IO. KLEINII *iubila*
nes, in quibus pro edita et proximis his C. *anni*
conseruata augustana confessione nomen dei celebr
MDCXXX. 4. quibus continentur: *veracitas*
augustanæ confessionis contra Bellarminum, ac
vsu augustanæ confessionis in christianæ religion
precibus christianorum, aduersus pontificios. **
iam exierunt commentationes ac dissertationes
LYSERI, HEBENSTREITII, LOEPERI, DEYL
ctoritate augustanæ confessionis: GVIL. LYSERI de
tiquitate: ARNOLDI de illius *sancta et intemerata*
AEPINI de *spiritus sancti circa augustanam conf*
ciali cooperatione: HEBENSTREITII de *nom*
augustanæ confessionis: SCHVPARTI de *augusta*
per tridentinos patres non triumphata; sed
ROLLII de *erroribus augustanæ confessioni ten*

[redacted]

aliæ, quibus varia argumenta hiſtorica eo conſilio enarrata ſunt, vt certa confeſſionis noſtræ loca illuſtrarentur: BAIERI *monarchianis antitrinitariis antiquis et recentioribus:* SWICHII de *Vulgario, ad apologiam auguſtanæ confeſſio-*[*] FEVRLINI de *libris hypognoſticon, an ab Hincmaro auguſtana confeſſione et alibi recte tribuantur Auguſtino:* ...LEN de *corruptis ſcholis monaſticis* ** ac de *vete-... theologis eorumque teſtimoniis, in auguſtana confeſ-... citatis.* *** His adiungantur: WEGNERI *deductio ...laratio ſententiæ auguſtanæ confeſſionis de die dominico, ... eiusdem non inſtitutioni diuinæ; ſed eccleſiæ chriſtia-...dicantis,* et LOEBERI diſſertatio, qua continetur *ex-... dictorum, intellectu ſubdifficilium, quæ de ſabbato die-...inica in libris eccleſiæ euangelicæ ſymbolicis habentur. ...ſatenianis neotericis,* in confeſſione auguſtana damna-... diſputaui.* Nec omittendi ſunt: MEISNERVS, ...ELMANNVS, POMARIVS, MARTINI, MICHAELIS, ...IVS, BECHMANNVS, HABICHHORSTIVS, DEVTSCH-...VS, BAIERVS, MAYERVS, ENGELKENIVS, LIEB-...TIVS, HERNSCHMIDIVS, MVNDENIVS, FEVERLI-...RTLINGIVS atque alii, qui diſſertationibus ſingula-...feſſionis articulos ac tradita in illis dogmata illuſtra-... Merito etiam adiicio: IO. GEORG. ESTOR luculentam ...ditiſſimam *delineationem iuris publici eccleſiaſtici prote-..., exhibentem iura et beneficia auguſtanæ confeſſionis ci-...dictorum,* Francof. MDCCXXXI. 4. ** Ad apologiam ...næ confeſſionis dilucidandam ſtudium contulit ...ID. BAHRDTIVS in *commentationibus ad apologiam augu-*

...licæ norimbergenſis, FEVERLINVS *bibliothec. ſymbolic.* p. 123. ...e alii referunt: adde SCHELHORNIVM *amœnitat. litter. tom.* ... p. 256. BVRCKHARDVM *hiſtor. bibliothec. auguſt. quæ Wolf-...elbytteli eſt, part.* I. p. 109. ſeq. KOECHERVM *bibliothec. theolog. ...bol.* p. 173. ſeq. CLEMENT in *bibliotheque curieuſe, hiſtorique ... critique, tom.* II. p. 125. Recenſetur liber hic, qui rarus eſt, ... *der ſamlung von alten und neuen theolog. ſachen,* 1728. p. 529.

... *bibliothec. lubecenſ. volum.* I. p. 48.

ſpectat commentatio hæc ad *artic.* V. et VI. *de abuſib.* et legenda eſt

in eiusdem *ſtromatib. lutheran.* p. 508.

iisdem exſtat *ſtromat. lutheran.* p. 566.

...iſcellaneis ſacris* p. 122.

...lung von alten und neuen theolog. ſachen,* 1731. p. 978.

augustanæ confessionis, ab articulo primo vsque Lipſ. MDCCLI.

Eamdem confeſſionem orationibus ſacris BALTHAS. MEISNERVS, NICOL. STENG IACOB. BAVLERVS, IO. FABRICIVS, IO GOEBELIVS, AVGVST. PFEIFFERVS, MEISTERVS; habitu autem catechetico eam auctor, * qui dedit: *auguſtanæ confeſſioni examinationem catecheticam*, Hamburg. MDCXC iterum deſcriptam latine et germanice, atque inſcriptione: *pietas ſymbolica; ſiue catechiſati da ex tribus ſymbolis œcumenicis et auguſt* ibidem MDCCVI. 12. IO. CHRISTIAN. cuius exſtat: *confeſſio noua de fide antiqua, d geænderte augſpurgiſche confeſſion nebſt einem iedes articuls beweis aus der heiligen bibel, antwort*, Lipſ. MDCXCIX. 12. vbi addita guſtana germanica eaque haud mutata cum lis œcumenicis, et acceſſionibus quibusd ibidem MDCCXII. 12. auctor libelli: *augſpurgiſche confeſſion durch einfaltige kurtz lernenden herauszulocken*, MDCCVI. 12. MATTH. BILDERBECKIVS in *der augſpurgiſch frag vnd antwort*, Hamburg. MDCCVII. 8. IO.

[redacted]

ren vmſtændlich zergliedert, Sor. MDCCXXX. 8. * Denique adiiciendi ſunt, qui tabulas concinnarunt iisque ſummam auguſtanæ confeſſionis ante lectorum oculos poſuerunt. Duos illorum commemoro. Alter eſt VALENT. ERYTHRAEVS, cuius *auguſtanæ confesſionis eiusque apologiæ tabulis delineatæ et reſolutæ* pars prima Argentorat. MDLXV. ſecunda et tertia ibidem MDLXVII. fol. prodierunt; ** alter vero SAM. SCHELVIGIVS, qui edidit: *manuductionem ad auguſtanam confesſionem, quæ in tabulis explicatur: quæ controuerſias potiores demonſtratur et ab aduerſantium calumniis vindicatur*, Gedan. MDCCXI. 4.

§. IX.

PERGO ad tertium genus ſcriptorum, qui de auguſtana confeſſione bene meruerunt. Sunt illi *polemici*, qui ſtudia ſua ad iſtam ita contulerunt, vt vel auctoritatem eius a criminationibus defenderent; vel dogmata, ibi tradita, explicarent ac ſimul illorum aduerſariis, ſiue ſint pontificii; ſiue reformati; ſiue ſociniani atque alii eſſent, reſiſterent. Libris eiusmodi componendis operam dederunt cum ſuperiore; tum noſtra ætate eruditiſſimi viri, quorum ſcripta quum nunc enumeranda ſunt, merito principem locum in illis tuetur:

opus, publica auctoritate in lucem editum atque inſcriptum: *nothwendige vertheidigung des heiligen ræmiſchen reichs euangeliſcher churfurſten vnd ſtænde augapſels,*** nemlich der wahren, reinen, vngeænderten, kayſer Carln dem funften hœchſtlœblichſter gedæchtnis anno* 1530. *vbergebenen augſpurgiſchen confeſſion vnd des auf dieſelbe gerichteten hochverpœnten religionfrieds*, cetet. Lipſ. MDCXXVIII. 4. qui liber poſtquam dicto anno primum prodierat, quamuis ſub finem

 illius

* conf. LANGEMACKII *hiſtor. catechetic. part.* III. p. 259. ſq.

** vide REIMMANNI *catalog. biblioth. theologic.* p. 387.

*** conferatur: A SEELEN *comment. de auguſtana confeſſione, nomine pupillæ e prouerb.* VII, 2. *eleganter inſignita*, in *ſtromat. lutheran.* p. 286. ſqq Ipſe liber recenſetur in FABRICII *hiſtor. bibliothec. part.* IV. p. 273. et in *der fortgeſezten ſamlung von alten vnd neuen theologiſchen ſachen*, 1730. p. 722. adde KOECHERI *bibliothec. theologiæ ſymbolicæ*, p. 176.

illius annus MDCXXIX. indicatus ſit, anno
ſiue nunc memorato MDCXXIX. iſte iteru
ris deſcriptus eſt ibidem bis forma quarti
octaui : immo duodecimi ordinis ; poſthæc
itidem Lipſiæ MDCLXXIII. 4. quæ nona eſt editi
na eius interpretatio cum titulo: *neceſſaria defenſ*
Lipſ. MDCXXIX. 4. lucem vidit. Continetur ſcr
publica, ſolida atque egregia defenſio auguſtanæ c
nis, atque aduerſus curiæ romanæ addictos, p
ieſuitas, grauiter probatur, a dicta confeſſion
electores, principes ceterosque ſtatus euangelicos
illorum theologos vmquam receſſiſſe; aut eam n
quemadmodum hoſtes criminabantur, eo *malitioſ*
lio, vt iſtis ius adimeretur, pace religioſa fruendi
dici poteſt, quantas turbas fecerint aduerſarii, qu
diciæ hæ in lucem exiiſſent. Adparebat magna cop
lorum, qui nugarum erant pleniſſimi et præfere
ſcriptiones ineptas, lepidas ac ridiculas. * Non
quidem inter noſtrates, qui eos confutarent; conſul
men eſſe videbatur, ſi ſcriptum, publica auctoritate m
pro cauſſa noſtra iterum conficeretur. Quam
iuſſu electoris Saxoniæ, liber, cuius titulus eſt: *n*
ge, vnuermeidentliche vnd grundliche hauptvertheidi
heiligen rœmiſchen reichs euangeliſcher churfurſten u

[redacted]

ceter. scriptus ac iuris publici factus est, Lips. MDCXXX. fol. MDCXXXI. 4. MDCLXXIII. 4. Vtrumque librum, iam memoratum, composuit: MATTHIAS HOE AB HOENEGG; adiutus tamen aliorum nostrorum doctorum, Polycarpi Lyseri, Henrici Hoepfneri, Guil. Lyseri, Io. Hulsemanni, Io. Gerhardi consiliis scriptionibusque.* Exstant praeterea multa alia ingeniorum monimenta, auctoritati augustanae confessionis tuendae consecrata, nunc itidem commemoranda. Conscribendis illis operam dederunt:

PHILIPP. HEILBRVNNERVS tractatu *von der augspurgischen confession widerwærtige censur der pæbstlichen scribenten*, Laug. MDXCVIII. 4.

MATTH. HOE AB HOENEGG, cuius paullo ante mentionem feci, in *apologia pro beato Luthero, augustana confessione et veritate historica*, aduersus IO. LAMPADII *mellificium historicum*, Lips. MDCXI. 4.

LEONARD. HVTTERVS, qui edidit: *analysin methodicam articulorum confessionis augustanae γνησίως ac proprie sic adpellatae, complectentem adsertionem aduersus iesuitas et sacramentarios ad disputandum propositam*, Vit. MDXCVIII. 4. et MDCII. 8.

WOLFG. FRANZIVS, cuius habentur: *disputationes super augustanam confesſionem*, tribus partibus, quae Vit. MDCIX. MDCX. MDCXI. separatim prodierunt, ita vt quaeuis earum singulari praefatione ornata fuerit; postea autem coniunctim recusae sunt, hac inscriptione: *augustanae confesſionis articuli fidei* XXI. *et articuli abusuum* VII. *disputationibus* XXXIV. *in tres libellos distributis, aduersus pontificios, caluinianos ac cum primis antitrinitarios; seu photinianos hodiernos breuiter explicati et ex verbo diuino confirmati*, ac tres dissertationes de *tribus personis diuinitatis*, *in quibus*

Y 5 *monstra-*

* vid. PIPPINGII *epistolic. dissertationem ad Thom. Crenium de iterata et solida defensione pupillae euangelicae, scriptisque insuper aliis, ab ann.* 1624. *ad* 1630. *publica auctoritate in Saxonia superiore euulgatis*, *Matth. Hoe ab Hænegg auctori vindicandis*, Lips. MDCCIV. 4. adde CRENII *exercitat. de libris scriptor. optimis* p. 30. *die fortgesezte samlung von alten vnd neuen theol. sachen*, 1730. p. 731. *nou. litter. bamburg.* MDCCIV. p. 15.

monſtratur, qua methodo antitrinitarii hodierni p felíciter ſunt confutandi ac reprimendi, additæ. T tio Vitemberg. MDCXX. 4. lucem vidit. Opus ditione ſolidaque æque ac perſpicua tractandi rati ſtans et pleniorem in omnes auguſtanæ coufeſſi culos commentarium nobis præbet. Quum VAL SMALCIVS *refutationem theſium Wolfg. Franzii*, MDCXIV. 4. euulgaſſet, aduerſario huic reſtitit in *diſputationum theologicarum, pro auguſtana confeſſi tarum aduerſus Valentinum Smalcium*, Vitemb. MD Sed tamen ſcripta hæc ſuo iure ad libros controu ſocinianarum referri debent: *

FRIDER. BALDVINVS, qui iuris publici fecit *giam pro auguſtana confesſione, eiusdem apologia form concordiæ libro*, contra Petrum Pazmannum, Vite MDCXXIII. 4. ita ſcriptam, vt auctoris eruditione dicium atque induſtriam commendet:

IO. HVLSEMANNVS, qui edidit: *manuale con auguſtanæ, vindicans eam ab iniqua collatione cum con lo tridentino, quam Balthaſar Hagerus nobilitati fr ſuper inſcripſit*. Sæpe illud prodiit: primum Vite MDCXXXI. deinde ibidem MDCLIII. quartum MDCLXXIV. 8. ** tantamque ſibi conciliauit exiſt nem, vt inter præſtantiſſimos generis huius libros

[redacted]

Vtrumque Alberti feliciter; nec fine laude pr
Idem in lucem protulit: *auguſtanam confesſionen
ac apologetice, inprimis contra ieſuitæ Ioann. Dez
que tam antiquorum; quam recentiorum aduerſario
cias et criminationes, ſuccincta methodo pertractat
iectis etiam dilutisque iis, quæ P. Dez eccleſiæ arge
ſpeciatim imputauit*, Lipſ. MDCXC. 12. * ac DEZ
ter reſtitit, quum ille libro: *la reunion des prot
Strasbourg à l'egliſe romaine* ceter. Argent. MDCLX
conatus eſſet, lectores ſuos inſidioſe in perſuaſio
ducere, diſſenſionem inter noſtram ac romanam e
non magni eſſe momenti, hocque facile manifeſtu
vbi vtriusque dogmata, partim in auguſtana conf
partim in decretis concilii tridentini tradita, inter
ferantur; hanc autem in rem confesſionem noſt
peruerſas ſententias traxiſſet, cuiusmodi labore
doctisſimi viri perfuncti ſunt: **

IO. GOTTHARD. BEYER in *dem vnwiderlegli
weis der wahrheit euangeliſcher religion vnd derer
ſo anno* 1530. *den* 25. *iun. von den euangeliſchen
vor kayſer Carl V. auf den reichstag zu Augſpurg
bekennet worden, aus den bewæhrteſten grundſætzen
tet*, ceter. Dreſd. MDCCXXX. 8.

PAVLL. BORNAGIVS, cuius exſtat liber in

omnem operam auctoritati eius plane labefactan- derunt. Qui ex horum hostium censu in lucem ent ac quos singulares ingeniorum excluserint eidem referendum esse puto. De illis, qui in augustanis ad confessionem augustanam con- se contulerunt et in quibus Faber, Eccius, a, de Vesalia, Mesingius vna cum aliis primas , taceo; sequentes autem, quum se postea oni nostræ inimicos praebuerunt, præ ceteris ndi sunt:

IO. COCHLAEVS, cuius ad locum hunc spectant: *veli- is in apologiam Philippi Melanchthonis* et *philippicæ in apo- Melanchthonis ad Carolum* V. *imperatorem romanorum.* vtrumque scriptum Lipsiæ MDXXXIV. 4. in lucem prodiit; c tamen prius; quam illud:

ALFONSVS VIRVESIVS in *philippicis contra luthera- dogmata*, Colon. MDXLII. 4.

IO. A DAVENTRIA, qui dedit: *exegesin absolutissimam et breuissimam euangelicæ veritatis errorumque et men- rum, quæ sunt cum in confessione lutherana, cæsareæ ma- i in comitiis august. exhibita; tum in eiusdem apologia*, . MDXXXV. 8.

IO. HOFMEISTERVS in *iudicio de articulis augustanæ fessionis*, quod e latino germanice a *Warmundo Yglio* con- sum, Constant. MDXCVII. 4 prodiit:

ANDR. FABRICIVS, qui edidit: *harmoniam confessionis tanæ, doctrinæ euangelicæ consensum declarantem. Ad- um est Caroli* V. *cæsaris semper augusti potentissimorumque ii christiani principum ac doctissimorum nostri seculi bo- n de eadem confessione iudicium*, Colon. MDLXXIII. fol. p additamentis ibidem MDLXXXVII. fol. Exhibentur ro hoc: confessio augustana inuariata et variata: sin- eius articulis subiecta pontificiorum confutatio: va- ripta a Cochlæo, Viruesio, a Dauentria et Hofmeiste- quorum nonnullorum paullo ante mentionem feci, a eamdem confessionem composita. Inscriptio *har- moniæ*

collecta iudicia iesuitarum aliorumque pontificio-
stana confessione et ecclesiarum Hispaniæ de Luthe-
nis ex Hector. Pinto, Norimb. MDCXLIV. 4.

§. XI.

eformatos nonnulli confessionem augustanam
atque auctoritate illius studioque, diuersos
cetus inter se conciliandi, permoti, aliis vo-
suadere, se confessionem hanc ita adprobare,
biscum communem haberent; quod tamen
animo; nec sine fuco factum esse, constat.
sed peruersam interpretandi rationem sunt
e remouerent, quæ in ista dogmati eorum
lis repugnant, confessionem, vti adpellatur,
quæ nomen *inuariatæ* habet, dignitate sua
esse, pronuntiarunt. Spectant huc sequen-
ripta:

STREVBERI *christliches gutachten, wie der schwe-
der reformirten kirchen nach gottes wort vnd der
ben confession kœnte beygelegt werden*, MDXCI. 4.**
*-liche behauptung der verbesserten augspurgischen
nd etlicher dazu gehœriger materien, das ist, grund-
e, daß sie niemals bey lebzeiten Lutheri, auch nicht
e nach den euangel. protestirenden stænden sey ver-*

cum indicat. Illum esse CHRISTIAN. BECMANN alias fictum *Massonii* nomen præfert, nonnulli e alii autem hoc ingenii monimentum IACOB. SCH adscribunt.* Disputat multa pro variata confe probare, adnititur, Caluinum a Luthero omnibu stræ religionis theologis, principibus ac statibus gustanæ confessionis adnumeratum esse:**

CHRISTOPH. PEZELII *wahrhafter bericht von besserten exemplarn augspurgischer confession vnd eigentlich zu thun sey in dem streit vom heiligen nach daß Philipp Melanchthon nach D. Luthers todt keine vom abendmal eingefuhret*, Brem. MDXCI. 4. quod itidem ad auctoritatem confessionis variatæ stabili concinnatum ac NICOL. SELNECCERI *wiederholte zen vnd letzten bekæntnis vnd testament von heiligen ab* MDXCI. oppositum est:

IO. VON MVNSTER *wahrhafter bericht, daß di mirte kirchen von der augspurgischen confessionslehr nic wichen seyn*, Brem. MDCVIII. 8.***

HENR. ALTINGII *disputatio harmonica, confes gustanæ, palatinæ et helueticæ orthodoxarum consen bens*, Heidelb. MDCXX. 4. et *exegesis logica et theolog gustanæ confessionis*, quæ post auctoris obitum stu *Iacobi Altingii*, Amstelod. MDCXLVII. et MDCLII. 4.

[redacted]

ntos a doctrina, in auguſtana confeſſione tradita, haud eosque a nobis in ordinem fratrum eccleſiaſtico- nino adſcribendos eſſe; item *adſertio auguſtanæ* ir, Brem. MDCXXII. 8. vbi ſimul eſt *cenſura col- exegeſis et anti-Crocii mentzeriani:*

GII PAVLLI *reformatus auguſtanus, id eſt, apolo- dictatis ſuis ſcholaſticis, quibus reformatæ religioni auguſtanæ confesſionis ſocios eſſe, probauerat*, contra n, Brem. MDCXXXVII. 4.

STIAN PAVLLI *anleitung, wie die der reformirten augsthane ſich der augſpurgiſchen confesſion nicht be- ſen; ſondern ſolche ohne verletzung ihres gewiſſens articuls annehmen kœnnen*, Brem. MDCLXXIX. 8.

MBROSII WOLFII; ſiue HERDESIANI *hiſto- augſpurgiſchen confesſion*, poſtea dicam, quum formulam concordiæ compoſita, a me per-

§. XII.

MATIS, variatæ confeſſionis auguſtanæ defen- theologi noſtri ſe oppoſuerunt; nec præter Satis grauiter ac perſpicue monſtratum eſt, tam; ſed inuariatam confeſſionem eſſe illam, en et dignitatem germani verique ſymboli ec- theranæ tueatur; hanc autem ob cauſſam re- ſacris addictos neutiquam ſe adiungere poſſe ad guſtanæ confeſſionis. Quæ hanc in rem ad licum transtulerunt, hæc ſunt ſcripta:

OL. CANCERINI *rettung der augſpurgiſchen con- wider das vngegrundt, falſch vnd erdicht furgeben ſſani, damit er ſie auf zwinglianiſchen verſtand zu ſich vnterſtanden*, Tubing. MDLXXIX. 4.*

IDII HVNNII *beweiſung, daß die zwinglianer vnd n der wahren augſpurgiſchen confesſion niemals zuge- than*

m eſt ſcriptum hoc TOSSANI libello: *troſtſchrift an chri- ſo wegen der lehr des heiligen abendmals angefochten*, XVIII. eiusque *artic. v.*

than gewesen vnd sich derselben nach falschlich beruhmen, durch Ieremiam Vietorem verdeutscht, Francof. ad Mœn. MDXCI. 4. eiusdem *theses, quibus ostenditur, sacramentarios caluinistas augustanæ confessionis socios non esse*, Vitemb. MDXCIV. 4. quibus adiungendus est liber inscriptus: *nothwendige erinnerung vnd wahrhafter bericht wider die gegenbeweisung etlicher heidelbergischen theologen, darinn sie der lehr Zwinglii vnd Martyris vom heiligen abendmal æffentlich widersprochen vnd doch ein anders im hertzen glauben, samt* 191. *schlusreden Aegidii Hunnii, daß weder alte; noch neue sacramentirer der augspurgischen confession iemals zugethan gewesen*, Francof. ad Mœn. MDXCV. 4. *

IO. OLEARII *verzeichnis mehr, denn* 200. *caluinischer irrthum, lugen vnd lesterung wider alle artickel der augspurgischen confession*, Hal. MDXCVII. 4.

IACOBI ANDREAE *widerlegung des pezelischen berichts*, Tubing. MDXCII. 4.

LEONARDI HVTTERI *caluinista aulico-politicus*, Vitemb. MDCX. et MDCXIV. 8. quem contra Ioann. von Munster, antea memoratum composuit:

quamuis CROCIVS in certamine aduerſario cedere nollet atque arma contra eum iterum ferret in *apologetico pro auguſtana confesſione*, Brem. MDCXXI. 4. hic tamen ipſi ſatis reſtitit in *anti-Crocio; ſeu decuria diſputationum oppoſitarum apologetico Crocii*, Gieſ. MDCXXIII. 4. vbi tres primi auguſtanæ confesſionis articuli: de deo, de peccato originis et de chriſto, defenduntur et illuſtrantur.* Librum hunc CROCIVS confutandum ſuſcepit atque euulgauit: *adſertionem auguſtanæ confeſſionis, in qua ſimul eſt cenſura collationis, exegeſis et anti-Crocii mentzeriani*, cum *coronide; ſeu anti-Crocii mentzeriani conſideratione*, Brem. MDCXXII. 8. reſponſionem autem dedit MENTZERVS in *examine cenſuræ crocianæ de collatione auguſtanæ confeſſionis et doctrinæ caluinianæ*, Gieſ. MDCXXIII. 4.** Nec tamen ſolum cum LVDOVICO; ſed etiam IOANNE CROCIO diſputauit. Ab hoc iniuriis laceſſitus in *conuerſationis prutenicæ parte ſecunda*, Marpurg. MDCXX. 8. *** defendit ſe ab eo in *abſterſione calumniarum, quas Io. Crocius Mentzero impingere ſtuduit*, Gieſ. MDCXX. 4. * ac poſtquam CROCIVS pro cauſſa ſua ediderat: *paci et concordiæ euangelicorum ſacram defenſionem ſecundæ partis conuerſationis prutenicæ*, Marp. MDCXXIII. ſcripſit MENTZERVS *reſponſionem ad defenſionem* hanc, Gieſ. MDCXXIII. et MDCXXVI. 8. **

IO. CORVINI *richtige antwort auf ein gedrucktes bittſchreiben eines caluiniſten, ob die augſpurgiſche confeſſion mit vorwiſſen vnd belieben herrn D. Lutheri ſey geandert worden*, Gedan. MDCXXV. 4.

IO. BOTSACCI παραβαλλέταιρος, *ſiue falſa ſodalitas caluiniſtarum*, Gedan. MDCXXXVI. 12. atque alia generis huius ſcripta. Quum enim contra iam memoratum librum GEORGII PAVLLI *reformatus auguſtanus*, cuius antea

Z 2 mentio-

* vide *ibid.* p. 423.

** *tom.* I. *oper. latin.* p. 657.

*** inter alia oſtendere voluit conſenſum eccleſiarum reformatarum cum auguſtana confeſſione et eius apologia. Prior pars prodierat Berolin. MDCXVIII. 8. conf. FEVERLINI *biblioth. ſymb. euangel. lutheran.* p. 168.

* recuſa eſt cum *tom.* V. *diſputat. marpurg.* tum *tom.* I. *oper. latinor.* p. 811.

** quæ addita eſt *operib.* eius *latin. tom.* I. p. 841.

mentionem feci, prodiiſſet, BOTSACCVS in lu
ſit: *reformatum pſeudo-auguſtanum, hoc eſt, an*
Botſacci, in qua de auguſtanæ confeſſionis iure
cauſſis ſcriptionis, mutatione, variatione, ſocietate
gine et cauſſis controuerſiarum reformato-zwinglian
ſeritur, ceter. Lubec. MDCXXXVIII. 8. præter
adſertionem conſtantem, qua demonſtratum eſt, r
caluinianos genuinæ illius et non variatæ confesſioni
næ ſocios non eſſe, aduerſus Ioann. Crocium, Lipſ.
Germanice exſtant eius: *beſtændige erweiſung, da*
formirten; oder caluinianer der wahren vngeænderten
giſchen confesſion nicht theilhaftig; noch zugethan ſey
MDCXXXV. 8. ac *beſtand der beſtændigen erweiſung*
augſpurgiſchen confesſion, derer genoſſenſchaft vnd lehr
Gedan. MDCXXXIX. 8. contra aduerſarium, qui
mine *die beſtændige erweiſung* impugnauerat in
fuhrlichen vnd recht wohl gegrundeten antwort: *

IOS. SCHWARTZII *beweis, daß der algemein*
ſche glaube allen artickeln bis auf einen, der augſp
confesſion zuwiderlauſe, Vitemb. MDCLXIV. 4. **

IO. DEVTSCHMANNI *apologia auguſtanæ co*
anti-crociana, Vitemb. MDCLXVII. 4.

CHARISII PVCHESANI; ſiue CASPAR.
SCHII *** *diatribe anti-mareſiana ſuper quæſtione*

[redacted]

r in *der gewissenhaften vertheidigung des wieder*
fes, Hamburg. MDCLXXXV. 8.*

...N. LENTRVPII *specimen calumniæ papæo-calui-*
gustanam confessionem inuariatam, cum adpendi-
...nrio vbiquetistico ac præfatione *Masii*, Hafn.

...

TREVGII *caluinisches todbette, nebst grundlichen*
der augspurgischen confession, ceter. *daß die re-*
keine augspurgische confessionsverwandten seyn,

... WERNSDORFII *demonstratio, quod iuxta*
rinam reformati nec sint; nec iure haberi possint
næ confessionis, Vitemb. MDCCXXII. 4. et ger-
...erprete *Georgio Meuerstein*; siue qui sub no-
...atet, *Erdm. Neumeistero*, sub titulo: *grundlicher*
...gegenwærtigen zeiten nothwendiger beweis, daß die
...ormirten weder verwandte der augspurgischen con-
noch mit recht dauor gehalten werden konnen,
MDCCXXIII. 4. Referri et huc possunt: ABR.
...t IO. HENR. MAII dissertationes de *inuariata*
...nfessione: illius Rostoch. MDCXXXV. huius Gies.
... cum PH. FR. HANII de *vario animo refor-*
augustanam confessionem, Kilon. MDCCXXX. ac
... scripta, quibus theologi hassiaci iique cassellani
...ni inter se dimicarunt atque de augustana quo-
...ione, eiusque societate ac mutatione disputa-
...r ista: *wechselschriften auf das* 1629. *wegen der*
...nter ausgelassene kayserliche edict ergangen zwi-
Wilhelm casselischer linien vnd herren Georg Phi-
Friderichen darmstædischer linien, ceter. Cassell.
fol. *der hessen-darmstædtischen theologorum grund-*
...ung wider die zu Cassel 1632. *gedruckte wechsel-*
Marpurg. MDCXXXVI. fol. item: *nothwendige*
special widerlegung deren in den casselischen
...ten vnbegrundeten rettung eines vom landgr. Wil-
...an die landgrafen Georg Philipsen vnd Friderich

 abgegan-

... *alten vnd neuen theol. sachen*, 1730. p. 554.

abgegangen schreibens, Gies. MDCXLVII. * de
scriptis infra plura dicam.

Quum CONRAD. VORSTIVS *apologiam pro or-
thodoxis*, Steinfurt. et deinde Hanou. MDCVII. 8.
BERN. DORHOFIVS; siue potius, qui sub nom
latet, HERMANN. BOSENDORFIVS ** opposu
*dixin; seu demonstrationem, caluinistas non esse a
confessionis socios; aut lutheranorum fratres*, M
MDCVIII. 8. ***

§. XIII.

AVGVSTANAM confessionem, in græcam l
a *Paullo Dolscio* translatam, tubingenses theologi
triarcham constantinopolitanum, Ieremiam II. m
additisque litteris ab eo petierunt, vellet significar
de singulis augustanæ formulæ dogmatibus s
Rescripsit iste iterum atque iterum ac quamuis n
las confessionis huius doctrinas adprobaret; r
tamen veluti erroneas reiecit. Romani præsulis a
a commercio hoc litterarum materiam captarunt, lu
norum cœtum huiusque doctores impudenter ac
calumniandi quumque malitiosis his aduersariis r
di, sibi impositam esse necessitatem, recte m
putarent, in certamine hoc ab vtraque parte

tis, ab eodem patriarcha constantinopolitano ad germanos graece conscriptam:' *a Socolouio ex graeco in latinum conuersam ac quibusdam adnotationibus, ad proprias graecorum opiniones respondentibus, illustratam, ad Gregorium* XIII. Cracou. MDLXXXII. fol. atque iterum Dilling. ac Colon. MDLXXXII. 8. item cum notis *Franc. Feuardentii*, Paris. MDLXXXIV. 8. a *Io. Baptist. Ficklero* autem ea germanice conuersa fuit. * In aduersarii huius societatem venit GVIL. LINDANVS ac nominis laudem comparare sibi voluit libro, cuius inscriptio est: *concordia discors; siue querimonia catholicae christi iesu ecclesiae ad imperii principes et alios ad vnum omnes, nomine semichristianae confessionis suae augustanae temere gloriantes, quae liquido ipsis demonstrat, simulatam ac vere personatam ipsorum concordiam* 1580. *initam non solum viros facere antichristianos; sed et minime solidis: immo absystatis adeoque pugnantibus niti fundamentis. Inserta est censura Ieremiae, patriarchae constantinopolitani, de confessione augustana epitome*, Colon. MDLXXXIII. 12. vbi formulam concordiae nostram perstringit: ex variis augustanae confessionis editionibus probare conatur, doctrinam, quam lutherani profitentur, neque veram; neque certam esse, ac quod maximum est, criminatur, tubingenses voluisse graecos pecunia corrumpere, et vt istis se commendarent, septem concilia oecumenica adprobasse. Quibus aduersariis vt auxilium ferret, calumniator ille, GEORGIVS SCHERERVS, censuram Ieremiae in epitomen redegit hancque, auctam quibusdam epistolis, sub titulo: *gewisse vnd wahrhafte neue zeitung aus Constantinopel von Hieremia, itzigen patriarchen daselbst, was sein vnd aller griechischen vnd orientalischen kirchen vrtheil vnd meinung sey von allen articuln der augspurgischen confession*, Vienn. MDLXXXIII. 4. et Ingolstad. eodem anno 4. iuris publici fecit; ** confutauit autem scriptum hoc IACOB. HEERBRANDVS in *der ableinung vnd abfertigung der neuen zeitung aus Constantinopel, so dies* 83. *iahr zu Wien von einem iesuiter wider die christli-*

' relatus quoque est liber hic in SOCOLOVII *opera*, edita Cracou. MDXCI. fol. in quorum initio iste exstat.

' et in *operib.* eius *german.* quae Monachii MDCXIV. fol. prodierunt, p. 160. sqq.

christliche augspurgische confession ausgespre MDLXXXIII. 4.* Idem SCHERERVS edidit: *c oder erleuterung auf ein epistel; oder sendsch quendlerischen predicanten vnd professoren, zu T chischen patriarchen zu Constantinopel*, Ingolst. ac quamuis statim hostis hic a theologis tubin repelleretur libro, qui inscriptus: *der wurte logen wahrhaftiger bericht auf die vnuerschemb willige verkerungen, bænischen gespætt vnd gr gen Georg Scherers, welche er catholische glossa* MDLXXXIV. 4. lucem adspexit; arma tame rociam vimque calumniandi recepit hancque ingenii atque animi maledici fetum exclus lius est: *gelinde antwort auf die zornige schm wurtenbergischen vermeinten theologen wieder glosse vber ihr epistel; oder sendschreiben an pat stantinopel neulichen ausgesprengt worden.****

Quum ita varii impetus a pontificiis a gos tubingenses adhuc facti fuissent, hi merit necesse esse, vt quæ per commercium litter triarcha constantinopolitano peracta essent, publicum proponerent suamque integritate centiam comprobarent. Publicæ igitur luc *acta et scripta theologorum virtembergensium*

minus in certamine malitiose progressi sunt memorata scripta, alia, itidem a veritate longe remota, protulerunt, qualia sunt: ST. FICKLERI *spongia contra adspergines vir-*, *patriarchæ constantinopolitani iudicium super anæ confessionis requirentium*, MDLXXXV. 8. sub titulo: *historische erzehlung einer lang ver- chen vnd gemeiner kirchen gefæhrlichen that etli- r wirtenbergischer theologen*, ceter. siue, vt ille nem est: *schwammen; oder abwischung der un- gen vnd lesterung derienigen virtenbergischen welche dem patriarchen zu Constantinopel die confession neulicher iahrn vm sein vrtheil vnd geschickt*, Monach. MDXCII. 4. item: THOMAE I *antidotum vltimæ responsionis virtenbergensium ad censuram patriarchæ de articulis confessionis a Stanislao Socolouio editæ, cum eiusdem adnotatio-* am dicti SOCOLOVII ad *virtembergensium theolo- ctiuam, quam actis et scriptis suis cum patriarcha , responsio.* Vtrumque scriptum sub titulo: *sen- titiua Ieremiæ, patriarchæ constantinopolitani, de religione virtenbergensium theologorum*, ceter. OBBIGII August. Treuiror. MDLXXXVI. 12. in

 lucem

lucem prodiit. His adnumerandus est IACOB.
ob opusculum, quod inscriptionem præfert:
siue Crusius, in theologos virtenbergenses, sua
apud patriarcham constantinopolitanum iactantes
Socolouii in edenda ecclesiæ orientalis censura
Colon. MDLXXXVI. 12. *

Ex fanaticorum ordine CHRISTOPH. SART
mulam fidei augustanam impugnare, sibi sum
lucem emisit: *wiederlegte augspurgische confession*
vnd daß D. Lutherus nicht sey der engel mit dem
gelio apoc. XIV. *sondern der vierte engel mit*
apoc. XVI. *durch welche vergleichung fast alle*
therthum die ewige euangelisten verworfen
confession ein vmgekehrtes pabst; oder
haben, Amstelod. MDCXCVIII. 8. **

§. XIV.

POST augustanam confessionem eiusque
articuli smalcaldici locum in nostro libro con
tinuerunt. Eorum non magnus est numerus
opera vel historiam illorum descripserunt; vel
suum ad id contulerunt, vt dogmata, in istis tr
planarent ac defenderent. Quædam tamen
generis scripta ad nos peruenerunt hæcque ita

[redacted]

lelmst. MDCCXXXVI. IO. DAN. KLVGIVS, qui edidit germani-
um commentationem, cuius inscriptio est: *daß am 23. febr.*
1737. *das zweyhundertiæhrige gedæchtnis der schmalcaldi-
schen articul feyerlich zu begeben*, Tremon. MDCCXXXVI. 4.
IO. HENR. A SEELEN, qui *obseruationum ad articulos
smalcaldicos heptadem* scripsit iisque exposuit de die, quo his
articulis theologi subscripserunt: de theologorum lubecen-
sium opera iisdem nauata: de lepido *Ludouici Iacobi a sancto
Paulo* circa istos errore: de intolerabili papæ fastu: cur
lutherus in iis pontificios sophistarum nomine insigniat:
de rarissima eorumdem articulorum editione vinariensi ac
odio fanaticorum erga eos, Lubec. MDCCXXXVII. 4. *
Praeterea autem: *trium scriptorum smalcaldiæ ann.* MDXXXVII.
editorum, hodie rarissimorum, notitiam dedit, ibidem atque eo-
dem anno, 4.** PHIL. FRID. HANE in *oratione de articulo-
rum smalcaldicorum auctoritate eademque symbolica*, Kilon.
MDCCXXXVII. 4. adnotationibus criticis et historicis in-
structa: IO. GABR. SVSSE in *der probe der gnauern unter-
suchung historie der schmalkaldischen artickeln*, MDCCXXXIX. 8.
addendæ sunt *præfationes historicæ*, quibus MVNDE-
NIVS, SCHMIDIVS, GVHLINGIVS germanicas editiones
articulorum smalcaldicorum, supra a me adductas, or-
narunt.***

Dogmaticam polemicamque operam articulis his na-
uarunt: FRID. BALDVINVS, cuius prodierunt: *disputa-
tiones* XXII. *pro articulis smalcaldicis*, Vitemb. MDCV. et
MDCVI. 4. ac correctiores ibidem MDCIX. 8. IO. DEVTSCH-
MANNVS in *methodica præcipuorum articulorum fidei secun-
dum ordinem symbolicum articulorum smalcaldicorum repetitione*;
quæ XXX. disputationibus constat, Vitemb. MDCLXIII. 4. IO.
MOLLERVS in *articulis smalcaldicis* XVII. *dissertationibus
propositis*, Rintel. MDCCX. 4. * Adiungi potest: IO. SAV-
BERTI

* Retulit eas postea in *stromata* sua *lutherana* p. 688.
** Exstat *ibid.* p. 754.
*** adde NEVBAVERI commentationem, quæ est in *dem hessischen heb-
opfer part.* 15. p. 407. et 439. sqq.
* *act. erudit.* MDCCX. p. 408.

Pro diuerſitate hac certas illorum claſſes conſti
eſſe, puto, eo ordine, vt ad primam referantur
hiſtorica. In his relatum legimus, quid formu
ius ſcribendæ, publicandæ ac defendendæ cauſſa
peractum, cuiusmodi ſunt:

IACOB. ANDREAE *funff predigen von dem wer concordien vnd endlicher vergleichung der vorgefallene tigen religionsartickeln*, Dresd. MDLXXX. 4. qui lib ſermonibus ſacris conſtet; eum tamen huc refero, q nonnulla continet, ad hiſtoriam formulæ concordi ſtrandam apta:

CASP. FVGERI *kurtzer, wahrhaftiger vnd einfelt richt von dem buch formula concordiæ, fur die albern vn tigen auf frage vnd antwort geſtellet*, Dresd. MDLXXX. libellus non multum adiumenti ad hiſtoriam formulæ

NICOL. SELNECCERI *recitationes aliquæ de ſcripti libri concordiæ et modo agendi, qui in ſubſcrip ſeruatus eſt: de perſona chriſti et cœna domini: de auc et ſententia confesſionis auguſtanæ: de auctoritate Lu Philippi: de controuerſiis nonnullis articulis*, Lipſ. MDL et MDLXXXII. 4. quæ poſterior editio aucta eſt *n breuibus ad cuiusdam caluiniani, qui fingit ſibi nomen Neapoli Nemetum publicatas calumnias.* E

[illegible]NIANI *concordiae discordi: de origine et [illegible] concordiae bergensis libro vni*, Tigur. MDCVII.
. MDCLXXVIII. fol. qua auctor id egit, vt alios in
ı adduceret, formulam nostram scripturae sa-
s doctrinae symbolis: antiquitati puriori ipsique
nfessioni repugnare ac comprehendere ea, quae
contraria; praeterea autem doctores bergenses
i modum in ista litteris consignanda: suffra-
[illegible] ac denique publicanda sequutos esse, qualis
christo addictis adhuc minus fuerit vsitatus.**
farii impetus vt repellerentur, Hutterus ad ex-
s se contulit illudque ita confecit, vt merito
idem aestimationemque habeat: immo inter
ipta principatum teneat. Quamuis enim haud
c iusto ordine connexam historiam formulae
continear; tamen documenta sincerae fidei ex-
ique aperiuntur germani fontes, ex quibus ve-
e origine, progressu ac fatis formulae huius
et. *** Antequam liber hic in lucem exiret,
-BALTH.

NIANVS *concord. discord. cap.* 42. p. 374. adhibuit, cen-
aimaduersionem in librum hunc Selnecceri repulit
's *concord. concord. cap.*43.p.1027. adde REIMMANNVM
liotb. theolog. p. 29.
: libro hoc: FABRICIVS *histor.biblioth.part.*1. p. 349.sq.

Hamburg. MDCLXXXIII. 12.

GEORG. MVLLERI *des lutherischen concor grundliche vnd ausfuhrliche historie*, Freyberg. M et MDCCIV. 12

Scripta hæc ad vniuersam formulæ concordiæ spectant. In aliis singularia illius argumenta cuius generis sunt: IACOB. HENRIC. DE BAL *historie des torgischen buchs, als des nahesten entwurf gischen concordienbuchs, darin desselben verfertigung anderungen nebst andern zur historie des concordien borigen vnd bisher vnbekanten nachrichten erzehlet tert werden*, cuius sex partes Gryphisw. ab anno MD prodierunt: *acta formulæ concordiæ in bergensi cœ pore præsidis Vlneri* MDLXXVII. *reuisæ*, vna cum SI HAHNII *oratione de ortu et fatis cœnobii bergensis*, ad Mœn. fol. sine anni indicio: *anonymi* scriptum *formula concordiæ in der chur-marck vnter die libro cos mitgerechnet werde*, MDCCXI. MICH. HENRIC. HARDI dissertationes de *sangerhusano conuentu form cordiæ caussa habito*, et de *formulæ concordiæ in sch terris adprobata*, Vitemb. MDCCXXXIII. 10. HERM ELSWICH *disquisitio historica de formulæ concordiæ Dania sit combusta*, Vitemb. MDCCXVI. 4. qua rebus fabulosis, formulam igni esse traditam; alii contradixerunt: * *protocol; oder acta des coll*

nb. *braunschweig. vnd anhaltischen theologen von dem* *linbuch vnd subscription desselben*, cum praefatione *Io.* Hal. MDXCIV. 4. * SAMVEL POMARII *hundert-* *ehrengedaechtnis des christlichen concordienbuchs in der* *irchen zu st. Marien in Lubeck a.* 1680. *am fest Ioannis* *t vnd vorgestellet*, Lubec. MDCLXXX. 4. cuius fer- ideo mentio fit, quia ille habet latinas additiones adnotationes, quibus historica et documenta com- dantur. Spectant et huc commentationes: ABR. VII de *iobelaeo seculari formulae concordiae*, Vitemb. XXX. IO. DEVTSCHMANNI de *formulae concordiae pu-* ae, Vitemb. MDCLXXX. 4. SEB. SCHMIDII de *obliga-* *formulae concordiae*, Argentor. MDCLXXX. 4. PETR. STEVPII de *auctoritate symbolica formulae concordiae*, Scan. MDCLXXII. GOTTL. WERNSDORFII de *vtili-* *formulae concordiae*, Vitemb. MDCC. IO. SAM. LAV- TII *discursus historico-theologicus de concordia per con-* *formulam ecclesiae γνησίως euangelicae tutissime restituen-* Vitemb. MDCCV. 4. IO. IOACHIM. WEIDNERI com- tio, *quod illi, qui formulae concordiae subscripserunt et* *bent, eo quidem ipso famam non decoxerint*, contra Tho- n, Rostoch. MDCCXXIII. 4.

§. XVI.

ecunda eorum classe, quae formulae concordiae tteris mandata atque in lucem prolata sunt, scri- natica colloco. Exhibent ista pleraque vberio- ae formulae; siue in ea propositorum dogmatum tionem atque illustrationem, ita in quibusdam in- , vt vindiciae adiunctae sint. Quam in rem multi n nostrorum doctores perutilem laborem insum- c laudem meritorum erga concordiae formulam uti sunt. Librorum ipsorum, quos nobis reli- , nunc hanc suppedito notitiam:

IO.

etiam: *bericht von dem colloquio der zu Quedelburg versam-* *theologen vber den artickel von der vbiquitat, wie dieselbe in* *concordiformel vnd darob zu Erfurt verfassten apologien* *wird*, Neostad. MDLXXXV. 4. Auctor est HERDESIANVS.

ILTH. MEISNERVS, præſidio laudati HVTTERI adiut
ſputationem inſcriptam: *hyperaſpiſtes elenchticus pro L
ero et libro concordiæ aduerſus Hoſpiniani præfatione
ncordiæ diſcordi præfixam*, Vitemb. MDCXI. publi
ſquiſitioni tradidit:

CONRAD. TIBVRT. RANGONIS *hæreticorum et ſyncr
tarum obex formula concordiæ, das iſt, wahrhafte erzehlu
r vrſprungs, fortgangs vnd anſehens der concordienform*
amburg. MDCLXXXIII. 12.

GEORG. MVLLERI *des lutheriſchen concordienbu
ndliche vnd ausfuhrliche hiſtorie*, Freyberg. MDCLXX
MDCCIV. 12

Scripta hæc ad vniuerſam formulæ concordiæ hiſtoria
erant. In aliis ſingularia illius argumenta enarrantu
ius generis ſunt: IACOB. HENRIC. DE BALTHASA
*torie des torgiſchen buchs, als des næheſten entwurfs des be
chen concordienbuchs, darin deſſelben verfertigung vnd ve
derungen nebſt andern zur hiſtorie des concordienbuchs g
igen vnd bisher vnbekanten nachrichten erzehlet vnd erl
t werden*, cuius ſex partes Gryphisw. ab anno MDCCXLI.
odierunt: *acta formulæ concordiæ in bergenſi cœnobio te
e præſidis Vlneri* MDLXXVII. *reuiſæ*, vna cum SIM. FRI
HNII *oratione de ortu et fatis cœnobii bergenſis*, Franco

NITII *collegium theologicum super* . MDCLIX. 4. MDCLXI. 4.
I *methodica formulæ concordiæ repe*-II. 4. eiusdemque disputatio, cuius *ubilæum formulæ concordiæ*, ibidem

AT *orthodoxia iuxta seriem articulo*-Gief. MDCLXIX. 4.
synopsis controuersiarum in epitome rentium, Lipf. MDCLXXI. 4.
putatio inscripta: *constans concordia* XV. 4.
I *prælectiones publicæ in librum concor*-*vindiciis sacræ scripturæ* atque aliis scri-*Io. Adam. Scherzerus*, Lipf. MDCLXXIX. 4.
ito ob distinctam, adcuratam ac solidam inſtituta eſt, dogmatum, ſiue hæc pro-ue vt errores, confutanda:
HABICHORSTII *breuiarium formulæ con*-*trouerſiarum ſyncretiſticarum*, Roſtoch.

CHMIDII *articulorum formulæ concordiæ re*-ctoris mortem a *Io. Ioachim. Zentgrauio*, Ar-CVI. 4. edita, vna cum additamento *disputa*-*miſcellanearum*. Conſtat illa octo ac decem us, diiudicationi aliorum publicæ traditis, ſe-idat iisdem virtutibus, quibus reliqua ſchmi-monimenta ornata ſunt: *
EI *prælectiones in epitomen formulæ concordiæ*, uctoris obitum, Ienæ MDCCI. 4. emiſſæ ac præ uius modi libris lectione dignæ, quia verum unt, ex quo ſolida formulæ concordiæ cogni-eſt, id eſt, hiſtoriam controuerſiarum, qua-iguli formulæ articuli conſcripti ſunt; præ-terea

* *otb. læſcherian. part.* I. p. 171. memoratur: EEB. *ormula concordiæ vindicata* x. *diſputationibus*, Argent. quæ num cum a me adducto libro eadem et noue inſtructa; an diuerſa ſit, ignoro.

Lipſ. MDCIII. 8. *

LEON. HVTTERI *libri chriſtianæ concordiæ explic*
na et perſpicua, quæ ob adcuratum ordinem ac ſolid
ctandi rationem cultoribus theologiæ ſymbolicæ
commendanda eſt. Tres eius exſtant edition
ma Vitemberg. MDCVIII. 8. ſecunda ibidem MDC
tulus præfert hancque editionem, veluti
correctiorem, indicat, et tertia itidem ibidem MDC
cem adſpexit:

PETR. PISCATORIS *commentarius in formul*
diæ, Ien. MDCX. 8. quo auctor hiſtorice et theolog
ta pertractat, ita, vt vera probet; falſa autem

ANDR. OSIANDRI *diſputationes* XIII. *ex formul*
diæ libro, qui in theſes redactus et adnotationibus
tus fuit, Francof. MDCX. 8.

POLYCARP. LYSERI *centuria quæſtionum theol*
de articulis libri chriſtianæ doctrinæ, Vitemb. MDCXI

IO. QVISTORPII *articuli formulæ concordiæ*
exercitationibus aliquot incluſi, Roſtoch. MDCXVIII.

IO. HIMMELII *collegium analyticum libri*
chriſtianæ diſputationibus XIII. *inſtitutum*, Ien. MD
et ſub inſcriptione: *analyſis logico-theologica libri*
chriſtianæ diſputationibus XIII. *propoſita*, Ien. MDC

CASP. MAVRITII *decas exercitationum in form*
cordiæ, Roſtoch. MDCLV. 8.

...STIAN. CHEMNITII *collegium theologicum super ... concordiæ*, Ien. MDCLIX. 4. MDCLXI. 4.

...VTSCHMANNI *methodica formulæ concordiæ repe-* ...b. MDCLXVII. 4. eiusdemque disputatio, cuius ... *primum iubilaeum formulæ concordiæ*, ibidem ... 4.

...OL. MISLERI *orthodoxia iuxta seriem articulo- ... concordiæ*, Gies. MDCLXIX. 4.

...RAPPOLTI *synopsis controuersiarum in epitome ... cordiæ occurrentium*, Lips. MDCLXXI. 4.

...RII disputatio inscripta: *constans concordia* ... MDCLXXV. 4.

...MANNI *prælectiones publicæ in librum concor-* ... eius *vindiciis sacræ scripturæ* atque aliis scri- ...misit *Io. Adam. Scherzerus*, Lips. MDCLXXIX. 4. ... merito ob distinctam, adcuratam ac solidam ... quæ instituta est, dogmatum, siue hæc pro- ... siue vt errores, confutanda:

...DAN. HABICHORSTII *breuiarium formulæ con- ... controuersiarum syncretisticarum*, Rostoch. ... 4.

...R. SCHMIDII *articulorum formulæ concordiæ re- ...* auctoris mortem a *Io. Ioachim. Zentgrauio*, Ar- ...DCXCVI. 4. edita, vna cum additamento *disputa- ... miscellanearum*. Constat illa octo ac decem ...ibus, diiudicationi aliorum publicæ traditis, se- ...endat iisdem virtutibus, quibus reliqua schmi- ...ii monimenta ornata sunt: *

...VSAEI *prælectiones in epitomen formulæ concordiæ*, ...st auctoris obitum, Ienæ MDCCI. 4. emissæ ac præ ...iis huius modi libris lectione dignæ, quia verum ...periunt, ex quo solida formulæ concordiæ cogni- ...enda est, id est, historiam controuersiarum, qua- ...la singuli formulæ articuli conscripti sunt; præ- terea

* *biblioth. læscherian. part.* 1. p. 171, memoratur: SEB. ...DII *formula concordiæ vindicata* X. *disputationibus*, Argent. ...XIV. 4. quæ num cum a me adducto libro eadem et noue titulo instructa; an diuersa sit, ignoro.

MDCCXXVI. 4. qui et edidit: dissertationem de ...
soluta in articulo XI. *formulæ concordiæ non adserta*, MD...
item: *bigam obseruationum symbolicarum ad formulæ c...*
articul. VII. *de sacra cœna*, ibique excitata verba *lo...*
MDCCXLV. 4. programma ad *formulam concordiæ d...*
ximatione dei in sanctis, ibidem MDCCXLVII. 4. Subi...
est: IO. HVLSEMANNI *repetitio articuli* IV. *libri a...*
eiusque partis essentialis: an bona opera ad salutem ...
Lips. MDCXLIV. 4.

§. XVII.

PERGO ad tertiam classem scriptorum, quæ ... mulam concordiæ spectant. Sunt ista monume... *mica*, eum in finem composita, vt dicta formul... pugnaretur; vel contra aduersarios suos defen... Quumque in horum numero non solum essent r... ti vna cum suis fautoribus; sed etiam ponti... nonnulli nostratium eidem formulæ bellum ind... pro hac hostium diuersitate diuersa quoque sunt ... rum genera, nunc distincte a me percensenda. ... locum tenent ea, quibus inter reformatos ac lut... disceptatum est. Quædam ante editam formul... cordiæ lucem adspexerunt, eaque sequentia:

IO. PALMERII *protestatio nullitatis aduersus ...*
tionem orthodoxarum ecclesiarum, nuper institutam ...

bus ubiquitariis, MDLXXVIII. 8. * Quem post-
L. POVCHENIVS refutauerat in *christiana re-*
o. Palmerii sacramentarii protestationes, *appositas*
cordiae, Lubec. MDLXXIX. 4. ** prodiit: IO.
ASPASTIS *in virulentam planeque sophisticam*
mii criminationem, *quam aduersus Io. Palmerii*
essarias protestationes conscripsit, *pro eodem Pal-*
que modesta defensio, ceter. Geneu. MDLXXX. 8. ***
OVCHENIVS refellendam suscepisset; per mor-
epti laboris finem haud facere potuit.
rsarium hunc formulae concordiae adiungendus
RMIVS, qui licet emendatam religionem no-
eretur; reformatis tamen fauebat hacque de
um se erga formulam concordiae praebebat.
est certamen. IO. PAPPVS edidit disputatio-
te christiana, Argentor. MDLXXVIII. ac quum
sset, saluo amoris officio recte condemnari
ad fidei fundamentum spectent, atque ita pro-
caluinismi, in formula concordiae factam, ad-
si repugnauit STVRMIVS ac scripsit: *anti-pap-*
ra Io. Pappi caritatem et condemnationem chri-
itos MDLXXIX. 4. sine indicio loci, vna cum
bus de caritate christiana eiusdemque *responsione*
antipappum primum. Libelli hi, praeter *Pappi*
disputationem, adhuc scripti tantum in alio-
is fuerant; nunc autem coniunctim in lucem

 prodi-

VM esse, qui fictum *Palmerii* nomen sibi dederit, eru-
notarunt: vide PLACCII *theatr. pseudonymorum* p. 481.
non solum eodem anno, quo prodierat, denuo descriptus;
um in germanicam linguam translatus est et sub titulo:
uf Io. Palmerii des sacramentschwermers protestationes,
wieder die christliche formulam concordiae geschrieben,
K. 4. in lucem exiit, cum additamento duarum episto-
theri.

ipti auctor esse HOTOMANNVS perhibetur, quam in rem
int: HVTTERVS *concord. concord. cap.* 32. p. 926. PLAC-
) *libro* p. 82. BAILLETVS libro *des auteurs deguisés* p. 530.
ONIVS in *memoires tom.* XI. p. 133. Ipsam controuersiam
ibus enarrat: STARCKIVS in *der lubeckischen kirchen-*
350. sqq.

teris ecclesijs et pro synodo, Neapol. Palatinor. MI

Quem nouum impetum vt PAPPVS itidem repel ris publici fecit: *defensionis quartæ partes tres prior ciesiis augustanæ confessionis et libro concordiæ*, cum ne ministrorum ecclesiæ argentinensis, Tubing. MI tantum autem abfuit, vt Sturmius cederet; vt hoste atque iterum adgrederetur. Edidit: *Pappum ele primum, antipappi quarti partem quartam*, Neap MDLXXXI. 4. Prodiit et eius *epistolarum eucharistica secundi epistola secunda, Ambrosia ad Ioannem Pappum* Casimirian. MDLXXXI. 4. item: *commonitio; oder eri schrift, belangend die auslendischen kirchen und ein concilium, einer christlichen burgerschaft zu Strasbu tem in deutsche sprache gegeben*, ibidem et eodem an scripto IO. PAPPVS aliud, itidem germanicum, huius tituli: *bericht und warnung an eine christlich schaft in Strasburg. belangendt der kirchen zu Strås fession und die christliche formulam concordiæ*, MDLXXXI. 4. quibus adiicienda est: *epistola terti Io. Sturmium, de antipappis suis*, MDLXXX. 4.

In idem certamen LVCAS OSIANDER venit munem cum Pappo aduersarium, id est, Sturmium Vt caussam formulæ concordiæ peroraret, *anti vnum* euulgauit, Tubing. MDLXXIX. 4. quod scrip solum eodem anno iterum prodiit: sed etiam

NI STVRMIANI * *contra Lucæ Osiandri antisturmianum velitatio*, MDLXXIX. 4. cum STVRMII *anthosiandro*; siue tertia parte eius *quarti antipappi*, antea a me commemorati. OSIANDER iuris publici fecit: *antisturmium alterum*, Tubing. MDLXXX. 4. anno sequente ibidem bis iterum descriptum quumque STVRMIVS daret responsionem in *palinodia ad Luc. Hosiandrum*, Neapol. Palatin. MDLXXXI. 4. eique subiungeret HERMANNI PACIFICI; siue CHR. HERDESIANI *theses de cœna domini*, ea mente, vt Osiander illas, vbi posset, confutaret, hic edidit: *epistolam eucharisticam ad Io. Sturmium vespertilionem, scriptam gratitudinis ergo pro edita palinodia ironica*, Tubing. MDLXXXI. 4. aduersus quam licet STVRMIVS *epistolam anasceuasticam* exararet; eam tamen edere, prohibitus fuit.

Ad Sturmium adiunxit se veluti socium LAMB. DANAEVS ac communem pugnam contra Osiandrum suscepit. Quam in rem scripsit: *antiosiandrum; siue apologiam christianam simul et necessariam, in qua tum heluetica ecclesiæ et quæ cum iis in fidei confessione consentiunt; tum etiam earum vera de sacra cœna domini nostri iesu christi sententia defenditur aduersus iniustam Lucæ Osiandri condemnationem*, Geneu. MDLXXX. 8. ** Osiandri autem defensio suscepta est in *spongia Laonici Antisturmii a Sturmeneck, equitis germani*, *** *aduersus Lambert. Danæi, caluinistæ gallicani, antiosiandrum pro Luc. Osiandro*, Tubing. MDLXXX. 4. Adfuit ei præterea contra Danæum STEPHAN. GERLACHIVS atque *antiosiandrum* eius refutauit in *antidanæo; siue responsione, qua Lamb. Danæi figmenta et calumniæ, quas contra antisturmium Osiandri in caussa sacræ cœnæ impudenter euomuit, ex verbo dei deteguntur et confutantur*, Tubing MDLXXX. 4. cum præfatione ordinis theologorum tubingensium. DANAEVS, quum nondum controuersiæ finem facere vellet, aduersario suo restitit at-

* sub nomine hoc ipse Sturmius latere traditur: vid. PLACCII *theatr. pseudonymor*. p. 576.

** prodiit etiam: *ad insidiosum Lucæ Osiandri scriptum, quod pia et fidelis ad gallicas et belgicas ecclesias admonitio inscribitur, Lamberti Danæi necessaria responsio et salutaris præcautio ad easdem gallicas et belgicas ecclesias*, Geneu. MDLXXX. 8.

*** auctorem scripti huius esse FRISCHLINVM, LANGIVS in *vita* eius p. 81. habet.

et exposito, GERLACHIVS itidem in certamine ...
est atque ad vsum publicum transtulit: *hyperaspisti*
danei, de condemnatione errorum: de sacra cœna: de m
christi hominis aduersus Danæum, Tubing. MDLXXX
postquam DANAEVS caussam suam tueri adnitebatur
cem edendo: *sophismatum Stephani Gerlachii* ...
siue aduersus Stephani Gerlachii languidum, elumbem,
cum hyperaspisten Lamb. Danei, clibanarium ...
firmissimum, MDLXXXII. 8. commentationem ...
pugnauit in *decertatione cum Lamberti Danæi* ...
quem ille clibanarium vocat, Tubing. MDLXXXIII. ...

Præter eos, quorum nunc mentionem feci, ...
DREAE cum Sturmio disceptauit atque eulg...
sionem breuem contra librum Io. Sturmii, quem ...
quartum inscripsit, in qua demonstratur, quam ...
palpabili cæcitate mentis Sturmius cum sociis ...
percussus sit, Dresd. MDLXXXI. 4. quæ et germanice ...
cum Tubingæ; tum Dresdæ MDLXXXI. 4. lucem ...
STVRMIVS opposuit: *epistolam apologeticam* ...
Andreæ alterum flagrum ægyptium, suæ theologiæ ...
bingensem, Neapol. MDLXXXI. 4. cuius itidem facta ...
pretatio germanica, huius tituli: *epistola apologetica*
kurtze schriftliche verantwortung wieder Iac. Andr.
seiner theologie doctoren zu Tubingen, ibidem eodem
no, 4. Epistola hæc ANDREAE materiam suppe...
componendi: *grundlichen bericht auf Io. Sturmii*

Iacob Andreae Schmiedleins vngrundlichen lesterbericht, Neost. MDLXXXI. 4. ANDREAE ipsi opposuit: *abfertigung des vorrabs Io. Sturmii*, Tubing. MDLXXXI. 4. pro Sturmio autem prodiit: LAMB. DANAEI *apologia; seu vera et orthodoxa orthodoxae patrum sententiae defensio ac interpretatio de adoratione carnis domini nostri iesu christi, aduersus blasphemam et vere idololatricam Iacobi Schmidelini, Andreae filii, haeresin et sententiam in libro, qui inscribitur: solida admonitio ad Io. Sturmium, nuper edito*, Antuerp. MDLXXXII. 8.

Eodem tempore, quo tam vehementes ac longae disputationes inter theologos nostros ac Sturmium huiusque sectatores de formula concordiae coeptae sunt, THEOD. BEZA edidit: *disceptationem cum Io. Pappo de hypostatica duarum in christo naturarum vnione et eius effectis*, Geneu. MDLXXIX. 8. repugnauit autem ei GVIL. HOLDERVS in *admonitione de Theod. Bezae aduersus D. Pappum libello*, Tubing. MDLXXX. 4. Nec sola scripta, quae nunc persensui; sed et alia contra formulam, euulgata sunt, antequam illa publicam vidit lucem, quippe: de *corporis christi omnipraesentia; siue vbiquitate theologorum quorumdam germanorum sententia, in nouo ipsorum doctrinae christianae corpore comprehensa, cum eiusdem modesta et christiana refutatione*, Geneu. MDLXXVIII. 8. *ministrorum, qui verbum dei in reformatis in Belgio ecclesiis concionantur, ad auctores libri bergensis, qui etiam concordiae dicitur, epistola*, MDLXXIX. 4.* item: *ratio ineundae concordiae, das ist, mittel vnd wege, wie zwischen den reformirten vnd vom pabstum abgetrennten euangelischen kirchen eine gewisse bestaendige einigkeit vnd friede anzurichten seye*, MDLXXIX. 4. Inter romanae curiae addictos IAC. RABVS *ad Io. Sturmii antipappos amicam* συζήτησιν *in formulam concordiae Iacob. Andreae Schmidelini*, Ingolstad. MDLXXX. 4. dedit eaque Sturmium ad id adducere conatus est, vt propter diffidia inter lutheranos

* epistolam hanc GERDESIVS transtulit in *scrinium antiquarium; quae miscellanea groningana noua tom. 1. part. 1. p. 121.* ac praefatus est, quae ad historiam eius pertinert. Edita illa est non solum latine; sed etiam belgice ac germanice. Auctor est VILLERIVS. Eam iterum litteris describendam curauit LVDOV. GERHARD. A RENESSE atque adnotationes addidit, Bred. MDCLI. 8.

sunt, se nunc a societate confessionis augustanae, cu
fuissent addicti, remotos esse, ac caussam suan
voluerunt; quia autem nostrates iis resistebant,
dissidia sunt exorta multaque ac varia scripta ab v
parte elaborata, quae iam percensere, animus
Lucem adspexerunt:

NEOSTADIENSIVM *admonitio christiana de li cordiae, quem vocant, a quibusdam theologis nomine dam ordinum augustanae confessionis edito*, Neostad. tinatu, MDLXXXI. 4. qui liber non solum latine rec Hanou. MDXCVIII. 8. sed etiam in sermonem germ conuersus et hac inscriptione editus: *christliche vom concordienbuch, so neulich durch etliche theologe vnd im nahmen etlicher augspurgischer confession stande publicirt, Neustadt an der Hardt*, MDLXXXI. tereaque belgice redditus. Titulus quidem praefe scriptum esse a theologis et ministris ecclesiarum Io. Casimiri, palatini ad Rhenum Bauariae ducis; autem illius est ZACHARIAS VRSINVS: **

ANN

* de scriptis quae adhuc commemoraui agunt etiam: ...

ANHALTINORVM *bedencken vber die præfation des concordienbuchs*, ceter. Neoſtadt. in Palatin. MDLXXXI. 4.

BREMENSIVM *defenſio denegatæ ſubſcriptionis:*

AMBROSII WOLFII; ſiue CHR. HERDESIANI *fundamenta lutherana doctrinæ de vbiquitate atque adeo de corporali præſentia corporis chriſti in euchariſtia ad orthodoxam fidei normam expenſa et ſub veritatis cenſuram reuocata, ex orthodoxo conſenſu contra patres bergenſes, pars prima*, MDLXXIX. 4. eiusdem de *confeſſione auguſtana, quo ſenſu iam pridem a ſociis eius intellecta, accepta et adprobata fuerit, et de concordia lutheri cum Bucero et helueticis eccleſiis, pars ſecunda*, MDLXXIX. 4. Quod in libro hoc pertractauit, argumentum poſtea vberius perſequutus eſt in *hiſtoria der augſpurgiſchen confeſſion, wie vnd in welchen verſtand ſie vorlengſt von dero genoſſen vnd verwandten im artickel des heiligen abendmals nach der wittenbergiſchen concordiformul a 36. iſt angenommen*, ceter. *wider die patres bergenſes vnd anderer vbiquitiſten verſuhriſchen betrug*, Neoſtad. in Palatin. MDLXXX. 4.*

CHRISTOPHOR. IRENAEI *examen*, MDLXXXI. 4. quo ea impugnare auſus eſt, quæ in formula concordiæ de peccato originali tradita ſunt, ſeque Flacii ſectatorem defenſoremque præbuit:

Ad horum aduerſariorum impetus repellendos formulamque concordiæ defendendam a tribus theologis, TIMOTHEO KIRCHNERO, NICOL. SELNECCERO et MART. CHEMNITIO, *apologia* conſcripta eſt. Conſtat illa quatuor partibus; quæ tamen non coniunctim; ſed ſeparatim: diuerſis annis ac locis prodierunt. Quælibet earum propriam præ ſe habet inſcriptionem. Prima oppoſita eſt *neoſtadienſi admonitioni* ac lucem vidit, hoc titulo: *apologia; oder verantwortung des chriſtlichen concordienbuchs geſtelt durch etliche hiezu verordnete theologen*, Heidelberg.

 MDLXXXIII.

* liber hic recenſetur in *der ſamlung von alten, vnd neuen theolog. ſachen*, 1730. p. 550. FABRICII *hiſtoria bibliothec. part.* IV. p. 496. Quæ ei addita ſunt, *acta concordiæ* HERDESIANVS iam antea eaque breuiora. ſine nominis mentione, Heidelb. MDLXXII. 4. ediderat: conf. PLACCII *theatrum pſeudonymor.* p. 617.

futatio Irenæi: grundlicher bericht auf das exam
stoph. Irenæi, so er anno 1581. *wider den ersten*
christlichen concordienbuchs von der erbsunde
druck ausgesprengt, Heidelb. MDLXXXIII. 4. a
nique: *grundliche, wahrhaftige historia von der*
schen confession, wie die anno 1530. *geschrieben*
vnd von dero verwandten standen vnd zugethanen
vom heiligen abendmal ic vnd allwege verstan
Item von der concordia, so anno 1536. *zu Wi*
gedachten artickel aufgerichtet: ictzund deduc
ende des 1561. *iahrs*, Lipſ. MDLXXXIV. fol.
eodem anno 4. Erfurt itidem eodem anno 4
Lipſ. MDXCI. 4. cum aptiori ad argumentum
rie des sacramentsstreits, ſcripta eſt contra
WOLFII, ante memoratam, *historiam der a*
confession. Quæ vltima pars interdum etiam
bekantnis vom heil. abendmal. Operis huius,
res germanice exarauerant, facta eſt latina i
Tres eius priores partes conuertit *Philipp.*
easque ſub titulo: *apologia libri christianæ con*
futatio friuolæ excusationis bremensium ecclesiæ
Refutatio examinis Christoph. Irenæi, ceter. et
tem primam ac ſecundam Heidelberg. MDL
tertiam ibidem MDLXXXIV. 4. edidit. Qua

ellatur; anguſtiore autem prima illius pars nomen hoc abet. Nonnumquam etiam *liber erfurtenſis* dicitur, uia Erfordiæ eſt conſcriptus. Multam laudem moeſtæ, eruditæ atque adcuratæ defenſionis meruit. * Nonulla alia ſcripta ei adiungenda ſunt, hucque itidem pectant: ZACHAEI FABRI *hundert vnwahrheiten der calniſten an heiliger ſchrift, heiligen vætern, augſpurg. confeſſion, concordienbuch, Luthero,* ceter. *aus der apologia des concordienbuchs colligirt*, Vitemb. MDXCVIII. 8. 10. AGRIRI *grundliche wiederlegung des vnwahrhaften zwinglihen buchs Ambr. Wolfii hiſtoria der augſpurg. confeſſion*, Tubing. MDLXXX. 4. NICOL. SELNECCERI *epiſtola ad Ambr. Wolfium Luthero-maſtiga*, Lipſ. MDLXXX. 8. FRID. RCONII *epiſtola ad Vitum Theodorum de concordia vitembergenſi ann.* 36. *edita a Selneccero*, itidem contra Wolfium, Lipſ. MDLXXXI. 8. item IACOB. ANDREAE *kurtze erinnerung von etlichen ſchriften, ſo vnter Ambroſ. Wolfii vnd Heſſiandri vnd ohne namen zu verfælſchung augſp. confeſſion vnd ausbreitung der zwingliſchen caluiniſchen falſchen lehr ausgangen*, ceter. Tubing. MDLXXXIV. 4.

Quamuis ita formula concordiæ ſatis grauiter eſſet offenſa; reformati tamen cedere noluerunt; ſed quod ſperarant, certamen produxerunt, ne ſe cauſſam ſuam negligere, viderentur. NEOSTADIENSES ediderunt: *defenſionem admonitionis contra apologiæ erfurtenſis ſophiſmata et cauillationes, ſcriptam ab aliquot ſtudioſis theologiæ in ſchola neuſtadiana*, Neoſtad. Palatinor. MDLXXXVI. 4. ** BREMENSES: *gegenbericht vnd widerlegung wider den ander genanten erphurdiſchen apologien Kirchners, Selneckers vnd Chemnitii*, Brem. MDLXXXIV. 4. ANHALTIdaß *die* 42. *anhaltiſche argument wider der vbiquitiſten træume*

* Videantur de *apologia* hac: FABRICIVS *hiſtor. bibliothec. part.* II. p. 143. SCHVTZIVS *comment. de vita Chytræi libr.* III. *cap.* 9. p. 53. ſqq. SALIGIVS in *der hiſtorie der augſpurgiſchen confeſſion part.* I. p. 744. Analyſin eius exhibet HVTTERVS *concord. concord. cap.* 41. p. 978.

** Auctorem ſcripti huius eſſe MARCVM BEVMLERVM, tigurinum, refert HOSPINIANVS *concord. diſcord. cap.* XLVIII. p. 414. adde FLACCII *theatrum pſeudon.* p. 460. FABRICII *hiſtor. bibliotb. part.* III. p. 334.

futatio Irenæi: gründlicher bericht auf das examen ...
... *anno* 1581. *wieder den ersten arti*...
... *von der erbsünde durch*...
aus... , Heidelb. MDLXXXIII. 4. ac qua...
nique: *gründliche, wahrhaftige historia von der au*...
schen confession, wie die anno 1530. *geschrieben, v*...
und von allen verwandten ständen und zugethanen in...
vom heiligen abendmal ie und allwege verstanden...
item von der concordia, so anno 1536. *zu Wittenb*...
gestellten artickel aufgerichtet: ietzund deducirt ...
ende des 1561. *iahrs*, Lipf. MDLXXXIV. fol. Ma...
eodem anno 4. Erfurt itidem eodem anno 4. ...
Lipf. MDXCI. 4. cum aptiori ad argumentum titul...
rie des sacramentsstreits, scripta est contra AN...
WOLFII, ante memoratam, *historiam der augsp*...
confession. Quæ vltima pars interdum etiam adp...
bekentnis vom heil. abendmal. Operis huius, quo...
... germanice exarauerant, facta est latina inter...
Tres eius priores partes conuertit *Philipp. Ma*...
easque sub titulo: *apologia libri christianæ concordi*...
futatio friuolæ excusationis bremensium ecclesiæ mini...
Refutatio examinis Christoph. Irenæi, ceter. et quid...
tem primam ac secundam Heidelberg. MDLXXXII...

pellatur; angustiore autem prima illius pars nomen hoc habet. Nonnumquam etiam *liber erfurtensis* dicitur, quia Erfordiæ est conscriptus. Multam laudem modestæ, eruditæ atque adcuratæ defensionis meruit.* Nonnulla alia scripta ei adiungenda sunt, hucque itidem spectant: ZACHAEI FABRI *hundert vnwahrheiten der caluinisten an heiliger schrift, heiligen vætern, augspurg. confession, concordienbuch, Luthero,* ceter. *aus der apologia des concordienbuchs colligirt*, Vitemb. MDXCVIII. 8. IO. MAGEIRI *grundliche wiederlegung des vnwahrhaften zwinglischen buchs Ambr. Wolfii historia der augspurg. confession*, Tubing. MDLXXX. 4. NICOL. SELNECCERI *epistola ad Ambr. Wolfium Luthero-mastiga*, Lipf. MDLXXX. 8. FRID. MYCONII *epistola ad Vitum Theodorum de concordia vitembergensi ann.* 36. *edita a Selneccero*, itidem contra Wolfium, Lipf. MDLXXXI. 8. item IACOB. ANDREAE *kurtze erinnerung von etlichen schriften, so vnter Ambros. Wolfii vnd Chr. Hessiandri vnd ohne namen zu verfælschung augsp. confession vnd ausbreitung der zwinglischen caluinischen falschen vnreinen lehr ausgangen*, ceter. Tubing. MDLXXXIV. 4.

Quamuis ita formula concordiæ satis grauiter esset defensa; reformati tamen cedere noluerunt; sed quod cœperant, certamen produxerunt, ne se caussam suam negligere, viderentur. NEOSTADIENSES ediderunt: *defensionem admonitionis contra apologiæ erfurtensis sophismata et cauillationes, scriptam ab aliquot studiosis theologiæ in schola neustadiana*, Neostad. Palatinor. MDLXXXVI. 4.** BREMENSES: *gegenbericht vnd widerlegung wider den anhang der genanten erphurdischen apologien Kirchners, Selneckers vnd Chemnitii*, Brem. MDLXXXIV. 4. ANHALTINI: *daß die* 42. *anhaltische argument wider der vbiquitisten træume*

* videantur de *apologia* hac: FABRICIVS *histor. bibliothec. part.* II. p. 143. SCHVTZIVS *comment. de vita Chytræi libr.* III. *cap.* 9. p. 53. sqq. SALIGIVS in *der historie der augspurgischen confession part.* I. p. 744. Analysin eius exhibet HVTTERVS *concord. concord. cap.* 41. p. 978.

** auctorem scripti huius esse MARCVM BEVMLERVM, tigurinum, refert HOSPINIANVS *concord. discord. cap.* XLVIII. p. 414. adde PLACCII *theatrum pseudon.* p. 460. FABRICII *histor. biblioth. part.* III. p. 384.

Kirchners neues buch wider d
præterea autem in lite h
scripta edita sunt. Sic luc
TONIS *bericht von den 1*
Anhalt zur gegenantwort a
Lipsiæ MDLXXXV. 4. *berich*
im furstenthum Anhalt aufg
anno 4. DAN. HOFFMAN
vnd sein anhang vnter den a
sacramentschwermer, MDLXX
antwort auf der anhaltischen
warnung vnd vermahnung zu
der theologen in Leipzig, W
was vrsachen die prediger z
werck der concordien vnd a
gesezt, MDLXXXVI, 4. Reli
denique ad AMBR. WOLFI
confession, in *apologia* formul
tam, adtinet, et ille pro ex
pugnauit. Iterum id edidi
pletarum atque emendatur
cuius antea mentionem feci,
dit autem MAGEIRVS in *de*

...*diger vnd grund-* ...*e bedencken*, iuſſu ...m, Tubing. MDCI. 4.* ...ire, conatus eſt ac iu- ...*ch die theologen des vir-* ...*ten vermeinten geſtelten re-* ...CI. 4. quumque *confeſſionem* ...n feci, litteris deſcribendam ...ecit: *kurtzen beweis, daß des* ...*he confeſſion in dem groſſen tubingi-* ...*rlegt*, Heidelb. MDCI. 4. Ad vtrum- ...lendum virtembergici theologi acceſ- ...d valere, exiſtimabant, ea vno ſcripto ...eque itidem iuſſu ducis Friderici in lu- ...ta inſcriptum: *bericht auf zwo vnterſchied-* ...*namen des durchleutigen herrn Ernſt Friede-* ...*ten zu Baden publicirte ſchriften*, ceter. *ge-* ...*hierzu verordnete virtembergiſche theologen*, ... 4. Præter virtembergicos, ſaxonici theo- ...*n librum* impugnarunt atque a principe ſuo ...t: *grundliche wiederlegung des zu Staffort* ...*luiniſchen buchs*, Vitemb. MDCII. 4.**

§. XIX.

...ccleſiæ noſtræ doctoribus de formula ...a ſunt ſcripta ac diſputata, præſertim ...bus, virtembergicis ac vitembergenſi- ...s facta eſt diſceptatio, ea ſpectabant ...iem formulæ concordiæ; tum ad dogma ...ia humanæ chriſti naturæ. Helmſtadien- ... viderent, formulam concordiæ, formis ...eſſam, in quibusdam diſcrepare a libro ...ato et adſcriptis nominibus confirmato, de

---

...*bibliotb. part.* IV. p. 361.

... controuerſiæ huius ſumenda eſt ex PFAFFII *libr.* ...*tis ſcriptisque publicis eccleſ. virtemberg. cap.* II. §. 7. ...*hiſtorie der augſpurgiſchen confeſſion, part.* I. p. 748. ſqq. ...ne mea *in libros eccleſiæ lutheran. ſymbolicos lib.* I. *cap.* 7.

næ doctores iam nominasse, sufficiat: ZACHAR. SC
RVM, qui *declarationem et defensionem libri christi*
cordiæ, Lips. MDLXXXV. 4. edidit, et FRID. P
responsionem ad scriptum, quod theologi bremenses
collectores apologiæ formulæ concordiæ publicarunt
MDLXXXV. 8. Alia adiungere possem scripta
autem illorum mentionem ad locum, vbi polem
contra reformatos adducendi sunt.

Id tamen restat, vt de *libro staffortensi*, quem
adpellatur, breuiter exponam. Inscriptio illius e
liches bedencken vnd erhebliche wol fundirte moti
Ernst Friderichen, marggrafen zu Baden vnd
welche ihre furstliche gnaden bis daher von der
der formulæ concordiæ abgehalten, samt ihrer fur
den confession vnd bekantnis vber etliche von den
schen theologen erweckte streitige artickel. Litterar
mis expressus ille est in marchionis arce, haud
Durlaco sita et *staffort* dicta, a qua et nomen *lib*
tensis accepit et MDXCIX. 4. prodiit. Ipsum
nem scripti huius auctorem esse, ex præfatio
Amplexus reformatorum sacra, caussas enarrat
mulam concordiæ, nomen suum adscribendo,
haud posset, ita vt acerbe atque aspere doctrinam
huiusque libros symbolicos perstringat. Ab his

... litteris describendam
...et, eidem adiecit: *kurtzen beweis, daß des*
... *christliche confession in dem grossen tubingi-*
... *nicht wiederlegt*, Heidelb. MDCI. 4. Ad vtrum-
... hunc refellendum virtembergici theologi acces-
...runt ad id valere, existimabant, ea vno scripto
...sunt, hocque itidem iussu ducis Friderici in lu-
..., ita inscriptum: *bericht auf zwo vnterschied-*
... *namen des durchleutigen herrn Ernst Friede-*
...*graven zu Baden publicirte schriften*, ceter. *ge-*
... *die hierzu verordnete virtembergische theologen*,
MDCII. 4. Præter virtembergicos, saxonici theo-
... *librum* impugnarunt atque a principe suo
...garunt: *grundliche wiederlegung des zu Staffort*
... *caluinischen buchs*, Vitemb. MDCII. 4.**

§. XIX.

...sis ecclesiæ nostræ doctoribus de formula
... multa sunt scripta ac disputata, præsertim
...diensibus, virtembergicis ac vitembergensi-
... quibus facta est disceptatio, ea spectabant
...tationem formulæ concordiæ; tum ad dogma
...esentia humanæ christi naturæ. Helmstadien-
...uum viderent, formulam concordiæ, formis
... expressam, in quibusdam discrepare a libro

theologorum helmstadiensium, HESHVSII MANNI, SATTLERI, BOETHII, qui nomina fuerunt: *ableinung der ganz vnerfindlichen aufla mit die theologen zu Helmstadt verunglimpft werden, sie von der approbirten formula concordiae abgefallen s um daß sie die vngegrundte vbiquitatem carnis ch billigen*, Helmst. MDLXXXV. 4. Apologiam hanc bergici in *der ableinung, verantwortung vnd geg* MDLXXXVI. confutarunt, ac subscriptio facta es dreae, Mageiro, Osiandro, Holdero et Varenbulero inter helmstadienses DAN. HOFFMANNVS scripst ferret, cuius titulus est: *errores* XVII. *Iac. Andr res, collecti et delecti a Dan. Hoffmanno, sana de perso et sacra domini coena doctrinae potissimum vim inferen probante facultate theologica*, Helmst. MDLXXXIX. 8. ter ea, prodirent: *Iacobi Andreae dogmata de perso et domini coena e principiis suis repetita et cum saxo fessione sic comparata, vt errores viri istius coargua Dan. Hoffmannum*, eodem anno 8. opposuerunt ei bergici theologi non solum: *kurtzen bericht der w gischen theologen von dem buchlein D. Daniel. Hoffma* etiam *grundlichen ausfuhrlichen bericht der virtemb theologen*, MDLXXXIX. Lucem quoque adspexit

istolis, quae a Iacob. Andreae et ad ipsum scriptae

...

lem certamen descenderunt saxonici theologi at-
timis contra Dan. Hoffmannum pugnarunt. Post-
lucem exierat: *abdruck zweier schreiben, deren er-
lateinische schrift des synodi der leipzischen, witten-
und ienischen theologen wieder Dan. Hoffmannum:*
eine deutsche apologia Dan. Hoffmanni, MDXCVII. 4.
e huic opposuerunt: AEGID. HVNNIVS: *noth-
verantwortung des christlichen concordibuchs wider
ffmanni beschuldigung*, Francof. ad Moen. MDXCVII. 4.
*iderlegung der vngegrundeten auflagen, damit Dan.
m in seiner apologia neben anderer reinen theologen auch
bekantnis falscher irriger lehr verdaechtig zu machen,
erstanden*, ibidem atque eodem anno 4. POLYCARP.
RVS: *kurtzen vnd gegrundeten bericht auf Dan. Hoff-
wider die zu Dresden gedruckte christliche concordie
druck ausgesprengte beschuldigung*, Dresd. MDXCVII. 4.
MYLIVS *apologeticum aduersus Dan. Hoffmannum*,
XCVII. 4. Exstat etiam liber inscriptus: *abdruck et-
briften, daraus genuinus intellectus formulae concordiae
et*, MDXCVII. 4. atque, quod verosimile est, a DAN.
NNO editus, eo consilio, vt caussam, cur a formula
liae esset alienus, vberius enarraret ac confirmaret. **

§. XX.

aduersariis formulae concordiae, quos adhuc
nonnulli sectatorum romani praesulis se con-
ac dictae formulae itidem bellum indicere, sibi
t; eam autem pugnandi rationem inierunt, vt
umniandi libidinem; quam veritatis studia pro-
Quibus quum nostrates resisterent, feliciter eos
nt atque iniurias, formulae factas, propulsarunt.
b vtrisque emissa, sequentia sunt:

10.

rouersia hac agit PFAFFIVS *libro commentar. de actis scriptis-
ublicis eccles. virtembergic.* p. 62. sq. adde meam *introductio-
n libros eccles. lutheran. symbolic. libr.* 1. *cap.* 7 §. 11. p. 744. sqq.
g *von alten vnd neuen theolog. sachen*, 1742. p. 137.

... IAC. ANDREAE ...
lentia de vera præsentia christi, Tubing. M
LINDANI *concordia discors; siue queri*
sia ad principes et alios, nomine semichri
augustanæ temere gloriantes, qua demonstr
concordiam, a. 1580. *initam, viros facere*
MDLXXXIII. 8.* Inprimis memorandum
ROBERT. BELLARMINVS sub titulo:
quem lutherani vocant concordiæ, euulg
exstant editiones atque inter has colo
Nec solum id sæpius prodiit et separa
apologia sub finem auctoris *controuersia*
fol. sed etiam a PETR. HANSONIO in g
nem translatum et cum inscriptione: *e*
thorheit, irrthumen vnd lugen in dem sch
mengeschweisten concordibuch, aus Bellar
schreibung paraphrastice verdeutscht vnd
MDLXXXVI. 4. in lucem editum. In li
do operam posuerunt ac de formula con
sunt: theologi virtembergici in *der abse*
legung zweyer iesuitischer læsterschriften B
Tubing. MDLXXXVII. 4. et latine in *ver*
ne Bellarmini et Hansonii, ibidem atq
MATTH. HOE, qui scripsit: *apologeticum*
impium et stolidum iudicium pro sancto et
libro, Francof. MDCV. 8. PHILIPP. L

tequam finem faciam, ſcripta, contra formulam con-
edita, percenſendi, omnino illius adhuc mentionem
debeo, quod ſub titulo: *anmerckungen vber das con-
buch, worinnen daſſelbe nach der richtſchnur der heiligen
gepruſet: gegen die ſchwæbiſche vnd niederſæchſiſche for-
vnd das torgauiſche buch gehalten: auch aus vielen ma-
tis vnd andern vrkunden erlæutert, vnd wo es næthig,
legt wird, nebſt einer hiſtoriſchen nachricht von den au-
u vnd andern merkwurdigen vmſtænden des concordien-*
Francof. et Lipſ. MDCCXLVII. 4. prodiit. Auctor, qui
s tantum litteras nominum ſuorum I. P. T. in titulo
, eſt IO. PAVLL. TRIER,* neque lutheranis; neque
natis; neque pontificiis; ſed iis adſcribendus, qui in-
entiſtæ adpellantur. Mirum igitur non eſt, eum acri-
mpugnare formulam concordiæ: maledice contume-
que perſtringere illius ſcriptores: impudenter dogma-
ta reiicere; falſa autem atque erronea defendere.

§. XXI.

VM in libris noſtris ſymbolicis inſunt, quæ dubia
ra: immo erronea videntur; nec ſine difficulta-
uis rite intelligi poſſunt, iſtis explicandis ac vin-
; ita autem ſimul iis, quæ propter eiusmodi loca
nbolicis obiecta fuerunt, repellendis eruditiſſimi
ram addixerunt. Sunt et, qui de iureiurando,
olicos libros præſtando, expoſuerunt.

ifficiliora loca noſtrorum librorum ſymbolicorum ex-
runt eorumque vindicias dederunt: CHR. SONNTA-
duabus diſſertationibus, quarum altera inſcripta eſt:
o *ſex paroramatum, auguſtanæ confesſioni, eiusdem apo-
et articulis ſmalcaldicis vulgo imputatorum*, Altdorf.
CVI. altera autem: *illex antiſymbolicus et obex ortho-
hoc eſt, depulſio errorum auguſtanæ confeſſioni ceterisque
ſymbolicis falſo imputatorum*, ibidem MDCCIII. GOTTFR.
SERVS diſputationibus, quibus *enantiophaniæ, in libris
licis occurrentes, conciliantur*, Regiom. MDCXCIX. et
. FRIDERICVS WALLISERVS, qui edidit: *vindi-*

 cias

* *die berliniſche bibliothec, volum.* III. p. 750.

cias librorum ecclesiæ lutheranæ ſymbolicorum, Vlm. MDCCXXXII. MDCCXXXVIII. 8. præ aliis huiusmodi vtilitatem laudandas: * HENRIC. KLAVSINGIV tatione, cuius titulus eſt: *δυσνόητα librorum eccle ranæ ſymbolicorum*, Lipſ. MDCCXXII. REINH. HEN LIVS, cuius prodierunt: *vindiciæ librorum eccleſiæ næ ſymbolicorum ab erroribus, recentiori iisdem æta ctis*, Tremon. MDCCXXIX. 4.

Cum his coniungo ſcripta, quibus de auctorita rum noſtrorum ſymbolicorum expoſitum eſt, qua diſſertationes: GOTTL. WERNSDORFII de *auctori brorum ſymbolicorum*, Vitemberg. MDCXCVIII. ** G FRID. SELIGMANNI de *auctoritate librorum ſymboli* Lipſ. MDCCVI. *** IO. FECHTII: *vtrum libri ſymbol re; an æquiuoce dicantur diuini*, contra Gottfr. Arn Roſtoch. MDCCV. 4. De neceſſitate librorum ſymboli generatim legantur: SAM. SCHROEERII *antidippeliu iſt, aufrichtige vertheidigung der ehre ſymboliſcher gla bucher chriſtlutheriſcher kirchen*, Vitemberg. MDCC eiusdem *ehrenrettung der ſymboliſchen glaubensbucher die beſchuldigungen D. Speners*, Vitemb. MDCXCIX. 4. EDZARDI *vindiciæ librorum ſymbolicorum*, oppoſit Mich. Langio, Hamburg. MDCCV. 4.** IO. HENRIC. SEELEN *vindiciæ librorum ſymbolicorum*, contra G

[redacted]

ium esse, existimo: IO. FRID. MAYERI *de libris sym-* Gryphisw. MDCCIV. CASP. LOESCHERI *hypomnemata* *a*, Vitemb. MDCCIX. 4. *paralipomena symbolica*, ibidem que anno 4. *praeterita symbolica*, ibidem MDCCX. 4. IVST. LI RVMPAEI de *symbolis*, Susat. MDCCXI. 4. ALB. ZVM de *subsignationibus professionum fidei*, Kilon. MDCCXIX. 4. HENR. ROLLII de *symbololatria*; *nostratibus inique* Trem. MDCCXXI. IO. BALTH. BERNHOLDI de *rmularum, praecipue augustanae confessionis, iustitia et* dorf. MDCCXXX. 4. De *solida librorum symbolicorum* *tatione ex historia* a me scripta est commentatio.* entum de iureiurando in libros symbolicos perse- funt: VALENT. ALBERTI dissertatione de *praestan-* *gorico in libros symbolicos iuramento*, Lips. MDCXC. 4. len. MDCCXXII. 4. CHR. TOB. WIDEBVRGIVS de *itate librorum symbolicorum et iuramento in eos prae-* Helmst. MDCCVIII. CHR. SAHMIVS de *iuramento in* *et libros symbolicos*, Regiom. MDCCXIII. GOTTL. DORFIVS de *iuramento in formulam concordiae*, ad- Leon. Christ. Sturmium, Vitemberg. MDCCXXI. 4. i possunt commentationes dissertationesque HENR. de *eo, quod iustum est circa religionem et libros no-* *ecclesiae symbolicos*, Kilon. MDCCXIII.** GOTTL. DORFII de *potestate principis circa symbola ciuium,* *ue ab eo dissidentium*, Vitemb. MDCCXI. 4. CHRIST. IGII de *abrogatione librorum ecclesiae lutheranae sym-* *magistratibus diuersarum confessionum de iure di-* *a*, Altorf. MDCCXI. 4. GODOFR. LVDOV. MENCKE- *quod iuris est circa subscriptionem librorum symboli-* *iure sacrorum inprimis principum euangelicorum de-* *m*, Vitemberg. MDCCXXX. 4.

§. XXII.

e de scriptis, quae ad librum concordiae perti- ac exposuerim, accedo nunc ad *corpora doctri-* *nae*,

* *primitiis* meis *sacris ienensibus* p. 57.

** hoc auctor intulit in *dissertationes* suas *histor. theolog.* p. 273. is fuerit occasio, illud edendi, ac quae de eo orta sit controuersia, ui in *der einleitung in die religionsstreitigkeiten der euangelisch rischen kirche, part.* 1. p. 948.

mum germanice sub titulo: *corpus doctrinae christ*
ist, ganze summa der rechten wahren christlichen lehr
ligen euangelii, nach inhalt gœttlicher, prophetischer
stolischer schriften, in etliche bucher ganz richtig, got
christlich verfasset durch den ehrwurdigen herrn Ph
lanchthonem, Lips. MDLX. fol. prodiit ac recusum est
ad Mœnum MDLXI. fol. Vitemb. MDLXX. fol.
MDLXXXVIII. fol. ac dialecto Germaniæ inferioris,
MDLXI. fol. Præter tria symbola œcumenica, c
tur illud augustanam confessionem, ad editiones
mutatas, Vitemb. MDXXXIII. et MDXL. eiusdem apolo
petitionem augustanæ confessionis: Melanchtho
theologicos: examen ordinandorum: responsione
ticulos bauaricos cum refutatione Serueti. Post
opus latine lucem adspexit, Lipsiæ MDLX. fol. e
scriptis compositum, quæ germanico corpore con
nisi quod Melanchthonis responsio de controuersia
addita sit. Repetita est editio augustanæ confess
riata anni MDXLII. Primam hanc latinam edition
tæ sunt aliæ: Lips. MDLXI. fol. et 8. MDLXIII. fol. M
MDLXXII. 8. Argentorat. MDLXXX. 8. Vtri
ac latinæ, editioni præmissa est præfatio
ex ea tamen haud confici potest, illum quoqu

immo labefactata est. Dici solet opus hoc *corpus misnicum*, vt a thuringico, nunc enarrando, distinguatur: *

I. *thuringicum*, quod auctoritate Io. Guilielmi, ducis Saxoniæ, landgrauii Thuringiæ compositum fuit et sub inscriptione: *corpus doctrinæ christianæ, das ist, summa der christlichen lere aus den schriften der propheten vnd aposteln fein kürtz, rundt vnd grundlich durch D. Martinum Lutherum sonderlich vnd andere dieser lande lehrer zusammen gefasset*, in lucem exiit, Ienæ MDLXX. fol. post primam autem editionem hanc ibidem MDLXXI. nec solum germanice iterum atque iterum; sed etiam latine litterarum formis expressum est, fol. Comprehensa eo sunt: tria symbola œcumenica: augustana confessio cum apologia: articuli smalcaldici: confessio statuum prouincialium Thuringiæ: ** confutationes Saxoniæ ducum errorum quorumdam.*** Occasionem, corpus hoc conficiendi, philippicum corpus præbuisse idque eo consilio compositum esse videtur, vt huic esset contrarium. Certe, corpore thuringico edito, mox lucem adspexit: ἀντίθεσις corporum doctrinæ misnici et thuringici iuxta locos, in quibus

* confer GAVHENI *nachricht von Melanchthonis corpore doctrinæ*, in *der fortgesetzten samlung von alten vnd neuen theolog. sachen*, 1729. p. 710. FREYBERGII *anecdota augustea, ad corporis doctrinæ Melanchthonis historiam spectantia*, Dresd. MDCCXXIX. 4. HVTTERI *concord. concordem cap.* XI. p. 340. sqq. REIMMANNI *catalog. bibliothec. theol.* p. 384. FABRICII *histor. bibliothec. part.* VI. p. 171.

** scriptum hoc antea sub titulo: *confession vnd bekæntnis des glaubens der hertzoge zu Sachsen, Io. Frid. des mittlern: Io. Wilhelm vnd Io. Friderichs des iungern aufm landtag zu Weimar* 1549. *vbergeben*, separatim prodiit, Ien. MDLXIII. 4.

*** liber hic germanice, ita inscriptus: *der hertzoge zu Sachsen, Iohans Friderichen fur sich selbs vnd von wegen seiner herrn brudere confutationes etlicher zuwider heilig. schrift, augspurgisch. confession, apologien vnd schmalkaldischen artickeln eingerissener corruptelen, an ihrer fürstl. gnade getreue landstænde, vntertbanen vnd verwanten ausgangen* 1558. bis Ienæ MDLIX. 4. latine autem cum titulo: *solida et ex verbo dei sumta confutatio et condemnatio præcipuarum corruptelarum, sectarum et errorum*, ibidem atque eodem anno 4. lucem adspexerat. Flacius confutationis huius auctor esse traditur; cui tamen etiam Mœrlinus, Stœsselius, Simon Musæus atque alii, tamquam socii, adiunguntur: confer LOESCHERI *histor. motuum part.* II. p. 151. et SALIGII *historie der augspurgischen confession, part.* I. p. 651.

riorem exhiberent. Titulus eit: *des ehrwirdigen* ...
ris, Martini Lutheri catechismus klein und groß,
die kirchen und pfarrherrn in Pommern zusammen
Vitemb. MDLXIV. fol.* IAC. HENR. DE BALTH...
seruationes historico-theologicas de libris normali...
pomeranica, Gryphisw. ann. MDCCL. edere coepit

IV. *wilhelminum*; siue *corpus doctrinae, das ist* ...
form und vorbilde der reinen christlichen lehre, ...
welcher form man bisher in kirchen und schulen des ...
fürstentums Luneburg gelehret, auch fortan anderer ...
gelehret werden solle, Vlzen. MDLXXVI. fol. Nomen ...
bet a duce Guilielmo iun. cuius praefatio prae...
Continentur eo: tria symbola oecumenica: aug...
fessio cum apologia: articuli smalcaldici: vte...
chismus Lutheri: Vrbani Rhegii formulae caute...
cum adpendice, cuius titulus est: *wol gegründ*...
von den furnemsten artickeln, so zu unsern zeiten ...
den seyn, germanice et latine. Corpus hoc iteru...
descriptum atque auctum fuit formula concor...
MDLXXI. fol.

V. *iulium*, ita dictum a duce brunsuicensi Iulio ...
spiciis illud compositum et ad publicum vsum ...
est. Prodiit illud primum sub titulo: *corpus* ...
das ist, die summa, form und furbild der reinen ...
lehre, ceter. Henricopol. MDLXXVI. fol. dein...

MDLXXXIV.* Helmstad. MDCIII. fol. et Brunsuig. MDCXC. 4. A wilhelmino corpore, paullo ante a me adducto, in eo tantum differt, quod in principio exhibeat: *bericht von etlichen furnemen artickeln;* scripto autem hoc wilhelminum corpus careat. Lucem quoque adspexit: *corpus doctrinae iulium, vber welches auf gnadigsten befehl hertzogs August Wilhelms bey hofe geprediget wird*, Brunsuig. MDCCXV. 8. quod tamen praeter declarationem, corpori iulio maiori praemissam, tantum tria symbola oecumenica et augustanam confessionem complectitur: **

I. *brunsuicense*, quod lucem vidit MDLXIII. 4. Continentur eo: *der stadt Braunschweig christliche ordnung zu dienst dem heiligen euangelio, christlicher lieb, zucht, friede vnd einigkeit*, cuius libelli, saepius vtroque germanico sermone, et superioris et inferioris Germaniae proprio, separatim editi, IO. BVGENHAGIVS auctor est; item augustana confessio cum illius apologia: articuli smalcaldici et *erklaerung aus gottes wort vnd kurtzer bericht der herrn theologen, welchen sie der erbarn saechsischen stadte gesandten auf den tag, zu Luneburg im iulio dieses 61sten iahrs gehalten, vornemlich auf drey artickel gethan haben.*** Opus tamen hoc non tam ad corpora

* editionis huius meminit REHTMEYER in *der braunschweigischen kirchenhistorie, part.* III. p. 437.

** de corpore hoc legendi sunt: REHTMEYERVS in *der braunschweig. kirchenhistorie, part.* III. p. 336. et 416. sqq. FABRICIVS *histor. biblioth. part.* II. p. 145. SALIGIVS in *der historie der augspurgischen confession, part.* I. p. 705. REIMMANNVS *catalog. biblioth. theolog.* p. 305. imprimis SCHRAMMIVS, qui plura scripta ad corpus iulium illustrandum iuris publici fecit iisque de opere hoc optime meritus est. Sunt ista: *synopsis corporis doctrinae iulii*, Helmst. MDCCXII. 4. vbi in praefatione de primis corporis huius initiis exponitur: *exercitatio de corporis doctrinae iulii et formulae concordiae conuenientia*, ibidem MDCCXXVI. 4. cuius sectio prima historica est: *corpus doctrinae iulium, particularis et irresistibilis gratiae nescium*, ibidem MDCCXXIX. *disputationes de corporis doctrinae iulii historia*, ibidem MDCCXXXI. et ad scriptum, cuius titulus est: *wohlgegrundeter bericht* MDCCXXXIX. Edidit quoque STRVBIVS *disputationes in corpus iulium*, Helmstad. MDCXII. De partibus quibusdam corporis huius videatur FEVERLINVS *biblioth. symbol. euang. lutheran.* p. 257. sq.

*** vide REHTMEYERI *braunschweigische kirchenhistorie, part.* III p. 67.

tot. Nomen habet *repetitionis* a scripto, quod pa
cum tenet. Conscriptum est a CHEMNITIO et
LINO et separatim quoque latine ac germanice eu
Editio latina huius tituli est: *repetitio corporis doc
clesiastica, sicut ea ex verbo dei in augustana confessio
gia et articulis smalcaldicis comprehensa*, ceter. Re
MDLXX. 8.* Sub finem adscripta sunt nomina L
theologorum. Quemadmodum autem scriptum
titio adpellatur sententia strictiore; ita nomen hoc
ti corpori huic tribuitur, latius intelligendum
eo *repetitionem* sequuntur: augustana confessio,
apologia et articuli smalcaldici. Exstant COEL
MISLENTAE *manuale prutenicum; seu repetitio
ecclesiarum prutenicarum commentario explicata*, Reg
MDCXXVI. 8. quod non solum exhibet *disputationes
in corpus doctrinae prutenicarum ecclesiarum*, antea
MDCXXIV. 8. editas; verum etiam dissertationem
cam cum de corpore ipso prutenico; tum de st
gionis et ecclesiae in ducatu prutenico. Addenc
CONR. NEVFELDI *vindiciae manualis prutenici Coelest
lentae* contra Dreierum, MDCLII. 4.**

* *samlung von alten und neuen theolog. sachen*, 1740. p. 785;

III. *brandenburgicum*, quod elector brandenburgicus Io. Georgius edendum curauit, hoc titulo: *die augspurgische confession aus dem rechten original, welches kaiser Carl V. auf den reichstag zu Augspurg anno* 1530. *vbergeben: der kleine catechismus: erklerung vnd kurtzer auszug aus den postillen vnd lehrschriften Lutheri, daraus zu sehen, wie derselbe von furnehmsten artickeln vnserer christlichen religion gelehret*, Francof. ad Viadr. MDLXXII. fol. Corpus hoc ex eo singularem dignitatem sibi conciliauit, quia exhibet augustanam confessionem plane haud mutatam atque ad exemplum, cum originali in archiuo moguntino collatum, formis litterarum expressam: *

X. *hassiacum;* siue *christliche confession: die drey haupt symbola: die augspurgische confession, vnd dero apologia: die wittenbergische concordia* 1536. *die smalkaldischen artickel: der catechismus Lutheri*, iussu landgrauii hassiaci Ludouici in lucem editum, Marpurg. MDCXXVI. **

… *norimbergense*, cuius inscriptio est: *zwælf theologische schriften, so wol alter; als iunger lehrer, zu nutz der studierenden iugend vnd einiger angehenden kirchendiener zusammen gedruckt*, Norimb. MDCXLVI. 4. Ad opus hoc adcurate edendum Io Saubertus pater curam adhibuit. Iterum id in lucem prodiit, hoc instructum titulo: *libri normales norimbergenses, das ist, lehr vnd glaubensbucher der nurnbergischen kirchen, samt der nurnbergischen kirchenordnung vnd catechismuspredigten also ausgefertiget*, Norimberg. MDCCXXI. 4. Scripta, quæ opere hoc continentur, sequentia sunt: tria symbola œcumenica, latine: vterque catechismus Lutheri, germanice: augustana confessio, latine et germanice: apologia, latine: articuli smalcaldici, germanice: repetitio augustanæ confessionis: Melanchthonis loci communes: eiusdem examen theologicum: definitiones theologicæ: responsio ad articulos bauaricos et respon-

* vide SCHMIDII *brandenburgische kirchenhistorie*, p. 230. SALIGII *historie der augspurgischen confession, part.* I. p. 705. et HANIVS *histor. critic. august. confess.* p. 17. 24.

** confer NEVBAVERI *consultationem de recudendis libris Hassiæ symbolicis*, quæ addita est MENTZERI *quæstionibus theologicis ad augustanam confessionem*, Gies. MDCCXLV. 8.

tantum inscriptione: *commentarii in libros norma norimbergensis*, a paullo ante memorata differt. corporibus doctrinæ, in quibus enarrandis nun posui, et alii commentati sunt.***

§. XXIII.

SCRIPTIS adhuc commemoratis ea adiun publica auctoritate composita atque diuulg Symbolicam quidem dignitatem illa haud præ quodam modo tamen ad istam accedunt atque i sunt existimatione. Scire ista, nostra interest

* sermones hi quum germanice exiissent, eos la IONAS ac sub titulo: *catechismus pro pueris et clesiis et ditione illustrissim. principum marchionum um et inclyti senatus norimbergensis breuiter conscript* MDXXXIX. 8. edidit: vide FEVERLINI *bibliothec.* p. 260.

** de corpore norimbergensi consulendi sunt: ZELTN *theolog. altorphinor.* p. 178. et *vit. Helingii* p. 48. *histor. bibliothec. part.* IV. p. 262. inprimis WIRSCHT *versuch einer historie derer nurnbergischen librorum* quæ commentatio legenda est in *actis histor. eccles* 63. p. 408. adde *die samlung von alten und neuen sachen*, 1721. p. 433.

*** de corporibus doctrinæ legantur: SCHMIDIVS *program ribus doctrinæ*, edito Helmstad MDCCXI. 4. ac

t nobis lucem ad controuerſias turbasque, ob quas emiſſa fuerunt, adcuratius intelligendas. Locum m in iſtis ſequentia tenent:

repetitio auguſtanæ confeſſionis; ſiue, vt et dicitur, *confeſſio doctrinæ ſaxonicarum eccleſiarum*, iuſſu electoris ſaxonici, Mauritii, a PHIL. MELANCHTHONE conſcripta, eum in finem, vt concilio tridentino exhiberetur; minus autem id fieri potuit, quum qui ad dictum conuentum delegati erant, illi haud admittebantur. Attamen ſcriptum hoc a theologis ſaxonicis adprobatum eſt. Quo minus in Saxonia ſymbolicam auctoritatem obtinuerit, præter alias cauſſas, Melanchthonis nomen impediuiſſe videtur. Recenſentur ibi pleraque dogmata, eo tempore inter lutheranos ac pontificios controuerſa: de peccato originis: de venia noxarum ac iuſtificatione: de libero arbitrio: de noua obedientia: de eccleſia, ſacramentis, inuocatione ſanctorum atque alia. Confeſſionem hanc Melanchthon latine compoſuit, cuius codex, ipſius manu exaratus, per Selnecceri liberalitatem ornamentum eſt bibliothecæ lipſienſis thomanæ. * Prodiit iſta latine, ita inſcripta: *confeſſio doctrinæ ſaxonicarum eccleſiarum, ſynodo tridentinæ oblata anno* MDLI. *in qua chriſtiane lector videbis, quinam e catholicæ eccleſiæ gremio reſilierint et per quos ſtet, quo minus eccleſiæ pia concordia ſanciatur*, MDLII. 8. Eodem anno interpretatio germanica lucem adſpexit, cuius titulus eſt: *confeſſion, das iſt, ein bekantnis der ſæchſiſchen kirchenlehr, welche dem concilio zu Triendt im* 1551. *iahr iſt vberantwortet worden, durch M. Iohann Matſperger von Augſpurg verdeutſcht*, Auguſt. Vindelic. MDLII. 8. Editiones has aliæ, latinæ pariter ac germanicæ, ſequutæ ſunt ** Vltimam earum in vtraque lingua, latina ac germanica, adornauit *Io. Quoduult Deus Burgerus* atque hac inſcriptione: *confeſſio doctrinæ ſaxonicarum eccleſiarum, ſcripta*

* vide PIPPINGII *arcana bibliothec. thomanæ lipſienſ. ſacra.*

** de editionibus confeſſionis huius legantur: THOMASIVS in STRVVII *actis litterar. e manuſcript. erut. faſcicul.* VII. p. 24. BVRGERVS in *dem hiſtoriſch. vorbericht cap.* 14 ſp. 138. ſqq. REIMMANNVS *acceſſionib. vberior. ad catalog. bibliothec. theol.* p. 263. ſq.

ſcripta anno MDLI. *vt ſynodo tridentinæ exh*
wiederholung der augſpurgiſchen confeſſion zu
im concilio zu Trident, auf landesfurſtlichen
Philippum Melanchthonem anno MDLI. *geſchrie*
vberiore commentatione hiſtorica de ſcripto
et Lipſ. MDCCXXII. 8. iuris publici fecit.
confeſſio translata eſt in nonnulla *corpora*
philippicum, pomeranicum et norimberge
librum cum hoc titulo: *confeſſiones fidei c*
diuerſis quidem temporibus editæ; ſed cum v
eccleſiæ ſententia incorrupta congruentes, Fra
emiſſum: *

II. *articuli viſitatorii quatuor*, auctoritate Fri
mi, adminiſtratoris terrarum electoralium
MDXCII. a Martino Miro, Georgio Mylio,
nio, Ioſ. Lonnero atque aliis conſcripti, cum
caluiniſmus, quem in Saxonia iterum mult
clauſum habebant, in lucem prodiret et ma
tus euelleretur. Prodierunt iſti ſub hac
viſitations artickel im gantzen churkraiſe ſach
caluiniſten negatiua vnd gegenlehr, vnd die form
welcher geſtalt dieſelbe beyden partheyen, ſich
ben, ſind vorgeleget worden, MDXCIII. Exp
de cœna domini: de perſona chriſti: de

[redacted]

luctione in articulos visitatorios.* Alii caussam il-
ontra aduersarios egerunt. Lucem vidit: grund-
antwortung der vier streitigen artickeln, wie diesel-
hesen vnd antithesen kurtzlich verfasset vnd in iungst
r chursæchsischen visitation zu vnterschreiben vorge-
len, gestellet durch die zu ermeldter visitation ver-
theologen, Lips. MDXCIII. 8. cuius scripti auctor
ibetur AEGIDIVS HVNNIVS. Eiusdem habe-
derlegung des caluinischen buchleins, so wider die
tion der chursæchsischen kirchen vnd schulen verfaste
ckel ausgesprenget worden, MDXCIII. 8. Ex iis,
reformatos articulos hos impugnarunt, nomi-
nt: DAN. TOSSANVS et SAMVEL STRIMESIVS.
lucem exierunt: theses et antitheses breuissimæ,
reformatorum dogmata de sacra cœna, persona
baptismo et prædestinatione, articulis visitatoriis
a sunt, elatino germanice versæ, Heidelb. MDXCIII. 4.
autem; siue STRIMESII, in visitatorios
articulos saxonicos de anno 1592. visitationes totidem,
bumum, cum præfatione Paull. Ernesti Iablonski,
ad Viadr. MDCCXXX. 8. prodierunt, quem
refutandum suscepit: IO. IOACH. WEIDNERVS
ionibus visitatoriorum IV. articulorum saxonicorum,
ndum lutheranorum et reformatorum fundamenta-
nsum, a Strimesio infeliciter tentatis. Prima illa-
loch. MDCCXXXI. edita est:**
verboque dei et libro concordiæ christianæ congrua
suar illorum, inter aliquos theologos augustanæ confes-
perrime controuersorum, capitum principaliorum,
, MDCXXIV. 4. eodemque anno etiam germanice.
a illa est iussu electoris Saxoniæ, Io. Georgii I.
NIA HOE A HOENEGG;*** ita tamen, vt et
alii

---

a tom. I. oper. eiusdem theologic. p. 873.

itur: HVTTERVS concord. concord. cap. 49. p. 1233.
RIVS adpendic. isagog. in libros symbolic. Carpzou. p. 1738.
CIVS theatr. anonymor. p. 414.

IPPINGII differtat. epistolic. ad Crenium de iterata et solida
me pupillæ euangelicæ, additam eiusdem exercitationibus
ic. iuuenilib. p. 506.

[redacted]

alii theologi saxonici, qui conuocati fuerant, ren derent ac scriptum ipsum, quum id confectum e probarent. Occasionem eius præbuerunt lites inte res tubingenses et giessenses, maxime de idioma uinorum, humanæ naturæ christi communicatorum statu exinanitionis. Saxonici ad giessensium part ferunt hancque ob rem a tubingensibus impugna illi autem caussæ suæ defensionem minus negl Quæ et reliqua scripta controuersiæ huius iusto censere, animus est: *

IV. *der reinen wahren euangelischen kirchen vnd vngeä augspurgischen confession zugethaner theologen wiederho tige, gründliche vnd vnwiederlegliche lehre von der schrift; oder dem heiligen geoffenbarten worte gott dasselbe seiner natur vnd eigenschaft nach sey vnd da kraft vnd vermögen, zu erleuchten, zu bekehren vnd machen, warhaftig vor vnd in dem gebrauch in vnd habe.* Lips. MDCXXIX. 4. quod scriptum itidem S elector, Io. Georgius I. componi iussit, vt confu

[redacted]

superioris Saxoniae conciliarunt sibi singula- tatem. Similia et in aliis terris composita at- cem emissa sunt, vel principum ac magistra- toritate; vel nomine ministrorum ecclesiae. titulum *confessionum* prae se habent. Quae- um prae aliis sunt in celebritate famae, eaque virtembergica, pomeranica, mansfeldensia, antuerpiensia, quae licet maxime nos scire eliquorum tamen notitia non penitus negli- Satis erit, si sequentia a nobis addu-

α.) *sueuica et virtembergica*

ramma clarissimorum, qui Halae Sueuorum conuene- rorum super verbis caenae domini, et pium et erudi- Ioannem Oecolampadium, editum, quemadmodum lli scribunt, primum Hal. Sueuor. MDXXV. 4. dein- us recusum: MDXXVI. 8. sine indicio loci: eodem anno 8. Norimberg. cum epistolis Hiobi utheri, Althameri, Brentii, MDLVI. 8. Francof. item sine loco MDXCI. 8. * Facta est duplex a illius interpretatio. Alterius inscriptio est: *er vnd fremdt eingetragener schrifft, auch misslichens der worte des abendmals syngramma, das ist, vor- briften vnd einhellige vorlegung der achtbaren man- gere in Schwaben, so sich daruber zu Schwabisch Hall* , ceter. Viremb. MDXXVI. 8. alterius autem, aor *Io. Agricola* est: *gegrundeter vnd gewisser be- icher prediger zu Schwaben, vber die wort des abend- sti iesu, das ist mein leib, an Io. Oecolampadium ge-* , MDXXVI. 4. In scribendo syngrammate hoc, casionem OECOLAMPADII liber de *genuina verbo- ini; hoc est corpus meum, iuxta vetustissimos aucto- itione*, dederat, IO. BRENTIVS operam posuit:**

Confessio

.....

iptum PFAFFIVS addidit *actis et scriptis publicis ecclesiae bergicae* p. 153.

de *syngrammate* hoc exposui *introduction. in controuersias Lutheri*,

Confeßio piæ doctrinæ, quæ nomine illuſtrisſimi Chriſtophori, ducis virtembergenſis, per legatos ei menſis ianuar. ann. 1552. *congregationi tridenti propoſita eſt*, Tubing. MDLII. Iterum litteris de eſt non ſolum ſeparatim; ſed etiam coniunctim ſcriptis;* germanice autem prodiit ſub hoc titul *ſion Chriſtoffs, hertzogen zu Wirtemberg, ſo ir f.* 24. *ian.* 1552. *dem verſamleten concilio zu Tri irer f. g. geſandten vberantwortet*, Tubing. 12. et L ſine anni mentione. In exaranda iſta 10. operam ſuam collocauit. Oppugnata ea eſt Vix enim lucem viderat, quum DOMINICVS diuulgaret: *adſertionem catholicæ fidei circa articul ſionis, nomine ducis virtembergici oblatæ per legat cilio tridentino*, Colon. MDLV. 4. BRENTIVS ta ea propugnandi, officio ſuo haud defuit hancqu iuris publici fecit cum *prolegomena in apologiam Chriſtophori, ducis virtembergici*, Francof. MDLV. MDLVI. 4. tum *apologiæ confeſſionis virtembergica* Francof. MDLVI. 4. ſqq. Scripta hæc polemi etim atque in duos tomos diuiſa in lucem ed cofurt. MDLXI. fol. Partem eorum BRENTII *mus* VIII. complectitur. ** Adiungo: CHR.

[redacted]

librum commentarium de actis scriptisque publicis ...bergicae, Tubing. MDCCXVIII. 8. eiusdemque ...scripta publica ecclesiae virtembergicae, ibidem 4.

β.) pomeranica

...is vnd lehre der kirchen in Pommern von dem ...ndmal, der person vnd beyden naturen in Christo ...igen versehung vnd wahl gottes, wiederholet vnd ...n dem synodo, so gehalten ist in Alt-Stettin im mai. ...rettung der wahrheit wider der calvinisten verfal... ...DXCIII. 4.

γ.) mansfeldensia

...nis der prediger in der graffschafft Mansfelt, vnter ...herren gesessen, wider alle secten, rotten vnd fal... ..., wider gotteswort, die reine lehre D. Luthers seel. ...burgischen confession an etlichen örtern eingeschli... ... nothwendiger widerlegung derselbigen, Isleb. Auctor confessionis huius ERASMVS SARCE... traditur. Gener illius *Zach. Praetorius* latine ...; non satis autem adcuratiori studio. Prodiit ...io haec Isleb. MDLXI. 4. In fine exempli latini ...nsfeldici nomina sua adscripserunt: *

...ioris doctrinae de sacra coena domini, in qua ...varias opiniones breuiter respondetur, ad ... Gallia missa a ministris verbi, qui sunt in ditio... mansfeldensium, Isleb. MDLXII. 8.

... sententia ministrorum verbi in comitatu mans... dogmatis quorumdam, proximo triennio publice ...leb. MDLXV. 4. vbi agitur de Ebero, ...palatino, Georg. Maiore, Agricola, Strigello,

 δ.) ruthena

...ina reipublicae acta in tridentino concilio, Basil. MDLIII. 8. ...liche beschreibung deren ding, so im namen hertzog Chri... ...zu Wirtemberg auf dem concilio zu Triendt durch seine ge... ...gehandelt sind, 8. qui vterque liber praefert praefationem ... Encaustii, id est, *Io. Brentii.*

... van bibliothec. anonymor. p. 1084.

[illegible] et postea Ger. M[illegible]
[illegible] sunt: SIMON. M[illegible]
[illegible]

[illegible] antuerpiensis.

[illegible] christi in ecclesia [illegible]
[illegible] adseritur, MDLXVI. M[illegible]
[illegible] gallice Lips. M[illegible]
[illegible] sacris ad[illegible]
[illegible], cum in [illegible]
[illegible] ac simul ab i[illegible]
[illegible] viginti sun[illegible]
[illegible] confirmandam n[illegible]
[illegible] antuerpiensis[illegible]
[illegible] atque Cyriacus[illegible]
[illegible], Flacius vna[illegible]
[illegible] LVDOCI RAVES[illegible]
[illegible] a ministris, qu[illegible]
[illegible] augustana confess[illegible]
[illegible] MDLXVII. 8. opposit[illegible]
[illegible] christi ecclesia a[illegible]
[illegible] adseritur, Basil. M[illegible]
[illegible] belgico sermone lucem[illegible]
[illegible] confession von Antwerp[illegible]
[illegible] 8. apologia autem *confutationis* [illegible]
[illegible] antuerpiensium, Louan. MDLXVIII. 8. *[illegible]

ra alia eiusdem generis scripta in lucem prodie-
ri sunt: *confessio hafniensis, a reformatoribus Daniae*
riis 1530. *regi et senatui danico exhibita*, quam
ældicke danice et latine vna cum breuioribus adno-
us ad disputandum proposuit, Hafn. MDCCXXXVI. 4.
ber bericht aus heiliger schrift von den furnemsten
christlicher lehre, wie solche von den pfarherrn vnd
in rebus et phrasibus furgetragen werden sollen,
herrn Wolfgangen, grafen von Hohenloe, Francof.
n. MDCV. 4. item: *christliches vnd in gotteswort*
ndetes glaubensbekantnis der verfolgten euangelischen
in vnd ausser Hispanien, gestellet durch etliche christ-
Hispanier, welche wegen der inquisition ihr vaterland
n, Amberg. MDCXI. 8. Præmissa est præfatio
Vrsini, ex qua patet, confessionem hanc primum
ediam; deinde autem eodem sermone sæpius et
rsione germanica Casell. MDCI. recusam esse. *

---

eris huius scripta recensentur in FEVERLINI biblioth.
euangel. lutheran. p. 264. sqq.

CAPITIS TERTII
DE
SCRIPTIS THEOLOGIAE SY[illegible]
SECTIO III.
DE
SCRIPTIS SYMBOLICIS PONTIFIC[illegible] REFORMATORVM, ARMINIANORVM, SOC[illegible] RVM, GRAECORVM, FANAT[illegible] ATQVE ALIORVM.

SYNOPSIS.

[illegible] §. II. V. [illegible]

[illegible] §. IX. [illegible]

Qui romanae curiae fidem addixerunt, alii qui[illegible]
nis ecclesiae symbola nobiscum admitt[illegible]

tum prodiit. Rariſſima illa eſt: litterarum formas ..et nitidiſſimas præfert et inter omnes editiones ..m tenet. * Poſt hanc primam editionem emi- ..neta MDLXIV. 8. ac quæ eodem anno lucem adſpe- ..antuerpienſis, louanienſis et colonienſis, 8. in- ..xime ſimiles, inprimis editio *Philipp. Chifletii*, Ant- ..CXL. 12. quæ Colon. MDCXLIV. MDCLXV. et adhuc ..idem ac Venetiis MDCCV. recuſa eſt et multum ..lata cum ab acceſſionibus ſuis, tum a typorum ..; item ea, cuius titulus eſt: *ſacroſanctum concilium ..um, additis declarationibus cardinalium, concilii ..m, ex vltima recognitione Io. Gallemart et citationi- ..tealli et Horatii Lutii; nec non remiſſionibus Auguſti-* ..e, Colon. MDCXX. Lugdun. MDCL. 8. et adiunctis ..mmentis *Balthaſ. Andreæ* et variis rotæ romanæ ..bus ex muſeo *Proſperi Farinacii*, Colon. MDCLXIV. 8. ..8. Reliquæ editiones ſunt: antuerpienſes MDLXV. 4. ..4. MDLXXVII. 8. MDXCVIII. 8. MDCXVII. 12. hæc ..iam adductis adnotationibus, *Ioannis Sotealli* et ..*utii* atque epiſcopi romani Pii IV. bullis; louanien- ..VII. fol. lugdunenſes itidem cum animaduerſioni- ..lo ante memoratis, *Sotealli* et *Lutii* atque indice li- ..prohibitorum, MDLXXX. MDCXVIII. MDCXXXI. ..8. leodienſis MDLXXXVII. 12. ornata notis, qua- ..mentionem feci: veneta MDLXXV. 8. et plures ..ſingulas vt diſtincte enumerem, non neceſſe eſſe, ..uædam editiones minus ſunt completæ ac decreta ..m tantum ſeſſionum complectuntur, quales in ..dierunt Pariſ. MDLI. Lugdun. MDLVII. Nonnulli ..hos in libros modo tres; modo ſex digeſſerunt. ..uoque eorum verſiones: *græca*, iuſſu Gregorii XV. ..e edita Rom. MDCXXIII. 4. *germanica* ſub titu- ..*handlung vnd ſeſſion des allgemeinen vnd chriſtlichen ..Trient*, ceter. auctore, vt ex præfatione patet, ..*mep*, Colon. MDLXV. 4. quæ editio imperfecta eſt; ..ia exhibet; auctior autem ac plenior ibidem ..4. lucem vidit; item *gallica*, interprete *Gentiano* *Her-*

* ..XXI *catalog. libror. rarior.* p. 169.

Complut. MDLXIV. dictus AVGVSTIN. BARBOSA
dit: *collectanea ex doctoribus materias, in concilio
occurrentes, tractantibus*, Lugdun. MDCLVII. fol. I
STA cardinalis DE LVCA, cuius exstant: *adnotat
ctica ad concilium tridentinum in rebus, spectantib
tionem et forensia*, Colon. MDCLXXXIV. 4. atque
rum tamen scripta quum sint polemica, iusto lo
merabo. De singulorum canonum sententia, s
est, vt romanae doctrinae defensores consentiant; i
ter se distent atque hoc; vel illud decretum diu
interpretentur. Comprobant hoc sequentia: do
MINICI DE SOTO de *natura et gratia* libri
que *apologia contra Ambrosium Catharinum*, q
tudine gratiae respondet: DIONYS. PETAVII
concilii interpretatione et Augustini doctrina liber
LAVNOII liber *de mente concilii tridentini circa*
et attritionem in sacramento poenitentiae eiusdem
tio de *mente concilii tridentini circa satisfactionem*
item PETR. LAMB. LE DROV dissertationes de
attritione; quae tamen atque alia huius gen
ordinem librorum partim dogmaticorum, parti
corum referri debent hacque de caussa vel
me indicantur. Qua auctoritate canones triden
lia valeant? disputatum est a doctissimis viris: a
tum, eos ibi numquam publice adprobatos: imm

[redacted]

us; in plerisque tamen sanctioribus refor-
tibus symbolica auctoritate valeant, cuius-
onfessio belgica: catechismus palatinus ac de-
es synodi dordracenæ, nunc vberius enarran-
itur adtinet:

em belgicam, ea in origine sua exstitit scriptum
compositum a GVIDONE DE BRES walonico
iusque pariter, ac ADRIANI SARAVIAE, HER-
ODETI ac quorumdam aliorum studiis MDLXII.
icam lucem adspexit annoque sequenti MDLXIII.
linguam translata ac longe lateque disseminata
tempore sensim pedetentimque tantam digni-
cquisiuit, vt ab vniuersa ecclesia reformata,
mbolum, recepta sit, maxime postquam MDCXIX.
ordracena et iterum Hagæ comit. MDCLI. in re-
fœderis prouinciarum Belgii fœderati adprobata
episime litteris descripta est, non solum latinis,
diit maxime ac plerumque vna cum catechismo
ed etiam germanicis, hungaricis, græcis, arabi-
liis. Discrepant tamen aliquantum editiones
s confessionis huius, quæ ante ac post synodum
m lucem viderunt, ac posteriores exhibent istam
quam in conuentu dordraceno accepit, quum ibi
odo recitata: adcuratius expensa ac perpolita
Antequam id fiebat, edidit FESTVS HOMMIVS:
ntrouersiarum belgicarum; seu confessionem ecclesia-
atarum in Belgio, cuius singulis articulis subiuncti
i discrepantes, in quibus nonnulli ecclesiarum belgi-
ores hodie a recepta doctrina dissentire videntur.
ura synodi nationalis, Lugdun.Batau.MDCXVIII. 4.
onem belgicam, cum vetustissimis gallicis et bel-
onibus diligenter collatam, exhibuit. Expositio-
nem

) est latine in actis synodi nationalis Dordrecht. habit. part. I.
corpor. et syntagmat. confessionum fidei part. I. p. 129.
MII hollandischen kirchen vnd schulenstaat part. I. cap. 5.
Eadem ratione prodiit græce et latine, interprete Reuio,
n catechismo palatino, itidem græco ac latino, auctore
), Lugdun. Batauor. MDCXXIII. 12. Amstelod.
II. 12.

vel cum bullis papalibus, quibus olim publicata fu
sertim ea, cuius initium est: *iniunctum nobis apost*
uitutis officium; vel sine illis.* Et explicata et c
illa fuit. Ad interpretes pertinent: IO. PERLEI
edidit: *licht vnd schatten, das ist, grundliche ausleg*
artickeln der heiligen ræmisch catholischen glaubensbek
ceter. August. Vindelic. MDCCXXX. 8. et aucto
quem refutauit HENRIC. WOLFGANG. FRATZS
ac sub *Sinceri Euangelici* nomine: *schriftmæsige*
des ræmisch catholischen glaubensbekæntnieses vnd dess
nemter kurtzen schriftmæssigen erklærung, welche ne
Canisii kleinem catechismo ohnlængst zu Erfurt aus l
tretten, ceter. cum *Io. Franc. Buddei* præfatione, in co
orbis eruditi posuit, Ien. MDCCXXIV. 12. Qui p
nem hanc refutarunt, eos recensebo, quando a me
ptoribus theologiæ polemicæ exponendum est:
III. *catechismus romanus,* cuius narrationem heic omi
que singulari tractationi de libris catecheticis refe

§. II.

QVI in ciuitate christiana reformatorum nom
ferunt, ii itidem confessiones ac symbola habent
generis. Alia eam compararunt sibi dignitatem

* professio hæc, quæ et professio fidei catholicæ ac iurame

…in omnibus; in plerisque tamen sanctioribus refor… …m coetibus symbolica auctoritate valeant, cuius… …sunt: *confessio belgica: catechismus palatinus* ac *de…* *canones synodi dordracenae*, nunc vberius enarran… Quod igitur adtinet:

…*confessionem belgicam*, ea in origine sua exstitit scriptum …tum, compositum a GVIDONE DE BRES walonico …one, cuiusque pariter, ac ADRIANI SARAVIAE, HER… …NI MODETI ac quorumdam aliorum studiis MDLXII. …ce publicam lucem adspexit annoque sequenti MDLXIII. …belgicam linguam translata ac longe lateque disseminata … Ab eo tempore sensim pedetentimque tantam digni… …sibi acquisiuit, vt ab vniuersa ecclesia reformata, …quam symbolum, recepta sit, maxime postquam MDCXIX. …ynodo dordracena et iterum Hagae comit. MDCLI. in re… …ione foederis prouinciarum Belgii foederati adprobata …: Saepissime litteris descripta est, non solum latinis, … prodiit maxime ac plerumque vna cum catechismo …o; sed etiam germanicis, hungaricis, graecis, arabi… …que aliis. Discrepant tamen aliquantum editiones …siones confessionis huius, quae ante ac post synodum …acenam lucem viderunt, ac posteriores exhibent istam …a, quam in conuentu dordraceno accepit, quum ibi …i modo recitata: adcuratius expensa ac perpolita … Antequam id fiebat, edidit FESTVS HOMMIVS: … *controuersiarum belgicarum; seu confessionem ecclesia…* *…reformatarum in Belgio, cuius singulis articulis subiuncti* *…ticuli discrepantes, in quibus nonnulli ecclesiarum belgi…* *…doctores hodie a recepta doctrina dissentire videntur.* *…futurae synodi nationalis*, Lugdun.Batau.MDCXVIII. 4. …confessionem belgicam, cum vetustissimis gallicis et bel… …cis editionibus diligenter collatam, exhibuit. Expositio-nem

… confessio est latine in *actis synodi nationalis Dordrecht. habit. part.* 1. p. 302. *corpor. et syntagmat. confessionum fidei part.* 1. p. 129. …BENTHEMII *hollandischen kirchen vnd schulenstaat part.* 1. *cap.* 5. p. 146. Eadem ratione prodiit graece et latine, interprete *Reuio*, vna cum catechismo palatino, itidem graeco ac latino, auctore *…burgio*, Lugdun. Batauor. MDCXXIII. 12. Amstelod. MDCLIII. 12.

patribus synodi dordracenae traderent; et postea
cerent publici. ad istas confutandas Maresius opera
buit.* Confessioni huic adiungendus est:

II. *catechismus palatinus;* siue *heidelbergensis*, de quo in
ac quae de eo dicenda sunt, illa ad enarrationem scri
catecheticorum instituendam differo. *tr*

III. accedunt denique *decreta et canones synodi dordr*
quibus quinque articuli remonstrantium de
praedestinationis decreto: de vniuersali merito chri
libero hominis arbitrio: de resistibili gratia
dei amissibilitate damnantur. Lucem adspexerunt
partim non longe post synodum finitam, cum
titulo: *iudicium synodi nationalis reformatarum*
belgicarum, habitae Dortrechti anno 1618. *et* 1619
quinque doctrinae capitibus, in ecclesiis belgicis
Promulgatum VI. *mai.* MDCXIX. 4. itemque *synodi*
Dordrecht. eodem anno, 4. tum belgice
Lond. MDCXIX. 4. Postea recusa sunt decreta
nissime cum praefatione de auctoritate
matione, Groning. MDCCXLVII. prodierunt
separatim tantum; sed etiam coniunctim cum
exierunt. ** In magno honore habentur in illi

[redacted]

Heluetiæ theologi repugnent. * Opposita est æc dogmatibus Mosis Amyraldi de gratia vniuer- Placæi de imputatione peccati adamitici: vario- bedientia christi actiua, eam ad ipsius satisfactio- pertinere, ac Ludou. Capelli de punctis vocali- is ebræi. In Heluetia nec semper; nec apud imdem auctoritatem habuit. Maxime se com- tigurinis ac bernensibus. hique in tuenda illius symbolica constantes se præbuerunt; alii autem; adprobassent; istam tamen postea neglexerunt; i æstimare, desierunt. In primis lausanenses æ, se *formulæ* huic haud fauere, quum illam s reiicerent; vel non aliter, nisi certa condi- ipere vellent. Quæ dissensio lites peperit at- parti materiam dedit, multa variaque scripta atque in lucem proferendi. Referri huc pos- *ires pour seruir à l'histoire des troubles arriues à l'occasion du consensur*, Amstelod. MDCCXXVI. 8. llis coniungendum est: CHR. MATTH. PFAF- entum atque eruditissimum *schediasma de formula heluetica*, Tubing. MDCCXXIII. 4.** contra quod OLPH. SALCHLINVS *stricturas* quidem Bern. XIII. 4. edidit; respondit autem ad istas DAN. IGIVS in *hypomnematibus ad Salchlini stricturas*, . 4. item IO. IAC. HOTTINGERI *succincta ac rmulæ consensus heluetica historia*, quæ primum in *bremensi*: *** deinde separatim cum aliquot , latine et germanice MDCCXXIII. prodiit. tamen hoc magis polemicum; quam histori-

II. an-

* uoque in *der fortgesezten samlung von alten vnd neuen sachen*, 1722. p. 742. adnotationes in *formulam consensus*.

** *samlung von alten vnd neuen theolog. sachen*, 1723. p. 252. *tschen acta eruditor. tom.* VIII. p. 147.

*** 1. *fascicul.* 4. p. 669.

IDEGGERVM in *historia vitæ suæ* §. 97. sqq. Plura , quæ ad historiam litterariam formulæ huius pertinent, *anleitung in die religionsstreitigkeiten ausser vnserer kirche*, 1. p. 122. sqq.

II. *anglicana*. Libri ſymbolici eccleſiæ angli
articuli XLII. qui, auctoritate regis Eduardi
pis, maxime Thoma Cranmero et Lance
compoſiti et MDLIII. publicati, primam ec
næ confeſſionem exhibent: * II.) *articuli* x
iam memoratam confeſſionem, articulis x
tem; in quibusdam tamen mutatam et
XXXIX. articulorum redactam, comprehen
ſynodo londinenſi, a regina Eliſabetha MDL
ſolemni modo ſanciti: omnium conſenſu ad
multi animos, ad Zwinglii doctrinam de ſa
penſos, proderent, variaque in rebus ſacr
eſſe, viderentur. Confirmati poſtea iidem
dicta regina anno MDLXXI. a Iacobo I. MD
MDCXXVIII. atque ita auctoritatem ſymbolic
acceperunt; ſed etiam perpetuo conſeruar
illis habentur de prædeſtinatione, baptiſmo
ea propius ad lutheranorum; quam reform
tem ac ſententiam accedunt ac multa ad v
guſtana confeſſione ſumta ſunt. Lucem adſ
ſeparatim latine Lond. MDLXII. 8. MDLXXI.
Oxon. MDCXXXVI. 4. anglice Londin. MDL
MDCXXXVI. 4. ac præterea ſæpiſſime vtro
tum coniunctim, pluribus libris vel inſerti; v

[redacted]

[redacted]

opposita est: *dissertatio praeliminaris, examini qui expositio* XXXIX. *articulorum ecclesiae angli-r*, anglica lingua Londin. MDCCII. 4. * :um, THOM. BENNETVS *introductionem in iae systematicae et articulorum* XXXIX. *norma-glicanae*, anglice, Londin. MDCCXV. 8. iuris IO. VENERRVS autem: *expositionem* XXXIX. *clesiae anglicanae*, itidem sermone anglicano, :XXXI. 8.** ac nonnulli alii in eodem argu-ndo studia sua collocarunt. Inter defenso-m locum sibi fecerunt; IO. ELIS, cuius *ulorum* XXXIX. *ecclesiae anglicanae defensio, vna ndem versione. His accedunt articuli lambe-m reu. et doct. virorum in eos censura*, ex s,' Amstelodam. MDCXCVI. 12. THOMAS paullo ante memoratus, qui edidit: *tenta-ta nouem articulos religionis. compositos anno uisos* MDLXXI. *in quo, textu latine et anglice ustissimis variationibus octodecim antiquissimo-ticorum exemplarium adcurate notatis, refer-synodus ecclesiastica processerit in formando et xtu: controuersa clausula vigesimi articuli de-genuina, et caussa subscribendi articulis iuxta m et conscientiam expenditur*, lingua anglica-MDCCXV. 8. idque scripsit, vt articulorum obtrectationem, verba eorum deprauata esse, * item IOSEPH. BINGHAMVS, cuius huc *fiae gallicanae apologia pro ecclesia anglicana, hoc schismaticorum Anglorum contra articulos, ho-am et canones ecclesiae anglicanae, ex principiis ecclesiae*

MDCCIV. p. 461. IO. EDVARDI *discursus liberior t errore*, anglice Londin. MDCCI. 8. etiam animad-BVRNETI *expositionem* continet.

anglicani recensentur *act. eruditor.* MDCC. p. 354. p. 206. 491. MDCCXXXII. p. 205.

·, MDCCXVI. p. 491.

nglicanæ. Libri ſymbolici eccleſiæ anglicanæ ſunt
ículi XLII. qui, auctoritate regis Eduardi VI. ab epi
, maxime Thoma Cranmero et Lanceloto Ridle
ıpoſiti et MDLIII. publicati, primam eccleſiæ angli
confeſſionem exhibent: * II.) *articuli* XXXIX. qui
memoratam confeſſionem, articulis XLII. conſt
; in quibusdam tamen mutatam et ad numer
XIX. articulorum redactam, comprehendunt; ita
odo londinenſi, a regina Eliſabetha MDLXII. convoca
mni modo ſanciti: omnium conſenſu adprobati, qui
lti animos, ad Zwinglii doctrinam de ſacra cœna p
ſos, proderent, variaque in rebus ſacris emendat
, viderentur. Confirmati poſtea iidem articuli ſunt
a regina anno MDLXXI. a Iacobo I. MDCIV. Carolo
XXVIII. atque ita auctoritatem ſymbolicam non ſolu
perunt; ſed etiam perpetuo conſeruarunt. Quæ
habentur de prædeſtinatione, baptiſmo et ſacra cœn
propius ad lutheranorum; quam reformatorum m
ac ſententiam accedunt ac multa ad verbum ex
ana confeſſione ſumta ſunt. Lucem adſpexerunt c
ratim latine Lond. MDLXII. 8. MDLXXI. MDLXXV.
n. MDCXXXVI. 4. anglice Londin. MDLXII. 4. Ox
XXXVI. 4. ac præterea ſæpiſſime vtroque ſermo
[redacted]

e, sunt alia scripta, quæ, licet cum istis non
a auctoritatem habeant; tamen inter anglica-
iones locum tuentur. Spectat huc: IO. IVEL-
i *ecclesiæ anglicanæ*, conscripta tamquam omnium
fidei catholicæ et christianæ publica confessio,
pareat, Anglos consentire de dogmatibus fidei
reformatis ac caussas habuisse, cur a conuentu
abhorrerent. Edita illa est MDLXII. auctoritate
lioque episcoporum, hancque primam editionem
sequutæ, ex quibus nominasse sufficiat: londi-
XXXIV. 8. MDXCI. 8. oxoniensem cum versio-
DCXXXIX. 8. ambergensem MDCV. 12. A sua
ione moderata, distincta, diserta, perspicua
ndata, vt in varias linguas: germanicam,
licam, gallicam translata fuerit; romanæ
ddictis maxime displicuit. Inter hos præ-
HARDINGVS eam impugnare sibi sumsit
licum protulit: *confutationem apologiæ ecclesiæ*
Antu. MDLXV. 4. * caussam suam autem egit
in *defensione apologiæ*, MDLXVII. **. Nec præ-
debet presbyterianorum; siue puritanorum, vti
confessio, quæ in conuentu londinensi MDCXLIII.
est, et quum summa potestas apud Cronwellium
am auctoritatem habuit. Dicitur etiam *westmo-*
confessio. Prodiit illa ex anglicano sermone in
nuersa, hac inscriptione: *confessio fidei in con-*
gorum, auctoritate parliamenti anglicani indicto,
eidem parliamento postmodum exhibita: quin et
deindeque ab ecclesia scoticana cognita et adprobata,

 vna

anglicanæ, lingua anglicana Londin. MDCCXXII. pro-
Summa eius exhibetur in *bibliothéq. angloif. tom.* XII.
p. 1.

ia scripta iisque pugnauit contra Iuellum: vide HYDE
bibliothec. bodleianæ part. 1. p. 321.

controuersia hac habentur: in *vita Iuelli*, a HVMFREDO
ta ac IVELLI *oper. theologicorum tom.* 1. præmissa, Londin.
XVIII. 4. et Geneu. MDLXXXV. fol. vbi etiam eius *apo-*
clesiæ anglicanæ exstat; huius autem *defensio* est in eiusdem
heolog. tom. II.

Londin. MDCCX. 8. *** ac, quum ei repugnass
NETVS in *tentamine*, cuius paullo ante mentio
atque anonymus in *vindiciis ecclesiæ anglicanæ*
lingua anglicana conscriptis, *an historical and cr*
on the XXXIX. *articles of the church of England*, MI
Non minoris fere, quam articuli, adhuc comm
existimationis apud Anglos est: III.) *liber h*
Compositas istas esse a Cranmero, Latimero,
Hoopero, relatum legitur, eum in finem, vt i
sanctioribus a ministris diligenter et clare rec
quod etiam in *articulis* sancitum est. Prior car
sub rege Eduardo VI. posterior tempore regi
bethæ prodiit. Sæpius postea litteris descri
Præter alias editiones, exstant: oxoniensis MDCL
londinenses MDCLXXXVII. 8. et MDCCXIII. fol.
IV.) in Anglorum libris symbolicis numeratur
anglicana, quæ, ab Eduardo VI. rege, consentie
regni, MDXLIX. edita: sub Elisabetha recognita,
auctoritatem retinuit, donec a funesto Caroli I. e
mutationibus, fatis ac controuersiis fuerit ob

* exstat commentatio hæc inter auctoris quatuor ex lingua anglicana in latinam a *Grischovio* MDCCXXXVIII. 4 prodierunt, p. 387.

** addita est eiusdem *dissertatio de fide et officiis*.

enrico principe Condæo, Ludouico comite naſ-
ſpar. Colinio Caſtilionio, adſcriptis nominibus,
atque ab iis quoque, qui in Belgio doctrinam
orum profitebantur, laudata ſit. Qui obtrecta-
us obuiam irent, non defuerunt. Prodiit: *de-
confeſſion des egliſes reformées de France*, Caren-
VII. 8. contra Ioann. Arnoldum, ieſuitam, qui
e orationem recitauerat, eo animo, vt ipſi per-
in confeſſione effata ſcripturæ ſacræ adducta
nulla probandi virtute valeant. Qui ad defen-
ac ſcribendam atque diuulgandam ſtudia ſua
, quatuor miniſtri ſacrorum reformati pari-
: MONTAGNI, DV MOVLIN, DVRAND et
r. Nominatus ARNOLDVS ne cauſſam ſuam
retur, iuris publici fecit: *confeſſion de foi des
incue de nullité par leur propres bibles*, Pariſ.
oſuit autem ei PETR. MOLINAEVS: *bouclier
fenſe de la confeſſion de foi des egliſes reformées
de France*, quod ingenii monimentum ger-
rſum eſt atque inſcriptum: *glaubensſchild; oder
r reformirten kirchen glaubensbekantnis*, Brem.
. 8. prodiit. Vtrumque exemplum, et gallicum
nicum, ſæpius litteris deſcriptum fuit:*

r.

ke, ad quam confeſſionum claſſem ſcripta ſe-
pertinent: *heidelbergenſium theologorum et miniſtro-
o fidei*, Heidelberg. MDLXXV. 8. *bekantnis der
zu Heidelberg von dem einigen wahren gott in drey
von zwo naturen in der einigen perſon chriſti vnd
igen nachtmal*, Neoſtad. MDXCII. 4. inprimis: *aus-*

 fuhrli-

ſunt de confeſſione hac: ITTIGIVS *hiſtor. ſynodorum na-
um, a reformatis in Gallia habitarum, ſect.* I. p. 8. LENFANT
de confeſſionibus fidei, addito eiusdem *innocentiæ cate-
heidelbergenſis demonſtratæ* p. 145. ſqq SALIGIVS in *der
der augſpurg. confeſſion, part.* II. p. 272. KOECHERVS
ec. theolog. ſymbolic. p. 299. adde, quæ de ea in *der ein-
in die religiousſtreitigkeiten auſſer vnſerer kirche, part.* III.
. dixi.

doro Beza oblata. Auctor illius est ANTONIVS [...]DAEVS, qui et ZAMARIEL et SADEEL adpell[...] In conscribenda ista vsus est lingua gallica; ex [...] ea conuersa fuit in sermonem non solum latin[...] interpretatio magni æstimatur; sed etiam anglicu[...] manicum; varietas tamen est versionum editi[...] Sæpe confessio hæc lucem adspexit, separatim [...] libris adnexa. ** Consequuta est auctoritatem [...] cam, quum ab omni reformatorum cœtu in Gall[...] atque in synodis confirmata: a regina Nauarræ, H[...]

* plura de libris symbolicis ecclesiæ anglicanæ suppedit[...] LINVS in *histoire van de vyf artikelen*, cap. VIII. p[...] cap. XVII. p. 320. sqq. NICHOLSIVS *defension. eccles[...]* BENTHEMIVS in *dem engelændischen kirchen vnd schu[...]* 8. p. 167. FRICKIVS *dissertat. de iustificatione cont[...]* p. 4. sq. KEMPIVS *biblioth. Anglorum theolog.* p. [...] CHEERVS *bibliothec. theolog. symbolic.* p. 282. sqq. ad[...] *der einleitung in die religionsstreitigkeiten ausser vns[...]* part. III. p. 109. differui.

** confessio hæc lingua gallica sæpissime prodiit et [...] cum bibliis, psalteriis, catechismis et agendis ec[...] item in BEZAE *histoire ecclesiastiqu. des eglises [...] me de France libr.* II. p. 173. sqq. Latine e[...] verbi diuini in Gallia, cum præfatione ad [...] interpretes, MDLXVI eodemque sermone rec[...]

lucem exierunt ac controuersia ad annum
producta est: *
, in quibus principem locum tenet: *glaubens-* *Io. Sigmunds*, *marggrafens zu Brandenburg.* onfessio hæc Francof. ad Viadr. MDCXIII. præter em, lucem vidit: *auf sonderbaren befehl vnd an- des durchl. hochgeb. fursten vnd herrn Io. Sigismunds zu Brandenburg anderweit gedruckte glaubensbe- r reformirten euangelischen kirchen in Deutschland*, DCXIV. 12. Confutarunt confessionem hanc: . HVTTERVS in *examine; oder grundlichen be- n bericht von der anderweit gedruckten glau- s*, Vitemb. MDCXIV. 12. et MATTH. HOE AB n *der erinnerung an alle rechte euangelische eifri- christen, so zu Berlin vnd in der chur vnd Marck. seind*, Lips. MDCXIV. 4.** Nec solum tamen separatim; sed etiam coniunctim cum aliis fessionibusque edita est. Spectant huc: *der burg reformationswerck*, quo libro continen- *gismunds bekantnis von iezigen vnter den euange- benden vnd in streit gezogenen puncten, vnd edict r chur Brandenburg kirchendiener, wie auch deren chreiben an die landschaft*, ac *der statthaltern hierin- chselte vnd von der landschaft vnd theologen aufge- riften*, Berolin. MDCXV. 4. item: *die drey confes- oder glaubensbekantnisse, welche in den churfurstl. urg. die religion betreffenden edictis zu beobachten, orden: Io. Sigismundi glaubensbekantnis: colloqui- cum* 1631. *thornische declaration* 1645. *auch die liche brandenburgische edicta selbst, nebst einer decla-* Colon. Brand. MDCXCV. 4. Sunt aliæ harum trium onum editiones; inter se tamen diuersæ, ita, vt omnibus eadem electorum brandenburgicorum, Sigismundi et Friderici Guilielmi, edicta, refor-

 matæ

'AFFII *libr. commentar. de actis scriptisque publicis ecclesiæ nbergic.* p. 56. et KOECHERVM *biblioth. theol. symbol.* p. 309. t quoque: HVTTERS *vnd* HOENS *zum theil freywillig: zum mit der gewalt der schrift ihnen abgenœthigte bekæntnis, daß der mirten anderweit gedruckte confession nicht iust sey*, MDCXV. 4.

...., was die reformir
Francof. MDCVIII. MD
rent, in lucem protul
lichen berichts, Heidel
continuatione examinis,
heidelbergischen theologe
cirten anhang ihres aus
et iterum MDCXIII. re
defensionis caussa scrip
nem examinis des ausfu
quam responsionem vir
tione examinis, das ih
heidelbergischen theologen
gehaltene bedenckliche sr
ten kænnen, Tubing.
est scriptum palatinoru
verklager der reformirt
wissentlich falsch anzu
zu verkehren pflegen; resi
der schlusrede; oder ab
schen genanten endlichen
Quo libro edito, palatin
taminis huius facere vel
heidelbergischen endlichen
den wurtembergischen theolo
ten schriften ...

artis in lucem exierunt ac controuersia ad annum MDCXVIII. producta est: *
marchicae, in quibus principem locum tenet: *glaubensbekantnis Io. Sigmunds, marggrafens zu Brandenburg.* Prodiit confessio haec Francof. ad Viadr. MDCXIII. praeter istam autem, lucem vidit: *auf sonderbaren befehl vnd anordnung des durchl. hochgeb. fursten vnd herrn Io. Sigismunds marggraf zu Brandenburg anderweit gedruckte glaubensbekantnis der reformirten euangelischen kirchen in Deutschland,* ibidem MDCXIV. 12. Confutarunt confessionem hanc: LEONARD. HVTTERVS in *examine; oder grundlichen bescheidentlichen bericht von der anderweit gedruckten glaubensbekantnis,* Vitemb. MDCXIV. 12. et MATTH. HOE AB HOENEGG in *der erinnerung an alle rechte euangelische eifrige lutherische christen, so zu Berlin vnd in der chur vnd Marck Brandenburg seind,* Lipf. MDCXIV. 4.** Nec solum tamen confessio haec separatim; sed etiam coniunctim cum aliis scriptis confessionibusque edita est. Spectant huc: *der chur Brandenburg reformationswerck,* quo libro continentur: *Io. Sigismunds bekantnis von iezigen vnter den euangelischen schwebenden vnd in streit gezogenen puncten, vnd edict an alle der chur Brandenburg kirchendiener, wie auch deren antwortschreiben an die landschaft,* ac *der statthaltern hierinnen gewechselte vnd von der landschaft vnd theologen aufgesezte schriften,* Berolin. MDCXV. 4. item: *die drey confessiones; oder glaubensbekantnisse, welche in den churfurstl. brandenburg. die religion betreffenden edictis zu beobachten, befohlen worden: Io. Sigismundi glaubensbekantnis: colloquium lipsiacum* 1631. *thornische declaration* 1645. *auch die churfurstliche brandenburgische edicta selbst, nebst einer declaration,* Colon. Brand. MDCXCV. 4. Sunt aliae harum trium confessionum editiones; inter se tamen diuersae, ita, vt non in omnibus eadem electorum brandenburgicorum, Ioannis Sigismundi et Friderici Guilielmi, edicta, reformatae

* vide PFAFFII *libr. commentar. de actis scriptisque publicis ecclesiae wirtembergic.* p. 56. et KOECHERVM *biblioth. theol. symbol.* p. 309.

** Prodiit quoque: HVTTERS *vnd* HOENS *zum theil freywillig: zum theil mit der gewalt der schrift ihnen abgenötbigte bekantnis, daß der reformirten anderweit gedruckte confession nicht iust sey,* MDCXV. 4.

aduerſus alia ſcripta, quæ pro religione reform
denburgica prodierant, in *caluiniſta aulico-politi*
Vitemb. MDCXIV. 8. Quod ſpeciatim ad *confeſſi*
runienſem adtinet, iſtam reformati in colloquio thi
auctoritate Vladislai IV. Poloniæ regis MDCXL
tuto, cum in finem exhibuerunt, vt coniunct
ſiaſtica pontificiorum, reformatorum ac lutheran
ret; quæ tamen reliquis in Belgio ac Gallia d
Dedit illa occaſionem GEORGIO CALIXTO, f
adnotationes et animaduerſiones in confeſſionem refor
Thorunii in colloquio anno MDCXLV. *oblatam*. quæ
gicam editionem MDCLIV. correctiores Guelpherb.
et vna cum eiusdem *conſideratione doctrinæ pontific*
ductum concilii tridentini, Helmſtad. MDCLIX. 4. pro

Iam memoratis confeſſionibus adiungere libe
tem, vti adpellatur, *tetrapolitanam*. Publica a
ac conſenſu quatuor ciuitatum illa Argentorati
lucem adſpexit cum latine, hoc titulo: *confeſſio*
chriſtiana imper. Carolo V. in comitiis aug. 1530.
tes ciuitatum Argentorati, Conſtantiæ, Memmingæ
nia exhibita, 4. tum germanice cum apologia cont
tationem, quæ iuſſu imperatoris a Fabro, Eccio ac
compoſita et in comitiis auguſtanis legatis qua
tum prælecta fuerat. Inſcriptio editionis huiu
cæ eſt: *bekantnus der vier frey und reichſtætt*,

fessio; siue declaratio sententiae pastorum, qui in foede-
gio remonstrantes vocantur, super praecipuis articulis
r christianae, Harderu. MDCXXII. 4. Exarata illa est a
E EPISCOPIO latine, quumque ab omnibus armi-
probata esset, decretum fuit, vt in lucem emitte-
A *Io. Vytenbogardo* in belgicam linguam ex latina
uersa est, haecque interpretatio primum prodiit
1. 8. post hanc autem editionem exiit latine.* Ex-
ersio gallica.** Impugnarunt eam quatuor sanctio-
trinae professores leidenses, POLYANDER, RIVE-
ALAEVS et THYSIVS atque ediderunt: *censuram*
onem; siue declarationem sententiae eorum, qui in
Belgio remonstrantes vocantur, super praecipuis arti-
religionis, Lugdun. Batau. MDCXXVI. 4. tan-
abfuit, vt arminiani hostibus suis cederent, vt
llendos omnes vires, quibus valebant, adhibe-
n in rem emiserunt: *apologiam pro confessione;*
tione sententiae eorum, qui in foederato Belgio vocan-
strantes, ceter. MDCXXIX. 4.*** cui quidem leiden-
ologi restiterunt in *specimine calumniarum atque hete-*
rum opinionum, ex remonstrantium apologia excerptarum,
. Batau. MDCXXX. 4. dederunt autem remonstran-
sponsionem ad libellum, cui titulus est: specimen ca-
rum, ceter. MDCXXXI. auctore EPISCOPIO,* quum-
IOANN. VYTENBOGARDVS contra leidenses theo-
disputasset eorumque *specimini calumniarum* oppo-
prodromum, MDCXXX. hi in certamine progressi sunt
vt se defenderent, ediderunt: *responsionem ad prodro-*
aduersus ipsorum specimen, a remonstrantibus emissum,
monstrantium calumniae et dogmata heterodoxa ad vlte-
cautionem lectori plenius exponuntur, Lugdun. Batau.
XXI. 4. Praeter leidenses doctores, alii confessionem
ianam impugnandam susceperunt. Sic NICOL. BO-
DECHE-

---

la quoque est in EPISCOPII *oper. tom.* II. *part.* 2. p. 69.
a est BRANDTII *historiae reformationis*, gallice versae et H.g
ait. MDCCXXVI. editae, *tomo* III.
em est in EPISCOPII *oper. dict. loc.* p. 95. conf. FREYTAGII
lect. de libris rarioribus p. 758.
s *oper. tom.* II, *part.* 2. p. 284.

tur, [illegible] Genev. MDLXXXI. 4. qui liber ex vari[illegible] [illegible] ratione compositus ac est, vt [illegible] sectio, quarum XIX. sunt, osten[illegible] dicta de certo sanctioris doctrinæ argumento in [illegible]nibus istis habeantur. Sumta ea sunt ex confessi[illegible] gustana, quatuor ciuitatum, basileensi, heluetica [illegible]xonica, virtembergensi, gallica, anglica, heluetic[illegible]re, belgica, bohemica. Præter alia, breuissima[illegible]tiones accesserunt. Auctores libri huius confi[illegible]runt tigurini et genuenses, ac postquam eius [illegible] Bezæ, Danæo ac Salnaro commissum est, vltimo [illegible]natus præcipue ad istum exarandum operam suam [illegible] Diuersus est a *corpore et syntagmate confessionum* [illegible]que denotando, priorem sententiam emendo, [illegible] multis aliis amplexus sum, *corpus et syntagma* e[illegible] editionem *harmoniæ*. Quando enim liber alter [illegible] cum altero, facile adparet, eos cum forma; tu[illegible] inter se differre.

§. V.

REFORMATIS adiungo arminianos; siue re[illegible]tes, qui quamuis de libris symbolicis n[illegible] re videantur; scripta tamen in lucem e[illegible] apud eos in magno honore habentur, qu[illegible] uerso eorum cœtu adprobata sunt, mom[illegible]

ctrinæ professores leidenses, POLYANDER, RIVE-
WALAEVS et THYSIVS atque ediderunt: *censuram*
essionem; siue declarationem sententiæ eorum, qui in
to Belgio remonstrantes vocantur, super præcipuis arti-
bristianæ religionis, Lugdun. Batau. MDCXXVI. 4. tan-
utem abfuit, vt arminiani hostibus suis cederent, vt
s repellendos omnes vires, quibus valebant, adhibe-
Quam in rem emiserunt: *apologiam pro confessione;*
claratione sententiæ eorum, qui in fœderato Belgio vocan-
monstrantes, ceter. MDCXXIX. 4.*** cui quidem leiden-
eologi restiterunt in *specimine calumniarum atque hete-*
rum opinionum, ex remonstrantium apologia excerptarum,
n. Batau. MDCXXX. 4. dederunt autem remonstran-
responsionem ad libellum, cui titulus est: specimen ca-
rum, ceter. MDCXXXI. auctore EPISCOPIO,* quum-
IOANN. VYTENBOGARDVS contra leidenses theo-
disputasset eorumque *specimini calumniarum* oppo-
prodromum, MDCXXX. hi in certamine progressi sunt
, vt se defenderent, ediderunt: *responsionem ad prodro-*
aduersus ipsorum specimen, a remonstrantibus emissum,
monstrantium calumniæ et dogmata heterodoxa ad vlte-
cautionem lectori plenius exponuntur, Lugdun. Batau.
XXI. 4. Præter leidenses doctores, alii confessionem

Bodecherus ineptiens: alter *Vedelius rhapsodus*, infer
habet.* Qui aduersus eos pugnarunt, ad istos
adiunxerunt: ISAACVS IVNIVS et IACOBVS TI
DIVS. Vtriusque scripta, postquam e vita abierat
blicum proposita sunt: illius *antapologia; siue an*
siones in XVI. *priora capita apologiæ remonstrantium*
MDCXL. 4. huius vero: *antapologia; siue examen*
futatio totius apologiæ remonstrantium, Harderuic. MD
quæ opus, satis plenum ac copiosum, contra rem
tium *apologiam* exhibet.**

Post *confessionem* eiusque *apologiam* apud arminia
tum auctoritatis habent ac quodam modo libris con
bolicis adnumeranda sunt: I.) *scripta aduersaria c*
hagiensis, habita anno MDCXI. *inter quosdam ecclesia*
de diuina prædestinatione et capitibus ei adnexis, qu
sermone belgico Hag. comit. MDCXII. lucem vidisse
ne ista edidit *Petr. Bertius*, Lugd. Batau. MDCXV. 4.
nentur illis celebres quinque articuli, quibus rem
tes de quibusdam fidei capitibus, de prædestination
cet, merito christi, libero arbitrio, gratia ac fide,
suam declararunt, istique vberius explicati, confi
defensi exhibentur: *** II.) *epistola eccles*
Belgio remonstrantes vocant, ad exterarum e

...atos doctores, pastores, theologos, qua sententiam suam de praedestinatione et annexis ei capitibus exponunt et enati aliquot ab hinc annis ob hac ipsa in ecclesiis belgicis ac in dies magis magisque gliscentis diffidii fontes caussasque aperiunt, Lugdun. Batau. MDCXVII. 4. Epistola hæc opposita est litteris, quas delegati classis valachrianæ ad eosdem doctores dederant atque ex iis exquisiuerant sententiam de quinque articulis remonstrantium; ne autem hi condemnarentur, antequam caussa eorum rite ac satis cognita esset, adductam epistolam eidem ad reformatos doctores: immo et ad quosuis, veritatis ac pacis ecclesiasticæ cupidos, exararunt. Scriptor eius est CASP. BARLAEVS: * III) *acta et scripta synodalia dordracena ministrorum remonstrantium in fœderato Belgio*, Harderuic. MDCXX. 4. quorum loco hoc ob partem eorum posteriorem mentionem facio. Hæc enim exhibet scripta dogmatica, quibus arminiani sententiam suam de quinque articulis proposuerunt, illustrarunt ac defenderunt: ** IV) *catechesis remonstrantium*, de qua exponam, quando scripta catechetica a me commemoranda sunt.

§. VI.

QVAMVIS sociniani a libris symbolicis, proprie sic dictis, alieni sint, in persuasionem adducti, eos conscientiæ libertatem infringere; sunt tamen scripta, quæ dogmata illorum complectuntur atque apud sectam hanc non mediocrem; nec a symbolica longe distantem auctoritatem habent. In numero eorum sunt:

Catechismus racouiensis, de quo copiose exposui, quum libros catecheticos enarraui:

Confessio fidei christianæ, edita nomine ecclesiarum, quæ in Polonia vnum deum et filium eius vnigenitum iesum christum et spiritum sanctum profitentur, a IONA SCHLICHTINGIO, quæ communis est sententia, scripta atque edita MDCXLII. 4. postea autem non solum versa, polonice MDCXLVI. 4. gallice MDCXLVI. 8. belgice MDCLII. 8. et germanice, interprete *Ierem. Felbingero*, MDCLIII. 8. ***

sed

KOECHERI *biblioth. theol. symbol.* p. 490.

CATTENBVRGHIVS *bibliothec. scriptor. remonstrant.* p. 1. et alii apud KOECHERVM *dicto loco* p. 232. 491.

* *vide die nachrichten von einer hallischen biblioth. vol.* V. p. 519.

autem titulum eius capere velit, sciat ille, confessio
blice in foro warsauiensi a carnifice igni tradita
Confutata et illa fuit a CHRISTIAN. GROSSIO i
cinianischen glaubens-bekæntnis derer gemeinen in Po
ches anfænglich Ionas Schlichting nach dem symbolo
in wahrheit aber wieder den apostolischen glauben
neulich Ier. Felbinger aus dem lateinischen ins deut
setzet, aus gottes wort geprufet, Colberg. MDCLV. 8.**
cem præterea exierunt: CHR. OSTORODI *bekæntn*
meinen in Polen, Racou. MDCXXV. 8. IO. PREVSSII
bekæntnis der algemeinen christlichen warheit zu
rettung aber seiner eigenen vnschuld an den tag
MDCLXII. 4. *christliches glaubensbekæntnis von ein*
tariis ans licht gegeben, MDCCXVI. 8. *

* *nachricht. von einer hællisch. biblioth. vol.* IV. p. 39.
** legantur: SANDIVS *biblioth. antitrinitarior.* p. 128.
MANNVS *schediasmat. de libris anonymor. et pseudony*
FABRICIVS *histor. bibliothec. part.* VI. p. 470. VOG
libror. rariorum p. 613. *die nachrichten von einer*
vol. IV. p. 13. 35. atque alii, laudati a KOECH
symbol. p. 905.
*** *nachrichten von einer hællischen biblioth. vol.* V. p. 5

ritatis illi tribuitur. Ad publicum vsum trans-
I: MARTIN. CRVSIVS, * DAVID CHY-
CHRISTIAN. DAVMIVS :***
... *confessio christianæ fidei*, quæ prodiit
MDCXXIX. deinde græce cum additamentis
MDCXXXIII. tum græce et latine, sine men-
DCXLV. 8. ac præterea græce et gallice. *
nem est a græcis ac in synodis constantino-
... concilioque hierosolymitano re-

... *confessio breuis*, opposita CYRILLI LV-
..., cuius paullo ante mentionem feci, Com-
... eorum, quæ in concilio hierosolymi-
... XXII. peracta sunt, atque exstat græce cum
... tione et adnotationibus: ***

...NIS CRITOPVLI *confessio catholicæ et apo-
... ecclesiæ*, quam in itinere, quum Helmstadii
com-

...ræc. p. 109. vna cum interpretatione turcica, com-
...mate, Berrhœæ prætore.
...ationi *de statu ecclesiarum hoc tempore in Græcia*, ceter. p 173.
...si, *theologi græci, dialogo de sancta trinitate* et eius-
dialogo de via salutis humanæ ac *oratione ad vnum*
...*marum deum*, MDCLXXVII. adde RENAVDOTII
...*um notitiam*, quam illius *homil. de sacramento* et-
..., p. 83.
...*monumens authentiques de la religion des Grecs*, p. 237.
...mentis etiam hæc inscriptio data est: *lettres anec-
... Lucaris*, Amstelod. MDCCXVIII.
...ssione hac eiusque auctore tradunt: ALLATIVS
...*clesiæ occidental. et oriental. perpetuo consensu*, cap. 11.
...TINGERVS *adpendic. dissertat.* VIII. *analect. histor.*
...72. SMITHVS *narrat. de vita, studiis, gestis et mar-
...ucaris*, quæ eiusdem *miscellaneis* adiecta est: AOHN-
...*ssertation. de Cyrillo Lucari eiusque pro re Græcorum
...taminibus*: FABRICIVS *biblioth. græc.* vol. X. p. 499.
... in *der abbildung der griechisch. kirche*, part. 2.
... alii, a KOECHERO *biblioth. theolog. symbol.* p. 60.

...*monumens authentiques de la religion des Grecs*, p. 367.

griechiſche kirche angenommen hat, MDCCXXVII. 4. * ac tribus linguis, græca, latina et germanica coniunctim cum *Caroli Gottlob. Hoffmanni*, cum eiusdem hiſtoria confeſſionis huius, Vratislau. MDCCLI. 8. Num ruſſico; an græco ſermone ab auctore ſuo conſcripta fuerit, non ſatis eſt exploratum. Diuiſa eſt in tres partes, quarum prima de fide ſecundum ſymbolum concilii nicæni ac conſtantinopolitani i. ſecunda de ſpe ex oratione dominica ac chriſti ſermone de variis ſummæ felicitatis generibus, ac tertia de amore erga deum et alios homines ad normam decalogi exponit. Methodum catecheticam, cuius quæſtiones ac reſponſiones propriæ ſunt, præ ſe habet. Apud Græcos, licet non omnes; pleroſque tamen, ſingulari prædita eſt auctoritate. Quum oppoſita fuerit CYRILLI LVCARIS *confeſſioni*, ad dogmata reformatorum adcommodatæ, nonnulli iudicarunt, et nimium ſtudium, Cyrillo huic reclamandi, et machinationes pontificiorum effeciſſe, vt quædam poſita eſſent, magis romanæ; quam græcæ, ſaltem antiquiori, doctrinæ conſentanea. ** Reliquæ Græcorum confeſſiones ſunt:

[redacted]

meinen nahmen die vereinigte Friesen vnd hoch-nnet werden, gelehret wird, quam IO. CENTZ; N MDCXXX. scripsisse traditur: *bekantnis des issen; oder confession des christlichen glaubens, ge-friedenshandlung, welche zu Dordrecht im iahr april vnter den taufgesinten, so flamingen genen-sehehen.** Quæ tres confessiones in conuentu DCXLIX. a cœtibus mennonitarum adprobatæ n editæ sunt sub inscriptione: *handlung der mischen vnd deutschen taufgesinten gemeinen, ge-lem* 1649. *im iunio, samt den dreyen confessio-approbiret vnd angenommen worden*, Flissing. Præter has, sunt duæ aliæ: altera: *das be-pt von Cöln genannt*, MDXCI. altera: *bekantnis n gott, vater, sohn vnd heiligen geist, vnd von dung des sohnes gottes*, anno MDCXXVI. exhibita IB. OVTERMANNO composita. Quinque hæ vno volumine iunctæ, in publicum prodie-criptione: *die algemeine bekantnissen der verei-ben, friesischen vnd hochdeutschen taufgesinten ge-*, ceter. belgice Amstelodam. MDCLXV. 8.** ima ceteroquin mennonitarum confessione ea am circa annum MDLXXXI. litteris mandauit RIES; postea autem *Petr. Ioannis* notis ac ræ locis illustrauit. Lucem adspexit illa bel-odam. MDCLXXXVI. MDCCXVI. 8. ac quamuis ud expers sit; præ aliis tamen mennoniticis is se commendauit. Inter *priuatas* confessio-est, quæ Hornæ MDCXVIII. MDCXX. 8. belgico diit. Germanice titulum præ se fert: *bekant-ens nach gotteswort, wie dasselbe von vielen iahren ietzund bey denen, welche man mennisten nennet, ehret vnd geliebet wird.* Omnium est amplis-tauit illam IO. MVLLERVS in *anabaptismo.*

 Ad

iuius, belgice scriptæ, interpretatio germanica exstat in III *hollandischen kirchen vnd schulenstaat part.* I. *cap.* 19. .4. latina in WEISMANNI *histor. eccles. nou. testam. tom.* Germanice quoque prodiit Amstel. MDCLXIV, MDCXCI. enſetur in KOECHERI *biblioth. theolog. symbol.* p. 467.

commoraretur, a quibusdam doctoribus roga
fuit. Græce ſcripta et a *Io. Horneio* cum lat
Helmſt. MDCLXI. 4. in lucem emiſſa eſt. A
ſtriam ac fidem doctiſſimis et harum rerum
probauit.* Habentur et aliæ Græcorum con
MELETII PEGAE, GEORGII C
ac præter has, quodam modo huc r
ſunt: *acta et ſcripta theologorum virtembergenſiu*
cha conſtantinopolitani, *D. Hieremiæ*, *quæ vtr*
MDLXXVI. *vsque ad annum* MDLXXXI. *de augu*
ſione inter ſe miſerunt, *græce et latine ab iisdem*
ta, Vitemb. MDLXXXIV. fol. de quibus tamen ſu
De ceteris ſcriptis, ex quibus eccleſiæ græcæ doc
genda eſt, iam taceo, eorumque notitiam ſuppe
ſeruo ad tractationem de libris catecheticis et

§. VIII.

FANATICI non benigne de libris ſymbol
ſolent ac putant, libertatem, qua quisque in ſ
clefiaſtica frui debeat, iis tolli; attamen ſuppet

mit den gemeinen nahmen die vereinigte Frieſen vnd hochteutſchen genennet werden, gelehret wird, quam IO. CENTZ; ue CENTSEN MDCXXX. ſcripſiſſe traditur: *bekantnis des Adrian Corneliſſen; oder confeſſion des chriſtlichen glaubens, gezogen aus der friedenshandlung, welche zu Dordrecht im iahr 1632 den 21. april vnter den taufgeſinten, ſo flamingen genennet werden, geſchehen.** Quæ tres confeſſiones in conuentu harlemenſi MDCXLIX. a cœtibus mennonitarum adprobatæ conjunctim editæ ſunt ſub inſcriptione: *handlung der vereinigten flamiſchen vnd deutſchen taufgeſinten gemeinen, geſchehen zu Harlem* 1649. *im iunio, ſamt den dreyen confeſſionen, ſo daſelbſt approbiret vnd angenommen worden,* Fliſſing. MDCLXVI. 8. Præter has, ſunt duæ aliæ: altera: *das bekantnis, concept von Cöln genannt,* MDXCI. altera: *bekantnis von dem einigen gott, vater, ſohn vnd heiligen geiſt, vnd von der menſchwerdung des ſohnes gottes,* anno MDCXXVI. exhibita atque a IACOB. OVTERMANNO compoſita. Quinque hæ confeſſiones, vno volumine iunctæ, in publicum prodierunt cum inſcriptione: *die algemeine bekantniſſen der vereinigten flamiſchen, frieſiſchen vnd hochdeutſchen taufgeſinten gemeinen gottes,* cet. belgice Amſtelodam. MDCLXV. 8.** Pro antiquiſſima ceteroquin mennonitarum confeſſione ea habetur, quam circa annum MDLXXXI. litteris mandauit IOANN. DE RIES; poſtea autem *Petr. Ioannis* notis ac ſcripturæ ſacræ locis illuſtrauit. Lucem adſpexit illa belgice Amſtelodam. MDCLXXXVI. MDCCXVI. 8. ac quamuis errorum haud expers ſit; præ aliis tamen mennoniticis confeſſionibus ſe commendauit. Inter *priuatas* confeſſiones celebris eſt, quæ Hornæ MDCXVIII. MDCXX. 8. belgico ſermone prodiit. Germanice titulum præ ſe fert: *bekantnis der glaubens nach gotteswort, wie daſſelbe von vielen iahren her vnd noch ietzund bey denen, welche man menniſten nennet, geglaubt, gelehret vnd geliebet wird.* Omnium eſt ampliſſima. Refutauit illam IO. MVLLERVS in *anabaptiſmo.*

 Ad

*Confeſſionis huius, belgice ſcriptæ, interpretatio germanica exſtat in ANTHEMII *holländiſchen kirchen vnd ſchulenſtaat part.* I. *cap.* 19. II. p. 844. latina in WEISMANNI *hiſtor. eccleſ. nou. teſtam. tom.* p. 602. Germanice quoque prodiit Amſtel. MDCLXIV. MDCXCI.

** hic recenſetur in KOECHERI *biblioth. theolog. ſymbol.* p. 467.

[illegible] alia atque inter haec ea, quae [illegible] [illegible] in Borussia [illegible] est. [illegible] primum [illegible] [illegible] MDCC[illegible]. ac libro: *der* [illegible] *Simons* adiecta; item [illegible] [illegible] *Borussia* [illegible], latinis et [illegible] MDCXCVI. [illegible] *der bekanten taufge[illegible]* [illegible] *erbauung der iugend, wie* [illegible] MDCC[illegible]. 8. GER[illegible] [illegible] *der taufgesinten* [illegible] *was solches in Altona* [illegible] quae continetur in [illegible] [illegible] *der evangelischen taufgesinten* [illegible] heraus. Rauch. MDCCL[illegible] Hae quoque [illegible] cum anabaptistis [illegible] [illegible], ita vt ipsi [illegible] [illegible] publicarum tribu[illegible] rumque testimoniis vtantur. Tria illorum nota sunt. [illegible]mum est franckenthalense, habitum MDLXXI. cuius [illegible] eodem anno et germanice, inscriptus: *das protocoll, d*[illegible]

quackerorum liber symbolicus est: *catechismus et fidei confessio, adprobata et confirmata communi consensu et consilio patriarcharum, prophetarum et apostolorum, christo ipso inter eos praesidente et prosequente.* Auctor huius libri est ROBERT. BARCLAIVS, qui quum cum anglice scripsisset, adductam interpretationem latinam dedit, Roterodam. MDCLXXVI. 8. praeterea autem iste prodiit belgice MDCLXXIV. ac germanice, Amstelod. MDCLXXIX. 12. Constat octo ac decem capitibus, quorum decem ac quatuor *catechismum:* quintum ac decimum *introductionem ad fidei confessionem:* sextum ac decimum *confessionem fidei*, tribus ac viginti articulis comprehensam: septimum ac decimum *breue alloquium ad ceteros omnes christianitatis professores*: octauum et decimum *examinationem quorumdam scripturae testimoniorum*, cet. exhibent:* II. *schwenckfeldianorum* confessiones, quae propria eorum dogmata nobis tradunt, itidem lucem adspexerunt, cuiusmodi sunt: *auf das wirtembergische, iungst im* 1558. *iahr durch den druck außgangene mandat in der religion, Caspar Schwenckfeldts entschuldigung, so viel ihne darinnen belanget. Mit bekantnis seiner lehre vnd glaubens*, cet. MDLVIII. 4. et *bekentnis vnd rechenschaft von den hauptpuncten des christlichen glaubens, welche vom author, kurtz fur seinem ende von neuem vbersehen, gemehret, corrigiret, vnd iezt wider gedruckt worden. Casp. Schwenckfeldt*, MDXCII. 4. quae confessio primum MDXLVII. exiit: eiusdem SCHWENCKFELDII *confession vnd erklærung vom erkæntnis christi vnd seiner gœttlichen herrlichkeit*, qui liber tribus partibus constat.** Exstant quo-

der grundlichen historie von den begebenheiten, streitigkeiten vnd trennungen, so vnter den taufgesinten; oder mennonisten vorgegangen p. 24. 109. 185. 276. SCHYN in *historia christianorum, qui in Belgio foederato inter protestantes mennonitae adpellantur* ac *historiae mennonitarum pleniore deductione*, ac BENTHEMIVS in *dem hollændischen kirchen vnd schulenstaat part.* 1. *cap.* 19. p. 822. sqq.

* librum hunc recensent: FABRICIVS *histor. biblioth. part.* VI. p. 464. REIMMANNVS *catalog. biblioth. theolog.* p. 435. LILIENTHALIVS in *der theolog. bibliotb. tom.* II. p. 398. KOECHERVS *bibliothec. theolog. symbolicae.* p. 527. sq.

** ipsa memorata SCHWENCKFELDII scripta non separatim tantum in lucem emissa; sed etiam in eiusdem *opera* translata sunt, quae quatuor tomis fol. constant.

quoque recentiores schwenckfeldianorum confessio
IV. *labadianorum* scriptum symbolicum est: *declarat*
schrift; oder eine nahere erklarung der reinen lehre und
gesunden glaubens Ioann. de Labadie, Petri Yvon, Petri du
non, Henric. Schluter. Petri Schluter, neben unterschie
vielen andern glaubigen, die gott der herr versamlet und mit
ander vereiniget hat, um nicht nur allein in lehre; son
auch in leben und wandel ware reformirte kirchen zu ma
Gesugt zu der offentlichen manmebro mercklich vermeh
protestation Ioannis de Labadie, Herford. MDCLXXI. 8.
tine sub inscriptione: *veritas sui vindex; seu solemnis*
declaratio, Io. de Labadie, Petri Yvon, Petri de Lignon,
rum, et suo et integrae ecclesiae, cui ministrant quamque
dum deum dirigunt, nomine, iam ante edita; nunc vero a
adserta, confirmata atque ab obiectionibus Hundii, Paulli
sectorum concionatorum, in Hollandia exsulum, plene suffi
terque vindicata, Herford. MDCLXXII. 8. Accesserunt
tractatus, quorum prior confutationem quackerism
doctrinam de scriptura: posterior sententiam de sab

Si quis confessiones *waldensium* scire velit, consulet illos sibi, vbi adeat auctores, qui rebus istorum narrandis operam dederunt: IO. PAVLLVM PERRINVM in *histoire des vaudois*, vbi duæ waldensium confessiones sunt: altera longior: altera breuior: * IO. LEGERVM in *historia waldensium*: ** BOYERVM in *abrege de histoire des vaudois*, qui quidem duas eorumdem confessiones exhibet; *** præter hos autem legendus est: IO. GOTTFR. EHWALTVS in *der alten und neuen lehre der bœhmischen und mæhrischen bruder*, Gedan. MDCCLVI. 8. cui variæ waldensium confessiones additæ sunt. *

Quæ ad nos peruenerunt *fratrum bohemorum* confessiones, earum decem numerantur; quæ tamen inter se multum distant ac diuersæ sunt. Exaratæ fuerunt lingua bohemica, polonica, latina, germanica. Aliæ sunt longiores: aliæ breuiores. Quædam adscribi debent germanis: nonnullæ additamentis ac mutatis monimentis. Reliquas dignitate sua antecedunt sequentes tres ac maxime memorabiles sunt:

Confessio fidei ac religionis baronum ac nobilium regni Bohemiæ, serenissimo ac inuictissimo Romanorum, Bohemiæ cet. *regi* ... *Austriæ sub anno domini* 1535. *oblata*. Prodiit illa primum lingua bohemica: deinde latine reddita sub memorata inscriptione, Vitemb. MDXXXVIII. et MDXLII. 4. cum præfatione *Lutheri* et *apologia veræ doctrinæ*, postea a me recensenda, ac MDLVIII. cura *Petri Paulli Vergerii*; ** præterea autem polonice ac germanice, quæ variæ editiones omnes ... sunt; rarissima autem habetur germanica, in lucem prolata Tigur. MDXXXII. 8. Refertur, fratres bohemos plurima illius exempla redemisse, quia putarint, mentem

 eorum

* ... I. *cap.* 12. et 13. p. 79. sq.

** ... *libr.* I. *cap.* 17. p. 234. edition. germanicæ varias waldensium confessiones cum lectoribus communicat.

*** Ibi *cap.* 2. p. 15. sqq. duæ confessiones habentur: vna antiquissima, quæ longiori apud PERRINVM adcurate respondet: altera nouissima, MDCLV. ab ecclesiis pedemontanis edita.

* ... sqq.

... quoque integra in *corpore et syntagmate confessionum fidei*, *part.* ... p. 141. sub titulo: *confessionis bohemicæ*, minus apto, quoniam, ... *bohemica* dicitur, a *confessione fratrum bohemorum* diuersa est: ... in LYDII *waldensium tom.* II. p. 344.

eum autem *Balthaſ. Lydius* adcuratiori ſtudio i
dit. * Hanc ſequuta eſt: *confeſſio fidei fratrum*
ſium, regi Vladislao ad Hungariam miſſa; ſiue vt
ſcribitur: *oratio excuſatoria atque ſatiſfactiua fra*
Vladislao ad Vngariam miſſa. Scripta eſt bohemic
ne MDIV. et poſtea translata in varia opera. *
confeſſionem fratrum, regi Vladislao ad Vngariam
anno MDVII. cum *excuſatione fratrum* *waldenſium*
binas litteras doctoris Auguſtini, datas ad regem,
titulo *apologiæ* auctior Norimberg. MDXI. prodiit
gua bohemica MDXVIII. recuſa eſt; *** item: *apolog*
doctrinæ eorum, qui vulgo adpellantur waldenſes;
di, oblatam Georgio marchioni brandenburgenſi, ex
co ſermone in latinum conuerſam, ipſorum fratrum
morum cura cum præfatione *Lutheri*, Vitemb. MD
editam: iterum cum additamentis ibidem MDX
MDXLII. 4. antea autem ſub inſcriptione: *rech*
des glaubens, der dienſt vnd cerimonien der bruder in
vnd Mehren, Tigur. MDXXXII. 8. publicæ luci expo
tamen inſciis atque inuitis bohemis. * Nec d
ſilentio prætereunda eſt: *confeſſio bohemica*, quæ p
nentiam ita vocatur. Exhibita eſt MDLXXV. Ma
no II. ab ordinibus euangelicis regni in comitiis
ſibus, et poſtea etiam Rudolpho II. Ex bohemico

[redacted]

ırunt. Varia ſcripta, quæ ad illorum ſym-
nt, in AENEAE SYLVII PICCOLOMINEI
um de concilio Baſileæ celebrato libris duobus
i. LYDII *waldenſibus*, *id eſt*, *conſeruatione veræ*
nſtrata ex confeſſionibus cum taboritarum, *ante*
s; tum bohemorum, *circa tempora reformationis*,
um prior tomus Roterodam. MDCXVI. poſterior
)CXVII. 8. prodiit, coniunctim exhibentur. *
:fuerunt, qui in confeſſionibus fratrum
varia notarent ac reprehenderent. Locum
cit IOANN. HEDERICVS ac vulgauit: *exami-*
ritum doctrinæ fratrum, *vt haberi volunt*, *in*
loraula, *vulgo picardorum; ſeu waldenſium; ſeu*
s, *quibus ab eccleſiis auguſtanæ confeſſionis publi-*
ue diſſentire eos, *demonſtratur*, Francof. ad
XX. 8. Contra ſcriptum hoc fratres *modera-*
em MDLXXXI. ediderunt; HEDERICVS autem
tationes confeſſionis valdenſicæ MDCII. Ipſa eius
t latino ſermone in germanicum a *Ioanne Lato*
n præfatione *Nicol. Selnecceri* et titulo: *grund-*
ng der hauptarticul der pickharder, Lipſ.
3. prodiit; meliorem autem atque adcuratio-
:tationem *Io. Gottl. Carpzouius* ad librum ſuum:
ſuchung der bœmiſch vnd mæhriſchen bruder,
ı ihrer gemeinen bis auf gegenwærtige zeiten,
ILII. 8. adiunxit. **

§. X.

opere continentur et huc ſpectant, ea KOECHERVS
theologiæ ſymbol. p. 98. ſqq. recenſet.

qui de confeſſionibus fratrum bohemorum ſcripſerunt,
locum habent: KOECHERVS in *dem hiſtoriſchen vor-*
den mancherley glaubensbekæntniſſen der bœhmiſchen bru-
commentationem præmiſit: *den drey letzten vnd vor-*
laubensbekæntniſſen der bœhmiſchen bruder et in *bibliotheca*
ymbolicæ p. 76. ſqq. ac CLEMENT in *bibliotheque cu-*
torique et critique, *tom.* IV. p. 456. ſqq. vbi confeſ-
earumque editiones diligenter recenſentur. Præter
tur: *præfatio ſeniorum et miniſtrorum eccleſiæ fratrum*,
trinam euangelii per Bohemiam, *Morauiam et Poloniam*
ſcripta d. 10. decembr. MDLXXII. et confeſſioni,
quæ

eum autem *Balthaſ. Lydius* adcuratiori ſtudio iſtam edidit. * Hanc ſequuta eſt: *confeſſio fidei fratrum waldenſium, regi Vladislao ad Hungariam miſſa;* ſiue vt etiam inſcribitur: *oratio excuſatoria atque ſatisfactiua fratrum, regi Vladislao ad Vngariam miſſa.* Scripta eſt bohemice et latine MDIV. et poſtea translata in varia opera. ** Addo: *confeſſionem fratrum, regi Vladislao ad Vngariam miſſam,* anno MDVII. cum *excuſatione fratrum waldenſium contra binas litteras doctoris Auguſtini, datas ad regem,* quæ ſub titulo *apologiæ* auctior Norimberg. MDXI. prodiit ac lingua bohemica MDXVIII. recuſa eſt; *** item: *apologiam veræ doctrinæ eorum, qui vulgo adpellantur waldenſes; vel picardi, oblatam Georgio marchioni brandenburgenſi,* ex bohemico ſermone in latinum conuerſam, ipſorum fratrum bohemorum cura cum præfatione *Lutheri*, Vitemb. MDXXXIII. editam: iterum cum additamentis ibidem MDXXXVIII. MDXLII. 4. antea autem ſub inſcriptione: *rechenſchaft des glaubens, der dienſt vnd cerimonien der bruder in Behmen vnd Mehren*, Tigur. MDXXXII. 8. publicæ luci expoſitam; tamen inſciis atque inuitis bohemis. * Nec denique

is confirmarunt. Varia scripta, quæ ad illorum sym-la pertinent, in AENEAE SYLVII PICCOLOMINEI *mmentariorum de concilio Basileæ celebrato libris duobus* : BALTHAS. LYDII *waldensibus, id est, conseruatione veræ siæ, demonstrata ex confessionibus cum taboritarum, ante C. fere annos; tum bohemorum, circa tempora reformationis, tis,* quorum prior tomus Roterodam. MDCXVI. posterior drac. MDCXVII. 8. prodiit, coniunctim exhibentur. *

Nec · defuerunt, qui in confessionibus fratrum hemorum varia notarent ac reprehenderent. Locum in illis fecit IOANN. HEDERICVS ac vulgauit: *exami-nem capitum doctrinæ fratrum, vt haberi volunt, in ia et Morauia, vulgo picardorum; seu waldensium; seu ienfium, quibus ab ecclesiis augustanæ confessionis publi-iuatimque dissentire eos, demonstratur,* Francof. ad MDLXXX. 8. Contra scriptum hoc fratres *modera-responsionem* MDLXXXI. ediderunt; HEDERICVS autem nit: *notationes confessionis valdensicæ* MDCII. Ipsa eius atio, ex latino sermone in germanicum a *Ioanne Læto* sa, cum præfatione *Nicol. Selnecceri* et titulo: *grund-erwegung der hauptarticul der pickbarder*, Lipf. XXXII. 8. prodiit; meliorem autem atque adcuratio-interpretationem *Io. Gottl. Carpzouius* ad librum suum: *unterfuchung der bæmisch vnd mæhrischen bruder, anbeginn ihrer gemeinen bis auf gegenwærtige zeiten,* MDCCXLII. 8. adiunxit. **

§. X.

---

* Vtroque opere continentur et huc spectant, ea KOECHERVS biblioth. theologiæ symbol. p. 98. sqq. recenset.

** Inter eos, qui de confessionibus fratrum bohemorum scripserunt, principem locum habent: KOECHERVS in *dem historischen vor-berichte von den mancherley glaubensbekæntnissen der bæhmischen bru-der*, quam commentationem præmisit: *den drey letzten vnd vor-nehmsten glaubensbekæntnissen der bæhmischen bruder* et in *bibliotheca theologiæ symbolicæ* p. 76. sqq. ac CLEMENT in *bibliotheque cu-rieuse, historique et critique, tom.* IV. p. 456. sqq. vbi confes-siones hæ earumque editiones diligenter recensentur. Præter hæc, legantur: *præfatio seniorum et ministrorum ecclesiæ fratrum, puram doctrinam euangelii per Bohemiam, Morauiam et Poloniam docentium*, scripta d. 10. decembr. MDLXXII. et confessioni,

quæ

§. X.

Ita ſcripta ſymbolica, quæ diuerſorum chriſtianorum propria ſunt, copioſe percenſui eorum differentia iuſtum ordinem ſequutus ſu: tequam tamen ab hoc librorum genere diſceda ad aliud progrediar, merito eos adhuc comn qui vtilem laudabilemque operam ad id contule bibliothecas ſymbolicas conſcriberent iisque ſcriptorum, huc ſpectantium, ſuppeditarent.

Referri huc debent duo libri, qui ſingular ſciam oſtendunt atque hiſtoriæ litterariæ ſanctior [illegible]arum amatoribus largiſſimum vſum præben [illegible] IAC. CVIL. FEVRLINI *bibliotheca ſymbolic* [illegible], cum duabus adpendicibus, quæ e [illegible] agendaque eccleſiarum noſtrarum; et ca[illegible] [illegible]tuntur, Gœtting. MDCCLII. 8. [illegible] KOECHERI *bibliotheca theolog* [illegible] *liturgicæ*, Guelpherb. M [illegible] accurata fideque digna ſcriptorun

ΣΥΝΟΨΙΣ.

monimenta catechetica, ...ribus sacri ordinis, gra...inis, §. I. *Tum a scriptoribus mediae aetatis composita et ad nos delata, §. II.*

...ATA, quorum cognitio ad salutem æternam con...endam necessaria est, tractandi catechetica ...ni tempore visitata fuit. Quod ad antiquiorem ... seruatore nostro, in lucem edito, adtinet, lit... monimenta ad nos delata sunt, quæ partim an...m catecheticam illustrant; partim de doctrinis ...gumentis catechismi exponunt. Vtriusque ge...nus scripta, quæ nunc sequuntur, in lucem ...unt.

...ristum sermones suos ad rudiorum captum adcom...e, constat. Ob docendi hunc modum refertur ille ...atechetas: quo præcipue spectat ADAM. LEBR. MVL... eruditus libellus: *grundliche nachricht von der cate...n des hochverdienten heilandes, iesu christi*, Ien. ...VI. 8. Antiquitati catecheticæ apostolorum æque ...rum christianorum lucem accendunt: IO. IOACH.

SCHMIDII *theses de catechisatione, ex veneranda tis doctoribus collectae*, Helmst. MDCCIV. TOB. PI liber de *catechumenis antiqua ecclesiae*, Vinar. MDCLX Auctoribus iam laudatis ii adiungendi sunt, qui industria de schola alexandrina catechetica exp paullo ante memoratus SCHMIDIVS *praefatione* RII librum *de catechesi*, et IO. GEORG. MI exercitatione de *schola alexandrina, sic dicta c origine, progressu ac praecipuis doctoribus.* *

Ex catecheticis veterum christianorum docto rumque graecorum scriptis ab interitu se vindica

CYRILLI *hierosolymitani catecheses* XVIII. *Q ad competentes;* siue ad eos, qui, quum adhuc ca ni fuissent, nunc salutaris aquae participes fieri Postquam in illis de peccato, baptismo ac praecipu nae christianae capitibus disseruit, symbolum eccl rosolymitanae fuse explicat. Praeter eas, eiusdem LI ad nos transmissae sunt: *catecheses mystagogic πρὸς τὰς νεοφωτίστους*, ad eos, qui recens sunt vbi maxime de baptismo ac sacra coena agit, ac, qu a baptizatis praestanda sint, tradit: **

---

* exstat in *symb. litterar. ad increment. scientiarum omn variis amice collatis, volum.* I. *part.* 3.

** nonnulli opinantur, catecheses, quae CYRILLI nomen

:II *Nazianzeni oratio εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα, baptisma*, vbi oſtendit, quanta ſit ſacramenti as ac præſtantia: quales ritus in eius adminiſibiti; in fine autem quædam chriſtianæ doctricenſet, ab iis credenda, qui per baptiſmum nt:

III *Nyſſeni λόγος κατηχητικὸς ὁ μέγας, ἐν τεσσαράκοντα διῃρημένος, oratio catechetica, magna, diuiſa in quadraginta capita*, qua inter le trinitate: de diuinitate chriſti: de attribule redemptione generis humani: de baptiſmo, ıodum ad eos adcommodat, quorum officium nenos erudire:

magni libri duo de baptiſmo, in quibus officauſſa præſtanda, tradit eaque illis commenmento hoc initiandi ſunt; aut vſu illius cœtui adiuncti fuerunt:

S CHRYSOSTOMI *homilia* XXI. *ad populum* quæ continet *catecheſin ad illuminandos*. Ad ctores ex latinorum numero adiungo AVGVSTIue merito adduco, quia illuſtre monimentum nobis reliquit: librum videlicet de *catechius*, eoque rationem præſcripſit, rudioribus hriſtianæ doctrinæ capita tradendi. Singulaatione recenſuit illum atque illuſtrauit IO RPZOVIVS.* Quodam modo huc etiam re-: eiusdem AVGVSTINI liber de *fide et ſymeuem* atque elegantem expoſitionem ſymboli apoſtolici

theologorum ordine ſe coniunxerunt: HVLSEMANn *calixtiniſchen gewiſſenswurm* p. 960. et DORSCHEVS *hten religionsſcrupel* p. 144. Sed quibus auctores hi argumenta refellerunt: NATALIS ALEXANDER *hiſtor.* I. IV. *cap* 6. *articul.* 12. p. 119. CAVEVS *hiſtor. litıor. eccleſiaſtic. part.* I. p 212. MILLESIVS *præfation. opera* atque alii: adde FABRICIVM *biblioth. græc. vol.* 5. DEYLINGIVM *obſeruat. miſcellan.* p. 124. Reforcheſes has diſplicere, mirum non eſt. Exhibent enim n teſtimonium de reali præſentia corporis et ſanguiin ſacra cœna.

in eiusdem *diſputationib. theologic.* p. 557.

attamen non penitus extincta sunt. Sane
qui necessitatem vtilitatemque doctrinæ
recte intelligendo, ad istam tradendam se cor
vt illi lux accenderetur, scripta componerent
ne, qualis æui illius erat propria, siue ad ch
uitatis; siue ad litterati orbis statum mentem
velimus. Produnt temporis sui barbariem
rantiam haud obscure. Sunt ista:

KERONIS *expositio orationis dominicæ*, cum
fidei, alemannico sermone scripta atque edita
Petro Lambecio: * deinde a *Io. Georgio Eccardo*
gor. Langemackio. *** Sola *expositio* habetur apu
terum * et adnotationibus illustrata apud *Dieteric*,

IONAE, aurelianensis episcopi, libri tres
ne laicali, quibus de variis fidei pariter ac vit
ponitur. In lucem eos produxit *Luc. Dacherii*

HRABANI MAVRI varia scripta, in quibu
argumenta doctrinæ atque institutionis catech
quippe eius de *sacris ordinibus*, *sacramentis diu*
mentis sacerdotalibus ac de *institutione clericorum*
hortatio ad plebem christianam: *

KERI *Labeonis* monimentum catecheticum, quod tinur explicationem orationis dominicæ: ſymbolum um hymnumque Zachariæ et Mariæ. Additum eiusdem *pſalterio dauidico, e latino in theotiſcam linguam verſo et paraphraſi illuſtrato:* **

NONIS *expoſitio catechetica* orationis dominicæ ac apoſtolici, inſtituta docendi modo, cuius quæſtio-eſponſiones ſunt propriæ, et cum eiusdem inter-ibus ſacræ ſcripturæ, Colon. MCCCCXCIV. edita; atem ſemel iterumque litterarum formis expreſſa:

ONIS DE SANCTO VICTORE *inſtitutiones in deca-is dominicæ* ac liber de *inſtitutione nouitiorum:* ***

LDENSIVM ſcripta catechetica, quæ ſunt: *explanationis dominicæ, ſymboli apoſtolici* ac *decalogi;* item *ur* atque alia: *

FERIS *paraphraſis vetuſta ſymboli apoſtolici*, ſermo-co ſcripta et primum a *Marco Zuerio Boxbornio:*

---

ar. ECCARDVS in *monumentis catecheticis theotiſcis*, quæ *monachi weiſſenburgenſis catecheſi theotiſcæ* adiecit, p. 74.

NGERMACHIVS *hiſtor. catechetic. part.* I. p. 304.

ICKIVM *præfation. ad Schilteri theſaur. antiquitatum teu-*

[illegible]* deinde a *Io. Georg. Eccardo* ** et *Grego*
[illegible] *** edita:

PETRI ABAELARDI *explicatio orationis domin*
[illegible] apostolici et *athanasiani:*

THOMAE *Aquinatis expositio orationis domini*
[illegible]:

FRANCISCI MAYRONII *explicatio de decem*
Paris. MDXXIX. et *commentarius in orationem do*
qui cum aliis eiusdem tractatibus, Basil. MCC
prodiit:

RICHARDI HAMPOLI *orationis dominicae exe*
[illegible] ac luculenta; item *symboli apostolici*
[illegible] catholicae enarratio ac *symboli Athanasi*
[illegible]*

IO. CHARLIERII DE GERSON liber de *pa*
[illegible], lectione dignus, quia exhibet p
[illegible], qui infantes erudire ac principalia
[illegible] religionis dogmata illis tradere debent: **

IO. HVSSI tractatus, quibus continetur inter

[redacted]

a diuina ac precationis formulam, a christo nobis interpretatus est: *

WESSELI, cuius cognomen GANSFORTII est, de *oratione*, loco hoc ideo memorandus, quia ionem orationis dominicæ exhibet. ** His quæ- monimenta addenda sunt, eaque: REGINALDI ns libri duo de *fide*, qui formam colloquii inter et filium præ se habent, Londin. MDCLXXXVIII. *** IEREMIAE *expositio orationis dominicæ* et *decem* rum, Hagen. MDXIV. * NICOL. DVNCKELSPV- er *de præceptis decalogi* et *expositio in orationem do-*, quæ scripta vna cum aliis Argentorat. MDXVI. Ad memoratos scriptores, qui ad latinorum pertinent, nonnulli græci adiunguntur: THEO- *Studites*, cuius ab interitu vindicata est *catechesis* cta CXXXIV. sermonibus breuibus atque edita ex versione *Io. Liuineii*, Antuerp. MDCII. 8. ac postea iterum descripta; ** quum autem illa non tam ici; quam moralis sit argumenti, dubium est, num s catecheticis iure adnumeretur; nec ne, *** ac EL CALECA, adducendus ob librum περὶ πίστεως τῶν ἀρχῶν τῆς καθολικῆς πίστεως, *de fide deque is catholicæ fidei*, ita compositum, vt pro catecheti- eri queat. * Auctor pro latinis quidem scripsit monachis ordinis prædicatorum adiunxit; gente græcus fuit.

FLACIVM *catalog. testium veritat.* p. 840.
in eius *operibus*, Grœning. MDCXIV. et Amstel. MDCXVII. 4. is.
WHARTONVM *adpendic. ad Cauei histor. litterar. scriptor. esiasticor.* p. 157.
RTONVS *dicto loco* p. 130.
bibliotb. patrum lugdun. tom. XIV. p. 831.
nf. FABRICII *bibliotb. græc. volum.* IX. p. 234. et *volum.* XII. 275.
nt græce et latine in COMBEFISII *bibliothec. græcor. patrum ctar. nouissim. part.* II. p. 182. latine *max. biblioth patr. lugdu- nf. tom.* XXVI. p. 345. adde FABRICIVM *dicto libr. volum.* X. 422.

Exponitur de scriptis catecheti
[illegible] atque auctorum; ante
vtrumque catechismum editi.
De Lutheri catechismo mi
maiori, §. II.
De libris, quos scribendi,
Lutheri catechismus occasio
materiam praebuit; quum
isti varii sunt generis atq

QVAMVIS media æ
suam ad scripta
rent; tantum tamen a
lutarem doctrinæ cæl
tenebris ignorantiæ, e
rent. Malo huic tolli
postquam sacra per Lu
uit, vt iam antea, qu
prodiret, varii libelli
congruentes; et ad ins
ponerentur a Luthero

Scripta catechetic

... auslegung des vater vnsers fur sich vnd hinter ...ia scripta itidem MDXX. in lucem emissa sunt.* Lutherum, alii, emendatis sacris addicti, docto... ...plina catechetica explicanda atque illustranda ...uerunt, antequam Lutheri catechismus lucem ...rodierunt enim: *eine schœne frag vnd antwort kindern, zu vnterweisen, gott zuerkennen, auch ihn ... ein vater, den iungen fast nuzlich. Aus D. ...lehre*, MDXXII. 4. sine mentione loci, et IVSTI IONAE *christlicher vnd kurtzer vnter-...gebung der sunde vnd seligkeit*, Norimb. 8. sine ...: *die hauptartickel, durch welche gemeine chri-...r verfuhret worden ist. Daneben auch grund vnd ...r gantzen rechten christlichen wesens*, cum præ-...*dai Amsdorfii*, Vitemberg. MDXXII. 4. VRB. ...*klærung der zwœlf artickel christlichen glaubens ...r puncten alles christlichen lebens*, Aug. Vin-...III. 8. BENED. GRETZINGERI *vnuberwind-...buchlein von hauptartickeln vnd furnehmlichen ...gœttlichen schrift aus dem alten vnd neuen testa-*...V. 8. qui libellus lingua Saxoniæ superioris ...oris sæpe litteris descriptus est: PHILIPPI ...HONIS *handbuchlein, wie man die kinder zu ... vnd lehre halten soll*, Vitemberg. MDXXIV. 8.** ...AGII *christliche lehre*, MDXXIV. 4. *eine trœstli-*

erat, atque experiretur, sacerdotes pariter, at
auditores in summa ignorantia doctrinæ chris
fari, singulari cupiditate, aliis viam ad saluta
gelii cognitionem monstrandi, incitatus, animu
pendium catecheticum conscribendum conti
inscitiæ depellendæ sufficeret. Opus, quo
rat, feliciter confecit ac duplicem catechismu
et *minorem*, in lucem emisit.

Vterque Lutheri catechismus eodem ann
primum exiit. Plerorumque sententia est, *mi*
se ianuar. *maiorem* autem octobr. dicti anni atq
post illum prodiisse; doctissimi autem viri sunt
rem catechismum ante *minorem* lucem vidisse.
probationis caussa argumenta adferunt virtute
babilem reddendi, prædita. Primum igitur de
maiori exponendum est. Iuris publici eum fecit L
inscriptione: *deutsch catechismus*, Vit. MDXXIX. 4. I
tionem aliæ sequutæ sunt, non solum eodem anno
cum adpendice de confessione; verum etiam MDX
MDXXXII. atque accessit longior præfatio; siue, vt
vermahnung Luthers an alle christen; sonderlich
pfarrherrn vnd prediger, daß sie sich taeglich in

wohl vben sollen. Recentiore ætate cum denuo litteris describendum curarunt: *Salom. Gottbold. Lehmannus* et *Dan. Henric. Arnoldus*, quorum ille librum hunc sub titulo: *Luthers grosser catechismus reuidiret vnd abgedruckt, nebst nachricht von Luthero vnd denen symbolischen glaubensbuchern vnd concilio tridentino*, MDCCXVII. hic autem cum inscriptione: *der grosse catechismus Lutheri mit grober schrift von neuem gedruckt: mit nœthigen anmerckungen vnd erklærungen*, Regiom. MDCCXXXIV. 8. in lucem emisit. E lingua germanica, qua Lutherus in isto concinnando vsus fuerat, in latinam conuersus est, et a *Io. Lonicero*, et a *Vincentio Obsopæo*. Illius interpretatio titulum habet: *Lutheri catechismus, latina donatus ciuitate*, Marpurg. MDXXIX. 8. * ...inus: *Lutheri theologi catechismus lectu dignissimus*, cum ...RENTII catechismo, itidem latine reddito, Hagen. MDXXIX. MDXXXVI. 8. Eodem sermone et ita inscriptus: *catechismus maior Martini Lutheri recognitus et auctus, vna cum præfatione noua ad ministros verbi*, Francof. MDXLIV. 8. lingua autem Saxoniæ inferioris, Magdeburg. MDXXXIV. 8. prodiit. Additamenta minoris catechismi: *der morgen vnd abendseegen: das tischgebet: die haustafel: das trau vnd taufbuchlein*, omissa sunt; nec docendi ratio ad quæstiones ac responsiones adcommodata est, quia Lutherus catechismum hunc non in rudiorum; sed prouectiorum gratiam scripsit. Attamen iste, a *Io. Spangenbergio* in formam interrogationum ac responsionum redactus ac titulo: *der grosse catechismus vnd kinderlehr D. Martin Luthers vor die iungen christen in fragstucke verfasset*, cum præfatione *Iusti Ionæ* MDXLII. 8. editus est.

Catechismus *minor*, postquam primam lucem adspexerat, plane singularem auctoritatem sibi conciliauit ac tot fructus, quot nullum aliud scriptum, ciuitati christianæ attulit. Editionum tanta est copia, vt numerus earum haud iniri queat. Versiones illius multiplices exstant. Translatus enim est: I.) *latine*, cuius interpretationis auctor num *Iustus Ionas* sit; an alius, res haud explorata est; II.) *græce* a *Ioachimo Camerario*, quæ versio nec auctoris

* ...inleitung von alten vnd neuen theol. sachen, 1745. p. 313.

Ioann. Claio, cuius *catechesis Martini Lutheri mino[r]* [germa]*nice, latine, græce et ebraice* sæpe litterarum fo[rmis ex]pressa est: anno MDLXXII. MDLXXXI. MDLXXXIV. MDXCIX. 8. quæ vltimo loco nominata editio, [p]... *Conrad. Neander* versionem ebraicam emendauera[t] [sym]bolum nicænum et athanasianum adiecerat, hoc titu[lo: *cate*]*chesis minor Lutheri quadrilinguis*, *M. Io. Claii* ... *gensis opera quidem ante hoc rabbinice conscripta*; ... *mum auctior et purior ex ipsis sacris fontibus ebr*... *radicibus in margine edita, retentis probatis versioni*[bus ger]*manica Lutheri, latina Io. Sauromanni et græca Mi*[c. Nean]*dri*, Vitemberg. lucem adspexit; *** præter Claiu[m] eamdem operam præstitit *Theod. Fabricius* ac Lu[theri ca]techismum itidem ebraice conuertit, quem *Mich.* ... cum græca interpretatione *Io. Volandi*, Vitemb. MD... in lucem protulit: * IV.) *syriace*, in quam ... *Suenus Ionæ*, natione suecus, catechismum conue[rtit at]que cum latina versione edidit. Recusus iste ess[e] ... MDCCVIII. refertur: V.) *arabice* studio *Io. Henri*[ci] ...*bergii* ductuque *Salom. Negri*, damasceni, Hal. M...

* vid. FABRICIVM *biblioth. græc. vol.* XIII. p. 521.

... cura, cuius paullo ante mentio facta est,
VIII.) *venedice*, quo sermone catechismus ali-
teris descriptus est: anno MDXCVII. MDCXCIII.
MDCCXXXIX. *** IX.) *russice*, qua lingua auctori-
Suecorum, Gustaui Adolphi, catechismus exiit
. postea autem *Nicol. Bergius* aliam versionem
a cum suecica MDCCI. dedit. Præter nunc re-
pretationes plures aliæ factæ atque ad publicum
latæ sunt: *danica*, *belgica*, *gallica*, *italica*, *hispa-
nica*, *polonica*, *bohemica*, *hungarica*, *islandica*, *lap-
rginica*, quas singulas vt distincte percenseam,
e esse, puto; id autem addo, quod Lutheri cate-
ninor variis linguis iisque coniunctis lucem vi-
idit eum *Henr. Oelschlegelius* tribus linguis, germa-
a et latina, Lips. MDCXXX. *Io. Claius* quatuor
emadmodum antea denotaui: *Hieron. Megiserus*
is, ebraica, græca, latina, germanica, italica, gal-
nica et suecica, cuius libelli titulus est: *der klei-
mus D. Martini Lutheri, in welchem die fünf haupt-
vahren christlichen religion kurtzlich sind begriffen:
nit der auslegung, in vnterschiedliche vnd in der
elt gebräuchlichste sprachen mit fleis transferiret vnd*
, Ger. MDCVII. 8.

catechismi, ita conscripti, vt Lutheri catechism
fundamento, nitantur et ad faciliorem illius vsum
modati sint. Duplicis isti sunt conditionis atqu
ritatis, ac diuidi possunt in *priuatos* ac *publicos* cate

Per *priuatos* catechismos intelligo eos, ad qu
ponendos auctores, propria voluntate incitati, s
lerunt, cuiusmodi sunt:

ERASMI SARCERII *catechismus per omnes qu
circumstantias, quae in iustam tractationem incidere
vsum praedicatorum diligenter et pie absolutus*, N
MDXXXVII. 8. Lips. MDXXXIX. MDXLI. MDL. MDLX
germanice, interprete *Bartholom. Wagnero*, Lips. MD

AMBROSII MOIBANI *catechismi christiani capit
nibus, qui in litteris honestis progressum aliquem
proponenda*, Vitemb. MDXXXIII. 8. quam editionem
que auctior, hac inscriptione: *catechismi capita dec
mum quibusdam thematis: deinde etiam colloquiis
illustrata: iuuentuti vratislauiensi proposita*, cum Me
nis praefatione, Vitemb. MDXXXVIII. 8. sequuta est:

ANDR. CORVINI *expositio decalogi, symboli apo
cramentorum et dominicae precationis, ad captum
breues dialogos redacta*, Vitemb. MDXXXVII. 8. e
MDXL. 8. Addita est: *breuis discendae theologiae rati*

...ii *catechismus*, isque germanicus et tam ...ibusdam tantum chartarum foliis constet ac ...iones complectatur. Quo anno is primam lu... rit, haud relatum legi.*** Auctiorem eum Bren... t nonnullis interrogationibus, quumque iste ... euia pro rudioribus instituendis adhiberetur, ... iomen *catechismi halensis* accepit. Ita locuple... me litterarum formis descriptus est, Vitemb. ... et 12. Francof. MDXCVI. Stuttgard. Tubingæ ... ocis ac temporibus: etiam lingua Saxoniæ in... gdeburg. MDXXXIX. 8. * Postea Brentius ex... latinam catechismi huius scripsit ac docendi ... r quæstiones ac responsiones sequutus est. Pri... *ssp. Greterus* iuris publici fecit cum inscriptio... *mus, pia et vtili explicatione illustratus, Io.Bren*... 'rancof. MDLI.4. post quam editionem plures ... :unt: Tubing. MDLI. MDLXX. MDXCIV. 8. ... MDLIII.MDLVIII. MDLXI. MDXCIV.8. Magdeburg. ... IDLXXIII. Francofurt. MDLVIII. Ex quo ... ec latina diuulgata fuerat, *Hartmannus Bayerus* ... ice vertit ac publicæ luci exposuit, hoc titulo: *nutzliche erklærung des ehrwurdigen herrn Io.* ... *den catechismum*, Francof. MDLII. Vitemberg. ... DLXVII. Interpretationes scripserunt: ...

WAGNERVS in *exegesi catechismi brentiani*: LVC. O DER, qui exarauit: *kurtze auslegung des brentianisch catechismi*, Tubing. MDCLXXX. 8. et IO. BISCHOFIVS in *catechetischen erklarung der sechs hauptstucke des bren catechismi*, Stuttgard. MDCCXLIX.* Peruenerunt q ad nos: *zwey christliche predigten vber D. Brentii ve ten catechismum durch die prediger in der graffschaf purg*, Tubing. MDCXIX. 8. præter hos autem sermone *auszug der catechetischen vnterweisung zur seligkeit, v brentzischen catechismum*, Stuttgard. MDCLXXXVI. 12. um enarrata luculenter monstrant, catechismum hun mediocrem laudem atque auctoritatem sibi conciliasse. defuerunt tamen, qui eum errorum vitiorumque insi rent.** Inter alia Brentius duplicem descensum christi feros statuit eumque explicat partim de doloribus in a christo susceptis; partim de sepulcro, in quo vi prorsus interiisse:***

PHILIPP. MELANCHTHONIS *catechesis puerilis*, quum in scholis suis tradidisset; quidam discipulorum scio auctore, eam in lucem protulit; postea autem ipsi

[redacted]

[redacted]

æ funt tabulæ, quibus tota inſtitutio huius cate-los ponitur, Francof. ad Viadr. MDLI. 8.

CHYTRAEI *catecheſis,* latine ſcripta, quæ præ mis ſe commendauit ac tantam exiſtimationem ſt, vt qui in ſcholis atque academiis alios eru- ſequerentur, inprimis antequam HVTTERI prodiret ac magiſtris præſcriberetur. Com- tot editiones, quas ſingulas recenſere, ſuperua- exiſtimo. Sufficiat, denotaſſe, Io. Aurifabrum, eptorem ac collegam, primum fuiſſe, qui ca- ; præter tamen auctoris ſcientiam, MDLV. ad am transferret. Aucta deinde eſt ab ipſo iam græce et germanice verſa. Idem confir- commentationes, quibus catechiſmus hic ue illuſtratus eſt, vti: DAVID. LOBECHII *atechetica,* MDCII. et CHRIST. BECMANNI *næ chriſtianæ, ad margaritam catecheticam Da- obſeruatus,* ceter. Lubec. MDCXI. 8. Quæ eo lla præcipue ex MELANCHTHONIS *locis com-* a ſunt:*

. TROCEDORFII *methodus doctrinæ cateche-* oſtquam ipſe ediderat, ea poſt obitum illius am formis impreſſa eſt ac prodiit Vitemberg. praefatione *Melanchthonis,* MDLXII. MDLXV. Lipſ. MDCVIII. Germanice eam vertit *Georg.* que addidit chriſtianum *roſarium.* Lucem ad- etatio hæc Ien. MDLXXVIII. MDXCVIII. 4.

NDI *hauptartickel chriſtlicher lehre,* MDLVIII. titulo: *methodus doctrinæ chriſtianæ, ſicut in burgenſi traditur,* cum Lutheri cathechiſmo coſ. MDLIX. 8. In lucem quoque emiſit: *epi- rpuſculum doctrinæ ſanctæ pro eccleſiis et ſcholis omezanienſi,* MDLXXV. et Lubec. MDCIV. 12.

HEMMINGII *catechiſmi quæſtiones,* Hafn. mb. MDLXIV. MDLXX. 8.**

LVC.

* echiſmo hoc differit SCHVTZIVS *comment. de vita* . I. §. 23. p. 101 ſqq.

** *ideam hiſtor. litterar. Danorum* p. 284. Auctor in diſſimulati caluiniſmi venit, cuius veſtigia etiam in ius adparent.

LVC. LOSSII *catechismus*, qui primum
postea autem ab auctore auctus ac sæpe ;
uersaque ratione, recusus fuit. Præter cat
enarratos, prodierunt alii *catechismi* iique: c
quem alii KANTZIVM adpellant, MDXLII. vl
de reali præsentia corporis et sanguinis chri
na proponitur:* CASP. LONERI, qui for
præ se habet, MDXLV.** MELCH. AMBAC
BASTIANI FROESCELII, MDLIX. THOM
MDXLVIII. qui, quum sacra Anglorum er
rint, non Caluinum; aut Zwinglium; j
sequutus est: TILEM. HESHVSII, MD
RVNGII, cuius *catechesis doctrinæ christianæ*,
raniæ consecrata, prodiit MDLXXXII. Bard.
phiswald. MDCXIX. atque a *Iacob. Crusio* in lil
giment vnd kirchenordnung von gott gestiftet, V
variorum errorum adcusata est, speciatim
libero arbitrio: de euangelio: de ordinatio
rium, atque aliorum. Adhibuerat enim Rü
uersione, euangelio ac quibusdam aliis capitil
nostræ docendi rationem, qua Melanchthon
ita vt adfirmaret, conuersionis caussas esse ver
spiritum sanctum et hominis voluntatem: e
concionem pœnitentiæ; nec abstineret se a lo

[redacted]

ir, *die lehrpuncte*, et dicta scripturæ sacræ, loco-
ogicorum ordine digesta et pro diuersis discipu-
echeticorum progressionibus in certas classes di-
nam lucem catechismus hic adspexit Goth.
8. II.) *altenburgensis*; siue *praxis catechetica*,
erische catechismusschule, MDCXLIII. 12. auspiciis
erici Guilielmi II. a MARTINO CASELIO scri-
torgauiensis, qui mandato principali a GEORG.
o conditus, primum Torgau. MDXCIV. prodiit:
pletatus et cum *Paulli Hofmanni* præfatione de
ndole, necessitate atque vsu catechismi ornatus
is descriptus est: IV.) *dresdensis*, exaratus a sa-
templi dresdensis, quod crucis nomen habet:
ab ordinibus theologorum lipsiensium et vi-
sium et in lucem emissus Dresd. MDCLXXXVIII. 12.
urtensis, cuius inscriptio est: *kurtze vnd einfal-
ung des kleinen catechismi D. Martin Luthers, durch
en vnd antworten gestellet*, MDCLIII. 12. VI.) *qued-*
, quem IO. HOEFERVS MDCXLII. nomine mini-
siastici exarauit: VII.) *dantiscanus* isque minor;
toratensis, *rauensbergensis*, qui sibi itidem ma-
em atque existimationem compararunt. Plures
s huius catechismi habentur, ex quibus tantum
[illegible]

vnd erbaulich zu treiben, studio IOACH. LVTKEI
scriptum ac post mortem eius cum præfatione
larii, Luneb. MDLVI. 12. editum: catechismum
cuius titulus est: *manuale catecheticum, das ist*
handbuchlein vor christliche catechismusschuler, q
primum prodiit; *ornabrugensem*, cuius auctor
MEYERVS est: *ratisbonensem*, a GEORG. SERI
ratum, MDCCV. 8. Reliquos catechismos publico
sem, erfurtensem, eslingensem, hanouiensem, linda
becensem, mecklenburgensem, martisburgensem, n
rigensem, vlmensem, vinariensem, virtembergensem
præterea. Catechismis his et ii adnumerari p
quamuis non publica auctoritate compositi sint
tamen dignitatem peruenerunt, vt in certis p
que vrbibus publicus eorum vsus decretus ac
fuerit. In censum hunc venit: MATTHIAE I
nes corpus doctrinæ, das ist, hauptstucke vnd summ
lehre vor die kinder in schulen vnd hæusern, fr
einfæltigste gestellet, vnd allenthalben auf den cate
theri gerichtet, Vesal. MDLXV. 8. quam primam
non solum plures aliæ, harumque nonnullæ
mutatæ, sequutæ sunt; sed translatus quoque
hic in varias linguas. Prodiit latine cura

§. IV.

d ordinem *secundum* eorum librorum cate-
quibus nomen *dogmaticorum* dedi. Com-
li explicationes, probationes atque illustra-
a, quae Lutherus in minori catechismo tra-
ad res; siue ad tractandi methodum animum
limus, eos inter se differre, haud difficulter
Alii praecipue verborum: alii ipsarum
interpretationes exhibent. In quibusdam
uina diligentius; quam in reliquis, adducun-
nullis per exempla historiasque dogmati-
ticis lux adfertur; in aliis minus. Fuerunt
i in eo maxime operam collocarent, vt in
chismo breuiter dicta; aut omissa copiosius
, de quo reliqui tam solliciti haud exstite
genera diuersitatis ac varietatis plura dan-
necesse est, vt certas classes horum libro-
iam, vbi istos distincte recensere velim.

mam classem refero scripta, quibus verba inpri-
ismi Lutheri sunt explanata, cuiusmodi interpre-
bentur: in IO. TETELBACHII *guldenem kleinod:*
echismo in frag vnd antwort gefasset vnd der lie-

daraus gezogene fragen richtig vnd gar leicht antwort
nen, Custrin. MDCLXXIX. 12. Lipf. MDCCIV. 12. in 10
HORBII *grundlichen wortuerstand des kleinen catechi*
theri, cum præfatione *Phil. Iac. Speneri*, Francof. a
MDCLXXXIII. MDCLXXXVI. MDCXCVIII. MDCCXX. 12.
MDCXC. * MICH. ZWEIFELII *anatomia catechetica*
gænzlichen zerlegung des kleinen catechismi Lutheri, N
MDCLXXXIX. 12. GOTTL. VNGERI *anatomia cate*
oder einfæltige catechismus zergliederung, Budiff. MDCCX
CHRIST. ALBERT. LOESECKENII *erklærten*
catechismo Lutheri, *worinnen die wærter kurz v*
dem sinn Lutheri erklæret, Zullich. MDCCXXXVII. 8.
iam edidit : *zergliederten catechismum*, MDCCX
MDCCXXXII. 8.

In *secunda* classe locum suum teneant libri, qui
solum verba; sed etiam ipsa dogmata catechismi
Lutheri explicantur, ac testimoniis scripturæ sacra
mantur. Inter illos dignitate atque vtilitate aliis p
NICOL. HVNNII *erklærung des catechismi*

IO. REINH. HEDINGERI *erklærter catechismus Lutheri, mit einigen nœthigen fragstucken vnd zeugnissen der heiligen schrift erweitert vnd erlautert*, Stuttg. MDCCI. 8.*

CHRIST. FEVSTELII *erklærter catechismus Lutheri*, MDCCXIII. 12. cui auctor addidit examen confessionis, baptismi ac proclamationis: etiam quæstiones, ad sacra dierum festorum spectantes:

SAM. CHRIST. TEVBERI *catechisations-methode*, Brunsuig. MDCCXVI. 8. quo scripto catechismus Lutheri per multas interrogationes ac quæstiones itidem illustratur.

NICOL. HAASII *grund des wahren christenthums vnd der ewigen seligkeit, durch kurtze vnd einfæltige catechismus fragen in die hertzen frommer christen wohlmeinend gelegt*, Lips. MDCCXXIV. 12.

HENR. CHRIST. WAGNERI *neuerœfnete catechismus-schule durch zergliederung vnd erklærung des kleinen catechismi Lutheri*, Weissenb. MDCCXXX. 8.

IO. GEORG. STARCKLOFFII *zergliederter gothaischer catechismus, in deutlichen fragen vnd kurtzen antworten, mit einem steten beweis aus gottes wort*, Goth. MDCCXXXIV. et MDCCXL. 8.

IO. PORSTII *deutliche fragen vnd antworten, worinnen der kleine catechismus Lutheri erlæutert wird*, Gœrl. MDCCXLI. 12.

IO. TOB. VOLCKMARI *catechetische vbung zur befestigung der iugend vnd erwachsenen, in der glaubens vnd lebenslehre heiliger schrift*, cum præfatione *Io. Frider. Burgii*, Vratislau. MDCCLIII. 12.

FRIDER. WAGNERI *kurzgefaste erklærung der im kleinen catechismo Lutheri enthaltenen gœttlichen wahrheiten, in frag vnd antwort schriftmæsig ausgefertiget*, nomine hamburgensis ministerii, Hamburg. MDCCLIII. 8. Præter hos, plures alii eamdem industriam ad minorem catechismum Lutheri, enarrandum atque illustrandum, adhibuerunt, ac de eo itidem bene meruerunt. Scripta, quæ nobis dederunt, litterarum ordine auctorum sequentia sunt: REINHARDI BAKII *catechesis Lutheri minor exposita*, Magdeb. MDCXXI. 8. IO. IAC. BREITHAVPTII *erklærung des catechismi Lutheri*, Francof.

* plura scripta catechetica edidit: vide PREGIZERI *Sueviam et Virtemberg. sacram*, p. 372.

LEON. IACOBI *paruus catechismus Lutheri, scho*
MDLII. 8. IO. KAVFFMANNI *Lutheri catechef*
illustrata, Lipſ. MDCXI. 8. IO. LANGEMACKII
catechismi, Gluckſt. MDCCVII. 8. IO. LASSI
tung zur ſeligkeit, *das iſt, erklærung des catec*
MDCLXXVIII. 12. PETRI PETERSENII *laye*
ſchriftmæſiger vnd catechetiſcher vortrag der ga
chen lehre mit bibliſchen ſpruchen bekræftiget,
des kleinen catechismi Lutheri, Flensb. MDCCXI. 1
RAMI *die vor gottes augen ſchœne iugend wie ſie*
liche erklærung des catechismi mit milch vnd
ernæhret wird, Chemnit. MDCCXXX. 8. SEBAST.
ordnung des heils, *nach den funf hauptſtucken d*
Lutheri, Lipſ. MDCCXLV. 8. CYRIAC. SPAN
funf hauptſtucke der chriſtlichen lehre ausgeleg
MDLXXII. 8. MDCII. 4. IO. GOTTL. STOLZII *wo*
techismus vbung, Lipſ. MDCCVII. 12. ELIA
ſchriftmæſige anweiſung zu dem eigentlichen verſt
chismi Lutheri, Vlm. MDCLXXX. 8. MICH. WI
chriſtliche hausſchule; *oder vnterricht vber catec*
Lipſ. atque aliis locis MDCCII. MDCCXIII.
MDCCXXIII. 12.

Tertia classis ...

XVI. 8. prodiit:

DIETERICI *inſtitutiones catecheticæ*, quæ quum
imam lucem adſpexiſſent, ſua elegantia ordinis
isque theologiæ catecheticæ ſtudioſis ita ſe com-
vt ſint ſæpe litteris deſcriptæ, Lipſ. MDCXIV.
Gieſ. MDCXXIII. 12. Ien. MDCXXXV. 12. atque
emporibusque: in ſcholis atque academiis ex-
e adnotationibus illuſtratæ. Auctor opus ſuum
reddiderat; quia autem morte impeditus, ad-
lucem haud emittere poterat, filius iſta diuul-
it, Vlm. MDCXL. quam editionem plures aliæ
nt: Lubec. MDCLII. 12. Wismar. anno
rimberg. MDCLIX. Stralſ. MDCLXI. 12. Ien.
. Lipſ. MDCLXXVII. 8. MDLXXXIX. 12. MDCCXV. 8.
. inprimis *Chriſtian. Chemnitii* notis inſtructæ,
LXXVII. MDCLXXXV. MDCXCVII. MDCCXXII.
Mœn. MDCCXLII. 8. Prodierunt etiam: FRIDEM.
I *adnotationes vberiores ad inſtitutiones catече-
ci*, cum præfatione *Io. Franc. Buddei*, qua de ori-
auctoritate catechismi differit, Ien. MDCCVII. 4.
æ, vt lectione omnino dignæ ſint. Attamen et
inſtitutionibus his vel explanandis; vel defen-
crata, adiungenda ſunt, eaque: IO. MAVRI-

[illegible] sed ea
[illegible]

[illegible]
[illegible] *m* [illegible]
[illegible]
[illegible]. Hinc [illegible]
[illegible] que ad illustr[illegible]
[illegible] nominum de
[illegible] periculi[illegible].
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible], G[illegible]
[illegible] contemnendum

[illegible]
[illegible] non solum
[illegible], explicat [illegible]
[illegible] sed etiam
[illegible] interpretatur:

[illegible]
[illegible] in
[illegible]

IO. SIGISM. KVNTHII *abhandlung der gœttlichen wahrheiten, welche in dem kleinen catechismo Lutheri enthalten sind*, Vratislau. MDCCXLIII. 8.

PHIL. IACOB. SPENERI *einfæltige erklærung der christlichen lehre nach der ordnung des kleinen catechismi des theuren mannes gottes Lutheri*, quod compendium primam lucem adſpexit Francof. MDCLXXVII. 12. poſt hanc autem editionem plures aliæ prodierunt. Per ſingulares atque eximias virtutes ſuas inter ordinis huius libros principatum tenet eumdemque apud omnes, qui rem ex veritate; non ex adfectionibus, æſtimant, et in poſterum tuebitur. Spenerus cuncta fidei capita plene, adcurate ac perſpicue explicat: grauiter diligenterque ex ſacro codice comprobat et ad ſanctimoniæ exercitationem refert; ita vt qui iam in ſanctioribus litteris aliquid profecerint, illi materiam inueniant, ſcientiam ſuam augendi: *

IO. GANGOLPH. GVIL. FORSTMANNI *lutheriſches christenthum, das iſt, erklærung des kleinen catechismi Lutheri*, Soeſt. MDCCXXXII. 8. **

FRIDER. OPFERGELTII *ſchriftmæſige diſpoſitio des kleinen catechismi vnd der haustafel des theuren mannes gottes Lutheri*, Magdeburg. MDCCXXXVI. 8. ***

IO. IACOB. RAMBACHII *erbauliche betrachtungen vber den catechismum Lutheri*, Francof. MDCCXXXVI. 4. *

HENRIC. ANDR. WALTHERI *erlæuterter catechismus Lutheri, darinnen alle worte deſſelben deutlich erklæret vnd die wahrheiten ſelbſt ſorgfæltig auseinander geſetzet: grundlich bewieſen: auch zu pflichten vnd troſt angewendet werden*, Franc. MDCCXLVI. MDCCLI. 12. cum præfatione *Io. Phil. Freſenii.*

* MAYERVS, qui poſtea contra Spenerum acriter diſputauit, catechismum hunc *incomparabile opus* adpellat, *muſ. miniſtr. eccleſ. part.* II. *cap.* 3. p. 335. Eum in flammis incendii cuiusdam conſeruatum fuiſſe, relatum legimus. Quid ipſe Spenerus de euentu hoc, ſupra naturæ leges poſito, iudicauerit, ex eius *conſil. et iudic. theolog. latin. part.* III. p. 679. patet.

** *auserleſene theolog. biblioth. volum.* VIII. p. 1011.

*** *ibidem* p. 1308.

* *heſſiſch. hebopfer, vol.* II. p. 291.

AMBROS. WIETHEII *anweisung für dieienige, wel-* *zarten iugend den kleinen catechismum Lutheri bey-* *stellen*, Erlang. MDCCXVIII. Noremb. MDCCXXIV. 12. MDCCX- quod, vt et reliqua eius scripta catechetica atque *schriftkern; oder biblisches practicale*, ibidem MDC- MDCCXXXIV. 8. merito in pretio laudeque sunt, q- ctor eximia scientia peritiaque rerum, ad institution- diorum necessariarum, praeditus fuit:

FRANC. GEBHARDI *betrachtungen über die christli-* *re, welche in dem kleinen catechismo Lutheri gef-* Gryphisw. MDCCXXXV. 4.*

ERDM. RVDOLPH. FISCHERI *richtige anweisun-* *rechten gebrauche des kleinen catechismi herrn D. Mar-* *thers*, Coburg. MDCCXXXVII. 8.**

IO. GOTTFR. HIRSCHII *erklärter catechismus L-* Dresd. MDCCXLVIII. 12.

SIEG. IAC. BAVMGARTENII *erklärung des klei-* *techismi D. Lutheri*, Hal. MDCCXLIX. 8.***

CHRIST. GOTTFR. VNGIBAVERI *catechetische th-* cum praefatione *Io. Christ. Hebenstreitii*, Lips. MDCCXL-

CIƆIƆCC. 8. præter quam interpretationem, alia
ae ibidem prodiit:

HENRIC. DE BOGATZKY *christliche haus-
lehre oder kleine catechismus Lutheri erklaeret:
lenwung gerettet: zur erbauung aller hausgenos-
ten und in frag und antwort wiederholt wird,*
v. 8.

quarta classis. Ad istam pertinent scriptores,
mos, ex solis scripturæ sacræ dictis composi-
int; aut ad Lutheri catechismum minorem
ta opuscula adtulerunt. Quam, catecheticam
radendi, rationem non plane adprehendam
Rudiorum enim ingenia, quæ, cognitione
funt, faciliori negotio adsequuntur, qualia
nis dei contineantur, vbi ista antea proposita
ata funt. Quæ classis huius funt, varia scripta
Exstant enim:

L. PETERSENII *spruchcatechismus, aus dem
utheri in fragen vorgestellet, die mit den yomit-
uchen der heiligen schrift beantwortet worden,*
DCLXXXV. MDCLXXXIX. MDCCXVI. 12. Exiit
lucem epitome catechismi huius, sub titulo:
*uszug aus dessen grossen spruchcatechismo, neben
istlichen glaubensbekaentnis*, Ploen. MDCXCI. 12.
methodum, qua vsus est, eo nomine com-
a, vbi illa adhibeatur, catechismus nulli cor-
iut mutationis periculo sit obnoxius, præterea
confusio possit euitari; at vero ratio hæc nul-
iti esse videtur: *

*techismus, das ist, der kleine catechismus Luthe-
rucben der heiligen schrift erlaeutert*, Brunsu.
. 12. Hafn. MDCXCV. qui libellus nomen qui-
oris sui haud præfert; constat autem, eum esse
. BOTSACCVM:

*spruchcatechismus, darinn 139. auserlesene spru-
schrift nach ordnung des catechismi verfasset,
durch*

* in THOMASII *freymuthigen gedancken* 1689. p. 835.

Hamburg. MDCXC. 12. **

GODOF. ERNEST. MVLLERI *biblischer chismus*, Arnstad. MDCCXIX. 8.

CHRISTOPH. GEORG. MEYERI *spruchcatec* MDCCXIX. 8. cum præfatione, qua libri ca dictis historiisque scripturæ sacræ compositi, tur. Quemadmodum iam enarrati catechism testimoniis diuinis instructi sunt; ita contra pl habentur, qui solas explicationes sine vlla p codice sacro sumta, complectuntur.

Accedo ad *quintam* classem atque in istam cheticos adscribo, quorum auctores præcipue vt catechismum illustrarent. Duo sunt eo Alii, vt præceptis catecheticis lucem accendere sacra æque ac profana adtulerunt, videlicet: I HAGELGANSIVS in *der catechetischen bibel*, *a weg zur seligkeit nach der ordnung des catechi durch frag vnd antwort*, *in lauter biblischen ges deutlichste gezeiget*, cum *Io. Henric. Maii* Francof. MDCCXI. 8. IO. CHRISTOPH. S RVS, cuius prodiit: *biblischer spruch vnd chismus; oder erklærung des kleinen catechismi* cum lexico catechetico, quo secundum litte

dit: *catechiſmum in hiſtoriis*, *das iſt*, *allerhand wahrhaftige exempel vnd denckwurdige catechiſmushiſtorien*, Gœrl. MDCCVIII. 8. Iſenac. MDCCXXI. Alii eam, catechiſmum illuſtrandi, rationem tenuerunt, vt teſtimonia humana aduocarent. Pro horum varietate et iſti varii ſunt. Nonnulli recte exiſtimarunt, minori catechiſmo Lutheri præcipue ex eiusdem catechiſmo maiori atque aliis ſcriptis catecheticis lucem adferendam eſſe. Optime enim Lutherus catechiſmum ſuum interpretari potuit. Spectat huc: CHRIST. MATTH. SEIDELII *kleiner catechiſmus Lutheri, ſonderlich aus dem groſſen erkleret: mit ſpruchen heiliger ſchrift befeſtiget: mit exempeln erlautert*, Stendal. MDCCXIII. MDCCXVII. MDCCXXIII. MDCCXXIX. 12. Alii catechiſmum ſententiis patrum ſacri ordinis atque aliorum ornarunt, vt monſtrarent, catecheticam doctrinam noſtram ea præ ſe habere teſtimonia, quæ iſtam, licet non probent; attamen confirment. Refero huc: ANDR. MVSCVLI *catechiſmum, glaube, lehre vnd bekantnis der heiligen alten lehrer vnd martyrern von den apoſteln an bis auf 400. iahr ohngefehr, ietziger zeit allenthalben vnd in allen puncten mit vnſerm catechiſmo vnd reinen lehre des euangelii einſtimmig vnd ganz einhellig*, qui auctior iterum prodiit ac poſtea Erford. MDLX. MDXCII. 8. verſio autem eius latina ſub titulo: *catecheſis ſanctorum patrum ac doctorum catholicæ et orthodoxæ eccleſiæ*, Francof. MDLVI. 8. GVIL. ALARDI *chriſtianum*, Lipſ. MDCXXXII. 8. cuius vltimus liber dicta patrum de ſingulis catechiſmi noſtri capitibus exhibet:* HENR. HOMELII *catechiſmum Lutheri minorem, vna cum perſpicuis et dilucidis ſcholiis, ex ſacris bibliis, Georgii, principis anhaltini, ac Lutheri tomis atque ſcriptis vere aureis; nec non et chriſtianæ orthodoxæque concordiæ libro collectis*, Vitemb. MDLXXXIV. 8. et CHR. GOTTFR. VNGIBAVERI *catechetiſche theologie, das iſt, grundlichen vnterricht von der gottesgelahrheit, auf catechetiſche art vorzutragen*, Lipſ. MDCCXLIX. 8. cuius ſcripti ideo mentionem addo, quia teſtimonia auguſtanæ confeſſionis ac Lutheri catechiſmi maioris continet.

In

* *ſamlung von alten vnd neuen theol. ſachen*, 1719. p. 538. et ALARDI *decas claror. Alard.* p. 20.

In *sexta* classe colloco interpretes singul catechismi. *Decalogo* explicando operam de CENT. SCHMVCKIVS *disputationibus ad de* MDCXIV. 4. THEOD. THVMMIVS in *decalo tutes et vitia: ex verbo dei et pia antiquit item et varia consilia practica proponun* MDCXXVI. MDCXXXVI. 4. CASP. FINCKI' stant: *disputationes in decalogum*, Gies. MI CONRAD. DANNHAVERVS in *collegio dec* diligenter atque adcurate composito: primu deinde accessionibus locupletato cura *B* MDCLXIX. 4. in lucem emisso: GOTTFR. BADENIVS libello, cuius inscriptio est: *G gesetz*, Hamburg. MDCCXI. 8. IOACH. WEI in *der catechetischen erklærung des gœttlichen* dan. MDCCXLII. 8. FT. IAC. TROSCHELI *trachtungen, daß alle gebote gottes lauter wol fassen*, Hal. MDCCXLV. 4. Qui *symbolum a* rarunt, eos antea percensui, quum de lib exposuerim. De *oratione dominica* multi quide sunt; plerique autem homileticam tractandi r buerunt. Sufficiat, quosdam tantum eorum li moraſſe: GEORG. SCHIELERI *heiliges vater mæſiger betrachtung vnd vbung des wahren gottes*

[redacted]

dogmatice propoſita; præcipue autem iudaiſmo op- helmſt. MDCCX. MART. CHLADENII diſputatio *orationis dominicæ vindicato*, Vitemb. MDCCXXIV. SCHMIDTII *hiſtoriſche merckwurdigkeiten vber das* fer, Altenb. MDCCV. 8. Scripta de *baptiſmo* ac ſupra in capite de libris theologiæ dogmaticæ oraui, quibus nonnulla de ſacris epulis, rite ibi omiſſa atque ob formam ſuam catecheticam hunc reſeruata, iam addo, nempe: THOM. DII *vnterricht vor dieienige, ſo zur beicht vnd des herren geben wollen*, Magdeb. MDXCI. 4. IO. RI *vnterricht vom heiligen abendmal*, Lipſ. MDCCVIII. 12. HECT. GOTTFR. MASII *vnterricht tung heiliger communicanten*, Hafn. MDCCVI. 8. IOACH. HAHNII *der in der lehre vom wurdi- geſchickten gebrauch des beichtſtuls vnd heiligen grundlich vnterrichtete catechet vnd wohl infor- municant*, Dreſd. MDCCXIII. et cum additamen- CCXIX. AMBROS. WIRTHII *handbuchlein fur die der zur wurdigen communion*, Norimb. MDCCXXI. XVIII. 12. CHRIST. VNGNADII *examen conſcientiæ icum; oder nothwendige gewiſſensprufung von allen, tiſch des herrn geben wollen, durch den gantzen ca- m ausgefuhret*, Gardeleg. MDCCXXIX. 12. BERN. I. MARPERGERI *ſamlung der læmmer in ihres guten rme*, Norimb. MDCCXIV. 8. quod opuſculum id- egium poſtea recuſum eſt: MARTIN GRVLICHII *te augen im artickel vom heiligen abendmal*, Chemn. XXI. 8. CHR. TIMOTH. SEIDELII *anweiſung rdigen gebrauch des heiligen abendmals*, Helmſt. LIII. MDCCXLVII.

ima claſſis comprehendat ſcripta catechetica, qui- chiſmus emblematibus ornatus eſt, eum in finem, nata præceptaque ope illorum facilius a memoria ntur. Sic prodierunt: *emblematiſcher catechiſmus: iſt vnd ſinnreiche gedancken vber die hauptſtucke ier lehre, nach ihrer in dem kleinen catechiſmo be- n abtheilung vnd auslegung Lutheri*, Norimberg. XXIII. 12. PAVLLI VERMEHRII *bibliſcher bilder*

vnd

kehren vnd wider die kriegspressuren trœsten kænn
MDCXXXVII. 12. 10. HENR. WIEGLEBII *g*
catechismi Lutheri, cum præfatione *Aug. Herm*
ckii, Hal. MDCXCVII. MDCCII. 12. *anleitung*
des christenthums nach den funf hauptstucken des
Torgau. MDCCXXXII. 8.

§. V.

SEQVITVR ordo *tertius* scriptorum catec
eorumque dogmaticorum, qui studia sua ad
runt, vt analyses ac tabulas catechismi elabo
que ostenderent, quo modo diuersa eius dogm
se cohæreant; ita autem operam laudabilem fu
quia adcuratus rerum ordo cum in docendo
discendo multum adiumenti habet. Spectant

CHRISTOPH. BARBAROSSAE *analysis c*
cum præfatione theologorum rostochiensium,
MDXCV. fol. Goslar. MDCXI. 4. præter quam, e
sitiones catecheticas ad ductum Lutheri, Brentii
aliorum theologorum MDCXVIII. 4. edidit:*

MELCH. GERLACHII *analytica catechismi pa*
ri, Vitemb. MDCIV. 8. **.

plicatus, Magdeb. MDCXXI. MDCLII. 8. Vitemb.
XX.

E. BACMEISTERI *sciagraphia; seu analysis cate-*
in tabulis, Rost. MDCLXVII. fol.

LIPP. IAC. SPENERI *tabulae catecheticae*, *quibus*
capita catechismi minoris magni nostri Lutheri et sub-
ula oeconomica, *in certa pensa distributa*, *adiectis*
steriis festalibus simplici methodo tractantur, quae
unt Francof. ad Moen. MDCLXXXIII. fol. cum ac-
bus MDCLXXXVII. MDCXCI. 8. germanice, inter-
Georg. Pritio, MDCCXIII. et in formam hymno-
iorum redactae studio *Io. Frider. Starckii* sub titu-
rs gottgeheiligte singschule, MDCCXXXIII. 8. Dignae
s, cultores doctrinae catecheticae, familiares sibi
s.

FRIDER. MODELII *catechetische erlaeuterungsta-*
r den kleinen catechismum Lutheri vnd die daruber
fragen Gesenii, Guelpherb. MDCCXLI. 12.

ID. GVIL. DEMRAHTII *kurtzer begrif der ordnung*
ls, *nach anleitung des catechismi Lutheri*, *zum cate-*
hen gebrauch in tabellen, cuius libelli tertia eaque
r editio Hal. MDCCLII. 8. lucem adspexit. Praeterea
tuntur: IO. SPANGENBERGII et OLEARII *tabulae ca-*
icae; quales autem istae sint, ignoro. Id potius addo,
CHRISTOPH. MEVRERVM *tabulis synopticis com-*
hutteriani, Helmstad. MDCCV. 4. editis, *isagogen in*
giam catecheticam praemisisse eaque singulorum cate-
i minoris capitum analysin breuioremque explicatio-
, laudatis quibusdam auctoribus, exhibuisse. Subiici
nt catechismi, vti vocantur, *harmonici*, quorum varii
orari solent: PETRI SCHOENBERGERI *harmonicus*
hismus practicus, germanice Francof. MDCXXVII.
XXX. 8. quo minor Lutheri catechismus, ex cantioni-
eius sacris: pericopis euangelicis atque epistolicis
riaque de cruciatibus seruatoris nostri illustratus. con-
ar: TILEM. HESHVSII *psalmocatechesis*, MDXCIV. IO.
NDRI *Lutheri catechismus biblicus; seu harmonia ca-*
mi cum scriptura sacra, suecice; germanice autem in
, PFEIFFERI libello, cuius titulus est: *bauerglaube.*

Iuris

ri complectuntur; quædam autem et eu
exarata fuerunt, vt disquisitioni publicæ t
Auctores eorum quum laborem hunc suscep
catechetica vna cum aliis bene meruerunt.
illorum sunt:

DAV. RVNGIVS, cuius exstant: *disputat* *collegiis*, *ceu classibus comprehensa*, quorum p *chesin perspicue declarat*, disputationibus XVII *symboli apostolici genuinam sententiam breuiter e* tationibus XIV. et tertium *errores caluinian* disputationibus VIII. Vitemb. MDCVIII. harum dissertationum octo et decem etiam V in lucem exierunt:

IO. FOERSTERVS, qui reliquit: *thesaur* *cum; siue decades duasdeuiginti problemat* *θεωρητικῶν, partim πρακτικῶν, ex quinque cat* *rana partibus, distinctis disputationum exercit* *atque ventilatas*, Vitemb. MDCXIV. quæ de antea singulatim prodiissent ab anno MDXC. logo: quinque de symbolo apostolico: tres dominica: quatuor de baptismo: ac tres de cœnæ, postea inscriptione, a me adducta, orna

GEORG. RITTERVS, cuius studio lucen

christlichen lehre des catechismi nicht allein fruc[...] nehmen; sondern auch in den ietziger zeit im [...] nen religions articuln wider allerhand verfuhrun[...] tesWort mit gutem bestændigen grund der wahrhe[...] verwahren, befestigen vnd vertheidigen kænne, Franc[...] MDCXI. Gies. MDCXII. 12. Luneburg. MDCX[...] latine cum inscriptione: *catechetica; seu christ[...] na erotemata, e variis seculi huius controuersiis [...] capita catecheseos minoris, quam vocant, ad[...]* Suinf. MDCVI. 12. Gies. MDCXXIV. 12. *

Catechismus dantiscanus; siue *catechismu[...]* MDCXLVIII. cuius ideo mentionem facio, qui [...] est, vt vera dogmata vna cum falsis, contra i[...] exhibeat. Impugnare istum, CAROL. VON [...] in libro, cuius titulus est: *catholische sc[...]* MDCXLIX. adnisus est; ministri autem verbi d[...] nenses ei restiterunt, in lucem emittendo: *[...] vertheidigung des danziger catechismi, so von den [...] predigern des orts hiebevor ausgegeben vnd in ei[...] baren schrift von p. Carl. von Kreuzen angefochte[...]* Gedan. MDLI. 8.

MICHAEL. BAVMANNI *euangelischer [...] allerhand nothwendigen fragen vnd beantwortun[...]*

BRANDVS monitrauit cum in *der rettung de*
chismi D. Luthers vnd bericht auf vnd wide
zu Graitz boshaftige, tuckische verbæserung, ve
verstumlung desselbigen, Tubing. MDLXXXVII
dem fernern bericht von weiterer verfalschun
catechismi D. Luthers, ibidem MDLXXXVI:
scriptis addatur eiusdem: *ausklopfung des von*
iesuiten, zusammengeflickten lutherischen b
ibid. MDLXXXVIII. Quum catechismus hic i
describeretur Bregæ, vt titulus habet; a
Oliuæ MDCLXXXIV. SAM. SCHELGVIGIVS
opposuit ei: *catechismusreinigung*, Gedan. M
Francof. MDCCXIII. 8. et *die allerreineste ca*
gung, Gedan. MDCLXXXVI. 4. Francof. MI
postquam eiusdem catechismi plures editiones
Prag. MDCLXXXVIII. Vienn. MDCXCVIII. T
nec romanæ curiæ addicti negligebant, falla
rum voluntates captare, obuiam iis iuit: N
SIVS in *dem kleinen catechismo Lutheri, aus*
schriften erklart, MDCCIII. post editionem
chismi huius, quæ inscripta: *curieuser christcat*
chismus, aus den buchern D. Mart. Lutheri
æsterlicher zeit des iahrs 1722. *den herrn h*
auferstehung von ihrem irrglauben neu aufgel

der abfertigung des so genanten curioesen christcatholischen catechismi, Ien. MDCCXXIV. 12.*

Ad locum hunc referendus etiam est catechismus, qui *catechismus cryptocaluinianus vitembergensis* adpellatur. Exiit ille cum titulo: *catechesis, continens explanationem simplicem et breuem decalogi, symboli apostolici, orationis dominicae, doctrinae de poenitentia et de sacramentis, contexta ex corpore doctrinae, quod amplectuntur ac tuentur ecclesiae regionum saxonicarum et misnicarum, quae sunt subiectae ditioni electoris Saxoniae, edita in academia vitembergensi et adcommodata ad vsum scholarum puerilium*, Vitemb. MDLXXI. 8. atque iterum litterarum formis expressus est non solum eodem anno Vitembergae et Lipsiae; sed etiam cum verbis, in titulo adiectis: *et iam denuo recognita, addita consignatione, in quibus partibus scriptorum D. Philippi exstent loca, hactenus ab aliquibus impugnata*, Vitemberg. MDLXXII. 8. ** Idem prodiit germanice, ita inscriptus: *kurtze vnd noethige fragen vnd antwort, so neben dem catechismo des ehrw. herrn D. Mart. Lutheri fur kleine kinder vnd schlechte einfaltige leute moegen gebraucht werden, welche andere lange auslegungen nicht fassen; noch behalten koennen*, Vitemb. MDLXXI. 8. Scripsit illum non CASP. PEVCERVS, quemadmodum nonnulli arbitrantur; sed CHRISTOPH. PEZELIVS, omnesque theologi, qui eo tempore Vitembergae sanctiores litteras publice docebant, istum adprobarunt ac praefationem praemiserunt, nominatim: *Fridericus Widebramus*, *Henric Moellerus*, *Caspar Cruciger* iunior, vna cum iam dicto *Pezelio*. Perspicua doctrinae caluinianae vestigia in eo conspicienda se praebent: de vnione videlicet personali duarum naturarum in christo: de officio eius mediatorio atque adscensione in caelum: inprimis de

 sacra

* eiusmodi catechismum Lutheri pontificii etiam ediderunt sub titulo: *christlicher catechismus D. Martini Lutheri, aus seinen buchern zusammen gezogen*, MDCCXLIV. 12. de quo legantur: *die neuen beytraege von alten vnd neuen theol. sachen*, 1752. p. 508. Spectat et huc: THEODOR. MORETI *catechismus Lutheri ex verbis Lutheri, catholice loquentibus*, MDCLXVI. adde ASCIANI; siue ZIMMERMANNI *montes pietatis* p. 436. 443. sq.

** conf. FEVERLINI *biblioth. symbol.* p. 203.

HESHVSII, COELESTINI et KIRCHNER
vor dem neuen vnreinen vnd sacramentirischen c
cher zu Wittenberg: brunsuicensium *bedenc*
neuen wittenbergischen catechismo gestellet, der
stenheit zur warnung ausgegangen: guelpherby
dencken vom catechismo etlicher wittenbergische
gensium *bedencken; oder censura von dem neu*
gischen catechismo: mansfeldensium *bericht*
von dem wittenbergischen catechismo. Omnia
MDLXXI. publicæ luci exposita sunt. Ab a
vt catechismus defenderetur, itidem libelli
dierunt, vtpote: *bericht eines gottsfurchtigen*
lehrten vnd wohlverdienten lehrers der christl
von dem wittenbergischen catechismo; item *auss*
ni vnd doctoren, professoren der theologischen fa
tenberg, an alle fromme christen von wegen der
verleumdung wider den neulicher zeit zu Witt
gangenen catechismum atque alii; non defu
inter nostrates, qui eos adcurate feliciterque
Plura de scriptis, quæ huc spectant, dic
libri theologiæ polemicæ a me enarrandi sun

---

* consitlantur de catechismo hoc: ...

[redacted]

a CHRISTOPH. IRENAEVS in catechiſmo quodam
acii de peccato originali ita propoſuiſſet, vt
robaret, aduerſus iſtum in lucem exierunt: ANDR.
ii *rettung des heiligen catechiſmi, wider den ſchwarm*
s *manichaer vnd ſubſtantiiſten*, cum *Io. Wigandi*
e, Ien. MDLXXII. 4. et ienenſium theologorum
ng vnd erinnerung vom flickwerck M. Irenai, wie
nimt, wider gotteswort vnd den catechiſmum Lutheri
nichaer ſchwermerey beſchœniget, daß die erbſunde
ſen, MDLXXII. Referri etiam huc poteſt: IAC.
IE *warnung vor der caluiniſchen neuen erklarung*
hiſmi, Tubing MDLXXXVIII. 4. quod ſcriptum
m eſt interpretationi catechiſmi virtembergenſis,
a Caluini ſectatore ita exaratæ, vt falſa reforma-
gmata inſperſa eſſent. *
go *tertiam* claſſem huiusmodi ſcriptorum, eorum
quibus de lutheranorum, non Lutheri, libris cate-
dimicatum eſt. ADOLPH. HELDIVS et IO.
VS ediderunt: *kinderlehre nach dem catechiſmo Lu-*
DCXXXIV. 12. contra quem catechiſmum quum
AVEMANNVS iuris publici faceret: *ſchriftmæſ-*
cken, auctores illius *ehrenrettung*, ſcripſerunt.
oſt annis ad iam dicti HAVEMANNI opuſculum,
lus eſt: *grundfragen vber die vornehmſten glau-*
ckel nach ordnung des catechiſmi Lutheri zu erbau-
einfaltigen: zu vnterweiſung der erwachſenen iugend
rzogthumer Bremen vnd Verden kurtzlich vnd klar-
ſetzet, Stad. MDCLVII. 12. impugnandum IACOB.
NNVS ſe contulit; cui tamen HAVEMANNVS,
caluiniſmi et ſyncretiſmi adcuſatus fuerat, ad
ſionem libro inſcripto: *ärgerliche zanckereyen in*
chen, MDCLX. ſe oppoſuit. Inprimis de IVSTI
catechiſmo multa diſputata ſunt. Ille ſub titu-
catechiſmusſchule, das iſt, kurtzer vnterricht, wie
iſmuslehre bey der iugend vnd den einfaltigen zu
primam lucem adſpexit Luneb. MDCXXXI. 12.
ris nomine, ac Argentorati cum *Io. Schmidii* præ-
Hh 4 fatione

---

e nachrichten, 1717. p. 409.

sammen gezogen sind, Luneb. MDCXXXV. 8. (
Iusti Gesenii kurtze catechismus fragen vber den
Lutheri, quæ quæstiones sæpenumero edi
Casp. Caluærio et *Io. Eberh. Bussmanno* locu
additamentis. Magnam existimationem cat
sibi conciliauit, præsertim in terris luneburg
noueranis et brunsuicensibus; nec immerit
enim virtutibus, quæ libellos catecheticos o
Ac quamuis nonnulli eum in suspicionem prau
narum deducere voluerint, maxime quum d
regionibus bremensibus ac verdensibus ad n
instituenda, edictum publicaretur, ac catec
quæstionibus nonnullis auctus, hunc in finer
diret; non defuerunt tamen, qui pro tuenda
te pugnarent. In certamine hoc scriptorum
cem exiit; sed non est, quod ista loco hoc
Pleraque constant quibusdam tantum char
Pauca habent multum momenti: immo non
scripta, vt haud obscure prodant, auctores
ruptis adfectibus suis nimium indulsisse. *

[redacted]

§. VIII.

DMODVM duo genera ſcriptorum, quæ ad ca-
lutheranum pertinent, adhuc expoſui: alte-
iaticum: alterum polemicum; ita reſtat, vt
oque adiiciam idque *hiſtoricum.* Verſantur in
n manibus varii libri ac commentarii, quibus
techetica continetur, ea ratione deſcripta, vt
tim ad catechismum; vel ſpeciatim ad eum,
herus dedit, ſpectent.

criptis hiſtoricis iisque vniuerſis principem locum
GREGORII LANGEMACKII *hiſtoria catechetica;*
mlete nachrichten zu einer catechetiſchen hiſtorie,
rtibus, quarum prima exiit Stalſund. MDCCXXIX.
MDCCXXXIII. et tertia, poſt auctoris obitum,
8. Opus eſt, quod multam diligentiam oſtendit;
iudicium; quum autem auctor, morte impeditus,
 finem perducere potuerit, in hiſtoria catechetica
re ea tantum perſequitur, quæ ad catechismos no-
leſiæ pertinent. Ad idem argumentum enarran-
e operam adhibui in *der einleitung in die catecheti-
rie, alterer, mittlerer vnd neuerer zeiten,* ibique no-
ſuppeditaui ſcriptorum catecheticorum, quæ non
a lutheranis; ſed etiam a pontificiis, reformatis, ar-
is, ſocinianis, fanaticis, græcis ac iudæis edita ſunt;
en modo, vt breuitati ſtuduerim.* CHRISTIAN.
R. WILISCHIVS emiſit *diſſertationem, hiſtoriam cate-
m breuiter delineantem,* Altenburg. MDCCXVIII.**
rtas partes hiſtoriæ huius ſingulari ſtudio deſcri-
t. cuius generis ſunt: CHRIST. HENR. ZEIBICHII
*iſche catechismus hiſtorie:**** CAROL. CHR. HIR-
nurnbergiſche catechismus hiſtorie, Norimberg.
II. 8. GEORG. HENRIC. GOETZII *miracula catechismi
i; oder ſonderbare denckwurdigkeiten des catechismi
i*, Lubec. MDCCXVII. 8. CHR. IVNCKERI *vnſchatzba-*

 rer

uctio hæc præmiſſa eſt BVDDEI *catechetiſchen theologie.*
a eſt eiusdem *iubil. altenburgenſ.*
præ ſe habet, veluti copioſam præfationem, *catechismus vina-
ſis,* MDCCXXVII. 8. editus.

r catechismusruhm der chur vnd furstlichsæchsischen lan
enac. MDCCX.* ,

§. IX.

NTEQVAM finem narrandi faciam, quales libri cat
eos a theologis nostris profecti sint, neque inutile
ie a loco hoc plane alienum esse, puto, si et ii a m
ngantur, qui præcepta de institutione catechetic
munis vsus fecerunt ac dedita opera monstrarun
modo rudiores in præcipuis religionis christiana
tibus sint erudiendi. Venerunt in eruditorum con
tum:

CHRIST. KORTHOLTI *aufmunterung zur catechism
ung*, Kilon. MDCLXIX. 12. IO. IOACH. ZENTGRAVII *tra
atus historico-theologicus de catechisatione ex ebr.* v, 12. sq
, 1. sqq. Argentorat. MDCCI. 4. quo octo dissertation
mprehensæ sunt: de religionis christianæ catechesi: d
usdem capitibus: de eius necessitate: de sufficientia c
chetica: de simplicitate catechetica: de informatione c
chetica: de catechesi Paulli apostolica eiusque capitibus
catechumenis: CHRIST. MATTH. SEIDELII *vnterwe
ig zum rechten catechisiren*, Berolin. MDCCXI. 12. Sten
)CCXIV. 12. IO. GVIL. BAIERI *aphorismi de institutio
techetica* ad præfationes catechismorum Lutheri, Ie

ationibus de quouis catechismi capite: LEONH.
I *institutiones theologiae catecheticae ad genuinam, s verbum dei tradendi, methodum comparatae*, Al-
CCXXVII. 4. Priore parte auctor hiſtoriam cate-
breuiter enarrat; poſteriore autem, quae didactica
r, de catechetis: de catechumenis: de methodo ca-
i ac catechiſationibus diſſerit.* Conſilia SPENERI
us inſtituendis, quae in libris eius diſperſe data
lecta habentur in libello, inſcripto: PHIL. IACOB.
s *gedancken von der catechismus information aus des s ſchriften vnd ſonderlich deſſen theologiſchen beden- brieflichen antworten zuſammen geſucht vnd geſpraechs- etragen von einem freund der catechetiſchen vbungen*,
CCXV. 8.

❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋

CAPITIS QVARTI

DE

TIS THEOLOGIAE CATECHETICAE

SECTIO III.

DE

TIS CATECHETICIS PONTIFICIORVM.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

merantur pontificiorum , Lutheri tempore ſcri- ortem eius vsque ad cate- omanum prodierunt §. II. *Deinde exponitur de ipſo catechismo romano* §. III. *Deque ſcriptis catecheticis, poſt catechismum romanum editis* §. IV.

romani pontificis adſectatores vidiſſent, quan- adiumentum Lutheri catechismus ad propa- igionis noſtrae dogmata adtulerit, atque vtilita- ſſitatemque catecheſeos intellexiſſent, exemplo ati, itidem ad ſtudia catechetica ſe admouere coepe-

iter. *ſupplem.* tom. IX. p. 237. *auserleſene theolog. bibliothec.* . II. p. 998.

vbi non solum symbolum apostolicum, decalogi dominica, quibus tribus partibus ætate ista apud catechismus absoluebatur; sed etiam salutatio plicantur: **

IOANNIS, episcopi misenensis, *christliche le terricht des rechten glaubens vnd gottseligen leben* MDXLI. 4. qui liber interpretationem symbol atque orationis dominicæ complectitur auctor cat, se non omnia religionis nostræ dogmata pl bare, inprimis quando de meritis bonorum ope noxarum venia loquitur: ***

ANONYMI *christianæ institutionis enchiridion prouinciali coloniensi editum, quo vetus romana et* *ligio adseritur: noua reiicitur*, Venet. MDXLIII. præter tria catecheseos capita de symbolo apost tione dominica ac decalogo, tractatio inuenitur de cramentis: de modo precandi: de indole, different legis. Memoratur quoque IOD. CLICHTOVEI c

§. II.

A tempore, quo Lutherus vitam finierat, catechismum romanum, in primam lucem em ter pontificios non defuerunt, qui in libris c

[redacted]

dis ſtudia collocarent atque id agerent, vt
ı cœptum, pcrpolirent ac laudem, cum luthe-
ımnem, meritorum de catecheſi haberent;
præſtiterunt, ea non ipſi ciuitati chriſtianæ;
ıi romano ſalutaria fuerunt. In cenſum hunc

ROPPERVS, cuius exſtat: *inſtitutio catholica, elementa pietatis ſuccincta breuitate complectens*, Colon. MDL. MDLIV. 8. Antuerp. MDLVI. 8.

. CANISIVS, qui duplicem catechiſmum, *maio- inorem*, reliquit. Vterque ſingularem laudem onemque apud curiæ romanæ addictos habet, eam- lem fere cum catechiſmo romano, quam in rem nes tamque variæ verſiones teſtantur. Illius; ris, ſcribendi prouinciam iuſſu Ferdinandi I. in- ſcepit,* dictusque imperator, poſtquam vna cum ıiola eum adprobauerat, voluit, vt in lucem emit- Primum igitur prodiit ſub inſcriptione: *ſumma t inſtitutionis chriſtianæ*, MDLIV. ſine auctoris no- neque editionem plures aliæ ſubſequutæ ſunt, ıLXVI. cum præfatione *Caniſii* ad ſenatum popu- ılonienſem, atque adpendice de *hominis lapſu et iuſti- :cundum ſententiam et doctrinam concilii tridentini*: MDLVII. MDLX. MDLXVI. MDLXXIV. MDXCII. Pariſ. Venet. MDLXXIV. Colon. MDLXXXVI. fol. MDCXI. .12. Mogunt. MDCII. 8. Dilling. MDLXXI. MDCXXI. 8. :.Germanice euulgatus eſt cum titulo: *der groſe cate- ɛtri Caniſii*, auctoritate Valerii de Maccionis, epiſco- ıienſis, Hannou. MDCLXXIV. 12. et mandato Iobſt. ., hildeſienſis epiſcopi, Hildeſ. MDCXCVI. 12. quo etiam prodiit, Prag. MDCXCVII. 8. Norimberg. cum us, MDCCVI. 8. Mogunt. MDCCIX. 16. Ratisbon. 12. Argentorat. MDCCXXII. 8. Locupletiorem catechiſmum hunc *Petr. Buſæus*, teſtimonia ſcri- :ræ ac patrum eccleſiaſticorum, quæ Caniſius tan- tum

LANDINI *hiſtor. ſocietat. ieſ. libr.* XIV. *num.* 43. p 459. ıMBII et SOTVELLI *bibliothec. ſcriptor. ſocietat. ieſu*, et 662.

qua harum copia quasdam tantum percensebo
easque colonienses MDLXVII. 8. MDLXXV. MDCXV
dillingensem MDLXXII. 12. antuerpienses
MDLXXVI. 16. cum figuris et MDLXXXIX.
MDXCI. hildesiensem MDCCIX. In varias quoque
conuersus fuit. Lucem adspexit germanice
MDCLVIII. Herbipol. MDCLXIV. Amberg. MDC
nouter. MDCLXXIV. 12. Osnabrug. MDCLXXVI. 12
MDCCV. 8. Hildesh. MDCCIX. MDCCXVII. Colon
Erfurt. MDCCXIV. MDCCXXVII. MDCCXXXII. 12
latine Paris. MDCVIII. 16. græce et ebraice st
Mayreri, Ingolstad. MDCXX. 12. Dilling. MDCXX
ce MDCXXII. 8. gallice Hannou. MDCLXVIII.
ric. Vienn. MDCIV. item græce, latine, gallice,
hemice cum imaginibus, Aug. Vindelic. MDCXIII
Exstant etiam: *fragstücke vber den catechismum*
golstad. MDCXL. 12. Contra librum hunc in lucem
IO. GRYPHII *wiederlegung des catechismi Ca*
MDLXX. 8. IO. WIGANDI *warnung vor dem cat*
nisii, Ien. MDLXX. 4. PAVLLI SCHEIDLI
derlegung des kleinen iesuitischen catechismi Canisi
MDLXXXVIII. 8. Dedit etiam LAVRENT. REIN-
cturas anti-Canisianas.* Qualis vtriusque ca
nisii sit existimatio apud præsulis romani ad

FRIDER. NAVSEA, qui *catechismum catholicum* reliquit, inque libris constantem et MDLVII. vt perhibetur, itum: *

BARTHOL. DE CARRANZA, cuius catechismus, lingua spanica conscriptus, prodiit Bruxell. MDLVIII. fol. ingenti lumine. Agitur ibi de articulis fidei: de decem præceptis: septem sacramentis: de oratione, ieiunio et eleemosyna. tertiam et quartam partem catechismi huius *Binetus* in guam gallicam transtulit ac publicæ luci exposuit sub lis: *des sept sacremens de l' eglise et des dispositions necessaires pour les receuoir auec fruit*, Paris. MDCXCII. 12. *de priere, du iune et de l' aumone, auec vne explication de l' raison dominicale*, Paris. MDCXCIV. 8: Librum hunc auctoro carceris miseriam adtulisse, relatum legitur. Proptus ille fuit in *romano indice*: **

EDMVND. AVGERIVS, cuius *catechismus, id est, catholica tiana iuuentutis institutio*, gallice Lugd. MDLXIII. latine græce, Paris. MDLXIX. et hispanice Valent. MDLXV. 8. Calar. LXIX. Tudel. MDLXXIII. Madr. MDLXXV. 4. prodiit. *Francis- Antonius* eum *commentario* locupletauit, cum quo illum isse Madrit. MDXCII. scriptores referunt. Apud pontias catechismus hic in magno pretio est: ***

Adiungo duos illos catechismos, qui ad normam no- formulæ, *interim* dictæ, ita compositi sunt, vt cum dogmati-

---

sacri p. 244. ALEGAMBE *bibliothec. scriptor. societ. ies.* p. 662. MAYERVS in *ecclesia papæa lutheran. reformationis patrona et*, *diss.* II. *cap.* 4. p. 94. KOECHERVS *biblioth. theolog. symbolic.* p. 640. sqq. inprimis in *den catechetischen geschichten der pæbstischen kirche, cap.* 3. p. 47. et auctores *der vnschuldigen nachrichten*, 1716. p. 4 s.

HOORNBEEKIVS *miscellan. sacr.* p. 221. et DVPINIVS *biblio- theque des auteurs ecclesiastiqu. tom.* XIV p. 194.

ANTONII *biblioth hispan. nou. tom.* I. p. 148. ECHARDI *scriptor. ordin. prædicator. tom* II. p. 241. quorum ille Bruxellis; hic autem Antuerpiæ librum hunc prodiisse, scribit, licet vterque eumdem annum editionis indicet. Fata catechismi huius ac qui ad pertinent, auctores recenset KOECHERVS in *den catechetischen geschichten der pæbstischen kirche*, p. 33. sq.

vide ALEGAMBE *biblioth scriptor. societat iesu* p. 104. ANTONII *bibliothec. hispan nou. tom.* I. p. 88. *tom.* II. p. 6. ac DORIONY *vitam Augerii*, quæ Lugdun. MDCCXVI. gallice in lucem exiit.

norum MDLV. MDLXI. fol. Latine reddita stu
kachii sub titulo: *catechismi catholici* prodie
MDLXII. Louan. MDLXXVII. Antuerp. MDX
cum concionibus de sacrificio missae. Praeter s
in lucem exiit eius: *breuis institutio ad chris*
tem, Mogunt. MDXLIX. 8. quae explicationem
stolici, orationis dominicae, salutationis ange
praeceptorum, septem sacramentorum cont
duplex catechismus ei tribuitur: alter *maior*;
difficile est, definire, qualis vtriusque sit
pactis numque iam adductus haberi debeat
nor? Id constat, MATTH. FLACIVM ad
lendum se contulisse atque edidisse: *confutati*
laruati Sidonii, MDXLIX. 8. ac germanice *in*
derlegung des catechismi des laruen bischofs
accessionibus quibusdam, Magdeburg. MDL. 4
SIDONIVS defensionem catechismi sui suscep
editioni *institutionis ad christianam pietatem*
MDLII. 8. adiectam, alio scripto FLACIVS ei re
titulus est: *kurtze antwort auf des laruen bis*
don bubbiplerey, *damit er seinen antichristischen*
vertheidigen will, 4. Contra eumdem catechism
GANDVS scripsit: *commonefactiones quasdam ex*

interpretationem symboli apostolici, decalogi, orationis dominicæ et sacramentorum. Emisit præterea in lucem: *christliche ermahnung an des naumburgischen stifts vnterthanen vnd verwandten, wes sie sich bey dem vorgefallenen hochbeschwerlichen misverstand in religionssachen halten sollen.**

Memoratis libris pontificiorum catecheticis adnumerandi sunt alii, iique:

PETRI DE SOTO *docrinæ christianæ compendium, in vsum plebis recte instituendæ*, Dilling MDLX. 12.**

CASP. CONTARENI *catechismus; siue christiana instructio*, Florent. MDLIII. vbi inprimis de septem sacramentis ecclesiæ romanæ copiose exponitur ac de dogmatibus, inter pontificios ac lutheranos controuersis, differitur: ***

DOMIN. DE SOTO *catechismus; siue doctrina christiana*, Salamantic. MDLXIII. 12.*

RENATI BENEDICTI *catechisme et instruction populaire*. Paris. MDLXVI. MDLXXIV. 4. ** Reliquos eiusmodi catechismorum auctores, quorum plerique non satis celebres sunt, DOMENECVM, PEREZIVM, MARINVM, LAMBERTVM VAN BALVEN, MONLVCIVM, LINDANVM, BARTHOLOMAEVM DE MARTYRIBVS ac quosdam alios consulto prætereo, ne enumeratio longior fiat, quam par est.***

§. III.

CATECHISMI, quos nunc enarraui, priuata tantum scripta erant; cogitatum autem etiam fuit de compendio catechetico, quod publica auctoritate apud romani pontificis adseclas valeret, decretumque in concilio tridenti-

* vide SCHAMELII *Naumburgum litteratum* p. 45. et *supplem. vindic. catecheticar.* p. 109.

** conf. QVETIFII et ECHARDI *scriptor. ordin. prædicator. tom.* II. p. 184.

*** est quoque in eius *oper.* p. 533.

* ANTONII *biblioth. hispan. nou tom.* I. p. 257.

** NICERONIVS in *memoires tom* XLI p. 19.

*** si quis tamen horum auctorum scripta catechetica scire velit, legat ille: KOECHERI *catechetische geschichte der pæpstischen kirche*, *cap.* 2. p. 24. sqq. vbi ista diligenter ac distincte recensentur.

ad catechismum componendum diligenter ad
hique,vt voluntati eorum satisfacerent, compen
doctrinæ christianæ conscripserunt; minus aut
potuerunt proferre. Nonnulli varia in isto
et quoniam ex omnium voluntate conciliu
erat, sancitum est,* vt hoc atque alia negoti
pontifici romano, cuius amplissimo honore Pi
re isto perfungebatur, traderentur. Ex m
opus susceptum ac perfectum fuit. Quod
adtinet, nonnulli * tradunt, catechismum h
cardinale compositum esse. Alii ** adfirmant,
leto eum tribui posse; sed plures doctos vi
operam suam contulisse, nominatim: Leonardu
archiepiscopum lancianensem, ex ordine p
Aegidium Fuscararum, episcopum mutinen
ciscum Forerum, eiusdem ordinis, ac postqua
suo perfuncti fuissent, maioris adcurationis c
les Borromæum, Sirletum et Antonianum adiu
buisse. Vt idem catechismus vero atque e
habitu vestiretur, negotium hoc Paullo Ma
esse, scriptores quidam litteris mandarunt; cui

* habet hoc ALBY in *vita Sirleti.*

Iulius Poggianus et Cornelius Amaltheus, veluti so-
iunguntur.* Multæ variæque editiones, versiones,
ationes eius in publicum conspectum venerunt,
t sub inscriptione: *catechismus romanus, ex decreto
i tridentini ad parochos, Pii V. pontificis maximi iussu*
, sæpissime. Primam lucem adspexit latine Romæ
VI. 8. in officina Paulli Manutii litterarum formis
ptus; postea autem recusus fuit Lugdun. MDLXVII. 8.
g. MDLXVII. 8. quæ est prima editio in Germania, or-
præfatione cardinalis et episcopi augustani Othonis et,
ulus habet, *cum maiorum auctoritate et permissu Paulli
tii*, emissa: Leod. ac Paris. MDLXVIII. 8. Colon.
CXII. 4. MDLXXXI. 8. MDCXXII. 12. MDCLXIII. MDCLXX. 8.
LXXXI. 8. Antuerp. MDCVI. MDCXL. 8. aliisque locis ac
oribus. Forma tamen sua editiones inter se diffe-
. Primæ atque antiquissimæ catechismum, serie re-
ac verborum connexum, sine vlla distinctione exhi-
; in aliis autem iisque recentioribus diuisus est in
partes ac capita: in nonnullis etiam in quæstiones
sponsiones, cuius vltimi instituti auctor est *Andreas
cius*, Leodius.

Non solum sæpissime typis latinis descriptus est cate-
nus hic; verum etiam in varias Europæ linguas trans-
. In germanicum sermonem conuersus sub titulo:
*scher catechismus, aus befehl pæbstlich. heil. Pii V. nach
ener ordnung des heiligen concilii zu Trient gefertiget*,
ng. MDLXVIII. 4. MDLXXVI. in lucem exiit, cuius inter-
ationis *Paullus Hoffæus* auctor esse videtur. Gallice et
e coniunctim Amstelodam. MDCXCIII. 12. prodiit; ita-
autem Rom. MDLXVII. Venet. MDLXXI. MDLXXXII.
XVIII. Multi in eo operam suam posuerunt, vt eum
commentariis illustrarent: immo ex isto systema; aut
pendium componerent. Ex illis præcipue *Andreas
icius* nominandus est, qui catechismum hunc in for-
quæstionum et responsionum redegit atque adnota-
es addidit. Ita instructus, ille sub titulo: *catechis-
romanus, ex decreto concilii tridentini et Pii V. ponti-
ficis*

* ERYTHRAEI *pinacothec.* III. *num.* f. p. 24.

elucidatio ſcholaſtica catechismi romani, Leod. 1
et ſumma catechismi romani in gratiam
Louan. MDCV. prodierunt:** IACOB. BAIVS
libri quatuor inſtitutionum religionis chriſtianæ
romani methodum, Louan. MDCXII. fol. Pariſ
GVIL. DAMASVS, qui catechismi tridentini in
laſticas, Colon. MDLXXI. 8. edidit:*** AVGV
TILLVS in compendio catechismi tridentini, V
CLAVDIVS DE SPINA in compendio catech
ſeptem ſacramentis, Lugdun. MDLXXX. N
IO. EVSEB. NIEREMBERGII praxis catech
doctrinæ chriſtianæ, quæ hiſpanico ſermone MDC
exiit; italice autem Rom. MDCLVIII. 8. et ita
uit, vt Hiſpanorum epiſcopi iuſſerint, eam i
cis, etiam concionis loco inter ipſa miſſarum
gere.* Alii in eo elaborarunt, vt catechism
num in epitomen et tabulas redigerent; cuius
ſuſcepit: GEORG. EDERVS in compendio catech
quo vt antea ſemper; ita etiam nunc ex decreto
tini pie recteque romana apoſtolica vtitur eccleſi
ſione catholica vniuerſi concilii tridentini, Co
MDLXX. MDLXXI. 8. et germanice ſub titul

tholischen *catechismo*, Colon. MDLXX. 8. edito et in *partitionibus catechismi catholici in epitomen et tabulas digestis*, Brix. MDLXIX. Catechismus romanus ipse prooemio et quatuor partibus constat, quarum prima de symbolo apostolico: secunda de septem ecclesiae sacramentis: tertia de decalogo: quarta de precatione cum generatim; tum speciatim de illius formula, a christo praescripta, exponit. Ita est exaratus, vt ex eo non tam ipsi rudiores praecipua religionis suae dogmata discere; quam ministri ecclesiae intelligere debeant, qualis catecheseos ratio sit ineunda. Auctoritatem eius apud pontificios magnam: immo symbolicam esse, documenta satis luculenta ac firma comprobant. Omni iure vsum *catechismi romani* tuetur, quia, quae ecclesiae romanae propria est, doctrinam adcurate tradit nobisque de grauissimis illius erroribus locupletia ac fide digna testimonia praebet.*

§. IV.

POSTQVAM catechismus romanus in publicum prodierat, multi pontificii libros catecheticos conscripserunt ac numerum eorum, qui antea in lucem exierant, non mediocriter auxerunt. Nonnulli horum tamen prae aliis laudem atque existimationem habent, vt in certis regionibus, vbi ea valent auctoritate, ad istorum normam rudiores instituantur. Referri debent:

IO. HESSELII *catechismus*, Louan. MDLXXI. 8. MDCLVI. 4. quatuor libris constans, quorum primo symbolum apostolicum; secundo oratio dominica cum salutatione angelica: tertio decalogus et quarto doctrina de sacramentis explicantur. In magno pretio fuit, praesertim apud Belgas:**

ANDR. CROCQVETI *catecheses doctrinae christianae*, Duac. MDLXXV. praeter quam editionem alia anni MDXCIII. producitur:

Ii 3 CASP.

* Plura de catechismo romano habentur apud KOECHERVM in *den catechetischen geschichten der paebstischen kirchen*, cap. 4. p. 76. sqq. adde FABRICII *histor. biblioth. part.* VI. p. 457.

** vide NICERONII *memoires tom* XXXIV. p. 392. et DVPINII *bibliotheque des auteurs eccles. tom.* XVI. p. 62.

LVDOV. GRANATENSIS varia scripta
eaque: *introductio in symbolum fidei: memorial*
stiane cum additamentis: liber de *oratione* atque
ne hispano exarata: in alias linguas conuersa e
ris descripta. Quam sibi adquisiuerunt, existi
mediocris est: *

ROBERTI BELLARMINI *catechismus; s*
doctrina christiana, qui, quum iussu pontificis
ptus esset, in primam lucem exiit italice Rom
et in plures linguas, hispanicam, gallicam, ang
uonicam, latinam, graecam, syriacam, armeni
cam, ebraeam translatus est.** Ex tot editioni
versionibus haud difficulter intelligendum est,
curiae romanae addictos singularem auctorita
talem, qualis romani et canisiani catechismo

---

* vberior horum librorum notitia haurienda est ex ANTO
hispan. nou. tom. II. p. 32. QVETIFII et ECHARDI
praedicator. tom. II. p. 287. FABRICII *syllabo scri*
tate religion. christ cap. 30. p. 549. et *cap.* 31. p.
opera *Andr. Schottus* latine iunctim edidit Colon.
fol. tribus voluminibus.

** versiones has diligenter recensent: NICERONIVS

NICOL. CVSANI *schola christiana*, quæ germanice et gallice prodiit. Explicantur in ea quæstiones catecheticæ et controuersi fidei articuli: *

PETR. MICHAELIS *catholischer catechismus*, Colon. MDC. 12.

GEORG. VOGLERI *catechismus*, germanice scriptus, Herbipol. MDCXXV. 8.

ALEXANDRI DE RHODES *catechismus pro iis, qui volunt suscipere baptismum, in octo dies diuisus ac latina et tunkinensi lingua distinctus*, Rom. MDCLI. 4.**

PETR. WITTFELTI *theologia catechetica, hoc est, doctrina christiana, quinque libris in gratiam parochorum et litterata iuuentutis explicata, illustrata, contra ethnicos, iudaeos, haereticos, auctoritate sacrarum scripturarum, sententiis patrum, decretis conciliorum defensa, roborata*, Monast. Westphal. MDCLVI. MDCLXXV. 8. Auctor Canisium, ducem suum, sequutus est: ***

FRANC. AMATI POVGETI *instructions, en forme de catechisme, ou l' on explique en abregé par l' ecriture sainte et par la tradition l' histoire et les dogmes de la religion, la morale chrétienne, les sacremens, les prieres, les ceremonies et usages de l' eglise*, Paris. MDCCII. 4. cui operi catechetico nonnulli pontificii multam laudem tribuunt. Latine non solum id prodiit Paris. MDCCXV. fol. duobus voluminibus; * verum etiam in alias linguas conuersum atque auctum fuit: **

PETRI NICOLII *instructions theologiques et morales sur le symbole et sur l' oraison dominicale*, Paris. MDCCVI. 12. cuiusmodi librum etiam de sacramentis edidit:

Christliche lehre der rœmischcatholischen, Prag. MDCCXX. 8. qui libellus itidem est catechismus, a iesuita quodam, sine nominis tamen mentione, in lucem emissus:

Licht in den finsternissen, qui libellus catecheticus, Colon. MDCCXXIII. 8. iterum editus, magis polemicus, quam dogmaticus

* ALEGAMBE biblioth. scriptor. societat. ies. p. 629.
** vide VOGTII catalog. libror. rarior. p. 579.
*** FABRICIVS histor. biblioth. part. VI. p. 516.
* Journal des sauans MDCCXXVII. mars. p. 325.
** DVPINII bibliotheque des auteurs ecclesiastiqu. tom. XIX. p. 360.

techismus ad vsum studiosorum louaniensium, Lou
In Gallia inprimis multi catechismi, in vsum
cesium scripti, in lucem exierunt, quales sunt:
instruction chrétienne, pour le diocese de Sens, Se
12. *abregé de la doctrine chrétienne pour l'vsag*
Sens, ibidem MDCLXXII. 12. *catechisme en fa*
dressé par l'ordre de m. Claude Ioly, euesque d
MDCLXXIV. 8. *catechisme, ou doctrine chrétien*
ordre des messieurs les euesques d'Angers, de la
Lucon, Rupell. MDCLXXVI. 12. Paris. MDCLXX
MDCLXXXIV. 12. *catechisme, ou abregé de la do*
ne, imprimé par ordre de monseigneur l'arch
Reims pour l'vsage de son diocese, Paris. MDCL
iterum cum additamentis, ibidem MDCXCII.
fait par l'ordre de monseigneur l'archeuesque de
de Harlay, Paris. MDCLXXXVII. 12. *catechism*
Meaux, par le commandement de m. Iacques B
Paris. MDCLXXXVII. 12. MDCCI. MDCCVII.
Lugdun. MDCXCI. 12.* *catechisme composé par*
Noyon, pour son diocese, MDCXCI. atque alii.**

De reliquis taceo et mentionem potius fac
rum historicorum, quos itidem romani praes
uulgarunt. Sic ANTON. DAVEROVLTIVS iu

quatuor partibus MDCXVI 4. in lucem protulit. latine solum; sed etiam germanice Colon. MDCLXXXV. exiit.* Inprimis huc spectat: CLAVD. *catechisme historique, contenant en abregé l'histoire doctrine chrétienne,* qui liber, postquam primum CLXXIX. 12. prodierat, deinde saepe recusus est: CLXXXIII. MDCLXXXVII. MDCLXXXVIII. 12. Bruxell. VII. 12. Exstat praeterea eiusdem interpretatio nanica sub titulo: *historischer catechismus, welcher kurtzen summa die biblischen geschichten und christ- begreift,* Vien. MDCCL. 8. tum hispanica, Paris. 12. Duobus tomis catechismus hic absoluitur. habet catechismum *minorem*, cuius pars prior hi- posterior dogmatica complectitur. In illa scriptu- am sequitur, paucis exceptis, vbi, pro romanae ec- nsuetudine, nititur traditione; in hac autem ad in- rum, qui erudiri debent, se adcommodare studuit. r tomus continet catechismum *maiorem*, eadem tra- ratione concinnatum. Opus ipsum magna laude r, nec praeter meritum, si erronea ecclesiae romanae a remoueantur. Quam enim auctor adhibuit, me- ad rudiores instituendos maxime apta est, quum t, singularem vim iucunditatemque cum exemplis con- m esse.** Fuerunt quoque, qui catechismos pole- scriberent. Nominandus ex illis est: GVIL. BAILIVS *echismum; seu epitomen controuersiarum nostri temporis religionem,* ab eo sermone gallico MDCIX. editum; ab autem *Lamormaino* latine conuersum; qui tamen iure in scriptis polemicis; quam catecheticis, lo- aum tuetur.*** In eorum gratiam, qui in sacerdo- rdinem cooptandi sunt, lucem adspexit: *catechismus linandos iuxta doctrinam catechismi concilii tridentini, ricis, ad sacros ordines, praesertim ad sacerdotium, non*

Ii 5 *solum*

ALEGAMBE *biblioth. scriptor. societ. ies.* p. 35.

** *acta eruditor.* MDCLXXXIX. p. 569. et NICERONIVM in *moires tom.* VIII p. 392.

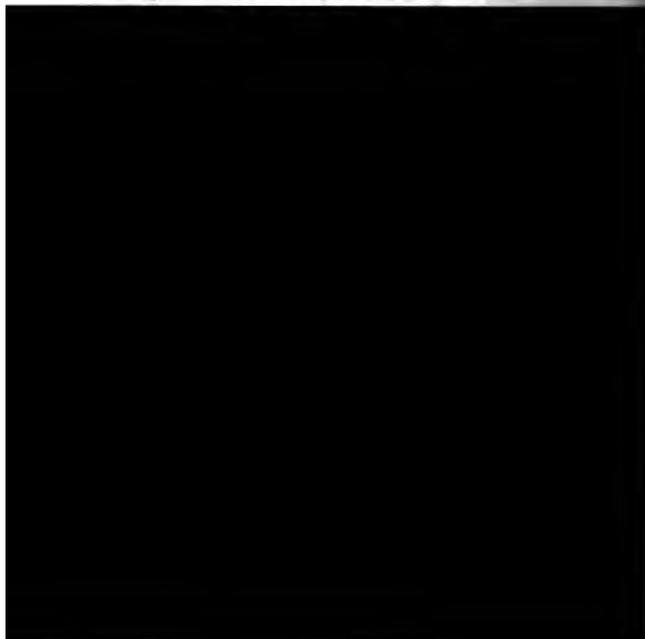
*** atauit eum RIVETVS in *catholico orthodoxo, tom.* III. *operum* I. conf. KOECHERI *catechet. geschichte der paebstischen kirche,* . 5. p. 155.

m promouendis ; ſed et promotis vtiliſſimum, Colon. MDCCL
ſtant et catechiſmi CROMERI, BVSAEI, DE RIBER
RERI, DE LEDESMA, RICHELII, SCHERERI,
IQVEZI ac plurium aliorum; in quibus tamen, qu
inferioris ordinis ſunt, percenſendis vt operam co
n, non neceſſe eſſe, exiſtimo.* Sufficiat pro inſti
i ratione, præcipua huiusmodi ſcripta enumeraſſe.
echeſeos ſtudio pontificios lutheranorum exempla
utos fuiſſe ac perſpexiſſe, id eſſe perutile, ſatis prob
DEON. FORSTERI *epiſtola parænetica de neceſſitate, vti
e ac præſtantia catecheſeos ad clerum ratisbonenſem*, A
rg. MDCLXV. 8.**

CAPITIS QVARTI
DE
RIPTIS THEOLOGIAE CATECHETICAE
SECTIO IV.
DE
IPTIS CATECHETICIS REFORMATORV

ΣΥΝΟΨΙΣ.

erunt perſuadere. Luculenta enim documenta ſatis probant, Lutherum eſſe primum, qui operam in poſuerit, vt catecheſin ex tenebris in lucem redu-, atque exemplum, quod alii imitarentur, præbue- Primi illud ſequuti ſunt inter reformatos Heluetii.

Inter Heluetios IO. OECOLAMPADIVS primus cate-ſmum, vt videtur, ſcripſit, quem *Oſwaldum Myconium* ger-nice reddidiſſe ac Baſil. MDXLV. edidiſſe, relatum legimus.* c imitatus eſt LEO IVDAE ac tigurinis duplicem cate-mum dedit: alterum maiorem, germanice et latine: alterum orem, qui ſub inſcriptione: *kurtzer catechiſmus, geſtellet von dienern des worts zu Zurch*, Tigur. MDLIII. 8. prodiit ac ſtratus iuſſu MDCIX. a miniſtris verbi diuini tigurinis o expenſus ac variis locis locupletatus fuit.** Anno LII. bernenſes catechiſmum breuiorem cum liturgia iu-publici fecerunt, atque vſui ſuorum cœtuum ſanctio-conſecrarunt.*** HENR. BVLLINGERO ordo ſacer-m tigurinorum negotium dedit, vt pro ſcholis cate-mum ſcriberet, qui ſub modo dicti ordinis; modo ris nomine, Tigur. MDLIX. 8. MDLXI. 8. in lucem t.* Celebris inprimis eſt *catechiſmus tigurinus*, ex *chiſmis* LEONIS IVDAE et BVLLINGERI compoſi-; anno autem MDCIX. a paſtoribus ac profeſſoribus ti-nis ea forma ornatus, quam adhuc præfert: publica ritate poſtea confirmatus: in eccleſiis tigurinis re-is atque ita concinnatus, vt cum catechiſmo palatino nim ſimilitudinem habeat. FELIX WYSSIVS *analyſin* dedit.** PETR. VIRETVS, quum in Heluetia com-retur, edidit: *expoſition familiere, faite par dialogues, le ſymbole des apotres, contenant les articles de la foi et de*

fer ADAMVM *vit. theologor. germanor.* p. 109. et HOTTINGE-M in *den helvetiſchen kirchengeſchichten part.* III. p. 687.
de HOTTINGERVM excitato loco: REIMMANNVM *catalog. bi-bliotb. theolog.* p. 419. et ALPHENVM *prolog. œconom. catech. heidelberg.*
conſ. RVCHATI *hiſtoire de la reformation de la Suiſſe, tom.* VI, p. 543. ſqq.
fert hæc HOTTINGERVS *bibliothecar. quadripart.* p. 334.
KOECHERI *catechetiſche geſchichte der reformirten kirchen*, p. 10.

de la religion chretienne, Geneu. MDXLIII. 8.
dum est de THEODOR. BEZAE libello *quaest*
sponsionum christianarum, in quo praecipua christ
nis capita κατ' ἐπιτομὴν proponuntur, MDLXXIII.M
ac *quaestionum et responsionum christianarum parte*
est de sacramentis, Geneu. MDC. 8.* cuius v
belli et interpretatio germanica memoratur.
inter antiquiores catechismorum auctores he
feruntur, CASPAR. MEGANDRVM, PETR
REM, OTHON. WERDMVLLERVM, BVRC.
..VM atque alios praetereo: **

Inter recentiores catecheticos scriptores
locum sibi fecit: IO. FRIDERICVS OSTE
Emisit in lucem: *catechisme, ou instruction d*
chrétienne, Geneu. MDCCII. 8. eo ordine comp
postquam historia sacra breuiter enarrata, prae
veritate religionis christianae ac scripturarum
expositum est, primum dogmata fidei secundu
symboli apostolici: deinde praecepta vitae f
officia erga deum, seipsum atque alios, vna cu
christianum de sacramentis scire oportet, pr
Magnam existimationem liber hic consequutus
ita commendauit, vt saepe litterarum formis
atque in alias linguas conuersus fit. Post prin

[redacted]

ea et hic expertus est; nec omnem adnimaduer-
censoriam vituperationemque effugere potuit.
i ac basileenses theologi putarunt, in catechismo
ibitas esse loquendi formulas, apud reformatos
ratas; quæ tamen ita sunt comparatæ, vt commodam
t sententiam. Immo non defuerunt, qui istum
m errorum insimularent; * præbuit autem se
dus a concertationibus alienum. ** Addo: BE-
ICTETI *catechisme familier pour les enfans*, Geneu.
. 8. *kurtzen vnterricht christlicher lehre fur die
Schaffhausen*, MDCCXXI. 8. *instruction chretienne*,
isme familier, Geneu. MDCCXL. 12. item: *in-
chretiennes, ou abregé du catechisme par* E. B. M.
Tigur. MDCCLIII. 8.

§. II.

... reformati, quum libertate fruerentur,
...agendi, de eo quoque cogitarunt, vt doctri-
...heticam traderent et rudiores scientiam illius
...ntur; dira autem eorum vexatio, in his ter-
..., impediuit, quo minus magnus istorum nu-
qui operam ad id retulerunt, vt scripta cate-
...borarent. Vbi Caluinum huc referre veli-
... esse principem, qui nominari debeat, nullus

...ALVINVS edidit duplicem catechismum: alterum
...m, qui gallice MDXXXVI. ac latine Basil. MDXXXVIII.
alterum longiorem, itidem sermone gallico
MDXLI.

... eorum fuit a NAVDAEO in *examen de deux traitez, nou-
... mis au iour par mr. la Placette*, tom. 11 p. 518. et in
apologetique en faueur d'Osterwald refutée par Phil. Naude,
...n. MDCCXVI. 8. Prodierunt quoque: *remarques sur le cate-
de mons. Osterwald*, Londin. MDCCXVII. 8. auctore
V. COMBESIO.

...chismo eius legantur: BERNARD in *nouuelles de la republi-
s lettres* MDCCIV. *mart.* p. 325. auctores *actor. eruditor.*
...IV p. 275. RATHLEF in *den geschichten ietzlebender ge-
..., part.* V. p. 295. *vnschuldige nachricht.* 1704. p. 93. 821.
beytraege zu den actis historico ecclesiast vol. I. p 725. sqq.
...iis KOECHERI *catechet. gesch. der reform. kirchen*, p. 21.

en la chretienté, MDLXI. 8. De reliquis ed
fulto taceo.* Translatus est in plures alias
manicam, anglicam, scoticam, belgicam,
ebraicam et græcam.** Interpretatio e
auctor *Immanuel Tremellius* esse fertur, Pari
lucem adspexit;*** græca autem *Henr. S*
MDLI. MDLXIII. MDLXV. MDLXXV. MDLXXX.
Tusanus Berchetus edidit Hanou. MDCIV. et
ma etymologiæ et syntaxeos interpretatione. T
la hæc catecheseos auctoritatem sibi concilia
tis reformatis ad publicum vsum in cœtibu
ac scholis adoptata fuerit. Singulis diebus
meridiem in ecclesiis gallicis explicata est, v
nannetensis reuocationem, idque ex synodoru
nationalium decreto.* Heluetii eam itide
in primis geneuenses, quorum commodis
fuerat consecrata. Nec defuerunt in Bel
Hungaria, atque aliis prouinciis, qui isti n
um statuerent. Continet quinque capita:
fide, ad ordinem symboli apostolici explica

* exstat etiam in CALVINI *operum* parte, qua sr

iue decem præceptis: tertium de oratione, ominica: quartum de verbo diuino ac quin- amentis. Additæ ſunt aliquot preces domeſti- clēſiaſticæ, vna cum formulis ſacramentorum idorum ac matrimonii celebrandi. *
Caluinum, memorandus eſt CAROL. DRELIN-, qui ſcripſit catechiſmum; magis tamen in e; quam eccleſiæ gratiam. Prodiit ille hoc *:hiſme, ou inſtruction familiere ſur les principaux s religion chrétienne*, Par. MDCXLII. ac iterum Berolin. MDCC. 8. Exſtat quoque IACOBI liber, cuius inſcriptio eſt: *la doctrine des egliſes* Sedan. MDCXIX. 8. ac catechiſmis adnumera- autem tantum confeſſionem fidei, a Galliarum ranciſco II. exhibitam, nudis ſcripturæ teſtimo- mat. ** PAVLLVM FERRI, reformatæ eccleſiæ , catechiſmum ſcripſiſſe, confutatio illius oſten- n IACOB. BENIGN. BOSSVETVS, titulo hoc: *du catechiſme de Paull Ferri, miniſtre de la R.P. Metz* MDCLV. iuris publici fecit, Pariſ. . 12. Si quis et ſcripta catechetica huc referre orum auctores natione galli ſunt, præter alia: I SVPERVILLE *veritez et deuoirs de la religion ', ou catechiſme, pour l'inſtruction de la ieuneſſe*, MDCCVI. 8. *** Amſtelod. MDCCVIII. 8. DVBOR- *tecbiſme pour l'inſtruction de la ieuneſſe*, Amſtelod. IX. 8. non grauior cauſſa erit, ipſum repre- i.

§. III.

t in tradenda doctrina catechetica librisque, am illuſtrandam ſpectant, conſcribendis tan- :, vt reliquis reformatæ eccleſiæ doctoribus ſegniores

ar: BEZA in *vita Caluini:* BAELIVS in *dictionar. hiſtoric. tic.* voce *Caluin:* KOECHERVS in *den catechet. geſchicht. der irten kirchen*, p. 210. ſqq. LENFANT in *diſcours ſur les iſmes*, cuius antea mentionem feci, p 100. ſq.
OTTINGERI *biblioth. quadripart.* p. 334.
IARDI *nouu. de la republiqu. des lettres* MDCCVI. *mart.* p. *iournal des ſauans* MDCCVIII. *octobr.* p. 80.

doque operam posuerunt.

In Anglorum catechismis ille principe qui apud episcopales auctoritatem public adpellatur: *church catechism*, iussu regis Ed ANNE POINETO, vt creditum est, pro c ribus ac scholis compositus et MDLIII. in 1 ac quamuis antea cum MDXXXVII. ac nouo mandato regis Henrici VIII. ab ipsius e MDXLVIII.** a Thoma Cranmero *** com tica fuissent exarata atque ecclesiis scholis publicus tamen illorum vsus postea abroga iste saepe numero. Eodem anno, quo adspexerat, MDLIII. latine quoque hac ins *chismus auctoritate Eduardi VI. munitus*, *synodo londinensi, anno* 552. *ad tollendam opi nem*, ceter. Londin. 8. et cum titulo: *catechis stiana disciplinae summam continens*, *omnib auctoritate regia commendatus*. *Huic cate sunt articuli*, *de quibus in vltima synodo l* Tigur. 8. prodiit. Nec anglice ac latine graece quoque ac ebraice: immo aliis li latum legimus, catechismus hic lucem vidit plicandum illum atque illustrandum per

... of the catechism of the church of England, Lond. ... MDCLXI. MDCLXIII. MDCLXXI. 4. * IO. PRIDEAVX ... on the church catechism, MDCLVI. 8. ** catechisme ... church of England paraphrased, Londin. MDCLVI. 8. ... RD. SHERLOCKII the principles of holy christian ..., or the catechism of the church of England paraphrased, ... III. 8. IO. WILLIAMI exposition of the church ca-... Londin. MDCXCI. 8. MATTHAEI HOLE a ... al exposition of the church catechism in seueral discour-... all the parts of it, Londin. MDCCVIII. 4.*** GILBERT. ... TI an exposition of the church catechism, for the vse ... diœcese of Sarum, Londin. MDCCX. 8. * GVIL. ... II the principles of christian religion explain'd in a ... mmentary vpon the church catechism, quod catecheti-... scriptum tanto plausu adprobatum est, vt MDCCXX. ... eius editio prodiret idque redderetur cum gallice; ... rmanice, sub inscriptione: lehrsætze der englischen ... in form eines catechismi verfasset, Basil. MDCCXXIII. 8. ... quem catechismum, sermone germanico editum, ... em exiit: vntersuchung des zu Basel herausgekommenen ... ur, so intitulieret: lehrsætze der kirche, ceter. ... f. et Lips. MDCCXXV. 4. item SAMVEL. CLARKII ... osition of the church catechism, Lond. MDCCXXXII. 8. ... explication du catechisme de l'eglise anglicane, Am-... MDCCXXXVII. 8. quæ expositio merito quidem pro-... rdinem ac multas vtiles res, ea comprehensas, lau-... ob varias autem sententias, minus recte atque ad-... propositas, et merito reprehenditur. ** Præter ... m catechismum, Angli habent minorem, id est, ... ionem, quam vnusquisque addiscere tenetur, prius-... adducatur ad episcopum, vt ab illo confirmetur, qui sæpe

... WOOD Athen. oxoniens. volum. II. p. 495.
... itidem WOOD dicto loco p. 132.
... erudit. supplem. tom. V. p. 45.
... bücherfaal der gelehrt. welt, vol. II. p. 107.
... biblioth. raisonnée, tom. X. p. 391. 417. samlung von alten vnd ... theol. sachen, 1737. p. 495. 1738. p. 681. auserlesene theo-... bibliothek, vol. VI. p. 1036.

iuris publici factus eſt. Inter editione
tenet, quæ ita inſcripta: *confeſſio fidei in c*
rum, *auctoritate parliamenti anglicani in*
ceter. *vna cum catechiſmo duplici maiori min*
ne anglicano ſumma cum fide in latinum v
MDCLIX. 8. in lucem exiit. ** Nec deſun
ſingularem vſum certorum cœtuum chriſti
larum ſcripti, cuius generis ſunt: *cate*
ſcholæ paullinæ Londini, Londin. MDCI. 8.
primis magnus numerus eſt catechiſmoru
res Angliæ condiderunt, eo conſilio, vt a
que inſtitutionem catecheticam, ſiue hæ
priuatim fiat, adiumentum quoddam adfe
dit ALEXANDER NOWEL *catechiſmum; ſ*
tutionem diſciplinamque pietatis chriſtianæ, *la*
Londin. MDLXXII. 4.*** GVIL. PERKINSI
qui ex anglicano ſermone in germanicun
inſcriptione: *catechiſmus*, *in welchem anfa*
grunde vnd fundament der gantzen religion g
nach aber alle hauptſtucke des catechiſmi, *als*
das gebet chriſti, *der apoſtoliſche glaube vnd*
te der tauffe vnd nachtmals ausfuhrlich e
Baſil. MDCVI. 8. prodiit; item EZEC

nn. MDCXXXIII. MDCXL. 4. HENRIC. HAMMONDVS: tical catechism, Oxon. MDCXLIV. Londin. MDCXLVI. II. duobus voluminibus, 4.* ISAAC. WATTVS varia catechetica composuit, quæ *Chr. Bern. Kayser* ex angli- sermone in latinum conuertit atque edidit sub titu- *kine catechetische schriften*, Hannou. MDCCLI. 8. ** eiusmodi scriptis emittendis operam dederunt: BAXTERVS, THOM. CARTWRIGHTVS, IO. S, IO. READINGVS, IO. OWENVS, GVIL. ER, THOM. TAYLOR et plures alii, quorum orum libros vt ipsos percenseam, non necesse esse, tor.***

Belgio, ex quo ibi sacrorum facta est emendatio, catechetica minus quidem neglecta fuit; ad istam tradendam compendia adhibita sunt, nunc Io. Cal- nunc Martini Micronii: præcipue sequenti tempo- chismus palatinus, qui per decretum synodi dor- enæ in regione hac ita receptus est, vt ad normam s rudiores in ecclesiis ac scholis instituerentur, quem- odum posthæc vberius monstrabo. Antea ad publi- vsum translata est confessio embdana cum minori chismo, in belgicam linguam translato MDLIII. a *Ioanne touio*, ac minor catechismus, cuius auctor est MARTI- MICRONIVS, sub titulo: *der kleine catechismus; kinderlehre* belgice cum præfatione *Ioann. a Lasco* V. 8. et adhuc sæpius editus.* Catechismus, qui bel- prodiit cum inscriptione: *kurtze vnterweisung der er in der christlichen religion*, Goud. MDCVII. 8. dedit m ac turbarum materiam; nec publicam adquirere potuit auctoritatem.** Quæ exstat GVIL. AMESII

Kk 2 *christia-*

* WOOD *Athen. oxoniens. volum.* II. p. 246.

** IAFTII *theol. biblioth. vol.* VIII. p. 217.

*** plures scriptores catecheticos gentis anglicanæ recensent, præ- LIPENIVS in *bibliothec. theolog. tom.* I. p. 245. sq. KEMPI- VS *bibliothec. anglor theolog.* p. 273. WILKINVS in *candidato ministerii litterato* p. 205. edition. germanicæ: KOECHERVS in *den catech. geschichten der reformirten kirchen*, p. 112. sqq.

* de SCHOOCKIVM libro *de bonis vulgo ecclesiasticis dictis, sect.* III. *cap.* 7. p. 441

** conf. GER. BRANDTIVM in *der historie der reformat. libr.* XVIII. *part.* 2. p. 77. CASP. BRANDTIVM in *vita Iacob. Arminii* p. 15?

franzœsischen kirche, sermone belgico, Amst
IACOB. SAVRINI *abregé de la theologie*
chrétienne, en forme de catechisme, MDCCXX
ce cum *Bœrneri* præfatione, Chemnic. M
quo tamen libro continentur doctrinæ ch
supra rudiorum intelligendi facultatem
nomine minus catechetica.

§. IV.

In Germania compositus fuit catechis
seque ita commendauit, vt reliquis reforr
chismis existimatione sua nunc sit superio
documenta habemus in tot illius editioni
bus, interpretationibus ac quæ susceptæ s
nibus. Inprimis quanta auctoritate prædi
perspicimus, quod in multis regionibus a
formatam religionem profitentur, tamqua
um normaque institutionis catecheticæ
immo per synodi dordracenæ decretum
adeptus dignitatem.

Catechismus, de quo nunc differere co
tur cum *palatinus*, a regione, in qua priman
vsus publici consequutus est; tum *heidelbe*

tamen, quum in opere hoc conficiendo studia
, ita vt iste doctrinam de fœdere gratiæ explana-
autem catechismum maiorem pro prouectioribus,
rem pro iunioribus scriberet, catechismus palati-
vtroque scripto hoc compositus atque electori
fuit. Iussit hic, præcipuos cœtuum sanctiorum
eum inspectores ac ministros Heidelbergæ conue-
de catechismo, postquam illum perlegissent, sen-
ferre, cui mandato et satisfecerunt, ac se cate-
dignum iudicare, qui vsus publici caussa in lu-
ret, declararunt. Quo facto, voluit memoratus
vt iste a Iosua Lago et Lamb. Ludolph. Pithopæo
m conuerteretur atque vtraque lingua, germanica
e latina, iuris publici fieret, in gratiam ecclesia-
cholarum palatinarum. Post factam hanc inter-
em, catechismus hic primum Heidelbergæ
cum præfatione prodiit atque elector mandauit,
lis annis in templis explicaretur. Permultæ illius
s exstant; quæ tamen ita variæ et diuersæ sunt,
haud quidquam, nisi ipsum catechismum, exhi-
liæ contra habeant quædam additamenta, præterea
latinæ; vel germanicæ tantum sint; vel vtramque
coniunctim præferant. Latinarum editionum
as memorasse, sufficiat, easque heidelbergenses
timoniis scripturæ et aliis tractatibus, MDLXXXV. 8.
XXIX. 12. bremensem MDCIX. herbornensem
. 8. et belgicas, in quibus catechismus sæpe ad
onem belgicam latine adiunctus est, Amstelod.
L. 8. MDCLXIV. MDCLXVIII. 12. Lugdun. Batauor.
XXIX. 4. Germanice prodiit ille: Heidelbergæ
. 8. eodem anno, quo is primam lucem adspexe-
uuta autem est editio hæc primam, eo ordine, vt
numeretur: ibidem MDLXXIII. 12. MDCI. 4. MDCLII. 8.
clesiasticis ritibus ac precationibus: Herbornæ
XIV. MDLXXXVI. 12. MDLXXXVIII. MDCXXV. 12.
. MDLXXXIV. 8. MDXCV. 8. vbi non solum itidem
st liturgia ecclesiarum palatinarum; sed etiam
i libri accesserunt, ad catechismum hunc defen-
scripti: Ambergæ MDXCVI. MDXCIX. Basileæ MDC.

Francofurti ad Mœnum MDCLXX. 8. MDCXCI. 12. MDCCI. 12. Plures generis huius editiones vt percenseam, non necesse esse, puto; merito tamen illius adhuc mentionem facio, quæ catechismum et latine et germanice coniunctim exhibet, herbornensis videlicet MDCV. 8. cuius titulus est: *catechismus latino-germanicus; oder kurtzer lateinischer vnd teutscher vnterricht christlicher lehre, wie der in pfaltzischen kirchen vnd schulen gebræuchlich.*

Idem catechismus in varias linguas conuersus est. Extat interpretatio græca, auctore *Frider. Sylburgio*, sub inscriptione: *κατήχησις τῆς χριστιανικῆς πίστεως, καθάπερ αὕτη ἐν ταῖς τῆς Παλατίνης ἀρχαιρεσίας ἐκκλησίαις τε καὶ σχολαῖς παραδίδοται*, Heidelberg. MDXCVII. 8. Hanou. MDCXIV. MDCXXV. 8. Francof. MDCXXV. 8. et vna cum simili interpretatione *confessionis belgicæ*, a *Iacobo Reuio* composita, Lugdun. Bat. MDCXXIII. MDCXXXV. 12. et aliis locis edita * atque ita comparata, vt quamuis in re ipsa cum germano catechismo palatino conueniat; in dictis tamen scripturæ sacræ: precationum numero, ordine ac quibusdam aliis ab eo discrepet: quo et referri posset versio eius græca eaque barbara, quam ordines generales

...ga est.* Exstant et aliæ, saxonica, britannica, ...phemica, polonica, hungarica, ebræa.** Immo ...s, qui catechismum hunc in orationem ligatam ...ent: IO. PINCERVS in *catechesi religionis eccle-... latinarum*, Sigen. Nass. MDXCVII. 8. ita adorna... ...eam paraphrasin comprehendat, et CHRISTIAN. ...VT, cuius interpretatio ligata, sermone belgico Amstelodam. MDCCXXV. 8. in lucem exiit, cuius... ...a germanica, sub titulo: *der alte heidelbergische* ..., *durch eine furnehme poetische feder in deutlichen* ...*versen*, Vesal. MDCCXLII. 4. habetur.

...echismus hic ad faciliorem vsum aptior fieret, ...omen redactus: in quæstiones diuisus atque in ...bitus est. Sic synodus dordracena epitomen ...it huiusque scribendæ prouincia Francisco Go-... ...m. Polyandro, Antonio Thysio, Hermann. ...Balth. Lydio, Godefred. Vdemanno commissa. Antea iam prodierant: *fragstucke aus dem heidel-...* ...*catechismus* ... Heidelberg. MDLXXXV. 12. ...*heidelbergensis catechismi quæstiones*, Neostad. ... [illegible]

[illegible]

Iii 2

[illegible]

catechisme ordinaire des eglises reformées des proui
ies, MDCXLI. 16. MATTH. MARTINII *summa ca*
ctrinæ christianæ, quæ continentur in catechesi, Herbo
)CIII. 8. IOANN. MARTINI, SIMON. MOOLEMA
NTONII VAN OOSTRVM, SIMONIS SIMONII
que aliorum scripta. *

Ipse catechismus heidelbergensis tribus partibus c
it. Prima de hominum miseria: secunda de corum
demtione ac liberatione, et tertia de decem præce
uinis et precatione exponitur. Si dogmata reforma
m remoueamus, fateri omnino debemus, eum ob
tes suas, præcipue ob concinnam tractandi ration
dinem rerum elegantem, perspicuitatem ac delectu
iæ probationis caussa adducuntur, diuiniorum testi
orum laudandum esse. Magna illius auctoritas est a
formatos, non solum in Germania; sed etiam in Bel
eluetia atque aliis terris. Postquam Palatini eum,
compendium publicæ catecheseos adoptarunt, exempl
rum alii sequuti sunt, maxime Belgæ, a quibus c
nodis embdana, MDLXXI. dordracena MDLXXIIX. me
irgensi MDLXXXI. hagiensi MDLXXXVI. dordracena n
li MDCXVIII. ** eadem dignitas tributa fuit. In
tia ab anno MDLXV. introductus est. ***

[redacted]

[redacted]

› MDLXXXIV. Quum autem editiones hæ inter
:nt; nec mentem Vrsini recte semper exprime-
Dau. Pareum, qui Vrsinum, catechismi heidel-
terpretem, ipse audierat, precati sunt, vt *expli-*
*catechetica*s redderet adcuratiores atque ad de-
, quæ auctor tradiderat, studiosius formaret;
ii huic repugnauit. Ita opus, meliori habitu
lucem productum est, ac necesse fuit, vt sæpe
:riberetur. Prodiit illud MDXCI. MDXCVIII.
III. MDCVIII. MDCXXIII. Francofurti, Neostadii,
æ, Bremæ atque aliis locis.* Exstant quoque:
atechetica; seu collectio eorum, quæ catecheticis ex-
prius sparsim intexta fuerunt: hoc potissimum
m excusa, vt liber explicationum minus excresce-
trema Dauidis Parei, MDCXXIII. 8. antea autem
ınt Neostad. MDC. 8. Francof. MDCXI. Heidelb.
Præterea memorantur: *enchiridion catecheti-*
ini prælectionibus excerptum, Amberg. MDXCVI. 8.
REVTERI *catechesis christianæ religionis, in eccle-*
Palatinatus vsitata, Heidelb. MDLXXXV. 8.
ILIPP. PAREVS, qui scripsit: *catechesin religio-*
ıæ, quo modo illa in ecclesiis et scholis electoralis Pa-
aditur, perpetua analysi logica explicatam; Neost.
Francof. MDCXV. 8. Hanou. MDCXXIV. 8.
ALTINGIVS in *explicatione catecheseos palatinæ,*
:iis a considerationibus nouatorum et antithesibus
m:**
SCATOR in *explicatione catecheseos heidelbergensis*,
MDCXXII. 12.
MEIERVS, cuius *catechismus heidelbergensis, am-*
mentariis, captum rudiorum excedentibus, breui-
icus resolutus, explicatus, sacræ scripturæ testimo-
Kk 5 *niis*

histor. biblioth. part. VI. p. 460.
REI *præfationem partis* I. harum *explicationum catechetic.*
RICIVM *histor. biblioth part.* VI. p. 460.
ur *parte* III. eiusdem *scriptorum theologicor. heidelbergens.*
quoque ALTINGII huius *catechisatie ouer den heidelber-*
catechismus, Stenouic. MDCLXII. 12.

stiana, quae in ecclesiis et scholis electoralis Pa
tur, cum testimoniis scripturae sacrae, sen
qui quinque prioribus seculis a nato serua
christianam meritis suis ornarunt, cumque
uiore et vitarum istorum; et conciliorum,
nes in libello hoc adducuntur, Hanou. MDCII

A belgicis praecipue doctoribus vbertat
scriptorum accepimus, quae quamuis non
tionis dignitatisque sint; nonnulla tamen pr
rum diligentiam ac scientiam monstrant et
bent vsum. Generis huius libri sunt seque

IEREM. BASTINGII *commentarius in*
siarum Palatinatus et Belgii, Heidelb. MDXC. 8

RVARD. ACRONII *enarrationes catechetic*
stiones catechismi ecclesiarum belgicarum et Pa
cantur, Schiedam. MDCVI. 4.

HENRIC. BRANDII *analysis in catechism*
christianae, quae in ecclesiis et scholis Palatin
Lugdun. Batau. MDCXII. 8.

FESTI HOMMII *schat-boeck der verkla*
heidelbergse catechismus, Lugd. Batau. MDCXVII
Amstelod. MDCLVII. 4. ad quod opus tamen co
alii doctissimi viri, praesertim ZACH. VRSI

...F. SIBELII *meditationes catechetica, in quatuor par-...ſa, quibus capita religionis chriſtianæ, in catecheſi pa-...lgica comprehenſa et tradita, ſecundum theoriam et ...perſpicue exponuntur,* quatuor voluminibus, Amſte-... MDCL. 4.

...TRI DE WITTE *catechiſatie ouer den heidelbergiſchen ...mus,* Amſtel. MDCLVIII. 8. Vltrai. MDCCV. 8. et ger-...: *catechetiſches kleinod, das iſt, ſchriftmaſige vnd aus-... catechiſation; oder grundliche erklerung vber den ...rgiſchen catechismum,* Baſil. MDCLXXX. quo vtroque ...e liber hic ſæpius in lucem prodiit:

...RISTIAN. SCHOTANI *partitiones theologicæ; ſeu ars ...ameſiana in catecheſin palatino-belgicam,* Franecker. ...III. 4. MDCLXV. 8.

...RNEL. KORSTENI *vitleggingh des catechismi de ge-...rde kerck in Nederduitsland,* Amſtel. MDCL. 8.

... COCCEII *heidelbergenſis catecheſis religionis chriſtia-... ſacra ſcriptura explicata et illuſtrata.* Lugdun. Batau. ...XXI. 8. præter quam editionem aliæ habentur:

...RANCISC. RIDDERI *ſeuenuoudige œffningen ouer de ...ismus,* duabus partibus, Roterod. MDCLXXI. 4.*

...ANTON. HVLSII *examen catecheticum didactico-pole-...* , duobus tomis, Lugdun. Batauor. MDCLXXIII. ...LXXVI. 4.**

...COB. ALTINGII *analyſis exegetica catecheſeos pa-...a:* ***

...IETRI VAN DER HAGEN *verklarte heidelberg. catechis-...* Amſtel. MDCLXXXIV. 4.

...VIL. MOMMAE *meditationes in catecheſin heidelber-...m,* Lugdun. Batau. MDCLXXXIV. 8.

...ELCHIOR. LEYDECKERI *veritas fidei reformatæ eius-...que ſanctitas; ſiue commentarius ad catechismum palati-...,* Vltrai. MDCXCIV. 4.

SIMON. SIMONIDIS *kort begryp van de godgeleertheid ...eidelbergſen catechismus,* Amſtel. MDCXCIII. 8.

HER.

* LIENTHALII *theol. biblioth. tom.* I. p. 761.

** ...bidem p. 760.

*** ...tom. V. *oper.* eius p. 141.

HER. SIBERSMAE *fontein des heils aangewesen in den heidelbergsen catechismus*, Leoward. MDCXCII. 4.*

DAVID. KNIBBII *leere der gereformeerde kerk, volgens d'order van den heidelbergsen catechismus verklaart*, Lugdun. Batauor. MDCXCII. 8.

EVERARD. VAN DER HOOGHT *de heidelbergse catechismus verhandelt in de Nieuwendammer kerk*, ceter. Amstel. MDCXCVI. 8.

HENRIC. GROENEWEGENI *oeffeninge ouer den heidelbergsen catechismus*, Gorichem. MDCLXXIX. MDCLXXXIV. Lugdun. Batau. MDCLXXXVIII. MDCXCVIII. 4. cuius libri et interpretatio germanica; *erklærung vber den heidelbergischen catechismum*, Brem. MDCCII. 4. prodiit: **.

PETR. VAN HOEKEN *lucubrationes in catechismum palatinum*, Lugdun. Batau. MDCCXI. 4. ***

IOANN. D'OVTREINII commentarius in catechismum heidelbergensem, qui titulo: *het gouden kleinoot van de leere der waarheid, die naar der godsaligkeit is*, ceter. Amstelodam. MDCCXIX. 4. prodiit ac deinde ob præstantiam suam belgico sermone sæpe litteris descriptus est; germanice au-

[redacted]

...ticis institutionibus generatim speciatimque, de ...os palatinæ origine et fatis: * ...OH. STRICKII *de heidelbergsche catechismus korte... ...art in vragen en antwoorden*, Leoward. MDCCXXXIX. 8. ...m finem faciam, enarrandi belgicos doctores, qui ...mum heidelbergensem interpretati sunt atque illu... ...merito BALTH. BEKKERI mentionem etiam iniicio. ...s belgica lingua catechismum, cum titulo: *de vaste ... volmaakten*, Leouard. MDCLXX. 8. MDCLXXIV. 8.** ...d. MDCLXXXII. 8. qui commentarium in catechesin ...n complectitur, licet huius in inscriptione nulla ...facta fit; *** præter hunc autem librum BEKKERVS ...ra catechetica in publicam lucem protulit. Inter ...s itidem exstiterunt, qui catechismum hunc expli... IACOB. HOFMANNVS eum *analysi textuumque ad...* ...instructum edidit: * IO. RVDOLPH. RODOLPHI ... *palatinam in vsum auditorii sui illustratam*, Bern. ...VII. Franeck. MDCCV. 8. quæ magni æstimatur, iu... ...lici fecit; ** IO. ALTMANNI autem exstat *catecheti... ...uchter; oder erklarung des heidelbergischen catechismi*, MDCCXI. 8.

... multos catechismi heidelbergensis interpretes, ...ue belgicos, aliis celebriores, recensui; nondum ... pleniorem eorum notitiam suppeditaui. Restant ... alii, qui itidem, vt dictum catechismum exponerent ... illustrarent, varia scripta in lucem emiserunt. Sic ...erunt: MATTH. MARTINII *vniuersorum religionis chri... ...capitum, quæ in textibus catecheticis continentur, para... ...s aphoristica*, Brem. MDXCII. 8. GELLII DE BOVMA *cate-*

...ng *von alten vnd neuen theol. sachen*, 1734. p. 753.
...nietur editio hæc in *der samlung von alten vnd neuen theol. sachen*, ...39. p. 792.
...e fata fuerint catechismi huius in Belgio, relatum legimus in ... CERONII *memoir. tom.* XXXI. p. 181 LILIENTHALII *select. ...tor. et litterar.* p. 31. KOECHERI *catechet. geschicht. der refor... ...rten kirchen*, p. 267. adde CLEMENT *bibliotheque curieus. histor. ...critique*, tom. III. p. 43. FREYTAGII *analect. litterar. de libr. ...rior.* p. 79.
...OTTINGERVM *bibliothec. quadripartit.* p. 335.
... *biblioth. bremensem class.* II. p. 352.

CHRISTOPH. STAEHELINI *catechetischer* ...
oder erklærung des heidelbergischen catechismi,
vnd antwort, MDCCXXIV. Basil. MDCCXXXVII.
MEYERI *erklærung vnd befestigung des christlich*
catechismi, Elberfeld. MDCCXXXIII. 8. ENGE
DE BOVCK *explicatio catecheseos heidelberg*. Hag.
IO. PHILIPP. WIDDERI *betrachtungen vber di*
delbergischen catechismo enthaltene ...
Francof. MDCCLIII. 4. In eiusmodi laboribus
ingenia quoque sua exercuerunt: VOETIVS
DIESTIVS, CRVCIVS, BECIVS, HEVS...
MOND, PEENIVS, GENTMANNVS, FEV...
GON, POTHVYSEN, VAN DER KEMP atque a...

Equidem ea, quae adhuc de catechismo ...
disserui, luculenta documenta praebent de singul...
ctoritate; tantum tamen abfuit, vt iste omni...
ret; vt haberet suos aduersarios hique cont...
gnarent; minus autem sui defensoribus ...
nostrates in lucem emiserunt: TILEM. HESH...
nung fur den heidelbergischen catechismum, Erf...
MATTH. FLACIVS *wiederlegung des caluinisch...*
Oleuiani, MDLXIII. et inter virtembergenses IO
et IAC. ANDREAE *censuram* eiusdem catechis...

bus oppugnatoribus vt heidelbergenses catechismum suum defenderent, pro isto ediderunt: *antwort auf etlicher theologen censur vber die am rand des heidelbergischen catechismi aus heiliger schrift angezogene zeugnisse, nebst antwort vnd gegenfrag auf sechs fragen von des herrn nachtmal*, Neostad. MDLXIV. MDLXXXIV. 8. et *verantwortung wieder die vngegrundeten auflagen vnd verkehrungen, mit welchen der catechismus christlicher lehre, zu Heidelberg 1563. ausgangen, von etlichen vnbilliger weise beschwert ist*, MDLXIV. Scripta hæc, quorum auctor est ZACHAR. VRSINVS, adiuncta sunt editioni germanicæ catechismi palatini, sub titulo: *catechismus; oder kurtzer vnterricht christlicher lehre, samt den kirchen ceremonien, gebeten vnd ganz vollkommenen zeugnissen biblischer schrift*, ceter. Neostad. Palat. MDXCV. 8. in lucem productæ; simul autem, quum in latinam linguam conuersa fuerint, translata in catechesin palatinam, eodem sermonis genere, Neostad. MDLXXXV. editam.* Postea IOANN. MEISNERVS *examen catechismi palatini*, Vitemb. MDCLXIX. 4. iuris publici fecit; minus autem id totius catechismi; sed tantum quæstionum a prima vsque ad octauam et quinquagesimam comprehendit disquisitionem, hocque nomine auctor videtur impeditus, quo minus opus conficere potuerit. Ex pontificis romani adsectatoribus catechismum heidelbergensem impugnarunt: ANGELVS DE MONTE BELLO, quem refutauit HENRIC. ALTINGIVS aliquot disputationibus; attamen ob auctoris mortem haud absolutis: ** MARTIN. DVNCANVS et ENGELBERT. KENNIPHOVIVS, quorum illius *catechismus catholicus, catechismo heidelbergensi oppositus*, Antuerp. MDXCIV. illius autem: *refutatio catechismi heidelbergensis* adducitur. Præter hos, spectat huc inprimis: IO. ANDREAS COPPENSTEINIVS; cuius prodiit: *excaluinizata catechesis caluino-heidelbergensis*, et germanice: *vncaluinisch heidelbergischer catechismus, verrncaluinisiret vnd in ræmischcatholisch bekehrt, also daß der catholisch im text: der caluinisch am rand vnd im gemeinen text zu lesen vnd zu vnterkennen ist*, Heidelb. MDCXXIV.

* exstant etiam VRSINI *oper. theologic. tom.* II. p. I. sqq.
** BENTHEMII *hollandisch. kirchen vnd schulenstaat, part.* I. p. 197.

MDCXXIV. 12. libellus plane ineptus ac malitioſus,
auctor catechiſmum heidelbergenſem in religionis p
ficiæ formulam conuertere, ſibi ſumſit hancque in re
dendo, demendo, mutando in iſtum ſæuiit. Refutatio
lius quamuis haud opus eſſet; attamen fuerunt, qui p
illius ſuſciperent. Reſtiterunt ei: IO. MORNBACH
in *der rettung der catholiſchen lehre, welche in dem heid*
giſchen catechiſmo verfaſſet, von Coppenſtein in rœmiſch c
liſch verkehret worden, Baſil. MDCXXVII. 8. IACOB. I
RENTIVS, cuius exſtat: *catecheſis heidelbergenſis ortho*
contra cenſuram et, vt ipſe vocat, excaluinizationem I
Andreæ Coppenſteinii, Amſtel. MDCXXV. 8. HENRIC. IS
BVRGIVS in *anatome catecheſis heidelbergenſis, in qua*
ſenſus cum romanenſibus et diſſenſus ab iis oſtenditur, c
corruptelas eorum, qui ſe excaluinizantes vocant, B
MDCXXVIII. 4. THEODOR. STRACKIVS, qui dedit:
dicias catecheticas tripartitas pro catechiſmi palatino-h
perpetua et conſtanti orthodoxia, aduerſus deprauationem
penſteinii, Arnh. Geldror. MDCXXX. 4. Tueri quidem
luit COPPENSTEINIVS libellum ſuum atque in l

duos et triginta annos duas epistolas pro catecheidelbergensi, nominatim illius quæstione octogesimus iesuitæ cuiusdam duos libellos, quorum ... alter *calumnia inter sacrum et saxum* ..., in lucem emiserat; quum autem omnia fere incendio heidelbergensi interiissent, nouam earum ... caruit. Accessit: *discours sur les catechismes*, ... historia cum generatim catechismorum; tum speheidelbergensis nonnulla enarrantur lectione digna, ... quæstio octogesima catechismi huius, quæ in prima eius editione non exstitit; sed secundæ ad... quales turbas recentiore ætate excitauerit ac quastiones reformatorum cœtui in Palatinatu adtulerit, alienum est, commemorare.* Inter ipsos reforma... odorvs volckardvs coornhartvs visus inuenisse, quod in hoc catechismo reprehenderet, ... singulari libello: *proeue van den heidelbergischen* ..., MDLXXXIII. quem io. gerobvlvs, arnold. ... livs et reinervs donterklock MDLXXXV. ..., illo iterum his *replicam* opponente, quæ post obitum MDCX. lucem adspexit. Quomodo re... tribus catechismus hic displicuerit, postea memo... imus est, quando de illorum catechismis exponen... it. Iam addo, prodiisse: *anmerckungen vber den* ...*gischen catechismum, verfasset von I. P. T.* id est, io. trierio, Francof. MDCCLIV 8.** ita autem ob... ies hæ compositæ sunt, vt auctoris indifferentis... on obscure prodant.

...ique huc referri possent sermones sacri, quibus ca... is heidelbergensis explicatus est: balth. copii *fünfzig predigten vber den alten heidelbergischen catechis-*

...: strvvii *ausfuhrlicher bericht von der pfaltzischen kir...storie*, cap. 14. p. 1365. koecheri *catechetische geschichte ... reformirten kirchen*, p. 365. sqq. *bibliothec. bremens. class.* II. ... *die fortgesetzte samlung von alten vnd neuen theolog. sa...* 1720. p. 138.

** *theolog. biblioth. volum.* X. p. 641. *beytræge von alten vnd ... theolog. sachen*, 1755. p. 118.

Brem. MDCLXXXIV. 8. IACOB. LEVCHT *predigten:* PETRI VON DER HAGEN *grund in* XII. *predigten vber den heidelbergischen* quos sermones ex belgica lingua in germa lit, *Io. Vogelsangius*, Brem. MDCXCIII. 4. MIEGII *gottselige auslegung des heidelbergis in sieben vnd funfzig predigten*, MDCCXLVI. 4 SCHAELDII *predigten vber den heidelbergische* Gedan. MDCCLIV. 8. ac quorumdam aliorum tuti mei ratio postulat, vt a scriptis huiusm dis me abstineam.**

Adiicio potius quosdam catechismos, qu Germania ad priuatum præcipue vsum ser

* in LIPENII *biblioth. theolog. part.* I. p. 258. me ALBERT. HANFELDII *predigten vber den psa* *mum*, Francof. MDCXII. MDCXXXIV. 4. CO *nmata catechetica*; *siue homiliæ in catechismum* Amstelod. MDCLIV. 8.

** de catechismo heidelbergensi copiose ac diligent CHERVS in *den catechetischen geschichten der ref* cap. 8. p. 257. Præter eum, videantur: ALTING *palatin.* p. 189. quæ exstat in *monumentis piecen rerum in republica litteraria illustrium*, MDCCI.

[redacted]

e catechismo heidelbergenſi, publica auctoritate ſatis me expoſuiſſe, exiſtimo. In cenſum illorum ebent: IO. A LASCO *catechismus*, a *Io. Vtenhouio* onuerſus et iterum editus, Embd. MDLVII. 8. cuius r; ſiue paruus catechismus, MDLIV. prodiit: ANDR. i *elementa chriſtianæ religionis*, Marpurg. MDLXIII. 8. I BVCERI *catechismus*, et maior Argentorat. V., et minor hicque a *Io. Sleidano* MDXLIV. latine : IO. BILSTENII *catechesis; ſeu prima inſtitutio catholicæ chriſtianæ religionis in ſcriptura fundatæ, pro euangelicis aduerſus ſcholas ieſuitarum et aliorum hae*, Hanou. MDXCIII. 8. IO. HENR. ALSTEDII *theocatechetica*, Hanou. MDCXVI. 4. De reliquis taceo.*

§. V.

RMATI non ſolum ſcripta iuris publici fecerunt, ram doctrinam catecheticam complectuntur; certas illius partes ſingulari induſtria enarra- t alii de decem præceptis diuinis exponerent: olum, quod apoſtolicum adpellatur, commen- ſtrarent: alii precationem, a ſeruatore noſtro am, interpretarentur: alii denique ſe ad dog- ſacramentis noui fœderis, baptismo pariter ac na, explananda conferrent.

erpretatio *decalogi* facta eſt ab ANDR. RIVETO in *mibus plenioribus in caput* XX. *exodi, in quibus ita ex- decalogus, vt caſus conſcientiæ, quos vocant, ex eo ſub- ac pleraeque controuerſiæ magni momenti, quæ circa moralem ſolent agitari, fuſe et adcurate diſcutiantur*, atau. MDCXXXII. 4. ** IACOB. ALTINGIO, cuius ex- *erklaaringe der tien geboten*, Groning. MDCLXXVIII. 8. MARTINIO in *commentario in legem duarum diuinarum um*, Brem. MDCXII. 8. IOANN. DE HISPANIA; ſiue GNE in *den neuen anmerckungen vber die zehn gebo- te.*

* OECHERI *catechetiſche geſchichte der reformirten kirchen*, . p. 161. ſqq.

** *om.* I. eiusdem *oper.* p. 1225.

commandments, Londin. MDCXXXII. 4. GVI
exposition of the 10 *commandments*, Lond
quibus interpretibus alii eiusdem gentis ac
LANC. videlicet ANDREWS, IO. BOYSIVS,
LEIVS, GVIL. BVRTONVS, RAD. CVDWO
POWEL, GABR. TOWERSONVS ac reliqui; s
rum tantum indicasse, satis esse puto. Qui
rum cœtu in *symbolum apostolicum* comme
iam commemoraui, quum de scriptis symb
Inter eos, qui in *oratione dominica* explana
eique lucem adtulerunt, locum tenent: LAMB.
exstat: *orationis dominicæ explicatio*, Geneu. MD
AMYRALDVS, qui scripsit: *exercitationem i*
minicam, Salmur. MDCLXIII. inprimis HERM
cuius *exercitationes sacræ in symbolum, quod*
citur, et in orationem dominicam, sæpius edi
dum supra denotaui, luculentam precation
christo præscriptæ, expositionem exhiber
huc referendi sunt: RICHARD. BAXTERV
NER, GVIL. GOVGHE, ROBERT. HILL, T
ALEXAND. HVISH, GVIL. NICHOLSONV
IACOB. PERROTVS atque alii, qui itidem
dominicæ interpretationem adiunxerunt;

[redacted]

iae reformati de *baptismo* et *sacra cœna* litteris it, ista consulto prætereo, quia iam antea notitiam ppeditaui.

CAPITIS QVARTI

DE

IS THEOLOGIAE CATECHETICAE

SECTIO V.

DE

IS CATECHETICIS ARMINIANORVM ET SOCINIANORVM.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

tica arminiano- . *um*, *inprimis* — *catechismus racouiensis isque maior* §.III.

n Belgio id ageretur, vt catechismo heidelber-symbolica dignitas auctoritasque vsus publici *, arminiani; siue remonstrantes, qui in eo ndatione digna, deprehenderant, testati sunt, num non penitus adprobare posse, simulque crebro atque enixe, vt ille in synodo so-gnosceretur atque adcuratior illius fieret dis-cam in rem in synodum dordracenam vocati medium proferre ea, quæ corrigenda esse, hæc singulari scripto, patribus dordracenis igenter indicarunt; sed quod cupiebant, haud ntur.

tum remonstrantium titulum præ se fert: *consi-in catechesin heidelbergensem.* ** Confutarunt NR, ALTINGIVS in *explicatione*, supra adducta, r *palatinæ*, *cum vindiciis a considerationibus noua-torum*,

st in eius *operibus*, germanice editis, p. 261.
ctis et scriptis synodalibus dordracenis ministrorum remon-m in fœderato Belgio, p. 86. 102. sqq.

uoniuus iuuiunciae iuiit, iiiitu iangiores
videbantur, postea alius editus est sibique
strantes magnam auctoritatem conciliauit.

Duplicis catechismi arminianorum n
quorum alter *prior:* alter *posterior* adpellar
siue *prior*, titulum habet: *onderwysinge in*
religie, ghestelt by vraghen en de antwoorden
der remonstrants ghereformeerde christenen,
illius editio prodiit, aucta admonitione ad
quot precibus, Roterod. MDCXL. 8. ** pra
alia, itidem Roterodam. MDLXIV. in lucem p
ratur. Auctorem catechismi huius IO. VY
esse, nonnulli perhibent. Exponit breuit
sacra, cognitione dei, creatione, prouidenti
hominis, opere redemtionis, christo reden
et reprobatione, conuersione, fide, bonis
præceptis diuinis, precibus et oratione dom
bitrio, vocatione, iustificatione, sanctifica
ctione mortuorum, vita æterna, damnation
ecclesia, sacramentis, baptismo et sacra cœ
ecclesiastica, quæstionibus centum, vna et
pitibus; aut sectionibus. Confutationem
HEIDANVS scripsit atque in lucem emisit:
derlegginghe des remonstrantschen catechismi

tm copiosum opus belgicum ei opposuisse, relatum
* Quum catechismus hic ob longiores difficiliores
onsiones non satis aptus ad rudiores instituendos
r, BARTHOLOMAEVS PRAEVOSTIVS alium cum-
riorem scripsit ac rudimenta religionis secundum
symboli apostolici, decalogi atque orationis do-
xplicauit, ea ratione, vt iste apud remonstrantes
mpore multam laudem atque existimationem ha-
que ad erudiendam iuueututem frequenter adhi-
Prodiit sub inscriptione: *onderwys in die christe-*
gie by vragen ende antwoorten; postea autem non-
remonstrantium doctorum cœtu in eo elaborarunt,
magis expolirent et ad rudiorum ingenia adcom-
it, in quam formam redactus lucem adspexit Am-
I. MDCCXXXIII. 8.**

§. III.

IANI quoque suos catechismos habent. Emi-
s catechismus *racouiensis*, qui quum vel *minor*;
est, hic, vltimo loco nominatus, principatum
t apud istorum familiam talem auctoritatem
t, qualis symbolorum propria est. Sæpius;
n forma et facie, in lucem prodiit: in alias lin-
latus et ab ipsis socinianis adnotationibus illu-
t; ab aliis autem confutatus.

anno MDLXXIV. sociniani ediderunt: *catechesin et*
em fidei cœtus per Poloniam congregati, in nomine
esu christi, domini nostri crucifixi et resuscitati, 12.
: catecheticus non solum antiquior est catechismo
si; sed etiam aliam rationem præ se habet. Re-
es, ad interrogationes datæ, plerumque dictis scri-
 pturæ

KDEKKERVM in *der eere van de nationale synode van Dor-*
part. II. p. 540. ZELTNERVS *not. ad Ruari epistol. dict. loc.*
: denotat, catechismo huic remonstrantium oppositum esse
ismum voetianum inscriptum: *catechisatie ouer den catechis-*
er remonstranten, Vltraiect. MDCXLI. 8.
chismis remonstrantium legantur: KOECHERVS *biblioth.*
symbol. p. 673. sqq. et CATTENBVRGH *biblioth. scriptor.*
strant. p. 113. 123. sq.

ipſius direptione.

Catechismus *racouienſis* nomen ſuum habet
vbi primum litterarum formis expreſſus fuit.
minor; vel *maior*. Iſte, qui *minor* adpellatur,
manice cum titulo: *der kleine catechismus zur*
kinder in dem chriſtlichen gottesdienſt, et poloni
præter hanc autem editionem aliæ memorantur,
nicæ, MDCXXXIII. MDCXXXV. 12. et latina,
breuis inſtitutio religionis chriſtianæ, MDCXXIX.
chismo huic oppoſuit IO. AMOS COMENIVS
ſpeculum, vno intuitu, quidquid ibi creditur; aut n
exhibens, ex ipſorummet propria confeſſione concinn
ſtelod. MDCLXI. 8. Plura dicenda ſunt de catecl
uienſi *maiori*. Quis fundamentum eius iecer
fuerit illud, res non ſatis clara atque explorata
nulli tribuunt id GEORGIO SCHOMANNO ac
faciunt, quum iſte catechismum pro liberis ſuis
ra ſacra collegerit, veriſimile eſſe, libellum hunc

---

* notitia ſcripti huius catechetici ſumenda eſt ex MO
tutionib. hiſtor. chriſtian. recentior. ſecul. XVI. *ſectio*
p. 316. *act. hiſtor. eccleſiaſtic. volum.* V. p. 49. GE
leg. hiſtor. critic. librorum rarior. p. 67.

n translatum fuisse, atque ita fundamentum ca-
i racouiensis maioris præbuisse. * CHRISTOPH.
vs ** inter Gregorii Paulli scripta: *catechesin ra-*
n primam refert atque addit, emendandæ illius
m Fausto Socino et Petro Statorio datum esse,
SOCINVS *** testatur. Alii arbitrantur, quum
. ENIEDINVS *explicationem locorum catecheseos ra-*
scripserit; * ante autem maiorem catechismum
nsem, in lucem editum, mortalitatem suam finie-
iecturam ex eo nasci, postquam vel Schomannus;
lli per antea memorata scripta fundamentum dicti
mi posuerit, Eniedinum pariter; ac Socinum postea
s continuandum atque expoliendum se admouisse.**
m iudico, diuersæ hæ sententiæ inter se coniungi
t, si pro verisimili sumatur, quæuis scripta cate-
i, antea a socinianis composita ac diuulgata, ad
smum illum scribendum adhibita fuisse; ita autem
exstitisse primos illius auctores, vbi quis nomen
lis imponere velit.

uod ad editiones versionesque catechismi huius adti-
iste, a VALENTINO SMALCIO et HIERONYMO
ORovio ita adornatus ac dispositus, vt exire posset,
m lingua polonica Racou. MDCV. 12. prodiit, quæ
maxime rara atque omnium prima est. Iam nomi-
SMALCIVS conuertit eum germanice ac Racou. 12.
æ luci exposuit, dedicatum academiæ vitembergensi
r tabellarium, ad hanc rem conductum, ei mense
MDCVIII. traditum. Sequebatur editio latina, studio
ONYMI MOSCOROVII, huius tituli: *catechesis ec-*
um, quæ in regno Poloniæ et magno ducatu Lithuaniæ et
d istud regnum pertinentibus prouinciis adfirmant, ne-
alium, præter patrem domini nostri iesu christi, esse
Ll 5 *illum*

RAMBACHII *einleitung in die religionsstreitigkeiten mit den so-*
ianern part. 1. p. 295.
bibliothec. antitrinitar. p. 44.
1. *oper.* p. 492.
meminit SANDIVS *bibliothec. antitrinitar.* p. 93.
WILLISCHII *dissert. historiam catechetic. breuiter delineant-*
em, p. 49.

illum vnum deum israelis; hominem autem illum, iesum nazarenum, qui ex virgine natus est, nec alium; aut ante ipsum, dei filium vnigenitum et agnoscunt et confitentur. Ante annos quatuor polonice; nunc vero etiam latine edita, Racou. MDCIX. 12. Interpres non solum licentiam omittendi, addendi, mutandi sibi sumsit; * sed etiam ad eam audaciam peruenit atque impudentiam, vt catechismum hunc latinum Iacobo I. magnæ Britanniæ regi sacrum esse, vellet; qui tamen hoc grauiter indignatus est ** ac catechismus ipse ex decreto parliamenti igni traditus. De anno, quo hoc contigerit, scriptores dissentiunt. Alii *** referunt id ad MDCLIII. et ad tempora Cromuelli: alii * ad annum MDCXIV. hocque maiorem probabilitatem præ se habet. ** Anno MDCXII. noua editio germanica catechismi Racou. 12. prodiit, sub titulo: *catechismus der gemeine derer leute, die da im kœnigreich Polen vnd im grosfurstenthum Litthauen vnd in andern herrschaften zu der kron Polen gehœrig, affirmiren vnd bekennen, daß niemand anders, als der vater vnsers herrn iesu christi, der einige gott israel sey vnd daß der mensch iesus von Nazareth, der von der*

[redacted]

ş-es separatim exhibentur; hæc autem sequun-
tactim adnotationes Benedicti Wissowatii, Marti-
, Andr. Wissowatii, Ion. Schlichtingii et Fr. C.
tæ nonnullorum coniectura est, Floriani Crusii.
quidam, editionem hanc reliquis præferre; *
n monstrant, editionem anni MDCLXXX. cuius
tionem feci, ista esse præstantiorem, iis de
quia sit adcuratior atque emendatior; singulæ
tæ debitis locis additæ, vt commodior faciliorum
vsus fiat, licet haud diffitendum sit, duas
nes deesse, quas editio anni MDCLXXXIV. com-
t. ** Omnibus his editionibus, quas ipsi socinia-
æ luci exposuerunt, duæ aliæ adiungi debent.
lornandæ OEDERVS operam dedit ac simul veræ
, contra impetus socinianorum defendendæ, ita
t, vt confutationem catechismi subiungeret, cuius
inscriptio est: *catechismus racouiensis; seu liber soci-*
primarius. Ad fidem editionis ann. MDCIX. *re-*
socinianam vero impietatem, et hoc libro traditam; et
ioribus assumtam, adcurate profligauit Georg. Ludou.
, Francof. et Lips. MDCCXXXIX. 8.*** Alteram de-
CH. LANGIVS; non separatim tamen, et sequu-
editionem anni MDCLXIV. ea ratione, vt adnotatio-
tteret. *

echismus ita dispositus est, vt habeat sectiones et
quibus autem diuersæ editiones inter se differunt.
DCIX. prodiit, ea præ se tantum certos titulos
in capita diuisos fert. In aliis editionibus sunt
s ac capita; quibus tamen indices illorum non
adcurate respondent. Illa, quæ Stauropol. MDCLXXX.
ridit et CRELLII *ethica* addita est, nouem sectio-
nibus

---

* EIMMANNI *catalogum biblioth. theologic.* p. 674. *die nach-*
n von einer hallischen biblioth. vol. III. p. 207.

** GOETZIVM in *den hamburgischen berichten von gelehrten*
, 1742. p. 434. et *die nachrichten von einer hallischen bi-*
. vol. III. p. 218.

*** *die nachrichten von einer hallischen biblioth. vol.* III. p. 220.

a christi et christianismi apocalyptico-prophetic. tom. II. *part.*
142.

Wowatio recognita atque emendata notisque eorum
Sed hoc sine caussa putatur. Editio catechismi
gitur, anni MDCLXXX. est eadem, quam *ethi*
coniunctam sibi habet; nec diuersitas locorum
norum obstat. Suspicari licet, catechismum a
LII *ethicam* anno quippe MDCLXXX. litterar
expressum ac postea ad hanc adiunctum fuisse.
Cosmopolis et *Stauropolis* haud valent ad sente
infringendam, quia vtrumque Amstelodamun
Restat vltima editio latina catechismi maioris
quam ipsi sociniani in lucem emittendam curar
bet illa inscriptionem: *catechesis ecclesiarum p*
vnum deum patrem illiusque filium vnigenitum iesu
vna cum spiritu sancto ex sacra scriptura confite
mum anno MDCIX. *in lucem emissa et post earu*
siarum iussu correcta ac dimidia amplius parte a
per viros in his coetibus inclitos, Ioannem Crelliu
hinc Ionam Schlichtingium a Buckowiec, vt et
Ruarum ac tandem Andream Wissowatium, Bene
sowatium; nec non anonymum quemdam Fr. C
atque emendata notisque cum horum; tum et alio
ta, Stauropol. MDCLXXXIV. 8. Quae ad ipsum ca

pertinent, ea separatim exhibentur; hæc autem sequuntur coniunctim adnotationes Benedicti Wissowatii, Martini Ruari, Andr. Wissowatii, Ion. Schlichtingii et Fr. C. id est, quæ nonnullorum coniectura est, Floriani Crusii. Videntur quidem, editionem hanc reliquis præferre; * alii tamen monstrant, editionem anni MDCLXXX. cuius antea mentionem feci, ista esse præstantiorem, iis de caussis, quia sit adcuratior atque emendatior; singulæ autem notæ debitis locis additæ, vt commodior faciliorque illarum vsus fiat, licet haud diffitendum sit, duas adnotationes deesse, quas editio anni MDCLXXXIV. comprehendat. ** Omnibus his editionibus, quas ipsi sociniani publicæ luci exposuerunt, duæ aliæ adiungi debent. Alteri adornandæ OEDERVS operam dedit ac simul veræ doctrinæ, contra impetus socinianorum defendendæ, ita prospexit, vt confutationem catechismi subiungeret, cuius editionis inscriptio est: *catechismus racouiensis; seu liber socinianorum primarius. Ad fidem editionis ann.* MDCIX. *recensuit; socinianam vero impietatem, et hoc libro traditam; et a recentioribus assumtam, adcurate profligauit Georg. Ludou. Oederus*, Francof. et Lips. MDCCXXXIX. 8. *** Alteram dedit IOACH. LANGIVS; non separatim tamen, et sequutus est editionem anni MDCLXIV. ea ratione, vt adnotationes omitteret. *

Catechismus ita dispositus est, vt habeat sectiones et capita, quibus autem diuersæ editiones inter se differunt. Quæ MDCIX. prodiit, ea præ se tantum certos titulos hosque in capita diuisos fert. In aliis editionibus sunt sectiones ac capita; quibus tamen indices illorum non semper adcurate respondent. Illa, quæ Stauropol. MDCLXXX. lucem vidit et CRELLII *ethicæ* addita est, nouem sectionibus

---

* conf. REIMMANNI *catalogum biblioth. theologic.* p. 674. *die nachrichten von einer hallischen biblioth. vol.* III. p. 207.

** legas GOETZIVM in *den hamburgischen berichten von gelehrten sachen*, 1742. p. 434. et *die nachrichten von einer hallischen biblioth. vol.* III p. 218.

*** vide *die nachrichten von einer hallischen biblioth. vol.* III. p. 220.

* in *gloria christi et christianismi apocalyptico-prophetic. tom.* II. *pa*. 2. p. 142.

eſt ſine titulo, vndecim capitibus de præceptis c
legi addidit: de præceptis chriſti, ſeparatim ab
de baptiſmo aquæ: de fractione panis ſacri: de pr
æternæ: de promiſſo ſpiritus ſancti: de confirmati
voluntatis: de morte chriſti: de fide: de libero
iuſtificatione: *ſeptima* de munere chriſti ſacerd
capitibus: *octaua* de munere chriſti regio, itide
ta haud diſtributa: *nona* denique de eccleſia chi
tuor capitibus, de eccleſia chriſti viſibili: de m
gubernatione eccleſiæ chriſti: de diſciplina eccle
de eccleſia chriſti inuiſibili. Quæ diuidendi ra
mine non plane apta eſſe videtur, quia ſectio
prophetico chriſti munere, capitibus; ſexta
caret, atque in capitibus ſextæ ſectionis ea pra
quæ ſociniani ad propheticum chriſti officium
Eam ob rem nonnulli octo tantum ſectiones nu
quintam ſextamque ita coniungunt, vt vnam co
Indices ſectionum et capitum, qui editionibus
MDCLIX. ſiue, vt quidam annum hunc inter
MDCLXV. et MDCLXXXIV. adiuncti ſunt, exhib
ſectiones et ſextæ decem tantum capita, lice
eorum ſint; in erratis autem corrigendis, quæ
tur, denotatum eſt, titulum ſectionis ſeptimæ

Praua atque impia dogmata, quæ in catechiſmo hoc propoſita ſunt, multi adcurate ac feliciter confutarunt, nimirum:

WOLFG. FRANZIVS, qui *diſputationes ſuper auguſtanam confeſſionem* contra pontificios, reformatos, maxime ſocinianos inſtituit tribusque partibus Vitemb. MDCIX. MDCX. MDCXI. 4. in lucem edidit, ita vt quæuis iſtarum ſeparatim et cum ſingulari præfatione; poſtea autem omnes vno volumine iunctæ, hac inſcriptione: *auguſtanæ confeſſionis articuli fidei* XXI. *et articuli abuſuum* VII. *diſputationibus* XXXIV. *in tres libellos diſtributis, aduerſus pontificios, caluinianos ac cumprimis antitrinitarios; ſeu photinianos hodiernos breuiter explicati et ex verbo diuino confirmati*, cum adpendice trium commentationum de *tribus perſonis diuinitatis, in quibus monſtratur, qua methodo antitrinitarii hodierni potenter et feliciter ſint confutandi et reprimendi*, ex editione tertia, vt titulus habet, Vit. MDCXX. 4. prodirent. Quum auctor contra ſocinianos, maxime catechiſmum eorum pugnaſſet, eo quoque conſilio, vt iniuriam, dedicatione illius academiæ vitembergenſi illatam, propulſaret, aduerſus iſtum VALENT. SMALCIVS *refutationem theſium Wolfgangi Franzii, quas de præcipuis chriſtianæ religionis capitibus anno* MDCIX. *et* MDCX. *diſputandas propoſuit*, Racou. MDCXIV. 4. editam, ſcripſit; FRANZIVS autem ei reſtitit in *vindiciis diſputationum theologicarum pro auguſtana confeſſione, aduerſus Valent. Smalcium*, Vitemberg. MDCXXI. 4.

GEORG. ROSTIVS in *dem grundlichen bericht von den neuen photinianern, nebenſt zerlegung vnd wiederlegung des neulich in Deutſchland ausgeſprengten pohlniſchen catechiſmi*, ceter. Marpurg. MDCXIII. 12. qui liber non magni eſt pretii:

FRIDER. BALDVINVS, qui inter oppugnatores catechiſmi racouienſis præcipuum locum obtinet. Poſtquam ſociniani tam impudentes ac malitioſi fuerant, vt impium ſuum atque in chriſtum iniurioſum catechiſmum academiæ vitembergenſi dedicarent, primum, conſultius eſſe, dicta academia exiſtimauit, ſi tacendo, nefariam hanc rem negligeret; poſtea autem, quum perſpiceret, ſocinianam peſtem magis ac magis propagari, animum mutauit et

BALDV

zu *Wittenberg*, 1619. 8. * omisit tamen Idem scriptum latine reddidit atque in luc hoc titulo: *solida refutatio catechismi ariani*, *Polonia anno* MDCVIII. *excusus*, ceter. Vitem

CHRISTOPH. SONNTAGIVS in *pseud couiensi explosi*, Altorf. MDCCV. 4.

GEORG. LVDOV. OEDERVS in eruditis quibus editionem catechismi racouiensis, a moratam, instruxit.

IOACH. LANGIVS, qui *commentarium catechesin racouianam*, scite atque vtiliter sc gauit: ***

IO. IAC. RAMBACHIVS dissertatione in *cia satisfactionis a friuolis accusationibus catec sis*, Giess. MDCCXXXIV. Ex reformatorum gendi sunt:

IO. HENRIC. ALSTEDIVS, qui in *th* contra catechismum socinianum arma sua que instituit refutationem, a IOANN. GR conuersam et separatim publicae luci exposita illius est: *'t rackouws cate'bismus met sijn o latiin beschreuen van den hoogh geleerden m Alstedio, ende nu vertalt door Io. Greyde*, Frane

der bruder, aus dem bœhmischen vbersezt, 1554.
anderer theil des brudercatechismi, 1560. 2.)
*atechismus der bruder, aus dem manuscript der
liotbec:* 3.) *lateinischer catechismus der reformirt
ıder*, 1616. priuati autem vna cum aliis scri-
ıtechismus der bruder, von Luthero 1523. *wie-*
) IO. HVSSII *catechismus* 1415. 6.) *grund;
begrif der gantzen heiligen schrift*, 1560. 7.)
*r bruder von der rechtfertigung, vm deren wil-
osiandrismi beschuldiget worden*: 8.) IO.
MENII *catechismus, auf welchen sich die herrn-
fen*, 1661. 9.) eiusdem *ermahnung an die
sie an den streitigkeiten der reformirten mit den
keinen antheil nehmen sollen*, 1660. 10.) ANDR.
grund der euangelischen wahrheit, 1749. 11.)
L. ELSNERI *erlauterung der einsetzungs worte
nd des abendmals*, 1750.

§. II.

ORVM catechismi sunt varii, ob varias illo-
ıocque nomine, si de istis, quemadmodum
ıcte exponere velim, oportet me certa
ra constituere. Alii sunt catechismi ana-
; siue mennonitarum, qui reliquis fanaticis
eram ad eiusmodi libros scribendos atque
ıibuerunt. Alii pertinent ad quackeros:
enckfeldianos et hernhuthianos; præter hos
cem exierunt scripta catechetica, quæ pro-
res eorum a peruersis fanaticorum dogma-
lienos fuisse; singulari tamen familiæ haud

n a me enarrandi sunt catechismi *anabaptista-
mennonitarum*, quorum numerus haud paruus
on omnes; plerique tamen belgico sermone
ıt atque in lucem emissi; licebit autem mihi,
es illorum germanice adducere. Spectant igi-

ONIS SIMONIS *grundbuch von der seligmachen-
christi*, MDLXXXIII. 12. et Amstelodam,

 MDCLXXXIII.

ion and anfwer, Londin. MDCCXVIII. 8. duabus
omplectitur dogmata, ad Whiftoni fententias
iodata. *

CAPITIS QVARTI

DE

CRIPTIS THEOLOGIAE CATECHET.

SECTIO VI.

DE

RIPTIS CATECHETICIS FRATRVM MORVM, FANATICORVM, GRAECORV ET IVDAEORVM.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

a catechetica fratrum bohemo-n, §. I.
icorum, *fpeciatim mennoni-tum*, *quackerorum*, *fchwenck-feldianorum*, *herrnhu atque aliorum*, §. II.
Graecorum, §. III.
Iudaeorum, §. IV.

[redacted]

chismum SAMVEL APOSTOOL et SAMVEL . composuerunt atque Amstelod. MDCLXXVII. recusum postea ibidem MDCCXXX. 8.

KATI *kurtzer begrief von der lehre der wahr-en sinn der taufgesinten christen*, quæ catechesis iiit Amstelod. MDCCXXXVI. 8.

IRDVINI *unterweisung im glauben*, vbi auctor endi rationem sequutus est, qua adhibentur nes ac responsiones, Harlem. MDCCXXXIV. et . MDCCXXXIX. 8.

N N. SCHYNII *erster anfang des christlichen got-ter unterweisung der iugend in frag und antwor-t*, Amstelod. MDCCVIII. 8.

C. WAERMAE *kurtzgefaster entwurf der vornehm-rtickeln der christlichen religion, nach der heiligen em bekantnis der taufgesinten in fragen und antwor-* LIV. Præter scripta hæc exstat: DOVWENI I *catechesis*, cum adnotationibus ex scriptis um, MDCXCVIII.*

uackeros in vsu atque existimatione est cate-nem ROBERT. BARCLAIVS composuit atque glice edidit; postea autem latine sub titulo: *et fidei confessio adprobata et confirmata communi concilio patriarcharum, prophetarum et apostolo-) ipso inter eos præsidente et prosequente*, ceter. DCLXXVI. 8. Prodiit iste quoque cum belgice, MDCLXXV. 8. tum germanice, ita inscriptus: *vnd glaubensbekantnis, welche von der allgemeinen der patriarchen, propheten vnd apostel, in vnd vn-christus vornehmlich das wort gefuhret, gut gehei-*er. Amstelod. MDCLXXIX. 12. Ita est con-responsa, ad propositas interrogationes data, satis constent, eum in finem, vt quisque per-

 spice-

nis mennonitarum videantur: SCHYNIVS in *historia rum, qui in Belgio fœderato inter protestantes mennonitæ r* et in *historiæ mennonitarum pleniore deductione :* BOENIVS in *ann bangzel, dienende tot een vervolg of van de geschiedenisse der mennoniten.*

REGNER. WYBRANTI *catechetische be*
das apostolische glaubensbekantnis, MDCXL.

Kurtze vnterweisung, so denen zu wissen
zu der gemeinschaft der gemeine, welche n
nennet, begeben wollen, verfasset in fragen vnd

CORNEL. VAN HUYZEN *kurtzer inhal*
taufgesinten christen, MDCCV.

GALEN. ABRAHAMSZ *anleitung zu de*
christlichen gottesdiensts, in fragen vnd antw
terweisung der iugend zusammengefast, Amstel
MDCXCIII.

ENG. ARENDSON VAN DOORRGEEST
der christlichen lehre nach dem bekantnis d
worinnen die vornehmsten stucke des glaubens
len beweisen vnd mit wiederlegung der einwurfe be
per quæstiones et responsiones, MDCXCII.

Kurtze vnterweisung des christlichen glaubens
eingerichtet nach dem bekantnis der taufgesinte
gegeben nach der verordnung einer zu Amsterd
1697. *gehaltenen kirchenversamlung*, MDCXCV

ADRIAN. VAN EEGHEM *vnterweisung i*
chen gottesdienst, MDCCXV. 8.

Wahrheitsprufung zur beforderung der er

r, minus recte atque adcurate tradita; non tanti
a sunt momenti, quanti vitia catechismi, postea
a familia herrnhuthiana, veluti compendii pro-
ctrinae, adoptati. Inscriptio eius est: *probe eines*
elgens vor die so genanten brudergemeinen, zu mehre-
lichkeit vnd grundlichen verstande vnserer heiligen
in diese form gebracht, Buding. MDCCXL. 16. post
rimam editionem aliae prodierunt. Ex his ea
memorari debet, cuius titulus est: *die andere pro-*
bl die grundlehren der euangelischen gemeinen, die
dreyhundertiahren die bruder nennet; als ihren vbri-
land von der heiligen schrift in frag. vnd antwort
, mit ernsten vorbehalt der abermaligen aenderung
besserung an allen orten, wo solche naethig befunden
MDCCXLII. In editione hac mutatio quidem; non
mendatio facta est. Libellus ipse plenus est gra-
errorum ac vitiorum. Omittit principalia dogma-
hetica: peruertit scripturam sacram: omni caret
cuncta tradit confuse atque eo scribendi genere,
eptum, obscurum atque ingenii animique zinzen-
maxime proprium est. Satis id monstrarunt, qui
llum hunc confutandum se contulerunt, vti sunt:
T. MAVRITIVS KROMAYERVS in *der gnauen vn-*
ng vnd grundlichen wiederlegung der dauid nitschman-
; oder vielmehr zinzendorfischen probe eines lehrbu-
vor die so genanten brudergemeinen, cum praefatio-
veisenii, Argent. MDCCXLII. 8. GOTTFR. SCHVL-
in *den anmerckungen vber beyde erste proben eines*
helgens vor die so genanten brudergemeinen, cum prae-
Carpzouii, MDCCXLIII. 12. IO. HERMANN. BEN-
in *noxa zinzendorfiana catechetica*, Gies. MDCCXLIII. 4.[a]
m generis est: *kurtzer catechismus vor etliche gemei-*

 nen

n ex instituto quidem; vbi tamen fuerit occasio, notarunt,
in catechismo hoc vitiosa sint, nominatim CARPZOVIVS
er religionsuntersuchung der boehmischen vnd maehrischen bruder.
III. *cap.* 2. p. 557. BARTHOLOMAEI *act. historica ecclesiast.*
V. p. 45. et *volum.* VIII. p. 135. FABRICIVS in *dem aus*
en herrnhut cap. 3. p. 40. et auctores *der samlung von alten*
neuen theol. sachen, 1744. p. 924.

quidem libris catecheticis adnumerandus esse
ipsa tamen haud catechismus est; siue ad eiu
siue ad tractandi methodum respicere velin
iure: saltem quodam modo referri huc po
*deutsche theologie vor die gottesfurchtigen laye
christo vnd von der christlichen lehre der gottseli*
solum ob adhibitam docendi rationem per qu
sponsiones; verum etiam ob additamentum
de articulis fidei et oratione dominica sit
non omnia tamen catecheticam formam p
Habetur etiam: *ein neuer recht christlicher c
die kinder gottes, gestelt auf die artickel des gen
nisses des christlichen glaubens*, quem IO. WE
ris mandauit; CASPAR SCHWENCKFELDI
tamquam auctori, vindicauit. *)

Ad ordinem catechismorum *herrnhuthian*
primum ille, quem ipse comes ZINZENDO
in lucem, hoc titulo: *gewisser grund christlic
anleitung des einfaltigen catechismi sel. herrn
die vntrugliche worte heiliger schrift ohne mens
vnd grieffe der falsch beruhmten kunst zu allgem
gestellet*, cum præfatione *Melchior. Schefferi*, Go
MDCCXXXV. 8. Qui catechismus ita comp

incantur, minus recte atque adcurate tradita; non tanti tamen ista sunt momenti, quanti vitia catechismi, postea editi et a familia herrnhuthiana, veluti compendii propriae doctrinae, adoptati. Inscriptio eius est: *probe eines lehrbuchelgens vor die so genanten brudergemeinen, zu mehrerer deutlichkeit vnd grundlichen verstande vnserer heiligen wahrheit in diese form gebracht*, Buding. MDCCXL. 16. post quam primam editionem aliae prodierunt. Ex his ea maxime memorari debet, cuius titulus est: *die andere probe, sowohl die grundlehren der euangelischen gemeinen, die man seit dreyhundertiahren die bruder nennet; als ihren vbrigen verstand von der heiligen schrift in frag. vnd antwort zu fassen, mit ernsten vorbehalt der abermaligen anderung und verbesserung an allen orten, wo solche nøthig befunden wird*, MDCCXLII. In editione hac mutatio quidem; non autem emendatio facta est. Libellus ipse plenus est grauium errorum ac vitiorum. Omittit principalia dogmata catechetica: peruertit scripturam sacram: omni caret ordine: cuncta tradit confuse atque eo scribendi genere, quod ineptum, obscurum atque ingenii animique zinzendorfiani maxime proprium est. Satis id monstrarunt, qui in libellum hunc confutandum se contulerunt, vti sunt: CHRIST. MAVRITIVS KROMAYERVS in *der gnauen vntersuchung vnd grundlichen wiederlegung der dauid nitschmannischen; oder vielmehr zinzendorfischen probe eines lehrbuchelgens vor die so genanten brudergemeinen*, cum praefatione *Pfeiffii*, Argent. MDCCXLII. 8. GOTTFR. SCHVLTZIVS in *den anmerckungen vber beyde erste proben eines lehrbuchelgens vor die so genanten brudergemeinen*, cum praefatione *Carpzouii*, MDCCXLIII. 12. IO. HERMANN. BENNERVS in *noxa zinzendorfiana catechetica*, Gies. MDCCXLIII. 4.* Eiusdem generis est: *kurtzer catechismus vor etliche gemeinen*

* qui non ex instituto quidem; vbi tamen fuerit occasio, notarunt, quae in catechismo hoc vitiosa sint, nominatim CARPZOVIVS in *der religionsuntersuchung der bøhmischen vnd mahrischen bruder. part.* III. *cap.* 2. p. 557. BARTHOLOMAEI *act. historico ecclesiast. vol.* V. p. 45. et *volum.* VIII. p. 135. FABRICIVS in *dem aus lernten herrnhut cap.* 3. p. 40. et auctores *der samlung von alten und neuen theol. sachen*, 1744. p. 924.

pro infantibus: secundus pro iuuenibus: tert
tribus in christo: ** CHRISTOPHOR. BARTH
ter vnd vnuerfalschter catechismus Lutheri; oder
daß die itzige lehrer vnd zuhœrer, welche wi
willen sich noch lutherisch nennen, nicht Luther
seyn, cet. Amstelodam. MDCLXXXVIII. 8. qui p
nianus; partim fanaticus est hancque ob rem fi
nomen præ se habet: *** BERN.H. PETRI K.
milch des euangelii; oder allgemeiner christencatu
stehend aus einfaltigen fragen mit lauter klaren
verstandlichen worten der heiligen schrift beantw
Brem. MDCCIV. et MDCCVI. quo auctor anim
ticismo: immo indifferentismo haud alienum
satis prodidit. *

§. III.

HABENT et Græci, speciatim Russi, suos c
maiorem pariter ac minorem, quorum ille t
dem *confessionis*, eiusque ab ecclesia græca
et in symbolicam dignitatem euectæ præfe
autem etiam catechismus adpellatur. Præt
scripta catechetica, a græcis composita, ad n
runt; quæ tamen publica carent auctoritat

Catechismi *maioris*; siue *confessionis* auctor est PETR. MOGILAS, metropolita kiouiensis, qui istum ita composuit, vt cum tribus episcopis, quibus praefectus erat, singula fidei capita diligenter expenderet ac sacerdotibus dioeceseos suae librum ipsum diiudicandum traderet. Qui quum adprobatus esset, missi sunt quidam Russi in Moldauiam, vt legatis constantinopolitanis, qui cyrillianarum litium caussa ibi aduenerant, librum exhiberent atque ex iis intelligerent, num omnia dogmata ecclesiae orientis in eo vere atque adcurate sint tradita; nec ne? Hi confessionem mutarunt, emendarunt, auxerunt. Anno MDCXLIII. quatuor patriarchae, Parthenius, constantinopolitanus: Ioannicius, alexandrinus: Macarius, antiochenus: Paisius, hierosolymitanus atque alii nomina sua adscripserunt; anno autem MDCLXII. Nectarius, patriarcha hierosolymitanus, confessionem hanc vberiore praefatione confirmauit idemque ab eius successore, Dositheo MDCLXXII. in synodo hierosolymitana, et a Dionysio, patriarcha constantinopolitano, factum est. Occasionem libri huius Cyrillus Lucaris dedit, qui quum confessionem fidei ederet, ad id comparatam, vt graeci cum reformatis coniungerentur, ac multos in Russia et Moldauia conciliaret sibi adseclas, post mortem ipsius Petrus Mogilas, strenuus graecorum dogmatum defensor, omnem operam ad graecos, a reformatis abalienandos, adhibuit hancque in rem scriptum hoc composuit, vt pateret, quae vera puraque graecae gentis doctrina. Auctor librum inscripsit: *expositio fidei Russorum*; postea autem is titulum accepit cum *orthodoxae confessionis graecorum*; item *orthodoxae confessionis catholicae atque apostolicae ecclesiae orientalis*, quum patria sacris addicti istum adprobassent; tum *catechismi Russorum*, eam ob caussam, quia in Russorum gratiam scriptus ac forma catechetica quaestionum ac responsionum instructus erat, et *catechismi Russorum maioris*, vt a minori, iussu Petri I. concinnato, distingueretur.

Catechismus hic, quem Mogilas graece et latine scripserat, in varias linguas translatus ac litteris saepe descriptus est. Prodiit I.) *graece*, studio *Panagiotae*; siue *Panaiottae*, interpretis in aula constantinopolitana, cum *Nectarii* praefa-

 tione,

tione, Amſtelod. MDCLXII. quæ eſt prima editio, ipſius *Panagiottæ;* aut, vt alii referunt, ordinum Belgii fœderati ſumtu litterarum formis expreſſa. Exempla eius ad Panagiottam Conſtantinopolin transmiſſa ſunt, qui gratis ea græcis diſtribuit; codicem autem manu exaratum regiæ bibliothecæ pariſienſi conſecrauit. Nonnulli adſeuerant, editionem hanc græcum tantum textum continere; alii tamen, illi et latinum ſermonem additum fuiſſe, tradunt, de qua re, niſi exemplum editionis huius ante oculos ponatur, quidquam definire, haud licet. Præter hanc, duæ aliæ græcæ editiones ſunt: altera, cuius curam patriarcha conſtantinopolitanus *Dionyſius* MDCLXXII. ſuſcepit ac præfatione eam ornauit: altera, quæ lingua græca vulgari Bucoreſti in Moldauia MDCXCIX. lucem adſpexit: II.) *græce et latine*, quo vtroque ſermone catechismum hunc emiſit LAVRENT. NORMANNVS, ſub titulo: *orthodoxa confeſſio catholicæ atque apoſtolicæ eccleſiæ orientalis*, Lipſ. MDCXCV. 8. ipſeque interpretationem latinam, in editione hac adiunctam, fecit: III.) *ſlauonice;* ſiue *ruſſice*, ſtudio BARLAMI IASINKII, metropolitæ kiouienſis, Moſcuæ MDCXCVI. relatum tamen legitur,

[redacted]

[redacted]

§. IV.

te iudaica itidem exftiterunt, qui fcripta cor-
e principalibus religionis fuæ capitibus, non
atica; quam catechetica, vbi maxime ad eo-
enta adtendamus. Iam media ætate nonnulli
iusmodi fcribendos fe admouerunt hosque
ıpore alii fequuti funt; attamen numerus eo-
ı induftriam fuam probarunt, paruus eft.

ıcte quidem de fcriptoribus catecheticis adhuc ex-
o diuerfis temporibus, quibus ifti vixerunt; iam
rdine, mihi præfcripto, difcedere, licebit, ac iu-
nonımenta catechefeos vtriusque ætatis, mediæ ac
s, coniunctim enarrare, eam præfertim ob cauf-
non multa ac copiofa funt, de iisdem a me dicen-
ei in tradenda theologia femper rationem eorum
r, qui doctrina iudaica imbuendi funt, hancque in
imen conftituerunt inter theologiam *acroamati-*
echeticam: inter *dogmata* et *articulos fidei*, quorum
ora difficilioraque religionis capita fint, ad eos
pertinentia, qui docendi munere perfunguntur;
doctrinæ iudaicæ elementa, ab omnibus, fempi-
ıtis confequendæ cupidis, cognofcenda. Articulos
feculo fecundo ac decimo poft natum feruato-
dit: R. *Mofes ben Maimon* librumque compofuit,
m: *fcheloſch asſarah ikkarim*, id eft, *tres ac decem*
dei, qui apud iudaicam gentem in tanto honore
ftimatione funt, vt libris precationum adiungan-
ueris memoriæ mandari atque ab adultioribus fin-
e diebus recitari debeant. Primus articulos hos
des conftituiffe, exemplo chriftianorum incitatus,
cui tamen opinioni alii reclamant atque adfir-
n folum in *mifchna* et *gemara* certos doctrinæ iu-
iculos comprehenfos effe; fed etiam ante Maimo-
Saadiam Gaon, R. Tham, R. Abrahamum ben
rticulis fidei expofuiffe. Sæpe ifti prodierunt, et con-
um aliis libris Maimonidis; et feparatim, ebraice et
ra *Seb. Munfteri*, cum compendio hiftoriarum Io-
fephi,

ANELE in *roſch amanah*, cap. 1. fol. 3.

GREGORII MAMMAE σύνοψις τῶν Θείων
ἐκκλησίας δογμάτων, quæ methodo catechetic
gationes ac reſponſiones ſcripta eſt et Venet.
cem adſpexit:**

NICOLAI BVLGARI κατήχησις ἱερά, ἤτο
ρᾶς λειτȣργίας ἐξήγησις καὶ ἐξέτασις τῶν
Venet. MDCLXXXI. 4. ***

ATHENIENSIS cuiusdam, qui nomen
διδασκαλία χριστιανικὴ, iuſſu cardinalis Ric
latine compoſita, vt auctor Richelio, patrono
clefiæ romanæ doctoribus ſe commendaret.
commemoratur: *catechismus; ſeu doctrina, omn*
chriſtianis ad inſtructionem valde neceſſaria, e
in ruſſicam linguam nouiter expoſita, MDLXII.
item: *collectio breuis doctrinæ de articulis fid*
dogmatibus; vel traditionibus fidei orthodoxæ,
ſtianæ articuli, ſlauonice traditi, ſecundum con
ctrinam ſanctæ orientalis vniuerſalis eccleſiæ ap
in qua locum tenet *liber catecheſis; vel doctr*
*maxime neceſſariis.****

---

* vide FABRICIVM *biblioth. græc. vol.* IX. p. 558. et

§. IV.

In gente iudaica itidem exstiterunt, qui scripta con-
[...]erent de principalibus religionis suae capitibus, non
[...] systematica; quam catechetica, vbi maxime ad eo-
[...] argumenta adtendamus. Iam media aetate nonnulli
[...]ibros eiusmodi scribendos se admouerunt hosque
[...]cto tempore alii sequuti sunt; attamen numerus eo-
[...], qui ita industriam suam probarunt, paruus est.

Distincte quidem de scriptoribus catecheticis adhuc ex-
[...]lui, pro diuersis temporibus, quibus isti vixerunt; iam
[...]ro ab ordine, mihi praescripto, discedere, licebit, ac iu-
[...]orum monimenta catecheseos vtriusque aetatis, mediae ac
[...]centioris, coniunctim enarrare, eam praesertim ob caus-
[...], quia non multa ac copiosa sunt, de iisdem a me dicen-
[...]. Iudaei in tradenda theologia semper rationem eorum
[...]bluerunt, qui doctrina iudaica imbuendi sunt, hancque in
[...] discrimen constituerunt inter theologiam *acroamati-*
[...] et *catecheticam:* inter *dogmata* et *articulos fidei*, quorum
[...] grauiora difficilioraque religionis capita sint, ad eos
[...]cipue pertinentia, qui docendi munere perfunguntur;
[...] autem doctrinae iudaicae elementa, ab omnibus, sempi-
[...]ae salutis consequendae cupidis, cognoscenda. Articulos
[...]usmodi seculo secundo ac decimo post natum seruato-
[...]m tradidit: R. *Moses ben Maimon* librumque composuit,
[...]scriptum: *schelosch assarah ikkarim*, id est, *tres ac decem*
[...]ticuli fidei*, qui apud iudaicam gentem in tanto honore
[...]que existimatione sunt, vt libris precationum adiungan-
[...]r: a pueris memoriae mandari atque ab adultioribus sin-
[...]lis fere diebus recitari debeant. Primus articulos hos
[...]aimonides constituisse, exemplo christianorum incitatus,
[...]citur;* cui tamen opinioni alii reclamant atque adfir-
[...]ant, non solum in *mischna* et *gemara* certos doctrinae iu-
[...]icae articulos comprehensos esse; sed etiam ante Maimo-
[...]idem R. Saadiam Gaon, R. Tham, R. Abrahamum ben
[...]ior de articulis fidei exposuisse. Saepe isti prodierunt, et con-
[...]unctim cum aliis libris Maimonidis; et separatim, ebraice et
[...]ine, cura *Seb. Munsteri*, cum compendio historiarum Io-
sephi,

[...]ab ABARBANELE in *rosch amanah, cap.* 1. *fol.* 3.

MDCCXXI. Sequutus eum est IO. HENR. HO
in libro, quem inscriptum: *iuris ebraeorum*
iuxta νομοθεσίας *mosaicae ordinem depromta*
rum mentem, ductu rabbi Leui barzelonitae, prop
MDCLV. 4. edidit.

Post Maimonidem R. CHASDAI et R. IO
de articulis fidei commentati sunt; ita tame
busdam a Maimonide discederent; nec, que
numerum ordinemque articulorum seruarent.
seculo quarto ac decimo clarus, librum, *or a*
tum, nobis reliquit eoque articulos fidei, quo
ob felicitatem cælestem impetrandam necessari
genera diuisit atque alios absolute: alios certo
cognoscendos esse, statuit. R. IOSEPH ALBO
in seculum quintum ac decimum incidit, in
articulis fidei angustiores limites posuit eorum

* exstant arabice et latine in POCOCKII *porta Mosis*,
et latine BVXTORFII *synagog. iudaic. cap.* 3. p. 1
disputationib. academic. p. 483. ebraice et germanice
TZII *kirchlichen verfassung der heutigen iuden, part.*
HOORNBEEKII libr. *pro conuincendis et conuertend*
et alibi: germanice GERSONIS *iudischen talmuds*

tum admisit: de deo, quod existat: de lege mosaica eiusque origine diuina: de præmiis ac suppliciis, post mortem exspectandis. Diuersam rationem, quam Maimonides, Chasdaï et Ioseph Albo inierunt, fidei articulos numerandi et collocandi, ABARBANEL in *rosch amanah* diiudicauit, cuius interpretatio latina, auctore GVIL. VORSTIO, Amstelodam. MDCXXXVIII. 4. in lucem exiit. Is primum quidem Maimonidem defendit; tandem vero vnicum fidei articulum, cumque de creatione, a quo omnes reliqui dependeant, commendat; vel potius existimat, legem diuinam simpliciter adhibendam esse, veluti normam sententiarum actionumque.

Inprimis commemorandus est: R. ABRAHAM *ben* CHANANIA IAGEL, scriptor seculi sexti et decimi. Antequam se ad christi sacra eaque romana conuerteret et iudæus adhuc esset, exarauit librum *lekach tobb* eoque more catechetico, id est, per quæstiones ac responsiones, iudaicam doctrinam ita proposuit, vt Maimonidis articulos fidei exhiberet ac regulas vitæ adiiceret. Prodiit ille Venetiis MDXCV.* Amstelod. MDCLVIII. ebraice et latine, interprete *Ludouico Compiegne de Veil*, Londin. MDCLXXIX. 8. ex eadem interpretatione Franeck. MDCXC. 8.** ac cum noua versione cura *van der Hardt*, Helmstad. MDCCIV. 8.*** cum versione germanica, caracteribus rabbinicis expressa, Amstelod. MDCLXXV. quæ tamen horrida est: cum alia, itidem germanica eaque elegantiore, consuetis caracteribus descripta, studio *Frid. Guil. Bockii*, Lips. MDCXCIV. 8. Auctor a communibus iudæorum sententiis, quarum caussa etiam seruator noster in pharisæos animaduertit, sæpe discessit: immo visus nonnullis, et præceptiones et loquendi formulas, in libris posterioris fœderis vsitatas, adhibere: *

Ad

* teste BARTOLOCCIO *biblioth. magn. rabbinic. part.* I. p. 26.

** *act. erudítor.* MDCXC. p. 586.

*** exstat liber hic etiam in CARPZOVII *introduction. in theologiam iudaicam*, quam RAYM. MARTINI *pugioni fidei* præmisit, cum noua latina eiusdem versione, et in ODHELII *synagog. bifronte* itidem cum noua eius latina interpretatione atque vberioribus adnotationibus p. 73.

* conf. WOLFII *biblioth. ebr. part.* I. p. 54. sq.

Ad iam memoratos iudaicos ſcriptores ſi adiunga ſtianos auctores, qui pro iudæis, ad ſalutarem cogni adducendis, catechismos ediderunt, id a loco hoc no alienum eſſe, puto. Catechismis eiusmodi ſcribendis dederunt:

SEB. CVRTIVS, cuius ſtudio prodiit: *kleiner ia techismus, das iſt, chriſtlicher bericht von dem meſſia,* 1 *ſelbe nach ſeiner zukunft, perſon vnd amt in den ſchrifi ſis vnd der propheten zu heilſamer vnd ſeliger erkant ſchrieben,* Caſell. MDCL. 8.

IO. CHRISTOPH. WAGENSEILIVS, qui *catecl conuertendis iudæis* dedit: *

DAN. ERNEST. IABLONSKY, cuius exſtat: *kle den catechismus vor einfaltige anfanger,* in proſelytor diorum gratiam compoſitus, MDCCVIII. 8. ſine 1 ne loci: **

IO. HENR. SEVFERT *in der probe eines chriſtli dencatechismi,* Durlac. MDCCIX. 4.

CASP. CALVOER, qui in lucem emiſit: *iudenc mum: weg des lebens zu dem meſſia,* ebraice et ger

[redacted]

CAPITIS QVINTI

DE

TIS THEOLOGIAE POLEMICAE

SECTIO I.

DE

IS, QVIBVS DE RECTO STVDIO
QVE THEOLOGIAE POLEMICAE
EXPONITVR.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

ogiae polemicae gene-
tis de ordine, quo ista
da §. I.

quibus exponitur par-
e necessitate: de recto
studio atque vsu theologiae polemi-
cae §. II.

Partim de moderatione in controuer-
siis theologicis; de ratione dispu-
tandi: de haeresi ac similibus argu-
mentis §. III.

a scriptorum controuersiarum theologica-
ordine suppeditare, mihi animus est, vt iis
itis, quae rectam rationem theologiae pole-
ndae monstrant, primum significem, qualia
nediae aetatis monimenta polemica nobis re-
leinde in narratione hac ita progrediar, vt
i libros, recentiori tempore in lucem editos,
cum eos, in quibus disputatio de argumen-
is generatim facta est; tum illos, qui ad sin-
ersariorum familiam speciatim spectant: ad
icet, naturalistas, iudaeos, mohammedanos,
fanaticos, indifferentistas, pontificios, refor-
nianos ac graecos, pro vario diuersoque er-
ous impliciti sunt, momento, sic collocatos.
s enumeratis, syllabum scriptorum adiiciam,
rani, pontificii ac reformati inter se ipsos

§. II.

igitur mihi praescripto ordine, primum de iis
est, qui de theologia polemica commentati
arsitate, vt alii maxime de dictae sanctioris

Nn disci-

eiusque indole et officiis, Gies. MDCCXXVI.
commentatio de *studio theologiae polemicae con*
nouatores, *nominatim Arnoldum*, *defenso*, Ro
Quae exercitationes vti ad ipsam theologi
spectant; ita aliae praecipue eo consilio com
ex istis addiscamus, qualis ratio, pro caeles
gnandi, sit ineunda. In censum hunc veni

MATTH. HOE AB HOENEGG *tractatus*
bus theologicis, *quare*, *quomodo*, *a quibus*, *de*
da sint, Francof. MDCIII. 8. Argentorat. MD
MDCXLI. MDCLIX. 12.

IO. HIMMELII *methodus tractandarum*
theologicarum, Lips. MDCXXVII. 8.

IO. CONRAD. DANNHAVERI *polemoso*
lectica sacra, *in qua methodus*, *theologice dispu*
exemplis summi doctoris iesu christi et Paulli m
cum refutatione nouae methodi augustinia
burchiis editae, Argentor. MDCXLVIII. 8.

GEORG. CALIXTI *iudicium de controu*
Francof. MDCL. 8.

IO. MVSAEI liber de *vsu principiorum ra*
sophiae in controuersiis theologicis, Ien. MDCX
MDCXCVIII. 8. oppositus Nicolao Vedelio ...

idem significandi vi præditis, quibus ista exprimuntur, scriptura sacra contineantur, Musæus commentum hoc fellit ac luculenter ostendit, nostrates numquam prorsus negasse, principia rationis ad lites theologicas adhibenda esse. Additæ sunt duæ dissertationes: altera contra Keckermannum, postquam ille sumserat sibi, mysterium trinitatis ex ratione demonstrare: altera aduersus Molinæum de voluntate dei antecedente et consequente:

CONRAD. TIBVRT. RANGONIS tractatus, cuius titulus est: *prudentia circa errores et hæreses ecclesiastico-politica, das ist, christliche klugheit mit irrenden, auch wohl ketzern verfahren*, Stetin. MDCXCIV. 12. ita exaratus, vt quamuis auctor animum, non ab omni partium studio alienum; nec moderationis studiosum prodere, videatur; præcepta tamen satis bona ac salutaria exhibeantur: *

IO. FRANC. BVDDEI programma de *theologia polemicæ studio, solide ac sobrie instituendo*, Ien. MDCCVI. 4. quod lectione dignum est: **

HENR. MVHLII *schediasmata de eo, quod iustum est, et aequitatique necessarium circa puram doctrinam custodiendam*, Kilon. MDCCXVI. 4. quo volumine variæ commentationes huc referendæ, continentur, eæque: *dissertatio de studio aequitatis tuendæ adserendæque orthodoxiæ maxime necessario*, cum qua CRVCIGERI *oratio de puritate doctrinæ ecclesiæ conseruanda*, coniuncta est: *prolusio de secta studio ecclesiæ orthodoxa vitando*, et *admonitio de zelo ȣ κατ' ἐπίγνωσιν primoque aduersus beatum Spenerum eiusque amicos affectu ponendo*, quæ omnes vtilia monita de certaminibus sacris, siue instituendis, nobis præbent:

BERNARD. WALTHER. MARPERGERI *wahrer lehrelenfers schriftmæßig betrachtet*, cuius pars prior Dresd. MDCCXXVII. 8. posterior ibidem MDCCXXVIII. 8. prodiit.

 Iure

* THOMASIVS in *historia contentionis inter imperium et sacerdotium* p. 470. sq multa reprehendit, quæ in libro hoc tradita sunt; non semper autem ex veritate; sed ex falsa opinione rem æstimat: adde LILIENTHALII *theol. biblioth. tom.* 1 p. 730.

** est in eiusdem *syntagmat. dissertationum theologicar.* p. 678. et *miscellan. sacr. part.* 1. p. 494. germanice autem in illius *grundsätzen der polemischen theologie*, p. 197.

ab iis qui Marpergerum defenderent, fuerun
iam ingenii monimentis adiungendæ sunt disse
KROMAYERI de *elencho aduersus errores, in*
fidei articulos impingentes, non intermittendo, L
ADAM. RECHENBERGII de *officio theologi*
trouersias tractandas, Lipf. MDCCII. 4. GOT
DORFII de *caussis turbarum in ecclesia*, Vite
ac commentationes CHRISTOPH. MATTH
praeiudiciis theologicis ** et de *vitiis eorum*,
rantur, et medela rebus hic adhibenda, Tubin
quas ideo adduco, quia regulas commendan
tamina theologica merito dirigenda sunt.

Ex reformatorum ordine in argumento
do operam posuerunt: CASPAR. LAVREN
nos peruenit: *obseruatio de publicis disputatio*
uersiis de religione, Geneu. MDCII. 8. IO. H
dissertatione de controuersiis et disputationibus
de indole ac variis generibus contentionum
ponit atque ostendit, qualis earum modus e
debeat: *** IO. PRIDEAVX, qui scripsit *ma*
theologiam polemicam, Oxon. MDCLVII. 8.
FRISIVS *dissertatione de controuersiis theolo*
ctandis. * Quodam modo his adnumerari

ligionis ac fidei, rite ac feliciter instituendas, eaque ex ntis historiæ ecclesiasticæ sumta præbet; * item MI. LE VASSOR, qui in lucem emisit: *traité de la ma-miner les differens de religion*, Amst. MDCXCVII. 12.**

§. III.

ripta, iam commemorata, adiungenda sunt ea, rratum est argumentum singulare; ita tamen m, vt cum studio atque vsu theologiæ pole-nexum sit atque in vtroque vtilitatem adferat, ntelligantur atque exerceantur, quæ ad illud Monimenta hæc itidem diuersa sunt, pro di-orum, quæ istis continentur. Alii auctores de moderatione adhibenda iustoque modo in controuersiis theologicis: alii de ratione c disputandi: alii de hæresi ac similibus argu-æ itidem huc spectant.

moderatione theologica, maxime in dimicationibus ibus monstranda, singulari opera commentati sunt ntiquiores: GREGORIVS *nazianzenus oratione de tione in disputationibus seruanda et quod non sit cu-hominis; nec cuiusuis temporis, de deo disputare;**** ore autem ætate: PETR. MOSELLANVS, cuius *ora-ratione disputandi, præsertim in re theologica,* sub ini-utheri disputationis lipsiensis recitata, Lips. MDXIX. 4. m exiit, cum *Erasmi* epistolis, ad Mosellanum et Lu-n exaratis, et iterum litteris descripta est cura *Io. Frid.* ii, MDCLXXVII. * PHIL. MELANCHTHON, qui *con-de moderandis controuersiis religionis* ad Gallos scri-Spectat autem illud speciatim ad controuersias cum ciis, ac Melanchthonem putasse, prodit, istas facili io componi ac tolli posse, nisi dogma institutumque hoc redderet difficilius: ** SAM. POMARIVS, cuius

 me-

fert libros hos THOMASIVS *histor. contentionis inter imperium et erdotium*, p. 465. sqq.
eruditor. MDCXCVII. p. 193.
. 1. *oper.* p. 442. Transtulit eam THOMASIVS in *institution. ologicar. antiqu. patrum tom.* 1. p 67.
t etiam in LOESCHERI *reformat. acten tom.* III. p. 567.
ndum illud est cum in eius *oper. tom.* IV. p. 825. tum, *vol.* I. ed. *consilior. theologicor.* p. 224.

temberg. MDCCVII. *** et de *moderatione* ... *in religione praetextu*, MDCCXXIII. DAN. cuius prodiit dissertatio de *moderatione theo*... *piis protestantium*, Londin. MDCCXXI. 8. Ac... la scripta, quibus licet argumentum hoc n... explicetur; lux tamen illi adfertur, cuiu... dissertationes IO. FABRICII de *scylla theo*... LAVRENT. MOSHEMII de *theologo non cont*... MANN. WITSII *oratio de theologo modesto*: ... PRITANII; siue LVD. ANTON. MVRATORI... *niorum moderatione in religionis negotio*, Par... Francof. MDCCXVI. 8.* item commentatio... les sunt: GEORG. NITSCHII *mysta feruid*... *tio theologica de zelo, quo minister ecclesiae in*... *officio*, Guelph. MDCCVIII. 4. IO. IES. THILO... *tatis diuinae, prudentiae ecclesiasticae tem*...

---

* conf. GOETZII *bibliothec. antipontific. presbyt. lube*...
** scripta est ad Muhlium et exstat in *adpendice* eius...
*** in eius *disputation. academicar. vol.* II. p. 339.

* in eiusdem *amoenitatib. theolog.* p. 232. Alia ibide... tur de *moderatione theologica*; minus autem ad... tinet, quia auctor per *moderationem theologica*...

MDCCXI. 4. SAMVEL. WERENFELSII *oratio de recto theologi zelo.* *

Rationem loquendi et disputandi de rebus fidei explanarunt: VRBANVS RHEGIVS et BALTHAS. MEISNERVS. Ille; siue RHEGIVS edidit: *formulas quasdam caute et citra scandalum loquendi de præcipuis christianæ doctrinæ locis*, libellum egregium. Quia enim sæpe in certaminibus contingit, vt, qui contra errorem quemdam pugnant atque alteram extremitatem deuitare volunt, ad alteram deflectant; aut saltem non caute loquantur atque aliis, a recta via aberrandi, occasionem præbeant, auctor incommodis his mederi voluit. Multæ opusculi huius sunt editiones, inter quas aliis præstat regiomontana, studio *Martin. Siluestr. Grabii*, MDCLXXII. 8. adornata, non solum ob vitam Rhegii præmissam; sed etiam adpendicem apologeticam subiunctam. In ista præter alia reliquæ editiones enarrantur. Tantam auctoritatem libellus hic sibi adquisiuit, vt in *corpus doctrinæ iulium* sit translatus atque ita inter libros symbolicos luneburgenses ac brunsuicenses locum obtinuerit. Reprehendendum tamen esse, quidam existimarunt, in eo precationem pro pie vita defunctis adprobari.** Hic; siue MEISNERVS eo nomine adducendus est, quia ad quæstionem: *an semper in forma syllogistica de rebus theologicis disputandum sit?* explicandam se contulit.***

Inter veræ doctrinæ aduersarios locum tenent hæretici, contra quos disputandi munus si quis suscipere illudque rite ac prudenter obire velit, ea ratione, vt vtramque extremitatem, nimium ac parum, deuitet; nec vllum sine caussa vel in hæreticorum ordinem adscribat; vel ex eorum numero eximat, illum adcurate scire oportet: quid sit hæresis;

* legenda est in eiusdem *opusculis tom.* I. p. 375. Recitata illa est ab auctore Basileæ MDCCXXII. eodemque anno Tubingæ lucem adspexit ac PFAFFII *schediasmati de formula consensus heluetica* abiuncta fuit, sub titulo: de *vero et falso theologorum zelo.*

** notat hoc WALTHERVS *harmon. biblica* p. 774. defensionem tamen Rhegii suscepit GRABIVS memorata illius *vita*: adde RETHMEYERI *braunschweigische kirchenhistorie part.* III. p. 434. et CALOVII *histor. syncretistic. libr.* III. *cap.* 7. p. 979. sq.

*** vide eius *quæstiones vexatas* p. 2.

nes de *definitione haeretici*, Regiom. MDCL
runt: TOB. ECKHARDI de *fonte haeresium*, Vi
IO. GVIL. BAIERI de *ambitione*, *haeresium causs*
IACOB. HENNINGII de *haeresi*, Gryphisw. MI
meratis his dissertationibus addantur: FRI
LIXTI *tractatus de haeresi*, *schismate et hae*
Helmst. MDCXC. 4. IO. PHIL. TONSORIS C
quaestione: *an haeresis non solum sit in concept*
te et intelligentia; sed etiam in signis conceptu
phrasibus et loquendi formulis, Vitemb. MDCL
GOTTL. IOECHERI liber elegans atque e
losophia, *haeresium obice*, Lipf. MDCCXXXII. 4.
ptis, quibus eruditi viri de haereseos indole
ptarunt. Quum enim CHR. THOMASIVS
tationem de quaestione: *an haeresis sit*
MDCXCVII. eaque adfirmasset, haeresin esse
uersitatem ac fundamentum fidei, cui ista re
re erga deum et alios odioque erga se ipsu
non defuerunt, qui ipsi resisterent. Prodi
ctrina orthodoxa, ad amicos quosdam scripta,
fidei, *occasione cuiusdam disputationis halensis*
haeresis sit crimen? cuius auctor nomen su
fuit; id autem MOERLII esse, perhibet

de fide, eius natura, generatione, adiunctis atque occasione epistolæ cuiusdam amici, ceter. eodem er hunc, cum Thomasio hac de re congressi . SCHROEDE...rs commentatione de *iis, quæ e halensi: an hæresis sit crimen? sanam philoso- videntur*, Rostoch. MDCXCVIII. ALBERTVS OTHIVS, qui edidit: *publicam προσφώνησιν ad irum Christ. Thomasium, qua programma ipsius onem de iure principis circa hæreticos ex parte* MDCXCVIII. ac quum istam suscepisset refutan- STVBELIVS in *lectione monitoria ad Rothium προσφώνησιν ad Thomasium*, caussam suam egit in s *Christ. Thomasius, quum per virum sui ingenii ctenus priuatas publicaret, miserrime oblitus erat;* autem respondit in *additamento lectionis prioris* eter. quæ omnia scripta MDCXCVIII. prodierunt. CH. IVST. BREITHAVPTIVS in *obseruationi- cis de hæresi iuxta scripturæ sensum*, MDCXCVII. de *animaduersio apologetica* addita est MDCCIX. eclamauit. In controuersiam quoque adducta ENR. MAII dissertatio de *hæresi practica*, Gies. Per eam quum intellexisset eiusmodi viuendi quæ cum fide in deum stare non potest; sed us euertit, dum deprauata voluntas ea sequi- ouit intellectus, verbo dei esse contraria, defi- anc nonnulli improbarunt, ea maxime de caus- m iusto latiores hæreseos termini ponantur. vindiciæ disputationis huius scriptæ sunt. ** ulis romani adsectatores PETRVS SIMONIVS *hæreticorumque natura* commentatus est; *** ex um autem ordine eodem in argumento enarrando exercuerunt: GISB. VOETIVS, * ABR. HEI-

 DANVS,

eiusdem *selectior. excrcitation. philol. et exegetic. tom.* II.

æ de controuersia hac disserui in *der einleitung in die reitigk. der euangel. luth. kirche, part.* I. p. 933.

r eius *operib.* Antu. MDCIX.

ectar: part. III. p. 692.

HENR. SCHARBAV *tractatu de parallelismo* (*instituto*, cum præfatione *Io. Fechtii*, Rostoch. WIG. KAHLERVS commentatione de *eo*, *qu* *parum est circa parallelismum*, *cum veteris eccl* *instituendum*. Rintel. MDCCXLIV. ** Antec librorum commentationumque, in quibus re huc versatus sum, finem faciam, duo IO. scripta, ad locum hunc quodam modo pert adnumerare licebit. Alterum est: de *neutr* *diis libellus vtilis et necessarius*, Francof. MDL dit, haud fas esse homini christiano, in con dogmatibus fidei tamdiu ab vtraque parte quamdiu res in conuentu vniuerso haud dec Alterum exponit *de amnestia*, MDLXXI.

---

* de *origin. error.* p. 393.

** *exercitation. miscellan.* p. 1. sqq. vbi duabus dis hæreseos nomine et constitutione deque hæres ortu agit.

*** *temp. heluetic.* IV. p. 232.

* addita est eius *institution. iur. eccles.* p. 465. ge prodiit MDCCXXXIII. 8. adde eiusd. *origin.* p. 216.

** confer STRAVCHIVM de *priscæ ecclesiæ in censendis* *tate*, Vitemb. MDCLXXIII. et GVNDLINGIVM

CAPITIS QVINTI

DE

?TIS THEOLOGIAE POLEMICAE

SECTIO II.

DE

IS POLEMICIS ANTIQVAE AETATIS.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

iter expositum est de ratione, quam patres contra veræ religio- bibuerint, §. *I.* *lorum scripta contra ites,* §. *II.* , §. *III.*

Atque hæreticos cum generatim, §. *IV.* *Tum speciatim aduersus singulares hæreticorum familias,* §. *V.* *Quumque nonnulla horum scriptorum coniunctim in lucem edita sunt, et horum volumina commemorantur,* §. *VI.*

IORE ætate quum multi variique errores disarentur, christiani doctores sibi impositam esitem, recte existimarunt, pro doctrina cælesti hocque nomine in certamina cum aduersariis Ratio disputandi, quam sequuti sunt, non s. Eos enim non satis instructos fuisse subsihuiusmodi disceptationes necessariis: linguas si paucos excipias, ignorasse: diuersa sanctisionis dogmata nec distincte et ordinate; nec ntellexisse: magis oratorum; quam disputatotes monstrasse, et quod in controuersiis maxim est, animi sui adfectiones non semper, vti ercuisse, haud diffiteor. Attamen et persuao, eum leges æquitatis atque amoris violare, s sacri ordinis de memoratis næuis non excuerstringit. Monimenta sane eorum, quæ ad sunt, multum nobis vtilitatis adferunt, sique istorum ex vero æstimare velimus, necesse t, vt temporis rationem, quo doctores hi vixerunt, que statum ante oculos ponamus.

§. II.

monstrarent ac pro hac vi aspenantur, ... logias. Ad horum ordinem pertinent:

IVSTINI *martyris* λόγος παραινετικὸς, siue πρὸς Ελληνας, *coargutio ad græcos*, de reli rum hominum deferenda; christianorum aut da: λόγος πρὸς Ελληνας, *libellus ad græcos*, se merito ethnicis superstitionibus, ineptar piarum fabularum plenissimis, valedixisse: *christianis* prima ad Antoninum pium impe longior, ac secunda breuior ad senatum ro περὶ θεοῦ μοναρχίας, vbi poetarum testin vnum esse solum deum: *epistola ad Diognet* veritatem religionis christianæ demonstrand præter quæ, alia illius scripta a quibusdam tur, nominatim: *aristotelicorum quorumdam d* *sio: quæstiones quinque christianæ ad græcos:* *canicæ de incorporeo, de deo, de resurrecti* *quæstionum* CXLVI. *ad orthodoxos*; sed monim adulterina, doctissimi viri probarunt:

TATIANI λόγος πρὸς Ελληνας, *oratio ad* scripsit, antequam se ad hæreticos adiunxit consilio, vt græcorum retunderet ignorantia

ATHENAGORAE *apologia pro christian*

le. rider:

ENTIS *alexandrini* λόγος προτρεπτικὸς πρὸς *er adhortatorius ad gentes*, quo gentiles redar- ad christianorum sacra amplectenda hortatur:

NIS libri octo *contra Celsum*, ita scripti, vt di- cutiatur; quidquid contra veritatem religionis excogitari ac proponi potest:

I *euangelicæ præparationis* libri XV. ad Theodo- pum laodicenum, quibus contra gentes, verorum xpertes, pugnat animosque lectorum ad diui- um, quos ab ebræis accepimus, auctoritatem ad- et ad dogmata christianorum recipienda præ- *monstratio euangelica*; maxime tamen contra iudæos et postea a me commemoranda liber contra qui etiam ad defensionem religionis christianæ s est:

NASII λόγος κατὰ Ἑλλήνων, *liber contra gentes*, ris librum secundum esse eiusdem *orationem de se verbi eiusque corporali ad nos aduentu*, non- cantur:

ORII *nazianzeni* λόγοι στηλιτευτικοὶ, in Iulia- ratorum apostatam, ideo orationes *stelitevticæ* in- uia illis, velut columnæ, insculpta posteris tra- liani impietas ac sæuitia:

ORII *nysseni tractatus aduersus græcos, de deo*

NEMESII liber de *natura hominis*, qui ideo huc referri poteſt, quia auctor immortalitatem animæ probat ac quæ de iſta philoſophi praue ſentiunt, refellit: de dei ſapientia, potentia benignitateque exponit: fati neceſſitatem impugnat: libertatem voluntatis ac prouidentiam diuinam diligenter tuetur:

BASILII *homiliæ in hexaëmeron*, quod opus eam ob rem commemoro, quia luculenta argumenta contra atheos continet ac lectoribus materiam ſuppeditat, ſummi opificis virtutes, potentiam, ſapientiam ac bonitatem, cognoſcendi prædicandique:

IOANNIS CHRYSOSTOMI liber de *Babyla*, *antiocheno martyre et contra Iulianum et contra gentiles:* alius aduerſus eos, qui *prouidentiam* ideo dubiam reddere conantur, quia pii homines calamitatibus adfligantur: homiliæ ſex de *fato et prouidentia:*

THEODORETI orationes de *prouidentia* decem ac libri duodecim de *curandis græcorum adfectionibus*, Iuliano imperatori oppoſiti:

CYRILLI *alexandrini* opus, quod ὑπὲρ τῆς τῶν

[illegible] Felicis *Octauius*; siue dialogus Cæcilii [...]erstitionis paganæ acerrimi propugnatoris, et [...]uii, christianorum defensoris, qui ita de re-[...] se disputant, vt Minucius, veluti arbiter, [...] eos sedeat:

[...]ni de *idolorum vanitate* liber, cuius maximam [T]ertulliano ac Minucio Felice sumtam esse, a [...]aditur:

[...]i libri septem *aduersus gentes*, quorum libro [...]ndo, sexto ac septimo defensio christianorum continetur; reliquis autem refutatio cultus [...]n:

[...]ntii *diuinarum institutionum* libri septem, [...]mo de falsa religione contra gentes, veri nu-[...]is, vnum esse deum eumque omnibus rebus [...]probat: secundo de origine erroris oppugnat [...]: tertio de falsa sapientia philosophiam gen-[...]uit: quarto de vera sapientia doctrinam chri-[...]onit, ac confirmat: quinto agit de iustitia se-[...]em diuinam ac profanæ gentis iniustitia: sexto [...] cultu ac septimo de vita beata et animorum [...]te. Quæ in libris his *institutionum* vberius [...], ea in *epitome* illarum breuius habentur:

[...] Firmici Materni liber de *errore profa-[narum religi]onum*, ad Constantium et Constantem augustos,

[illegible]

christianos poetæ, libri duo *aduersus Q. Sym*
bus dum dicti Symmachi relationem ad Val
imperatorem pro *ara victoriæ*, qua deoru
staurandum suadebat, refellit, caussam su
religionis aduersus ethnicos tuetur. *)

§. III.

PRAETER superstitiosas gentes, *iudæi*
infensissimos religioni christianæ se præb
more suo detestabili conuicia ei facere, no
Restiterunt tamen et illis antiquiores sacr
rum doctores et in eo elaborarunt, vt en
profligarent; dogmata autem atque institu
maxime vera, recta optimaque, tuerentur.
id monstrant monimenta eorum, quæ ad æt
peruenerunt, nunc a me percensenda, ho

IVSTINI *martyris dialogus cum Tryph*
complectitur colloquium, cum nominato iu

* editiones, versiones atque interpretationes græcor
librorum, quos iam enarraui, consulto præter

dies habitum et, quemadmodum isti, facturum hoc se esse, Iustinus promiserat, litteris mandatum. Adhibentur argumenta, vti adpellantur, κατ' ἄνθρωπον feliciter. Saepe caecitas mentis, pertinacia, obstinatio atque alia vitia aduersario eiusque sociis exprobrantur. Dialogi huius Iustinum auctorem esse, negare istumque Origenis discipulo Tryphoni adscribere, ausus est CHRIST. GOTTL. KOCHIVS libro, inscripto: *Iustini martyris cum Tryphone iudaeo dialogus, secundum regulas criticas examinatus et νοθεύσεως, seu falsitatis et suppositionis suspectus atque conuictus*, Kilon. MDCC. 8. Id quod quum fieret sine vllo firmiori fundamento et aduersus tot antiquioris aeui testimonia, non defuerunt, qui ei merito repugnarent. ALBERTVS enim A FELDE *epistolam* de Iustini dialogo ad Kochium edidit eaque monstrauit, rationes, quibus iste pro sua sententia vtatur, ad probandum nihil valere, Slesuic. MDCC. 8. Ac quamuis nomine GOTHOFREDI WAGNERI, sacrarum litterarum studiosi, *epistola* ad Albertum a Felde pro Kochio Francof. MDCCI. 8. in lucem prodiret; FELDIVS tamen respondit in *inuictis demonstrationibus, dialogum cum Tryphone esse verum Iustini fetum*, Hamburg. MDCCVII. 8. His pro Kochii sententia oppositae sunt: *demonstrationes Alberti a Felde deuictae et profligatae* a C. T. M. tantum autem abfuit, vt illa confirmaretur; vt et alii iudicarent, nullum argumentum adductum fuisse, quod vel probabilitate sua se commendaret. Praeter Feldium, ipsi refragati sunt: ERNEST. SALOM. CYPRIANVS, * IO. FRANC. BVDDEVS ** et alii, *** aduersus quos KOCHIVS quidem in *censura iniqua et temeraria censura*, Lipf. MDCCIV. 8. caussam suam tueri voluit; at vero minus efficere potuit, vt aduersarii victi cederent. Iam dictus CYPRIANVS iuris publici fecit: *vindicias iustinianeas; siue pro Iustini martyris dialogo cum Tryphone dissertationem*

* *not. ad Hieronymum de scriptorib. ecclesiast.* p. 249.

** *dissertat. de haeresi valentinian.* quae eiusdem *introductioni ad historiam philosophiae ebraeorum* subiuncta est, p. 569.

*** vide auctores *der unschuldigen nachrichten*, 1701. p. 344. 1704. p. 423. 1708. p. 505.

terpretationem etiam *Io. Albert. Fabricius* cum adnotationibus; postea autem opusc latine iuris publici fecit:*

EVSEBII *demonstratio euangelica*, qua e prioris præsertim fœderis testimoniis v christo, veritatem religionis nostræ contra strat. Opus hoc viginti libris constabat; priores tantum ad ætatem nostram peruene adhuc primus initio vltimusque extrema fuisset, *Io. Albert. Fabricius* defectum hun codice suppleuit. ** Prodiit *demonstratio* latine Paris. MDCXXVIII. fol. additis libro *Hieroclem:* duobus *contra Marcellum ancyra* de *ecclesiastica theologia*, quæ editio repetit siue Lipsiæ potius, MDCLXXXVIII. fol.

GREGORII *nysseni ex veteri testamento tia, cum adiecta quadam explicatione aduersu* opusculum primum latine tantum in lucem postea autem græce et latine editum est:*

---

* conf. ITTIGII *histor. eccles. sec.* II. p. 7.
** *biblioth. angloise. tom.* V. p. 279.
*** *act. eruditor.* MDCCXXIII. p. 233.
* *tom.* I. *aduarat. sacri.*

›itum et, quemadmodum isti, facturum hoc se esse, ; promiserat, litteris mandatum. Adhibentur argu- vti adpellantur, *κατ' ἄνθρωπον* feliciter. Sæpe mentis, pertinacia, obstinatio atque alia vitia ad- › eiusque sociis exprobrantur. Dialogi huius Iusti- actorem esse, negare istumque Origenis discipulo oni adscribere, ausus est CHRIST. GOTTL. VS libro, inscripto: *Iustini martyris cum Tryphone dialogus, secundum regulas criticas examinatus et* ιως, *seu falsitatis et suppositionis suspectus atque con-* Kilon. MDCC. 8. Id quod quum fieret sine vllo i fundamento et aduersus tot antiquioris æui testi- , non defuerunt, qui ei merito repugnarent. AL- s enim A FELDE *epistolam* de Iustini dialogo ad m edidit eaque monstrauit, rationes, quibus iste a sententia vtatur, ad probandum nihil valere, . MDCC. 8. Ac quamuis nomine GOTHOFREDI ERI, sacrarum litterarum studiosi, *epistola* ad Al- a Felde pro Kochio Francof. MDCCI. 8. in lucem et; FELDIVS tamen respondit in *inuictis demon- ibus, dialogum cum Tryphone esse verum Iustini fetum,* urg. MDCCVII. 8. His pro Kochii sententia opposi- t: *demonstrationes Alberti a Felde deuictæ et profliga-* . T. M. tantum autem abfuit, vt illa confirmaretur; alii iudicarent, nullum argumentum adductum fuis- uod vel probabilitate sua se commendaret. Præter um, ipsi refragati sunt: ERNEST. SALOM. CYPRIA- ,* IO. FRANC. BVDDEVS ** et alii, *** aduersus KOCHIVS quidem in *censura iniquæ et temerariæ cen-* Lipf. MDCCIV. 8. caussam suam tueri voluit; at vero is efficere potuit, vt aduersarii victi cederent. Iam s CYPRIANVS iuris publici fecit: *vindicias iustinia- ; siue pro Iustini martyris dialogo cum Tryphone dissertationem*

*** ...*ymum de scriptorib. ecclesiast.* p. 249.
hæresi valentinian. quæ eiusdem *introductioni ad histo- sophiæ ebræorum* subiuncta est, p. 569.
ores *der vnschuldigen nachrichten*, 1701. p. 344. 1704. 8. p. 505.

ordinis patres itidem fuerunt, qui cont
hos in certamen descenderent atque in
rum propulsandis operam collocarent. C
tatis salutaris vindices præbuerunt, istoru
sunt. Alii aduersus hæreses earumque a
se pugnarunt ac monimenta, istis opposi
querunt; in quibus locum tenent:

CLEMENTIS *alexandrini* libri *stromati*
randi, quoniam istis dogmata principum
explodit:

IRENAEI libri quinque *aduersus h*
primus ἔλεγχον, siue *detectionem:* ceteri qua
siue *redargutionem* continent. Ita Irenæ
controuersiis recto iustoque ordine vsus
errores hæreticorum recensuit; postea aut
uit, eo studio, vt ex opere hoc non exigu
atque industria adpareant idque laude, qua
no dignum sit. Non omnium tamen viti
ne expers est. Adprobat interdum Irena
quæ falsæ sunt atque erroneæ, In refut
non semper simplicem atque apostolicam di
nem sequitur; sed dum eadem arma adhib
bus vtuntur aduersarii, pro solidis argumen

ILII *seleuciensis demonstratio contra iudaeos de salua-* *ntu*, ex Danielis hebdomadibus; quam tamen non lii seleuciensis, suspicantur: Bigotius, Allixius, is, Caueus, quoniam praeter stili discrepantiam, terum testimonium prae se habeat; nec in codici- iu exaratis, inter cetera Basilii huius scripta repe- Alii denotant, auctorem vera falsis fabulisque **

CHRYSOSTOMI *orationes aduersus iudaeos*, quarum t adhuc in lucem editae fuissent, duae aliae postea nt: ***

GENTII *disputatio cum Herbano iudaeo*, quam per ique coram Abramio, rege homeritarum christia- m episcopis, pluribus iudaeis et tota ciuitate in i Homeritidis Taphar; siue Saphar, in Arabia a annum christi DXL. cum isto instituisse, perhi- *Acta* huius *disputationis* graece cum interpretatio- ac notis in lucem emisit *Nicol. Gulonius*, Paris. VI.8. postea autem illa vtraque lingua in patrum vo- ranslata sunt. * Auctorem istorum esse PALLA- lexandrinum, CASP. BARTHIVS putat.** Inter ntiquioris aeui doctores contra iudaeos scripserunt: TVLLIANVS, cuius liber *aduersus iudaeos* ad nos st, compositus occasione disputationis christiani selyto. Ostendit auctor, ceremonias cultus leui- ertum tantum tempus praescriptas fuisse ac quem spectent: quem vates diuini praedixerint, messiam enisse:

VSTINVS, qui cum iudaeis congressus est in *tracta- sus iudaeos;* at vero *sermo contra iudaeos, paganos et* qui etiam Augustini nomen praefert, perperam

 ei

n *operibus* eius, Par. MDCXXII. p. 194.
IASNAGII *animaduersionem*, quam *demonstrationi* huic prae- , *tom.* I. CANISII *lection. antiquar.* p. 240.
ONTFAVCONII editione *tom.* I. p. 487.
et latine sunt in *auctario graecolatino biblioth. patr. ducaeano*, MDCXXIV. *tom.* I. latine tantum *bibliothec patr. lugdun.* VI. p. 1014. Summam horum actorum exhibet IMBONA- *bibliothec. latin. ebraic.* p. 58.
V. *aduersarior. cap.* 3.

TERTVLLIANI liber de *præſcriptionibus* *cos*, quo nouam contra hæreticos diſputa iniiſſe et commendaſſe videtur. Vocabulo en *nis* talem ſignificandi vim tribuit, qualis in conſultorum vſitata eſt, quumque per illud poſſeſſionem intelligit, quæ longiori temp tuetur, hæretici antiquitatem veræ doctrin que ex eo, quod illi noua dogmata trad hæc falſa eſſe atque erronea. Quem argumen non plane rectum atque adcuratum eſſe, ia notatum eſt. Idque et res ipſa monſtrat. ratio eſt veritatis, ac bonorum, quorum h ſunt, et quamuis veritatem, in ſe ſpectatan quiorem eſſe, conſtet; contingere tamen p per longius tempus, per quod erroneum bauit, ſe aliquando veritatem habuiſſe, ign lianum præterea dixiſſe quædam minus cau de: argumenta adhibuiſſe, quæ magis verbo quam probandi vim præ ſe habent: ſerm non ſatis temperato; nec ad diſputationem res ſatis nota eſt. Liber ipſe cum adnotatio *ni Lupi* Bruxel. MDCLXXV. 4. prodiit. Inſcr *liber de præſcriptionibus hæreticorum*, alteri: *h*

andi leges interdum neglexiſſe ac nimio contradi-
udio incitatum, alteram extremitatem deuitando,
a minus ſibi cauiſſe atque itidem a recta aberraſſe
ne dubio Irenæus græce ſcripſerat; minus latine;
utem caremus, præter ea, quæ a nonnullis ſerua-
in lucem prolata ſunt. Optimas editiones ſtudiis
t *Maſſueti* debemus. Hiſtoriam operis huius illu-
INRIC. DODWELLVS *diſſertationibus in Irenæum*,
IDCLXXXIX. 8.

ANASII *oratio κατὰ πασῶν αἱρέσεων, contra omnes*
; quam tamen ab Athanaſio profectam eſſe, erudi-
iri negant. Eiusdem *epiſtola* ad Epictetum κατὰ
τικῶν, *contra hæreticos*, ad apollinariſtas præcipue
dos ſpectat:

PHANII opus de *hæreſibus*, cui nomen dedit
, vel κιβώτιον, id eſt, *arca;* ſiue *capſula medica*,
eo non ſolum hæreticorum ſententias refert;
contra venenatos eorumdem morſus ſaluberri-
dia exhibeat, quemadmodum ipſe inſcriptionis
tionem explicat.* Eam ob rem in ſcriptoribus
iure numeratur. Diuiditur opus hoc in tres
ius libros, et continet octoginta hæreſes, pro ipſius
i calculo. Multum vtilitatis id adfert, in primis
ris, quæ ante eum contra hæreſes ſcripta ſunt,
eſt; nec pauca complectitur, ex antiquitatum
itis hauſta; attamen vitiorum non expers eſt.
ocumenta, ſatis euidentia, quæ monſtrant, aucto-
ieri, hæreticos refutandi, non plane ſatisfeciſſe.
i genus, quo vtitur, nullam præfert elegantiam:
ta, contra aduerſarios propoſita, ſæpe nulla pro-
rtute prædita ſunt: credulitatis vbique adparent
iæcque oſtendunt, Epiphanium aut non potuiſſe;
iiſſe vera a falſis diſcernere. Nec moderatio, in
rſiis maxime neceſſaria, ita, vti decet, adhibita
Dionyſii Petauii adnotationibus, quibus opus hoc
ir, plura loca minus recte explicata eſſe, conſtat:

ODORETI libri quinque *hæreticarum fabularum*, in
quatuor prioribus hæreſes non tantum recenſet;

Oo 3 ſed

* *leof. tom.* II. *oper.* p. 126.

ſticos auctor *epiſtolæ*, quæ BARNABAE adſcribitur; us autem germanum eius monimentum eſt. Gnoſticis oppoſitam eſſe, haud negabit, qui iſtam perlegerit. nnulli addunt POLYCARPVM ac perſuadent ſibi, eum *ola ad philippenſes* eosdem hæreticos ferire; alii autem timant, quæ de gnoſticis intelligantur, ea ad errore onis magi ſpectare:

Iarcionitas TERTVLLIANVS libris quinque *aduerſ rcionem*, qui et aduerſus *Praxeam* et *Hermogenem* ſcr , et auctor *dialogi de orthodoxa fide*; ſiue περὶ τῆς ν ὀρθῆς πίστεως, aut *contra marcionitas*, vti et inſcribitur efert Origenis nomen; nondum autem res explorata genem eius auctorem eſſe, et quamuis inter antiqui ſcriptores Baſilius et Gregorius nazianzenus id adfi nt ac recentiore ætate *Io. Rudolph. Wetſtenius*, qui p s librum hunc, adnotationibus illuſtratum, græce et e in lucem protulit, Baſil. MDCLXXIV. 4. adidem p dum omnes ingenii vires adhibeat; plerique tamen tentia hac diſcedunt:

Manichæos ARCHELAVS, qui diſputationem c nete inſtituit, huiusque *acta* ipſe ſyro ſermone litte

Io. Filesaci, Paris. MDCXIX. 4. cum notis *Stepha-*
i, Saluiano adiectum, Par. MDCLXIX. 8. cura
lixti cum AVGVSTINI libris de *doctrina chri-*
e fide et symbolo, Helmst. MDCXXXIX. et iterum
4. item Cantabrigiæ MDCLXXXVII. 12. Romæ
1. cum adnotationibus *Io. Salinæ*. Commendat
ncentius traditionem ecclesiæ catholicæ, veluti
n controuersiarum normam et, vt persuadet
nam rationem, hæreticos refellendi. Quocirca
m est, quod liber hic apud pontificis romani
es in magno sit honore atque existimatione
e laudibus in cælum efferatur. At vero tradi-
ime rectam, certam facilemque viam monstrare
cidendas: immo cum variis iisque maximis dif-
s coniunctas esse, adeo vt vbi pedem tuto pone-
in illis haud inueniatur, iam dudum doctores
nderunt atque in Vincentium censoriam anim-
m merito adhibuerunt. Qua et ideo dignus de-
et, quia peruersa caussa se ad opusculum hoc
n adduci passus est, fauore videlicet erga semi-
et odio in Augustinum, quemadmodum doctis-
probarunt.

§. V.

christianorum, qui æuo antiquiori florue-
rum ordine certis hæreticis eorumque fami-
nt sibique datam esse prouinciam, existimarunt,
stræ dogmata et ab aduersariorum horum im-
lendi. Pro diuersitate eiusmodi hostium in
tamina venerunt atque arma sua tulerunt
ticos, marcionitas, manichæos, nouatianos,
, origenistas, samosatenianos, arianos, apol-
priscillianistas, Iouinianum, donatistas, pela-
nipelagianos, macedonianos, anthropomorphi-
anos, eutychianos. Ita refutarunt:

 I. *Gnosticos*

histor. pelagian. libr. I. *cap.* 10. IANSENIVS de *hæresi pe-*
cap. 17. RIVETVS *crit. sacr. libr.* IV. *cap.* 24. NORISIVS
elagian. libr. II. *cap.* II.

V. *Sabellianos* ATHANASIVS *oratione contra g*
quam tamen Athanasio tribuendam esse, non
BASILIVS *homilia* XXVII. contra *sabelliano*
anomœos, ac *epistola* LXIV. exarata ad doctore
cæsariensis: inprimis EVSEBIVS cæsariensis
tur. libri duo *contra Marcellum* eiusque *σύγ*
pro sabellianismo incautus propugnauerat.
manuscripto codice recensuit: latina inte
notis illustrauit *Rich. Montacutius*, in extre
brorum de *demonstratione euangelica.* Pr
bros tres de *ecclesiastica theologia* aduersus
cellum composuit, ad quos *Montacutius*, vt a
ratos libros, operam suam contulit, quique
demonstrationi additi sunt. Nec tacere debe
uersus Sabellium; siue potius de duabus *homil*
tantum lucem viderunt studio *Iacobi Sirmond*

VI. *Samosatenianos* ATHANASIVS *epistola de inc*
dei contra Paulum samosatensem; cuius autem
specta est, quia putant nonnulli, eam non ab A
ab alio scriptam esse, qui peruersam nestoria
nam, cum samosateniana in re principali conse
pugnare voluerit. Dubium quoque est, nu
debeat; nec ne: *refutatio hypocriseos Meletii*

ius libri tertii maior pars et quartus totus intercidit: iores integri cum tertii initio primum latine tan- postea etiam græce prodierunt, ** vna cum SERA- IS libro *aduerſus manichæos*, itidem græce et lati-. FABIVS MARIVS VICTORINVS Afer, cuius exſtat d Iuſtinum manichæum *contra duo principia mani- n:* * AVGVSTINVS, princeps inter eos, qui mani- reſtiterunt, ac felix veritatis defenſor, quia ipſi ta aduerſariorum adcurate perſpecta fuerunt. Scri- æ illis oppoſuit quæue ad ætatem noſtram peruene- int: liber vnus *de vtilitate credendi ad Honoratum:* li- us de *duabus animabus contra manichæos:* liber vnus *eu diſputatio contra Fortunatum, manichæi diſcipulum:* li- us *contra Adimantum, manichæi diſcipulum:* liber vnus *epiſtolam manichæi, quam vocant, fundamenti:* tres et libri *contra Fauſtum manichæum:* libri duo *de actis lice manichæo:* liber vnus de *natura boni contra ma- :* liber vnus *contra Secundinum manichæum.*** Li- *fide contra manichæos* ac *commonitorium de recipiendis eis, qui conuertuntur*, Auguſtino quidem tribuuntur; im tamen, aliique ſcripta hæc eſſe adulterina, rectius it. Enumeratis his ſcriptoribus addendus eſt: ZA- IAS *ſcholaſticus* ob *diſputationem contra ea, quæ de duo- incipiis a manichæo quodam ſcripta et proiecta in viam m reperit, Iuſtiniano imperatore*, ſcriptum breue vnius : atque ex *Franc. Turriani* interpretatione latine ı ***

ſione *Turriani* in CANISII *lectionib. antiqu. tom.* V. et *biblioth. r. lugdun. tom.* IV. p. 443.

ISII *lection. antiq. tom.* I. p. 59. edition. *Basnagii.*

em in CANISII *lection. antiqu. excitato loco* p. 43, dictæ editionis. ; ille eſt a SIRMONDO *opuſc. dogmat. veter.* Pariſ. MDCXXX. 8. n. I. et recuſus in eiusdem *oper. tom.* I. p. 409. et *bibliothec. patr. gdun. tom.* IV. p. 289.

iia hæc ſcripta ordine, quo iſta recenſui, AVGVSTINI *operum m.* VIII. edition. benedictin. antuerp. exhibentur.

bibliothecis patrum lugdunenſ. tom. IX. p. 794. atque aliis: CA- ISII *lection. antiquar. tom.* I. p. 425. edit. *Basnagii.* Scripto- s veteres contra manichæos recenſet quoque FABRICIVS *biblioth. æc. volum.* V. p. 289.

compositos, reliquit.

V. *Sabellianos* ATHANASIVS *oratione contra grega*
quam tamen Athanasio tribuendam esse, nonnull
BASILIVS *homilia* XXVII. contra *sabellianos e*
anomœos, ac *epistola* LXIV. exarata ad doctores e
cæsariensis: inprimis EVSEBIVS cæsariensis, c
tur libri duo *contra Marcellum* eiusque *σύγγρ*
pro sabellianismo incautus propugnauerat. Pr
manuscripto codice recensuit: latina interpr
notis illustrauit *Rich. Montacutius*, in extremo
brorum de *demonstratione euangelica*. Præte
bros tres de *ecclesiastica theologia* aduersus eum
cellum composuit, ad quos *Montacutius*, vt ad a
ratos libros, operam suam contulit, quique it
demonstrationi additi sunt. Nec tacere debeo d
uersus Sabellium; siue potius de duabus *homiliis*,
tantum lucem viderunt studio *Iacobi Sirmondi*:*

VI. *Samosatenianos* ATHANASIVS *epistola de incarn*
dei contra Paullum samosatensem; cuius autem au
specta est, quia putant nonnulli, eam non ab Atha
ab alio scriptam esse, qui peruersam nestorianor
nam, cum samosateniana in re principali consenti
pugnare voluerit. Dubium quoque est, num l
debeat; nec ne: *refutatio hypocriseos Meletii et*

r de consubstantialitate, quæ licet itidem ATHANASII
oræ se habeat; attamen disputatur de illius aucto-
tinet ea responsionem ad epistolam, quam Meletius,
; samosatensis aliique acaciani Iouiano imperatori
ant ac significarunt, se τὸ ὁμοούσιον adprobare ac
m nicænam amplecti:
nistas; siue *origenianos*, AVGVSTINVS libro *ad Oro-
ra priscillianistas et origenistas*, vbi contra origeni-
osius; quam aduersus priscillianistas disputat atque
; istorum sententiam, pœnam damnatorum non fore
, refellit: HIERONYMVS *epistolis* ad *Pammachium
um de erroribus Origenis:* ad *Pammachium aduersus
Ioannis, episcopi hierosolymitani:* ad *Theophilum ad-*
umdem *Ioannem hierosolymitanum;* item libris tri-
ogiæ aduersus Rufinum; nondum autem positum est
nnem dubitationem, Origenem et sectatores eius
reticis adnumerari, satisque constat, antiquiore pa-
recentiore ætate de hac re multa in vtramque par-
putata esse, ita vt quamuis alii Origenem grauio-
orum insimularent; alii tamen eum defenderent:
anos ATHANASIVS, qui præcipuum ac constans stu-
profliganda hæresi ariana posuit ac multa ingenii
nta aduersus istam reliquit: quinque nimirum *ora-*
siue disputationes *contra arianos*, quas solas ad aria-
vniuersum refellendum sufficere, PHOTIVS*
tiat: commentationem in effatum: *omnia mihi tra-
t a patre:* quatuor *epistolas ad Serapionem*, quarum
tertia et quarta spiritus sancti; secunda autem filii
tem tuetur: de *synodi nicænæ contra hæresin aria-
cretis;* item *epistolam de sententia Dionysii alexan-*
aliam *epistolam* eamque *ad Adelphium episcopum con-
inos* scriptam et *ad Maximum philosophum:* GREGO-
azianzenus, qui itidem aduersus arianos pugnauit,
amen oratorum; quam disputatorum leges sequu-
oratione ad arianos et de se ipso atque *oratione in lau-
rtyrum et aduersus arianos;* vel eius fragmento, nisi
iis statuere velis, id reliquias esse orationis cuius-
dam

:XL. p. 315.

fiue *epistolam responsoriam*, eaque præsertim
trinitate exposuit et diuinitatem christi co
spiritus sancti autem contra macedonianos ab
aduersarii obiiciunt, defendit; simul tamen
ticis bellum indixit: CHRYSOSTOMVS in 1
incomprehensibili dei natura, contra anomœos.
res hos græcos latini adiungendi sunt, qui iti
nis congressi seque veritatis vindices præbuer
eorum, ad nos delata, luculenter satis testant
ro istorum sunt: I.) HILARII egregium opu
in duos ac decem libros diuisum: liber de *j*
fide orientalium, qui complectitur expositione
maximam partem ab arianis; aut semiarianis
sentientes congregatarum: liber *contra ariano*
tium; siue epistola ad catholicos contra aria
xime ex scriptura sacra, simpliciter ac recte i
fligat: II.) PHOEBADII liber *contra arianos*,
sem formulam, ad gallos missam, diiudicat at
Exiit ille primum cum quibusdam aliis, cur
ex officina Henr. Stephani, MDLXX. 8. deind
Pithœi, Paris. MDLXXXVI. 4. atque a *Casp. Bart*
Francof. MDCXXIII. 8.*** III.) AVGVSTINI li
tra sermonem arianorum: collatio cum Maximi
episcopo: libri duo contra eundem Maximinum

et decem de *trinitate*, quæ omnia monimenta vel eo me laudanda sunt, quoniam in illis Augustinus aduer- per vim scripturæ sacræ ita repellit, vt rectam ratio- interpretandi istam, sequatur: IV.) AMBROSII libri que de *fide ad Gratianum augustum*, quibus adcurate ac nter de trinitate contra arianos disputat, ac liber vnus arnationis dominicæ sacramento*, vbi præcipue arianos apollinaristas perstringit; *tractatus* autem *de filii dei tate*; siue de *fide orthodoxa contra arianos* ipsi per- n tribuitur: V.) HIERONYMI *epistolæ*, quas ad *Da*- , præsulem romanum, et ad *Marcum* presbyterum a arianos scripsit: VI.) FABII MARII VICTORINI quatuor *de sanctissima trinitate aduersus Candidum aria*- qui dialectico more valde obscuri notantur:* li- de *generatione verbi diuini* aduersus eumdem Can- n, quem vna cum Candidi epistola de hoc argumento is edidit *Iac. Zieglerus* cum suis in *genesin et exo*- *commentariis* Basil. MDXLVIII. fol. deinde cum VICTORINI petauionensis reliquiis ANDR. RIVINVS MDCLII. 8. item *hymni tres*, cum commentatione de *sio recipiendo:* ** VII.) FAVSTINI opusculum de *trini*- siue *de fide contra arianos*, septem libris; siue potius bus constans ac primum a *Iacob. Sirmondo* sub *Fau*- nomine editum Paris. MDCL. 8. postea cum notis MDCLXXVIII. 8. *** VIII.) VIGILII tapsensis *tio sub nomine Athanasii aduersus Arium;* siue dia- in concilio nicæno inter Athanasium et Arium ha- Probo iudice, quibuscum in plerisque conue- *dialogi; siue altercationes* III. ab Athanasio contra , Sabellium et Photinum coram Probo iudice in- e: libri duo ac decem de *trinitate; siue de vnita te deitatis contra Mariuadum arianum:* liber de *vni*- *rinitatis ad Optatum;* siue *dialogus inter Augustinum et num arianum*, qui et inter Augustini scripta referri solet:

---

m prodierunt Basil. MDXXVIII. deinde translati sunt in *bi*- *thecas patrum lugdunens. tom.* IV. p. 253. atque alias: etiam *odoxographa* MDLV. et HEROLDI *hæresiologiam.*

biblioth. patrum lugdunens. tom. IV. p. 294.

tom. V. p. 637.

liber *aduerſus arianos*, argumenta, maxime ba ſiones complectitur:

IX. *Eunomianos* BASILI *impium Eunomium*, in priores maiore adcura quam duo reliqui, for mus fuit, his iſtos ſu hac ſaltem diſſimilitudi iecturam faciamus, lio haud profectos eſſe gnandum quum EVNO cem edidiſſet; Baſilius te, certamen ſuſcepit *bus;* ſiue *libris* XIII. *co* τικὰς adpellat. Præter ria temporis nobis abſt gauit GREGORIVS *nazi* ſi prima pro præfatione quibus contra eunomian

X. *Macedonianos* ATHANA delata, locum tenent qu

ma, tertia et quarta, vindicias diuinitatis spiritus
)bis exhibent, vti iam antea denotaui. *Dialogos*
tra macedonianos, qui et Athanasii nomen præfe-
onimentum eius esse haud germanum, eruditi viri
tis, non contemnendis, probant. * Athanasio ad-
ıet BASILIVS ob librum de *spiritu sancto ad Am-*
n, macedonianis oppositum. Ad quem scriptus is
HILOCHIVS ipse in certamen cum hostibus his
cælestis venit, ac quamuis liber illius de *spiritu*
iod deus et quod adorandus quodque omnipotens sit,
ab interitu tamen vindicauit se eiusdem *epistola*
qua pro spiritus sancti diuinitate contra pneuma-
propugnat. ** Nec prætermittendi sunt: DI-
ılexandrinus, quoniam librum scripsit de *spiritu*
ıus latina interpretatio, auctore *Hieronymo*, *** ex-
ISCHASIVS diaconus, qui memoriam nominis sui
it duobus libris de *spiritu sancto contra Macedo-*
on. MDXXXIX. 8. Helmstad. MDCXIII. *

ianistas AVGVSTINVS libro *ad Orosium contra pri-*
s et ori enistas, quo priscillianistas breuiter per-
:a de caussa, quia quum manichæos refutasset, iam
ıstorum dogmata impugnauerat; quantum autem
ad origenistas spectat, illius antea mentionem fe-
)SIVS *commonitorio; siue consultatione ad sanctum*
n de errore priscillianistarum et origenistarum.

ıaristas ATHANASIVS commentationibus de *in-*
christi ac de *salutari aduentu iesu christi*, contra
ium, et de *humana natura suscepta ab vnigenito*
tra arianos et apollinarium: GREGORIVS *nazian-*
bus *orationibus*; siue *epistolis ad Cledonium pres-*
byte-

ıII *fragmentum contra macedonianos* edidit MONTFAVCO-
ollection. nouæ patrum tom. II. p. 102.

TELERII *monumentor eccles græc. tom* II. p 99.

: inter HIERONYMI *opera* et in *bibliothecis patrum* sæpius
:st, in tres libros diuisus, contra auctoris et Hieronymi
ı.

ıe in *bibliothecis patrum*. De scriptoribus antiquis con-
çdonianorum hæresin exponit VOGTIVS, *biblioth. histor.*
g. tom. I. *fascic.* I. p. 196.

præter alia, hypoſtaticam diuinæ et humanæ na
ſto vnitionem adpellat *mixtionem*, *commixtione*
tionem: dum de vtriusque naturæ coniunctione
manam a diuina ita adſumtam eſſe, pronuntiat,
immenſitate illam abſorptam, abolitam atqu
fuiſſe, adfirmare videatur. Sed hæc atque ali
cta, mitiorem admittere interpretationem, pau
moratus ZACAGNIVS *** putat atque eximium
ſiæ græcæ doctorem a ſuſpicione erroris, in que
poſtea incidit, liberare adnititur. Nec menti
eſt: DAMASI duarum *epiſtolarum* contra Apoll
que ſectatores: IO. CHRYSOSTOMI celebris *e*
ſarium monachum, qua prauæ apollinariſtaru
itidem profligatæ ſunt; * neque LEONTII *By*
liber eius aduerſus fraudes apollinariſtarum **
uenit:

* prodiit græce cura *Hœſchelii*, Lugdun. Batau. M
cum aliis Nyſſeni opuſculis: latine ex interpretatio
Ingolſtad. MDXCVI. 8. tum *Turriani* in CANISII *le*
tom. I. p. 190.

** *collectan. monumentor. veterum eccleſ. græc. et latin.* p. 12

*** *præfation.* dictorum *collectaneor.* §. 20. ſqq.

natistas OPTATVS *mileuitanus*, cuius exstat opus de ate *donatistarum*, quod septem quidem libris constat; um autem eiusdem auctoris esse, docti viri dubitant, m non solum iste stilo ac quibusdam dogmatibus a s discrepet; sed etiam HIERONYMVS *, testetur, m sex libros contra Parmenianum, sectae donatista-pud Carthaginem episcopum, scripsisse, et ipse Opta-c innuat; nec plures prima complectatur editio. facta est coniectura, septimum librum post sex s ab Optato compositum; aut ab alio in lucem emis-sse. Saepius libri hi prodierunt ac notis *Balduini*, i, *Casauboni*, *Albaspinaei*, *Dupinii* ornati sunt. Post m AVGVSTINVS singulare studium, donatistarum enta impugnandi, monstrauit hancque in rem multos i fetus exclusit, quorum alii perierunt: alii conser-nt. In his locum habent: *psalmus contra partem Do-* rdine litterarum dispositus: libri tres *contra episto-rmeniani:* libri septem de *baptismo contra donatistas:* res *contra litteras Petiliani*, quorum primo partem e Petiliani, quum integram nactus nondum fuisset, ndo integram Petiliani epistolam adiecit ac confuta-rtio autem quae *Petilianus* libro primo opposuerat, tuit: libri quatuor contra *Cresconium*, grammaticum tum: de *vnico baptismo contra Petilianum: breuicu-tionis cum donatistis:* liber vnus *post collationem ad as: sermo ad caesareensis ecclesiae plebem: Emerito prae-dictus:* liber vnus *de gestis cum Emerito:* libri duo *Gaudentium, donatistam episcopum.* De *epistola ad ca- contra donatistas, vulgo de vnitate ecclesiae libro* ac de *de Rusticiano subdiacono, a donatistis rebaptizato et in m ordinato*, dubitant eruditi viri, Augustino scripta e tribuenda esse; librum autem *contra Fulgentium* [illegible] *dona-*

Le ad Apollinarium, editae in COTELERII *monumentor.* tom. II. nisi constaret, eas ab arianis, vel apollinaristis confictas esse. torum veterum, quae haeresi Apollinaris opposita sunt, vberio-notitiam suppeditat VOGTIVS *biblioth. histor. haereseolog. tom.* I. *ul.* I. p. 85. sqq.

scrib. ecclesiastic. cap. 110.

XVI. *Heluidianos* HIERONYMVS libro de *perpet*
Mariæ aduerſus Heluidium:

XVII. *Luciferianos* iiidem HIERONYMVS *dialog*
ciſerianos; ſiue *altercatione luciferiani et ortho*

XVIII. *Pelagianos* HIERONYMVS *epiſtola ad Ct*
uerſus Pelagium, qua a Cteſiphonte conſultus
vtrum peccatorum radicem ita quiſquam valeat e
quia nullæ ſuperſint? eo modo reſpondet, vt ſim
Pelagii errores reprehendat, ac *dialogo aduer*
qui tribus conſtat libris quoue Hieronymus
fictis nominibus vtatur et ſub *Attici* nomin
veræ doctrinæ; *Critobuli* autem hæreticum
gianum loquentem ſiſtat. Idem celeberrim
præfationibus ad libros commentariorum in Iere
nos perſtringit; ſine tamen eorum nomine,
virum magnæ auctoritatis, læderet atque ita
tem eius ad veritatem amplectendam adduc
eum, AVGVSTINVS ſectæ huic fortiter ac n
reſtitit. Abunde comprobant hoc ſcripta,
pugnandæ cauſſa ſingulari induſtria compoſu
tres de *peccatorum meritis et remiſſione et de ba*
lorum ad Marcellinum: liber de *gratia noui te*
inter *epiſtolas* eius locum tenet: liber de *ſpir*

in certamine hoc alia ingenii sui monimenta statuit, ...orum numero sunt: liber; siue epistola de *perfectio-...itia hominis:* liber de *gestis Pelagii ad Aurelium*, quo ...ynodi diospolitanae in Palaestina, ob Pelagii caussam ...egatae, refert: duo libri de *gratia christi et de peccato ...ali ad Albinam, Pinianum et Melaniam:* libri duo de ...*et concupiscentia ad Valerium comitem*, quorum prio-...lagianorum calumniam, ac si, peccatum originale ad-...do, nuptias damnaret, repellit; posteriori autem istum ...a Iulianum defendit: libri quatuor de *anima eiusque ...r*, qua pro sua sententia, se nescire, num animae hu-...e ex parentibus propagentur; an sine vlla propagatio-...ngulae singulis dentur, pugnat: libri quatuor *contra ...pistolas pelagianorum ad Bonifacium, romanae ecclesiae epi-...:* libri sex *contra Iulianum, haeresis pelagianae defenso-...* eiusque quatuor libros, contra Augustini librum prio-...de *nuptiis et concupiscentia* scriptos, ex quorum primo ...n adhuc quaedam tantum excerpta nactus fuisset ac li-...posteriori de *nuptiis et concupiscentia* confutasset; nunc ...m ipsi integri operis copia facta esset, disquisitionem ...non solum suscepit; sed etiam, postquam contra hos ...stini libros *octo* nouos *libros* Iulianus ediderat, Augu-...s et ad hos refellendos se contulit; morte autem im-...us, opus haud absoluere potuit et tantum *sex libros* ...uit. Habentur praeter ea Augustini *sermones* et *epi-...* quibus itidem contra pelagianos disputatur, *sermo* vi-...*habitus in basilica maiorum de baptismo paruulorum ...s pelagianos:* alius de *verbis euangelii Ioann*.6. nisi man-...eritis carnem, *deque verbis apostoli et psalmorum con-...lagianos;* ex epistolis autem huc spectat, quae secun-...recentiorem ordinem CLVII. numeratur.* In scriptis ...ugustinus ita cum pelagianis disceptauit, vt, neglecta ...a cautione moderationeque, ipse a recta via declina-...e traderet a doctrina praedestinatianorum non longe re-..., quum statuit, gratiam diuinam per se tam efficacem ...vt per eam homines non possint non ad deum conuerti,

 eam-

...VGVSTINI scriptis, contra pelagianos editis, VOSSIVS *histor. pelag. ...br.* I. *cap.* 13. sqq. p. 570. disserit,

ra, ea cum veritate congruere.* Ab his dilce
reformatis se opponunt; vel contra Ianfenium
nicanos pugnant; ita tamen, vt ipsi inter se
Alii fatentur, Augustinum in controuersiis cu
a recta via deflexisse, hacque de caussa arbitrant
tatem eius nec Caluini sectatoribus; nec ian
dominicanis, præsidio esse posse. Alii contra
defendunt atque existimant, illum neutiquam
nimium est, a vero aberrasse; sed nec Ianfenium
qualis sententia eius sit, recte intelligere.**
nulli apud Adrumetum, Africæ ciuitatem, a
prolapsi essent, vt omnia ad gratiam diuinam
hominis libertatem tollerent, opposuit se illis
duabus commentationibus, quarum altera de g
ro *arbitrio ad Valentinum et cum illo monachos* a
altera de *correptione et gratia* ad eosdem expon
scriptoribus, qui in certamen contra pelagiani
adnumerandus est: OROSIVS ob *apologeticum*
*gianos de arbitrii libertate.****

XIX. *Semipelagianos* PROSPER *epistola ad Augusti*
quiis pelagianæ hæreseos in Gallia sobolescentibus:
finum de gratia et libero arbitrio; item *libro co*

Augustino: *responsionibus ad capitula calumniantium*, iridem pro Augustino: *responsionibus ad capitula* *um vincentianarum*, pro eiusdem doctrina: *respon-* *ad excerpta, quae de genuensi ciuitate sunt missa*, pro *io*: *carmine de ingratis*, per quos pelagianos et se-anos, tamquam homines erga deum eiusque gra-*atos*, intelligit: HILARIVS arelatensis *epistola ad Au-*, quae locum tenet inter augustinianas litteras: auctor quod inscribitur *de vocatione omnium gentium* et ab *rosio*: ab aliis Prospero aquitano: a quibusdam arelatensi: a nonnullis Prospero aurelianensi; vel agno tribuitur:

ianos ex graecis confutarunt: PROCLVS *laudatione* *imam dei genetricem Mariam*: alia homilia de *in-* *e domini nostri iesu christi* et epistola de *fide ad Ar-* *esbyteros et archimandritas*, qua refellit Nestorii *dori* mopsuesteni errores; Theodori autem nul-*tionem* fecit, ne Armenos, quibus cara erat eius, offenderet:* CYRILLVS *alexandrinus*, qui ma-*to* contra Nestorium pugnauit ac scripsit: libros *aduersus Nestorii blasphemias contradictionum: ex-* *m* XII. *capitulorum*; siue anathematismorum, ad-*Nestorium* in synodo ephesina compositam: *apolo-* *ro* XII. *capitulis*, contra orientis episcopos: *aduer-* *nationem* XII. *capitulorum, a Theodoreto editam*** *ticum* ad imperatorem Theodosium; num autem mentem Nestorii recte sit adsequutus ac propo-*ec* ne? eo disputatur: THEODOTVS ancyranus *contra Nestorium**** et libro *aduersus Nesto-* *ic*, *Nestorii ex scriptura et fide concilii nicani con-* * IOANNES MAXENTIVS *capitulis; siue ana-*

 thema-

scripta graece et latine edidit *Elmenborstius*, Lugd. Batau. XVII. 8. plura *Riccardus* Rom. MDCXXX. 4. homilias *sua* versione ac notis *Combefisius auctar. nou. biblioth. patr.* Latine ista exstant *bibl. patr. lugd. tom.* VI. p. 589.

RETVS Nestorium defendit in *reprehensione duodecim ca-* *um; siue anathematismorum Cyrilli* atque aliis scriptis.

est in collectionibus conciliorum LABBEI et HARDVINI. *n* hunc *Combefisius* inscripsit eumque cum noua ver-sione

Photini et Marcelli; item *contradictiones aduerſ* *tismos Neſtorii;* ſiue *Neſtorii anathematismos d* *dem anathematismis Cyrilli oppoſitos*, *a Mario l* *addita ſingulis refutatione; ſiue contradictione:* *in varios Neſtorii ſermones, latine a ſe verſos:* 1 NVS, iam memorandus ob libros ſeptem de *chriſti*, contra Neſtorium quos a Leone, ea æt rum ſacrorum archidiacono, rogatus ſcripſit; riis autem *Alard. Gazaeus* illuſtrauit: PROSPE cuius exſtat *elegia*, inſcripta: *epitaphium neſtor* *gianæ hæreſeos:** CAPREOLVS, epiſcopus car in *epiſtola de vna chriſti, veri dei et hominis, per* Neſtorium, ad Vitalem et Conſtantinum, hiſp ta:** FAVSTVS regenſis, cuius habetur libell *ſtola* aduerſus Neſtorii errorem, ad Gratum d GELASIVS, pontifex romanus, qui inter gener ctores locum ſibi fecit libro de *duabus in ch* contra Eutychen et Neſtorium, ſæpius edito:* *tapſenſis*, cuius libri quinque *aduerſus Neſtorium* pro defenſione concilii chalcedonenſis, ad nos p

ſione atque adnotationibus in lucem emiſit Pariſ. antea autem iſte prodiit ſtudio *Franc.* cardinalis *B*

m coniunctim cum aliis ſcriptis; ſed et ſeparatim
;* BOETHIVS libro de *duabus naturis et vna per-
ſi*, ad id quoque comparato, vt Eutychis ac Neſto-
doctrina impugnaretur: FACVNDVS hermianen-
ſcripſit libros XII. *pro defenſione trium capitulorum
chalcedonenſis*, ad Iuſtinianum imperatorem:** LI-
vs, qui hiſtoriam controuerſiarum neſtorianæ et eu-
e litteris mandauit, ſub titulo *breuiarii* eamque ita
it, vt ſe ſimul defenſorem veritatis præberet:***
ychianos plerique eorum, qui contra Neſtorium
unt, antea a me enumerati; præter hos autem, LEO
ſermone; ſiue *tractatu contra Eutychis hæreſin:*
CHRYSOLOGVS *epiſtola ad Eutychen archimandritam*,
m adniſus eſt ad id adducere, vt liberaret ſe ab erro-
ram doctrinam amplecteretur:* RVSTICVS diaco-
*putatione aduerſus acephalos:*** EVSTATHIVS bery-
pologia pro tomo Leonis romani ad Timotheum Aelu-
LEONTIVS *byzantinus*, cuius *dubitationes hypothe-
definientes contra eos, qui negant, eſſe in chriſto poſt
m duas veras naturas*, ex interpretatione *Franc. Tur-*
latine ad nos peruenerunt.***

m prodierunt Tigur. MDXXXIX. 8. deinde in memorata HE-
LDI *hæreſeologia:* SIMLERI *collectione*, itidem iam adducta;
biblioth. patrum ac denique in VIGILII *operibus*, a *Chifletio*
itis.

publici facti atque illuſtrati ſunt a *Sirmondo*, Pariſiis MDCXXIX. 8.
litteris iterum deſcripti in eiusdem *operibus tom.* II. præterea au-
n cura *Priorii* ad extremum *Optati* Pariſ. MDCLXXV. fol. ac
l. patr. lugd. tom. X. p. I. FACVNDI *epiſtolam pro defenſione
um capitulorum* primus in lucem produxit *Dacherius ſpicileg.*
m. III. p. 307. edit. *de la Barre.*

ſtoriam hanc, notis illuſtratam, edidit *Garnerius*, Pariſ.
DCLXXV. 8. Scriptores veteres de Neſtorio eiusque hæreſi per-
nſet FABRICIVS *biblioth. græc. volum.* IX. p. 286.

ta eſt *Gregorii thaumaturgi operibus*, a *Ger. Voſſio*, Mogunt.
DCIII. editis, p. 205.

tat in SICHARDI *antidoto contra hæreſes* p 246. HEROLDI *hæ-
ſeologia* p. 707. SIMLERI *ſcriptis veterum latinis aduerſus Ne-
orium, Eutychen et acephalos* p. 140. et *biblioth. patrum lugdun.
m.* X. p 349.

hibentur CANISII *lection. antiquar. tom.* I. p. 527. edit. *Basnagii*.

runt enim:

IO. SICHARDI *antidotum contra diuersas* *seculorum hæreses*, Basil. MDXXVIII. quo conti Iustini martyris *aduersus gentes:* Athanasii e *trinitate:* Hilarii de *patris et filii vnitate:* A *surrectione:* Theophili libri *paschales:* Idacii *ad* *dum arianum:* Cyrilli *aduersus Nestorium* et *c* *tulorum interpretatio*, aduersus Theodoretu *Armenos:* Timothei *ad ecclesiam catholicam:* *tra hæreses:* Prosperi de *libero arbitrio* contr Victoris de *fidei ratione*, Hunerico, regi Van dita: Cerealis *aduersus Maximinum:* Gelasii *turis in christo* aduersus eutychianos: Ioannis *turis in christo:* Fausti de *fidei ratione:* Antc *dium exsulem:* Agnelli de *ratione fidei* ad Ar stici *aduersus acephalos*, quæ scripta quamuis rum; partim latinorum auctorum sint; græ latine tantum exhibentur, si Procli *epistola a* cipiatur, quæ et græco sermone in volumi da est:*

IO. HEROLDI *hæreseologia, hoc est, opus* *græcorum; quam latinorum theologorum, per q* *per catholicam christi ecclesiam grassatæ sunt*

presbyterum: Victorini *aduersus Arium*, cum *hymnis* et *carmine de machabaeis:* Idacii *aduersus Varimadum arianum:* Lactantii *institutiones* cum aliis eius libris: Procli *epistolam ad Armenos:* Timothei *ad ecclesiam catholicam*: Theophili *epistolas paschales:* Vincentii *contra haereses pro fidei antiquitate:* Prosperi de *libero arbitrio aduersus collatorem:* Cerealis *contra Maximinum arianum:* Gelasii de *duabus in christo naturis:* Ioannis *epistolam de duabus in christo naturis*, contra eutychianos: Fausti de *ratione fidei:* Antonini *epistolam ad Arcadium exsulem:* Agnelli *de ratione fidei ad Arminium:* Rustici *contra acephalos:* Vigilii *contra Eutychen* ac Gennadii scholarii de *vita salutis hominum.* Hic est ordo, quo memorata scripta in ipso opere inter se coniuncta sunt; discrepat autem ab eo ordo, qui in inscriptione indicatur: *

IOS. SIMLERI *scripta veterum latina de vna persona et duabus naturis christi aduersus Nestorium, Eutychen et acephalos olim edita*, Tigurin. MDLXXII. fol. quo volumine coniunctim exhibentur sequentia scripta: Iustiniani imperatoris *edictum, rectae fidei confessionem continens et confutationem haeresium, quae de sancta dei ecclesia praedicantur:* Boethii liber de *duabus naturis et vna persona christi*, aduersus Eutychen et Nestorium: Cassiani libri septem de *incarnatione christi*, itidem contra Nestorium: Ioannis Maxentii *libellus fidei* et alia quaedam eius opuscula: Leonis *epistolae* duae, altera ad Flauianum, episcopum constantinopolitanum contra Eutychen: altera ad Leonem augustum contra Nestorii et Eutychis blasphemias: Gelasii liber de *duabus naturis in christo*, aduersus Eutychen et Nestorium: Vigilii libri *contra Eutychen et alios haereticos*: Fulgentii libri tres *ad Thrasimundum*, Vandalorum regem: Rustici dialogus *contra acephalos.* Monimenta haec SIMLERVS in capita distinxit atque eorum recensuit argumenta: partim eadem ex manuscriptis codicibus; partim ex aliis locis emendauit: de singulorum auctorum vitis commentatus est ac denique addidit copiosam narrationem controuer-

 siarum

* confer ITTIGIVM excitato libro p. 14.

um de vna persona et duabus naturis christi, it
m, vt conaretur, nestorianismi suspicionem a (
tatoribus remouere; eutychianismi culpam aut
heranos coniicere: *

IO. LEVNCLAVII volumen cum ipsius versione
Sambuci bibliotheca vulgatum Basil. MDLXXVIII. {
itinentur: Theoriani orthodoxi cum Norsesi, c
; siue generali Armeniorum *colloquium de dua*
isto naturis, contra eutychianorum et monothele
ores, suasione Manuelis Comneni, imperatoris c(
opolitani, habitum: Leonis I. *epistola ad Flam*
riarcham constantinopolitanum, scripta: Ioann
sceni *dialogus contra manichaeos; siue paullicianos:* I
olastici byzantini *lectiones decem de sectis:* li
nstantini Harmenopuli de *sectis:* eiusdem de *fide*
:a: Augustini de *trinitate* ac Hilarii de *tri*
ampis volumen hoc comprehendat ingenii monii
e partim ad antiquam; partim ad mediam aetatem
ent; illud tamen loco hoc quum memoraui, i
linem me non penitus neglexisse, mihi persuade

---

hoc volumen ITTIGIVS *dicto loco* p. 24. sq. recenset.
rodiit iterum volumen hoc, excepto DAMASCENI *dialogo*

CAPITIS QVINTI

DE

PTIS THEOLOGIAE POLEMICAE

SECTIO III.

DE

IS POLEMICIS MEDIAE AETATIS.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

ripta polemica mediæ atim, §. I.
ea, quæ edita sunt tes profanas, §. II.
I.
s, §. IV.
s, §. V. VI.

Tum ista, quibus Græci ac Latini inter se dimicarunt, §. VII.
Quæ opposita sunt hesychastis, §. VIII.
Ac testibus veritatis, waldensibus, wiclefitis et hussitis, §. IX.

quoque ætas, a ſeptimo ſeculo vsque ad dationem ſacrorum eiusque initium, tulit qui prouinciam ſibi creditam eſſe, exiſtimalogicas controuerſias tractandi, ita vt errores ›, ſimul pro eo, quod verum eſſe, putarunt, . Quas vbi conferamus cum iis, quæ fuerunt empore, inter vtrasque diſſimilitudinem eſſe, ıe ad hoſtes, contra quos in certamina vene- ad ipſum diſceptandi modum reſpiciamus. im illi, qui æuo iſto litteris operam dabant, diorum ſpeciatimque philoſophiæ rationem ɔerunt, mutatio hæc ſenſim ac ſenſim, vt retioris doctrinæ diſciplinis; ita quoque theoloıicæ aliam adtulit faciem.

§. II.

ſcriptores hos nonnulli aduerſus *profanas gen*.runt atque in eo elaborarunt, vt religionem n ab iſtis defenderent. Sed tamen numerus on magnus eſt, quoniam tempore hoc ſacra lum periculum a deorum cultoribus debebant metuere;

re; aliis autem aduerſariis, cur bellum indi
rauior erat cauſſa.

Qui memorandi ſunt, inter eos primum locum
ANSELMO ob ſequentia ingenii monimenta: de
is *eſſentia monologium*, quo probatur, eſſe vnum
optimum, maximum et ſummum omnium, qu
quamdam naturam, per quam ſit, quidquid
per ſe ſit ſummum omnium, quæ ſint:
ia facta ex nihilo: *proslogion*; *ſeu alloquium*
entia: librum *apologeticum contra Gaunilonem*,
em pro inſipiente; item *dialogum de caſu diaboli*
origine mali diſputatur: libros duos *cur deus*
oſtendit, religionis chriſtianæ dogmata ratio
ignare. Ad Anſelmum adiungendus eſt TH
INAS, qui ſcripſit: *ſummam catholicæ fidei contr*
in quatuor libros diuiſam ac ſæpius in lucem e
ſolum ſeparatim, Romæ MCCCCLXXVI.
CCLXXX. fol. Colon. MD. Lugdun. MDLXVI. fol
mentariis *Franciſci de Syluestris*; ſed etiam coniu
reliquis auctoris ſcriptis: præterea, quod ad
priores adtinet, ebraice verſam a *Ioſepho Ciant*
LVII. * immo, vti relatum legimus, a Chaldæis
is atque Indis translatam. ** Quodam etiam

[redacted]

tatem religionis christianæ confirmandam compara-
t. * Nec immerito mentionem facio IOANNIS
PONI, quum PROCLI *duodeuiginti argumenta ad-
christianos*, præcipue contra illorum dogma de mun-
æterno, refutauit ac librum de *aeternitate mundi
Proclum* reliquit, græce Venet. MDXXXV. fol. et
æ interpretatione *Ioann. Mahotii* Lugd. MDLVII. fol.
m emissum.

§. III.

itidem operam suam in eo posuerunt, vt pro
christiana, ac qua nititur, veritate propugna-
na sua autem tulerunt contra *iudæos* horumque
ınt impietatem. Multi æuo hoc certamina
susceperunt ac scriptis, hanc in rem compo-
ninum suorum memoriam posteritati commen-
Qualia illa sint, sequens syllabus, pro littera-
ne auctorum confectus, monstrat:

ONYMI *altercatio synagogæ et ecclesiæ; siue Gamalielis
t Paulli christiani de religione colloquium*, Colon.
VII. fol. cuius auctorem floruisse tempore Caroli
nonnulli suspicantur:

ONYMI *collectanea contra iudæos*, quæ non magni
ti sunt, quia tantum dicta quædam, maximam par-
scriptoribus græcis, nominatim Gregorio nysseno,
, Theodoreto, Leontio, Chrysostomo, Anastasio,
eno, et ex latinis Tertulliano sumta, de trinitate:
nitate et incarnatione christi ceterisque dogmati-
s quibus cum iudæis disputari solet, exhibet: **

ONYMI liber *aduersus iudæum*, in lucem editus ab
lo Martene et *Vrsino Durando*. ***

AGOBARDI

recensetur in FABRICII *syllabo de veritate religionis chri-*
t p. 454. sqq. adde ANTONII *biblioth. hispan. veter. tom.* II. p.
VOGTII *catal. libror. rarior.* p. 594. REIMMANNI *cata-
biblioth. theol.* p. 977.
runt in STEVARTII *auctario antiquar. lectionum* p. 397.
ib. patrum lugdun. tom. XXVII. p. 619. et CANISII *lection.*
u. tom. II. *part.* 3. p. 41.
m. anecdotor. tom. V. p. 1509.

fectus latine tantum exstat, interprete *Franc.*

ANDRONICI *Comneni*, nisi sit alterius, *di* *iudaeos*, cuius habetur latina interpretatio, au *uineio*, a *Petro Steuartio* edita: *

BERNARDINI senensis *sermones contra iu*

FVLBERTI *sermones aduersus iudaeos*: ***

GENNADII; siue GEORGII SCHOLAR *erroris iudaici ex scriptura et rebus gestis, et a* *veritatem cobortatio*: *

GILBERTI; siue, vt alii eum vocant, GISELBERTI *Crispini disputatio iudaei cum chr* *christiana*, quae exstat sub nomine *Guilielmi d* vindicat autem eam Gilberto auctoritate c scripti, GABR. GERBERONIVS: ***

G

* scripta haec vna cum reliquis auctoris edita sunt a MDCV. 8 et cum notis a *Balutio*, ibid. MDCL autem editione translata in *biblioth. patrum lug* p. 234. adde BASNAGII *histoire des iuifs tom.* V.

** exstant in VISCHII *biblioth. cisterciens.* p. 411.

*** *biblioth. patrum lugdun. tom.* XIII. p. 334. et C *antiquar. tom.* II. *part.* 3. p. 12.

* legenda etiam est *bibl. patrum lugd. tom.* XXVI

LIBERTI *disputatio ecclesiæ et synagogæ*, ad vsum translata ab *Edmundo Martene* et *Vrsino Durando*: *

LTERI DE CASTELLIONE libri tres *dialogorum iudæos*, primum in lucem editi a *Casim. Oudino*, tau. MDCXCII. 8. **

IBERTI *tractatus de incarnatione contra iudæos*, ad rdum, suessionensis ecclesiæ decanum: ***

ILIELMI, antea iudæi; postea christiani, *bellum contra iudæos et sadducæos, iudæorum hæreticos*, prologum ac caput primum libri primi euulgauit *Hommey*: *

VLI; siue vt ab aliis adpellatur, AMVLONIS, li*tra iudæos*, quem *Franc. Chifletius* sub *Rabani* noin lucem emisit, Diuion. MDCLVI. 4. rectius autem iis *Amuloni* tribuitur: **

ANNIS *Baptistæ*, ex-iudæi, liber, maxime rarus, de *tione ebraica secta*, Argentor. MD. 4. ***

IDORI *hispalensis* duo libri *contra nequitiam iudæo-* alter de natiuitate, passione, resurrectione, regno icio domini: alter de vocatione gentium, qui sæpius viderunt, non modo separatim, Hagan. MDXXIX. 4. MDLXXXIV. sed etiam inter ISIDORI *opera*:

VLIANI, episcopi toletani, libri tres de *futuro seculo*; *demonstratio ætatis sextæ contra iudæos*, editi a *Menardo ero*, Heidelb. MDXXXII. 8. et a *Boetio Epone* Duac. LXIV. *

PAVLLI DE SANCTA MARIA, antequam iudaicam defere-

. V. *thesaur. anecdotor.* p. 1497.

nter *opuscula sacra veterum aliquot Galliæ et Belgii scriptorum.*

st in auctoris *operibus*, a *Dacherio* Paris. MDCLI. fol. editis 269.

supplemento patrum p. 412.

nter DALLAEI *dissertation. de vero auctore confessionis fidei* sub *Alcuini* nomine a *Chifletio* edita.

berior libri huius notitia sumenda est ex WOLFII *bibliothec. hr.* *tom.* III. p. 353. et *tom.* IV. p. 547. sqq.

tant etiam in *micropresbytico* Basil. MDL. p. 547. in *orthodoxographis* vtriusque editionis: in *bibliothecis patrum*, earumque *ugdunensi tom.* XII. p. 614. Argumentum operis huius recenent auctores *der unschuldigen nachrichten*, 1704. p. 764.

tam auritem:

PETRI DAMIANI *antilogus contra iudæ* *inter iudæum requirentem et christianum respon*

PETRI ALPHONSI *dialogi, in quibus im* *opiniones cum naturalis; tum cælestis philosophi* *confutantur: quædam prophetarum abstrusiora* *tur.* Accessit libellus, rabbi *Samuelis*, veri m sin continens, Colon. MDXXXVI. 8. ***

PORCHETI DE SALVATICIS *victoria* *pios ebræos*, qua non solum scripturæ sacræ etiam testimoniis, ex tamude cabbalistarumqu iudæorum libris petitis, veritatem religioni contra iudæos probare, studet. Prodiit op

---

* conf. ANTONII *biblioth. hispan. veter. tom.* II. p. 15

** *supplem. biblioth. patrum*, editi Colon. MDCXXII. *bibliotheca patrum lugdunensi tom.* XXI. p. 241.

*** in lucem productus: est a *Busæo* in *paralipom* *Petri blæsensis, Ioannis Tritbemii aliorumque*, Mog Inde exstat in editione *operum* PETRI huius, qua notis illustratam PETR. DE GVSSANVILLA, Par. fol. dedit, recusam postea in *bibliothec. patrum* l XXIV. p. 1189.

* prodiit inter reliqua eius *opera*, Ingolstad. MDXLV *biblioth. patr. lugd. tom.* XXII. p. 977. et in *biblio*

niani, Parif. MDXX. 4. Vfum fe effe RAYMVN-NI *pugione fidei*, ipfe in *præfatione* fatetur:

I MAVRI liber de *variis quæftionibus aduerfus* *t ceteros infideles; vel plerosque hæreticos iudai-* *vtroque teftamento collectis*, quem fub nomine *ndus Martene* et *Vrfinus Durandus* * ediderunt ıd probandum argumentis vfi funt, Rabanum ius auctorem effe: **

VNDI MARTINI *pugio fidei aduerfus Mauros et* ıi liber primum prodiit ftudio *Iofephi de Voifin* em adnotationibus Parif. MDCLI. fol. deinde *Benedict. Carpzouii* Lipf. MDCLXXXVII. fol. quip-ı folum *introductionem in theologiam iudaicam et* *Raymundi aliorumque id genus auctorum* præmi-iam HERMANNI iudæi *opufculum de fua conuer-t.* Opus hoc in magna exiftimatione eft; nec ritum. Exhibet contra iudæos teftimonia, ex ım fcriptis fumta atque in his ea, quæ iudæi m temporum in editionibus, in lucem pro-miferunt. Ac quamuis haud diffitendum fit, ım non femper adcuratam difputandi rationem iofa tamen libri huius per temporis, quo vixit ille :, conditionem excufanda funt; nec dignitatem ünt, vbi res ex vero atque æquo æftimatur: ***

PETRI

ou. anecdotor. tom. V. p. 402.

ıtione præuia; adde tamen *differtationem*, fub BVDDEI habitam, de *vita et doctrina Hrabani magnentii mauri* §. 10.

hoc legantur: ANTONIVS *bibl. hifpan. veter. tom.* II. CARPZOVIVS memorat. *introduct. in theol. iudaic.* p. 89. 's *diction hiftoriqu. et critiqu* voce *Martini*: BASNAGIVS *ire des iuifs tom.* V. *cap.* 15. §. 12. p. 1763, et *tom.* VI. *oire des iuifs reclamé* § 24. p. 150. WOLFIVS *bibliothec.* *t.* I. p. 1016. *part* IV. p. 571. QVETIF et ECHARD *torib. ordinis prædicator. tom.* I. p. 397. ALTAMVRA *dominic.* p. 58. LILIENTHALIVS *theol. bibl. tom.* II *ct. erudit.* MDCLXXXVII. p 630.

Qq

de ... per ...

MDCIL. 8. sub titulo: *ebraeomastix, vindex im-fidiae iudaicae, quo deteguntur ac firmissimis -futantur enormes ac nefarii iudaeorum eorumq-rores atque superstitiones*, cum NICOLAI D-*stione de probatione aduentus christi per scriptu-receptas*, cui opposuerunt se R. ISAACVS *reprehensione seductoris* ac VIDAL BEN LE-*sanctorum:* *)

ALPHONSI DE SPINA *fortalitium fidei christianae religionis hostes*, scriptum rarum: in-sum sine loci indicio MCCCCLXXXVII. Norimb. M-MCCCCXCIV. 4. et castigatum a GVIL. TOT-MDXI. MDXXIV. MDCXXIX. 4. Quinque libr-ac quamuis istis etiam contra haereticos disp-cipue tamen auctor iudaeos et mohammedan-Nonnulli opus hoc tribuunt *Bartholomaeo Spi-ni de Spina;* vel *Spira:* quidam *Guil. Totam*

---

*) vide WOLFII *bibliothec. ebr. tom.* II. p. 1110. sq. *tom* MAITTAIRE *annal. typograph. tom.* I. p. 345. *analect. de libris rariorib.* p. 634.

ruditi viri, argumentis non contemnendis, com- illud esse ab Alphonso de Spina: *
ODORI *Abucaræ dissertatio aduersus iudæum.* **

§. IV.

ı et *mohammedani* religionem suam, infaustam ue auspiciis ortam, propagarent ac ciuitatem n multum adfligerent; inter scriptores æui em exstiterunt, qui, studio veritatis tuendæ d dogmata illorum falsa, impia, absurda fabu- eram suam ita adhiberent, vt ista aperirent ac t. Quos hanc in rem composuerunt, multi nteritu se vindicarunt et ad nostram ætatem nt, nunc pro litterarum ordine auctorum a me randi. Sunt illi:

NYMI liber *contra Muhammed*, quem *Stepha- Moyne* ex codice bibliothecæ publicæ leidensis t ac latinam addidit interpretationem, *** quam- or illius pariter; ac ætas ignoretur:
NYMI *disputatio contra Mohammedem;* siue *dia- raceni et christiani arabis:* *

Qq 2 ALANI

WADDINGVM in *scriptorib. ordin. minor.* p. 14. ANTONI- *bibliotb. bispan. veter. tom.* II. p. 183. BARTOLOCCIVM *magn. rabbinic. part.* IV. p. 408. SIMONEM *bibliotbequ.* *u. tom.* III. *cap.* 30. p. 316. QVETIF et ECHARD de *orib. ordin. prædicator. tom.* II. p. 62. et 128. REIMMAN- in *der einleitung zur historie der theologie der iuden* p. 496. *talog. bibliotbec. tbeolog.* p. 347. WOLFIVM *bibliotb. ebr. tom.* . 1115. *tom.* III. p. 124. *tom.* IV. p. 545. SINCERVM in *achrichten von raren buchern tom.* I. p. 96. FABRICIVM *. scriptor. de veritate religionis christian. cap.* XXXI. p. 574. NIVM *animaduersionum part.* XIII. p. 87. FREYTAGIVM *alect. de libris variorib.* p. 853.
ır in THEODORI huius *opuscalis*, a *Gretsero* græce ac latine lstad. MDCVI. 4. editis et in *bibliotbecas patrum* translatis, m vtraque lingua; partim latina tantum. De ipsis scripto- s, quorum adhuc notitiam dedi, videndi sunt: FABRICI- *yllab. scriptor. de veritate religion. christian. cap.* V. et WOL- *s bibliotb. ebr. part.* II. p. 994.
acror. tom. I. p. 429.
in VINCENTII *bellouacensis speculi bistorialis libro* XXIII.

MDL. ** et coniunctim cum reliquis eius MDLXV. fol. *** num autem veram alcor semper adsequutus sit; aut recte retulerit, dubitari potest: *

DAMASCENI *disceptatio christiani et sara* ne ex veteri versione in prioribus editioni in lequiniana ** autem græca quædam fragn sunt ex THEODORI *Abucaræ dialogis*, ex qu *dialogus christiani et saraceni*, ex DAMASCEN accessit: ***

DIONYSII *carthusiani* libri quinque *co et sectam mohammedicam*, Colon. MDXXXIII. sione de bello contra turcos instituendo: *

EVTHYMII *Zigabeni confutatio ismaelitar*

GENNADII *scholarii dialogus cum Amura* salutem hominum, græce et latine publicæ l *Io. Alexandro Brassicano*, Vienn. MDXXX. 8. *Daumio*, Cygn. MDCLXXVII. 8. ***

I

---

* *var. sacr. tom.* I. p. 302.

** editio hæc memoratur in HYDE *catalog. librorum l næ part.* I. p. 194.

*** p. 879. adde FABRICII *histor. biblioth. part.* II

LDEBERTI *carmen de fraudibus mahumetis:**
NNIS *cantacuzeni* imperatoris *apologiæ quatuor;* ertio pro *christiana religione* aduersus mohammedanos uor λόγοι, siue *libri aduersus mahomedis* errores, varia alcorani capita confutantur. Opus hoc in conuertit *Rudolph. Gualtherus* atque emisit Basil. I. fol. ac græca in extremo voluminis addidit:
CETAE *Choniatis* de *ordine, qui tunc obseruatur, quum saracenismo ad christianorum fidem transfugit,* utum: **
TRI *Mauritii summula quædam breuis contra hæreses n diabolicæ fraudis saracenorum; siue ismaelitarum:****
COLDI; siue RICHARDI de monte crucis, *confu- lcorani*, quæ primum prodiit MCCCCXC. cura *Anto- la Penna:* deinde Paris. MDXI. præter has autem edi- memorantur hispalensis MDXX. et veneta MDCVII. 4.* *Demetrii Cydonii* versio cum latina interpretatione *lomæi Piceni* cura *Theodori Bibliandri* lucem vidit.** anice reddita est a *Mart. Luthero* ac cum præfatione atque addita commentatione, cuius inscriptio est: *warnung vor des Mahomets; oder Turcken greulicher nd glauben*, in publicum producta, hoc titulo: *ver- des alcorans bruder Richardi, predigerordens anno verdeutscht durch D. Mart. Luther*, Vitemb. I. 4. ***

ribus eius, a *Beaugendre* editis, Paris. MDCCVIII. fol. 1277.
bro XX. auctoris *thesauri orthodoxæ fidei.* Latine exstat in *iothecis patrum* earumque *lugdunensi tom.* XXV. p. 186. græce latine in *auctarii ducæani tom.* II. Paris. MDCXXIV. et omis- *Nicetæ* nomine, in SYLBVRGII *saracenicis* p. 74.
etur in *bibliothec. patr. lugdun. tom.* XXII. p. 1030. et *biblio- . cluniacens.* DVSCHENII et MARRIER p. 1111.
itur etiam editio MDL. in HYDE *catalog. libror. biblioth. leian.* p. 106.
gmat. scriptorum anti - muhamedanor. Basil. MDXLIII. fol. usa memoratur in *catalog. biblioth. barbarinæ* p. 322.
tat *tom.* XX. *oper. Lutheri* p. 2770. a me editorum, vbi præ- ssa *introduction. in controuersias Lutheri* p. 93. plura de in- pretatione hac disserui. Addantur: ALTAMVRA *bibliothec. ordin.*

trum, separatim a. *Nouo*. *Divinauit* culta.

ALPHONSI DE SPINA *fortalitium fidei christianæ religionis hostes*, quod quamuis ante æui huius, genti iudaicæ opposita, sit laud tamen et loco hoc mentio fieri debet, qui contra mohammedanos disputatur. Quales habeantur, indicaui:

THEODORI *Abucaræ* varia *opuscula*, quorn nes atque argumenta sunt: *interrogatio Arabu stianum*: *ex concertationibus cum saracenis*, *damasceni*, quem libellum græce et latine *le Quien* edidit: *** *Mohamedem non esse ex hamedes fuerit hostis dei et a dæmone obsessu cum saraceno de auctore boni et mali*: *

---

ordin. prædicator. p. 86. et 465. IQVETIF a *scriptorib. ordin. prædicator. tom.* I. p. 506. et *to*

* prodiit græce cum *liturgiis* Iaobi, Basilii, Chr MDLX. fol. p. 133. latine in *liturgiis*, quas SAINCTES Antuerp. MDLXII. 8. edidit, p. 79. *lugdun, tom.* XVIII. p. 577. græce ac latine in *tom.* II. p. 277. et *bibliothec. patr. parisiensi* MDC *tom.* XII. p. 522.

*** in collectione *scriptorum aduersus mohammedanos* qua postea exponere, animus est. Cuius men

IOANNIS DE TVRRECREMATA *tractatus contra principales errores perfidi Mahometis et turcorum; siue saracenorum*, absque anno et loco 4. et Rom. MDCVI. 8. *

Diuersorum auctorum scripta, quæ nunc enumeraui, separatim composita atque in lucem emissa sunt; attamen habentur volumina, quæ libros, ad controuersias cum mohammedanis illustrandas comparatos, coniunctim exhibent. In horum numero est: THEODORI BIBLIANDRI *collectio scriptorum aduersus mohammedanam doctrinam*, Basil. MDXLIII. fol. et MDL. fol. quæ posterior editio a priore in quibusdam discrepat ac dignitate inferior est. Opus ipsum tribus partibus constat. *Prima* earum post præfationem *Melanchthonis* et *Bibliandri* apologiam pro editione alcorani, continentur: *Petri* cluniacensis epistola ad Bernardum et summula contra sectam saracenorum: *Roberti* retinensis epistola ad Petrum abbatem de versione alcorani, et versio ipsa alcorani, latine composita ab eodem *Roberto* et *Hermanno* dalmata: doctrina Mohammedis, dialogo summatim comprehensa et de generatione atque nutritura Mohammedis, chronicaque mendosa; nec integra saracenorum, eodem *Hermanno* interprete: adnotationes quædam criticæ scriptoris eruditi ac variæ lectiones in alcoranum, cum aliquot capitum argumentis et censuris. Parte *secunda* exhibentur: anti-mohammedica excerpta ex *Io. Ludou. Viuis* libro quarto de veritate religionis christianæ: *Raph. Volaterrani* libro XII. commentariorum vrbanorum: *Hieronym. Sauonarolæ* triumpho fidei et *Vincentii bellouacensis* libro XXIII. speculi historialis: *Nicol. Cusani* libri

cum *bodego anastasiano* vtraque lingua primus edidit, Ingolstad. MDCVI. 4. quæue postea locum obtinuerunt in *biblioth. patr. lugdun. tom.* XVI. græce et latine autem in *auctario ducæano* Paris. MDCXXIV. *tom.* I. *bibliothec. patrum parisiensi* MDCXLIV. et MDCLIV. *tom.* XI. Quædam horum opusculorum *Genebrardus* in latinum conuertit ac postquam tria istorum latine, *Turriano* interprete, luci publicæ exposuerat CANISIVS in opere *lectionum antiqu.* in nonnullas *bibliothecas patrum* ea translata sunt.

* plura de eo suppeditant: ANTONIVS *bibliothec. hispan. veter. tom.* II. p. 189. QVETIF et ECHARD de *scriptorib. ordin. prædicator. tom.* I. p. 840.

Carolum quintum latine ex italico requisitum
Iouii ordinem ac disciplinam turcicæ militiæ:
Viuis libellum de conditione vitæ christianor
cis: *Felicis Petancii* quibus itineribus turci fir
di et *Iacob. Sadoleti* homiliam de regno H
hostibus turcis oppresso captoque. *

Alterum generis huius volumen est FRID.
ab eo collectum atque editum cum inscriptione
siue *mahometica*, Heidelb. MDXCV. 8. In i
scripta græca cum latina interpretatione con
tur; I.) *ismaelitarum futiliumque eius sectæ do*
spicua confutatio, quæ in latinam linguam transla
cob. Beurero et sumta ex EVTHYMII *Zigabe*
II.) libellus de *saracenorum principe Moametho*
ris cum *Sylburgii* versione: III.) scriptum c
cuius titulus est: *ordo, qui obseruatur super*
matismi ab illis dicendi, qui a saracenis ad nos
norum puram veramque fidem se conuertunt,
Sylburgii interpretatione: IV.) *narratio de sa*
maometicæ sectæ primordiis, ex THEOPHAN
phia et ANASTASII *bibliothecarii historia eccle*

---

* opus hoc recensent atque vberiorem illius notitia

§. V.

eo ad ſcriptores polemicos mediæ ætatis, qui
hæreticos pugnarunt. Sunt iſti vel *generales*; vel
Illi, qui *generales* adpellantur, aduerſus quos-
ticos; aut varia diuerſaque eorum genera diſpu-
hi vero; ſiue *ſpeciales*, in eo poſuerunt operam,
m huiusmodi hoſtium ſectam impugnarent. Po-
s itidem inter ſe differunt, vbi ad tempora re-
us, quibus hi aduerſarii ciuitatem chriſtianam
arunt. Nonnulli enim antea quidem praua
a diſſeminauerant; quum autem adſectatores re-
nt, qui id meditabantur, vt magiſtrorum peruer-
ſententias propagarent, et his reſiſtendum eſſe,
tur.

nter ſcriptores, qui æuo hoc hæreticos oppugnarunt,
ue *generales*, locum ſibi fecit principem EVTHYMIVS
enus; ſiue, vt in quibusdam codicibus vocatur,
lenus, per opus inſcriptum: *panoplia dogmatica or-
xæ fidei* aduerſus omnis generis hæreticos, atque in
partes diuiſum, quæ certos titulos complectuntur.
Alexii Comneni theologi quidam ex variis ſcriptis
um, nominatim Athanaſii, Baſilii, Gregorii vtriusque,
ni et nazianzeni, Dionyſii areopagitæ, Chryſoſtomi at-
aliorum collegerant, quæ refellendis hæreticis inſer-
it. Hæc poſtea EVTHYMIVS in ordinem redegit
e in claſſes digeſſit. Græce opus hoc prodiit Tergo-
in Walachia MDCCX. fol. qui autem illud edidit, is
ter metum turcorum *caput contra ſaracenos* ac præter
quædam de *trinitate* in primis ſtatim titulis omiſit.
nen confutationem ſaracenorum græce et latine *Frid.
rgius* * iuris publici fecit, quemadmodum antea deno-
In ea mahommedanis quædam dogmata atque inſti-
perperam tribui, *Adr. Relandus* ** probare adnititur.
it etiam *panoplia* hæc, interprete *Petro Franc. Zino*, la-
Venet. MDLV. fol. Lugdun. MDLVI. 8. Pariſ. MDLXXX. 8. ***

Qq 5 Ad-

racenicis, quæ antea recenſui.

religion. mohammedic. libr. II §. 3. ſqq. p. 106.

in *biblioth. patrum lugdunenſ. tom.* XIX. p. I.

scriptores historico
beat; polemicis t
poteſt, quia et falſ
breuiter confutat.
LEONTII *Byzan*
ſeptimum ſeculum
ſectis, in decem πρα
prima ſummatim hi
uerſionibus in hære
atque expoſitionem
tione: de diſtinctio
cunda libros canoni
et nos cum iudæis
bros noui teſtamen
busdam refutat: *te*
qui a chriſto nato
xerunt, enarrat ſi
mentionem facit: *q*
Apollinaris, Neſt
tamina enarrat, oc
auctoritate impera
autem de corrupti
chriſti, hinc per agn

ptima, *octaua* et *nona* continent responsionem ad ea, quae contra concilium chalcedonense proposita sunt, ac *decima* denique scripta est aduersus gaianitas, qui negabant, christi corpus corruptioni obnoxium esse; item agnoetas et Origenem. Librum hunc cum quibusdam aliis opusculis græce et latine edidit *Io. Leunclauius*, Basil. MDLXXVIII. 8.* Inprimis memorandus est NICETAE ACOMINATI *thesaurus orthodoxæ fidei*, quo contra errores et hæreses quasuis strenue pugnat easque cum testimoniis veteris ecclesiæ doctorum; tum propriis argumentis confutat. Integrum opus libris XXVII. constat, quorum argumenta ex antiquo codice græce et latine recenset BERN. MONTFAVCON.** Quinque eorum priores vertit ac latine edidit a *Petr. Morellus*, Paris. MDLXI. et MDLXXX. Prodierunt etiam cum *orthodoxi* cuiusdam, vt inscriptio habet, notis, Geneu. MDXCII. 8.*** præterea autem exstat GVIDONIS *Perpiniani summa de hæresibus et earum confutationibus*, Paris. MDXXVIII. fol. et Colon. MDXXXI. fol.

Post scriptores polemicos generales recensendi sunt *speciales*, quorum duo genera antea constitui. Prius est eorum, qui studia sua ad id retulerunt, vt contra hæreticos antiquioris ætatis, quorum dogmata et hoc tempore propagabantur, pro vera doctrina pugnarent. Ita confutarunt:

Manichaeos DAMASCENVS *dialogo contra manichaeos*: PHOTIVS libris quatuor *contra manichæos*, quorum primum cum latina versione in lucem protulit *Bern. de Montfaucon*;* integrum autem opus iuris publici fecit ex codice holsteniano bibliothecæ hamburgensis *Io. Christoph. Wolfius*; nec solum latinam interpretationem tribus posterioribus libris addidit; sed etiam singulos adnotationibus instruxit:** ANONYMVS *disputatione inter catholicum et paterinum*;***

erant

* Inuenitur quoque græce ac latine in *auctario duceano tom.* I. latine in *bibliothec. patrum lugdunens. tom.* IX. p. 661.

** *palæograph. græc. libr.* IV. *cap.* 9. p. 327. adde FABRICIVM *biblioth. græc. volum.* XI. p. 420.

*** sunt quoque in *biblioth. patr. lugdun. tom.* XXV. p. 54.

* *biblioth. coislinian.* p. 349.

** *anecdotor. græcor. sacror. et profanor. tom.* I.

*** vulgarunt eam *Martene* et *Durandus tom.* V. *thesauri noui anecdotorum* p. 1706.

erant autem paterini, qui manichæorum sectam seculo secundo ac decimo in occidente instaurarent. Ad hos minus adiungendus est PETRVS *Siculus*, quia historia eius de *ortu, progressu et occasu manichæorum*, non polemicus; sed historicus tantum liber est:

II. *Pelagianos* BEDA *libro primo in cantica canticorum* contra Iulianum, pelagianum: ANSELMVS libro de *concordia gratiæ dei cum libero arbitrio:* BERNARDVS claræuallensis opusculo de *gratia et libero arbitrio:* HONORIVS *augustodunensis* dialogo de *prædestinatione et libero arbitrio*, qui *ineuitabile* dicitur, separatim edito a *Georg. Cassandro*, Colon. MDLII. 8. * THOM. BRADWARDINVS opere de *caussa dei contra Pelagium: de virtute caussarum et de virtute dei, caussæ caussarum*, in tres libros diuiso et in lucem producto ab *Henr. Sauilio*, Londin. MDCXVIII. fol. parum autem abest, quin auctor, dum pelagianismo resistere vult, in alteram extremam partem deflectat, ** ac nonnulli alii: ***

III. *Nestorianos* DAMASCENVS *dissertatione*, vti inscribitur: *adcuratissima aduersus exosam deo nestorianorum heresin*,

num: dialogus cum nestoriano: opusculum *ad nestorianum;** item de *vnione et incarnatione; quodque persona fuerit incarnata; diuina autem natura humana vnita in persona dei verbi:***

IV. *Eutychianos* DAMASCENVS *libello velut ex persona Petri episcopi Damasci ad episcopum Tudaraa iacobitam,* contra iacobitas; seu monophysitas, id est, eutychianos: *** *institutione elementari ad dogmata*, acephalis et nestorianis opposita: *dissertatione de natura composita*, itidem contra acephalos, ac THEODORVS *Abucara* opusculo, cuius titulus est: *explanatio vocum, quibus philosophi vtuntur, et confutatio haeresis acephalorum, seuerianorum, id est, iacobitarum:* *

V. *Monotheletas* MAXIMVS, cuius multa scripta, haereticis his opposita, ad nos peruenerunt, *epistola* videlicet *ad Marinum presbyterum de duabus in christo voluntatibus:* ad eumdem Marinum ex *tractatione de operationibus et voluntatibus caput vigesimum et vigesimum primum:* aduersus eos, *qui dicunt, vnam christi dicendum operationem, quod diuina natura prae humana praeualeat:* aduersus eos, *qui dicunt, quod sicut instrumenti et mouentis vna est operatio; sic quoque diuinitatis et humanitatis vna sit:* aduersus eos, *qui dicunt, vnam christi operationem compositam: πνευματικὸς τόμος καὶ δογματικὸς aduersus ἔκθεσιν Heraclii imperatoris;* item *diuersa sanctorum patrum de duabus operationibus domini et dei, saluatorisque nostri iesu christi definitiones: acta disputationis de duabus christi voluntatibus, cum Pyrrho habita* atque alia generis huius scripta.** Addendi sunt: DAMASCENVS de *duabus in christo voluntatibus et operationibus et de naturalibus reliquis proprietatibus:**** SOPHRONIVS hierosolymitanus

* exstant in THEODORI huius *opusculis*, a *Gretsero* MDCVI. 4. editis atque supra a me memoratis.

** opusculum hoc primus edidit et latinam versionem adiunxit *Arnoldus* Paris. MDCLXXXV 8.

*** *tom.* II. CANISII *lection. antiquar.* p. 29. edition. *Basnagii.*

* in THEODORI *opusculis*, quorum paullo ante mentionem feci.

** legenda sunt in eius *operibus*, a *Combefisio* duobus voluminibus Paris. MDCLXXV. fol editis.

*** libellus hic non solum inter DAMASCENI *opera* graece ac latine est; sed etiam in COMBEFISII *historia monotheletarum;* siue *tom.* II. *auctarii noui* p. 466. qui nouam versionem notasque addidit.

voluntate diuinæ naturæ consentiat, vnam quo
luntatem gnomicam. Prodiit libellus hic non f
sed etiam græce. ** ANASTASII *bibliothecarii c*
controuersiam et historiam monotheletarum spect
bent non tam polemicum; quam historicum op

§. VI.

ALII pugnarunt cum hostibus, qui ipsa a
opiniones, a christiana doctrina alienas, di
defendendoque, turbas in ecclesia excitaru
hæreticorum ordinem adscripti sunt. Certa
modi suscepta fuerunt contra adoptianos,
cum, Bertramum; siue Ratramnum, Bereng
scelinum, Abælardum, bogomilos, et ad ref
los pariter ac veras doctrinas tuendas mult
scripta in lucem prodierunt. Sic refutati sunt

I. *Adoptiani*; siue Felix vrgelitanus et Eli
tanus, qui adfirmabant, christum secundum h
turam non esse proprium dei filium; sed ad
BEATO et ETHERIO libris duobus de *adoption*

---

* græce et latine exstat in actis sextæ synodi, contra

dei, aduerſus Elipandum:* a PAVLLINO foroiulienſi; ſiue aquileienſi, in libello de *ſanctiſſima trinitate*, qui *ſacroſyllabus* dicitur,** et libris tribus *aduerſus Felicem vrgelitanum*:*** a BENEDICTO, abbate anianenſi, cuius quatuor opuſcula ad ætatem noſtram conſeruata ſunt: primum *teſtimoniorum nubecula de incarnatione domini et de ſancta atque indiuidua trinitate et iterationis baptiſmi deuitanda pernicie*; ſecundum *diſputatio aduerſus felicianam impietatem*: tertium *epiſtola ad Guarnarium* ac quartum *confeſſio fidei*;* item a FLACCO ALCVINO, qui in certamine hoc præ aliis ſtrenuum ſe ac fortem præbuit, ac ſeptem libros *contra Felicem vrgelitanum*, male a nonnullis dicto Paullino tributos, conſcripſit, quibus aduerſarium ſuum feliciter profligauit; præterea autem *epiſtola cohortatoria* Elipandum in rectam reducere viam, adniſus eſt. Quum ELIPANDVS *epiſtolam*, acerbiſſime exaratam, contra eum emiſiſſet, ALCVINVS ſcripſit duos libellos *contra Elipandi epiſtolam* et totidem de *incarnatione chriſti et de duabus in eo naturis ac de vnitate perſonæ*, ad errorem adoptianorum confutandum, compoſuit.** Addendus eſt AGOBARDVS ob librum *aduerſus dogma Felicis ad Ludouicum pium imperatorem*:***

II. GOTTESCHALCVS, defenſor prædeſtinationis ac reprobationis abſolutæ, I.) a HINCMARO remenſi, cuius exſtant: *epiſtola ad Carolum regem, priori eius contra prædeſtinatianos operi præfixa*; quod opus tamen trium librorum ipſum interiit: *poſterior diſſertatio de prædeſtinatione dei et libero arbi-*

* libellus hic locum obtinet primum in STEVARTII *tomo ſingulari inſignium auctorum, tam græcorum, quam latinorum.*

** exſtat in *conciliorum tomis* ac *bibliothecis patrum*. Summam eius refert DORSCHEVS in *collatione ad concilium francofurdienſe ſect.* II. *cap.* 3. p. 23.

*** adiuncti ſunt vna cum *ſacroſyllabo* ALCVINI *operibus* p. 1770.

* opuſcula hæc a BALVZIO *miſcellan. libr.* V. p. 1. 30. 51. 65. in lucem emiſſa et BENEDICTO tributa ſunt.

** ſcripta hæc ſunt inter ALCVINI *opera*, quæ *du Chesne* Pariſ. MDCXVII fol. edidit.

*** eſt in AGOBARDI *operibus*, in lucem emiſſis a *Maſſono* MDCV. 8. et a *Baluzio* cum notis Pariſ. MDCLXVI. 8. De iis, quæ contra adoptianos ſcripta ſunt, plura habentur in WALCHII, filii mei, *hiſtoria adoptianorum* p. 96. 180. 199. atque aliis locis.

cum scripsit, a *Iacob. Sirmondo*, Paris. MDCXL
III.) ab AMVLONE; siue vt ab aliis adpell
Amulo, *Amolone*, *Amulario*, cuius ad aetaten
uenerunt: *epistola ad Gotteschalcum*, qua ei
genter refellit ac peruersos mores obiurga
scula: alterum: *responsio ad interrogationem*
praescientia; vel praedestinatione diuina et de
alterum de *gratia et praescientia dei deque pr*
libero arbitrio: de spe item ac fiducia salutis
sancti Augustini: *** IV.) a IOANNE SCOTO
libro de *diuina praedestinatione contra Gotte*
chum; siue *capitulis* XIX. qui cautionem, i
cessariam, interdum neglexit. Immo putant
praedestinatianorum errorem ita impugnasse,
fere accederet. Praeter haec, sunt alia veter
ad controuersiam Gotteschalcianam specta
emisit ista, vno volumine iuncta, GILBER
sub titulo: *veterum auctorum, qui nono sec*
natione et gratia scripserunt, opera et fragment
primum in lucem edita, duobus tomis, Paris.

---

* comprehendit libros hos *tomus* I. *operum* HINCM
de ... Sirmondus.

mi *primi* parte *prima* exhibentur opera et fragmenta, quibus de ſola dei prædeſtinatione agitur, nimirum: fragmentum epiſtolæ Adriani papæ I. ad omnes Hiſpaniæ epiſcopos: excerpta ex tribus *Rabani* epiſtolis, quas antea adduxi: fragmentum libelli et profeſſionis, quæ *Gotteſchalcus* Rabano in Placito moguntinenſi obtulit: confeſſio *Gotteſchalci* breuior: *eiusdem* confeſſio prolixior: *Lupi* epiſtola de prædeſtinatione ad Hincmarum: *Flori magiſtri* ſermo de prædeſtinatione: *Ratramni* libri duo de prædeſtinatione, ad regem Carolum caluum: *Io. Scoti Erigenæ.* liber de diuina prædeſtinatione: *Prudentii* liber de prædeſtinatione contra Ioann.Scotum; ſiue liber *Ioannis Scoti* correctus a Prudentio: *Flori magiſtri* et *eccleſiæ lugdunenſis* liber de prædeſtinatione contra Ioannis Scoti erroneas definitiones. Tomi *primi* parte *ſecunda* continentur opera et fragmenta, quibus de prædeſtinatione, vera chriſti gratia, voluntate dei et morte chriſti expoſitum fuit. Sunt iſta: fragmenta omnia, quæ exſtant, libelli per Gotteſchalcum in Placito moguntinenſi oblati: præfatio libelli; ſeu collectanei *Prudentii* ad Hincmarum et Pardulum: *Lupi Seruati*, presbyteri moguntinenſis, libellus de tribus quæſtionibus: *Lupi*, abbatis Ferrariæ, libellus; ſeu epiſtola ad regem Carolum: eiusdem collectaneum de tribus quæſtionibus: *Remigii* et *eccleſiæ lugdunenſis* liber de tribus epiſtolis: *eiusdem* libri adpendix; ſeu ſolutio quæſtionis de generali per Adam damnatione: *Hincmari* capitula XVI. in conuenticulo cariſiaco furtim edita: *Prudentii* tractoria contra quatuor illa capitula: *Remigii* et *eccleſiæ lugdunenſis* de tenenda immobiliter ſcripturæ ſanctæ veritate: canones concilii Valentini III. contra eadem capitula: canones concilii lingonenſis: *Hincmari* epiſtola XXIV. ad Egilonem ſenonenſem: fragmentum annalium bertinianorum ad annum DCCCLIX. Tomus *ſecundus* complectitur quasdam ipſius MAVGVINI commentationes ac diſſertationes, quæ ad hiſtoriam controuerſiæ prædeſtinatianæ pertinent. Occaſionem operis huius conficiendi dederunt lites ieſuitarum et ianſeniſtarum. Horum partes MAVGVINVS amplexus, contendit, hæreſin prædeſtinatianam rebus fictis adnumerandam eſſe, pelagianosque ac ſemipelagianos veræ

Auguſtini doctrinæ nomine illius infamiam inurere voluiſſe.* Adiungantur: IAC. VSSERIVS,** LVDOV. CELLOTIVS*** atque alii hiſtoriæ Gotteſchalcianæ ſcriptores,* qui ad notitiam librorum, in certamine hoc compoſitorum, adiumentum præbent.

III. RATRAMNVS, quem alii *Bertramum* vocant, a PASCHASIO RADBERTO in certamen adductus eſt. Quum enim ille intelligeret, nonnullos in Germania adfirmare, chriſtum non eſſe natum *per virginalis ianuam vuluæ; ſed monſtroſe de ſecreto ventris incerto tramite*, atque exiſtimaret, opinionem hanc ad id comparatam eſſe, vt tandem negaretur, Mariam virginem chriſtum vere in lucem edidiſſe, librum de *natiuitate chriſti;* ſiue *de eo, quod chriſtus ex virgine natus eſt*, ſcripſit;** PASCHASIVM autem aduerſarium expertus eſt. Hic enim ipſi librum de *partu virginis* oppoſuit, perſuaſione impulſus, Ratramnum ſtatuere, Mariam ſeruatorem peperiſſe aperta vulua, modo naturali ac communi, hancque ob rem in perpetuam Mariæ virginitatem iniurioſum eſſe, licet ab iis diſſentiat, quos Ratramnus refutandi, prouinciam ſuſceperat, eos videlicet, qui exiſtima-

V. PASCHASIVS RADBERTVS a variis impugnatus est, quum in suspicionem incideret, se in libro de *corpore et sanguine christi*, a dogmate transsubstantiationis haud alienum esse. Bellum ei indixerunt: RABANVS MAVRVS in *epistola ad Egilonem, abbatem fuldensem*, quam esse opusculum inscriptum: *dicta cuiusdam sapientis de corpore et sanguine domini aduersus Radbertum*, atque editum a *Ioann. Mabillonio**, docti viri coniiciunt: AMALARIVS, cuius sententia de sacra cœna ex *epistola* eius *ad Guntardum*** intelligenda est: RATRAMNVS in libello de *corpore et sanguine domini*, sæpius edito, non solum latine; sed etiam germanice, belgice, gallice, anglice; *** Ratramnus autem in contra transsubstantiationem ita pugnat, vt, ad alterum extremum prolapsus, adfirmet, panem et vinum figuras tantum esse corporis et sanguinis christi ac corpus, quod in sacra cœna exhibeatur, a corpore differre, quod ex Maria natum, cruci adfixum: mortuum et sepultum sit; nunc vero in cælis ad dextram patris sedeat: *

BERENGARIVS Bertrami, Scoti atque aliorum sententiam, in sacra cœna, etiam post consecrationem, non esse verum corpus verumque sanguinem christi; sed figuram tantum eorum, defendit, hacque de re multos nactus est aduersarios. Impugnarunt eum: LANFRANCVS, cuius de *corpore et sanguine domini in eucharistia contra Berengarium* vsque ad ætatem nostram conseruatus est libellus: ** GVITMVNDVS, qui

* *act. sanct. ordinis benedict. secul.* IV. *part.* 2. p. 591.

** exhibetur in DACHERII *spicileg. tom.* III. p. 331. edit. paris. CIↃIↃCLXXIII.

*** editiones versionesque libelli huius diligenter recenset FABRICIVS *biblioth. latin. mediæ et infimæ ætatis, volum.* I. p. 662. sq.

* BLONDELLVM libro de *eucharistia*: ALBERTINVM de *sacramento eucharistiæ*, conferuntur ad vberiorem notitiam controuersiæ huius et qui ad illam spectant, librorum MABILLONIVS *præfat. ad secul.* IV. *benedictin. part.* 2. BASNAGIVS *histoire de l'eglise libr.* XVI. *cap.* 8. et 9. p. 937. DV PIN *biblioth. des auteurs eccles. tom.* VII. c. 7. p. 63. sqq. BVDDEVS *instit. theol. dogmat. libr.* V. *cap.* I. §. 22. p. 1549.

** In LANFRANCI *operibus*, a *Dacherio*, Paris. MDCXLVIII. fol. editis: *biblioth. patrum lugdun. tom.* XVIII. p. 763. aliisque *bibliothecis patrum*: in *orthodoxographis* Basil. MDLV. Prodiit etiam seorsim. vide FABRICII *biblioth. latin. mediæ et infim. ætat. volum.* IV. p. 709.

nensis libro de *corpore*
in lucem produxit *I*
nensis, cuius itidem h
corpore et sanguine do.
patrum testimonia co
tur **) GOZECHINVS
Leodicensem, qua de Ber
doctrina differit: DEO
corum regem, qua de
RVS tribus libris de *sa*
aduersus Berengarium,
Antuerp. MDXXXVI. c
Louan. MDLXI: cum
scriptis de eodem argu
tionemque opus hoc ha
tam expositionem.

---

*) Idem habent etiam in *bi*
**) addita est *biblioth. patrum*
amoratis libris GVITMVN
***) prodiit etiam in *bibliothec*
Alemannis; Lips. MDCC

scelinvs ob errorem tritheitarum, tres diuinitatis
nas a se inuicem separatas esse, quemadmodum tres
i sint; ita tamen, vt vna illarum sit voluntas et pote-
c tres deos vere posse dici, si hoc vsus loquendi ad-
ret, profligatus est ab anselmo libro de *fide trinita-*
de incarnatione verbi contra blasphemias Ruzelini;
Roscelini:
aelardvs, qui ad sabellianismum prope accessisse
ur, refutatus est a bernardo in *epistola ad Innocen-*
pontificem de erroribus quibusdam Petri Abælardi: * a
ielmo, abbate sancti Theodorici, libris tribus, in-
is: *disputatio catholicorum patrum contra Petri Abælardi*
ta ** atque aliis:
ogomili, etiam *massaliani* adpellati, sine dubio ob dog
n conuenientiam, aduersarios nacti sunt: evthy-
Zigabenum, cuius huc spectat: *victoria et triumphus*
ia et multiplici exsecrabilium massalianorum secta, qui et
itæ et bogomili; nec non euchitæ, enthusiastæ, encratitæ
ionitæ adpellantur, opusculum continens quatuor ac
anathematismos, hæresi bogomilorum oppositos, at-
codice vindobonensi, vbi, tamquam adpendix *panopliæ*,
, cum versione atque adnotationibus græce editum
o Tollio,*** et germanvm iuniorem, cuius *oratio in*
ionem venerandæ crucis et aduersus bogomilos, græce
ie habetur.*

§. VII.

pta polemica, quæ media ætate lucem vide-
controuersias non solum cum paganis homini-
eis, mohammedanis atque hæreticis; sed etiam
ectant, quæ inter ipsos christianos de dogma-
inus tamen cum fundamento fidei connexis,
hoc exortæ sunt. In his celebres sunt lites

* bernardi *tom.* ii. p. 646. edit. *Mabillonii*, Paris.
: cxix. fol.
** er bernardi *epistolas tom.* i. p. 303. dictæ editionis.
*** *ib. itinerarii italici* p. 106. Priores tres anathematismos græ-
i lucem protulerat lambecivs *libr.* iii. *biblioth. vindobonens.*
vi. conf. wolfii *historiam bogomilor.* Vitemb. mdccxii. 4.
* retservm de *cruce tom.* ii. p. 1237.

græcorum latinorumque de variis argumentis, nominatim: de primatu pontificis romani: de ritibus, ſpeciatim de pane fermenti experte, in ſacris epulis vſurpando: de ieiunio ſabbatorum: de barba ſacerdotum: maxime de proceſſione ſpiritus ſancti a filio atque de imaginibus.

Scripta, quibus inter ſe dimicarunt græci et latini, vel *generalia;* vel *ſpecialia* ſunt. Illa, quæ *generalia* adpello, dogmatibus, inſtitutis ceremoniisque vel latinorum, vel græcorum vniuerſe ſunt oppoſita. Ita in græcorum gente contra latinos ſcripſerunt: PHOTIVS *epiſtolam encyclicam*, aduerſus Nicolaum, pontificem romanum, et latinos exaratam miſſamque ad epiſcopos per orientem:* PETRVS antiochenus *epiſtolas* ad Dominicum gradenſem et Mich. Cerularium:** ipſe CERVLARIVS *epiſtolam* ad Ioannem tranenſem, ſuo et Leonis, achridani archiepiſcopi, nomine,*** et duas alias ad Petrum antiochenum:* præterea *edictum ſynodale de proiecto pittacio*, id eſt, charta excommunicationis, *in ſacra menſa a legatis romanis:*** NICETAS pectoratus *libellum contra latinos:**** GREGORIVS cyprius *tomum:* ſiue *expoſitionem de fide* contra Veccum, atque *apolo-*

cos, itidem a *Dacherio* * in lucem emissus: HVMBERTI cardinalis liber *aduersus calumnias Michaelis patriarchae et Leonis archiepiscopi achridani in Bulgaria:* alius *contra Nicetam pectoratum* cum *breui relatione rerum Constantinopoli ab apostolicae sedis legatis gestarum*, quae opuscula *Henr. Canisius* ** iuris publici fecit: ANSELMI' hauelbergensis opus ἀντικειμένων, siue *contrapositorum*, tribus libris, atque a *Luc. Dacherio* in lucem productum: *** GEORG. METOCHITAE *refutatio trium capitum, a Maximo Planude monacho editorum* ac *refutatio eorum, quae scripsit Manuel cretensis*, quae ingenii monimenta graece et latine exhibuit LEO ALLATIVS: * IO. VECCI, qui omni studio adnisus est, latinae ecclesiae dogmata vel defendere; vel cum graecis conciliare, liber de *vnione ecclesiarum veteris et nouae Romae*, vbi sigillatim Photium oppugnat: ** *animaduersio de omnibus suis libris et scriptionum suarum consensione;* *** item *apologia, nullo modo nostras consuetudines destrui, si ecclesiarum vnionem acceptamus; sed ad conciliandam in christo pacem multum conducere, quod inter se in adserendo dogmate conueniunt:* * THOMAE *aquinatis* duo opuscula: alterum, *contra errores graecorum:* alterum *declaratio quorumdam articulorum contra graecos, armenos et saracenos*, quod *Demetrius* cydonius graece vertit: LVD. DONATI bergomensis *opuscula* aduersus graecos: de *processione spiritus sancti:* de *purgatorio:* de *azymo et fermentato* et de *potestate romani pontificis*, Romae edita.

Scripta specialia ita sunt comparata, vt istis singulare tantum dogma, idque controuersum, pertractetur. In illis principem locum tenent commentationes de *processione spiritus sancti*, de qua graecos latinosque per longius tempus vehementer disceptasse, abunde constat. Graeci, spiritum sanctum aeque a filio, ac patre, procedere, negant

 hocque

* *tom.* I. *spicileg.* p. 113.
** *lection. antiqu. tom.* III. *part.* I. p. 277. edit. *Basnagii.* Recusa sunt *biblioth. patr. lugdun tom.* XVIII. p. 415.
*** *tom.* I. *spicileg.* p. 161.
* *graecia orthodox. tom.* II. p. 922.
** graece cum ALLATII latina interpretatione est in huius *graeciae orthodoxae tom.* I. p. 61.
*** ALLATII *graec. orthodox. tom.* II. p. I.
* *ibidem* p. 84.

vium translatum : * c
δεικτικοὶ, *quod non ex*
tus sanctus ** atque *a*
sitæ et a Bessarione
LORAE *epistola ad Bar*
eius, ita adscripto : *in*
sione spiritus sancti, pet
sit, credere, spiritum s
detur, a Barlaamo in
græcorum monimenti
tereo, quia partim in
arata ; minus autem li
partim solæ eorum rel
Quæ latini pro pro
que contra græcos litte

---

* prodiit græce in EVTHYMI
M D C C X. fol. edita.

** exhibet ea ac refutat VECC
et nouæ Romæ, apud AI
Vnde Veccus argumenta
exstat cum in ALLATII op
libr. II. *cap.* 2. §. 13. p.
tom. I. p. 100.

se vindicauit ac publicam vidit lucem. Sequen-
a scripta ad ætatem nostram peruenerunt: AN-
cantuariensis opusculum de *processione spiritus*
ntra græcos, e lingua latina in græcam conuersa
rio cydonio: DOMINICI gradensis *epistola* ad Pe-
tiochenum, in lucem emissa studio *Io. Bapt. Co-*
PETRI CHRYSOLANI *oratio*, *probans*, *spiritum*
et ex filio procedere, quam *Leo Allatius* græce cum
nterpretatione *Metii* edidit; ** non satis autem
um est, qua lingua eam Chrysolanus consignauerit.
is *Eteriani* libri tres de *hæresibus*, *quas græci in la-*
molunt; siue quod spiritus sanctus ex vtroque, patre
filio, procedat, contra græcos, qui, quum latini scripti
græce postea redditi sunt *** ac separatim Basil.
m. * prodierunt: PANTALEONIS *tractatus contra*
græcorum de processione spiritus sancti, ceter. nondum
certum est, ipsi librum hunc recte tribui hancque
m alii eum sine auctoris nomine exhibent atque ad-
r:** NICEPHORI BLEMMIDAE *orationes;* siue libri
e *processione spiritus sancti*,*** quibus latinorum cauf-
contra græcos egit; attamen et perhibetur, duo
ula de processione spiritus sancti contra latinorum
a reliquisse atque ita latinos et defendisse et impu-
: IO. VECCI *capita* XII. de *processione spiritus sancti:*
tres de *processione spiritus sancti*, ad Sugdææ episco-
Theodorum: libri quatuor itidem de *processione* ad

Rr 5 Con-

II. *monument. eccles. græc.* p. 108.
I. *græc. orthodox.* p. 379.
tatur hoc ALLATIVS de *eccles. occidental. atque oriental. consens.*
r. II. p. 654.
etiam in *bibliothec. patrum*, *parisiensibus*, *coloniensi*, *lugdunensi*,
que *tom.* XXII. p. 1198.
um hunc scripsisse PANTALEONEM, putat COMBEFISIVS
rf. ad auctarium nouissimum eique adsentitur FABRICIVS
l. græc. vol. X. p. 423. Sine auctoris nomine libellum hunc
idit STEVARTIVS in *auctario* p. 555. Ita etiam recusus ha-
tur in *bibliothec. patrum lugdunens. tom.* XXVI. p. 467. et
ANISII *lection. antiquar. tom.* IV. p. 33. edit. *Basnagii*: adde
ETIF et ECHARD in *scriptor. ordin. prædicator. tom.* I.
136.
stant græce et latine in ALLATII *græc. orthodox. tom.* I. p. 1.

sione spiritus sancti atque ex oraculis diuinis illam a filio æque ac a patre, licet antea dogmatis græcorum suscepisset. *** Iam mem rum scriptis contra græcos addenda sunt ali METRII Cydonii liber de *processione spiritus s* *Maximum Planudem*, qui cum alio eiusdem *rium Palamam* græce et latine editus est a *Pe* atque *epistola ad Barlaamum de processione spiri* MANVELIS CALECAE libri quatuor *aduersu* *corum de processione spiritus sancti*, quorum l pretationem, ab *Ambrosio* camaldulensi facta *uartius* in lucem protulit: *** MAXIMI CHR *oratio de processione spiritus sancti*, quæ græce *Leon. Allatii* exiit: * BESSARIONIS *respons* *argumenta Maximi Planudis de processione spi* *solo patre: apologia aduersus Gregorium Palama* co, latinorum fautore, ita scripta, vt quæ cessione spiritus sancti vere tradiderat, conf que *epistola ad Alexium Lascarin philanthro*

* in *græc. orthodox.* eiusque vtroque *tomo.*
** dicto opere *græc. orthodox. tom.* II. p. 642. 765.

antidotus, ybi inter alia controuersiam de spiritu sancto diiudicat: * GEORGII *trapezuntii* liber ad *Ioannem Cuboclesium de processione spiritus sancti*: eiusdem opusculum de *processione spiritus sancti et de vna, sancta, catholica ecclesia*, ad hieromonachos et sacerdotes insulae Cretae: ** GREGORII melisseni *oratio;* siue epistola ad Alexium Comnenum, imperatorem trapezuntinum, qua itidem de spiritus sancti processione exponit atque additamentum symboli *filioque* defendit: *** IOANNIS ARGYROPVLI liber ad Cosmum ducem de *processione spiritus sancti et concilii florentini decreto*, editus graece et latine ab *Allatio*, * qui et ESAIAE cyprii *epistolam* ad Nicolaum Selengiam, pro probanda processione spiritus sancti e patre et filio, itidem vtroque sermone diuulgauit. **

Celebris quoque est controuersia graecorum ac latinorum de *imaginibus* earumque in templis vsu, tanta animorum vehementia vtrimque agitata, vt vix simile quid in monimentis historiae ecclesiasticae enarretur, inprimis si reputemus, disputatum fuisse de re non magni momenti litemque facili negotio potuisse componi. Materiam illa praebuit variis diuersisque scriptis, quibus imagines vel adprobatae ac defensae; vel reiectae sunt, pro diuersitate partium, ad quas auctores eorum se adiunxerunt. In illis, quae conseruata et ad nos delata sunt, locum tenent: IO. DAMASCENI *orationes tres apologeticae aduersus eos, qui sacras imagines abiiciunt;* exhibent autem istae defensionem imaginum, argumentis, ad rem probandam idoneis, neutiquam innixam; multas contra fabulas ac commenta illa continet, hocque nomine plane infirma est. Nomen *Damasceni* etiam praefert *oratio demonstratiua de sacris et venerandis imaginibus ad christianos omnes aduersusque imperatorem Constantinum cabalinum ac haereticos vniuersos*; sed

* iam memorati BESSARIONIS libelli habentur in ARCVDII *opusculis aureis*.

** vide ALLATII *graec. orthodox. tom.* 1. p. 469. et 537. vbi vtrumque opusculum exhibetur.

*** est *ibidem* p. 419.

* *tom.* 1. *graec. orthodox.* p. 400.

** *ibid. tom.* 1. p. 396.

tionemque imaginum damnaret, sed etiam ve
omnes e templis eiicerentur, nactus est adue
minatim THEODEMIRVM, qui acerbiorem
contra eum exarauit cuique CLAVDIVS oppo
ticum et rescriptum aduersus Theodemirum abba
imaginum et sanctorum: DVNGALVM, qui co
brum *responsionum aduersus Claudii taurinensi*
cultum imaginum dissuadentes, ad Ludouicum i
et Lotharium, filium eius augustum, editu
Massono Paris. MDCVIII. 8. et IONAM aurelian
scripsit libros tres *aduersus Claudii apologeticum*
excerpta, ex CLAVDII opere iussu Ludouic
ris facta, refutauit, vtpote quæ tantum vidis
tur. Eam disputandi rationem sequitur, vt n
cedat ac contendat, imagines minus ex templis
sed ad ornatum, memoriam atque imitation
seruandas esse: venerandas quidem; attamen h
dei proprio; neque superstitioso. Libri hi prodier
Coloniæ MDLIV. deinde in *orthodoxographis* vt
MDLV. et MDLXIX. tum emendatiores Antuerp.
ac denique in *bibliothecis patrum.* Eadem a
PHORVS constantinopolitanus caussam imag
Exstant eius *quatuor opuscula contra iconomachos*
tribus eius *antirrheticis aduersus Mamonam et*

disputet, ex eo colligendum est, quod aliis persuadere vult, veram christi humanam naturam negari, vbi quis imagines nec admittere; nec colere vellet. Pro sententia, huic contraria, pugnat AGOBARDVS et vti rectum vsum imaginum laudat; ita abusum earum reprehendit atque adfirmat, istas nullo cultu: nulla veneratione dignas esse, id quod patet ex libro eius *contra eorum superstitionem, qui picturis et imaginibus sanctorum adorationis obsequium deferendum putant.* Acerrime contra atque impudenter imagines defendit THEODORVS *studites* ingeniique monimenta reliquit, quibus luculenter monstrauit, se cultui illarum superstitiose addictum fuisse. Sunt ista: *oratio pro sacris imaginibus: liber dogmaticus, continens disputationes tres refutatorias aduersus iconomachos, pro cultu imaginum: refutatio et subuersio carminum acrostichon iambicorum, compositorum ab iconomachis Ioanne Ignatio, Sergio et Stephano;* item: *problemata quaedam aduersus iconomachos: capita septem contra iconomachos: epistola ad Platonem archimandritam de cultu sacrarum imaginum.* Exstant ea græce ac latine, interpretibus partim *Iac. Sirmondo*; partim *Iacob. de la Baune.* * Maxime præterea in controuersiæ huius scriptis memorabile est CAROLI *magni* imperatoris *capitulare*, vt vocatur; siue libri quatuor de *imaginibus*, in concilio francofordiensi DCCXCIV. editi et Romam ad Adrianum I. pontificem missi. Quum in illis imaginum cultus diserte reiicitur, inter præsulis romani adseclas nonnulli contendunt, eos non a Carolo magno; vel iussu eius compositos; sed ab hæretico quodam conscriptos et ab imperatore hoc ad Adrianum pontificem transmissos esse. Verum eos omnino Caroli magni esse, licet ille forte Alcuini; aut aliorum in iis conficiendis vsus sit opera, certe ab eo adprobatos, nunc tam euidens atque exploratum est, vt qui inter pontificios ipsos rem ex veritate æstimant, ii hoc confiteantur. Primus libros hos ex gallico codice publicæ luci exposuit *Ioannes Tilius*, sub inscriptione: *opus contra synodum, quæ in partibus græciæ pro adorandis imaginibus stolide; siue arroganter gesta est*, Paris. MDXLIX. 16. postea autem

* continentur SIRMONDI *operum tomo* V.

autem illi prodierunt Colon. MDLV. Francofurt. cura GOLDASTI in opere, quod inscriptum est: *imperialia decreta de cultu imaginum*, MDCVIII. 8. * item sine loci et anni mentione, 8. et Hanouer. MDCCXXXI. 8, studio *Christ. August. Heumanni*, qui libros hos adcurate recensuit: partim emendauit: partim illustrauit ac cum eruditissima praefatione atque anonymi cuiusdam dissertatione critica edidit, hoc titulo: *augusta concilii nicaeni II. censura, hoc est, Caroli magni de impio imaginum cultu libri quatuor.* ** Nonnulla scripta, quae ad controuersiam de imaginibus spectant, collecta coniunctimque in lucem edita sunt, cuius modi syllogen debemus FRANC. COMBEFISIO, in cuius *bibliothecae patrum graeco latinae nouo auctario* *** exhibentur: *salubris piaque narratio de dominica imagine in Chalcopratiis, quam ob rem dicta sit antiphoneter, velut dicas, sponsor ac fide iubens, deque Theodoro Nauclero et Abramio ebraeo;* item *de maximo miraculo in sacro magnae ecclesiae puteo, ad sanctam ac venerandam domini nostri iesu christi imaginem facto*, quae vtraque narratio plane fabulosa atque ad fallendos homines superstitiosos excogitata est: IO. DAMASCE-

[redacted]

quam vocant, ὀρθοδοξίαν, *id est*, *restitutionem imaginum*, *dominica prima ieiuniorum*. Quædam imenta, similis argumenti, idem COMBEFISIVS *manipulo originum constantinopolitanarum*, Paris. '. fol. Locum enim ibi obtinuerunt: CONSTAN-*porphyrogenneta* de *imagine christi*, *Edessena Constantinopolin translatione narratio: orientalium modica ad Theophilum imperatorem de cultu sancta-ginum: Nicephori*, patriarchæ constantinopolitani, *o cum Leone armeno in caussa imaginum*. Referri ıc potest opus, quod MELCHIOR GOLDASTVS, riptione: *imperialia decreta de cultu imaginum in imperio, tam orientis; quam occidentis, promulgata, imum collecta, recensita et notis illustrata*, Francof. ı. 8. edidit.*

ım acriter diuque græci ac latini disceptarint de sacris epulis adhibendo, num ille fermento mixtus; ıus esse debeat? abunde ex historiæ ecclesiasticæ ıtariis constat. In certamine hoc, vtraque pars ıssa sua varia scripta emisit, ita vt græci pro pane ato; latini autem azymo pugnarent. Generis ınt: HVMBERTI, cardinalis, liber *aduersus calumni-aelis Cerularii et Leonis achridani de azymo et ieiu-atorum*, quem a Constantino monomacho rogatus tinopoli scripsit, sub titulo *disputationis inter roma-constantinopolitanum:*** DOMINICI gradensis et antiocheni *epistola*, quorum ille a Petro petiit, ne ıtinos ob azymorum vsum temere damnarent; hic siue Petrus, in responsione acriter contra azymo-ım disputauit:*** ANSELMI cantuariensis opuscu-*tribus Waleranni quaestionibus* ac præsertim de *azy-mentato*, contra græcos, quod, sicut eiusdem librum de

* opere hoc comprehensa, recensent: SAGITTARIVS *tuct. ad histor. ecclesʃ. cap.* XXXIII. *sect.* 39. p. 1025. et FABRI-*bibhoth. græc. volum.* XI. p. 489.

** in CANISII *lection. antiquar. tom.* III. p. 277. edition. *igii*, et *biblioth. patrum lugdunens. tom.* XVIII. p. 389.

*** ue epistola legenda est in COTELERII *monument. eccles. tom.* II. p. 108.

De *primatu papæ* itidem multa diſputata
ſenſione, vt iſtum græci impugnarent: latini
quam in rem ſcripta vtriusque gentis, ad nos
ſtantur. Ex illis præcipue memorandus eſt:
liber de *primatu papæ*, qui cum *Ioannis Lu*
prodiit primum Oxon. MDXCII. 4. deinde cum
de eodem argumento atque adnotationibus *Salm*
MDCVIII. et ad calcem SALMASII operis de *pr*
Lugdun. Batau. MDCXLV. 4.* Cum Barlaamo
dus eſt NILVS CABASILAS theſſalonicenſis
bros: alterum de *cauſſis diuiſionum in eccleſia:*
primatu papæ. In illo demonſtrat, diſcidium
entis atque occidentis ex eo ortum eſſe, quod
manus ſibi ſoli poteſtatem iudicis in controu
tribuat; nec vniuerſo concilio ius permittere v
deciſionem faciendi. In hoc primatum ponti
impugnat atque ex vetuſtiſſimis conciliis aliiſc
tatis eccleſiaſticæ monimentis oſtendit, nec de
cem hunc conſtituiſſe; nec homines talem a
dignitatemque ei dediſſe, qualem ipſe ſibi te
inſolenter arroget. Prodierunt libri hi græce
ſine anni indicio: græce ac latine interprete *M*

cof. MDLV. 8. item cum notis *Salmasii* atque in fine eius de *primatu papæ*, quarum duarum editionum iam ante mentionem feci ac simul denotaui, vtrumque m et Barlaami et Nili coniunctim lucem vidisse. Præ- lios, ad Nilum hunc refellendum IO. MATTH. YOPHILVS adgressus est in *confutatione Nili thessaloni-*, græce et latine Paris. MDCXXVI. 8. * Nec prætereo RONYM. DONATVM, quia scripsit *apologeticum ad* *at de principatu romanæ sedis*, græce, quum in Creta ; postea autem cum ipse latine reddidit. In lucem Romæ; vel vt alii habent, Venet. MDXXV. **

Quamuis in concilio, quod MCCCCXXXVIII. Ferrariæ atum et MCCCCXXXIX. Florentiæ finitum est, con- dia inter græcos et latinos decreta esset; tantum tamen it, vt ista stabilis esset ac firma, vt maiores turbæ eam erentur ac græci erga latinos fierent infensiores. Hi eclararent, se a synodo hac alienos esse, contra istam pserunt ac varia ingenii monimenta nobis reliquerunt. ruditorum manibus versantur: SILVESTR. SGVRO- I *vera historia vnionis non veræ inter græcos et latinos; oncilii florentini exactissima narratio*, a *Robert. Creyghto-* cum latina interpretatione atque adnotationibus Hag. nit. MDCLX. fol. edita atque ita composita, vt ex ea lenter intelligendum sit, quales artes et fraudes latini ibuerint: qua vi quoue dolo sint vsi: *** MARCI ENICI *epistola encyclica ad omnes christianos* de syno- florentina, non suscipienda, et alia *ad omnes*, *vbicumque arum degentes et insulas habitantes*, de eodem argumen- atque aliorum huiusmodi scripta. Græcis opposue- runt

* nfer ALLATIVM *diatrib. de Nilis et eorum scriptis* p. 59. edit. *Fabricii, vol.* V. *biblioth. græc.* et adde huius notas.

** FABRICIVS *biblioth. latin. mediæ et infimæ ætatis, volum.* II. p. 175.

*** plura de opere hoc dixi *histor. controuers. græcor. latinorumque de processione spiritus sancti.* p. 117.

priorem epistolam respondit Iosephus methonensis: ad posterio- n autem Gregorius melissenus. Exstant epistolæ hæ cum sionibus græce et latine ex interpretatione *Caryophili tom.* XIII.

runt se latini ac pro auctoritate synodi florentinæ pugnarunt, quemadmodum libelli atque opuscula monstrant, quæ, hac de re elaborata, ab iis accepimus. In numero eorum sunt: BARLAAMI *orationes duæ pro vnione græcorum cum ecclesia romana:* * IOSEPHI methonensis *responsio ad epistolam Marci Eugenici*, oppugnatoris conuentus florentini; siue *apologeticus pro synodo florentina*, cuius paullo ante mentionem feci: IOANNIS PLVSIADENI *dialogus de differentiis inter græcos et latinos et de sacrosancta synodo florentina*, a *Leone Allatio* græce et latine editus:** BESSARIONIS cardinalis *epistola ad Alexium Lascarin philanthropenum*, dicta *antidotus*, qua nonnullas res, in synodo florentina gestas, persequitur et caussam illius agit: *** IOANNIS DE TVRRECREMATA *adparatus super decreto vnionis græcorum, in sacrosancto œcumenico concilio, Florentiæ celebrato, ab Eugenio IV. papa promulgato*, qui Venet. MDLXI. in lucem prodiit: GREGORII melisseni, qui *Mammas* adpellatus est, *antirrheticus aduersus Marci Eugenici ephesii epistolam ad omnes christianos*, iam antea a me memoratam.* Scripta, quæ GENNADII nomen

§. VIII.

In ipſo chriſtianorum orientalium cœtu turbas fecerunt *heſychaſtæ*; ſiue, vti vocantur, *quietiſtæ*, qui de quiete animi peruerſe ſentiebant atque exiſtimabant, illi deditos lumine cæleſti ac diuino, quod corporis quoque oculis conſpicere liceret, illuſtrari. Quæ opinio quum non longe a maſſalianorum et enthuſiaſtarum hæreſi diſtare, videretur prætereaque ſententia accederet, lumen, e chriſto in monte emiſſum, fuiſſe quidquam haud conditum atque æternum, alii hæc impugnarunt ortaque ſunt certamina.

Inter heſychaſtas princeps exſtitit GREGORIVS PALAMAS, qui varia ad iſtos defendendos ſcripſit; pauca autem eorum in lucem prodierunt. In his ſunt: *orationes duæ in transfigurationem dei ac ſalutaris noſtri ieſu chriſti*, quibus aliis perſuadere voluit, lumen in ea haud creatum quid fuiſſe; nec tamen dei eſſentiam. Vtramque primus produxit ac latinam interpretationem addidit *Franc. Combefiſius.* * Exſtant quoque eius *iambi* contra Acindyni, heſychaſtarum aduerſarii, carmen, editum græce a *Leon Allatio.*** Partes Palamæ tuendas ſuſcepit PHILOTHEVS ac pluribus ſcriptis pro cauſſa eius pugnauit; quæ tamen ad nos haud peruenerunt. Maior eſt eorum monimentorum numerus, quæ contra heſychaſtas palamitasque compoſita atque ad ætatem noſtram transmiſſa ſunt. Locum in illis tenent: GREGORII ACINDYNI *carmen iambicum aduerſus hæreſes Palamæ* ac libri duo de *eſſentia et operatione dei*, contra Palamam, Gregoram et Philotheum, editi a *Iacob. Gretſero*, Ingolſtad. MDCXVI. 4. DEMETRII Cydonii liber *contra Gregorium Palamam*, ad illius errores refellendos ſcriptus ac publicæ luci expoſitus græce cum verſione ac notis a *Petro Arcudio;* *** item MANVEL. CALECAE liber de *eſſentia et operatione dei*, aduerſus *tomum Gregorii Palamæ*, in

 ſynodo

* *auctar. nouiſſim. part.* II. p. 106. 112. Latine ex *Combefiſii* interpretatione leguntur *biblioth. patr. lugdun. tom.* XXVI. p. 209.
** *tom* I. *græciæ orthodox* p. 756.
*** in *opuſculis aureis theologor. græcor.* Rom. MDCXXX. et MDCLXXI. 4.

quibus primum et
latine *Franc. Combe*
us nondum in lucer
ſunt, palamitæ acr
deum iniurii. Præ
expoſitio elementaris
et quodam modo
illud latine ac note
MDLXXXI. 4. ***
cuius inſcriptio eſt
philoſophi e ſacris litt
NOPVLI *tomum cont*
tius, ſine auctoris q
bet; ** NIC. CO
Mentionem BARLAA
cœperit, heſychaſtas
tamine hoc multa lit
ad nos peruenit, niſ
huc referre velis. *

* *tom.* II. *auctar. nouiſſi*
biblioth patrum lugdun
** *tom* II *auctar. nouiſſim*

§. IX.

QVVM tempore hoc essent, qui contra prauas doctri is, corruptos mores, fœdas superstitiones curiæ ro anæ addictorum præclara veritatis testimonia ederent : viam ad sacrorum emendationem quodam modo pa rent, romanus episcopus cum adseclis suis aduersus los pugnauit, maxime quidem gladiis similibusque ar is; attamen etiam libris. Ita in certamina venerunt ontra *waldenses*, *wiclefitas* ac *hussitas*.

Inter eos, qui media ætate contra ecclesiam romanam testimonia veritatis dixerunt hancque ob rem pontificios nacti sunt aduersarios, insignem locum tuentur *waldenses*, quorum licet non omnium eadem fuerit ratio; nonnullorum tamen crimen sola erat veræ doctrinæ professio. Scripserunt contra eos: PETRVS *Mauricius*, cluniacensis, *epistolam;* siue *tractatum aduersus petrobrusianos hæreticos*, id est, waldenses, sic adpellatos a Petro de Bruis, quodam eorum doctore, quæ cum Bernardi nonnullis sermonibus atque epistolis cura *Io. Hofmeisteri* Ingolst.MDXLVI.4. prodiit: * ECBERTVS schœnaugiensis *sermones* XIII. *aduersus hæreses catharorum*, *qui manichæorum hæresin innouarunt*, cum *breui ex Augustino de manichæis excerpto*, Colon. MDXXX. 8. ** itidem waldensibus oppositos, quibus ob studia purioris sanctiorisque vitæ *catharorum* nomen datum esse, constat: EBERHARDVS *antihæresin contra waldenses*: BERNARDVS, abbas fontis calidi, *tractatum aduersus waldensium sectam et arianos*: ERMENGARDVS opusculum *contra waldenses*, quæ tria scripta *Iac. Gretserus* notis illustrauit ac coniunctim in lucem emisit, Ingolstad. MDCXIV. 4. *** LVCAS tudensis libros tres de *altera vita fideique controuersiis aduersus albingensium errores*, quod opus cum *Ioannis Marianæ* prolegomenis *Iacob. Gretserus* itidem edidit ac Reinerum aliosque scriptores contra waldenses

* est quoque in MARRIERI et DVCHESNII *biblioth. cluniacens.* et *bibl. patrum lugdun. tom.* XXII. p. 1033.

** et *tom.* XXIII. *biblioth patrum lugdun* p. 600.

*** iterum litterarum formis expressa sunt opuscula hæc *biblioth. patr. lugdun. tom.* XXIV. p. 1525. et inter GRETSERI *opera tom.* XII.

denses addidit, Ingolstad. MDCXIII. 4. * ALANVS DE INSVLIS duos libros *contra albingenses et waldenses*, a *Io. Massono*, Paris. MDCXII. 8. et *Carolo de Visch* ** vulgatos: REINERIVS SACHONVS *summam de catharis et leonistis*; *seu pauperibus de Lugduno*, quibus nominibus waldenses itidem adpellati sunt. Partem libri huius dedit *Matth. Flacius*;*** integrum autem eum in lucem protulit *Iacob. Gretserus*, vt paullo ante dixi, ac cum isto quædam alia opuscula coniunxit, eaque *catalogum, in quo variorum hæreticorum deliramenta insunt*: PETRI DE PILICHDORF librum *contra waldenses*: incerti auctoris *refutationem errorum, quibus waldenses distinentur*: *indicem errorum waldensium*: *modum examinandi waldenses*: *fragmentum de erroribus beghardorum*. *

Alii tempore hoc præbuerunt se aduersarios *wiclefitarum* ac scriptis contra illos pugnarunt, nominatim: HENRIC. BICTWEL, IOANNES IORDANVS, IO. BROMYARD, RADVLPH. STRODVS, PETRVS DE PALVDE, ROBERT. HVMBLETONVS, THOM. PALMERVS atque alii; quorum tamen libri, Wiclefo eiusque adseclis oppositi, vel penitus

[redacted]

rum. Multa quidem monimenta vel proxime ante m constantiense; vel in eodem; vel post illud con- mem Hussum eiusque doctrinam compofita sunt; mia autem illorum in lucem prodierunt atque ad uenerunt. In numero aduersariorum eius sunt: CIVS *de Praga,* qui reliquit opusculum *contra im-* r *Wenceslaum Tiem, quoad praedicationem cruciatae* XXIII. atque alia contra Iacobum bohemum, nionis sub vtraque specie strenuum defensorem; amen ad hoc non tam ab Husso; quam a Petro i adductum esse, docti viri scribunt: STEPHANVS, artusiae dolanensis et postea olomucensis, cuius *anti-Hussus: dialogus volatilis inter aucam,* hoc erem, *et passerem aduersus Hussum* ac *liber epistolaris as:** STEPHANVS PALETZ, qui elaborauit *anti-* opus satis amplum: IOANNES HOFFMANNVS, DVS REINLEIN atque alii. Ipse Hussus cum suis congressus est seque ab illis defendit, quod bat eius *responsio ad scripta Stephani Paletz;* item *ad scripta Stanislai de Znoyma* ac *refutatio scripti torum theologiae.* Plura de Hussi scriptis infra in de controuersiis recentioribus cum pontificiis

* z *thesaur. nouissim. anecdotor. tom.* IV. *part.* 2. p. 361. sqq.

CAPITIS QVINTI DE SCRIPTIS THEOLOGIAE POLEMICAE SECTIO IV. DE SCRIPTIS CONTROVERSIARVM RECENTIORIBVS IISQVE VNIVERSIS.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Scripta recentiora controuerſiarum diuiduntur in generalia, et ſpecialia, §. I.

Illa enarrantur, ſcilicet lutheranorum, §. II.
Reformatorum, §. III.
Ac pontificiorum, §. IV.

Recentiorum ſcriptorum, in quibus controuerſiæ tractantur diiudicanturque, duo genera commode conſtitui poſſunt, ita vt alia ſint *generalia:* alia *ſpecialia.*

menta præbet laudemque sibi merito vindicat, in
a principes sectarum auctores disputari:*
DEM. BECHMANNI *theologia polemica*, Ien. MDCCII.
Io. Franc. Buddei præfatione de origine et caussis er-
in theologia, ibidem MDCCX. 4. maxime non satis in
uersiarum theologicarum studio exercitatis ad maio-
ogressiones commendanda, quia auctor more suo
r plane, perspicue, distincte breuiterque proponit:
ST. CHRISTOPH. SCHOMERI *collegium nouissimarum
uersiarum in vniuersam theologiam*, cum *Io. Fechtii* præ-
e et *Henric. Ascanii Engelke* dissertatione de *sententiis,
uram sacram iniuriis et in tractanda illa minus tutis*,
h. MDCCIII. MDCCXI. 4. vbi præcipue disquisitio le-
i est controuersiarum arminianarum, iansenianarum, ca-
rum, cartesianarum et coccejanarum, ac nonnumquam
Hobbesium ac Spinozam disputatur; liber tamen
satis elaboratus est:**
ACHAR. GRAPII *fasciculus controuersiarum theologica-
et quidem exoticarum, quæ recentioribus his temporibus
nt motæ*, Rostoch. MDCCV. 4. *theologia recens controuersa*,
m MDCCVI. 4. ac multis accessionibus locupletata,
CX. 4. quæ editio tamen caret dissertatione de *contro-
paionismi in articulo de verbi diuini influxu in conuer-
s*; item *theologia recens controuersa continuata*, Rostoch.
CXI. 4. et *theologia recens controuersa absoluta*, ibidem
CXII. 4. cuius operis partes quum separatim adhuc
iissent, postea illæ vno volumine coniunctæ lucem ad-
runt, inscriptione insignitæ: *systema nouissimarum con-
rsiarum; seu theologia recens controuersa, quatuor tomis
uta*, Rostoch. MDCCXVIII. MDCCXXII. MDCCXXXIX.
næ MDCCXIX. 4.*** magnamque existimationem ob talem
minum recentissimorum copiam, qualem nullum opus
pole-

lung von alten vnd neuen theolog. sachen, 1733. p. 948. FABRI-
CII *histor. biblioth. part.* IV. p. 393. LILIENTHALII *theol.
biblioth. tom.* I. p. 444.
nf. *die vnschuldige nachrichten*, 1704. p. 180. LILIENTHALII
theolog. biblioth. tom. I. p. 450.
ct. erudit. or. MDCCXIX. p. 87. *vermischte biblioth. tom.* II. p. 520.
LILIENTHALII *theolog. biblioth. tom.* I. p. 450.

trouerſiæ potiores, quæ *ſocinianis, anabaptiſtis,* *caluinianis, auctore p* *bus nobis intercedunt* *fidei methodum ſunt re* quinque ac viginti di nem *Io. Georg. Dorſche*

MICHAEL SIRIC *heterodoxis antiquis* MDCLXIX. 4. vbi max de tribus perſonis, pat

KILIAN. RVDRAV *theologicarum per totum* MDCCXIX. 4. præter quas adducitur:

CASP. HEVNISCH *niſchius redíuiuus*, edi MDCXCIX. 4. non ſolum ctandi methodum; ſed de controuerſiis conſule

IO. MVSAEI *collegium*

rmanica Hal. MDCCXXXII. 4. editum et ad ordi-
in BREITHAVPTII *thesibus* dogmata tradita sunt,
datum eaque compositum ratione, vt quamuis,
ıtandi leges præscribunt, illa non adcurate, sint
ex eo tamen solida cæleſtium doctrinarum cogni-
gia iudicandi facultas ac laudabile sanctimoniæ
:luceant: *

HRISTIAN. KLEMMII *theologia christiana, maxi-
ca, eaque potissimum nouior; siue de fide, religione
s*, Tubing MDCCLI. 4.

:TRI REVSCHII *theologia polemica*, quam in lu-
tere cœpit cuiusque prima pars Ien. MDCCLIV. 4.
: quum auctor præscripsit sibi ordinem locorum
ɔrum, duæ de scriptura sacra quæstiones contro-
tera: quinam libri sint canonici? altera: vnde
scripturæ sacræ dependeat? in ista copiose at-
te pertractatæ ac diiudicatæ sunt:

ɩNEST. SCHVBERTI *institutiones theologiæ pole-
ıarum* duæ partes, Ien. MDCCLVI. 8. exierunt.
est *dissertatio proemialis de theologia polemica natu-
: necessitate*. In prima operis parte contra atheos,
ıs, iudæos, mahommedas: secunda cum contra
, papatu antiquiores, eosque manichæos, arianos,
ınos, nestorianos, eutychianos, pelagianos et se-
nos; tum pontificios ac græcos disputatur atque
licium æque ac eruditionem monstrat.

narratis scriptis adiungenda sunt illa, quæ com-
eologiæ polemicæ exhibent, cuius generis sunt:

SEVERIN. SCVLTETI *stereoma doctrinæ euange-
is reformatorum, romano-catholicorum et socinistarum
oſitum*, Lipſ. MDCXCII. 8.

MVLLERI *compendium theologiæ polemicæ*, Tu-
:CVII. 8.

ORG. NEVMANNI *theologia aphoristica, in qua sen-
odoxa, recentioribus potissimum aduersariis opposita,
aphorismis perspicue proponitur et selectis argumen-
tis*

n alten vnd neuen theolog. sachen, 1733. p. 138. LILIEN-
theol. biblioth. tom. 1. p. 456.

... FABRICII *con*
delicet earum, quae no
iudaeis, mahommedanis,
formatis, Helmst. MDCC
que emendatior in luc
solas controuersias cur
lo: *consideratio controu*
mano catholicos reforma
Opus est, caute legend
rationem sectatur aliis
cum pontificiis non m
cum nostris coniungi p
quod syncretismus adp

BERN. VON SANDI
Regiom. MDCCXV. 4. qu
constat: *

PAVLLI ANTONII
fundamentale, post aucto

* *vnschuldige nachrichten*, 17
biblioth. tom. I. p. 449.
** *act. erudit.* MDCCIV. p. 44
*** HEIMMANNI *catalog. biblio*

ғʀᴀɴᴄ. ʙᴠᴅᴅᴇɪ *delineatio commentationis de veri-*
tionis euangelicae, prout lutherana eam profitetur eccle-
MDCCXXIX. 8. ac germanice sub inscriptione:
ze der polemischen theologie, cum praefatione mea,
CCL. 8. quod compendium ita conscriptum est, vt
ita generalia pro veritate religionis lutheranae
ontificios, reformatos, socinianos, remonstrantes,
tas, fanaticos, separatistas exhibeat. Versioni ad-
auctoris commentatio de *theologia polemica studio,*
sobrie instituendo, itidem e latino in germanicum
:

ʀᴇɴᴛɪɪ ʀᴇɪɴʜᴀʀᴅɪ *theologia polemica*, tribus
partibus, quarum prima pontificiis, speciatim ca-
romano ac Canisio, graecis ac ruthenis: secunda
tis atque arminianis: tertia socinianis et vnitariis
est, Vinar. MDCCXLV. 8.* Liber vtilis ac laude
licet non satis adcurate diligenterque scriptus:

ʀ. ʟᴠᴅᴏᴠ. ᴋᴏᴇɴɪɢsᴍᴀɴɴɪ *vertheidigung der*
eligion; oder entwurf der wichtigsten religionsstrei-
in vnd ausserhalb der christeuangelischen kirchen,
IDCCXLIX. 8. quem librum in lucem produxit
isenius atque addidit non solum praefationem con-
mannum narrationemque de vita auctoris; sed et-
illustrandi caussa adnotationes. Scriptus iste est
eo consilio, vt in peregrinationibus ad constan-
doctrinae professionem adiumentum praeberet;
n de caussa minus complectitur adcuratiorem con-
rum tractationem cunctaque breuiter sunt tradita:

ᴍ. ɪᴀᴄ. ʙᴀᴠᴍɢᴀʀᴛᴇɴɪɪ *kurzer begrief der theo-*
streitigkeiten, libellus a *Io. Philipp. Christ. Basto*,
ad Moen. MDCCL. 8. editus, in quo controuersiae
is fidei articulis breuiter diligenterque, vna cum
tis aduersariorum enarrantur:

sᴛ. ᴍᴀᴛᴛʜ. ᴘғᴀғғɪɪ *plan von grundfragen vber*
ogiam polemicam; oder die religionsstrittigkeiten,
MDCCLII. 8.

Horum

* *von alten vnd neuen theolog. sachen* 1750. p. 848.

hodiernis pontificiis, *caluinianis*, *socinistis*, *fanaticis*, *cocceianis et cartesianis*, *græcis*, *iuda* *rariis; siue rationalistis*, cum præfatione de theologicis, Lipſ. MDCCX. 8. liber, qui largior bet non ſolum per *introductiones præliminar* nopſibus præmiſſas; ſed etiam ob ſuppedi auctorum, qui partim vt aduerſarii; partim de quouis dogmate legendi ſunt; præterea dinem ſectarum ſeruatum. Antea *ſynopſes* h tationes, ſigillatim prodierunt ab anno MD iterum litteris deſcriptæ ſunt: **

IO. ANDR. SCHMIDII *breuiarium theologi* *hibens præcipuas controuerſias cum pontificiis* *ſocinianis*, Helmſtad. MDCCX. 8. *** quod ite ſcribendum curauit *Frid. Andr. Zuliebius* a *nem de vera indole ſtudii polemici ſacri* adiecit, Ie Exiit quoque in lucem eiusdem *breuiarium* *mica*, *ſpecimen controuerſiarum generalium* *exhibens*, Helmſt. MDCCXVIII. 8. *

---

* *acta eruditorum* MDCCX. p. 347. *vnſchuldige nachric* *neue biblioth. part.* IX. p. 815. *vnpartheyiſcher b*

IO. FRANC. BVDDEI *delineatio commentationis de veritate religionis euangelicæ, prout lutherana eam profitetur ecclesia*, Ien. MDCCXXIX. 8. ac germanice sub inscriptione: *grundsatze der polemischen theologie*, cum præfatione mea, Ienæ MDCCL. 8. quod compendium ita conscriptum est, vt argumenta generalia pro veritate religionis lutheranæ contra pontificios, reformatos, socinianos, remonstrantes, enthusiastas, fanaticos, separatistas exhibeat. Versioni addita est auctoris commentatio de *theologiæ polemicæ studio, solide ac sobrie instituendo*, itidem e latino in germanicum conuersa:

LAVRENTII REINHARDI[r] *theologia polemica*, tribus constans partibus, quarum prima pontificiis, speciatim catechismo romano ac Canisio, græcis ac ruthenis: secunda reformatis atque arminianis: tertia socinianis et vnitariis opposita est, Vinar. MDCCXLV. 8.* Liber vtilis ac laude dignus; licet non satis adcurate diligenterque scriptus:

ANDR. LVDOV. KOENIGSMANNI *vertheidigung der wahren religion; oder entwurf der wichtigsten religionsstreitigkeiten in vnd ausserhalb der christeuangelischen kirchen*, Lubec. MDCCXLIX. 8. quem librum in lucem produxit *Petr. Hanssenius* atque addidit non solum præfationem contra Edelmannum narrationemque de vita auctoris; sed etiam illius illustrandi caussa adnotationes. Scriptus iste est præcipue eo consilio, vt in peregrinationibus ad constantem veræ doctrinæ professionem adiumentum præberet; hac autem de caussa minus complectitur adcuratiorem controuersiarum tractationem cunctaque breuiter sunt tradita:

SIEGM. IAC. BAVMGARTENII *kurzer begrief der theologischen streitigkeiten*, libellus a *Io. Philipp. Christ. Basto*, Francof. ad Mœn. MDCCL. 8. editus, in quo controuersiæ de singulis fidei articulis breuiter diligenterque, vna cum argumentis aduersariorum enarrantur:

CHRIST. MATTH. PFAFFII *plan von grundfragen vber die theologiam polemicam; oder die religionsstrittigkeiten*, Tubing. MDCCLII. 8.

Horum

[r] *samlung von alten vnd neuen theolog. sachen* 1750. p. 848.

maxime accommodatum ac perutile, quia
nitur, quibus aduerſarii ad dogmata ſua
ducti fuerint atque origines errorum ex
ſtoriæ eccleſiaſticæ explicantur. Nec a loci
næ ſunt VAL. ERN. LOESCHERI *prænot*
Vitemb. MDCCVIII. 4. vtpote quibus contra
liſtas, ſcepticos, indifferentiſtas, fanaticos at
ſarios diſputatur. Mentionem earum et poſ
atheis oppoſita, faciam.

Referri et ad ordinem horum ſcriptoru
DOVICI SCHALLINGII *ſynopſis doctrinæ ve*
ficiorum, caluinianorum, photinianorum et ſ
MDCXIX. 8. IO. HIMMELII *controuerſiæ theo*
ficiis, photinianis et caluinianis, Lipſ. MDCX
REICHMANNI *breuiarium theologico-contr*
nice, Plau. MDCLXXVIII. 4. VALENTIN. VE
tationes theolog. controuerſiarum, Ien. MDCLX
GOTTFR. MASII *ſumma theologiæ p*
MDCLXXXIV. 4. ac poſtea ſemel atque ite
formis expreſſa: ** HENR. IOANN. ELEBR
tationes theologicæ, Francof. MDCXCIX. quib
reuelatione, ſcriptura, deo et attributis di
creatione, angelo increato, angelis bonis et

[redacted]

cras; tertia autem, nunc addita, viginti dispu-
llarmino oppositæ, comprehensæ sunt. Cum
s his coniungenda est: IO. ERNEST. GER-
*oge decadum theologicarum, in quibus potiores
theologicæ, thesibus succinctis comprehensæ, una
nibus ad doctorum scripta, in quibus easdem tra-
untur*, quæ cura *Io. Ernest. Gerhardi*, filii Io.
hardi ac nepotis Io. Gerhardi, Ien. MDCXCI. 4.
diit. Eodem iure hic locum sibi vindicat: IO.
INI *syntagma exercitationum academicarum*, in
diuisum, quarum prioris argumenta pleraque
ica ac de dogmatibus exponunt, inter nos ac
reformatos et photinianos controuersis. Emi-
em *Georgius Mœbius*, Lips. MDCLXXIV. 4. antea
prodierat cum *syllabus exercitationum theologi-
a* ipsius AFFELMANNI, MDCXX. tum eiusdem
ercitationum, Rostoch. MDCXXIII. minus tamen
tum; ac illud, quod Mœbius diuulgandum

§. III.

formatæ ecclesiæ doctores non defuerunt,
rsariis resisterent ac dogmata sua tuerentur,
nica eaque vniuersa in lucem proferrent
r ac celebritatem nominis sibi conciliarent.
n illa inter se, siue ad ordinem controuer-
m seruarunt; siue ad tractandi ac dispu-
em animum aduertere velimus. Generis
ti istis ad posteros transmissi, sunt sequentes:

NRIC. ALSTEDII *theologia polemica*, Hanou.
DCXXVII. 4.

MARESII *theologiæ elenchticæ synopsis*, Groning.
4.

C. ALTINGII *theologia elenchtica noua*, Amstel.
asil. MDCLXXIX. 4.

HORNBEEKII *summa controuersiarum religionis cum
hæreticis, schismaticis*, Trai. ad Rhen. MDCLVIII.
MDCLXXXIX. Francof. MDCXCVII. 8. liber, quo
historia religionum, sectarum ac controuersia-

 rum

vnter einander; ingleichen der vornehmsten zwi-
schen der lutherischen vnd vbrigen religionen,
et iterum cum accessionibus ibidem MDCC
dium, quod noua eaque perutili methodo
ac cultoribus theologiæ controuersæ mult
debet: opus, quod cum inscriptione: *hist*
logische einleitung in die religionsstreitigkeit
cem emissum est, Ienæ ab anno MDCCXXIV.
teris iterum descriptum. Constat id decem
quinque priores controuersias, extra ecc
agitatas; quinque posteriores autem cert
sanctiori nostro cœtu exorta, exhibent.

Denique laudanda sunt: IO. GERHARD
na disputationum, nimirum: *decas disputati*
rum, in quibus gloria dei per corruptelas ponti
nas et photinianas labefactari, ostenditur, Ien.
sub titulo: *errores pontificiorum, caluinianor*
norum recensiti et labefactati, Ien. MDCLXIX.
tici refutantur, licet nulla eorum in inscri
facta sit: *hexadecas disputationum theologica*
studium veræ et sinceræ pietatis per pontificias,
photinianas doctrinæ cælestis corruptelas labefac
Ien. MDCXXI. 4. *disputationum theologicarum*

...uersiarum theologicarum,
...d. Batau. MDCLXXVIII. 8.
... theologia elenchtica,
...III. 4. tribus vo-
...ctoris, Lugd.
...oratur re-
... Ope-
...um
...enchti-

...ia elenchtica,
...ristiana religio-
...s eius sectis inter-
...eligionis, per aphoris-
...ecker. MDCCII. 8. addi-
...CCXV. 8. separatim prodiit:
... ψευδῶν aduersariorum, 8. quo
...um, remonstrantium, anabaptista-
...um, breuiter recensentur ac qualis eorum

...PICTETI syllabus controuersiarum, Geneu.
...cuius et germanice exstat: schriftmæsige glau-
... der naturlichen, heydnischen, turckischen, iudi-
... christlichen religion, MDCCXXX. 8.
...ER. ADOLPH. LAMPII rudimenta theologiæ elenchti-
...MDCCXXIX. 8.
...M. GERDESII elenchus veritatum, circa quas defen-
...uersatur theologia elenchtica, Groning. MDCCXL. 4
...elegantissimum, quo ordine locorum theologi
... antiquiores et recentiores ac cuiuscumqu
... errores, distincte ac perspicue notantur ac reiiciuntur
... breuiter, distincte ac perspicue notantur ac reiiciuntur
... FRIDER. STAPFERI institutiones theologiæ polemicæ
... ordine scientifico dispositæ, quinque tomis, quorum
... Tigur. MDCCXLIII. vltimus autem MDCCXLVII. 8 pro-

... p. 326. Spanhemium, quando de controuersiis cum græ-
... et orientalibus agat, sine iudicio cuncta compilasse.
... editor. MDCLXXXII. p. 207.
...LIENTHALII theolog. biblioth. tom. I. p. 756.

rum breuiter describitur ac qui theologiæ polemicæ studiosis vtilitatem adfert. Prodiit A. F. P. siue, qui sub litteris his latet, ARNOLDI POELENBVRGII, *epistola ad* C. H. id est, Christianum Hartzœckerum, *in qua liber octauus summa controuersiarum Io. Hoornbeekii, qui est aduersus remonstrantes, refellitur*, Amstel. MDCLV. 8.

ANDR. ESSENII *synopsis controuersiarum theologicarum* Amstel. MDCLXI. et Vltrai. MDCLXXVII. 8. cuius etiam exstat: *sylloge locorum totius sacræ scripturæ, quibus aduersarii abuti solent*, Vltrai. MDCXCVI. 8.

IO. MELCHIOR. STEINBERGII *controuersiæ ex vniuersa theologia*, Herborn. MDCLXVII. 4.

FRIDER. SPANHEMII *elenchus controuersiarum de religione, cum dissidentibus hodie christianis, prolixe et cum iudæis, historico-theologicus*, Lugdun. Batau. MDCLXXXVII. 12. auctior Amstel. MDCXCIV. 8. ibidem MDCCI. 8. MDCCV. 8. Basil. MDCCXIV. 4. MDCCXIX. 8.* opus, quod per totam theologiam polemicam se diffundit et ob eruditionem, rerum copiam, breuitatem atque ordinem omnibus sanctioris huius doctrinæ studiosis diligenter commendandum. Quo ibi de re-

ANTONII HVLSII *systema controuersiarum theologicarum, in XVIII. locos communes digestum*, Lugd. Batau. MDCLXXVIII. 8.

FRANC. TVRRETTINI *institutiones theologiae elenchticae*, Geneu. MDCLXXXII. 4.* ibidem MDCLXXXVIII. 4. tribus voluminibus, cum oratione de vita et obitu auctoris, Lugd. Batau. MDCXCVI. 4. praeter quas editiones memoratur recentior eaque Traiect. ad Rhen. MDCCXXXIV. 4. emissa. Operis huius, diligenter ac perspicue concinnati, compendium fere in LEON. RYSSENII *summa theologiae didactico-elenchtica*, Bern. MDCCIII. 8. exhibetur: **

CAMPEGII VITRINGAE *hypotyposis theologiae elenchticae, grauiores exhibens controuersias, quae super christianae religionis doctrina ecclesiae reformatae cum diuersis eius sectis intercedunt*, quae *doctrinae* eius *christianae religionis, per aphorismos summatim descriptae*, editioni Franecker. MDCCII. 8. addita est; post ea autem Herborn. MDCCXV. 8. separatim prodiit:

SALOM. VAN TIL *πρῶτα ψεῦδη aduersariorum*, 8. quo libello errores pontificiorum, remonstrantium, anabaptistarum ac socinianorum breuiter recensentur ac qualis eorum sit origo, ostenditur:

BENEDICT. PICTETI *syllabus controuersiarum*, Geneu. MDCCXI. 12. cuius et germanice exstat: *schriftmaesige glaubenspruefung der naturlichen, heydnischen, turckischen, iudischen vnd christlichen religion*, MDCCXXX. 8.

FRIDER. ADOLPH. LAMPII *rudimenta theologiae elenchticae*, Brem. MDCCXXIX. 8.

DAN. GERDESII *elenchus veritatum, circa quas defendendas versatur theologia elenchtica*, Groning. MDCCXL. 4 opusculum elegantissimum, quo ordine locorum theologicorum errores, antiquiores et recentiores ac cuiuscumque sectae, breuiter, distincte ac perspicue notantur ac reiiciuntur

IO. FRIDER. STAPFERI *institutiones theologiae polemicae uniuersae, ordine scientifico dispositae*, quinque tomis, quorum primus Tigur. MDCCXLIII. vltimus autem MDCCXLVII. 8

cap. 22. p. 326. Spanhemium, quando de controuersiis cum graecis et orientalibus agat, sine iudicio cuncta compilasse.

* *acta erudit*or. MDCLXXXII. p. 207.

** LILIENTHALII *theolog. biblioth. tom.* I. p. 756.

ea autem, quæ ab
doctrinæ, refellantu
pontificis fui existi
pariter atque auge
est, cur pro errorib
que patefactam ver
tes, pugnent ac mu
et malitiosam disput
scripta sunt:

ALPHONSI DE
reses, in quibus r
quarum memoria e
usque seculum in ec
non solum recenser
cundum litterarum
cræ exhibeant. O
ac legendi, multoru
vidit: primum Pa
MDXLIII. fol. Vene
id auctor tertium re
et MDLXVIII. iterum
dicet FRANC. FEVAR
XL. hæreses vel ab

[redacted]

ribus, Parif. MDLXXVIII. fol.* Gallicam operis hu-
ionem dedit *Hermantius* eamque ita adornauit, vt
mutaret: hæreses non secundum argumentorum;
m, a quibus istæ profectæ sunt, ordinem exhiberet
› auctore haud memoratas adderet, Rothomag.
[. tribus voluminibus 12.** Liber est non plane
endus. Auctor non semper recte iudicat; atta-
a multis falsis miscet ac ea tradit, quæ ipsis ponti-
›licent:***

ERT. BELLARMINI opus de *controuersiis christianæ*
rsus huius temporis hæreticos, quatuor tomis, quo-
no exponitur de verbo dei scripto et non scripto:
:o, capite totius ecclesiæ: de summo pontifice, ca-
:tantis ecclesiæ: *secundo* de ecclesia militante, eius
:, clericis, monachis, laicis: de ecclesia in purga-
que in cælis, cui adnexa sunt opuscula quædam:
: ad libros de summo pontifice: de translatione
imperii libri tres: adpendix ad disputationem de
aginum: de indulgentiis: iudicium de concordia
orum: apologia pro eo: recognitio auctoris
librorum suorum: *tertio* de sacramentis in gene-
aptismo et confirmatione: de eucharistia et sacri-
ſæ: de pœnitentia: de sacramentis ceteris: *quarto*
a primi hominis et statu innocentiæ: de gratiæ
e et statu peccati: de gratiæ reparatione et statu
orum per christum. Tot diuersasque operis hu-
ones adcurate percensere, ardua fereres est. Suffi-
t non omnes; quasdam tamen easque potiores in-
Sunt illæ ingolstadienses MDLXXXVI. fol.
.VII. 8. MDLXXXVIII. MDXC. fol. MDXCIII. MDXCVI.
I. MDXCIX. MDCI. fol. quæ vltima editio hunc ti-
:æfert: *opus ab ipsomet auctore nunc demum auctum,*

 reco-

:IGVS in *scriptoribus ordin. minor.* p. 11. 117. In *catalog.*
b. bodleianæ part. 1. p. 148. memoratur editio horum *operum*
MDLXXXI.

des sçauans MDCCXII. *mens. nouembr.* p. 536.

ANTONIVM *biblioth. hispan. nou. part.* 1, p. 12. Bellarminus
illa in opere hoc reprehendit; defensorem autem se præ-
VADDINGVS in *scriptoribus ordinis minorum*, p. 11. sq.

quam interpolatæ ac
LARMINVS in lu
omnium Roberti Bella
comparatum, vt ex e
editionibus *controuer*
Rom. MDCVII. et Ing
ea editiones, quæ rel
nonnulli Bellarmini
controuersiarum redac
tulo: *demonstratio fi*
sis, Antuerp. MDCXI.
et a IO. ANDR. COPP
Numerus eorum ing
Inter nostrates labor
NIVS in *prima contro*
scripto examinata et r
HVBERVS in *anti - B*
rum, quæ aduersus
fecia sua religione tom
minus, sex libris, G
MDCVII. secundus, te

[redacted]

CIX. Opus est rarum.* Sequuti hos sunt: TTERVS, cuius exstant libri de *verbo dei* *persona christi*, Vitemb. MDCX. 8. et de *sacrificio missatico* contra Bellarminum, Vitemb. MDCIV. 8. EISNERVS *disput. aduersus Bellarmini tom.* I. DCXIV. SALOM. GESNERVS de *conciliis*, conimum, Vitemb. MDCX. 8. IACOB. RENECCIdidit: *panopliam*, *id est*, *armaturam theologicam uibus omnia Bellarmini deliria refutantur*, Vitemb. I. fol. IO. GERHARDVS, cuius huc spectant: *s synoptica*, *in quibus dogmata papalia iuxta Sellarmino obseruatam*, *succincte expenduntur*, Ien. et sub titulo: *εἰκὰς disputationum theologican* MDCXXIX. 4. de eiusdem autem *Bellarmino*, *teste*, postea differam: ISAAC. FROERREISENIVS, it: *scrutinium panopliae bellarminianae*, tribus vo-, Argentorat. MDCXXII. MDCXXIV. 8. vna cum *ynopticis* contra Bellarminum: THEOD. THVMi de *erroribus Bellarmini*, Tubing. MDCXXIV. 4. GEORG. ALBERTI, cuius prodiit: *anti-Bellaricus*, *hoc est*, *controuersiarum pontificiarum solida quatuor tomis Bellarmini*, Nordling MDCXXXIII. 4. G. DORSCHEVS in *sylloge vindiciarum et animadad Bellarmini in quatuor tomis controuersiarum gationes ex exodi mosaicae capitibus* I. II. III. IV. duabus, cuius secunda editio auctior Argentor. 4. lucem adspexit: IO. HVLSEMANNVS, qui *nimaduersiones in Bellarmini tomi primi controuer-r.* I. Vitemb. MDCXLIV. 12.** IO. ADAM. RVS in *anti-Bellarmino; siue in quatuor tomos arum Bellarmini disputationibus academicis*, Lips.

Tt 5 MDCLXXXI.

TII *catalog. libror. rarior.* p. 354. Hunc atque alios siscriptionis, *anti-Bellarmini*, libros, Scherzeri, Vorstii, , Polani a Polansdorf, Crocii, postea a me sigillatim norandos, BAILLETVS *des satires personnelles tom.* I. sq. recenset ac contemtim de iis iudicat; prauam autem significat atque ostendit, se religionis suae caussa admultum indulgere.

one formae quartae videatur CRENIVS *animaduers. part.*

DANAEL *responsio*
rebus in theologia c
duobus voluminib
ecclesia; *collati cu*
MDCVII: 8. MATT
posita, eaque libr
ecclesia: Londin. M
clesia. Londin. MI
auctoritate, ibidem
ribus, ibidem; libr
synagoga de euchari
gentiis et iubilaeo, i
disputatio de sacra s
controuersia de conc
item de *sacramenti*
ac grauiter contra
tat, vt ipsi aduer
laudent: ** FRAN
controuersias septem
de christo, capite
conciliis et ecclesia
tantis: de ecclesia,
umphante, quae L

Bellarminum, duobus tomis, Oppenheim. MDCXI. 4. opus, quod magnam laudem eruditionis adcurationisque atque existimationem, apud ipsos quoque praesulis romani adsectatores, merito habet? * DAVID. PAREI *castigatio in Bellarmini librum de gratia primi hominis*, Heidelb. MDCXII. 8. *castigatio in quatuor libros Bellarmini de amissione gratiae et statu peccati*, Heidelb. MDCXIII. 8. *castigatio in quinque libros Bellarmini de iustificatione impii*, ibidem MDCXV. 8. *notae in Bellarmini librum de verbo dei scripto*, ibidem: AMANDI POLANI A POLANSDORF *sylloge thesium theologicarum*, contra Bellarminum, Basil. MDCI. 8. et *collegium anti-bellarminianum*, Basil. MDCXIII. 8. DAN. TILENI *notae et animaduersiones in duas controuersias Bellarmini*, videlicet de christo, capite ecclesiae, et de summo pontifice, Sedan. MDCXIX. ac *notae et animaduersiones in Bellarminum de verbo dei scripto et non scripto*, Sedan. MDCXVIII. 4. ANDR. WILLETI *disputationes theologicae*, Lugd. Batau. MDCXLIX. 8. GVIL. AMESII *Bellarminus eneruatus*, in quatuor tomos diuisus, Amstelod. MDCXVIII. 12. Franeck. MDCXXV. 8. Amstel. MDCXXVII. MDCXXX. 12. Londin. MDCXXXIII. 12. ac quae editio est, ab auctore recognita atque aucta, MDCLVIII. ** LVDOV. CROCII *Bellarmini theologia polemica abbreuiata*, LIV. *disputationibus antibellarminianis*, Brem. MDCXXXII. 8. *disputat. de christo, capite ecclesiae vnico et vero*, itidem contra Bellarminum, Brem. MDCXII. 8. praeter quae scripta adducitur eiusdem *periculum opinionum aliquot praeiudicatarum Bellarmini*, ibidem MDCXLIV. 8. Inter arminianos cum celebri hoc ecclesiae romanae doctore ac defensore congressus est CONR. VORSTIVS atque aduersus eum pugnauit in *anti-Bellarmino contracto, hoc est, compendioso examine omnium controuersiarum fidei, quae inter euangelicos et pontificios agitantur, prout eas Rob. Bellarminus tomis IV. controuersiarum complexus est*, Hanou. MDCX. 4. *** Quemadmodum multi

* conf. SIMONEM excitat. loco.

** *samlung von alten und neuen theologischen sachen*, 1720. p. 617. NICERONII *memoir. tom.* XXXVII. p. 281.

*** conf. MOLLERI *Cimbriam litterat. tom.* II. p. 948. FABRICII *histor. biblioth. part.* V. p. 14.

multi Bellarminum refutarunt; ita non pauci exstiterunt, qui eum defenderent. Eminent inter eos: IO. ANDR. EVDAEMON, cuius in lucem exiit: *castigatio eorum, quae Danaeus scripsit aduersus Bellarminum*, Ingolstad. MDCV. 4. IACOB. GRETSERVS, loco hoc memorandus cum ob *controuersiarum Bellarmini defensionem*, duobus tomis, Ingolstad. MDCVII. et MDCIX. fol. tum ob *vindicias bellarminianas*, itidem duobus tomis, Ingolstad. MDCXI. 4. ADAM. CONZEN, qui in lucem protulit librum, inscriptum: *crudelitas et idolum caluinistarum reuelatum; seu defensio trium librorum Bellarmini de peccato*, contra Pareum, Mogunt. MDCXIV. 8. VITVS ERBERMANNVS, qui dedit: *Bellarminum vindicatum a cauillis Amesii et aliorum*, Franc. MDCLXI. 12.* Quamuis autem Bellarminus animum studiumque maxime ad id retulerit, vt caussam curiae romanae ageret; tantum tamen abfuit, vt opus eius omnibus, qui romanis sacris addicti sunt, plane se probaret; vt nonnullis illud displiceret, partim propter sententias, receptae doctrinae haud congruentes; partim ob adhibita argumenta nullius momenti neglectamque in adducendis testimo-

[redacted]

...; Ien. MDCLVIII. 4. Inter reformatos ANDR. ...STOVIVS *bellum iesuiticum*, Basil. MDXCIV. edidit, ...o CCV. contradictiones iesuitis obiicit atque ostendit, ...minum sæpe cum aliis iesuitis ac nonnumquam et ... pugnare. * Lites præterea sunt inter præsulis ro... sectatores, num Bellarminus dominicanorum; an ...rum dogma de auxiliis gratiæ adprobauerit, ac quæ... familia eum ad partes suas trahere adnititur. Inter ...dominicani denotant, quasdam operis *controuersiarum* ...iones, in gratiam iesuitarum; vel molinistarum de... ...tas fuisse. ** Opus ipsum, de quo nunc disserui, ab ...lis pontificis romani summis laudibus ornatur. Nec ...dum est, Bellarminum multis controuersiarum scri... ...bus, quibuscum communia sacra habuit, præferen... esse et eruditione et scribendi genere et moderatio... ...creque eum, qui dogmata ecclesiæ romanæ vna cum ...m argumentis intelligendi, cupiditatem habet, con... ...re sibi, vbi libros hos legat. Sed quum omnem ope... ...ad defensionem religionis suæ adhibuit, efficit hoc, ...psi et princeps locus inter veræ doctrinæ aduersarios ...i debeat: ***

...THOMAE DE IESV; siue DIDACI DAVILAE, *the...rus sapientiæ diuinæ in gentium omnium salute procuranda, ...smaticorum, hæreticorum, iudæorum, saracenorum cete...rumque infidelium errores demonstrans: impiissimarum secta...rum,*

...morat hoc BAELIVS *dictionair. histor. et critiq.* voce *Bellarmi...* adde MAYERI *eclog. de fide Baronii et Bellarmini, ipsis pon...tificiis ambigua,* §. 155. sqq.

...pro dominicanis scripserunt: auctor libri: *histoire abregée des congregations de auxiliis* p. 81. inprimis LE BLANC; siue, quod verum eius nomen est, SERRY *histor. congregation. de auxiliis gratiæ diuinæ libr.* I. *cap.* 15. et *libr.* II. *cap.* I. sqq. pro iesuitis autem ELEVTHERIVS; siue DE MEYER *histor. controuersiar. de diuinæ gratiæ auxiliis libr.* II. *cap.* 20. et *histor. controuersiar. vindicata libr.* II. *cap.* II. et 12.

*** præter iam laudatos scriptores, de opere hoc Bellarmini legendi sunt: ALEGAMBE *bibliothec. scriptor societat. ies.* p. 411. sq. FABRICIVS *histor. bibliothec. part.* II. p. 104. REIMMANNVS *catalog. biblioth. theolog.* p. 472. LILIENTHALIVS in *der theolog. bibl. tom.* I. p. 646.

poris, in quinque li
Antuerp. MDCXX
MDCCXIX. 8. præte
cum interpretation
ac *compendio* huius
descripto. ** Auct
rum, de quibus co
atque existimat, ali
uinistarum: alias t
rum tantum: alias
rum; per *politicos* t
politicam æstimant
quæstiones propon
nentes, sicque ind
compendia polemic
præcipuum locum
mole, perspicuitate
men non caret, si e
haud referantur. S
vtitur atque ea neg
centur. Scholastica
magis sectatur; qua
ter ac reformatos fu

Becanum, duobus tomis, Lipſ. MDCXXVII. 8. et Gra-
n continuatum; ſiue duos tomos diſputationum anti-
icarum, Coſtero, Bellarmino, Becano oppoſitarum,
MDCXXII. 8. BALTH. HILSCHERVS examen libri ſe-
i manualis controuerſiarum Becani, Lipſ. MDCXXVIII. 8.
WELLERVS rationes Becani examinatas, an lutherani
erbum habeant, Vitemb. MDCLXXIX. 4. IO. HIMME-
s diſſertationes anti-becanianas, Ien. MDCXXXI. 4. et
num eneruatum, eodem loco et anno 4. MENNO
NEKENIVS examen manualis Becani de ſcriptura ſacra
aditionibus pontificiis, Marpurg. MDCXXXVII. 4. CHRI-
PH. SONNTAGIVS ſtricturas anti-becanianas, aduerſus
um primum et ſecundum manualis controuerſiarum, duas
diſſertationibus exhibitas, Altorf. MDCCVIII. *)
MVSAEVS quoque in collegio controuerſiarum ad-
ſus Becanum diſputauit, de quo ſupra diſſerui.
r reformatæ eccleſiæ doctores, qui Becano reſtite-
t, eminet IO. CROCIVS. In lucem emiſit non ſolum
adem diſſertationum theologicarum, quibus de veræ reli-
nis criterio contra pontificios, inprimis Becanum,
atatur, Francofurt. MDCXX. 4. ſed etiam anti-Becanum,
bus tomis, Caſell. MDCXLIII. 4. quumque theologi
untini prouinciam ſuſciperent, Becanum eiusque
inam defendendi, horumque nomine MELCHIOR
NAEVS animaduerſiones in anti Becanum Ioannis Crocii
et, Mogunt. MDCXLVII. 4. CROCIVS cauſſam ſuam
in anti-Becani iuſta vindicatione, Marpurg. MDCLIV.
bus tomis, 4. CORNAEVS autem iterum oppoſuit:
r Crocium, ſiue animaduerſiones iteratas in Ioann. Croci-
Herbipol. MDCLVIII. 4. **) Addunt nonnulli FRIDE-
RI BRAVNBOMII florum flaminiorum, romanenſium, pa-
m decadem vnam, Hanou. MDCXV. 4. quae animaduer-
s in Becanum contineantur, et ROBERTI BARCLAII
m Becani apologiam anglicanam adſertionem pro iure regio
proque

*) BAILLETVS des ſatires perſonnelles tom. I. p. 77. AEGID. HVNNI-
M anti-Becanum ſcripſiſſe refert; qui tamen in illius operibus
quod eſt; nec alii eius mentionem faciunt, quando Hunnii
cripta diligenter recenſent.
**) Conf. BAILLETVM dicto libro p. 77. ſqq.

OSIANDER, *responsi*
de ecclesia et *defen*
MDXCIII. MDXCIV
autem *paralysin fide*
libri quinque de *sa*
quinque de *vera chr*
nos vbiquitistas, MD
controuersis, ad mater
de numero et effic
baptismo paruuloru
mento eucharistiæ:
tantum specie: de
pœnarum timore co
satisfactione: de ord
mine: de indissolubil
de qua quinque libr
sanctorum, imaginum
pue aduersus Iacob.
de *diuersis aliis mate*
originali de officio p
toris: de vera ac falsa
gratia, iustificatione
probatione: de statu
[illegible]

rgatorio. Maiori fortaſſe iure volumen hoc in
umerari poteſt, quæ ſpeciatim controuerſias cum
s complectuntur: *
C. COSTERI *enchiridion controuerſiarum præcipua-*
ri temporis de religione, quod apud pontificios
exiſtimationem ſibi conciliauit, vti tot illius edi-
ſtantur. Exiit enim in lucem: Colon. MDLXXXV. 8.
. MDXCI. Colon. MDXCIX. MDCVIII. MDCXII.
. 8. ac præterea ſæpius. Idem confirmant illius
s. Translatum enim fuit in linguam belgicam,
cam, gallicam, italicam. Nec caret omni virtu-
librum, veluti compendium, commendat. Prodiit
nentum enchiridii controuerſiarum de religione, præ-
ſacramento, Colon. MDCV. 8. Inter illos, qui
Coſterum pugnarunt, locum tenet FRANC. GO-
Edidit hic *anti-Coſterum*, tribus libris conſtan-
ugdun. Batau. MDC. 8. ** COSTERVS autem
ſſa ſua ſcripſit primum *epiſtolam ad Franciſcum*
n, Colon. MDC. 8. deinde *apologiam pro enchiridio*,
MDCIV. 8. quæ in recentioribus editionibus ipſi
io adiungi ſolet. Eodem loco atque anno lucem
tractatus de eccleſia, itidem Gomaro oppoſitus;
autem *catholicorum contra hæreſin*, belgice Antuerp.
editum, nihil aliud eſſe, quam ipſum *enchiridion*,
iam belgicam conuerſum atque adnotationibus qui-
in *anti-Coſterum* auctum, referunt ſcriptores. ***
Gomarum, alii in certamen contra Coſterum vene-
que ex noſtrorum theologorum ordine: PHILIPP.
CHIVS, cuius exſtant: *diſputationes theologicæ de*
is doctrinæ chriſtianæ controuerſiis eccleſiarum auguſta-
feſſionis cum pontificiis, enchiridio Franciſci Coſteri
oppoſitæ,

* ir de eo: ANTONIVS *bibliothec. hiſpan. nou. tom.* I. p. 419.
ABRICIVS *hiſtor. bibliothec. part.* II. p. 92.

** it in eiusdem *oper. theologicor. part.* II. p. 141. Prodiit et
dem *ſpeculum veræ eccleſiæ chriſti*, itidem contra Coſterum,
iou. MDCIII. 8.

*** iis ſcriptis diſſerit BAILLETVS *des ſatires perſonnelles tom.* I.
124. ſqq.

commentarium, ab ipso editum et antea a me ...

ADAMI BVRGHABERI *theologia polemica*, ... *næ catholicorum doctorum adseruntur et hæret*... *refelluntur*, Friburg. MDCLXXX. fol. antea au... prodiit August. Vindelic. MDCLXXIV. fol. e...

IO. DEZII *la foi des chrétiens et des cat*... *contre les deistes*, *les iuifs*, *les mahometans*, *les* ... *autres heretiques*, Par. MDCCXIV. 12. **

CAIETANI FELICIS VERANI *theolo*... August. Vindelicor. MDCCXIX. fol. ***

MICHAELIS LE VASSEVR *defensio relig*... *contra omnes*, *quotquot habet*, *hostes*, *secundu*... *pia*, *tribus dialogis comprehensa*, gallice ... iterum Paris. MDCCXXI. 8. edita: *

VITI PICHLERI *cursus theologiæ polem*... duabus partibus, August. Vindelic. MDCC... doctrina ecclesiæ romanæ contra recentiores ... adpellantur, maxime lutheranos, scholasti... ratione defenditur: **

GODOFR. HANNENBERGII *theologia contr*... MDCCXXIII. 8. ***

ANONYMI *tractatio de vera religione ad*... *deistas*, *simulacrorum cultores*, *iudæos*, *muhamm*... *uersum religionis falsæ genus*, lingua gal...

auctor contra in titulo memoratos aduersarios ita disputat, vt probet, religionem christianam, speciatim pontificiam, esse veram; in certamine autem hoc nec vere semper; nec feliciter pugnat: *

SEBALD. A S. CHRISTOPHORO *theologia historico-polemica ex verbo dei scripto et tradito, conciliis oecumenicis, sacris canonibus, sanctis patribus*, ceter. *pro vindicanda contra haereticos, protestantes praesertim, lutheranos, caluinianos, romano-catholicae ecclesiae gloria*, duabus partibus, Bamberg. MDCCLI. fol. opus, quod praecipuas controuersias cum ecclesia romana exhibet, ea ratione, vt auctoris diligentiam ostendat; non alia tamen, nisi iam saepius proposita, ac confutata argumenta, complectatur. Iam enarratis scriptoribus merito adiungo: GVIL. BAILIVM, quia iuris publici fecit: *catechismum; seu epitomen controuersiarum nostri temporis circa religionem*, sermone gallico MDCIX. diuisum in quatuor partes, quarum prima praecipue de scriptura sacra: secunda de ecclesia militante: tertia de sacramentis ac quarta de iustificatione atque aliis beneficiis diuinis agitur. Inscriptionem quidem *catechismi* et methodum interrogandi ac respondendi is prae se habet; vbi tamen non ex modo tractandi, quem auctor adhibuit; sed ex argumentis, in eo expositis, aestimatur, locum suum cumque proprium inter scripta polemica iure tuetur. Redditus est catechismus hic cum latine studio *Henrici Lamormaini* atque editus Vienn. MDCXXVI. 8. Colon. MDCXXVII. 12. tum germanice, interprete *Pancratio Kreutlio*, Vien. MDCXXVIII. Copiose eum refutauit ANDREAS RIVETVS in *catholico orthodoxo; siue summa controuersiarum omnium inter orthodoxos et pontificios, in qua adcurate examinatur catechismus controuersiarum Bailii*, Lugd. Batau. MDCXXX. 4. et Geneu. MDCXLIV. fol. ** opere, quod iudicium atque eruditionem monstrat. ***

* *act. erudit. supplement. tom.* v. p. 6.

** quoque in eiusdem *operum theologicor. tom.* III. p. I.

*** catechismum hunc diligenter recenset KOECHERVS in *den catechetischen geschichte der paebstischen kirche* p. 155. sq.

CAPITIS QVINTI
DE
SCRIPTIS THEOLOGIAE POLEMICAE
SECTIO V.
DE
SCRIPTIS CONTROVERSIARVM CVM ATHEIS.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Exposita caussa, cur inter hostes veræ doctrinæ primus locus atheis adsignetur, §. I.
Enumerantur scripta primum illorum, ex quorum principiis recte conficitur, nullum esse deum, §. II.
Deinde ea, quibus partim probatur, summum exsistere numen, §. III. IV. V.
Partim confutantur athei, non solum vniuerse, §. VI.
Sed etiam ex illorum cætu certi quidam ac singulares, §. VII.
His adduntur scripta, quibus varia argumenta de atheismo explanantur, §. VIII.
Ac historia atheismi generatim speciatimque illustratur, §. IX.

QVVM aduersarii, contra quos pro vera doctrina

huiusmodi enumerandis auctores inter se discrepant aliique plura; alii pauciora referunt, ea de caussa, quia partim diuersas *athei* atque *atheismi* notiones in animis habent ac vocabulis his modo latiorem; modo angustiorem significandi vim tribuunt; partim horum scriptorum libros dissimili ratione interpretantur; nec omnes ea, quæ in illis tradita sunt, recte capiunt, siue intellectus; siue voluntatis tantum; siue vtriusque simul vitiis adducti, a vera sententia discedant. Ita sæpe de recta via ad extremitates se deflectunt ac peccant eo, quod vel nimium; vel exiguum est; hoc autem efficit, vt quidam numerum atheorum præter caussam augeant: quidam imminuant. Vtrumque quum vitiosum est, merito id deuitare atque inter illud medio loco positum amplecti decet, eo modo, vt primum vocem *athei* non late; sed anguste sumamus atque ab atheis separemus naturalistas aliosque similis generis homines: deinde vt videamus, ipsos atheos eosque, vti vocantur, theoreticos inter se differre, quum atheismus eorum vel vera animi persuasione; vel doctrina tantum, ab ipsis proposita atque adprobata, nititur, ac denique vt non alias peruersæ doctrinæ consequentias admittamus, nisi veras, perspicuas ac necessarias, vbi quemdam atheismi, cum dogmate coniuncti, non sine ratione adcusare velimus. Eorum atheorum scripta, ex quorum principiis conclusio, rite formata, fieri potest, non exsistere deum, omnino lucem adspexerunt. Referri huc possunt:

ANDR. CAESALPINI *quaestionum peripateticarum* libri v. Venet. MDLXXI. MDXCIII. 4. Geneu. MDLXXXVIII. fol. vna cum PHILIPPI MOCENICI *vniuersalium institutionum ad hominum perfectionem, quatenus industria parari potest, contemplationibus*, ac BERNARDINI TELESII *de rerum natura libris* IX. item Venet. MDCIV. 4.* De deo auctor ita differit, vt cum Aristotele quidem adcurate conue-

* vide BRVCKERI *histor. philosoph. critic. tom.* IV. *part.* I. p. 229. VOGTII *catalog. libror. rarior.* p. 161. 659. FREYTAGII *analect. de libris rarioribus* p. 175. BAVMGARTENII *nachrichten von merckwurdigen buchern, vol.* V. p. 420.

vanam, venit. In libro de *immenso et im*
principia tradit, ex quibus liquet, illum
aliud, quam ipsam naturam; aut essentiam
sam intellexisse. Re ipsa itaque cum Sp
Opusculum, quod italica lingua scripsit, *sp*
trionfante, ad omnem religionem ac cultu
dum comparatum est. Satira illud est,
cum enthusiasmo coniunctum, prodit. In
Parisiis, vt in titulo est; verius autem,
nonnulli suspicantur, Londin. MDLXXXIV
tationem anglicanam edidit *Io. Tolan*
MDCCXIII. 8. ***

* vide PARKERVM de *deo et prouidentia disput.* I.

** ita statuit BAELIVS *diction. histor. critic.* voce
VOSSIVM de *orig. et progress. idololatr. libr.*
BVDDEVM *thes. de atheism. et superstit. cap.*
MANNVM *histor. atheism.* p. 368. De Tau
eum scripsit, postea dicam.

*** Brunum atheis adnumerant: LA CROZE in
sujets d' histoire, p. 326. sqq. BVDDEVS *the*
superstitione cap. I. p. 113. REIMMANNVS *hist*

BENEDICT. SPINOZAE, principis inter recentiores atheos, qui ſingulari quidem iudicandi facultate præditus fuit; iſta autem per ſummam mentis prauitatem nefarie abuſus eſt: I.) *tractatus theologico-politicus, continens diſſertationes aliquot, quibus oſtenditur, libertatem philoſophandi non tantum ſalua pietate et reipublicæ pace poſſe concedi; ſed eamdem, niſi cum pace reipublicæ ipſaque pietate, tolli non poſſe*, Hamburg. vt titulus præfert; recte autem Amſtelodam. MDCLXX. 4. * quam libri huius editionem aliæ ſequutæ ſunt iisque additum eſt notiſſimum ſcriptum: *philoſophia ſcripturæ interpres*, ex perſuaſione, Spinozam eius auctorem eſſe. Ita *tractatus* iſte prodiit partim ſub falſis titulis, cum: *Franciſci Henriquez de Villacorta opera chirurgica omnia*, Amſtelodam. MDCLXXIII. 4. ** tum: *Heinſii operum hiſtoricorum collectio prima et ſecunda*, Lugdun. Batau. MDCLXXIII. 8. *** partim cura *Henrici Oldenburgii*, MDCLXXIV. 8. ſine mentione quidem loci; Angliam autem eſſe, vbi editio hæc lucem viderit, ſcriptores memorant. Eiusdem libri adornatæ ſunt verſiones. Belgica inſcriptionem præ ſe habet: *de rechtſinnige theologeant, of godsgeleerde ſtaatkundige verhandelinge, vyt het latyn vertaalt*, Hamburg. MDCXCIII. 4. ſuumque ortum habet a *Io. Henr. Glaſemakero.* * Gallica verſio, quam nonnulli *Lucæ*, medico hagienſi: ** alii *de St. Glain* *** tribuunt, titulo: *la clef du ſanctuaire par vn ſauant homme de notre ſiecle*, Lugd. Batau. MDCLXXVIII. 12. * cum indice atque adnotationibus quibusdam, quas ipſe Spinoza exemplo ſuo addiderat, inſcriptis: *remarques curieuſes et neceſſaires pour l' intelligence de ce liure*, prodiit et vt fucus fieret ac liber ſine periculo vendi atque emi poſſet, duobus aliis titulis inſignitus

* recenſetur liber hic in *den vnſchuldigen nachrichten*, 1708. p. 870. in *den nachrichten von einer halliſchen bibliothec*, *volum.* I. p. 58. FABRICII *hiſtor. bibliothec. part.* V. p. 61.

** vide HEVMANNI *ſchediaſm. de anonym. et pſeudonym.* p. 100.

*** conf. *biblioth. cyprianic.* p. 835.

* *nachrichten von einer halliſchen biblioth. volum.* VIII. p. 65. NICERONII *memoires des hommes illuſtres tom.* XIII. p. 48.

** REIMMANNVS *catalog. biblioth. theolog.* p. 1029.

*** DES MAIZEAVX *not. ad epiſtolas Bælii*

* REIMMANNVS *dicto loco* p. 1115.

ſignitus fuit. Alter eſt: *traité des ceremonies ſuperſtitieuſes des iuifs tant anciens; que modernes*, Amſtelodam. MDCLXXVIII. 12. * alter: *reflexions curieuſes d'vn eſprit des intereſſé ſur les matieres les plus importantes au ſalut, tant publics; que particuliers*, Amſtelod. MDCLXXVIII. 12. In ipſo libro hoc Spinoza ſpeciem quidem religionis ac pietatis præ ſe fert; nec aperte ſignificat ſententiam, quam de deo in mente clauſam habuit; vbi tamen cuncta attente expenduntur, haud obſcure patet, eum aliorum animos parare voluiſſe ad abſurdam atque impiam perſuaſionem, nullum exſiſtere deum: ** II.) *opera poſthuma*, ſine indicio loci, MDCLXXVII. 4. adiutore *Ludouico Meyero*, quemadmodum maxime probabile eſt, edita. *** Præter alia, complectuntur illa: *ethicam, ordine geometrico demonſtratam* atque *epiſtolas*, vna cum reſponſionibus ad illas, duo ingenii monimenta, ita compoſita, vt luculenter monſtrent, Spinozam non alium deum; niſi naturam, credidiſſe. Adparet hoc inprimis ex *ethica*, quæ iure titulum *ſyſtematis atheiſmi ſpinoziani* præferre poteſt. Scripſerat illam Spinoza ſermone belgico; poſtea autem latine conuertit atque ad mathematicorum ordinem adcommodauit. Prodiit

nomine LVCII ANTISTII CONSTANTIS de *iure ecclesiasticorum* exiit, Alethopol. MDCLXV. 8. omitto. Etsi enim a nonnullis illud Spinozæ adscribitur ac satis est impium inque religionem ac ministros sacrorum iuriosum; auctorem tamen eius nec Spinozam; nec, vt alii suspicantur, Ludov. Meyerum; nec Lamb. Velthuysium esse; sed VAN DEN HOOF, maxime credibile est ac testimonio, non contemnendo, nititur.* Nec est, quod *Cartesii principiorum philosophiæ partes duæ, more geometrico demonstratæ a* BENEDICTO DE SPINOZA, a *Ludou. Meyero* cum præfatione Amst. MDCLXIII. 4. editæ, addantur, quia prauis sententiis, quibus alii Spinozæ libri contaminati sunt, carent: **

*vide LEIBNITII *theodicec. part.* III. §. 374. p. 582. edit. Amstelod. MDCCXXVI. et adde THOMASIVM *histor. contentionis inter imperium et sacerdot.* p. 406. sq. *die nachrichten von einer hallischen bibliothec. vol.* III. p. 25. sq. FREYTAGII *analect. de libris rarior.* p. 268. LILIENTHALII *theolog. biblioth. tom.* I. p. 1085. atque alios apud VOGTIVM *catalog. libror. rarior.* p. 214.

**vbi quis vberioris notitiæ scriptorum Spinozæ cupidus est, consulat eos, qui vitam eius litteris consignarunt. In iis locum tenent: BAELIVS in *dictionario historico*, vbi quæ de Spinoza et aduersus eius systema disputata sunt, ea cura *Francisci Halmæ* belgice sub titulo: *het leuen van Spinoza*, Vltrai. MDCXCVIII. 8. separatim prodierunt: COLERVS, cuius *vita Spinozæ* vna cum sermone de *veritate resurrectionis christi* contra eumdem primum belgice: mox gallice, Hag. comit. MDCCVI. 8. ac postea etiam germanice lucem adspexit: DV FRESNOY, qui edidit: *refutation des erreurs de Benoit de Spinoza par mr. de Fenelon, le p. Lami ac par mr. le comte Boullainuilliers auec la vie de Spinoza, ecrite par mr. Iean Colerus, augmentée de beaucoup de particularités tirées d' vne vie manuscrite de ce philosophe*, Bruxell. MDCCXXXI. 12. de quo libro videantur: *bibliothequ. raisonnée tom.* VII. p. 163. *iournal literair. tom.* XIX. p. 185. LILIENTHALII *theolog. biblioth. tom.* I. p. 381. Quæ eo continetur, Spinozæ vita inepte composita est partim ex memorato COLERI commentario; partim ex libro manu exarato detestabili: *l' esprit de mr. Spinoza*, cuius auctor LVCAS, medicus hagiensis esse, perhibetur ac de quo legas: VOGTII *catalog. libror. rarior.* p. 641. REIMMANNI *catalog. biblioth. theol.* p. 1029. et *die hallische biblioth. vol.* I. p. 132. Scriptores vitæ Spinozæ recenset etiam IENICHEN *histor. spinozismi leenhofiani* p. 5. De scriptis eiusdem adiungantur: *die nachrichten von einer hallischen biblioth. vol.* I. p. 47. sq. p. 103. *vol.* VIII. p. 65. VOGTIVS *dicto libro* p. 640.

WOL-

THOMAE HOBBESII ſcripta, qui a multis in atheorum ordinem adſcribitur, nec plane ſine merito. Ea ſaltem adprobauit ac litteris conſignata reliquit, quæ facile viam ad atheismum parare poſſunt. Naturalem enim cognitionem de ſummo numine tollit: rem eſſe, materiæ expertem, negat: deo corpus tribuit hominique omnem adimit libertatem: diuinitatem patefactionis reddit dubiam. Ex ingenii monimentis, quæ ad poſteros transmiſit, præcipue huc ſpectant: I.) *elementa philoſophica de ciue*, quorum multæ editiones habentur, Pariſ. MDCXLII. 4. Amſtelodam. MDCXLVII. 8. MDCLVII. MDCLXVIII. 4. MDCLXIX. 12. MDCLXXIV. 12. MDCXCVI. 12. Londin. MDCLV. Hal. MDCCIV. atque aliæ; præter iſtas autem exſtant interpretationes illorum, gallica MDCXLIX. 8. anglicana MDCLI. 8. et belgica MDCLXXV. 8.* II.) *leuiathan*, qui liber primum ſermone anglicano in lucem exiit, Londin. MDCLI. fol. deinde latine, inſcriptus: *leuiathan; ſiue de materia, forma et poteſtate ciuitatis eccleſiaſticæ et ciuilis* 4. Scripta Hobbeſii lingua latina coniunctim prodierunt, hoc titulo: *Thomæ Hobbes opera philoſophica, quæ latine ſcripſit, omnia*, primum

LAVDII BERIGARDI *circulus pisanus*, Vtin. MDCXLIII. 4. MDCLXI. liber maxime rarus, quo auctoris disputa-s, Pisis in libros physicos Aristotelis habitæ, conti-ar. Adduxit ille Berigardum apud multos in suspi-m atheismi; nec sine omni caussa, quum isto epicu-c peripateticæ impietatis rationes adornauit. * Alii erant illum in scepticis: **

RANC. CVPERI *arcana atheismi reuelata, philosophice adoxe refutata*, Roterodam. MDCLXXVI. 4. qui quidem i voluit, repugnare Spinozæ; tantum autem abest, vt am veritatis vere egerit, vt ex libro eius notæ fauoris Spinozam atque atheismi adpareant. Ea atheis con-t, quæ nullo modo concedi debent; nec solum contra s, maxime Spinozam, ieiune disputat; verum ipse et-proponit religioni eiusque auctoritati aduersa. Præter , reiicit argumenta solidiora, quibus probatur, deum stere, et in locum eorum substituit infirma: immo ni robore destituta: ***

ABR. IOANN. CVFFELERI *specimen artis ratiocinandi, uralis et artificialis, ad pantosophiæ principia manuducens*, mburg. vt titulus præ se fert, MDCLXXXIV. 8. tribus par-us, quo cum Spinoza consentit atque itidem statuit, m et mundum esse vnum idemque; hac autem de re ssam Spinozæ agit ac valde de atheismo conqueritur, ob sen-

der vornehmsten deistischen schriften, part. 1. p. 53. sqq. NICERONII *memoir. tom.* IV. p. 66. FREYTAGII *analect. de libris rariorib.* p. 460. 530. *bibliotheca iuris imperantium quadripartita* p. 70. *vita Hobbesii*, latine, Carolopol. MDCLXXXI. 12. edita.

*Vide PARKERVM de *deo et prouidentia disput.* 1. *sect.* 24. p. 67. THOMASIVM in *den monatsgespræchen tom.* 1. p. 342. VOGTIVM *catalog. libror. rarior.* p. 79.

** conf. VILLEMANDY in *scepticismo debellato* p. 11.

*** post MORVM *oper. philosophic. tom.* 1. p. 596. pluribus hoc ostendit IAEGERVS dissertatione de *Cupero, mala fide; aut ad minimum frigide atheismum Spinozæ oppugnante*, Tubing. MDCCX. 4. adde LILIENTHALII *theol. biblioth. tom.* 1. p. 207. REIMMANNI *catalog. biblioth. theol.* p. 987. *die nachrichten von einer hallischen biblioth. volum.* 1. p. 122.

ſententiam eius, minus recte intellectam, ipſi exprobrato:*

MATTH. KNVTSII ſchedæ, iniuriarum in deum ac ſcripturam ſacram æque; ac nugarum tam plenæ, vt ſe hominem maxime impium ac proteruum: immo atheismi patronum eſſe, haud obſcure monſtret. Sunt iſtæ: *epiſtola amici ad amicum*, latina lingua ſcripta, ac duo germanici dialogi, quorum alter præfert titulum: *geſpræch zwiſchen einen lateiniſchen gaſtgeber vnd dreyen vngleichen religionsgæſten zu Altona;* alter autem: *geſpræch zwiſchen einem feldprediger, namens D. Henr. Brummer, vnd einem lateiniſchen muſterſchreiber.* Diſerte dei et peſſimi dæmonis exſiſtentiam: mortuorum reditum ad priſtinam vitam: ſempiternam felicitatem ac damnationem negat: codicis ſacri auctoritatem impugnat; nec diſcrimen inter coniugium et ſcortationem admittit:**

ANONYMI opuſculum de *vita Philopatri*, belgica lingua ſcriptum atque editum Grœning. MDCXCI. 12. quod licet eo inprimis conſilio compoſitum ſit, vt Cocceii ſectatores perſtringerentur; praua tamen ac Spinozæ propria dogmata continet; nec ſine merito ſcriptis atheorum adnu-

NYMI *concordia rationis et fidei; siue harmonia phi-
moralis et religionis christianæ*, Amstelodami, vt titu-
; siue potius, vt suspicio est, Berolini MDCXCII. 8.
qui est FRID. GVIL. STOSSIVS, ad atheos se adiun-
ronea atque impia dogmata Spinozæ et Hobbesii
ndat: rationem præfert fidei: deum solum esse sub-
ac hominem eius modum, adfirmat ac de dæmo-
anima humana, peccato, legibus diuinis atque aliis
diuinitus patefactis, maxime peruersa statuit: *
D. VAN LEENHOF liber, qui primum belgice, sub titu-
*mel op aarden, of een korte en klaare beschryuinge van de
en stantuastige blydschap*, Zwol. MDCCIII. 8. deinde ger-
inscriptus: *der himmel auf erden; oder eine kurtze
are beschreibung der wahren vnd beständigen freude,
nach der vernunft; als der heiligen schrift fur allerley
en in allerley vorfallen*, Amstel. MDCCVI. 8. prodiit.
ea tradidit, quæ ad spinozismum accedere visa sunt;
e ratione. Quum enim monstrare vult, quomodo
perpetua mentis quiete ac voluptate, atque ita cæ-
felicitate frui possit, rationem eiusmodi status in æter-
necessario caussarum nexu, per quem omnia fataliter
positam esse, credit. Ad defensionem libri sui alia
compofuit; iam antea autem in suspicionem spi-
mi venerat, quum *catenam theologiæ biblicæ* in lucem
alisset: **

HENRIC.

ior auctoris atque ipsius libri notitia sumenda est: ex SAGIT-
ARII *introduct. in historiam ecclesiastic* p. 881. REIMMANNI *histor.
heism.* p. 512. VOGTII *catalog. libror. rarior.* p. 208. KVSTERI
ecimin. III. *Marchiæ litteratæ*: inprimis ex SCHEIBII *fortse-
ung der freymuthigen gedancken aus der historie, critick vnd lit-
ratur* p. 135. adde TENTZELII *monatliche vnterredungen* 1694.
. 353. *die vnschuldige nachrichten* 1707 p. 159. 1709 p. 659.
bi *acta stoschiana*, ad memoratum librum spectantia, legenda
nt: p. 953. autem epistola, pro auctore exarata, exstat: LI-
IENTHALII *theolog. biblioth tom.* I. p. 259. BAVMGARTENII
achrichten von merckwurdigen buchern, vol. II. p. 121.
Cf. IENICHII *historiam spinozismi leenhofiani*, Lips. MDCCVII 8.
LILIENTHALII *theol. biblioth. tom.* I p. 1105. ac quæ vberius
commentatus sum in *der einleitung in die religionsstreitigkeiten aus-
er vnserer kirche part.* III. p. 903. sqq. Plura de controuersia hac
postea enarrabo.

id eſt, Thomaſium, interpretationi huic adiec
MDCCXIV. 8. ac ſub titulo, ſic mutato: *diſcou*
de penſer et de raiſonner ſur les matieres les plu
ſine memorata epiſtola arabis, Londin. MDCC
ſculum ipſum ita ſcriptum eſt, vt auctoris me
religione alienam, haud obſcure prodat. Co
veram ac iuſtis limitibus circumſcriptam lib
tandi; ſed libidinem ſentiendi effrenatam a
tam, et hominum illorum ſceleratorum patr
pit, qui cupiunt, vt ex mortalium pectori
cultus numinis eiiciantur. Quam in rem
gitantium nomine eos, quos ipſe atheis ad
quos ad illorum ſententiam quodam modo a
multa laude adficit.** Reliqua eius ſcripta e

---

* ſcriptum hoc recenſet et diiudicat HEVMANNVS
part. VII. p. 115. ſqq. adde LILIENTHALII
tom. I. p. 268.

** quæ contra librum hunc ſcripta ſunt, ea poſtea con
mus eſt. Legantur de iſto: BVDDEI *theſ. de ath*
cap. I. p. 97. 99. 197. REIMMANNI *hiſtoria at*
catalog. biblioth. theol. p. 1049. *die nachrichten vo*

parata sunt, vt specimina libidinis, pro praua voluntate, sentiendi, cui ille obtemperauit, exhibeant:*

IO. TOLANDI *adeisidæmon; siue Titus Liuius, a superstitione vindicatus*, cum eiusdem *originibus iudaicis*, Hag. comit. MDCCIX. 8. quo iste atheismum suum tam aperte prodidit, vt dubitandum sit, num quisquam inter christianos exemplum eiusmodi dementissimæ temeritatis reliquerit. Quum enim monstrare vult, Liuium fuisse hominem, superstitionis expertem, describit illum, veluti omnis religionis irrisorem: immo atheum; attamen laudat eum ob iudicium: ob bonos mores ac probam indolem. In addita dissertatione de *originibus iudaicis* pantheismum; siue, quem voce hac significat, spinozismum non solum ipse adprobat; sed etiam Mosi, diuino scriptori, ac toti fere scripturæ sacræ tribuit; suæ autem sententiæ præsidium ex effato Strabonis sumit.** Exstat quoque illius *nazarenus; siue iudaicus, gentilis et muhammedicus christianismus*, anglice, Londin. MDCCXVIII. 8. qui, si ad argumentum eius respiciamus, quamuis ad locum hunc haud pertineat; in transitu tamen illius mentionem iniicio, quum de auctore, TOLANDO, ac quibusdam eius scriptis disserere cœpi. Maximam libellus hic iniuriam infert sanctissimæ religioni nostræ. Complectitur opinionum portenta: euangelium, quod *Barnabæ* nomen mentitur, verum esse ingenii fetum: sanctioribus nostris euangeliis haud postponendum: muham-

* memorat ea MASCHIVS in *dem verzeichnis der erheblichen freigeisterischen schriften*, p. 39. quod opusculum adiecit libro: *abhandlung von der religion der heiden und christen*, eoque scripta atheorum ac naturalistarum, vna cum eorum refutationibus, adcurate ac diligenter refert.

** recensetur liber hic *act. eruditor.* MDCCIX. p. 248. in *den unschuldigen nachrichten* 1709. p. 214. in *den nachrichten von einer hallischen biblioth. vol.* III. p. 330. in *iournal des sauans*, MDCCIX. *april.* p. 88. in *dem ausfuhrlichen bericht von allerhand neuen buchern, part.* VI. p. 583. BERNARDI *nouuelles de la republ. des lettres* MDCCVIII. p. 599. et MDCCIX. p. 118. adde MOSHEMII *commentationem de vita Tolandi*, præmissam eiusdem *vindiciis antiquæ christianorum disciplin* §. 28. p. 151. LILIENTHALII *theol. biblioth. tom.* I. p. 281. VOGTII *catalog. libror. rarior.* p. 681. REIMMANNI *catalog. bibl. theolog.* p. 1053.

Spinozæ mentem accommodatum atque impi
simum; non satis autem exploratum est, a T
profectum esse.** Sunt quoque, qui ipsi vers
canam libri IORDAN. BRVNI, antea a me me
cio della bestia trionfante, tribuunt ac suspica
dum ad interpretationem hanc conficienda
fuisse, quia putauerit, librum hunc esse ipsi
scriptum de *tribus impostoribus*: ***

THEODOR. LVDOV. LAV *meditationes philos
mundo et homine*, MDCCXVII. 8.* ac *medita

* summa libri huius exhibetur in: *act. eruditor. suppl*
p. 286. *bibliothequ. angloif. tom.* IV. p. 301. in *den*
einer hællischen biblioth. volum. III. p. 321. adde M
ment. de vita Tolandi, præmissam eiusdem *vindici*
stianorum disciplinæ §. 30. p. 161. VOGTII *catalo*
p. 682. LILIENTHALII *theol. biblioth. tom.* I. p. 3

** vide *bibliothequ. angloise part.* VIII. p. 285. sqq.
MDCCXXIX. p. 318. *deutsche acta eruditor. tom*
VOGTII *catalog. libror. rarior.* p. 514. LELANDI
nemsten deistischen schriften, part. I. p. 82. LILIEN
biblioth. tom. I. p. 290.

*** de vita ac scriptis Tolandi videantur: MOSHEMII *co*
ta, fatis et scriptis Tolandi, quæ eiusdem *vindiciis ant*
rum disciplinæ præmissa est: *some memoirs of the li*

[redacted]

philosophico-theologica, placidæ eruditorum disquisitioni ...is cuiusuis et nationis in magno mundi auditorio sub- ... veritatis electicæ amico, Freystad. MDCCXIX. 8. * qui ...bri plane deteſtabiles ſunt ac maxime impia ſomnia ...ectuntur. Abiecto omni pudore ac numinis ſenſu, ... aperte ſcribit, ſe non alium deum admittere, quam ...m:

...LII OFFR. DE LA METTRIE ſcripta, quibus locum ...eit inter atheos ac maxime Spinozam ſequutus eſt. ...ſta: *l'homme machine*, Lugdun. Batau. MDCCXLVIII. 12. ...non ſolum interpretatio anglicana, ſub titulo: *man a ... translated from the french of the Marques d'Argens*, ...n. MDCCXLIX. ſed etiam noua editio, cura ipſius au... prodiit: ** *l'homme plante*, Potsdam. MDCCXLVIII. 12. ...*ions philoſophiques ſur l'origine des animaux*, Londin. ...L. 4. item *nouuelles libertés de penſer*, Amſtelodam. ...CXLIII. 12. quo libro inter alia: *ſentimens des philo- ...ſur la nature de l'ame: reflexion ſur l'exiſtence de l'ame ... l'exiſtence de dieu*, continentur: *** *hiſtoire naturelle de ...*, *traduit de l'anglois de mr. Charp*, Hag. comit. ...CXLV. 8. et cum epiſtola critica *de la Mettrie*, Oxon. ...CXLVII. 8.* *oeuures philoſophiques*, Londin. MDCCLI. 4.** Ita

...*dancken vber allerhand iuriſtiſche hændel part*. I. p. 333. ſqq. Noti...am eius etiam ſuppeditant: LILIENTHALIVS in *der theol. bibliotb. tom*. I. p. 261. REIMMANNVS *catalog. bibliotb. theolog*. p. 1048. ...ſ. VOGTIVM *catalog. libror. rarior*. p. 450. REIMMANNVM *hiſt. atheiſm*. p. 523. MASCHIVM in *dem verzeichnis der erheblichſten freigeiſteriſchen ſchriften*, p. 95 ac de vita auctoris *die nachrichten von den buchern in der ſtolliſchen bibliotb. part*. IV. p. 368.

...de *die nachricht. von einer hælliſch. bibliotb. vol*. I. p. 75. WINDHEMII *philoſoph. bibliotb. vol*. I. p. 197. KRAFTII *theol. bibliotb vol* III. p. 48. *nachrichten von einer hælliſchen bibliotb. volum*. II. p. 152. et *acta hiſtor. eccleſiaſtic. vol*. XIII. p. 434.

...chrichten von einer hælliſchen bibliotb. vol. II. p. 35. et *vol*. VII. p. 74.

...unuerlæſſige nachrichten, part. III. p. 88. Libri huius quamuis *de la Mettrie* auctor eſſe dicatur; is tamen vt ſe ſuſpicione liberet, in memorata atque editioni oxonienſi addita *epiſtola* critica pronuntiat, ſcriptum hoc abſurdiſſimum eſſe atque impium: conf. FREYTAGII *analecta de libris rariorib*. p. 359.

...nachrichten von einer hælliſchen bibliothec, volum. VII. p. 76. De his ac reliquis ſcriptis DE LA METTRIE adcurate exponit MA-

 SCHIVS

...naturalis, an
ſcœnis ſcriptoribu
cionem atheismi
quemadmodum ia
men prætermiſſos
guli ad proprium

SCRIPTORVM, q
ta adſerunt, duo pr
tas, deum omnino e
vero ipſe atheorum
quo iſte innixus eſt
diſcrepant. Quum
exſiſtentiam numini
dem argumentis vſi
lorum diſcrimen. P
runt ac modo gener
ſtructura, ordine, mo

SCHIVS in *dem*
ſchriften, p. 107. ſqq.
* ſyllabum ſcriptorum a
nachrichten ...

rum specie exsistentiam dei probarunt. Qui igi-
referri debent, commode in *generales* ac *speciales*
di sunt. Ad *illorum* ordinem pertinent:

OBERT. BELLARMINVS, qui præclarum opusculum *scensione mentis in deum per scalas creaturarum*, reli- post primam editionem MDCXVIII. frequenter in lu- emissum, cum separatim; tum inter auctoris *opuscula ualia* atque *opera*: etiam e latino in varias linguas ersum, anglicanam, Londin. MDCXIV. 8. et interprete , ibidem MDCCIII. 8. bohemicam, Prag. MDCXXX. græ- vulgarem, Rom. MDCXXXVII. 8. germanicam studio *Io. Gumprechtii*, sub titulo: *von dem aufsteigen zu gott h die leitern der geschœpfe*, Gœrl. MDCCV. 8. item gal- n, polonicam. Quinque ac decem gradus scalæ pro- t: considerationem hominis, qui mundus minor sit: di maioris: orbis terræ: aquarum: aeris: ignis: , lunæ et stellarum: animæ rationalis: angelorum: tiæ dei: potentiæ dei: sapientiæ theoreticæ dei: sa- tiæ practicæ dei: misericordiæ dei: iustitiæ dei:*

GER. IO. VOSSIVS, cuius exstat eruditissimum atque in- e opus, inscriptum: de *theologia gentili et physiologia istiana; siue de origine ac progressu idololatriæ deque na- mirandis, quibus homo adducitur ad deum libri* IX. stelod. MDCXLII. 4. Francof. MDCLXVIII. 4. Amstelod. CLXVIII. fol.**

GEORG. STENGELIVS, qui edidit: *mundum et mundi tes, diuinæ bonitatis ac iustitiæ præcones*, Ingolstad. CXLIV. 8. duobus voluminibus:

LVDOVICVS *granatensis*, cuius ideo mentionem facio, a illius habetur: *philosophia christiana de admirabili opere tionis, quomodo per creaturas ad creatoris cognitionem ueniatur*, Ingolstad. MDCL. 8.***

nf. FABRICII *verzeichnis der alten vnd neuen scribenten, die sich n angelegen seyn, durch betrachtung der natur vnd der ge- menschen zu gott zufuhren*, quod germanicæ interpre- RHAMI *astrotheologiæ* præmisit, p. 29.

nter *opera* eius, Amstelod. MDCCI. edita, *tom.* V.

tur etiam eius *libro primo catechismi maioris* et *tom.* I. *ope- a* p. 112.

IO. DE MEY, cuius varia, huc ſpectantia, ſcripta prodierunt: *deſcriptio naturæ et effectuum conſcientiæ;* nec non *attributorum* et *operationum dei;* item *halleluiah; ſiue laus dei, in naturæ theatro decantata:**

ROBERT. BOYLE, maxime memorandus ob *diſquiſitionem, qua in finales rerum naturalium cauſſas inquiritur*, quæ lingua anglicana prodiit, Londin. MDCLXXXVIII. 8. **

IO. RAIVS in egregio ac perutili opere, quod ſermone anglicano ſub inſcriptione: *the wisdom of god, manifeſted in the works of the creation*, Londin. MDCXCI. 8. primam lucem adſpexit ſeque virtutibus ſuis omnino multum commendauit. Nec ſolum anglice iterum ac ſæpius litteris deſcriptum eſt, adeo vt MDCCXIII. quinta: MDCCXIV. ſexta: MDCCXXVIII. nona editio prodierit; verum etiam germanice cum adnotationibus, non contemnendis, *Caſp. Caluærii*, ſub titulo: *gloria dei; oder ſpiegel der weisheit vnd allmacht gottes*, Goslar. MDCCXVII. 4. gallice autem: *l' exiſtence et la ſageſſe de dieu, manifeſtées dans les oeuures de la creation*, Vltrai. MDCCXIV. 8. et belgice Amſtel. MDCCXXXII. 8. exiit: ***

enim quum humanæ rationi plus; quam par eſt, nonnumquam a recta via deflectit atque inter alia ɔi, trinitatem ex ratione demonſtrare ac miraculo-æ in ſacro codice enarrata ſunt, dignitatem ita in-, vt exiſtimet, ea eſſe tantum extraordinarios effe-ultarum naturæ virium: *

RG. CHEYNAEVS in *philoſophicis principiis religio-ralis, quæ elementa philoſophiæ naturalis continent et ses, ad ſtabiliendam religionem naturalem, inde de-* ondin. MDCCV. 8.** et iterum addita ſecunda par-m MDCCXV. 8.*** cuius operis, non exigua laude epitomen dedit ſermone belgico *ten Katen*, ſub titu-*ſchepper en zyn beſtier te kennen in zyn ſchepſelen*, d. MDCCXVI. 8.*

NCISC. DE SALIGNAC DE LA MOTHE FENE-ɔro ſatis celebrato: *demonſtration de l'exiſtence de ée de la nature et proportionée à la foible intelligence ſimples*, qui primum prodiit Pariſ. MDCCXII. 8. ſine nomine; poſt hanc autem primam editionem aliæ, Pariſ. cum præfatione *Renat. Ioſephi Tournemine*, II. Amſtelodam. MDCCXIII. MDCCXV. 12. in quibus editionibus nunc memorata præfatio omiſſa eſt. ** s quoque linguas opuſculum hoc conuerſum fuit

de opere hoc: *acta erudítor.* MDCCIII. p. 193. et 241. ICI *bibliotbequ. choiſ. tom.* I. p. 218. *tom.* II. p. 352. *tom.* III. 3. quibus addi poteſt *tom.* V. p. 283. vbi contra Bælium pro ortho et Greuio diſſerit; item *hiſtory of the works of the l*, MDCCI. p. 359. 440.

ditor. MDCCX. p. 454. CLERICI *bibliothequ. ancienne et ne tom.* III. p. 41. *hiſtor. of the works of the learned*, CV. p. 297.

nem hanc itidem CLERICVS *dicto libro tom.* IV. p. 407. et.

CVS *ibidem* p. 446.

tiam in FENELONII *oeuvres philoſophiques, part.* I. Pariſ. CXIX. et Amſtel. MDCCXX. 12. vbi TOVRNEMINII *præ-* inſigniter locupletata ac ſub ſingulari titulo hoc: *reflexions atheisme: ſur la demonſtration de feu monſeigneur de Cambrai: ſyſteme de Spinoſa et ſur celui des immaterialiſtes* adnexa et: adde *iournal literair. tom.* I. p. I.

uis ad horum indolen
modauerit; tamen vi
non multum detrahi

GVIL. DERHAM
memoratione dignus
demonstration of the
works of creation, libe
vt quum Londin. MD
duabus nouis edition
quas septima MDCC
opus fuerit; præterc
Exstat italice, hoc tit
ne della essenza et att
zione, Flor. MDCCX
anglum *Thom. Derha*
dio *Lufneu*, cum inf
stration de l'existence
MDCCXXV. MDCCXX
gottlehrende naturku

---

* recensetur liber hic in
et *tom.* II. p. 159.

anice sub titulo: *physicotheologie; oder naturleitung zu* cum praefatione *Io. Albert. Fabricii*, Hamb. MDCCXXX. CXXXII. MDCCXXXVI. MDCCXLI. 8. Exhibet liber hic epi- n sermonum sacrorum, quos Derhamus ex instituto ei annis MDCCXI. et MDCCXII. publice recitauit.* Al- n DERHAMI scriptum, cuius simul mentionem facere, it, est: *astrotheology, or a demonstration of the being and butes of god from a suruey of the heauens*, quae Londin. CXV. 8. MDCCXXIV. MDCCXXV. quintum MDCCXXVI. ac ea MDCCXXXVIII. prodiit atque itidem in alias linguas ersa fuit. Lucem enim vidit interpretatio italica, in- ta: *teologia astronomica, o vero parte seconda della di- razione della essenza e digli attributi d' iddio*, ceter. io *Thom. Derhami:* gallica, interprete *Bellangero*, hoc lo: *theologie astronomique, ou demonstration de l' existence les attributs de dieu par l' examen et la description des* x, Paris. MDCCXXIX. 8. germanica, cura *Io. Alberti Fa- ii* ac sub inscriptione: *astrotheologie; oder himlisches ver- gen in gott*, Hamb. MDCCXXVIII. MDCCXXXII. MDCCXXXIII. ter quas versiones, belgica et latina memorantur: **

BERN. NIEVWENTYT, inter principales scriptores de stentia summi numinis referendus. Edidit opus bel- lingua sub titulo: *het regt gebruyk der werelt - be- uwingen*, Amstelod. MDCCXV. MDCCXVII. MDCCXX. 4. ue nominis sui famam multum auxit. Redditum illud anglice, sub titulo: *the religious philosopher*, Londin. CCXXII. 8. quae versio intra breue temporis spatium e et MDCCXXVI. iam quintum prodiit: gallice cura uesii, cum inscriptione: *l' existence de dieu demontrée les merueilles de la nature*, Paris. MDCCXXV. 4. Amstel.

 MDCCXXVII.

titiam libri huius suppeditant: *acta eruditor.* MDCCXVI. p. 106. CLERICI *bibliothequ. ancienne et modern. tom.* IV. p. 367. et *tom.* XXVI. p. 439. *iournal literair. tom.* III. p. 364. *bibliothequ. angloise tom.* XIV. p. 134.

lioth. ancienne et moderne tom. IV. p 385. *acta erudit.* CXVI. p. 160. *die vnschuldige nachrichten* 1716. p. 283. *acta ic. ecclesiastic. volum.* IX. p. 8. *iournal des sauans* MDCCXXIX. p. 479. *iournal literaire tom.* XV. p. 412. *memoires de Treuoux* CXXXI. p. 83.

Segneri, Ien. MDCCXLVII. 4. Opus hoc mo
singularem iudicandi facultatem atque indu
stat id tribus partibus atque exponitur de st
ris humani: de elementis; de astris atque
turæ admirandis: *

CAROL. CLAVD. GENEST in *principes*
ou preuues naturelles de l'existence de dieu et
lité de l'ame, carmine eleganti, Paris. MDCCX
MDCCXVII. 12.** ac germanice interprete *Ba*
Brockesio, sub titulo: *grundsätze der weltwe*
ab anno MDCCXXVIII. sqq. qui BROCKESIVS
mentum hoc ligato sermone persequutus est
diuinam, in operibus naturæ conspicuam, eg
uit in *dem irdischen vergnugen*, libro eximi
Laudabile eius exemplum sequuti sunt: DAN
LERVS in *den poetischen betrachtungen* vb

---

* legantur de op[illegible]e hoc: *iournal des sauans* MDCCXI
nou. p. 337. *memoir. de Treuoux* MDCCXXVI. p.
terair. tom. V. p. 230. *tom.* VIII. p. 154. *nachle*
schen bibliothec, p. 203. *act. histor. ecclesiastic. vol.*
ABDI *nouuelles de la republique des lettres* MDCC
vbi quum ille librum hunc recensendo, quasda

rien, et ALB. IACOB. ZELL in *der erweckten nachfol-*
um irdischen vergnugen in gott:
IO. DAVID. KVTTNERVS in *der erkæntnis gottes aus*
: wercken, Lipſ. MDCCXXVI. 8. *
IO. GOTTL. WALPVRGERVS, qui edidit: *cosmotheo-*
che betrachtungen derer wichtigsten wunder vnd wahr-
n im reich der natur vnd gnaden, quatuor partibus,
nnit. ab anno MDCCXLVIII. 4. in lucem productis at-
ita ſcriptis, vt laude ac lectione omnino dignæ ſint.
dam modo huc etiam referri poſſunt: CHR. WOLFFII
unftige gedancken von den absichten der naturlichen din-
uum ex finibus rerum naturalium egregium adiumen-
ad ſummi numinis cognitionem ac cultum ſumendum
et MICH. FRID. LEISTICOVII *beytrag zu der na-*
chen gottesgelahrheit aus der betrachtung der welt, qui
per partes Cell. MDCCL. 4. prodire cœpit, atque
a me memoratur, quoniam eo excerpta ex ſcriptis de
tentia dei, ex rebus conditis demonſtrata, continen-
vna cum IO. ACHATII FELICIS BIELCKII *neueren*
ichten des in gœttlichen dingen, in so fern sie aus dem
rlichen lichte der vernunft erkandt werden, zunemenden
chlichen verstandes, Cell. MDCCXLVIII.

§. IV.

ıı etiam argumenta phyſica ad probandum, exſi-
deum, adhibuerunt; ita tamen, vt ab illis, quos
enarraui, omnino diuerſi ſint. Quum enim iſti
enta ex natura mundi vniuerſi ac generatim con-
ti ſumſerunt, hi ſingularia ac certa rerum condi-
, ſiue ſint ſpiritus; ſiue corpora, genera contem-
unt atque ex iis exſiſtentiam ſummi numinis de-
rarunt. Igitur non ſolum ipſi ſunt ſcriptores
es, a generalibus diſtinguendi; ſed etiam ingenii
nenta, ab iis accepta, varietate argumentorum,
xplicarunt, inter ſe differunt.

Primum huc ii ſpectant, qui argumenta pro exſiſten-
dei ab *homine*, corpore eius pariter atque anima peti-
Xx 5 ta,

* erleſene theolog. bibliotb. vol. 11. p. 732.

... GODOFR. HAHNII disserta-
... *distinguente*, Lips. MDCCXVI.
... HERER dissertatione de
... Ien. MDCCVIII.
... *tia dei per rachiolo-*
... *daß ein gott sey,*
... *im menschen,*
... *quot anato-*
... *ungen ver-*
... *nur selten vor-*
... CCXXXV. 8.
... RLINVS diatrib. de
... *entia diuina argumento*,

... TL. FRID. IENICHEN disser-
... *xternorum œconomiis palpabili*, Lips.

... ANC. VLRIC. RIES dissertatione de *exsisten-*
... *stupenda mentis cum corpore vnione demonstrata*,
... MDCCXXVI. AVG. GODOFR. KROMAYERVS
... ne, qua *numen dari sapientissimum et rerum huma-*
... *ouidum, ex adfectibus hominum probatur*, Ien.
... V. 4. SAM. FRID. WEITZMANNVS dissertat. de
... *atione, demonstrandi ex adfectibus, inprimis amo-*
... *e pudore, exsistentiam dei*, Ien. MDCCXIX. PAVLL.
... LAYRITZIVS in aliquot programmatibus, quæ
... e sub titulo: *proben einer psychotheologie; oder der*
... *urckungen der menschlichen seele heruorleuchtenden*
... *nacht vnd gute ihres schœpfers*, ab anno MDCCXXXVII.
... pit. Scriptis his adiungo: CHRISTOPH. IA-
... EW dissertationem epistolicam de *differentiis qui-*
... *ter hominem natum et nascendum intercedentibus*
... *igiis diuini numinis, inde colligendis*, Norimberg.
... XVI. 4.

... e fuerunt, qui *bruta animalia*, tamquam testes
... o numine ac præcones maiestatis diuinæ produ-
... que egregia adiumenta ad naturalem dei cognitio-
... ndam adferrent. Ita exstant:

I. de

atheiſmo eiusque fœditate; * item in pra
IO. PETR. SVSSMILCHII, cuius titulu
che ordnung in den veranderungen des menſc
aus der geburt, *tod vnd fortpflantzung deſſe*
præfatione *Chriſtian. Wolffii*, Berolin. MI
datur: IO. FRID. WVCHERERI *demonſtr*
e finibus, *in origine hominum occurrentibu*
Speciatim ſummi numinis exſiſtentiam n
I. ex *corporis humani ſtructura* FRIDER
oratione de *atheo*, *ex machina humana ſtru*
Hal. MDCXCIII. MDCCV. GEORG. DETHA
grammate eiusdem argumenti: LAVR. F
grammatibus, Altorf. et Helmſtadii, edi
numine ex inſpectione cadaueris humani
HEBENSTREITIVS diſſertatione de *cor*
china, *diuinæ ſapientiæ ac prouidentiæ teſte*
II. ex *oculo* IO. CHRIST. STVRMIVS in
Altorf. MDCLXXVIII. 4. et LVD. PHILIP
VS de *ſapientia dei*, *ex figura oculi de*
MDCCXXV.
III. ex *aure* IO. ANDR. SCHMIDIVS di
pta: *auris* *θεόδεικτος*, Ienæ MDCXCIV. 4.
IV. ex *corde* GEORG. ALBERT. HAMBE

-dam coniungenda eſt IO. GODOFR. HAHNII diſſerta-
e *manu*, *hominem a brutis diſtinguente*, Lipſ. MDCCXVI.
x *cerebro* IO. FRID. WVCHERER diſſertatione de
-, *ex ſtructura cerebri conuincendo*, Ien. MDCCVIII.
x *ſpina* IO. TIMMIVS in *exſiſtentiæ dei per rachiolo-*
luculenta demonſtratione; ſiue *beweis*, *daß ein gott ſey*,
der anatomiſchen betrachtung des ruckgrads im menſchen,
tractatus cum eiusdem *obſeruationibus aliquot anato-*
practicis rarioribus; ſiue *einigen von eræfnungen ver-*
ener menſchlichen cœrper hergenommenen, *nur ſelten vor-*
nden anmerkungen, prodiit Brem. MDCCXXXV. 8.
ex *loquela* IACOB. GVIL. FEVERLINVS diatrib. de
ela hominis, *exſiſtentiæ et prouidentiæ diuinæ argumento*,
orf. MDCCXIX. 4.
ex *ſenſibus externis* GOTTL. FRID. IENICHEN diſſer-
. de *deo in ſenſuum externorum œconomiis palpabili*, Lipſ.
CCIII.
ex *anima* FRANC. VLRIC. RIES diſſertatione de *exſiſten-*
dei ex ſtupenda mentis cum corpore vnione demonſtrata,
rpurg. MDCCXXVI. AVG. GODOFR. KROMAYERVS
ſertatione, qua *numen dari ſapientiſſimum et rerum huma-*
rum prouidum, *ex adfectibus hominum probatur*, Ien.
CCXXV. 4. SAM. FRID. WEITZMANNVS diſſertat. de
uina ratione, *demonſtrandi ex adfectibus*, *inprimis amo-*
odio et pudore, *exſiſtentiam dei*, Ien. MDCCXIX. PAVLL.
GEN. LAVRITZIVS in aliquot programmatibus, quæ
rmanice ſub titulo: *proben einer pſychotheologie*; *oder der*
den wurckungen der menſchlichen ſeele heruorleuchtenden
isheit, *macht vnd gute ihres ſchœpfers*, ab anno MDCCXXXVII.
ere cœpit. Scriptis his adiungo: CHRISTOPH. IA-
B. TREW diſſertationem epiſtolicam de *differentiis qui-*
dam inter hominem natum et naſcendum intercedentibus
que veſtigiis diuini numinis, *inde colligendis*, Norimberg.
CCXXXVI. 4.

Deinde fuerunt, qui *bruta animalia*, tamquam teſtes
ſummo numine ac præcones maieſtatis diuinæ produ-
rent atque egregia adiumenta ad naturalem dei cognitio-
m augendam adferrent. Ita exſtant:

I. de

auibus IO. HENR. ZORNII *petinotheologie; oder*
uch, die menschen durch nahere betrachtung der vœg
bewunderung, liebe vnd verehrung ihres machtigsten
sten vnd gutigsten schœpfers aufzumuntern, cum præf
e *Io. Petr. Reuschii*, opus, singulari studio compo
, cuius pars prior Pappenh. MDCCXLII. 8. ac post
Suob. MDCCXLIII. 8. prodiit; * præter hunc am
um, in lucem emisit: *commentationem de pennis ap*
is auium, exsistentiæ dei testibus: **
e *piscibus* IO. GOTTFR. OHNEF. RICHTERI *ichthyo*
logie; oder vernunft vnd schriftmæsiger versuch, die m
aus betrachtung der fische zur bewunderung, ehrfurcht
liebe ihres schœpfers zu fuhren, Lips. MDCCLIV. 8. ***
le *araneis* COEL. SECVNDI CVRIONIS *araneus; s*
prouidentia dei, Basil. MDXLIV. et MDLXXI. 8. ES
ERI *aranea, exsistentiæ dei testis*, Hamb. MDCLXXXVI.
le *locustis* ERN. LVDOV. RATHLEFII *akridotheologie*
historische vnd theologische betrachtungen vber die h
ecken, duabus partibus, quarum prior Hann
CXLVIII. 8. posterior ibidem MDCCL. 8. exiit * i
vtraque auctor non solum multam industriam; se
n eruditionem ostendit:
: *testaceis* FRID. CHRIST. LESSERI, qui nostra ætat
[redacted]

bendiger erkantnis vnd bewunderung der allmacht vnd eit: der gute vnd gerechtigkeit des grossen gottes gelangen Lipſ. MDCCXXXVIII. et cum acceſſionibus MDCCXL. 8. ce autem ſub titulo: *theologie des inſectes, ou demonſtra- les perfections de dieu dans tout ce, qui concerne les inſectes*, adnotationibus *Lyonnet*, Hag. comit. MDCCXLII. 8.*

le *muribus* anonymi *phyſicaliſche vnd theologiſche ge- ken vber die mauſeplage, welche 1742. in Teutſchland ranckiſchen vnd rheiniſchen kreyſe; ſonderlich aber die den an der Altmuhl betroffen*, ac CLITOMACHI *curieu- eſpræch vnter einigen guten freunden von mauſen*, rab. MDCCXLIII. 8.

de *formica* M. PVBLII FONTANAE *formica; ſiue de a prouidentia*, Bergom. MDXCIV.

bombycibus CHRIST. MATTH. SEIDELII *betrachtun- ber den ſeidenwurm*, Hal. MDCCXVIII. 12.

voce, forma atque inſtinctu animalium ANDR. MVRRAY *nſtratio dei ex voce animalium*, Kilon. MDCCXXIV. 4. ctior Hamb. MDCCXXIV. 8. LEON. BOHNERI diſſer- de *varietate in formis animalium externis, tanquam e exiſtentiæ diuinæ*, Altorf MDCCXXV. HERM. SAM. MARI programma de *inſtinctu brutorum, exſiſtentis dei emque ſapientiſſimi indice*, Wiſmar. MDCCXXV.

Sequuntur, qui ad alia rerum conditarum genera ſtriam ſuam adhibuerunt, eo conſilio, vt ex iis pro- nt, deum exſiſtere, ſumma omnique virtute prædi- , ex *plantis* nimirum, *montibus*, *lapidibus*, *aqua*, *igne*, *ribus cæleſtibus*, *qualitatibus corporum*, prout iſta in eccantur. Sic exſiſtentiam dei demonſtrarunt:

plantis: IVL. BERN. DE ROHR in *phytotheologie; oder ſt- vnd ſchriftmaſigen verſuch, wie aus dem reich der chſen die almacht, weisheit, gute vnd gerechtigkeit des en ſchœpfers vnd erhalters aller dinge von den menſchen nt vnd ſein allerheiligſter name hieuor geprieſen werden*, Lipſ. MDCCXL. 8.** et IO. CHRISTIAN. BENEMAN- NVS

hiſtorico-eccleſ. vol. IX. p. 24. *nouor. actorum erudit. ſupple- . tom.* III. p. 301. et auctoris *nachricht von ſeinen ſchriften* p. 10.

bibliſche hiſtoric. eccleſiaſt. volum IX. p. 28. LILIENTHALII *theol. biblioth. tom.* I. p. 178.

...ssimo eiusque t
IO. PETR. SVSSM
che ordnung in den
aus der geburt, tod
præfatione *Christia*
datur: IO. FRID.
e finibus, in origine
Speciatim summi n
I. ex *corporis huma*
oratione de *atheo, ex*
Hal. MDCXCIII. MD(
grammate eiusdem
grammatibus, Altor
numine ex inspectio
HEBENSTREITIVS
china, diuinæ sapienti
II. ex *oculo* IO. CHRI
Altorf. MDCLXXVIII.
VS de *sapientia dei*,
MDCCXXV.
III. ex *aure* IO. AND
pta: *auris* θεόδεικτος,
IV. ex *corde* GEORG.
ex inspectione cordis...

[redacted]

misit; tres autem tantum priores libri lucem
t: *

iam laudatus FABRICIVS in *pyrotheologie; oder*
rch nahere betrachtung des feuers die menschen
nd bewunderung ihres gutigsten, weisesten, mach-
pfers anzuflammen, Hamburg. MDCCXXXIV. 8.
gium tamen opus, quemadmodum decrerum
ctor, morte impeditus, haud potuit absoluere:
oribus caelestibus GVIL. DERHAMVS in *astrotheo-*
librum iam antea recensui: GVIL. WHISTO-
ronomical principles of religion natural and reueal'd,
CXVII. 8. ** quibus adduntur: IO. KEPLERVS
harmonia mundi, MDCXIX. fol. ATHAN. KIR-
n *itinere ecstatico caelesti*, Rom. MDCLVI. 4. Her-
LX. 4. IO. CASP. FVNCCIVS libro de *colori-*
lm. MDCCXVI. 8. cum oratione de *deo*, *mathe-*
principe: HENR. KLAVSINGIVS dissertatione de
mirandis in luce, Lips. MDCCIV.
litatibus corporum IACOB. GVSSETIVS oratione,
esse, *ex mundi huius inferioris harmonia demon-*
* IO. GEORG. LIEBKNECHT de *harmonia corpo-*
i totalium, *noua ratione in numeris perfectis gene-*
ita, Giess. MDCCXVIII. 4. IO. CHRIST. STVR-
ertatione de *proportionata corporum quantitate*,
m diuinam monstrante, Altorf. MDCCII. et quod
adtinet, SEBAST. PAPPARELLA de *efficientia*
ris in factura rerum naturalium, Perus. MDLX. 8.
cura HENR. KIPPINGII, Francof. MDCLXXVII. 8.
. HORNIVS *demonstratione dei ex motu corporum*,
CCLI.; adde ERHARD. WEIGELIVM de *corpore*,
nis caractere demonstratiuo: IO. IAC. SCHEVCHZERVM
e de *deo*, *ex materia demonstrato*, Tig. MDCCXXII.
Deni-

sauans MDCCXLII. *mart.* p. 344. *auserlesene theol. biblio-*
t. 80. p. 868. LILIENTHALII *theol. biblioth. tom.* I.

or. MDCCXX. p. 89. BERNARDI *nouuelles de la republiqu.*
s MDCCXVII. p. 801. *bibliotheq. angloi. tom.* I. p. 447.
st eiusdem de *vita deque mortua fide doctrinae Iacobi apo-*
lata, Amstelod. MDCXCVI. 8. confer *acta erudit.*
I. p. 407.

II. de *piscibus* IO. G
theologie; oder vernu
schen aus betrachtun
vnd liebe ihres schœp
III. de *araneis* COEL
de prouidentia dei,
MEIERI *aranea*, *ex*
IV. de *locustis* ERN.
oder historische vnd
schrecken, duabus
MDCCXLVIII. 8. pos
que vtraque auctor
etiam eruditionem
V. de *testaceis* FRID.
inter principes argu
testaceotheologie; ode
vollkommensten eigens
turlicher vnd geistlic
scheln, Lipſ. MDCCXL
VI. de *insectis* iam la
vernunft vnd schrift
aufmercksame betracht

[redacted]

§. V.

iptores enumeraui, qui argumentis physicis, ponderis, probarunt, deum esse. Alii, vt sub- eamdem rem persequendi, rationem in- imentis *metaphysicis* vsi sunt, quæ licet iam ab ilosophis ac scholasticis doctoribus diligenter uerint; recentiores tamen ista maiore adcu- que industria explanarunt. Multa et de ita esse, constat. Inprimis celebris est con- e argumento Cartesii, ab idea innata petito; no- dei, quæ isto nititur, ab adquisita cognitione olet. Sunt quoque, qui *historiarum* moni- demonstrandam numinis exsistentiam adhi- hic probandi modus, vbi is rite vsurpatur, pla- nendus est.

eos, qui præcipue metaphysica principia adhiben- tentati sunt, esse deum, eminet SAM. CLARCKIVS. is emisit librum, cuius titulus est: *a demonstration g and attributes of god*, Londin. MDCCIV. 8. et o volumine de *obligatione religionis naturalis et religionis christianæ*, itidem anglice MDCCVII ** ** MDCCXVI. 8. Prior pars, quæ de exsistentia ibutis dei exponit, ita est concinnata, vt Hobbesii, Tolandi peruersæ sententiæ profligentur. A Iæn- tasio latine reddita, cum *historia atheismi*, Altorf. . 8. prodiit. Præfatus est *Christ. Gottl. Schwarzius*. e volumen exiit gallice, interprete *Ricotierio*, am. MDCCXVII. 8.* ac belgice, Lugdun. Batauor. MDCCXVIII.

vermischte theologische und philosophische betrachtungen p. 34 vbi exhibetur: *historia literaria der naturlichen is gottes aus den wercken*, et acta *historico-eccles. volum.* VI.

l.

works of the learned, MDCCV. p. 33. *unschuld. nachrichten* v 402. BERNARDI. *nouvelles de la republique des lettres* ... *aug.* p. 123. *septembr.* p. 295. *bibliotheque choisie. tom.* XXVI. p. 280. EHARDI *theolog. biblioth. tom.* I. p. 347. *savans*, MDCCXVII. *tom.* II. p. 339. 460. *memoires de Trevoux*

Denique et memorandi sunt, qui eam rationem, exsistentiam dei probandi, inierunt, vt *meteora*, tamquam luculenta illius documenta, exhiberent. Quam in rem argumenta sumserunt:

I. ex *pluuia* GER. MEIERVS commentatione de *pluuia, exsistentiæ dei teste*, Hamburg. MDCLXXXVI. 4.

II. ex *niue* CHRIST. PHILIPP. LEVTWEIN in *theologia niuis physico-mysticæ dogmatico-practica; oder geistliche lehrschule vom schnee*, Norimb. MDCXCIII. 8.

III. ex *fulmine* et *tonitru* IO. HENRIC. VON SEELEN in diatriba de *tonitru, exsistentiæ dei teste*, quæ Lubec. MDCCXXII. et locupletior ibidem MDCCXXIV. 4. exiit: IO. HENRIC. ZOPFIVS commentatione de *prouidentia dei fulminantis*, Essend. MDCCXXVIII. 4. ANDR. OLAV. RHYZEL in *brontologia theologico historica*, lingua suecica, Holm. MDCCXXI. 4.* inprimis PETR. AHLWARDTVS in *brontotheologie; oder vernunftigen vnd theologischen betrachtungen vber den blitz vnd donner, wodurch der mensch zur wahren erkentnis gottes vnd*

[redacted]

labentur in iis notæ et iudicii et phantasiæ, non eratæ.* Omnibus scriptis, adhuc a me adductis, FRANC. WENCESLAI BARKOVICHII dissertatio *tia, prouidentia et aliis attributis diuinis*, sermone ripta, Venet. MDCCXXX. 8.**

Cartesii argumento, ab innata idea repetito, pro- it: RVARDVS ANDALA in *syntagmate theolo- ico-metaphysico*, Franecker. MDCCXI. 4. IO. CLAV- s in *exercitationibus de cognitione dei et nostri*, MDCLXXXV. 8. HERM. ALEX. ROELLVS differta- *religione rationali*: CHRIST. WITTICHIVS *adnota- ad Cartesii meditationes*, Dordrac. MDCLXXXVIII. 4. ures alii Cartesii sectatores; item IO. FRID. HEVNI- dissertatione de *demonstratione exsistentia dei*, Lips. XI. PHIL. DAV. SCHROEDELIVS commentatione, *a atheos demonstratur exsistentia dei ex idea a priori, sententiam Cartesii, iure positam et vindicatam*, MDCCXXII. Fuerunt tamen permulti, qui argu- Cartesii reiicerent; nec sine merito. In recen- sis non est, quod operam collocem.***

imenta historica, deum exsistere, ita sunt compa- quum ex historiarum monimentis, fide dignis, n rerumpublicarumque: gentium ac popu- lo- tium et scientiarum atque omnium eorum, quæ iuius vsum; aut commoda inuenta sunt, origines crementa constent, ex eo colligatur, mundum hunc initium; per consequentiam autem esse deum. modi argumentis enarrandis versatus est laudem- comparauit ISAACVS IAQVELOTVS. Edidit *dis- r sur l'existence de dieu, ou l'on demontre cette verité toire vniuerselle de la premiere antiquité du monde: futation du systeme d'Epicure et de Spinosa: par les r de diuinité, qui se remarquent dans la religion des lans l'etablissement du christianisme auec des preuues*

 con-

itor. MDCLXXXV. p. 547.

. erudit. supplement. tom. III sect. 2. p. 86. sq.

res, qui argumentum Cartesii vel defenderunt; vel impu- int, diligenter recenset FABRICIVS *syllab. scriptor. de ve- religion. christian. cap.* X. p. 328. sqq.

notum? IAC. GVIL. F
indemonstrabilis, Alt
dei, a consensu gentium
AVG. HAVSENII de
MDCCXIII.

Postquam illos re
eo posuerunt, vt ex
monstrarent, summu
nunc pergo, qui ipsis
eorum opiniones pro
ris sunt, quatuor eor
istimo. Ad *primum*
hos dei ac religionis
nes, disputarunt. In
dine litterarum vna c

ANONYMORVM
traité contre les athées.
Paris. MDCLXXVII. 12
gung der atheisten, deist
cuius interpretationis
conius, comes *de Spon*

tiue against atheism and infidelity, Londin. MDCCVI. 4. *vberwundener atheist; oder behauptung, daß ein gott sey, vnd daß die christliche religion grund habe, nebst dem leben eines atheistischen Engelländers*, Lipſ. MDCCXV. 12. *l'atheisme folie dangereuse*, MDCCLIII. 8.

GVIL. AB ASSONLEVILLA *atheomastix; siue aduersus religionis hostes vniuersos, politicos maxime, dissertatio*, Antuerpiæ MDXCVIII. 8. quo libro tamen auctor non contra atheos, proprie ita dictos; ſed religionis eiusque romanæ aduerſarios atque indifferentiſtas diſputat:

RICH. BENTLEII *folly and irrationableneß of atheism*, Londin. MDCXCII. 8. liber, qui octo orationes ſacras, ex inſtituto Boyleii recitatas, complectitur. Quintæ editioni anglicanæ Cantabrig. MDCCXXIII. 8. acceſſit nonus ſermo.* Primum quinque tantum orationes ſub titulo: *a confutation of atheism* coniunctim prodierunt, Lond. MDCXCII. 4.** Latine, interprete *Dan. Ernest. Iablonsky*, exiit opus hoc cum inſcriptione: *ſtultitia et irrationabilitas atheismi*, Berolin. MDCXCVI. 8.*** et germanice ex verſione *Christoph. Matth. Seidelii* titulo: *die thorheit vnd vnvernunft des atheismi*, Hamburg. MDCCXV. 8.* Oſtendit auctor inſignem dicendi facultatem; nec mediocrem iudicandi vim; non tam ornatus autem atque elegantia; quam grauitas ſententiarum argumentorumque ad atheos profligandos quidquam valet:

SAM. BIERMANNI *impietas atheiſtica ſcoptico-ſceptica detecta et confutata*, cum præfatione *Adam. Rechenbergii*, Lipſ. MDCCXVII. 8. cuius libri auctor non eſt *Samuel Biermannus*, vt titulus vitioſe habet; ſed *Sigism. Beermannus*, quod ipſe teſtatur atque addit, eo inſcio, librum hunc prodiiſſe.** Exponit ille de religione quoque reuelata, iu-

 daica

* *bibliotheque angloiſe tom.* XI. p. 525.

** *act. erudit.* MDCXCIII. p. 392.

*** FABRICII *hiſtor. biblioth. part.* VI. p. 519.

* *helliſche neue biblioth. tom.* IV. p. 50. LILIENTHALII *theol. biblioth. tom.* I. p. 371.

** in *epiſtola ad amicum, qua van der Hardt Ionas in Carcharia examinatur*, MDCCXIX. 8. p. 28.

MDLXIV. 4.

CHRIST. BREITHAVPTI *zufällige ged* *methode, wie ein atheist zu uberzeugen*, Helm

IO. FRANC. BVDDEI *theses theologicae d* *perstitione, variis obseruationibus illustratae*, Ie et cum adnotationibus et dissertatione cont TII, Vltraiect. MDCCXXXVII. 8. *** germ *Adolph. Guil. a Gohren*, sub titulo: *lehrsatze rey vnd dem aberglauben*, Ien. MDCCXVII. N gallice cum inscriptione: *traité de l' atheism stition*, ex versione *Ludou. Philon*, in lucem *Christian. Fischero*, Amstelod. MDCCXL. 8. litteris consignatae sunt, vt adparatu rerun tione ac plano perspicuoque scribendi gen commendent: *

THOM. CAMPANELLAE *atheismus tr* *contra antichristianismum*, qui primum MDCXXXI. fol. et iterum hoc titulo: *atheism*

---

* *deutsche acta eruditor. tom.* IV. p. 719. *vnschuld* p. 286. LILIENTHALII *theolog. biblioth. tom.* I

** vide ANTONII *bibliothec. hispan. nou. tom.* I. p.

...io ad religionem per scientiarum veritates contra an... ...smum achitophellisticum, Paris. MDCXXXVI. 4. Li... ...auctorem apud nonnullos in suspicionem atheismi ...* alii autem de eo pronuntiant, licet iis haud adnu... ...sit, qui directe numinis exsistentiam negent; il... ...en hominem fuisse profanum ac religionis; siue ...nini expertem.** At vero sunt, qui benignio... ...tentiam de eo ferunt atque existimant, illum co... ...eum atque odium aduersus impietatem prodidisse; ... autem ac sciendi cupiditate luxuriari ac quandoque ... nec ita, vt opinor, male iudicant: ***

...RVCH. CANEPHII *atheomachie, ou refutation des er... ... impietez des atheistes, libertins*, ceter. Geneù. ...XII. 8.*

...LTHERI CHARLETONI *darkness of atheism, expelled by ... of nature*, Londin. MDCLII. 4.**

...RI CHARRONII *trois veritez contre tous athées, ...es, iuifs, muhametans, heretiques et schismatiques*, ...DXCV. MDCXI. 4. MDCXXV. 8. Pro quibus auctor ...nat, tres propositiones sunt: vnum deum colendum: ...ligiones christianam vnam: inter christianas ro- manam

---

...lli sint, REIMMANNVS *histor. atheism.* p. 378. indicat.

...rum numero sunt: LA CROZE in *entret. sur diuers suiets ...oire* p. 382. BVDDEVS *thesib. de atheism. cap.* I. p. 132. ...tit FABRICIVS *syllab. scriptor. de veritate religion. christian.* ...XI. p. 341. De ipso opere, quod rarum est, addantur: STRV... *act. litter. fascicul.* II. p. 38. 96. sq. et *introduct. in notitiam ...ter. cap.* IX. §. 9. cum adnotationibus: CYPRIANVS *vita Cam...le* p. 62. sq. QVETIF et ECHARD de *scriptorib. ordin. prædi...* *tom.* II. p. 514. LILIENTHALIVS *theolog. bibliotb. tom.* I. ...2. BRVCKERVS *histor. critic. philosoph. tom.* V. p. 107. sqq. ...ERVS in *den nachrichten von raren buchern, tom.* I. p. 105. ...TIVS *catal. libror rarior.* p. 166. auctor *des vnpartheyischen ...thecar.* p. 285. FABRICIVS *histor. bibliotb. part.* III. p. 470. ...*chrichten von einer hallischen bibliotb. volum.* VII. p. 512. NI... ...ONIVS *memoir. tom.* VII. p. 80.

...*catalog. bibliotb. bodleian. part.* I. p. 133.

... p. 156.

RADVLPH. CVDWORTHI *true intellect* *vniuerse*, Londin. MDCLXXVIII. fol.*** quod ex anglicano in latinum adcurate atque ele atque eruditissimis adnotationibus dissertati strauit *Io. Laurent. Mosbemius*, Ien. MDCCX ponitur in eo docere veterum philosoph ac stultitia illorum impugnatur, qui deu sumunt. Epitomen eius elegantem fecit que anglice edidit sub titulo: *a confutati and philosophy of atheism*, ceter. Londin. MD voluminibus: **

DAVID. DERODONIS *lumiere de la* *athées*, Geneu. MDCLXV. 8. Tigur. MDCLXX sub titulo: *wiederlegter atheismus*, Brunsuic

IOANN. DOVE *confutation of atheism*, l

---

* tertiæ propositioni IVNIVS opposuit volumen, c *amiable confrontation de la simple verité de die tures saintes, auec les liures de mr. Pierre le* Batau. MDXCIX. 4.

** in *recueil de diuerses pieces sur la philosophie*, *l l'histoire*, ceter. Amstelod. MDCCXX. anglic diit Londin. MDCCXVII. 8. Exstat etiam

PHILIPP. FABRI, fauentini, quatuor *disputationes contra atheos*, Venet. MDCXXVII. 4.

MART. FOTHERBY *atheomastix*, Londin. MDCXXII. fol. quod opus pluribus libris debebat constare; duo autem priores tantum editi sunt. Altero eorum, deum esse, probatur ex communi voce naturae et consensu hominum gentiumque omnium et aetatum: altero ex artibus, quae nos ad deum, tamquam omnium caussam et finem adducant, cuiusmodi argumenta auctor diligenter atque erudite persequitur: *

CHRIST. FRANCKII *atheus conuictus*, Kilon. MDCLXXII. 4.

IO. VLRICI FROMMANNI *atheus stultus; siue stultitia atheismi ex sacra scriptura, probatissimis et recentioribus auctoribus sub examen vocata et defensa*, Tubing. MDCCXVI. 4. liber, qui multo studio exaratus; nec sine vtilitate legendus est, ac quo variae adnotationes historicae de atheismo continentur: **

GEORGII GENCELLII *euersio atheismi; seu pro deo contra atheos libri duo*, Brunsberg. MDCCXVI. 4. ***

THEOPHILI GROSGEBAVERI *praeseruatif wider die pest der heutigen atheisten*, Erfurt. MDCLXII. 8. Rostoch. MDCLXVII. 8. et adhuc saepius cum aliis eius scriptis, Francof. MDCLXXXII. 8. Lips. MDCCIX. 8.

MARTIN. GRVLICHII *religionsspoetter; oder der besiegte atheist*, Dresd. MDCCXXXIV. 8.

IOACH. LANGII *caussa dei et religionis naturalis aduersus atheismum, et quae eum gignit; aut promouet, pseudophilosophiam veterum et recentiorum, praesertim stoicam et spinozianam, e genuinis verae philosophiae principiis methodo demonstratiua adserta*, Hal. MDCCXXIII. 8. vbi veluti systema omnium eorum exhibetur, quae aduersus atheos disputari solent: *

* plura de opere hoc habentur apud FABRICIVM *syllab. scriptor. de veritat. religion. christian. cap.* VIII. p. 308.

** *vnschuld. nachricht.* 1716. p. 1254. LILIENTHALII *theol. biblioth. tom.* I. p. 229.

*** *vnschuld. nachr.* 1716. p. 841.

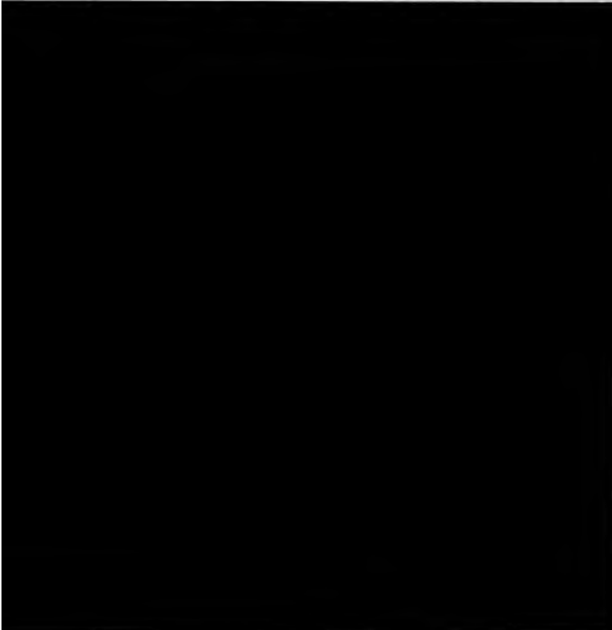
* *auserlesene theol. biblioth. part.* I. p. 62.

.O. LASSENII *arcana politico-atheistica*; *oder politis imnisse vieler hin vnd wieder heutiges tages einreissend tigen atheisten*, sine mentione loci, MDCLXVI. MDCLXX :LXXXVI. MDCXCIII. MDCCIII. MDCCXVII. 12. et Hem :XCVI. 12. * et *besiegte atheisterey*, *darinn aus heili ist behauptet: theils auch aus der natur vnd gesun unst erwiesen wird*, *dass die heilige schrift gottes wa rhaftig ein gott: die seele der menschen vnsterblich*, ca nburg. MDCLXXIII. 8. et sine loci mentione MDCXCII quibus libris magis oratoris; quam philosophi inge elucet:

IO. GEORG. LEVCKFELDII *verfuhrerischer athei se*, Francof. MDCXCIX. 8. opus non singularis digni ad methodum paræneticam adcommodatum, quo in docetur, atheismum ex vita aulica, militari et aca a, veluti ex triplici fonte, manare:**

VALENT. ERN. LOESCHERI *prænotiones theolog ra naturalistarum et fanaticorum omne genus*, *ath tas*, *indifferentistas*, *antiscripturarios crassos et sub odienda*, Vitemberg. MDCCVIII. 4. MDCCXII CCLII. 8. *** quarum supra * mentionem feci:

LAVR. MAGALOTTI *lettere familiari in materia di one contro gli atei*, Rom. MDCCXIX. **

ARINI MERSENNI *impieté des deistes et des plus libertins decouuerte et refutée par raisons de theologie hilosophie*, Parif. MDCXXIV. 8. duobus voluminibus, operi adiungi possunt eiusdem *quæstiones in genesin*, adcurata textus explicatione*, Paris. MDCXXIII. fol. ob caussam, quia in volumine hoc athei et deistæ imnantur; ita tamen, vt auctor, numerum atheorum nimis endo, multos in istorum ordinem adscripserit, qui ad non pertinent, atque intellectus pariter ac voluntatis ecillitatem, præsertim credulitatem, prodiderit: *

HENRIC. MORI *dialogi diuini de attributis et prouidendei*; item *antidotus aduersus atheismum* ac quædam alia pta: **

IO. MVLLERI *atheismus deuictus*, *das ist*, *ausfuhrlicher icht von atheisten*, *gottesveræchtern*, *schriftschændern*, *reliuspœttern*, ceter. Hamburg. MDCLXXII. 4. Francof. CLXXXV. 4. opus laudabile ac lectione dignum; vition tamen minus expers. Quæ auctor iam antea dixe, ea postea sine necessitate sæpe repetit. Multos in atheis merat, qui a culpa atheismi, proprie ita adpellati, reti sunt. Arma aduersus eos, qui deum esse, negant, scripturis diuinis sumit et res narrat vel ambiguas; falsas: ***

CHRISTIAN. NEVBAVRI *widerlegung der atheisten*, em. MDCXCII. 8. liber, qui ordine atque adcurata rem expositione caret. Nec hoc mirum est, quum auctor terarum non satis peritus; nec a syncretismo atque amoparadoxorum plane alienus fuit: *

SEBAST. NIEMANNI *atheus refutatus et ad veram igionem conuersus*, Ien. MDCLXVIII. Disputatio est academica,

---

ide NICERONII *memoires pour seruir a l'histoire des hommes illustres dans la republique des lettres*, *tom.* XXXIII. p. 146.

in eiusdem *operibus philosophicis*, quæ duobus tomis Londin. MDCLXXIX. fol. prodierunt.

confer MOLLERI *Cimbr. litterat. tom.* III. p. 506. LILIENTHALII *theol. biblioth. tom.* I. p. 226.

uctor litteras tantum nominis sui C. N. B. id est, *Christian. Neubaur Bremensis*, titulo adscripsit. Plura de libro eius habet REIMMANNVS *catalog. biblioth. theol.* p. 1082.

ıica, quæ non præſidi *Niemanno;* ſed reſpondent
uitur: *

SAM. PARKERI *diſputationes de deo et pronidentia*
, MDCLXXVIII. 4. Oxon. MDCCIV. 4. qui ın ſcri
his principem locum obtinuit. Exhibet cum
ım demonſtrationem, deum eſſe, mundi huis fa
:m; tum ſolidam confurationem Epicuri, Ariſtc
bbeſii, Carteſii, ſcepticorum atque academicorun
ituntur, omnia reddere incerta; præterea autem d
num inter philoſophos, præſertim græcorum anti
, vlli ac quales athei fuerint. ** Protulit etiam PA
s in lucem: *tentamina phyſico-theologica de deo*, Lo
CLXV. 4. duobus libris, quorum altero de exiſt
aduerſus atheos et epicureos ex ipſis illorum prin
ʼutatur: altero de eiusdem eſſentia et attributis
n hominum profanorum ac chriſtianorum doct
eritur:

IO. GVIL. PETERSENII liber: *der allen ſeeli
nbahrende vnd ſich ſelbſt rechtfertigende gott, das i
r aus dem licht der natur, daſs ein gott ſey vnd daſs di
ˡerblich* cet. *auf veranlaſſung einer gottloſen ſchrift*
*nlich auf œffentlicher canzel in Magdeburg von eine
uenden hingeworfen iſt, klærlich dargethan*, MDCC

[redacted]

RIANI *magni* opufculo de *atheifmo Ariftotelis:* * in *tione de Ariftotele atheo et aperto religionis hofte:* ** in *tatione* mea *de atheifmo Ariftotelis:* *** quibus addantur ationes: ZACH. GRAPII, *an Ariftoteles fuerit atheus*, h. MDCCIII. IACOB. BRVCKERI de *Stratonis lampfa- theifmo*,* cuius ideo mentionem iniicio, quia Strato lebris philofophus peripateticus fuit. Principia, qui- heifmus *ftoicorum* dogmaticus nititur, recenfent: IACOB. ASIVS de *ftoica mundi exuftione* ** atque alii. *** rus atheis adnumeratur, quod prouidentiam diuinam erit; funt tamen, qui cauffam eius agunt. Plura erunt fcripta contra recentiores atheos, fpeciatim:

I. contra *Andr. Cæfalpinum*

ICOLAI TAVRELLI *alpes cæfæ; feu Andreæ Cæfalpini rofa et fuperba dogmata, difcuffa et excuffa*, Venet. XI. MDXCIII. 4. Francof. MDXCVII. 8.*

II. contra *Bened. Spinozam*

ICOB. BATALERII *vindiciæ miraculorum, per quæ di- religionis et fidei chriftianæ veritas olim confirmata fuit, fus profanum auctorem tractatus theologico-politici*, elod. MDCLXXIV. 12.

VIL. BLYENBVRGII *wederlegging de zede-kunft van fa*, Dordrac. MDCLXXXII. 4.**

IO. BREDENBVRGII *eneruatio tractatus theologico- ti, vna cum demonftratione geometrico ordine difpofita, non effe deum, cuius effati contrario prædictus atus vnice innititur*, Roterdam. MDCLXXV. 4. fcriptum luculen-

---

nt in variis eius *opufculis*, Vienn. MDCXLIII. editis: conf. BONO- *bibliothec. fcriptorum capucinorum* p. 242.

VIRI, *obferuation. halenf.* p. 209.

rg. academic. p. 197.

CHELHORNII *amœnitat. litterar. tom.* XIII. p. 311.

ftoica mundi exuftione differt. XIII. XIV. p. 166.

le BVDDEI *analect. hiftor. philofophic.* p. 340. fqq. et adde LVITERI *ideam theolog. ftoicæ.* Lugd. Batau. MDCCXXVI.

BAELII *diction.* voce *Cæfalpinus*. Ipfe Taurellus atheifmi cufatus eft; pro eo autem FEVERLINVS *Taurellum defenfum* orimb. MDCCXXXIV. 4. fcripfit.

OMASII *monatsgefpræche* 1688. p. 341.

rit, num inter ph
res, vlli ac quales
RVS in lucem: *te*
MDCLXV. 4. duol
dei aduersus athe
disputatur: alterc
dum hominum
differitur:

IO. GVIL. P
offenbahrende vnd
weis aus dem licht
vnsterblich cet. *auf*
heimlich auf œffen.
scheuenden hingewo
ita compositus, vi
nius addictus fui
constitauit, malit
iniurioso, et alii
lob des ewigen go
eines bœsen mensch
CKIVS in *den ges*
mensch heimlich au
geworfen, MDCCXI

[redacted]

TRI IENSII *examen philosophicum sextae definitionis primae ethices Benedicti de Spinoza; siue prodromus duersionum super vnico veterum et recentiorum atheo- rgumento, nempe vna substantia*, Dordrac. MDCXCVII. 4.

ANCISCI LAMY *nouuel atheisme renuersé, ou refuta- u systeme de Spinosa, tirée pour la pluspart de la con- ce de la nature de l'homme*, Paris. MDCXCVI 12. qui non immerito laudatur: *

IGNERI A MANSVELT scriptum posthumum *aduersus num theologico-politicum*, Amstelodam. MDCLXXIV. 4.

D. MELCHIORIS *religio eiusque natura et principium; istola, qua ad examen vocatur tractatus theologico-poli-* Vltraiect. MDCLXXII. 8.

ENR. MORI *epistola, quae breuem tractatus theologico- i confutationem complectitur* et *duarum praecipuarum ini spinoziani columnarum confutatio:* **

D. MVSAEI dissertatio, cuius inscriptio est: *tractatus gico-politicus, quo auctor quidam anonymus, conatu bo, demonstratum iuit, libertatem philosophandi, hoc e doctrina religionis pro lubitu iudicandi, sentiendi et di, non tantum salua pietate et reipublicae pace posse con- sed eamdem, nisi cum pace reipublicae ipsaque pietate, non posse, ad veritatis lancem examinatus*, Ien. XXIV. 4. qua impia Spinozae commenta tam felici- etexit tamque acri iudicio confutauit, vt inter princi- llius aduersarios omni iure locum tueatur: ***

ERNARD. NIEVWENTYT *gronden van zekerheit, of gte betoogwize der wiskundigen*, ceter. quod scriptum a Spinozam post auctoris obitum cura *Iacob. von Oplaaie* elod. MDCCXX. 4. prodiit:

SAACI OROBII *certamen philosophicum propugnatae ve- s diuinae ac naturalis aduersus Io. Bredenburgii princi- pia*,

* *cheuraeana tom.* II. p. 101. *iournal des sauans* MDCXCVII. 72. Epitome scripti huius est in *refutation des erreurs de pinosa*, antea memorata, p. 21.

** stant in eiusdem *scriptor. philosoph. tom.* I. p. 563. et 615.

*** de COLERVS *vit. Spinoz.* p. 139. et IENICHEN *histor. spino- ismi leenhofiani* p. 68.

Zz

etiam germanice prodiit:

MATTH. EARBERY *deism examined a answer to a book intituled, tractatus th* Londin. MDCXCVII. 8.

HENRIC. HORCHII *inuestigationes th gines rerum ex deo, contra Bened. de Sp* MDCXCII. 4. *archetypus; siue scrutinium n corporea ex consideratione dei, tamquam v nec non compendium spinosismi confuta* MDCCXIII. 4. *** et *inuisibilia dei in reb facta visibilia contra Spinosam*, Marpurg. a

IO. HOWE liber, cui titulus: *the livin* MDCCII. 8. ideo adducendus, quia scripto impietatem confutasse, traditur. **

ISAAC. IAQVELOTI *dissertations sur l* quas supra laudaui; hoc autem loco eas i quoniam istis contra Epicurum ac Spinoz

---

* quum BREDENBVRGIO animus esset, SPIN logico politicum refutare, antea huius principia strationis redegit hancque Cupero sententiam suam de ea ferret; qui istam descripsit atque ex ea

PETRI YVON liber, inſcriptus: *l'impieté conuaincue* *aux traitez, dont le premier etablit clairement l'exiſtence* *dieu, comme la premiere et la plus certaine de toutes les* *veritez, et le ſecond contient la defenſe de l'ecriture ſainte par* *entiere refutation du liure de Spinoza, nommé traité theolo-* *gico-politique*, Amſtelod. MDCLXXXI. 8. *

Praeter iam enarratos ſcriptores, alii ad Spinozam con- futandum operam adhibuerunt; quibus tamen ſingularem locum adſignandum eſſe, puto, quia in ſuſpicionem, non infirmam; impietatis Spinozæ adprobatæ; aut ſaltem non impugnatæ inciderunt. In his numerantur:

FRANC. CVPERVS ob *arcana atheiſmi reuelata*, quæ iam recenſui:

GVIL. DEVRHOFIVS, qui quum in lectionibus theo- logicis Spinozam confutauit, ſolidam diſputandi rationem ſequutum eſſe, nonnulli putant; ** ab aliis autem in certamen vocatus ac ſpinoziſmi adcuſatus eſt, vtpote ſtatuerit, deum ſolum vi præditum eſſe, aliquid effi- ciendi: mundum ab æterno atque in momento productum eſſe: vnicam tantum ſubſtantiam intelligentem in omni- bus hominibus ineſſe, ac præter hæc, adprobauerit alia, Spinozæ dogmatibus non longe remota. Num aduer- ſarii ſententias eius recte ſemper adſequuti; nec, adfecti- bus animi adducti, peruerſe interpretati ſint? contro- verſiæ huius bene periti diiudicent: ***

IO. TOLANDVS, qui itidem ſcripſit contra Spinoſam; ſed minus tamen in ſingulari opere: *

NATAL. ALBERTVS VERSEVS, cuius exſtat ſcriptum huius tituli: *l'impie conuaincu, ou diſſertation contre Spino-*

Zz 2 ſa

* act. eruditor. MDCXC. p. 345. *hiſtoire des ouurag. des ſauans* MDCLXXXIX. *decembr.* p. 165. *bibliotheq. vniuerſ. tom.* XXIII. p. 328.

* act. eruditor. MDCLXXXIV. p. 410.

** vide COLERI *vitam Spinozæ* p. 154.

*** de ipſo certamine hoc plura dixi in *der einleitung in die religions-ſtreitigkeiten auſſer vnſerer kirche*, *part.* III p. 924 adde REIM- MANNI *hiſtor. atheiſm* p 480.

* quæ contra Spinozam litteris mandauit, ea *parte* IV. et V. *epiſtola- rum*, anglice ſub titulo: *letters to ſerena* Londin. MDCCIV. 8. editarum, continentur.

et socinianismus tuto praeuertuntur, Amstel

IACOB. STAALKOPFII *animaduersion finitionem secundam partis primae ethices S* MDCCXXIV. 4.

LAMB. VELTHVYSII *tractatus de cul gine moralitatis, oppositus tractatui theologi posthumo B. d S.* ***

IO. IOACH. WEIDNERI dissertation *nosa, religionem exigente*, Rostoch MD(*homine Spinosa, religionem experiente*, ibid

CHRISTOPH. WITTICHII *anti-Spin ethices Benedicti de Spinoza et commentari attributis*, Amstelodam. MDCXC. 4. et be *von Poot*, Amstelod. MDCXCV. 4. quem libri notissimi: *suite de la vie de Philopate* spinozismi adducere voluit atque aliis p scriptum hoc eo tantum consilio composu consuleret; non defuerunt autem, qui ca sisterent: *

---

* est etiam in libro, cuius titulus est· *refutatio de Spinosa* p. 395. Legantur de Orobio e praeter BAELIVM et auctorem *der hallischen*

PETRI YVON liber, inscriptus: *l'impieté conuaincue en deux traitez, dont le premier etablit clairement l'existence de dieu; comme la premiere et la plus certaine de toutes les veritez, et le second contient la défense de l'ecriture sainte par l'entiere refutation du liure de Spinoza, nommé traité theologique politique*, Amstelod. MDCLXXXI. 8. *

Præter iam enarratos scriptores, alii ad Spinozam confutandum operam adhibuerunt; quibus tamen singularem locum adsignandum esse, puto, quia in suspicionem, non plane infirmam; impietatis Spinozæ adprobatæ; aut ieiune impugnatæ inciderunt. In his numerantur:

FRANC. CVPERVS ob *arcana atheismi reuelata*, quæ supra recensui:

GVIL. DEVRHOFIVS, qui quum in lectionibus theologicis Spinozam confutauit, solidam disputandi rationem eum sequutum esse, nonnulli putant; ** ab aliis autem in certamen vocatus ac spinozismi adcusatus est, vtpote qui statuerit, deum solum vi præditum esse, aliquid efficiendi: mundum ab æterno atque in momento productum fuisse: vnicam tantum substantiam intelligentem in omnibus hominibus inesse, ac præter hæc, adprobauerit alia, a Spinozæ dogmatibus non longe remota. Num aduersarii sententias eius recte semper adsequuti; nec, adfectibus animi adducti, peruerse interpretati sint? controuersiæ huius bene periti diiudicent: ***

IO. TOLANDVS, qui itidem scripsit contra Spinosam; minus tamen in singulari opere: *

NATAL. ALBERTVS VERSEVS, cuius exstat scriptum huius tituli: *l'impie conuaincu, ou dissertation contre Spino-*

act. eruditor. MDCXC. p. 345. *histoire des ouurag. des sauans* MDCLXXXIX. *decembr.* p. 165. *bibliotbequ. vniuers. tom.* XXIII. p. 328.

* *act. eruditor.* MDCLXXXIV. p. 410.

** vide COLERI *vitam Spinozæ* p. 154.

*** de ipso certamine hoc plura dixi in *der einleitung in die religious-streitigkeiten ausser vnserer kirche*, *part.* III p. 924 adde REIMMANNI *histor. atheism* p. 480.

* quæ contra Spinozam litteris mandauit, ea *parte* IV. et V. *epistolarum*, anglice sub titulo: *letters to serena* Londin. MDCCIV. 8. editarum, continentur.

quia in lucem emisit librum, ita inscrip
*zismus im iudenthum; oder die von dem be
vnd dessen geheimen kabbala vergœtterte we*
MDCXCIX. 8. eoque disputauit non solu
Germanum; siue Io. Petrum Speethium
iudæum; sed etiam aduersus Spinozam; m
lare; quam ex animo. Eas saltem pro
quæ spinozismum sapiunt, deum videlicet
esse substantiam: ex nihilo nihil fieri: **
non dubitauit, adfirmare, omnes antiqu
spinozistas, in *elucidario cabbalistico*, Ro
Berolin. MDCCVI. 8. *

---

* BAELII *nouuell. de la republ. des letr.* MDCLX
COLERVS *vita Spinozæ* p. 246. memoires
MDCLXXXI.

** *nouuelles de la republique des lettres* MDCLXXX
REIMMANNI *histor. atheismi* p. 495.

*** de libro hoc rariori legantur: *history of the w*
MDCC. p. 76. REIMMANNVS in *der historie de*
p. 628 *catalog. biblioth. theol.* p. 1049. *histor.*
Addantur: WOLFII *biblioth. ebr. volum.* I. p. 8
nachricht von den stollischen buchern, part. XI.

IACOB. WITTICHIVS, cuius *disputatio philosophica de natura dei*, Duisburg. MDCCXI. licet Spinozæ sit opposita; ita tamen conscripta est, vt auctorem suum in Spinozismi suspicionem adduxerit ac multas turbas in Belgio excitauerit. Inter aduersarios eius princeps extitit ANTON. DRIESSENIVS, quumque WITTICHII defensio haud negligeretur, vtriusque partis varia scripta exierunt. Inter illa locum tenent: DRIESSENII *epistola ad Honertum, qua petitur solutio quarumdam difficultatum motarum aduersus Wittichii disputationem de natura dei, a Honerto laudatam; nec non animaduersiones in Wittichii responsiones ad scrupulos quosdam, illi propositos*, Grœning. MDCCXVIII. 4. T. H. VAN DEN HONERT *repraesentatio, cur ad criminationes, quibus Driessen Wittichium ob habitam de natura dei disputationem a cathedra groningana arcere, conatus est, nihil responderit*, cui scripto ipsa WITTICHII *disputatio de natura dei* addita est, Lugdun. Batauor. MDCCXVIII. 4. WITTICHII *abstersio calumniarum, quibus eius disputatio de natura dei non ita pridem inquinata fuit a Driessen*, Lugd. Batau. MDCCXVIII. 4. DRIESSENII *dissertatio Wittichii disputationi de natura dei opposita, qua difficultates, aduersus disputationem mota, vindicantur et vrgentur*, Grœning. MDCCXVIII. 4. eiusdem *responsionum wittichianarum refutatio*; cum *alloquio ad ipsum Wittichium* ibidem MDCCXVIII. 4. eiusdem *alloquium alterum ad lectorem orthodoxum, aduersus repraesentationem Honerti alteram*, ibidem MDCCXVIII. 4. eiusdem *alloquium ad ecclesiam belgicam, in breui tabella disputationem Wittichii de natura dei exhibens*, ibidem MDCCXVIII. 4. *vindicatio nominis atque orthodoxiae wittichianae a calumniis atque iniuriis driesseniania, ex ipsa Wittichii disputatione de natura dei eruta atque ex eius responsionibus confirmata*, auctore *Gr. V.* cum breuiore responsione HONERTI, Lugd. Batau. MDCCXVIII. 4. DRIESSENII *responsio ad vindicationem Gr. V.* Groning. MDCCXVIII. 4. Praeterea prodiit: *difficultas maxima orta ex concatenationibus idearum, quas Iac. Wittichius concinnauit in disputatione sua de natura dei, cui difficultati coniungitur non simul axioma spinosisticum primarium: res, quae inter se nihil commune habent*, vna alterius caussa esse nequit, *penitus subuertere*

ſubuertere voluit G. VAN EWYCK, Lugd. Batau. MDCCXIX. 4. Ipſa WITTICHII *diſputatio de natura dei*, de qua diſceptatum eſt, iterum lucem adſpexit cum *abſterſione calumniarum contra Drieſſenium*, MDCCXVIII. 4. et cum IO. FRANC. BVDDEI *epiſtola et iudicio facultatis theologicæ et philoſophicæ ienenſis*, Ien. MDCCXX. 4. Exſtat quoque eius diſſertatio de *eſſentia et exſiſtentia dei*, Lugdun. Bat. MDCCXVIII. Controuerſiæ huius caput ſpectat ad dogma in ſe falſum, *res quæ nihil inter ſe commune habent, vnam alterius cauſſam eſſe non poſſe*, quod Wittichius adprobauit; aduerſarii autem, quum recte putarent, niti iſto ſpinoziſmum, huius Wittichium ſuſpectum eſſe, argumentati ſunt non inaniter.* Quodſi eos adiungam, qui ſpinoziſmum profligarunt, non ſingulari opera; ſed data occaſione, quum præcipue alia argumenta perſequerentur, me haud quidquam, a ſcriptione hac alienum, pertractaturum eſſe, puto. Sunt iſti ſecundum litterarum ordinem ſequentes: RVARD. ANDALA in *apologia pro vera et ſaniore philoſophia*, Franeck. MDCCXVIII, qua cauſſam agit philoſophiæ carteſianæ ac ſimul contra Spinozam diſputat: ** PETR. DAN. HVETI-

[redacted]

ſubſtantiam, refellat: * MICHAEL LE VASSOR libro *de la veritable religion*, Pariſ. MDCLXXXVIII. 4. GER. DE VRIES in *exercitationibus rationalibus de deo.* Referri etiam huc poſſunt diſſertationes: IO. HENRIC. MVLLERI de *miraculis aduerſus Spinozam*, Altdorf. MDCCXIV. ANDR. LVDOV. KOENIGSMANNI de *perſuaſione prophetarum per ſigna contra Spinozam*, Kilon. MDCCXI. FRID. ERNEST. MEISII de *reſurrectione chriſti contra Spinozam*, Siluſ. MDCCXI. IACOB. STAALKOPFII *oraculum paullinum actor.* XVII, 28. *ab impiis detorſionibus Hobbeſii et Spinozæ vindicatum*, Gryphisw. MDCCVII. ** item commentatio IO. FRANC. BVDDEI de *veritate reſurrectionis chriſti contra impios quorumdam, ſpeciatim Ben. de Spinoza obiectiones adſerta:* *** IO. CONRAD. DVRRII oratio de *libertate philoſophandi*, præſertim in religionis negotio, contra Spinozæ *tractatum theologico-politicum.* Pertinet præterea quodam modo ad locum hunc: VOLCKM. CONRAD. POPPO *ſpinoziſmus detectus; oder vernunftige gedancken von dem wahren unterſcheid der philoſophiſchen vnd mathematiſchen methode*, Vinar. MDCCXXI. 8. * Libri inſcripti: *refutation des erreurs de Benoit de Spinoſa*, ceter. mentionem omitto, quia ſupra iſta facta eſt. **

III. contra *Thom. Hobbeſium*

eiusque libros de *ciue* et *leuiathan* hæc ſcripta in lucem prodierunt: ROBERT. FILMERI *obſeruationes de origine dominii;* quæ tamen non ſolum Hobbeſio; verum etiam

Zz 4 Miltono,

* *acta erudítor.* MDCXCV. p. 393. MDCXCVI. p. 295. *hiſtoire des ouurages des ſauans* MDCXCVI. p. 314.

** habetur etiam diſſertatio hæc *bibliothec. bremenſ. tom.* III. p. 470.

*** *meditation. ſacrar. decad.* p. 47.

* præſertim, quæ *cap* 4. p 39. habentur.

** quæ contra Spinozam prodierunt, ſcripta recenſentur: in COLERI *vita Spinozæ* p 137. IENICHII *hiſtor. ſpinoziſmi leenhofian.* p. 58. BVDDEI *theſib. de atheiſmo et ſuperſtition. cap.* I. § 26. p. 171. FABRICII *delect. argumentor. et ſyllab. ſcriptor. de veritate religion. chriſtian. cap.* 13. p. 357. et *biblioth græc. volum.* VII. p. 120. NICERONII *memoires pour ſeruir a l' hiſtoire des hommes illuſtres dans la republiqu. des lettres tom.* XIII. p. 48. MASCHII *verzeichnis der erheblichſten freygeiſteriſchen ſchriften* p. 142. BAELII *diction. hiſtor. critic.* voce: *Spinoza.*

Miltono, Grotio et Huntono oppositæ sunt, Londin. MDCLII. 4. et MDCLXXIX. 8. anglice: ALEXANDR. ROSSAEI *animaduersiones in Hobbesii leuiathanem*, MDCLIII. 8. anglice: GVILV. LVCY *obseruationes in duo priora capita leuiathanis Hobbesii*, Londin. MDCLV. anglice: eiusdem *obseruationes*, *censuræ*, *confutationes variorum errorum in leuiathane*, Londin. MDCLXII. 4. itidem lingua anglicana et *obseruationum pars altera*, Londin. MDCLXXIII. anglice: IO. BRAMHALLI *defensio veræ libertatis actionum humanarum ab antecedenti et extrinseca necessitate*, Londin. MDCLVI. et Dublin. MDCLXXVII. fol. sermone anglicano: eiusdem *castigationes vltimarum Hobbesii animaduersionum de libertate et necessitate*, cum adpendice, cuius titulus est: *captura leuiathanis*, Londin. MDCLVIII. 8. et Dublin. MDCCLXXVII. fol. eadem lingua, ad quem librum HOBBESII *responsio*, Lond. MDCLXXXII. 8. prodiisse, perhibetur: GEORGII LAWSONI *examen partis politicæ leuiathanis hobbesiani*, Londin. MDCLVII. 8. anglice: ROBERT. SCHARROCKII liber de *officiis secundum naturæ ius*, Oxon. MDCLX. 8. ac cum notis *Samuel. Reyheri*, Goth. MDCLXVII. 12. GISBERT.

[redacted]

CLARENDON, *breuis conspectus errorum, ecclesiae et ciuili regimini perniciosorum, qui continentur in leuiathane Hobbesii*, anglice editus Londin. MDCLXXIV. 8. Oxon MDCLXXVI. 4.* IO. SHAFTO *magna naturae lex sui ipsius conseruandi, examinata, adserta et vindicata contra abusus, illi suppositos a Hobbesio*, Londin. MDCLXXIII. 8. anglice: GVIL. HOWELII *spiritus propbetiae; siue tractatus, Hobbesio oppositus, ad probandum, christum eiusque apostolos fuisse prophetas*, contra *leuiathanem* et anonymi librum de *humana ratione*, Londin. MDCLXXIX. 8. anglice. Quibus scriptis adnumerari debent: VIN. PERRONETI *disquisitiones, perinentes maxime ad res spirituales*, Londin. MDCCXL. 8. anglice: liber, qui inscriptus: *leuiathan hereticus*, itidem anglice, memoratur: ADAM. RECHENBERGII ἕυρημα *Thomae Hobbesii*, Lips. MDCLXXIV. 12. OTTON. MENCKENII dissertatio de *Thom. Hobbesii epicureismo*, Lips. MDCLXVIII. Nec defuerunt, qui, data occasione, in Hobbesium eiusque falsas ac perniciosas sententias animaduersionem censoriam in scriptis suis exercuerunt, RVD. quippe CVDWORTHVS in *systemate intellectuali*: SAM. PARKERVS *disputationibus de deo et prouidentia diuina*: ROBERT. SCHARROCKIVS libro de *finibus virtutis christianae*: SAM. RACHELIVS libro de *iure naturae et gentium*: IO. ADAM. OSIANDER tractatu de *typo legis naturae*, atque alii, quorum nonnulli iam supra a me commemorati sunt:**

IV. contra *Matth. Knutsium*

IO. MVSAEVS in *der ableinung der ausgesprengten abscheulichen verleumdung, ob wære zu Iena eine neue secte der so genanten gewissener entstanden*, cuius libri duae editiones Ienae MDCLXXV. 4. prodierunt earumque posterior locupletata fuit ac praeter alia, ipsae Knutsii schedae, quarum antea mentionem feci, accesserunt,*** ac VALENT. GREISSINGIVS

* LILIENTHALII *theolog. biblioth* tom I. p. 200.

** syllabus eorum, qui Hobbesium inpugnarunt, habetur in eiusdem *vita*, Carolopol. MDCLXXXI. edita, p. 96. sqq. in *bibliotheca iuris imperantium quadripartita* p. 72. et in MASCHII *verzeichnis der erheblichsten freigeisterischen schriften* p. 87. sq.

*** FABRICII *histor. biblioth. part.* IV. p. 477. LILIENTHALII *theol. biblioth. tom.* I. p. 218.

aarden, Amſtel

TAC. HAI. V
ricus van Leenho
Amſtelodam. M

Den ingebee
van Leenhof, ve
aarden, Trai. ad

IO. CREYGT
chriſtenen vyt go
aarden van Fr. v

IOANN. D'O
ſtelodam. MDCCI

EVSEBII PH
Leenhof over ſiin
Amſtelod. MDCC
ſium prodiiſſent,
dit: *den hemel o*
miſverſtand en vo
aduerſariis ſuis h
productum eſt et
qualia ſunt:

FLORENTIN

TAC. HAI. VAN DEN HONERT *tweede brief van den heer F. van Leenhof wegens de redenkundige aanmerkingen door* E. D. M. Amstelod. MDCCIV. 8.

IO. CREYGHTONII *korte aanmerkingen op den hemel op aarde, opgehelderť van den neeuelen van misuerstand en vooroordeelen door F Leenhof*, Franeck. MDCCIV. 8.

FRID. LEENHOFII *korte antwoord op de brief van de heer* T. H. *van den Honert wegens de redenkundige aanmerkingen*, Zwoll. MDCCIV. 8.

TAC. HAI. VAN DEN HONERT *derde brief, of weder antwoord op het korte andwoord van den heer F. van Leenhof, wegens de redenkundige aanmerkingen*, Amstel. MDCCIV. 8.

FRID. LEENHOFII *korte antwoord;* siue *breuis responsio*, paullo ante memorata; nunc autem litteris iterum descripta cum animaduersionibus quibusdam Leenhofii ad *Honerti* adductam *epistolam tertiam*, Zwoll, et Amstelodam. MDCCIV. 8.

TAC. HAI. VAN DEN HONERT *vierde brief an den heer F. van Leenhof, waarin bewesen wordt, dat zyn hemel op aarden vyt Spinosaas schriften is opgemaakt*, Amstel. MDCCIV. 8.

EIVSDEM *vynde brief an den heer F. van Leenhof, wegens synen hemel op aarden, waarin de nietigheid van de aantekeningen op de redenkundige aanmerkingen, en van syn vermeerderde korte antwoord ontdekt en aangewesen woordt*, Amstel. MDCCIV. 8.

IO. D'OVTREIN adpendix *adnotationum* eius *necessariarum* in librum belgicum: *de eenige gereformeerde waarheid, opgesteld en vitgegeuen door het collegie, het welcke men den naam geft van hebreen.*

Artikelen tot satisfactie van de eerw. kerkenraad van Zwolle, voorgestelt aan Fr. van Leenhof en by syn E. ondertekent, wegen syn vitgegeuen boeken, genaamt den hemel op aarden, desselfs obhelldering en korte andwoord, Zwoll. MDCCIV. 4.

IO. SLVITERI *ouereenstemming tusschen den heer Fr. van Leenhof en Spinosa en Philopater*, Amstelodam. MDCCIV. 8. qui liber continet *articulos inquisitorios*, Leenhofio a classe suolensi propositos: Leenhofii *responsiones* ad hos arti-

articulos ac *necessarias animaduersiones* ad responsa hæc, eo consilio ab auctore iuris publici factas, vt prospiceret poematibus, quæ non sine irrisione in caussa leenhofiana scripserat. Prodierunt ista coniunctim vna cum quibusdam aliis, atque in his cum eo, quo Leenhofius se defendit, sub titulo: *verscheyde gedigten, soo vor; als tegen van Leenhof en synen hemel op aarden*, Amstelodam MDCCIV. quam collectionem alia sequuta est, ita inscripta: *een versameling van meer andere gedigten soo vor; als tegen van Leenhof, ten groosten deele teuooren nie gedrukt*, Amstelod. MDCCIV. 4.

Trouhartige waarschouwing aan alle slag van menschen, wegens de ouereenstemminge tusschen den hemel op aarden, beschreuen door den heer F. van Leenhof en de schriften van den goduersaker Bened. de Spinosa. Amstelod. MDCCIV. 8.

FRANC. BVRMANNI *hoogste goed der spinozisten, vergelecken met den hemel op aarden van den heer F. van Leenhof*, MDCCIV. 8. cum IO. HENR. COCCEII *epistola* ad Franc. Burmannum, qua patris sui, Io. Cocceii, sententiam de

[redacted]

[redacted]

tur: adeisidæmon; altera vero antiquitates iudaicæ, MDCCIX. 8. *

IAE BENOIST *melange de remarques critiques, bi-es, philosophiques, theologiques sur les deux disserta- de mr. Toland, intitulées l' une: l' homme sans supersti- l' autre: les origines iudaiques, auec vne dissertation lieu de preface, ou on examine l' argument tiré du con- ment de tous les peuples, pour prouuer l' existence de dieu,* h MDCCXII. 8. ** Contra *origines iudaicas*, quæ *adei- moni* adiunctæ sunt, ingenia sua exercuerunt: PETR. HVETIVS, nomine *Morini* adsumto, in *lettre de mr, de l' academie des inscriptions à mr. Huet, touchant le de mr. Tolandus, intitulé adeisidæmon et origines iu-* *** IO. FRANC. BVDDEVS commentatione de *origine ebrææ:* * IO. GOTTL. CARPZOVIVS programmate *Tolandi origines iudaicas*, Lips. MDCCXIII. 4. SALOM. INGIVS *obseruatione de fertilitate et præstantia terræ æ israelitis promissæ:* ** IACOB. ELSNERVS *disserta- sur l' excellence de la Palestine.* *** Libellum Tolandi, *nazarenum* inscripsit quemque supra, data occasio- recensui, confutarunt: IACOB. PATERSONVS in *an- nazareno*, sermone anglicano, Londin. MDCCXVIII. 8. MAS MANGEIVS in *animaduersionibus in nazare- in quibus falsitas euangelii muhammedici et recensionis, qua*

ory of the works of the learned MDCCIX. p. 529. BERNARDI *nouuell. de la republiqu des lettres* MDCCIX. *august* p. 195 *acta eruditor.* MDCCX. p. 476. *vnschuldige nachrichten*, 1709. p. 733. *die neue bællische biblioth. tom* I. p 47

die deutsch n acta eruditorum, tom II. 607. 659. *die vnschuldige nachrichten*, 1712 p. 082. *die neue bællische biblioth tom.* II p. 375. LILIENTHALII *theol biblioth tom.* I. p. 484. *memoires de Treuoux* MDCCXIV. *febr.* p 237. *iournal des sauans* MDCCXIII *mart* p 19.

egenda est epistola hæc in TILIADETI *dissertations sur diuerses matieres de religion et de philologie* Paris MDCCXII. *tom.* I. p. 438 adde *memoires de Treuoux* MDCCIX p. 1588. et HVETII *comment. de rebus, ad eum pertinentibus*, p. 412. sq.

nslata illa est cum in eius *syntagma dissertation. theologic.* p. 714. tum in *miscellaneor. sacror. part* I p. 520.

obseruat. sacrar. part. II. p. 104. adde p 7· et 219.

n *histoire de l' academ. royal. des sciences*, Berolin. MDCCXLV.

CHRIST. MATTH. PFAFFIVS, qui lic
rem librum; aut commentationem contra (
uerit; merito tamen eius loco hoc mentio
enim differtatione quadam ** occafionem h
fiue partes præcipuas opufculi de *libertate*
tandi, prodiit: *la liberté de penser defendue co*
du clergé cum dedicatione, ad Pfaffium pe
MDCCXVII. 8. fine mentione loci, ad quar
recte exiftimaret, libellum hunc nulla refp
effe; in ipfa tamen confutatione Collini fe
fus eft. *** Ad eamdem controuerfiam
thoughts vpon the difcourfe of free-thi
MDCCXIII. 8. *free thinking rightly ftated*, w
fe, falsly fo called, is fully confider'd, Londi
a farther difcourfe of freethinking in a lette
with fome confiderations on mr. Pycrofts treat
fubiect, Londin. MDCCXIII. 8.

VII. contra *Ioann. Tolandum*

eiusque notiffimum librum, cui non
impofuit, prodierunt:

IACOB. FAYI *defenfio religionis; nec n*
iudaica contra duas differtationes Io. Tolan

-ceretur, caussam suam tueri, conatus est ac scripto, -ante memorato, sub titulo: *lettre d'vn anonyme*, -it: *epitre a mon esprit, ou anonyme persiflé*. MDCCXLIX. -uum aduersus eum prodiret: *epitre a Mlle A. C. P.* -*achine terrassée* eodem anno prodiret, in lucem emi- -*ponse a l'auteur de la machine terrassée* MDCCXLIX. ac -ea *examen de l'auertissement, qui se trouue a la tete* -*re intitulé: l'homme machine*; exiit autem contra illud: -*de l'imprimeur a mr. - - - sur son examen.* *

§. VIII.

-*tertiam* classem refero commentationes, quibus -i viri singularia variaque argumenta de atheis- -ersequuti sunt, vt alii exposuerint generatim de -o eiusque natura ac diuersitate; speciatim au- -llius origine ac caussis: de atheorum religione, -ndo, pœnis: alii de modo, quo homines hi insi- -atque impii confutandi sint atque in rectam viam -di: alii de quaestionibus: num atheismus perni- -sit reipublicae; an superstitio? quid valeat ar- -um, a consensu generis humani sumtum, ad pro- -, esse supremum numen? num gentes dentur, -e ignarae; nec ne?

-a primum ii commemorandi sunt, qui de atheismo, na- -eius ac diuersitate generatim disseruerunt: GISBERTVS -licet VOETIVS disputationibus de *atheismo:* ** KILIAN. -RAVFIVS dissertatione de *atheismo*, Gies. MDCLXXVII. -R. WEDDERKOPF de *atheismo et scepticismo*, -ent. MDCLXV. FRID. VLRIC. CALIXTVS prolegomenis -*theismo*: *** IO. FRIDEM. SCHNEIDERVS in *icone atheo-* -, Hal. MDCXCVIII. IO. IOACH. WEIDNERVS disserta- -e de *atheismi iusta denominatione et imputatione*, Rostoch. MDCCIV.

-ra habentur de libro: *l'homme machine* eiusque refutationibus -n *actis histor. ecclesf. vol.* XIII. p 467.
-*lectar. disputat. theolog. part.* I. p. 114. sqq.
-uae praefert eiusdem dissertatio de *religione idololatrica*, Helmstad. MDCLXXXVII. 4.

ne calamum adhibuit CORNEL. DIET
atque exarauit *defensiones scripturæ sacræ*
ris nuperi meditationum de deo, mundo et

IX. contra *Iul. Offr. de la M*

itidem varia scripta emissa sunt, pra
cuius titulus est: *l'homme machine*, op
lettre d'vn anonyme pour seruir de critiqu
*au liure intitulé l'homme machine :** ADAM
Wiederlegung der frantzösischen schrift:
nebst dem beweis der gegensätze, Lips. MDC
LVDOV. TRALLESII *commentatio de ma*
mana, prorsus a se inuicem distinctis, Vratis
cum qua coniungenda est: *epistola ad clar*
sistens quasdam obseruationes in opusculum
lesii, nuper editum et cui titulus est : d
item: *l'homme plus, que machine*, Londi
Ne tamen DE LA METTRIE omnem d

---

* *actor. eruditor. supplement tom.* VIII. p. 107.

** *bibliotheque. germanique tom* V. p. 180. *tom* V
MDCCXXII. p. 492. *samlung von alten vnd neu*
p. 742. LILIENTHALII *theol biblioth. tom.*

in der heilsamen arzney, wodurch einem atheisten wie- geholffen werden, Hamb. MDCCVI. 8. et latine sub de athei conuersione iudicium, cura Ioach. Langii, MDCCIII.4.* Adiungo dissertationes: ZACH. GRAPII de methodo, conuincendi atheos, Rostoch. MDCC. PFISTERI de optima ratione, conuincendi atheos, MDCCXIV. IACOB. GVIL. FEVERLINI an exsistentia veritas indemonstrabilis? Altorf. MDCCXVII. FR. CHR. PFISTERI an philosophus possit esse atheus? Vitemberg. XXXIV. SAM. BENIAM. REICHELII an materialista athei? Lipf. MDCCXLII.

Praeter hos, et iis locus adsignandus est, qui contra opiniam, a Petro Baelio, Christian. Thomasio, Io. Toque aliis adprobatam ac defensam, superstitiosos quam atheos, rebus publicis nocere, disputarunt at- argumentum hoc singulari industria tractarunt. Ex- illius habetur in dissertationibus: IO. GEORG. de atheismo in se faedo et humano generi noxio, MDCXCV. ZACH. GRAPII an atheismus necessario ducat corruptionem morum? Rostoch. MDCXCVII.** IO. GEORG. de damno atheismi in republica, Lipf. MDCCIII. STAALKOPFII de atheismi habitu ad vitam ciuilem, Gryphisw. MDCCX. CHRIST. FRIDEM. MARTINI de ciue non bono, Corbach. MDCCXVII. quibus addatur: TIEZMANNI disputatio de atheismi inculpati mon- Vitemberg. MDCXCVI.***

Argumentum pro exsistentia dei, a consensu generis humani petitum, rectum esse ac firmum, si id quidem rite atur; nec gentes dari, quae omni cognitione summi inis careant, quemadmodum recentiore aetate maxime

 Baelius

consilium hoc ex eius ersten theolog. bedencken, part. I. p. 38. 45. summ- um, latine versum et separatim editum est.

de eiusdem theolog. recens controuersam part. I. cap. I. quaest. 7. . 38.

Conf. BERNARDI nouuelles de la republique des lettres MDCCV. p. 289. MDCCVII. p. 8. 139. 258. 406. 532. 636. vbi contra Baelium dispu- at: FABRICII delect. argumentor. et syllab. scriptor. de veritat. religion. christian. cap. XI. p. 337. ELSWICHII recens. de atheismo controuers. §. 13. sqq.

IAC. SYRBII de origine atheismi, MDCCXX.
de caussis praecipuis, atheismum gignentibu
IO HENR. BECKERI vtrum potius in volunt
tellectu vitium sit atheismi, Rostoch. MDCC
COLBII de fulcris atheismi, Regiom. MD
GRVNENBERGII de atheorum religione pru
MDCCI. GOTTL. SAM. TREVERI de oeconom
ralis atheorum, Helmst. MDCCXVIII. HEN
SCHAVERI de iure naturae athei, Ien. MDCCX
SCHELGVIGII de atheis, non imprudentiae s
stitiae reis, Gedan. MDCCX. IO. MICH. HA
atheo et poenis in eum, Ien. MDCCXV. eiusd
athei, ibidem atque eodem anno: SAM.
BERGII et GER. HERM. MENCKENII de c
to: illius Gedan. MDCCVIII. huius Lipf. MD

Transeo ad eos, qui de atheo conuerter
commentati sunt, cuiusmodi laborem suscep
NIEMANNVS dissertatione, cuius titulus e
tatus et ad veram religionem conuersus; seu di
de atheis eorumque sectis variis, Ien. MDCLX
CONRABVS disputatione de atheo, proprio
Rostoch. MDCLXXXIII. AVGVST. VARENIVS
rapeutico atheologiae, Rostoch. MDCLXXX. 4.

ne *Schwarzii*, MDCCXVI.8. etiam auctior Londin. sub *dissertatio historico-philosophica de atheismo; siue histo-mi*, MDCCXVI.8. manca tamen illa est ac imperfe-eo modo scripta, quem leges historiæ postulant: * IB. FRID. REIMMANNI *historia vniuersalis atheis-eorum, falso et merito suspectorum apud iudaeos, eth-ristianos, muhamedanos*, Hildes MDCCXXV. 8. lau-eruditionem et industriam; reprehendenda autem, dicta sunt, quæ omittenda fuissent: alia præter-æ proponi debuissent: alia praue diiudicata.** Ex i libris suis historiæ atheorum illustrandæ, quum m habuerint, operam dederunt, maxime nomi-it: SAM PARKERVS,*** IO. FRANC. BVDDEVS,* hos adiungendi: TOB. WAGNERVS,** IOANN. t,*** MAVRIT. CARSTENS.* BVRC. GOTTH. *programma de docto atheo*, Ien. MDCCVII. 4. præ-ioniam isto tantum exempla virorum doctorum, qui non in atheismum; sed per nimia humanæ studia in impietatem inciderunt. Potius histo-riæ de atheismo amatoribus commendo egregium em librum IO. ALB. FABRICII, cuius inscriptio est: *rgumentorum et syllabus scriptorum, qui veritatem christianæ aduersus atheos, epicureos, deistas*, ceter. *ibus suis adseruerunt*, Hamb. MDCCXXV. 4. *ecialem* atheismi historiam eamque antiquiorem IO. HENR. FOPPII duæ dissertationes de *atheis-phorum gentilium celebriorum*, Brem. MDCCXIV.

Aaa 3 IACOB.

PHILIPPS *dissertationes historicæ quatuor*, Londin. XXV 8. in quibus primum locum tenet: *historia athe-nf. vnschuldige nachrichten* 1713. p. 1014. *act. eruditor.* VII. p. 402. LILIENTHALII *theolog. biblioth. tom.* 1,

theolog. biblioth. vol. 1. p. 1013. *samlung von alten und olog. sachen* 1726. p. 296. LILIENTHALII *theol. biblioth.* 243.

n de deo et prouidentia diuina, disputat. 1.
ismo et superstitiòn. cap. 1.
heism. speculatiu. cap. 4. §.
inscripta: *atheomastix*, Vpsal. MDCCIX.
ad NEVMANNI *trutin. religion.* p. 31.

exsistentiam dei, Altorf. MDCCXVII.*

§. IX.

Ad *quartam* denique classem perti
historici de atheismo, qui vel *generales*; v
Illi in historia hac enarranda ita versati f
tim de origine ac progressu atheismi exp
tio isto contaminatos; aut illius adcusato
commemorauerint. *Hi* ad partem tantu
ius studia sua contulerunt ac speciatim d
torum hominum commentati sunt. Scrip
riam atheismi, *generatim* descriptam, exl
tia sunt:

ANTON. REISERI *epistolaris dissertati*
gressu et incremento atheismi ad Spizelium,
MDCLXIX. 8. quae autem ista continentur,
ismi practici; quam theoretici historiam
nesque superstitiosi atque impii inter athe

IENKINI THOMASII; siue, vt veri
memoratur, IENKIN. PHILIPPS *histori*
ter delineata, Basil. MDCCIX. 8. et iterum
Altorf. cum CLARKII libro de *exsistentia et*

præfatione *Schwarzii*, MDCCVII.8. etiam auctior Londin. sub titulo: *dissertatio historico-philosophica de atheismo; siue historia atheismi*, MDCCXVI.8. manca tamen illa est ac imperfecta; nec eo modo scripta, quem leges historiæ postulant: *

IACOB. FRID. REIMMANNI *historia vniuersalis atheismi et atheorum, falso et merito suspectorum apud iudaeos, ethnicos, christianos, muhamedanos*, Hildes MDCCXXV. 8. laudanda ob eruditionem et industriam; reprehendenda autem, quia alia dicta sunt, quæ omittenda fuissent: alia prætermissa, quæ proponi debuissent: alia praue diiudicata.** Ex iis, qui in libris suis historiæ atheorum illustrandæ, quum occasionem habuerint, operam dederunt, maxime nominandi sunt: SAM PARKERVS,*** IO. FRANC. BVDDEVS,* atque ad hos adiungendi: TOB. WAGNERVS,** IOANN. VPMARCK, *** MAVRIT. CARSTENS.* BVRC. GOTTH. STRVVII *programma de docto atheo*, Ien. MDCCVII. 4. prætereo, quoniam isto tantum exempla virorum doctorum narrantur, qui non in atheismum; sed per nimia humanæ sapientiæ studia in impietatem inciderunt. Potius historiæ litterariæ de atheismo amatoribus commendo egregium ac perutilem librum IO. ALB. FABRICII, cuius inscriptio est: *delectus argumentorum et syllabus scriptorum, qui veritatem religionis christianæ aduersus atheos, epicureos, deistas*, ceter. *lucubrationibus suis adseruerunt*, Hamb. MDCCXXV. 4.

Ad *specialem* atheismi historiam eamque antiquiorem pertinent: IO. HENR. FOPPII duæ dissertationes de *atheismo philosophorum gentilium celebriorum*, Brem. MDCCXIV. IACOB.

* prodierunt PHILIPPS *dissertationes historicæ quatuor*, Londin. MDCCXXXV 8. in quibus primum locum tenet: *historia atheismi*: conf. *vnschuldige nachrichten* 1713. p. 1014. *act. eruditor.* MDCCXVII. p. 402. LILIENTHALII *theolog. biblioth. tom.* 1, p 141.

** *auserlesene theolog. biblioth. vol.* 1. p. 1013. *samlung von alten vnd neuen theolog. sachen* 1726. p. 296. LILIENTHALII *theol. biblioth. tom* 1. p. 243.

*** *disputation de deo et prouidentia diuina, disputat.* 1.

* *thes. de atheismo et superstition. cap.* 1.

** *examin. atheism. speculatiu. cap.* 4. 5.

*** *dissertat.* inscripta: *atheomastix*, Vpsal. MDCCIX.

* *animaduers.* ad NEVMANNI *trutin. religion.* p. 31.

de Hippocrate. nam hic atheis adnum
id quod quum NICOL. HIERON. GVND
uit,*** sententiæ huic restiterunt ac c
egerunt: ANDR. OTTOM. GOELICKE
crates ab atheismi crimine, nuper ipsi i
Duisburg. MDCCXIII. habita atque edi
TRILLERVS in *Hippocrate, atheismi f*
Gundlingium, Rudelst. MDCCXIX. 8. *
GVNDLINGIVS se defendit;** GOELI
tueretur, ingenii monimentum de *I*
dit. *** IO. HARDVINVS pro studio s
num ac paradoxorum aliis persuadere v
stianorum doctores in ordinem athe
esse hancque in rem composuit libe
præfert: *l'atheisme decouuert par l*
ecrits de tous les peres de l'eglise et d

---

* in SCHELHORNII *amœnitat. literar. part.* XI
** gallice exstat in *bibliothequ. germaniqu. tom.*
*** in *otiorum*, quæ lingua germanica conscrip
cui titulus est: *Hippocrates ἄθεος.*
* laudatur scriptum hoc in *iournal des sauans*
p. 190. CLERICVS autem *biblioth. ancien*
part. 2. p. 428. censuram animaduersio

[redacted]

CAPITIS QVINTI

DE

ℹIPTIS THEOLOGIAE POLEMICAE

SECTIO VI.

DE

?TIS CONTROVERSIARVM CVM NATVRALISTIS.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

finitum est, quales natu- ·e hoc intelligendi sint,

scripta primum ipsorum arum, §. II. III. IV.

ım, qui dogmata istorum ınt, non solum genera-

eciatim, §. VI.

singularibus argumentis, mixis, quae contra natu- ıspurantur, exposuerunt,

nimirum de necessitate reuelationis diuinae, §. VII.

De concordia rationis ac fidei, maxime de iis, quae ad controuersias belianas pertinent, §. VIII.

De veritate religionis christianae variisque rebus, ad istam spectantibus, speciatim de veritate religionis lutheranae, §. IX. X. XI.

Praeter haec autem, historiam naturalismi scripserunt eique illustrandae operam dederunt, §. XII.

ıduerſarios dogmatum,quibus religio vera ac ſem-
a hominum felicitas nituntur, atheis proximum
ıaturaliſtis tribuo. Quod nomen quum variam
ıdi vim præfert ac vel latiore; vel anguſtiore
ı ſumitur, loco hoc naturaliſtæ adpellantur: ii,
deum admittant; diuinam tamen patefactionem,
onſequentiam ſcripturam ſacram religionemque
am reiiciunt, in perſuaſionem adducti, religio-
:uralem ad ſalutem conſequendam ſufficere ac
n nos omnia, illius cauſſa cognoſcenda, docere.
nen et hi naturaliſtæ vnius ſunt generis; ſed ſi
ad modum, quo mentem ſuam, naturaliſmo de-
m, prodiderunt, reſpicimus, inter ſe differunt,
lii directe: alii indirecte declararint, ſe vitio iſto
inatos eſſe. In argumentis præterea, in quibus
nt ingeniis, diſcrepantia eorum eſt. Quemad-

 modum

dem supra laudata. In iisdem histor
modo numerari possunt: GILBERTI BV
Rostæ comitis in extremis μετάνοια, seu
Trai. ad Rhen. MDCXCVIII. 8. *mem*
Wilmot, comte de Rochester, Amstel. M
THEI SICVRI ** *originem atheismi in*
gelica ecclesia, MDCLXXXIV. minus co
rendam esse, puto, quia voci *atheism*
vis tributa est; ipso autem libello mo
continentur.

---

* fuerunt alii, qui Cartesium vel atheis adnu
pietatis huius plane expertem exstitisse,
fet eos REIMMANNVS *histor. atheism.* p. 41

** qui nomen hoc fictum præ se habet, est
Cremius: conf. FABRICII *histor. biblioth*
bellus ipse translatus est in BLAVFVSII
terung der kentnis seltner vnd merckwurdige

[redacted]

MDCLVI. 12. gallice MDCXXXIX. 4. Eiusdem exstat de *caussis errorum*, *vna cum tractatu de religione laici* pendice *ad sacerdotes*, qui cum memorato scripto de *ite*, tamquam posterior illius pars, coniunctim pro- Londin. MDCXLV. 4. MDCLVI. 12. sine indicio loci, ; *religione gentilium errorumque apud eos caussis*, cuius is prima pars lucem vidit Londin. MDCXLV. 8. et telod. MDCLVI. 4. integrum autem illud exiit Amste- MDCLXIII. 4. ibidem MDCC. 8. cura *Isaac. Vossii* et ice Londin. MDCCVIII. 8. Quæ iam enarrata ingenii imenta luculenter testantur, Herbertum principem naturalistarum. Aperte ea statuit, quæ ad scripturam um ac religionem christianam euertendam; ad natura- vero vnice sustinendam comparata sunt, consensum licet vniuersalem in rebus necessariis solam esse ve- is normam: quidquid neque per instinctum natura- , sensum internum, sensum externum; neque discur- innotescat, tamquam verum, proprie dictum, nullo lo probandum esse: de reuelatione neminem certum posse, nisi cui ea facta sit immediate, et quæ sunt similia alia. Quam præscribit, ratio, æternam salutem sequendi, in cultu diuino ponitur, ita instituendo, vt : virtutibus operam det eumque malarum actionum iteat: *

FRANCISCI PVCCII *adsertio catholica de christi serua- r efficacitate in omnibus et singulis hominibus, quatenus ines sunt*, Goud. MDXCII. 8. qua adfirmat, mortales ad

* de Herberto eiusque memoratis scriptis suppeditant: GRVN- DICHIVS in *den geschichten der deisten, sonderlich des Cberbury*, Cothen. MDCCXLVIII. WOOD *Athen. oxoniens.* *vol.* II. p. 117. NICERONIVS *memoir. tom.* XVIII p. 178. POPE BLOVNTIVS *cen- sur. celebr. auctor.* p. 996. KORTHOLTVS de *tribus impostorib. magnis*, *section.* I. p. 4. REIMMANNVS *catalog. biblioth. theolog.* p. 1033. et *histor. atheismi* p. 441. MASCHIVS in *dem verzeichnis der frei- geisterischen schriften*, addito eiusdem *beschlus der abhandlung von der religion der heiden und christen*, p. 79. BVDDEVS *thes. de atheism. et superstition cap.* I. p. 182. *die vnschuld. nachrichten*, 1708. p. 901. FREYTAGIVS in *analectis de libris rariorib.* p. 238. LILIENTHALIVS in *der theolog. biblioth. tom.* I. p. 215. LELANDVS in *dem abris der vornehmsten deistischen schriften part.* I. p. 1. sqq. auctor *des vnpartheyischen bibliothecar.* p. 987.

tem accuratiorem synabuin exhibere, 1
lem esse, existimo. Quamuis enim no
posita sint, vt ea libris naturalistarum in
dubitatione careat; sunt tamen, de quil
apertum esse videtur hocque nomine en
pant sententiis, num ista inter eiusmo
debeant; nec ne. Immo dantur, quae al
ralistarum: ab aliis ad atheorum ingenii
iunguntur. Quam difficultatem quum
in enarrandis naturalistarum scriptis ean
hibebo, vt, vbi res non satis certa est, se
tatem atque ab extremitatibus mihi cau
la, quae superiore aetate in lucem proc
tenent:

GODOFREDI VALLEI *ars nihil credend*
quod et hunc prae se fert titulum: *la beatit*
ou la fleo de la foy, ceter. cuius vnicum e
rum formis descriptum, in bibliotheca
superesse, traditur. Insunt in eo natur
ismi, vestigia: *

EDVARD. HERBERTI DE CHERBVR
te, prout distinguitur a reuelatione, a verisi
a falso, latine Paris. MDCXXIV. 4. ** Lond. 1
Paris. eodem anno: * Lond. MDCXLV. 4.

CAPITIS QVINTI DE SCRIPTIS THEOLOGIAE POLEMICAE SECTIO VI.

DE SCRIPTIS CONTROVERSIARVM CVM NATVRALISTIS.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Postquam definitum est, quales naturalistae loco hoc intelligendi sint,

Recensentur scripta primum ipsorum naturalistarum, §. *II. III. IV.*

Deinde eorum, qui dogmata istorum profligarunt, non solum generatim, §. *V.*

Sed etiam speciatim, §. *VI.*

Quique de singularibus argumentis, cum iis connexis, quae contra naturalistas disputantur, exposuerunt, nimirum de necessitate reuelationis diuinae, §. *VII.*

De concordia rationis ac fidei, maxime de iis, quae ad controuersias baelianas pertinent, §. *VIII.*

De veritate religionis christianae variisque rebus, ad istam spectantibus, speciatim de veritate religionis lutheranae, §. *IX. X. XI.*

Praeter haec autem, historiam naturalismi scripserunt eique illustrandae operam dederunt, §. *XII.*

INTER aduersarios dogmatum, quibus religio vera ac sempiterna hominum felicitas nituntur, atheis proximum locum *naturalistis* tribuo. Quod nomen quum variam significandi vim praefert ac vel latiore; vel angustiore sententia sumitur, loco hoc naturalistae adpellantur ii, qui licet deum admittant; diuinam tamen patefactionem, ac per consequentiam scripturam sacram religionemque christianam reiiciunt, in persuasionem adducti, religionem naturalem ad salutem consequendam sufficere ac rationem nos omnia, illius caussa cognoscenda, docere. Nec tamen et hi naturalistae vnius sunt generis; sed si maxime ad modum, quo mentem suam, naturalismo deprauatam, prodiderunt, respicimus, inter se differunt, ita vt alii directe: alii indirecte declararint, se vitio isto contaminatos esse. In argumentis praeterea, in quibus abusi sunt ingeniis, discrepantia eorum est. Quemad-

Corouæus, Frid. Podamicus, Diegus Toralba, Antonius Cur Octau. Fagnola. Primus pontifi ranorum: tertius omnium sectar rum: quintus caluinianorum: se mus muhammedanorum caussam tant de fidei controuersiis, vt siue reformatæ; siue euangelicæ exsistant inferiores; reliqui contr ralis ac iudaicæ religionis, super compositus est inprimis ad natur qui et in capite rei inter se con Eiusdem *vniuersæ naturæ theatrun effectrices caussæ et fines contempla libris discutiuntur*, Lugdun. MDXC

---

* recensetur opusculum hoc in *der f theologischen sachen*, 1740. p 556 *varior* p. 561. LILIENTHALII *the*

** vberior libri huius notitia haurienda *vber allerhand gemischte philosophische* I. p. 1. sqq. TENTZELII *monatlich. den vnschuldigen nachrichten* 1710. p.

Hanou. MDCV. paradoxas ac monſtroſas de variis naturæ argumentis continet ac in ſcriptis atheiſticis numeratur:*

ERNESTI, landgrauii Haſſiæ, ſcriptum ſub titulo: *der ſo wahrhafte, als ganz aufrichtig vnd diſcret geſinnte catholiſche*, lingua germanica et ſine auctoris nomine MDCLXVI. editum atque ita compoſitum, vt haud obſcura naturaliſmi, quo auctor implicitus fuit, documenta præbeat. Prodiit quoque libri huius compendium, itidem germanice, MDCLXXIII. 4. et anno ſequente eadem forma latine redditum; in quo autem nonnulla, ipſo opere comprehenſa, omiſſa ſunt, fortaſſe eam ob cauſſam, quia iſta pontificis romani ſectatoribus diſplicuerunt:**

LVDOV. MEYERI *philoſophia ſcripturæ interpres, exercitatio paradoxa, in qua, veram philoſophiam infallibilem, ſacras litteras interpretandi, normam eſſe, apodictice demonſtratur et diſcrepantes ab hac ſententia expenduntur ac refelluntur*, Eleutheropol; ſiue potius Amſtelodam.MDCLXVI.4. et iterum MDCLXIX. edita. Præter hanc editionem, duæ aliæ, quibus SPINOZAE *tractatus theologico-politicus* adiunctus eſt, prodierunt, MDCLXXIII. altera cum titulo: *Dan. Heinſii operum hiſtoricorum collectio*, 8. altera ita inſcripta: *Franciſc Henriquez de Villacorta opera chirurgica*, 4. quarum ſupra mentionem feci. Exſtat etiam verſio belgica: *de philoſophie d' uytleghſter der h. ſchrifture*, MDCLXVII. 4. In *exercitatione* hac quum auctor rationem ac philoſophiam, præcipue carteſianam, ita extollit, vt ad eius vnicam regulam ſcripturæ interpretationem inſtituendam eſſe, exiſtimet, hæc ad codicis ſacri ac per conſequentiam ad religionis chriſtianæ auctoritatem labefactandam pertinere, ac Meyerum inter naturaliſtas referendum eſſe, quis non videat?***

A

---

* in *catalog. biblioth. vffenbach. tom.* I. p. 764. adde VOGTII *catalog. libror. rarior.* p. 131. LILIENTHALII *theologiſche bibliothec. tom.* I. p. 1044.

** vide quæ de libro hoc dicta ſunt in SCHMIDII *ſagittarian. introduct. in hiſtoriam eccleſiaſtic. tom.* II p.1603. et a me in *der einleitung in die religionsſtreitigk. auſſer vnſerer kirche part.* II. p. 757.

*** nonnulli ſcriptum hoc Spinozæ; alii Velthuyſio

ſunt; item *anima mundi, or an hiſtorical*
nions of the ancients, concerning man's ſou
din. MDCLXXIX. 8. vbi putatur, anin
partem animæ mundi et *the oracles*
MDCXCIII. 12. Omnia hæc ingenii m
ſui impietatem temeritatemque haud c
ad id comparata, vt aliorum animos
ac chriſtianæ religionis contemtionem i
moueant: **

runt. Nominatum Meyerum, medicun
carteſianæ philoſophiæ addictum ac Spino
ti adfuit, amicum, eius eſſe auctorem, r
Videantur: CRENIVS *animaduerſion. hiſto*
p. 153. PLACCIVS *theatr. anonym.* p. 15
mentatione de *concordia rationis et fidei*, p
de theodicée ſur la bonté de dieu ceter. §. 14
notæ p. 98. 165. WOLFIVS in *manichæiſ*
357. FABRICIVS *hiſt. bibliothec. part.* v
liber hic in *den nachricht. einer halliſchen*
113. et LILIENTHALII *theolog. biblioth.*
uerſarios poſtea commemorabo.

* *ſamlung von alten vnd neuen theolog. ſachen*
eruditor. MDCLXXXIII. p. 306.

ID. WAHRMVNDI *blumen vnd lustgarten von aller-liebligkeit, ohne verdrus gepflanzet*, belgico sermone, din. Batauor. MDCLXVIII. 8. Verum auctoris nomen *Adrian. Cerbach* ac licet ipse liber memoratum titu-gerat; singula tamen chartarum folia et hunc ha- *allgemein werterbuch derer bastart worten*, ipsi argu- exposito satis congruentem. Agitur enim de pere- vocibus in belgica lingua; ea tamen ratione, vt auctor istas explicare videatur, animum suum a ana: immo ab omni fere religione alienum prodat adiungat se ad naturalismi fautores: *

VTIANI DE BATH de *veræ religionis inuentione et libri* VI. Andreopol. in Scotia MDCLXXXVI. vbi sola naturalis habetur vera. Non satis tamen certum exploratum esse, nonnullis videtur, libros istos, descriptos, in lucem exiisse: **

O. TOLANDI, quem licet antea ad cohortem atheo- retulerim; eum tamen etiam veluti naturalistam pro- re possum, ob librum: *christianity not mysterious*, m Londin. MDCXCVII. 8. denuo eodem anno eadem- forma; ea autem differentia, vt in hac editione non- , quæ in prima obscurius dicta fuerant, dilucidius exposita, et cum *apologia ad parliamentum irlandicum*, din. MDCCII. 8. In famoso libro hoc argumentum ractatur, naturalistarum proprium, eo ordine, vt or prima sectione explicet ex philosophia, quid sit : secunda ostendat, nullum religionis christianæ na rationi aduersari; tertia autem, christi disciplinam d quidquam, supra naturalem intelligendi vim posi- , comprehendere, contendat. *** De eiusdem *naza-*

reno

---

tom. IV. p. 317. sqq. Auctor miser necem ipse sibi consciuit ob denegatum, vt perhibetur, cum fratris vidua coniugium, quod licitum esse, se in *oraculis* excitatis demonstrasse, putabat: conf. *histoir. des ouurages des sauans* MDCXCIII. *nou.* p. 135.

enfetur liber hic in *den vnschuldigen nachrichten*, 1714. p. 231. RIMMANNI *catalogus biblioth. theolog* p. 989. *histor. atheismi* p. 551. et VOGTII *catalog. libror. rarior.* p. 75.

conf. MOSHEMII *comment. de vita Tolandi*, præmissam eiusdem

vindiciis

cipio hoc concluditur, neque turci; neque
ſub nomine hoc latet, chriſtiani religior

§. III.

PRAETER ſcripta iam a me comn
itidem ſuperiore ætate edita, in ordinen
vitia naturaliſtarum præ ſe ferant, adſc
ab omnibus; ſed a quibusdam tantum.
ſita ſunt, vt haud eadem ſententia de ſing
to minus pronuntiari queat, prodere iſta
proprie ſic dictum. In aliis princip
proponuntur, quæ facile ad ſcripturæ ſac
chriſtianæ dignitatem labefactandam
trahenda ſunt ac viam ad naturaliſmi pr
poſſunt. Alia complectuntur, quæ imp
obſcœna, turpia, abſurda; minus autem a
comparata. Quæ eiusmodi ſcripta in
rint, ex hoc illorum ſyllabo patet:

PETRI POMPONATII *tractatus de imm*
Bonon. MDXVI. 8. ** de *naturalium effec*

---

vindiciis antiquæ chriſtianorum diſciplinæ §. 8
von einer halliſchen biblioth. volum. III. p. 3

antationibus opus abstrusioris philosophiæ plenum, adiectis ius scholiis a Guil. Gratarolo, Basil. MDLVI. 8. et itecum quibusdam aliis eiusdem opusculis, hoc titulo: *natii opera: de naturalium effectuum admirandorum ; seu de incantationibus liber; item de fato, libero rio, prædestinatione, prouidentia dei libri quinque*, Basil. CVII. 8. * Scripta hæc de atheismo Pomponatii testaonnulli existimant. Alii id negant atque argumentantur, non plane spernendis. ** At vero si et ista libros atheorum haud referenda sint; quodam tamen iis locus inter ingenii monimenta, a naturalistis a, recte adsignatur. Ob nimium enim philosophiæ um Pomponatium naturæ plus, quam decet, tribueuidens est. Animas humanas simul cum corporibus re, putat, vbi res ex naturali intelligendi facultate etur. Miracula quædam ex caussis naturæ explicare itur ac nonnullis hominibus naturalem virtutem tri-, ea producendi, quæ sint miracula: ***

VLII. CAESAR. VANINI *amphitheatrum æternæ protiæ diuino-magicum, christiano physicum, nec non astro-catholicum aduersus veteres philosophos, atheos, epicuperipateticos et stoicos*, Lugdun. MDCXV. 8. ac *de adndis naturæ reginæ deæque mortalium arcanis libri* IV. dun. MDXV. 8. Lutet. Paris. MDCXVI. 8. In vtroque hoc atheismi indicia inesse; luculentiora tamen in ... posterio-

nsentur opera hæc in LILIENTHALII *theol. bibl. tom.* I. p. 47. in *den nachrichten von einer hællischen bibliothec. vol.* VI. . 459. liber autem de *incantationibus*, in *den vnschuld. nachichten*, 1701. p. 52. 1702. p. 827. diligentius atque adcuraius in STRVVII *biblioth. antiqua* MDCCV. p. 249. maxime EVMANNI *act. philosoph. part.* IX. p. 343.
riusque partis auctores memorant: BAELIVS *dictionar. histor. ritic.* voce *Pomponatius*: BVDDEVS *thesib. de atheismo et superitione, cap.* I. p. 116. REIMMANNVS *histor. atheism.* p. 362.
e Pomponatio ac scriptis eius præter adductum BAELIVM, exosuerunt: OLEARIVS dissertatione de *Pomponatio*, Ien. CCIX. NICERONIVS *excitat. loc.* BRVCKERVS *histor. critic. hilosoph. tom.* IV. p. 158. adde VOGTII *catalog. libror. rarior.* 542. Exstat etiam BOVRDELOTII *Pomponatii operum manuscriptorum et euulgatorum nomenclator*, Paris. MDCXXXIII. 8.

obſcura documenta in libris eius habent
in locum grauiorum argumentorum pr
ſtituit probationes nugatorias, quæ nul
ac de rebus, ab atheis obiectis, vel pla
reſpondet. In libro de *natura arcanis*
ſtiana diſciplina loquitur ac ſtatuit, re
nes ſtupidos ſimplicesque. Immo:
noſtri actionibus tam impudenter diffe
das proponat ac tandem per deteſtabil
dat: *ſapientiſſima hæc ſunt chriſti acta.*
clarant, ſcripta hæc auctorem ſuum quo
ſuſpectum reddere; locum autem ipſ
omni iure facere: **

---

* in horum numero ſunt: MVLLERVS in *athe*
554. 570. REISERVS de *origine atheiſmi*
diſputationib. de deo p. 83. IENCK. THOM
p. 60. LA CROZE in *entretiens ſur div*
344. ſq BVDDEVS *theſib. de atheiſm cap.*
alii, quorum meminit REIMMANNVS *hiſt*

** præter CHR. THOMASIVM, ARNOLDVM
huc: DIECMANNVS *ſchediaſm. de natur*
OLEARIVS duabus diſſertationibus, alte
fatu; altera de eiusdem ...

... MACHIAVELLI liber inscriptus: *princeps* et ... *in Liuium*, in quibus minime exsistentiam dei im-... quemadmodum nonnulli sibi persuadent; nec sine ... eum atheis adscribunt;* attamen praebet se in illis ...ellus hominem impium, profanum et a vitio na-... non longe remotum. Satis monstrant scripta ... eum haud benigne de religione christiana sentire ...re, istam rationibus reipublicae haud conuenire; ... autem ex iisdem videndum est, illum pro ipsa ... speciem eius commendare atque omnia ad vtilita-... ferre:**

...ACI PEYRERII *praeadamitae; siue exercitatio super ... duodecimo, decimo tertio et decimo quarto capitis ... epistolae Paulli ad romanos, quibus inducuntur primi ..., ante Adamum conditi*, et *systema theologicum ex ...itarum hypothesi. Pars prima.* Vterque liber in ... eodem anno MDCLV. in 4. 8. 12. et 16. sine indi-

Bbb 2 cio

...ANDO, Roterod. MDCCXVII. 8. vbi Arpe ac Baelius, Va-... defensores, confutantur: *die nachricht von den buchern in ...hollischen bibliothec. part.* X. p. 181. et *part.* XI. p 206. ... *academiae Iuliae semestr.* II. p. 165. REIMMANNI *catalog. ...oth. theolog.* p. 589. VOGTII *catalog. libror. rarior.* p. 698. ... *unpartheyisch. bibliothecar.* p. 768. LILIENTHALII *theolog. ...oth. tom.* I. p. 250. *vnschuldige nachrichten*, 1732. p. 310. ...*richten von einer hallischen biblioth. volum.* IV. p. 519. NICE-... *memoir. tom.* XXVI. p 371. *noua litteraria hamburgensia* ...CCIX. p. 36. vbi memoratae OLEARII *dissertationes* recen-...tur.

...AVDVS *erotem. de bonis et malis libris* p. 27. MVLLERVS in ... *devicto*, p. 16. 42. 572. BAELIVS *dictionar. histor. cri-* ... voce *Machiauel.* atque alii.

... REIMMANNVM *catalog. bibliothec. theol.* p. 1011. et *histor. ...eismi* p. 355. BVDDEVM *thesib. de atheismo cap.* I. p. 122. ...OTIVM *catalog. libror. rariorum* p. 427. *bibliothecam iuris im-...antium quadripartitam* p 109 sqq. quo loco de Machiauelli ...iptis atque aduersariis copiose differitur: LILIENTHALII ...*ol. biblioth. tom.* I. p. 1168. Multi caussam Machiauelli ege-...nt, quam in rem legas: *obseruat. halens. tom.* VI. *obseru.* I. ...ELIVM *diction.* voce *Machiauell*: *bibliotheque angloise. tom.* IV. p. 145. inprimis CHRISTII *libros tres de Nicolao Machia-uello*, Hal. MDCCXXXI. 4.

ſtitioſas eos ad ſ
ti operam dederi
ſti. Reliqua tac
RERIVS palinod
rationes, propter
tebatur, et librum
pam Alexandrum
Rom. MDCLVII.
eodem anno Pari
non ab amore ve
igitur iure ad o
liſtarum, ſpeciati
rendus eſt: *
AVCTOR lib
in gallicam trans
ti, quo adfirmat

---

* BAELIVS *diction.*
MDCLIII. 8 mi
** plura de libro
tom. II. p. I. ſq
rarioribus p 671.
referunt *menagia*

salutem consequendam monstrare hancque impetrare posse ignarum dogmatum, fidei caussa in scripturis diuinis patefactorum; auctor autem videri vult, reuelationem ac christum hominum seruatorem admittere:*

AVCTOR *historiae Seuarambum*, quae primam lucem anglica lingua vidisse, perhibetur; istam autem numquam anglice prodiisse hocque in inscriptione versionis gallicae falso esse positum, alii adnotant. Gallice liber hic postquam sub titulo: *histoire des Seuerambes peuples, qui habitent la terre australe*, duabus partibus, exierat, editus ille est non solum belgice studio G. v. *Braeckhuizen* cum titulo: *historie der Seuarambes, behelzende een beschryving von het onbekend zuidland*, Amstelod. MDCLXXXII. 4. verum etiam germanice, ita inscriptus: *geographisches kleinod, aus zweyen sehr vngemeinen edelsteinen bestehend, darunter der erste eine historie der neuerfundenen volcker, Seuarambes genant; der andere aber vorstellet das innere Africa*, Sulzbac. MDCLXXXIX. 4. et omisso priori titulo generali, Norimberg. MDCCXVII. 4.** De auctore res haud explorata est diuersaeque sunt, quas eruditi viri fecerunt, coniecturae. Alii ALLASIVM:*** alii VAIRAM* eumque allasium languedocensem:** alii ISAAC. VOSSIVM:*** immo LEIBNITIVM* nominant. Parui refert, scire, quis verus sit scriptor. Sufficiat, adnotasse, me historiam hanc; siue potius fabulam, eam ob caussam commemorasse, quia in ea haud obscura naturalismi indicia sunt. Licentiam credendi auctor nimium commendat. Religionem a nouitatis studio et contemplatione rerum originem suam habere, statuit; nec obscure significat, se miraculis, quae in sacro codice relata legimus, nihil tribuere: immo mate-

 riam,

* *act. erudit.* MDCLXXXIII. p. 306.

** vide *die vermischte bibliothec tom.* I. p. 174.

*** THOMASIVS in *den freimuthigen gedancken vber allerhand bucher*, 1689. p. 963.

* CLERICVS *biblioth. chois. part.* XXV. p. 40

** MASCHIVS in *dem verzeichnis der freigei*

*** hunc esse auctorem, suspicatus est

RO *not.* ad illius *polyhistorem*

* conf. REIMMANNI *histor.*

deteriorem esse pagana ac mohammedana
quoque eiusdem *lettres choisies*, Hag. cor
vbi itidem animum, a scriptura sacra aue
riasque eius impugnat: ***

BERNARD. CONNOR *euangelium me*
mystica de suspensis naturæ legibus; siue m
ἐν τοῖς βιβλίοις memoratis, quæ medicæ ind
Lond. MDCXCVII. 8. Amstelod. MDCXCIX
MDCCXXIV. 8. Pronuntiat auctor, mir
ris sacris memorata, minus supra nostra
posita esse atque ex suspensis naturæ;
explicari posse. Admittit præter hæc, mul
opinionem, paradoxa, præsertim de sta
animæ: de forma ac statura corporum h
turo reditu ad pristinam vitam: *

PETR. CHAVVINI de *natural*
Roterod. MDCXCIII. 8. ** quo na
rebus, ad religionem spectantibus, iu
licet fortasse istum non eo consilio scrip

---

* plura de libro hoc habet HEVMANNVS *schedi*
ac pseudonym. p. 161. sqq. adde LILIENT
blioth. tom. I. p. 223. ac REIMMANNI *ca*

naturaliſtis fauere. Præter ſcripta, quæ adhuc alia in cenſum hunc referri ſolent; minus autem m.. pertinent. In his eſt: BONAVENTVR. DES cymbalum mundi, lingua gallica editum, primum MDXXXVII. poſtea Lugdun. MDXXXVIII. et Amſtelod. . 12. MDCCXXXII. 12. hoc titulo: *cymbalum mun- dialogues ſatiriques ſur differens ſuiets par Bonauen- Periers, auec vne lettre critique, dans laquelle on hiſtoire, l' analiſe et l' apologie de cet ouurage par Marchand*, quam editionem alia Amſtelodam. LIV. 8. ſequuta eſt, eaque emendata atque adnota- s locupletata. Opuſculum hoc a nonnullis atheiſmi notatum fuit; cuius tamen nulla ſigna in eo ineſ- -adcuratius iudicarunt. Conſtat quatuor dialogis, m primus et tertius agit de mercurio: ſecundus de is et lapidis philoſophici inquiſitoribus, ac quartus ibus Actæonis. * In eodem numero eſt THOMAE E *libellus de religione medici*, ab ipſo anglica lingua s atque editus Londin. MDCXLV. 8. cum adnotatio- *Kenel. Digbæi*, Londin. eodem anno 8. et ibidem I. 8. latine autem redditus a *Io. Merryweather* pro- gentorat. MDCLII. MDCLXXVII. 8. Francof. MDCXCII. 8. otis L. N. M. E. M. ſiue qui ſub litteris his latet, *Nicolai Moltkii*, equitis mecklenburgici, ac belgice otis *Digbæi*, Amſtelodam. MDCLXXXIII. 8. Reliquas nes prætereo. Quod naturaliſmum ſapiat, quemad- m nonnulli opinantur, id non inueniendum eſt: minus atheiſmi quidquam. ** Nec eſt, quod in emoratione ſcriptorum maxime obſcœnorum operam em, cuius generis ſunt: ADRIAN. BEVERLANDI *cato originali, κατ' ἐξοχὴν ſic nuncupato*, diſſertatio, LXXIX. 8. cuius prima editio ſine auctoris nomine

 MDCLXXVIII.

tur: BAELIVS *dictionar. hiſtor. et critic.* voce *Periers*: RCHAND dicta *epiſtola critica: die vnſchuldige nachrichten*, 3. p. 377. vbi liber hic recenſetur: VOGTIVS *diſſertat. ſe- ar. part.* 1. p. 199. REIMMANNVS *hiſtor. atheiſmi* p. 385. OTIVS *catalog. libror. rarior.* p. 229. LILIENTHALIVS *theol iotb. tom.* 1. p. 389.

IENTHALII *theol. bibliotb. tom.* 1. p. 361.

§. IV.

Non ſolum ſuperiori; ſed etiam ho tioreque ætate multa: immo plura; qua in lucem exierunt, quorum auctores ſe audaces atque impudentes præbuerunt, dignitatem ſcripturæ ſacræ infringere ac ternam felicitatem, ibi monſtratam, e locum autem eius rationis humanæ ſ Prouentus eiusmodi monſtrorum vti in ita præcipue in Anglia fuit, quod ſeque labus, ſecundum temporis ordinem diſ

* recenſetur in *den vnſchuldigen nachrichten*, 17 atque aliis *Beuerlandi* ſcriptis ſimilibus lega in *memoires tom.* XIV. p. 343. VOGTIVS c p. 85. CLEMENT *in bibliotheque curieuſe*, *l* *tom.* III. p. 270. ſqq. LILIENTHALIVS *th* p. 1133.

** *act. eruditor.* MDCCXXXIII. p. 326. *ſamlung* *theol. ſachen*, 1732. p. 632. et 1733. p. 9 *theol. bibl. tom.* I. p. 1137. VOGTII *catalog.* et 347.

dialogues de mr. le baron de la Hontan et d'vn sauuage l'Amerique, Amstelod. MDCCIV. 8. qui dialogi eo ani- scripti sunt, vt religio christiana conuelleretur atque in locum naturalis succederet:*

GRATIANI PANTOPHILI *fortgesezte wahrheitsgrun- der einigen religion*, MDCCXI. 4.**

ARTHVR. ASHL. SYKES epistola inscripta: *the innocency error demonstrated in a letter to - - - by Eugenius Philale-* atque in lucem edita Londin. MDCCXV. nec solum eo- anno; verum etiam postea denuo formis litterarum scripta; germanice autem hoc titulo: *die vnschuld des irrtums bewiesen vnd vertheidiget in einem briefe an mr. N.N.* Stad. MDCCXXXVIII. 8.*** emissa. Præter hanc, idem auctor aliam epistolam, cuius titulus est: *the difficulties discouragements wich attend the study of the scriptures - - letter to a ioung clergyman*, MDCCXIV. 8. iuris publici, quæ itidem documenta profanæ temeritatis præbet:*

BERNARD. DE MANDEVILLE *free thoughts on reli- the church*, cet. Lond. MDCCXX. 8. et MDCCXXXIII. gal- sub titulo: *pensées libres sur la religion, l'eglise, le gouuer- ment et la bonheur de la nation*, Hag. comit. MDCCXXIII. 8. MDCCXXIX. 8. MDCCXXXVIII. 8. et germanice: *freymuthig unpartheyische gedancken von der religion, kirche vnd gluck- seligkeit der englandischen regierung*, Lips. MDCCXXVI. 8. scriptum, quod auctorem ob sententias nimis liberas me- rito que improbandas de variis doctrinæ christianæ capiti- bus, speciatim de mysteriis, trinitate, libero arbitrio, ri- tibus

...um de scripto hoc sunt: in *den vnschuldigen nachrichten* 1705. p. 38. BERNARDI *nouuell. de la republique des lettres* MDCCIII. *nou.* p. 545. BRVCKERI *histor. critic. philosoph. tom.* V. p. 920. LI- LIENTHALII *theolog. biblioth. tom.* I. p. 379. REIMMANNI *histor. atheismi* p. 423. Exstat quoque: *nouueaux voyages de mr. le baron de la Hontan, dans l'Amerique septentrionale*, Hag. Comit. MDCCII. 12. duobus tomis: conf. BERNARDI *nouuelles de la repu- blique des lettr.* MDCCIII. *ianuar.* p. 79. germanice cura *Vischeri*, sub titulo: *neueste reisen nach nord-indien des baron de la Hontan*, Hamburg. MDCCXI. 12.

vnschuldige nachrichten 1711. p. 746.

LILIENTHALII *theolog. biblioth. tom.* I. p. 361.

...ota fere in *bibliotheq. angloise. tom.* 1. *part.* 1. p. 204. translata est.

ferat, fexta MDCCXXXII. gallica autem *fable des abeilles, ou les fripons deuenus bon commentaire. Ou l' on prouue, que les vic tendent a l' auantage du public*, ad vltimo ratam anglicam editionem adornata, Lon lucem vidit. ** Quum in Anglia effent, q rent, cauffam fuam agere, impudenter fi *meanig of the fable of the bees*, Londin. MD mo vt erroneas atque impias fententias fi minaret, fcripfit: *enquiry into the origin o vfefulneß of chriftianity in war*, Londin. MI

---

* recenfetur liber hic in *der auserlefenen theologifc* p. 379. 489. in *der nachricht von den bucher bliothec. tom.* II. p. 52. in *der fortgefetzten fam neuen theologifchen fachen* 1723. p. 751. 1726. THALII *theolog. biblioth. tom.* I. p. 326. in *de ner hallifchen biblioth. volum.* VIII. p. 50. add *talog. biblioth. theolog.* p. 1066.

** *bibliotheque raifon. tom.* III. p. 402. *biblioth. angl* LILIENTHALII *theolog biblioth. tom.* I. p. 33 *den buchern in der ftollifchen biblioth. tom.* II.

LYONS *infallibility of human iudgment, its dignity and excellency: being a new art of reaſonning and diſcouering truth, by reducing all diſputable caſes to general and ſelf-euident propoſitions*, liber, Londini MDCCXXIV. 8. quartum et quintum MDCCXXV. editus et ad naturalismum ſtabiliendum plane comparatus. Maxime enim auctor aperte id agit, vt ſcripturam ſacram deprimat; rationem autem proueħat in illius locum, tamquam vnicam normam ac iudicem omnis veritatis cognoſcendæ diiudicandæque:*

ANTONII COLLINI *diſcourſe of the grounds and reaſons of the chriſtian religion*, duabus partibus, Londin. MDCCXXIV. 8. quem ſupra in atheorum quidem numerum retuli; ob librum autem, iam memoratum, etiam ad naturaliſtas adiungi poteſt. Quum enim argumentum eius ad religionem chriſtianam ſpectat, nefario conſilio ſumſit ſibi, veritatem illius labefactare, hancque in rem adgreſſus eſt cum vaticinia de ſeruatore generis humani; tum miracula, ab illo edita, ea ratione, vt vtraque præfracte negaret. In malitia hac progreſſus, plura illius dedit ſpecimina in ſcripto, cuius titulus eſt: *the ſcheme of literal prophecy conſidered, in a view of the controuerſy, occaſion'd by a late book intitled: a diſcourſe of the grounds*, ceter. duobus voluminibus, Hag. comit. MDCCXXVI. 8.**

THOMAE WOOLSTONI ſcripta, ea præcipue, quibus interpretationem litteralem miraculorum chriſti præfracte reiicit atque in locum eius allegoricam ita ſubſtituit, vt aliis perſuadere, ſibi ſumat, vbi hæc non admittatur, miracula chriſti, prout euangeliſtæ iſta litteris conſignauerint, haud vera haberi; nec ex his probari poſſe, ieſum eſſe hominum ſeruatorem, a deo promiſſum. Sunt illa; I.) *the mode-*

* *bibl. angloiſ. tom.* XII. p. 287. *memoir. litter. de la grand Bretagn. tom.* XVI. p. 523. *die auserleſen. theol. bibliotb. tom.* I. p. 749. LILIENTHALII *theol. bibliotb. tom.* I. p. 308. *die nachrichten von einer hælliſchen bibliotb. volum.* VII. p. 64.

** *bibliothequ. angloiſe tom.* XI. p. 87. *tom.* XV. p. 103. *act. eruditor. ſuppl. tom.* IX. p. 445. *die ſamlung von alten und ne- ſchen ſachen* 1724. p. 660. *die nachrichten bibliotb. vol.* II. p. 354. LELANDI ab *ſchriften, part.* I. p. 129.

Londin. MDCCXXV. MDCCXXXI. 8. quæ un
lino, cui Woolſtonus amicus erat, cont
defence of chriſtianity compoſita eſt: 4.)
de miraculis ſeruatoris noſtri, anglice I
MDCCXXVII. ad annum MDCCXXIX. 8. per
denuo formis deſcriptæ, communi hac
diſcourſe on the miracles of our ſauiour, in
controuerſy between infidel's and apoſtate
numeris diſtinctæ. In illis perditu
impetum facit in miracula chriſti: fidem e
que ipſam ſanctiſſimam religionem noſtra
conatu in eo elaborat, vt probet, dicta mir
telligenda eſſe. Adſeuerat hoc de iſtis n
tim; ſed idem quoque de nonnullis ſpecia
ſtrare conatur, iis videlicet, quibus chriſtus
emtores ex templo eiecit: peſſimos genio
porlbus expulit: mulierem, profluuio ſa
tem, atque alios ægrotos ſanauit: ficui
videndi facultatem reſtituit: aquam con
mortuis atque ſibi ipſi reddidit priſtinam
ſton's defence of his diſcourſes on the miracl
againſt the biſhops of ſt. Dauid's and Lond
aduerſaries, Londin. MDCCXXIX. 8. pars pri

[redacted]

... comit. MDCCXXXVI. 8.
... adducti: *discursus de religione*
... inscriptione: *discours mo-*

... grauissimis erroribus
... nunc arminianum;
... xime autem na-
... se praebeat,
... *ts, on va-*
... tur diuersi
... a editae, atque
... tor probare adni-
2.) *a discourse con-*
son and diuine reuelation,
... CCXXXIII. 8. quod scriptum
... ersuasum, se rationem suam in
... ducem, tuto atque vnice sequi pos-
... es concerning *the grounds and reasons, or*
... unded are, *on which two of our anniuersary so-*
... n facio, Londin. MDCCXXXII. 8. cuius libri
... a, vt ... quia ei adiuncta est commentatio,
... i ... vberius probetur, humanam rationem
... vitamque aeternam consequendam suffice-
... r tracts, *viz an enquiry concerning the books of the*

... *richten von einer hällischen biblioth. volum.* II. p. 527.
... *ta eruditor. tom.* XVIII. p 430. LILIENTHALII *theol.* p. 1098.

... rum in linguam gallicam translatae atque sub inscriptio-
... *ueaux essais sur la bonté de dieu, la liberté de l'homme et du mal, traduits de l'anglois de mr. Chubb,* Amstelodam.
... XXII. 12. prodierunt.

... LIENTHALII *theolog. biblioth. tom.* I. p. 236. *die nachrich-* ... *einer hällischen bibliothec vol.* V. p. 52. *act. eruditor.* ... XXII. p. 83. *die deutsche act. eruditor part* 173. p. 365.

... *isonnée tom.* V p. 77. LILIENTHALII *theolog. biblioth.* p. 338. *nachrichten von einer hällischen biblioth. volum.* V.

... *aisonnée tom.* IX. p. 479. LILIENTHALII *theolog. biblioth.* ... p. 397. *nachrichten von einer hällischen biblioth. volum.* V.

non vniuersam litte
sacræ; sed singulare
uelationem ad vera

ALBERTI RAD

stianity set in a true
storical, by a pagan p
et sub hoc titulo:
ment, inscribed to all
Londin. MDCCXXXI
scriptione anglice i
ne; breuior tamen
atque inter alia de
que antiquiorum c
scure pateat, auct
naturali non differr
banied and Sosem, id
cal dissertation vpon
discrimen virtutis
mauit, hominem, si
sibi mortem consci
quidquam, quod in
prodierunt, hoc titu
tieres les plus interes

Roterodam. siue potius Hag. comit. MDCCXXXVI. 8. ...us inter alia sunt antea adducti *discursus de religione ...nae*, gallice expressi sub inscriptione: *discours mo... historiques et politiques :**

...HOMAE CHVBB, hominis in grauissimis erroribus ...m varii, vt nunc socinianum; nunc arminianum; ...fanaticum, speciatim quakerum; maxime autem na... ...stam hostemque religionis christianae se praebeat, ...a, haecque sequentia: 1.) *a collection of tracts, on va... subiects*, Londin. MDCCXXX. 4. qua continentur diuersi ...enti commentationes,** separatim antea editae, atque ... nonnullae de filio dei, quibus auctor probare adni..., eum patre inferiorem esse:*** 2.) *a discourse con...g reason, with regard to religion and diuine reuelation*, ... Londin. MDCCXXX. et MDCCXXXIII. 8. quod scriptum ...ectat, vt alii habeant persuasum, se rationem suam in ... religionis, veluti ducem, tuto atque vnice sequi pos... 3.) *an enquiry concerning the grounds and reasons, or ... those principles are, on which two of our anniuersary so...ties are founded*, Londin. MDCCXXXII. 8. cuius libri mentionem facio, quia ei adiuncta est commentatio, ... composita, vt vberius probetur, humanam rationem ...atiam dei vitamque aeternam consequendam suffice... 4.) *four tracts, viz an enquiry concerning the books of the*

... *die nachrichten von einer hallischen biblioth. volum.* II. p. 527. ...*sche acta erudit. tom.* XVIII. p. 430. LILIENTHALII *theol. biblioth* I. p. 1098.

...dam earum in linguam gallicam translatae atque sub inscriptio... : *nouueaux essais sur la bonté de dieu, la liberté de l'homme et l'origine du mal, traduits de l'anglois de mr. Chubb*, Amstelodam. MDCCXXXII. 12. prodierunt.

...ide LILIENTHALII *theolog. biblioth. tom.* I. p. 236. *die nachrichten von einer hallischen bibliothec vol.* V. p. 52. *act. erudit.* MDCCXXXII. p. 83. *die deutsche act. erudit. part* 173. p. 365.

...*oth. raisonnée tom.* V p. 77. LILIENTHALII *theolog biblioth. tom.* I. p. 338. *nachrichten von einer hallischen biblioth. volum.* V. p. 136.

...*bliotb. raisonnée tom.* IX. p. 479. LILIENTHALII *theolog. biblioth. tom.* I. p. 397. *nachrichten von einer hallischen biblioth. volum.* V. p. 142.

rum, in sacro pri
6.) *two lettres con*
pline, ceter. Lond
reasonableneß of th
their repentance,
the prodigal son,
auctor contendit,
esse, sine merito
christ asserted, whe
gospel, ceter. Lond
iesus christ vindica
socinianorum ac
cælestem felicitat
seruentur ac quar
emendationem fie
locata: *** 9.) *an*
religion, wherein i.
Londin. MDCCXL

---

* LILIENTHALIVS
biblioth. volum. V.

** LILIENTHALII *th*
hallischen biblioth

[redacted]

libri ſit conditio:* 10.) *a diſcourſe on miracles, con-*
l as euidences, Londin. MDCCXLI. 8. vbi argumenti pro
ꝛe religionis noſtræ, a miraculis chriſti ſumti, vim
gere conatur:** 11.) *an enquiry concerning redem-*
wherein the chriſtian redemtion is particularly conſidered,
in. MDCCXLIII. 8. ſcriptum iis plane oppoſitum, quæ
le redemtione hominum, a chriſto peracta, in ſacris
s patefecit:*** 12.) *four diſſertations*, Londin.
XLVI. 8. quibus inter alia adfirmatur, meliorem men-
ı Eſauo; quam Iacobo, fuiſſe, ac Balaamus defendi-
13.) *the poſthumous works of mr. Thom. Chubb*,
n. MDCCXLVIII. 8.**

ATTH. TINDALII *chriſtianity as old as the creation,*
goſpel, a republication of the religion of nature,
1. MDCCXXX. 4. MDCCXXXI. 8. MDCCXXXII. 8.
rig. MDCCXXXIII. 8. quo ſcripto auctor chriſtianis-
ndem antiquitatem cum origine mundi tribuit, ea
ia, vt ſtatuat, euangelium non eſſe, niſi ipſam reli-
ı naturalem, chriſto auctore expoſitam; ita autem
en inter religionem naturalem ac diuinitus pate-
tollat: illam vnice veram eſſe atque ad hominum fe-
m ſufficere, pronunciet; ad hanc autem euertendam
c nefaria ſtudia ſua referat.*** Exſtat quoque eius *diſ-*
ſerta-

equ. britan. tom. XIV. p. 437. *biblioth. raiſon.* tom. XXVI.
17. *nachrichten von einer halliſchen biblioth.* vol. V. p. 163.
h. britan. tom. XVI. p. 413. *bibliothequ. raiſon.* tom. XXI.
19.
th. britan. tom. XX. p. 233. *biblioth. raiſon.* tom. XXX. p. 471.
richten von einer halliſchen biblioth. vol. V. p. 171.
raiſon. tom. XXXVI. p. 476. KRAFTII *theolog. biblioth.* vol. I.
88. *nachricht. von den neueſten theol. buchern*, volum. VI. p. 77.
h. raiſon. tom. XL. p. 228. BAVMGARTENII *nachrichten von*
ckwurdigen buchern, volum. I. p. 333. KRAFTII *theol. biblioth.*
III. p. 468. 839. ſqq vol. IV. p. 49. Scripta CHVBBI diligen-
recenſet MASCHIVS in *dem verzeichnis der freigeiſteriſchen*
iften p. 29. ſqq. adde LEMKERI *vorbericht der nachricht von*
olſton p. 24. ſqq. LELANDI *abriß der vornemſten deiſtiſchen*
iften, part. I. p. 392.
rioꝛem notitiam de libro hoc ſuppeditant: *acta eruditor.*

di confirmant : alterum : *the rights of th*
asserted, against the romish, and all other pr
independent power ouer it, Londin. MDC
terum : *a defence of the rights of the chri*
bus partibus, quarum prior MDCCVII.
tem posterior sequuta est: **

Coadamitæ, or an essay to proue the t
doxes: viz 1.) that there were other men c
time with Adam: 2.) that the angels did n
generally asserted, Londin. MDCCXXXII. 8.
opiniones, scripturæ sacræ eiusque diuin
trarias, hocque nomine inter naturalistar
ri solet: ***

Les princesses Malabares, ou le celibat p
ge interessant et curieux, auec des notes l
ques, Amstelod. MDCCXXXV. 8. liber dete
pius, vt qui inter atheorum scripta locum

MDCCXXXI p. 252. *biblioth. raison. tom.* V.
die deutsche act. erudit. tom. XVI. p. 77. L
biblioth. tom. I. p. 309. *die nachrichten von ein*
vol. IV. p. 448. adde quæ ipse de isto adnotau
die religionsstreitigkeiten auser unserer kirche.

...r. Auctor aperte se præbet omnis religionis ho-
...

... CHRIST. EDELMANNI, irrisoris verbi diuini: hominis in malitia ac petulantia ita progressi, vt loqueretur, si non atheos; saltem naturalistas sibi fecerit, ...ri ingenii monimenta, quæ sunt: 1.) *vnschuldige ...ten, gesprachsweise abgehandelt zwischen Doxophilo vnd ...*, *worinnen von allerhand theils verfallenen; theils ...rtig unterdruckten; theils von vnbekanten wahr- ...narh anleitung der bibel auf eine freimuthige vnd ...ige art geredet wird*, quinque ac decem partiquarum octo priores MDCCXXXV. nona, decima, vn... et duodecima, MDCCXXXVI. duæ sequentes ...XXXVIII. et vltima; siue quinta ac decima MDCCXLIII. 8. ...erunt: atque auctoris profanam et a sanctissima re... nostra penitus alienam mentem abunde declara... Summa eius dogmata de imputatione peccati ada..., de christo, de iustitia, ab eo nobis adquisita, de sa...ntis noui fœderis, baptismo infantum ac sacra cœna, ...ificatione, de ecclesia eiusque ministris atque alia ...rie impugnat, vt ab iniuriis in deum se haud ab... 2.) *bereitete schlæge auf des narren rucken*, ...XXXIX. 8. vbi contra inspiratos berlenburgenses di...: 3.) *Moses mit aufgedecktem angesichte, von zweyen ...chen brudern, Lichtlieb vnd Blindling, beschauet*, 8. sine ...o anni, quo liber hic lucem vidit; ex tempore autem ...tionis scriptæ colligendum, eum MDCCXL. vel MDCCXLI.

Ccc 2 pro-

...ntur: LILIENTHALII *theolog. biblioth. tom.* I. p. 351. *deutsche ...a eruditorum tom.* XVII. p. 581. *fruhaufgelesene fruchte* 1736. ...298. FREYTAGII *analect. de libris rarior.* p. 711. MOSHEMII programma, cuius titulus est: *gallus, gloriæ iesu christi spiritusque sancti ...rectator, publicæ contemtioni expositus*, Helmst. MDCCXXXVI. 4. ...VANDTII programma: *gloria spiritus gloriæ, ab ingloriis em...æ cuiusdam recentioris paradoxis vindicata*, Regiomont. MDCCXXXIX. 4. Prodiit liber hic etiam in germania, licet editio hæc in titulo *Amstelodamum* præ se ferat.

...nf. *die fortgesezte samlung von alten vnd neuen theolog. sachen* 1738. p. 432. *act. histor. eccles. volum.* III. p. 370. IV. p. 437. XII. p. 125. BAVMGARTENII *nachrichten von merckwurdigen buchern*, *volum.* II. p. 218.

nunft in einer kurtzen anweisun
der altesten und vornemsten bed
sine mentione anni, refertur au
vel MDCCXLII. eiusque argume
tem essentiæ diuinæ; nec a dec
postaticum; siue filium dei, in
nihil aliud significari; quam ipf
begierde nach der vernunftigen la
lingen der ewigen liebe bewunder
contumeliose de christo loquitu
minem, negat: 7.) *abgenœthigte*
der aufgenœthigtes glaubensbekan
richtiger und verbunzter ab
ubergeben und vernunftigen gem
geben von dem autore, MDCCXLV
antea breuior dicto anno 8. pro
re aucta atque adnotationibus il
lucem adspexit atque itidem scr
cum fanaticismo: immo panthei
prodidit: 8.) *das euangelium st.*
quod opusculum, iniuriarum c
cula ac christianam religionem
Harenbergio opposuit. falsa p

icata fuerant.* 9.) *danckſagungsſchreiben an den herrn* Suſsmilch *vor deſſen ihm vnwiſſend erzeigte dienſte*, CXLVII. 8. cuius epiſtolæ exarandæ ſcriptum, a SVSS-MILCHIO aduerſus Edelmannum compoſitum ac poſtea brandum, occaſionem dedit: 10.) *die erſte epiſtel ſt. Ha-gs an Io. Chriſtian Edelmann, ihrem vornemſten inhalt von demſelben beantwortet vnd vernunftigen leſern zu nabiger prufung vorgelegt. von dem verfaſſer*, CXLVII. 8. ** quam Edelmannus ad defenſionem ſui HARENBERGII *gerettete religion*, ac quæ in ea eſt, epiſtolam ſcripſit. *** Accedant duo ſcripta, ab ke, cuius nomen ignotum eſt, pro Edelmanno com-alterum: *freie; doch vnmasgebliche gedancken vnd ungen vber die bisherige ſtreitſchriften wieder den Edelmann*, MDCCXLVII. 8. alterum: *ſendſchreiben, ei-ſchon gantz in verborgenen; dennoch gemas des von dem derer freigeiſter, Ioann.* 8, 31. 32. *ertheilten befehls, vnermudet nach der wahrheit forſchenden freigeiſts an uguſt Friederich Wilhelm Sack*, Berol. MDCCXLVIII. 4.* *prufung der ſo betittelten vernunftigen vnd grundli-wiederlegung, welche Chriſt. Immanuel Reinwolle wieder rgerlichen ſchriften des beruchtigten Edelmans vor kur-herausgegeben*, Lipſ. MDCCXLVII. 8. vbi Edelmanni etiam agitur; ea tamen aſtutia adhibita eſt, vt auctor ler, ſe dogmata chriſtianorum adprobare:

HOM. MORGANI ſcripta, odii: immo contumeliarum doctrinam religionis chriſtianæ, ac quo hæc nititur, m codicem, mendaciorumque pleniſſima, cuius gene-

 ris

* *altonaiſchen gelehrten zeitungen* 1747. p. 141. de ipſo libro adde IASTII *theolog. biblioth. vol* III. p. 499. BAVMGARTENII *nach-ichten von merckwurdigen buchern, vol* IV. p. 420.

** BAVMGARTENII *nachrichten von merckwurdigen buchern, volum.* IV. 424.

*** Edelmanni ſcriptis legantur: PRATIE in *den hiſtoriſchen nach-ichten von Edelmanns leben, ſchriften vnd lehrbegrief*, p. 42. ſqq. *hiſtor. eccleſ. vol* XII p 119. ſqq MASCHIVS in *dem verzeich-der freigeiſterischen ſchriften*, p. 57. ſq GRVNDIGIVS in *den fort-ſetzten geſchichten der heutigen deiſten*, p. 98. *ſamlung von alten vnd neuen theolog. ſachen* 1749. p. 129.

* *ichten von einer halliſchen biblioth. volum.* I. p. 252. II. p. 564.

Londin. MDCCXI
losopher, against t
ses of Samuel Cha
pel, Londin. MD
brief examination
of Moses, ceter. **
MORGANVS reli
ferioris ordinis p
sunt ac sub nomi
consilio prodieru
tinere, monstrare
ducta, scripta co
dered, in answer
losopher, Londin.
of iesus considered,
quo libro concep
tur: ** *deism fa*

---

* *nachrichten von eine*
** *ibidem volum*. v. p.
*** *biblioth. raison. tom*
zuverlaessige nachr.
* *biblioth. raison. tom*

putations and groundleß calumnies of moddern be-by a moral philosopher, Londin. MDCCXLVI. 8.*
res sur la religion essentielle a l'homme distinguée de s'en est, que l'accessoire, duabus partibus, Amstelod. XXVIII. 12. anglice sub titulo: *lettres concerning the essential to man*, Londin. MDCCXXXVIII. 8.** et iterum cum duobus tomis, ad defensionem harum epistola-ditis, Londin. MDCCXXXIX. quatuor voluminibus. bri huius sit auctor, non satis constat. Alii eum oni D'ARGENS: alii MVRALTO: alii virgini RT tribuunt. Quisquis ille sit, ipsæ epistolæ hæ ter testantur, se scriptas esse ab homine, a chri-eligione abhorrente, ac soli naturæ addicto. Proba-, insipienter adnititur, essentiam fundamentumque iis esse rationem; siue naturalem facultatem, cogno-quid sit verum ac falsum, ac præter hanc, amorem ipsum et propriam vtilitatem, remota omni diuina ob quam deus haud quidquam agat:***

ROVET VON VOLTAIRE scripta, quae soluto pari-ligato sermone: satirico ac ludicro more, oblitus tis, quam homo christianus atque eruditus mon-lebet, composuit atque in lucem edidit, ad christia-eligionem eiusque mysteria oppugnanda, nimirum: *philosophiques*, Rothomag. MDCCXXXIV. 8. *epitre a* MDCCXXXIII. 8. atque alia:*

. HIERON. BOESWILLIBALDI *scripture and reason k, wherein is contained a short, solid and plain expli-of the chiefest mysteries of the holy scripture*, ceter. 8. lo neque locus; neque annus editionis indicatur;

 Fran-

NDI *abris der vornemsten deistischen schriften, part.* 2. p. 326. *ob. raison. tom.* XXXVI. p. 476.
haec anglicana describitur in LILIENTHALII *theolog. biblioth.* I. p. 342.
: BAVMGARTENII *nachrichten von merckwurdigen buchern, vol.* I. 04. GRVNDIGII *geschichte vnd wahre beschaffenheit der heuti-deisten*, p. 95. *deutsche acta erudit. tom.* XX. p. 763.
habet de auctore hoc eiusque scriptis MASCHIVS in *dem ver-bnis der freigeisterischen schriften*, p. 168. sq. cui addas LILIEN-ALIVM in *der theolog. biblioth. tom.* I. p. 358.

discourses, Londin. MDCCXLII. 8. quo libr
sacerdotes christianorum sacrorum, tan
fraudulentos, mendaces atque ad propria ta
augenda intentos, adgreditur, eo animo,
rum animos ad contemnendam religionem
moueat:**

*Christianity not founded on argument, a
ciple of gospel euidence assigned, in a letter t
leman at Oxford*, Londin. MDCCXLII. 8. qu
ctor ad id composuit, vt omnem iustam ve
nem tolleret:***

E. ELWALLI *supernatural incarnation of t
to be false*, Londin. MDCCXLII. 12. com
scriptor arma sua ad christianum de concep
sti, super naturam posita, dogma impugna

AVG. GEBHARDI *cogitationes rationales
scientificæ in theologia reuelata, quas iudicio
manissime submittit* A-X. Amstelodam. siue
MDCCXLIII. 8.* quæ in epitomen redactæ,
titulo prodierunt: *vernunftige gedancken vo
der strengen lehrart in der theologie, welche
der wahrheitsfreunde entworfen hat* A-X. 8.
*vernunftmæsige betrachtung der vbernaturli
ten ausgefertiget von einem freunde der wah*

xLIII. 8. ac *drey gespräche vber wichtige wahrheiten*, xLIV. 4. quorum colloquiorum vltimo de diuinitate ... turae facrae peruerfe ac malitiofe differitur:*
Recherches philosophiques sur la necessité de s'assurer par ... de la verité, sur la certitude de nos connoissances et ... nature des etres, par vn membre de la societé royale de ...res, Roterod. MDCCXLIII. 8. qui liber complectitur ...inam moralem, ita comparatam, vt auctor ftulte fibi ..., oftendere rationem, fine religione ac lege feliciter ...nquille viuendi, eamque in principio pofitam, omne ...ftum, rectum ac bonum, quod quis fibi vtile effe exi-..., pro qua conditione fcripti huius eum non peccatu-... effe, credo, qui illud in ingenii monimentis atheorum ...erare velit; mitiorem autem fententiam amplexus, ...go id ad libros naturaliftarum:**
Traité de la raison humaine, traduit de l'anglois, ...enté d'vne preface, qui contient plusieurs autoritez iusti-...ues des sentimens de l'auteur, Francof. MDCCXLIV. 8. abfurde adfirmatur, in quauis religione tuto ad metam ...eniendum effe, fi quis rationem fuam, veluti ducem, ...atur:
...DE LA SERRE liber, qui duplicem infcriptionem ...fert: alteram: *examen de la religion, dont on cherche ...airciffement de bonne foy, attribué a mr. de st. Euremond*, ...uolt. MDCCXLV. alteram: *la vraie religion demontrée ... l'ecriture sainte, traduite de l'anglois de Gilbert Burnet*, ...ndin. MDCCXLV. 12. Auctor, antequam mortalitatem ...erat, ad meliorem mentem reductus, *** VAREN-... effe dicitur. Extat quoque libri huius interpretatio ...manica: *die wahre religion; oder religionsprufung:*
La decouuerte de la verité, et le monde detrompé, a l'egard de

...ide *acta histor. eccles. vol.* IX. p. 441. fqq. *die nachrichten von den neuesten theol. buchern vol.* II. p. 841. 862.
...vide *biblioth. raison. tom.* XXXII. p. 3. et *die nachrichten von den neuesten theol. buchern vol.* III. p. 720.
... conf. MASCHII *betrachtung vber die bekehrung des herrn de la Serre.*
...*cs. histor. ecclesiastic. vol.* XIII. p. 449. fqq. GRVNDIGIVS in *den fortgesetzten geschichten der deisten* p. 90. 114.

de immortalitate animæ ac DRYDENII ſp
ſtrationis, ſolam religionem naturalem ad
tatem conſequendam neceſſariam eſſe: **

DIDEROT *penſées philoſophiques*, Hag
in quibus deteſtabilia proponuntur, in
ſtarum hoſtiumque ſcripturæ ſacræ ac re
næ: immo ipſorum atheorum. *** Germ
hæ, vna cum refutatione, Hal. MDCCXLV
ſpexerunt. * Tribuitur ei quoque l
les mœurs; non ſatis autem exploratum e
ROT; an alius eum compoſuerit. Poſtq
in lucem prodierat MDCCXLVIII. 12. pul
impietatem ſuam combuſtus eſt; mox ta
exiit Amſtelod. MDCCXLVIII. 8. hancqu
duæ aliæ: altera MDCCL. quæ in titulo

* *bibliothequ. raiſon. tom.* XXXVI. p. 367. *act.* l
XIII. p. 436. KRAFTII *theolog. biblioth. vol.*
DIGIVS in *den geſchichten der deiſten* p. 94.
libri huius verba adpoſita eſſent: *approuvé*
feſſeur Wolf, ad defenſionem ſui hic publice
minus adprobaſſe: vide *act. erudit.* MDCCXLV.

[redacted]

tera in Belgio, vna cum versione cum germanica: s; tum anglica: *manners.* De hominum moribus ita commentatur, vt animum, a christi disciplina, haud obscure significet. Omnia propriis natubus: nihil religioni, ei maxime, quam deus nobis lis sacris praescripsit, tribuit. De ipso deo traditae praua ac peruersa sunt.* Eidem adscribitur: *r les aueugles, a l'vsage de ceux, qui voyent,* Londin. LIX. 8. Quae epistola itidem ad id spectat, vt rem contemtionem veniat ac principia, quibus ista, dubia atque infirma reddantur: **

ls sur la liberté de produire ses sentimens, MDCCXLIX. 8. n, pro ficto iure, quasuis sententias litteris manac disseminandi, compositum hancque ob caussam ioni; et reipublicae periculosum:

§. V.

notitia scriptorum, a naturalistis compositorum, nda est scientia eorum, quae ad istos profligandos exierunt. Duplex eorum genus est. Alii auctores ; siue vniuerse naturalistis bellum indixerunt: *tim* in idem certamen cum illis venerunt, id ra singularem certumque familiae huius socium nt. Quae vtrique ingenii monimenta reliquenunc a me enarranda sunt. *Generatim* contra tas prodierunt:

RINI MERSENNI *impieté des deistes, et des plus libertins decouuerte et refutée par raisons de theologie hilosophie*, ceter. Paris. MDCXXIV. 8. duobus volu- is: ***

aité de la religion contre les athées, les deistes et les ux pyrrhoniens, Paris. MDCLXXVII. 12. et germanice:

ur de libro hoc: *die nachrichten von einer hallischen bibliotb.* II. p. 545. KRAFTII *theol bibliotb. vol.* III. p. 637. 831. VNDIGII *fortgesezte geschichte der heutigen deisten* p. 73.

ichr. von einer hallischen bibliotb. vol. IV. p. 535.

ERONII *memoir. tom.* XXXIII. p. 149.

ce: *widerlegung der atheisten, deisten vnd neuen zwe* Prag MDCCXII. 8. Francof. MDCCXIII 8. *

EDVARD. STILLINGFLEETI *letter to a de. answer to the seueral obiections against the truth and rity of the scriptures*, Londin. MDCLXXVI. 8. latine, *Adam Hochstettero* interprete, sub titulo: *epistola ad d qua ad diuersas eiusdem aduersus sacram scripturam o nes solide respondetur simulque religionis christianae et rum litterarum veritas atque auctoritas perspicue grau vindicatur*, cum *mantissa de diuinitate scripturarum et noui testamenti*, sumta ex libello gallico anonymi *indifferentiam religionum*, Amstelodam. MDCXCII. Vlm. MDCXCV 8 ** belgice studio *W. van Schi* KIDDERI *Mose, contra Spinosam et Hobbesium defenso*, l MDCXCVII. 8 ac germanice, cum aliis auctoris o lis, *** quae epistola ob solidam argumenti tracta lectione maxime digna est:

IO. BAPTIST. DE ROSEMOND *défense de la r chretienne et de l'ecriture sainte contre les deistes*, MDCLXXXI. 12.

[redacted]

CVII. tertia MDCXCVIII. quarta MDCXCIX. quinta CIII. 8. omnes autem partes coniunctim ibidem III. duobus voluminibus 8. ac MDCCXXIII. in lucem at, ita scriptæ, vt pro veritate religionis christianæ atheos, naturalistas atque alios aduersarios cum o atque accuratione disputetur: *

AL. ENT. ERNEST. LOESCHERI *prænotiones theologicæ r naturalistarum et fanaticorum omne genus, atheos, indifferentistas, antiscripturarios*, ceter. Vitemb. MIII. 4. denuo descriptæ ibidem MDCCXIII. MDCCXXVIII. endium, quod breuitate atque ordine se commendat ad principales horum hominum errores noscendos ertendos vtile est:

he principles of deism, truty represented and set in a ight, in two dialogues between a sceptick and a deist, in. MDCCIX. MDCCXI. MDCCXXIII. 8. quorum dialo- n priori de christiana; posteriori autem de naturali one exponitur: **

ENEDICT. PICTETI *dissertationum de religionis iana præstantia decas*, Geneu. MDCCXIX. 8. quibus hei et naturalistæ refutantur:

OACH. LANGII *caussa dei et religionis, iudæis reuela- luersus sic dictum naturalismum*, Hal. MDCCXXVI. 8. ***

lciphron ou le petit philosophe, en sept dialogues, con- s une apologie de la religion chretienne contre ceux, nomme esprits forts, Hag. MDCCXXXIV. duobus tomis, egregius, in quo auctor eruditionem, iudicium iique acumen abunde ostendit: *

O. CASP. LOEWII *einleitung in die religionsstreitig- n mit den deisten*, Goth. MDCCLI. 8. scriptum, quod oris diligentiam ac iudicium monstrat atque in studiis ouersiarum cum naturalistis non mediocrem præbet atem:

Die

---

erudit. MDCXCVI. p. 537. MDCXCVII. p. 367. *suppl. tom.* II. p. 273. MDCC. p. 325. MDCCV. p. 91.

. *erudiner.* MDCCXII. p. 266.

idem MDCCXXVI. p. 4 2.

rlesen. theol. bibliothec part. 79. p. 772.

co-theologicæ in

HAGMAIERI de *sufficiente*, Tubin *stantia religionis*

WERENFELSII d *reuelatæ*, contra *naturalistas*. **

POSTQVAM eo ratim impugnarunt adgressi sunt *speciat* turalistas disputaren Qui isti sint, ex se turalistas atque eor sito, patebit. Refu

1.) *Eduar*

RYCHARD. BAX terum: *the reason* bus, Londin. MDC *infidelity*, ibid. MDC

IO. MVSAEVS ac moderatæ confut

[redacted]

... *pertingere possit? recentioris cuiusdam scriptoris* ... *opposita*, len. MDCLXVII. ac deinde sæpius descripta ... MDCLXVIII. cum titulo: *de luminis natura et ei theologia naturalis insufficientia ad salutem*, sine ... loci: MDCCVIII. ita inscripta: *examen cherburi; siue de luminis natura insufficientia ad salutem me-*... Vitembergæ: eodem titulo lenæ MDCCXI. atque ... ibidem, cum inscriptione secundæ editionis ...XXX.*

...R. TITIVS, qui reliquit dissertationem de *insuffi*... *religionis mere naturalis ad consequendam vitam æter*... Helmstad. MDCLXVII.

PETR. MVSAEVS, qui scripsit dissertationem, *qua* ... *Eduardi Herberti methodus de inuestiganda veritate* ..., Kilon. MDCLXVII.

THOM. HALYBVRTON in *natural religion insufficient*, ...burg. MDCCXIV. 4.** Adiungendi sunt: CHRISTIAN. ...THOLTVS,*** CHRISTOPH. FRANCKIVS,* ... HEIDANVS:**

2.) *Francisc. Puccium*

LVCAS OSIANDER in *refutatione satanici libri Franc.* ..., Tubing. MDXCIII. 4. NICOL. SERRARIVS libris ... *contra nouos Franc. Puccii errores*, MDXCIII. 4.***

FRANC.

...dissertatione hac copiose agit GRVNDIGIVS in *den geschichten* ... *heutigen deisten* p. 108.

... LILIENTHALII *theolog. biblioth. tom.* I. p. 217.

... *tribus impostoribus sect.* I. p. 4.

...ertatione de *religione naturali*, contra naturalistas et remon-...strantes, maxime Eduard. Herbertum et Curcellæum, Kilon. ...DCLXVI. cuius præses fuit NORTHOLTVS.

...r. VI. de *origine error. cap.* II. p. 368. Refertur quoque ...EZECH. SPANHEMIVS inter Herberti aduersarios a GRVNDI-...GIO in *den geschichten der heutigen deisten* p. 72. ob eiusdem ...*animaduersiones ad Ed. Herbert: de Cherbury librum de religione* ...*gentilium*; quæ primam lucem adspexerunt in MENCKENII ...*miscellan lipsiensib. nou. volum.* IV. *part.* I. p. 138. minus autem ...huc pertinet, quia dictum librum non refutat; sed loca eius ...quædam ex antiquitate illustrat.

...unt etiam in eiusdem *opusculis theologic. tom.* III. quæ Mogunt. ...MDCXI. fol. prodierunt.

MDCLXXXIII. 4. deinde Lipf. MDCL
MDCC. 4. cum TRIBBECHOVII *hiſtoria*
a me recenſenda: **

4.) *Erneſtum, landgrauium H*

ANDR. KVHNIVS in *diſcreto cath*
Annab. MDCLXXVII. 4. ac tractatu
diſcreti catbolici ad catbolicum lutheranu
qui vterque liber, licet latinam inſcrip
germanice tamen ſcriptus eſt et magis
cum pontificiis; quam cum naturaliſtis

5.) *Ludou. Meyerum*

REINER. VOGELSANGIVS, qui edi
contra librum, cui titulus: philoſophia ſc
Vltraiect. MDCLXIX. 4. LVDOV. WOL
duobus de *interprete ſcripturarum con*
paradoxam, MDCLXVI. qui tamen ipſe i
cidit, ſe rem non ſerio agere atque auc
tare videri velit, errorem ipſum adpro
alii contra illum pugnarunt, nominatim
WAYEN libris *pro vera et genuina refor*
præſertim in negotio de interprete ſacra ſ

MDCLXIX. 8. et IO. BROVN, cuius prodierunt: *libri in priori, Wolzogium in libellis duobus de in-* *scripturarum caussam orthodoxam prodidisse, de-* *tur: in posteriori Lamberti Velthuysii sententia liber-* *astiana, in libello vernaculo de idololatria et superstitione* *proposita, detegitur et confutatur,* Amstelodam. XX. 8. Caussam quidem suam agere voluit WOLZO- VS in libro defensionis, *orthodoxa fides* inscripto; autem aduersariis satisfecit. * Præter hos, Meye- VOETIVS, MARESIVS, SCHOTANVS, DE VRIES, EDVS, LIMBORCHIVS atque alii data occasione runt: **

6.) *Carol. Blountium*

BRADLEY libro, cuius titulus est: *an impartial the truth of christianity, with the history of the life miracles of Apollonius Tyaneus,* ceter. Londin. CIX. 8. GVIL. NICHOLSIVS in *conference with a* quod opus antea laudaui. Agitur in eo de veritate tionis mosaicæ de creatione: de necessitate diuinæ tionis: de diluuio, legibus mosaicis ac sacrificiis, ctionem christi significantibus; præterea autem vin- vaticiniorum de christo eiusque miraculorum ac niæ exhibentur ac de sacrarum scripturarum diuina et auctoritate exponitur. Exstant quoque IOANN. A CROSE animaduersiones in BLOVNTII librum *of reason:* ***

7.) *Ioann. Tolandum*

usque librum: *christianity not mysterious*, multi angli runt, quorum hæc prodierunt scripta: PETRI NII *letter in answer to a book entitled, christianity not rious,* Londin. MDCXCVII. 8. et Dublin. eodem anno 8. VNDI ELY *letter to the honourable sir Robert Howard, with*

antur: BENTHEMIVS in *dem hollændischen kirchen vnd schulen- part.* II. *cap.* 2. §. 4. sq. p. 59. CLERICVS *bibl. vniuers. tom.* I. p. 368. ac BAELIVS *diction. hist. crit.* voce *Rimini.*
WOLFII *manichæism. ante manichæos* p. 357.
memoirs for the ingenious MDCXCIII. p. 197. 297.

cuius auctor ignotus est, ita inscripti
great mystery in answer to a late treatise, c
rious, that is not aboue nor contrary to
Memoratur etiam PAYNIVS, examen
pisse, non sine laude. Inter germanos
functus est IO. IACOB. LVNGERSHAV
ne de *mysteriis christianismi, contra Tol*
MDCCXIII. Qui TOLANDI *nazarenum*
antea recensui. Vindicias canonis nou
eiusdem *Amyntorem* scripserunt STE
IOANN. RICHARDSONVS. Ille ed
account and defence of the canon of th
answer to Amyntor, Londin. MDCC. 8.
the new testament vindicated, Londin.
MDCCI. 8. ***

8.) *Petrum Pomponatiu*

ANTON. SIRMONDVS in *demonstra*
tate animae, Paris. MDCXXXV. 8. Tradi
CONTARENVS, aduersus eumdem sc
argumento, vt probaret, animam hum
haud interire; sine tamen nominis sui

[redacted]

9.) *Isaac. Peyrerium*

IOH. COBABVS *disputationibus ex capite quinto episto-*
manos contra praeadamitas, Rostoch. MDCLVI. 4. IO.
AD. DANNHAVERVS, cuius exstat *praeadamita vtis;*
fabula primorum hominum, ante Adamum conditorum,
, Argentorat. MDCLVI. 8. PAVLL. FELGENHAVE-
in *der prufung vber das lateinische buch praeadamita*,
lod. MDCLIX. 12.* BARTHOL. GOLDBACHIVS dis-
one de *controuersia celebri: vtrum ante Adamum alii*
homines? Regiom. MDCLXXII.** IO. HILPERTVS,
disquisitio de praeadamitis prodiit Helmstad. MDCLVI. 4.
lod. MDCLVI. 12. Vltraiect. MDCLVI. 8. ANTON.
IVS in *non-ente praeadamitico; seu confutatione anony-*
nizantis, hominem ante Adamum fingentis, Lugdun.
. MDCLVI. 12. SAM. MARESIVS, qui edidit: *refuta-*
fabulae praeadamiticae, absolutam septem prioribus quae-
is, cum praefatione apologetica sacrae scripturae, Grœning.
LVI. 4. et MDCLVII. 12. IO. MICRAELIVS, qui in
emisit: *monstrosae de praeadamitis opinionis abominan-*
foeditatem demonstratam, Stetin. MDCLVI. 4. Praeter
in certamen contra Peyrerium venerunt: BEDIAN.
ANGE in *breui analysi libri de praeadamitis*, Lugdun.
LVI. 12. IO. BAPTIST. MORINVS in *refutatione com-*
iosa erronei ac detestabilis libri de praeadamitis, Paris.
CLVI. 12. PHILIPP. PRIORIVS, qui sub ficto nomine
bii romani iuris publici fecit: *animaduersiones in librum*
adamitarum, Paris. MDCLVI. 8. et iterum cum *epistola*
latoria ad Isaac. Peyrerium de eius conuersione ad roma-
fidem, Paris. MDCLVIII. 8. item IOANN. PYTHIVS
responsione exetastica ad tractatum, incerto auctore nuper
um, cui titulus: praeadamitae, Lugd. Batau. MDCLVI. 12.
I. SCHELVIGIVS dissertatione de *praeadamitis*, Thorun.
CLXXIII. et Vitemb. MDCCXIV. IO. HENR. VRSINVS
nouo prometheo, praeadamitarum plaste, ad caucasum rele-
et religato, Francofurt. MDCLVI. 12.***

Ddd 2 10.) *Petrum*

minit eius LIPENIVS *bibliothec. theolog. part.* II. p. 524.
idem apud LIPENIVM *dict. loc.* memoratur.
quae scripta sunt contra Peyrerium, eorum quoque notitia su-
menda

Chauuin, Hamb. MDCXCV. 12. et 10. F
animaduerſionibus in Petri Chauuini librum
rali, Hal. MDCXCV. ***

11.) *Bern. de Mandeuille*

eiusque *penſées libres ſur la religion*
LOESCHERVS in *den nœthigen reflexion*
libres ſur la religion; oder freye gedancke
Vitemberg. MDCCXXIV. 8.*

12.) *Arthur. Ashl. Sykes*

CHR. ANDR. TEVBERVS in *den theolog*
gen vber eine dem chriſtlichen glauben nacht
vnſchuld des irthums, Brunſuic. MDCCX
confutarunt:

---

menda eſt ex BANGII *cœlo orientis* p. 134. c
philol. hiſtoric. faſcicul. II. p. 12. BAELII *dic*
Peyrerius: ARNOLDI *kirchen vnd ketzerhiſto*
§. 5. p. 73. BVDDEI *hiſtor. eccleſ. veter. teſ*
NICERONII *memoires pour ſeruir a l'hiſtoire*
dans la republiq. des lettres tom. XII. p. 79
pſeudepigr. veter. teſtamenti p. 51.

* *acta eruditor.* MDCXCIV. p. 412.

13.) *Anton. Collinum*

eiusque duo ſcripta: *a diſcourſe of the grounds*, ceter. et *the ſcheme of literal prophecy conſidered*, ceter.

EDVARD. CHANDLER in libro, cuius titulus eſt: *a defence of chriſtianity from the prophecies of the old teſtament*, Lond. MDCCXXV. 8. * et in alio, ita inſcripto: *a vindication of the defence of chriſtianity, from the prophecies of the old teſtament, in anſwer to the ſcheme of literal prophecy conſidered*, Londin. MDCCXXVIII. 8.

SAMVEL CHANDLER, cuius exſtat: *a vindication of chriſtian religion*, duabus partibus, Londin. MDCCXXV. et MDCCXXVIII. 8. ** item eiusdem: *reflexions on the conduit of the modern deiſts*, Lond. MDCCXXVII. 8. atque *authority and antiquity of Daniel's prophecies, and their application to ieſus chriſt, in anſwer to the obiections of the ſcheme*, cet. ibidem MDCCXXVIII. 8.

SAM. CLARK, qui edidit: *a diſcourſe of the connexion of the prophecys in the old teſtament, and the application of them to chriſt*, Londin. MDCCXXV. 8. hocque libro compendium quaſi paullo ante memorati ſcripti CHANDLERI: *a defence of chriſtianity*, ceter. exhibuit; præter hunc autem: *the true grounds and reaſons of the chriſtian religion, in oppoſition of the falſe ones, ſet forth in a late book, intitled the grounds*, cet. ibid MDCCXXV. 8.

GEORG. LAVINGTON in *the nature and vſe of a type*, MDCCXXV. 8.

ARTHVR. ASLEY SYKES in *eſſay vpon the truth of the chriſtian religion, wherein its real foundation vpon the old teſtament is shewn*, Londin. MDCCXXV. 8.***

THOM. SHERLOCK, qui iuris pulici fecit: *the vſe and*

 intent

ſcriptum hoc germanice reddidit *Rambachius* atque KIDDERI *erweis, daß ieſus der meſſias*, operi, ab eo itidem in germanicam linguam conuerſo, Roſtoch. MDCCLI. 4. addidit: conf. *bibliotheque angloiſ. tom.* XII. p. 446.

* hunc quoque librum *Rambachius* in germanicam linguam tranſtulit, atque edidit ſub titulo: *feſter grund der chriſtlichen religion in den weiſſagungen der propheten*, Roſtoch. MDCCLVI. 4.

** CLERICI *bibliotheque, ancienne et moderne tom.* XXIV. p. 298. 299. *hiſtoir. litter. de l'Europe* MDCCXXVI. *nou.* p. 234.

et in *three letters in further vindication*
ſtrium, Whiſtonum et Collinum, Lon

THEOTIMVS PHILALETHES in *vnreaſonableneſſ, folly and danger of infid* *late virulent book, intitled a diſcourſe*, L

IO. GREENE in *letters to the aut* *shewing that chriſtianity is ſupported b* *that the words of Iſaiah* VII, 14. *in* *ſenſe, ore a prophecy of the conception and* *fulfill'd in ieſus*, MDCCXXVI. 8. et in *reſurrection of chriſt et shewing that it* *ſtration of chriſtianity*, MDCCXXVI. 8.

THEOPHILVS LOBB in *brief defe* *religion, or a teſtimony of god to the t* *religion*, MDCCXXVI. 8.

THOM. CVRTEIS, cuius prodiit: *extreme folly and danger of infidelity* ce

THOM. HARRIS in *legal prefigu* *vindicated*, MDCCXXVII. 8.

BRAMPT. GVRDON in *chriſtian r* *the prophecies of the old teſtament, or a* *ment drawn from prophecy*, Londin. MD

IO. GILL, qui in lucem emiſit: *old teſtament reſpecting the meſſiah*

MDCCXXVIII. 8. antea autem euulgauit ſermonem, in ſcriptum: *ieſus chriſt the prophet whom Moſes foretold* MDCCXXIV. 8. aliasque orationes, anglice MDCCXXV. MDCCXXVI. cum longiore præfatione contra Collinum:

THOM. IEFFERY in *chriſtianity the perfection of all religion natural and reueal'd*, ceter. Londin. MDCCXXVIII. 8.

WILLIAM. GARDINER, qui edidit: *a literal expoſition of two remarkable prophecies, Ieſ.* VII, 14. *et deuteron.* XVIII, 15. MDCCXXVIII. 8.

FRANC. BALTVS, cuius ſcriptum prodiit: *la religion chrétienne prouuée par l'accompliſſement des prophecies de l'ancien et du nouueau teſtament*, Pariſ. MDCCXXVIII.

Præter hos, GVIL WHISTONVS contra Collinum pugnauit; ipſe autem in certamine hoc varia defendit, quæ nugatoria ſunt atque abſurda. In lucem protulit libros ſequentes: *an examination of a late diſcourſe of the grounds and reaſons of the chriſtian religion*, MDCCXXIV. 8. *a liſt of ſuppoſitions, or aſſertions in the late diſcourſe of the grounds* cet. MDCCXXIV. 8.* *the literal accompliſhment of ſcripture prophecies, being a full anſwer to a late diſcourſe, of the grounds*, ceter. Londin. MDCCXXIV. 8. ** *ſupplement to the literal accompliſhment, containing obſeruations on Dr. Clark's and biſhop Chandlers diſcourſes: with diſſertations vpon Iſaiahs prophecy concerning a ſon to be born from a virgin: vpon Daniels* LXX. *weeks*, ceter. Londin. MDCCXXV. 8. ***

Lucem quoque adſpexerunt anglorum ſermones ſacri, contra Collinum recitati, quorum auctores titulique ſunt: IO. NEWCOME *ſure word et prophecy*, MDCCXXIV. 8. CAR. REYNEL *prophetia de meſſia; præſertim vero illa de immanuele, in ieſu ad litteram adimpleta*, Oxon. MDCCXXIV. 8. IO. ROGERS octo orationes, inſcriptæ: *the neceſſity of diuine reuelation and the truth of the chriſtian reuelation, aſſerted in* VIII. *ſermons*, Londin. MDCCXXVII. 8. MDCCXXIX. 8. contra quod ſcriptum quum COLLINVS ederet: *letter to the*

* *bibliotheque angloiſ. tom.* XI. p. 181.
** *ibidem tom.* XII. p. 60.
*** *ibidem tom.* XII. p 143. [illegible] *a l'auteur de cette bibliotheque angloiſe* [illegible] *mr. Whiſton et mr. Collins.*

to the author of the grounds and reason MDCCXXIV. 8. *an answer to a letter concer and reasons of the christian religion*, MDCCX *systeme literal de la prophecie, a l' occasion de été allumée par vn liure, portant pour titre ments de la religion chretienne*, Hag. MD *towards a summary of christianity*, MDCCXX *postulation with the author of the new lite phecy*, MDCCXXVII. *our blessed lord iesus o to be the christ, from the literal sense of the old testament*, ceter. MDCCXXVIII. 8. Men *consideratio obiectionum contra librum* I MDCCXXVIII. 8. Ex germanis adiungend MATTH. PFAFFIVS in *dissertatione de* L *Danielis aduersus Anton. Collinum*, Tubi BENED. GOTTL. CLAVSWITZIVS in *d den siebenzig wochen Danielis*,* vbi Collini tur ac liber Danielis contra istum defendit

---

* exstat in *der samlung von erleuterungsschriften* *v meinen weltbistorie, tom.* 1. p. 115.

[redacted]

14.) *Thom. Woolstonum*

alti angli refellerunt atque ad impium eius errorem raculis christi propulsandum laudabilem operam adrunt. Sunt isti:

)BERT. LEEKE in *interpretation of law and the proby iesus christ and his apostles vindicated*, Cantabrig. XXVII.

IR. MARKLAND in VIII. *sermons vpon the miracles of viour*, inter varios eius sermones sacros numero XXVII. , Londin. MDCCXXVIII. 8.

DMVND GIBSON, qui edidit: *a pastoral letter to the of his diocese, occasion'd by some late writings in fauour delity*, Londin. MDCCXXVIII. 8. Woolstonus licet non natus sit; attamen ille perstringitur. Prodiit epistola quae multum se commendauit, germanice Hanouer. XXIX. 4. et gallice, interprete *Abr. le Moine* vna cum s aliis generis huius epistolis, titulo hoc: *lettre pa- a l'occasion de quelques ouurages: tres lettres du meme*, in. MDCCXXIX. 8. Amstelod. MDCCXXX. 8. Quum STONVS caussam suam in *defence of his discourses* contra Gibsonum ageret ac TINDALIVS pro eadem t: *an addreß to the inhabitants of the two great cities don and Westminster, in relation to a pastoral letter, said written by the bishop of London*, Lond. MDCCXXVIII. 8. rum MDCCXXX. non solum GIBSONVS *secundam epi- pastoralem*, et post hanc *tertiam* iuris publici fecit; tiam pro eo in lucem exiit: *a vindication of the bishop don's pastoral letter in answer to the addreß to the people . Tindal*, Londin. MDCCXXIX. 8. TINDALIVS autem a *secundam epistolam pastoralem* edidit: *a second addreß e inhabitants*, ceter. Londin. MDCCXXX. 8.* Coniun- tres epistolae emissae sunt cum gallice sub titulo: *s pastorales* III. *contre les libertins et incredules*, Hag. it. MDCCXXXII. 8. tum germanice:

PRIDEAVX SVTTON in sermone sacro, inscripto: *ls miracles; no allegories*, Londin. MDCCXXVIII.

* *s. die fortgesezte samlung von alten vnd neuen theol. sachen*, 1731. p. 593. 1733. p. 1037.

STUBB, cuius exſtat: *ſpeech in conuoc*

THOM. RAY in ſcripto, quod titulum *tion of our ſauiour's miracles in anſwer to ſton*, et duabus partibus conſtat Prior Lo poſterior ibidem MDCCXXIX 8. cum adc ſenti ſtatu controuerſiarum inter diuina fenſores eiusque aduerſarios, lucem vidit

RICHARD SMALBROKE in *vindicat of our bleſſed ſauiour*, Londin. MDCC MDCCXXIX. MDCCXXXI. 8. et belgice An quæ defenſio præſtantiſſimis argumenti numeratur. Edidit quidem IONATHA ſculum ſub titulo: *liberty vindicated*, mentione 8. duabus partibus, quarum alt præfert: *inſtructions to the right reuer biſhop of ſt. Dauid's;* oppoſitum autem ip *a defence of the lord biſhop of ſt. Dauid's in Iones*, Londin. MDCCXXIX. 8.

THOM. SEATON, qui contra Wool libro: *a compendious view of the ground natural and reueal'd*, Londin. MDCCXXIX.

WILLIAM TILLY in *preſeruatiue a*

[redacted]

ILIPP. AYSCOVGH, qui edidit sermonem sacrum, um: *gospel obedience necessary to saluation*, Londin. XIX. 8.

ORG. WADE, cuius exstant duæ conciones, ad id itæ et recitatæ, vt pateat, ex miraculis christi præci-bari posse, eum esse verum messiam. Inscriptæ istæ *wo discourses, the first an appeal to the miracles of iesus, r of his messiaship: the second, a demonstration of the nd certainty of his resurrection from the dead*, Lond. XIX. 8.

ENTICK, qui in lucem emisit: *the euidence of chri- asserted and proued from facts, as authorised by sacred phane history*, Londin. MDCCXXIX. 8. cum præfatio- ersus Woolstonum, ac veluti epitomen HVETII *de- tionis euangelicæ* exhibuit. Germanice liber hic sub *die gewisheit der christlichen religion, aus geschehenen behauptet vnd durch die geistliche vnd weltliche historie* n, interprete *Ferdin. Christ. Stief*, Lips. MDCCXXXIV. 8. *

OM. SHERLOK libro inscripto: *the tryal of the wit- of the resurrection of iesus*, Londin. MDCCXXIX. 8. uis ille nomen suum haud professus sit; pro amen adfirmatur, auctorem non virum in toga ci- bilem, quemadmodum nonnulli suspicati sunt; sed Sherlokium esse. Monstrauit ille singularem in- eque ac iudicii vim ac scriptum ipsum tantam existi- nem sibi comparauit, vt non solum sæpe litteris de- m; sed etiam in alias linguas fuerit conuersum. t illud gallice sub titulo: *les temoins de la resurre- le iesus christ, examinez et iugez selon les regles du bar-* Hag. MDCCXXXII. 3. quam editionem plures aliæ se- sunt in Belgio atque Anglia. Accessit: *dissertation que sur les ecrits de mr. Woolston, sa condemnation et rits publies contre lui par A. le Moine.* ** Interpretatio ger-

ng *von alten vnd neuen theolog. sachen*, 1735. p. 705. *auserlesene olog. biblioth. part.* 78. p. 640. LILIENTHALII *theolog. biblioth.* I. p. 137.

otheq. raison. tom. x. p. 443. *samlung von alten vnd neuen theol. sachen*

Londin. MDCCXLIX. in SAM. CHANDLE
resurrection of christ reexamined, and th
to be entirely consistent, Londin. MDCCXL
VESTRI *euidence of the resurrection o*
Londin. MDCCXLIII. 8. EBENEZ. HEWLI
only on forgery, or remarks on a pamphl
ceter. Londin. MDCCXLIV. 8. I. IACK
deists, or demonstration of the reuealed r
and prophecies in answer to o book the re
MDCCXLIV. 8. *

ZACH. PEARCE in opusculo, cui tit
cles of iesus vindicated, Londin. MDCCXXI
sine auctoris nomine et a *Georg. Paull. St*
cam linguam translatum fuit. Lucem
tatio hæc inscripta: *vertheidigung der*
herrn iesu wieder Woolston, cum præfation
Læscheri, Dresd. MDCCXXXII. 8.

CAR. REYNELL in *resurrection of*
tim'd and duty euinc'd, ceter. Oxon. MDC

W. IAMES, qui sermonem sub titulo:
pretation of the scriptures cleared and vi
MDCCXXIX. 8. edidit eoque itidem co
disputauit:

[redacted]

aduersaries, Londin. MDCCXXIX. 8. alter: *a defence ... christian religion from the feueral obiections of modern ...turists*, Londin. MDCCXXXI. 8. et iterum ibidem ...XXIII.* gallice fub titulo. *les fens literale de l'ecri... ...ure, defendu contre le principal obiections des anti... ...aires et des incredules modernes*, Hag. MDCCXXXVIII. 8. ...ice autem, interprete *Henr. Christ. Lemkero*, cum in... ...me: *vertbaedigung der christlichen religion wieder die ...ten einwurfe der heutigen vnglaubigen*, duabus parti... ...etting. MDCCL. 8.

...MR. STEBBING, qui, fine indicio tamen nominis fui, *a defence of the fcripture biftory, fo far as it concerns ...rrection of Iairus doughter, the widdow of Nains fon and ...r*, Lond. MDCCXXIX. 8. et *a difcourfe on our fauiours mi... ...r power of healing in which the fix cafes excepted againft Woolfton are confidered*, Londin. MDCCXXIX. 8.

...M. LOWE, cuius exftat: *the antidote, or a ful anfwer ... Woolfton*, ce.. Londin. MDCCXXIX. 8.

...LL. GARDINER, cuius ftudio exiit: *a fhort anfwer to ... rabbinical letter fuppofed to be wrote to mr. Woolfton:*

...EXAND. IEPHTON, qui inter controuerfiae huius ...res locum fibi fecit per librum: *the reality and au... ...of our fauiours miracles defended, in anfwer to the ma... ...biections againft them, both antient and modern:*

...IARRIS in duobus fermonibus, quorum titulus eft: *...fonableneß of believing in chrift and the vnreafonableneß ...elity*, cum adpendice breuiorum obferuationum de ..., a chrifto in priftinam vitam reftituto, contra Wool... ...1, Londin. MDCCXXVIII.

...THAN. LARDNERVS in *vindication of three miracles*, ...MDCCXXIX. et MDCCXXXI. 8 germanice ftudio *Meyen...* ...et cum praefatione *Pleskii*, Cell. MDCCLI. 8.

...NRIC. GRAVE, cuius liber: *the euidence of our fa... ...refurrection confidered*, Londin. MDCCXXX. optimis ..., contra Woolftonum compofitis, adnumerandus eft:

W. STE-

...equ. raifon. tom. X. p. 30. LILIENTHALII theolog. biblioth. ...I. p. 1100. KRAFTII theolog. biblioth. vol. IV. p. 873. vol. V. ...12.

ARCHIBALD. CHAMBELL in *difcou* *apoftles were no enthufiafts*, cum præfatior cauffa refurrectionis chrifti contra W Londin. MDCCXXX.

LAVRENTIVS in *expoftulatory lette* Londin. MDCCXXX. 8. Auctor nomen fu eum autem effe Laurentium, docti viri, referunt.

Reftant quædam Anglorum fcripta, it quorum auctores vel ignoti; vel non fa Locum in iftis habent: 1.) *the miniftry of ted from the charge of antichriftianifm, in four free gifts*, Londin. MDCCXXIV. 2.) *mr principles and tenets fully expofed, with a mr. Woolfton*, Londin. 3.) *an enquiry the obiection made againft the refurrection circumftance of his not appearing openly people of the iewes after he rofe from the dead.* L 4.) *an impartial examination and full confu ment brought by mr. Woolfton's pretended truth of our fauiour's refurrection*, Lon 5.) *fome obferuations of a priuate laymann, tely publifhed by mr. Woolfton entitled: a*

[redacted]

... on mr. Woolston's own reflexions on our sauiours ..., Londin. MDCCXXIX. 8. 9.) *free thougths on mr. ... and his writings, in a letter to a gentleman at Leyden*, ... MDCCXXIX. 8. 10.) *Tom of bedlams letter to his ... Tom Woolston, occasioned by his late discourse of miracles ... sauiour*, Londin. MDCCXXX. 8.

Praeter Anglos, alii pro sanctissima religione nostra, ... seruatoris nostri miraculis contra Woolstonum di... ...unt atque ad istum profligandum emiserunt scripta. ...orum numero sunt: ALBERT. GVIL. MELCHIORIS *... pro miraculis christi et expositionibus patrum allego... aduersus Thom. Woolstonum*, Franeck. MDCCXXXI. 4.* ...TL. FRID. GVDII *discussio mystica miraculorum et fa... christi interpretationis*, Lipſ. MDCCXXIX. 4. CHRIST. ...DENI *dissertatio de miraculis christi saluatoris nostri ... Thom. Woolstonum*, Helmstad. MDCCXXX. CHRIST. ...TL. IOECHERI *examen paralogismorum Thom. Wool... de miraculis christi*, tribus dissertationibus, quae Lipsiae ...CXXX. et MDCCXXXIV. prodierunt: CHRIST. WOLLII *...ma de iesu spirituali, in Anglia rediuiuo, vbi de historia, ... abusu allegoriarum in exegesi sacra contra Thom. Wool... ex instituto differitur*, Lipſ. MDCCXXX. 4. CHRIST. ...TH. PFAFFII *miraculum sanctorum, tempore mortis ... resuscitatorum, a blasphemia Thom Woolstoni vindica...* Tubing. MDCCXXX 4. MICH. LILIENTHALII *wun... wercke iesu, als ein vberzeugender beweis, daß er der wahre ... sey* Regiom. MDCCXLVIII. CHRIST. GEORG. FR. ...MERSHAVSENII *rettung der ehre iesu bey der aufer... ...ung des Lazari wieder die einwurfe des Woolston*, Erfurt. ...CCLV. 4.** Praeter hos, confutarunt:

15.)

... *eruditor*. MDCCXXXII p. 94.

...otitiam scriptorum, quae contra Woolstonum prodierunt, exhibent: *the catalogue of all the books, that haue been wrote pro and contra ... in the Woolstonian controuers, with the names of their seueral authors, and their respectiue prices*; item: *historia litium Thomae Woolsto... ni, das ist, eine historische erzehlung der controuers mit dem bekann... ten Thom. Woolston, worinnen alle pro vnd contra dabey gewechsel... ten schriften nach der ordnung angefuhret werden*, Lipſ. MDCCXXXIII. 8. LAMKERVS in der nachricht von Woolstons

schrift-

STEBBING in *charge deliuered to the cler*
taining obſeruations on mr. Chubb's true
HORLERVS in *apology for the miniſters*
preachers of his goſpel, with a vindication
LAVR. IACKSONVS, cuius exſtat: *exam*
intitled, the true goſpel: CHRISTOPH.
peculiar and diſtinguishing character of th
rato ſcripto quum CHVBBIVS adieciſſet
prouidentia, aduerſus eam HALLET edidi
Chubb's ſhort diſſertation on prouidence, ac
cauſſam ſuam agendam iuris publici fecera
of ieſus chriſt vindicated, ceter. prodierunt:
remarks on Chubb's vindication; contra CH
diſſertations ceter. eiusdem *trath and mo*
*riance** ac IVLII BOTE *infidelity ſcourge*
runt. Præter hos, ABR. LE MOINE reſtiti
que librum inſcriptum: *a diſcourſe on mir*
in *treatiſe on miracles:* **

ſchickſal, ſchriften vnd ſtreitigkeiten, cap. III. p. I
in *dem verzeichnis der freigeiſteriſchen ſchriften,*
THALIVS in *der theolog. biblioth. tom.* I. p.
diſſertationibus, iam memoratis: LE MOINE i

16.) *Matth. Tindalium*

contra quem, maxime librum eius: *christianity as old as the creation,* multa ſcripta eruditiſſimorum virorum in Anglia exierunt. In numero eorum ſunt:

IACOB. FOSTERI *vſefulneſs, truth and excellency of the christian religion defended againſt the obiections contained in a late book, christianity,* ceter. MDCCXXX. cum adpendice MDCCXXXI. MDCCXXXIV. et germanice, cum ipſo Tindalii ſcripto, ſub titulo: *beweis, daſs das chriſtenthum ſo alt, als die welt ſey, nebſt Fosters wiederlegung deſſelben,* MDCCXLI. 8.* non defuerunt tamen, qui aduerſus eum ſcriberent. Prodierunt enim: IO. BRINES *vindication of natural and reveal'd religion, in anſwer to the ſalſe reaſoning of mr. Iames Foſter,* Londin. MDCCXLVI. cum *a dialogue between a caluiniſt, a ſocinian, an arminian and a baxterian and a deiſt;* item *defence for mr. I. Foſter againſt a late publiſhed pamphlet,* atque alia generis huius ſcripta: **

DAN. WATERLANDI *ſcripture vindicated in anſwer to a book intitled: christianity,* cuius libri pars prima MDCCXXX. ſecunda et tertia MDCCXXXI. et tres coniunctim MDCCXXXIV. cum additamentis ac copioſiore præfatione in lucem emiſſæ ſunt. Scripto hoc edito, quum *epiſtola ad Waterlandum,* quæ nonnullas adnotationes in illud comprehendebat, in lucem exiiſſet, Londin. MDCCXXXI. 8. *reſponſio* ad litteras has prodiit, ibidem MDCCXXXII. 8. et poſt hanc cum *defenſio epiſtolæ ad Waterlandum;* tum *ſecunda reſponſio ad defenſionem* hanc: ***

EDMVND. GIBSONI *epiſtola paſtoralis ſecunda*, anglice ab auctore edita, cuius antea inter ſcripta, Woolſtono oppoſita, mentionem feci. Ab eo pariter ac Waterlando TINDALIVS defendere ſe voluit in *ſecond addreſs to the inhabitans,* ceter.

STEB-

* *nachrichten von einer halliſchen biblioth. volum.* IV. p. 454. *bibliotheque raiſonnée tom.* VII. p. 291. *tom.* VIII. p. 243. *tom.* IX. p. 5.

** *bibliotheque raiſon. tom.* VI. p. 474.

*** omnia hæc ſcripta ſunt anglico ſermone compoſita: videatur vti de WATERLANDI libro; ita et de his *biblioteque raiſonnée tom.* VIII. p.

precepts and prop
IO. CONYBE
MDCCXXXII. 8.
IO. LELAND
nity as old as the
T. CVRTEISI
Londin. MDCCXX
GEORG. IOHI
or the gospel thi
MDCCXXXIII. 8.
Reuelation exa
cuius scripti aucto
CHRISTOPH.
uelation notwithsta
son, cet. Londin MI
the nature, manner
MDCCXXXIII. 8.*
morality is agreabl
uelation, ibidem MI
thority, vse and
MDCCXXXV. 8. ***
Londin. MDCCXXX

[redacted]

OM. BVRNETII liber, cuius titulus est: *the argu-*
forth in a late book, intitled: christianity, ceter.
IL. BERRIMANNI *gradual reuelation of the gospel*;
IL. LAW *case of reason or natural religion, in answer*
.christianity, ceter.
ONYMI *remarks on a book intitled: christianity*, cet.
rig. MDCCXXXII. 8.*
ONYMI *the main argument of a late book: christianity*
as the creation, fairly stated and examined, Londin.
XXXIII. 8.** adde: BROVGTHONI *christianity distinct*
religion of nature: PETR. HANSSENII *meditation de*
tia religionem naturalem inter ac reuelatam,
XXXIII. 4. Contra TINDALII *dissertation, or inquiry*
the canonical authority of the gospel according to
w, prodiit LEON. TWELLI *vindication of the gospel of*
hew, MDCCXXXII. 8. quæ defensio vti *prima* fuit;
da, itidem anglice composita, Lond. MDCCXXXV. 8.
est, quum pro Tindalio lucem adspiceret non so-
a defence of a dissertation, or inquiry, ceter. Londin
XXXIII. 8. sed etiam post mortem eius: *a second de-*
ceter. Londin. MDCCXXXV. 8.***

17.) *Io. Chr. Edelmannum*

cuius vim, quam stulte impieque christianæ religio-
erre conatus est, repellendam multi studia sua con-
nit atque hanc in rem ingenii monimenta, scriptis
annianis opposita, in publicum protulerunt. Pro-
nt enim contra illius:
ldige wahrheiten, licet non integrum opus; quas-
men eius partes ac singulares in isto comprehensas
ntationes: SIEGISM. IAC. BAVMGARTENII disser-
nes duæ, quarum altera de *ἀναμαρτησία*, *ab hominibus*
vita non obtinenda exponit: altera *pædobaptismi de-*
ationem et vindicias exhibet, Hal. MDCCXXXIX. IO.
MANNI BENNERI disputationes de *immersione in*
um, veritati noxia, Gief. MDCCXLII. et de *tentatione in*

tsche acta eruditor. tom. XVI. p. 787 *tom.* XVII. p. 50.
. eruditor, MDCCXXXV. p. 131.
onf. MASCHII *verzeichnis der freigeisterischen schriften*, p. 152. sq

paradiso, ibidem MDCCXLV.
tio de *diuinitate legitimæ vo*
christi cætu ministerium sacr
VOLCKM. STANGII *schrift*
Lipſ. MDCCXLI. 8. Qui to
confutaret, nullus adhuc e

II. *Mosen mit aufgedecktem a*
NERI *Edelmanns verblendet*
tem angesicht, nach ihrer
quod ſcriptum, tribus p
MDCCXLVII. et MDCCXLVIII
controuerſia hac tuetur
deſtiæ atque eruditionis, p
lorne vnd wiedergefundene
mannischen schrift: Moses
anblick. In einem gespræch
Quedlinb. MDCCXLVIII. 8.
præfert; verum autem illi
Num ille cœptum hunc lab
ro. His adnumeratur GE
kurtze wiederlegung des e
aufgedecktem angesichte, MD
peruerſas ſententias, in li

mmate de *Philone iudaeo*, *teste integritatis scriptorum rum*, Stargard. MDCCXLIII. Alia huiusmodi scripta mitto, quia in plerisque Edelmannus data tanoccasione notatus ac refutatus fuit; nimis autem lonesset, si singula percensere vellem:

istum vnd Belial IO. GOTTL. WALPVRGERI *schriftvernunftmaeßige betrachtung der allerheiligsten lehre von ngthuung christi, nebst einem sendschreiben, worinnen scheulichen vergebungen Edelmanns wieder diese vnd anachstwichtige wahrheiten bemerckt, widerlegt vnd bewerden*, Lips. MDCCXLIII. 8. cuius scripti, non sine e legendi, auctor primas tantum litteras nominum aerum suorum in titulo adposuit:

tlichkeit der vernunft opusculum inscriptum: *der in gœttlichkeit der vernunft sich selber wiederlegende Io. Edelmann, mit noch einer andern kurtzen wiederlegung tet von Theophilo Sincero*, MDCCXLIII. 8. cuius auctor ENRIC. TOB. SCHVBARTVS:* PETR. HANSSENII rckungen vber Edelmanns irthumer von dem seelenleiden Lubec. MDCCXLV. 8.** FRID. ANDR. HALLBAVERI entatio de *deo, in carne manifestato*, sacris nati seris in academia ienensi indicendis consecrata, MDCCXLIV. IANEST. SCHVBERTI programma de *ratione deificata ornata, ab Edelmanno ficta*, Helmstad. MDCCXLIX.

bensbekantnis, quae confessio quum et *breuior* et *lonn* lucem exiit, *illa* diiudicata ac confutata est in SIEG. BAVMGARTENII *praefatione*, qua interpretationem anicam CLERICI libri: *vntersuchung des vnglaubens seiner allgemeinen quelle*, cet. Hal. MDCCXLVII. 8. or- : in libello: *Edelmanns glaubensbekantnis mit einer llichen wiederlegung*, Franc. MDCCXLVI. 8. sine men- auctoris; qui autem esse RAV, dicitur: *** in *verschiedener politicorum bedencken vber Edelmanns ubekantnis*, Francof. MDCCXLVII. 4. scripto trium im, quarum prima exhibet quaestiones nonnullas, ad

 quas

* *ichten von den neuesten theolog. buchern*, volum. II. p. 443.
** vol. IV. p. 780.
*** ARTII *theolog. biblioth. vol.* II. p. 378.

quas ab Edelmanno respo
fiat disputatio: secunda sy
niana confessione erronea
facta, ac tertia iudicium de
fecit; nullius autem mon
hensa. Confessioni *maiori*
derunt, ita vt nonnulli pr
sibi adquirerent, nominati
der vertheidigung der chris
Hal. MDCCXLVIII. 8. 10.
edidit: *die gerettete religi*
des glaubensbekantnisses Ed
MDCCXLVII. 8. ** 10. GE
ptum, adcurate diligent
widerlegung des edelmanni
partibus, Vitemberg. MD
FRID. WAGNERVS in *der*
ligen schrift vnd christliche
tes diuisum et Hamburg.
lucem emissum, magna lau
uersia hac multam vtilitat
huc alia scripta, itidem ma
sita, quippe quae sunt:

errores ille inciderit: * programmata academica: CHRIST. BVRGMANNI de *bello et sago cruento, nascente conficiendo* et de *dormientium primitiis:* IO. MART. DENII de *pacificatore terrae:* IO. ERNEST. SCHV- de *resurrectione carnis christi aduersus resurrectionem a nupero scriptore fictam, vindicata*; item SIEGM. BAVMGARTENII *praefationes*, cum LARDNERI *glaubheit der euangelischen geschichte;* tum YOVNGII *historischen nachrichten von den verderbnissen der religion* prae- Quae contra confessionem hanc in variis scriptis proposita; vel in transitu dicta sunt, ea omitto: ** *euangelium st. Harenbergs* impugnarunt ipse HARENBERGIVS in scripto, cuius titulus est: *zwey religionsspötter und Edelmann, nach der anlichkeit und vnanlichkeit ihres lehrbegriefes erwogen*, Lipſ. MDCCXLVIII. 8. *** HANSSENIVS in *dem vorbericht zu Kœnigsmans vertheidigung der wahren religion*, Lubec. MDCCXLIX. 8. auctor *neuen offenbarung vber das euangelium st. Harenbergs*, MDCCXLVIII. 8. HENR. CHR. NEBELIVS in *der bestaetigung der lehre von gott vnd der heiligen schrift wider die ... der frechen geister; sonderlich Edelmanns, in seiner ... schrift, euangelium st. Harenbergs genant*, Francof. MDCCXLIX. 8.

18.) *Thom. Morganum*

multi doctissimi viri in Anglia confutarunt. Quae ad profligandum in publicam lucem emiserunt, scripta ... 1.) *the immorality of the moral philosopher*, ceter. MDCCXXXVII. 8. et cum accessionibus iterum MDCCXL. 8. **

 cui

...TII *theolog. biblioth. vol.* II. p. 494.

** Inprimis pertinent FRESENII *pastoral samlungen*, vbi variae ...tationes contra Edelmannum legend. sunt.

... FTII *theolog. biblioth. volum.* IV. p. 128.

...riptis, contra Edelmannum euulgatis, videantur: FRATIE in *nachricht von Edelmanns leben, schriften*, ceter. p. 170 sqq. MA- ...VS in dem *verzeichnis der freigeisterischen schriften*, p. 58. sqq. *historico-ecclesiast. volum.* XII. p. 130. *samlung von alten vnd neuen ...* 1755. p. 772.

... *britannique. tom.* XVI. p. 1. *nachrichten von einer hallischen ...* p. 356.

cui MORGANVS quidem
philosopher, cet. auctor aut
pulit aduerſarium ſuum i
being a vindication of pamph
moral philoſopher : * 2.) GV
ius tamen libri editio tant
que præfatio cum addit
3.) BENIAM. ANDR. ATKI
published, *intitled : the mor*
additæ ſunt eius ſermoni
of practical religion lament
4.) THOMAE BVRNETII *j*
of the wold by chriſt, Lond.
BVRTONI *diuine legation*
ciples of a religious deiſt,cui
et iterum auctior MDCCXX
diit ; *** germanicam a
Chriſtian. Schmidtius ſub ti
den grundſætzen der dei
MDCCLII. 8. edidit : * 6.)
true chriſtian's defence aga
philoſopher, Cantabrig. MD
ſecunda pars Londin. MDC

...od scriptum æque ac paullo ante memoratum CHAP-... quum MORGANVS in secundo volumine libri: *the ... philosopher* responderet, LELANDVS secundam partem ...*ine authority*, ceter. MDCCXL. emisit.* Operis hu... præclari atque iterum emendate MDCCLII. editi, ger...cam interpretationem adornandam suscepit *Andr. ... Maschius*, cuius prius volumen cum titulo: *abhand...ons dem gœttlichen ansehen des alten vnd neuen testaments*, ...ch. MDCCLVI.8. lucem adspexit. Aduersus illud ...GANVS in tertio volumine *the moral philosopher* caus...nam tueri, sibi sumsit: 8.) FRANC. WEBBERI sermo, ...titulus est: *the iewish dispensation consider'd and vin...ed against the obiections of the infidels and particularly the ... of the moral philosopher*, Londin. MDCCXXXVIII. 8.** ...*ruth triumphant, or a summary view of the late contro... occasioned by a book intitled: the moral philosopher*, Lond. ...CCXXXIX.8.*** qui liber tantam comparauit sibi existima...em, vt ipsi inter optima controuersiæ huius scripta ...ceps locus adsignetur: 10.) *deism and christianity fairly ...dered in four dialogues: to which is added a fifth vpon la...linarian christianity and two lettres to a friend vpon a ... intitled: the moral philosopher*, MDCCXXXIX. 8. 11.) MOS. ...MANNI *dissertation on the ciuil gouernment of the hebrews*, ...din. MDCCXL.8. germanice: *abhandlung von der bur...lichen regierung der israeliten*, cura *Io. Frid. Ef. Steffenii*, ...burg. MDCCLV. 8. aduersus quem MORGANVS quidem ... se propugnauit in volumine tertio *the moral philosopher*; ...itit autem ille in *adpendix to a dissertation* cet. Londin. ...CCXLI.8. 12.) SAM. CHANDLERI *vindication of the hi...y of the old testament in answer to the misrepresentations and ...nies of Thomas Morgan*, Londin. MDCCXLI. 8.* con... quem Morganus iuris publici fecit: *a vindication of the ...al philosopher*, cet. CHANDLERVS autem in studiis, fe...iam illius comprimendi, progressus est atque iniurias,

Eee 5 quibus

...*eruditor.* MDCCXLII. p. 343. *zuuerlæssige nachrichten part.* 28. *art.* 1. *nachrichten von einer hællischen biblioth. vol.* V. p. 349.
...*bliotbequ. britanniqu. tom.* XII. p. 415.
...*nachrichten von einer hællischen biblioth. volum.* V. p. 358. sqq.
...*verlæssige nachrichten part.* 50. *art.* 2.

Ioseph, Londin. MDCCXLIV. 13.) THOMAS C
brigiensis, *ancient history of the hebrews:*
remarks on a part of the third volume of the
pher, Cantabrig. MDCCXLI. 8. 14.) IO. PO
rity of the old and new testament considere
cleard of the errors of modern systems and de
the deists, Londin. MDCCXLII. 8. Inter ge
tamen hoc venit: SIEG. IAC. BAVMGA
contra Morganum pugnauit duabus dissertat
rum altera inscriptionem præfert: *examen*
nionum de regno posterorum Abrahami in
MDCCXLIV. altera de *Paullo gentium ap*
MDCCXLV. scripta tamen, qui respondendi
a CHR. ERNESTO A WINDHEIM. Add
vnschuld Iosephs des ertzuaters, MDCCXLVI. *

19.) *Lettres sur la religion essentielle a l'*
quibus sequentia scripta opposita fu
CISC. DES ROCHES *préseruatif contre vn*
religion essentielle, cet. *ou l'on montre, que ce*
des principes contradictoires et va au renuerse
stianisme, Geneu. MDCCXL. 8. 10. IACOBI BE
liber de *principiis in examinanda et definienda*

GARTENII dissertatio, qua *vindiciae poenarum aeternarum, opposita auctori epistolarum sur la religion essentielle*, exhibentur, Hal. MDCCXLII. IO. IOACH. GOTTLOB. AMENDE commentatio de *callida; sed malitiosa sacrae scripturae interpretatione*, MDCCXLV. 4. ac eiusdem disputatio de *deo glorioso*, Lips. MDCCXLIX. *das wesentliche in der religion, vernunft vnd schriftmaßig vnterfuchet*, Dresd. MDCCXLIV. 8. quod scriptum BERN. WALTH. MARPERGERO, veluti auctori, tribuitur: IO. MARTIN. CHLADENII dissertationes, quibus *articulum de redemtione* a cauillationibus auctoris harum epistolarum defendit, Erlang. MDCCLII. MDCCLIII.

20.) *Arrouet von Voltaire*

contra quem prodierunt: *reponse aux lettres de mr. de Voltaire*, Hag. MDCCXXXV. 8. *la religion defenduë contre l'epitre a Vranie*, Roterod. MDCCXXXIII. 8.

21.) *christianity not founded*, cet.

quem librum confutarunt: GEORG. BENSONVS in *the reasonablesſ of the christian religion as deliuered in scriptures*, Londin. MDCCXLIV. 8. * THOM. MOLE in *the ground of the christian faith rational*, Londin. MDCCXLIII. 8. IOANN. COOKESEY in *christianity founded on argument*, Londin. MDCCXLIII. 8. IOANN. LELANDVS in *remarks on a late pamphlet, intitled: christianity not founded on argument*, Londin. MDCCXLIV. 8. PHIL. DODDRIDGE in *the perspicuity and solidity of those euidences of christianity*, ceter. Londin. MDCCXLII. MDCCXLIII. 8. ** ANONYMVS in *the Oxford young gentleman's reply*, Londin. MDCCXLIII. 8. ***

22.) *Aug. Gebhardum*

qui refellerent, non defuerunt. Contra eius *cogitationes rationales de vsu methodi scientificae in theologia reuelata* in lucem prodierunt: *vernunftige gedancken von dem gebrauch*

* *bibliotheq. britanniqu. tom.* XXII. p. 263. *nachricht. von den neuesten theol. buchern, vol.* III. p. 522.

** *bibliotheq. britanniqu. tom.* XXX. p. 221. *nachrichten von den neuesten theolog. buchern, vol.* III. p. 532. vbi et ROBERT. SEAGRAVE *christianity how far it is, and is not founded on argument* [illegible] LIII. 8. recensetur.

*** *freygeisterischen schriften*, p. 25.

quæ WOLLIVS,* AHLWARDTVS,** s
atque alii libello huic data occasio
Eiusdem GEBHARDI opusculum: *verni*
tung der vbernaturlichen begebenheiten, in
dem sendschreiben eines weltweisen von vb
benheiten, Francof. MDCCXLIII. 8. * et
anhang zu der vernunftmaßigen betrachtun
chen begebenheiten, ausgefertiget von einem
heit, Amstelod. MDCCXLIII. 8 Colloc
sub titulo: *drey gespräche vber wichtige*
pugnarunt: IO. CHRISTIAN. CLEEM
grundlichen beweis, daß diese welt nicht nu
auch einen anfang habe, vnd daß die verj
schrift hinlanglich, ceter. Hamburg. MDCC
RVCKERVS in *animaduersione in anonymi*
tationem sic dictam rationalem de factis
Hamburg. MDCCXLIV. 4. **

23.) *de la Serre*

refutarunt GEORG. FRID. MEIERVS ir
ehre der vernunft wider die freigeister, H
IO. GEORG. PFOTENHAVERVS *** vna

[redacted]

rmittendis, quia aliud agendo, quasi in transitu, cum ngressi sunt:*

24.) *Diderot*

nius falsæ ac in religionem christianam iniuriosæ ntiæ, quas impudenter malitioseque in *pensées philosophiques* declarauit, a doctis viris profligatæ fuerunt. ta eorum sunt: *pensées chrétiennes, mises en parallèle, opposition auec les pensées philosophiques*, Rothomag. potius Amstelod MDCCXLVII. *die philosophische gedanken vernunftig vnd christlich beantwortet*, Hal. CXLVII. 8. FORMEY in *pensées raisonnables, opposées pensées philosophiques, auec vn essai de critique sur le intitulé: les mœurs*, Berolin. MDCCXLIX. 8. ** Ad memoratum librum: *les mœurs*, qui itidem a quidam Diderot tribuitur, refutandum, præter FORMEY, plicarunt: IO. MELCHIOR GOETZIVS in *der prufung er stellen aus dem buche les mœurs*, Hal. MDCCL. 8. *** . ORTHMANNVS in *den betrachtungen vber die gleichigkeit gegen die vnterschiedenen arten der religion*, gnit. MDCCL. auctores, quorum nomina ignota sunt, brum: *les mœurs appreciées, ou lettre écrite a vn bel esprit Marais a l'occasion de cet ouurage*, Paris. MDCCXLVIII. 8. *ttres critiques sur diuers écrits de nos iours contraires religion et aux mœurs par M. C.* Londin. MDCCLI. 8.

§. VII.

RIPTA, quæ adhuc enarraui, ita comparata sunt, ipsum naturalismum, generatim spectatum, pert ac partim propria illius dogmata; partim cononem eorum complectantur. Ad hæc adiungi nt libri de argumentis singularibus, connexis cum uæ contra naturalistas disputantur, ac nomine hoc um hunc commode sunt referendi. Scriptorum eiusitidem magnus est numerus, quumque ista inter ersa sunt ac varia, certas eorum classes constituere

* *. histor. eccles. vol.* XIII. p. 462.

** *erlinische bibliothec. volum.* II p. 692. *vol.* III p. 389.

*** KRAFTII *theolog. bibl. volum.* V. p. 55.

uelation, by reaſon of the corruption of the *ral religion among iews and heathens,* Lon auctor, cuius liber exſtat: *the truth an* *of the goſpel, aſſerted againſt the aduerſari* *gion*, Londin. MDCCVII.8.* inprimis: G NVS in egregio libro omnique laude ſcriptio eſt: *the gradual reuelation of t.* MDCCXXXIII. duabus partibus. ** P eidem argumento explanando operam d tim: VINCENTIVS PLACCIVS in *phil* *nioris fructu præcipuo, qui eſt, agnoſcere* *phiam non ſufficere beatitati ſolidæ vlli con* *adquirendæ; reuelationem vero diuinam e* *que ſignis, in ſola religione chriſtiana depr* *qualibet ſuperſtitione diſtinctam non poſſe n* ſtad. MDCLXXVII. 8. CAROL. CHRISTI in *dem vernunftmæſigen beweis des alterth* *vnd der gœttlichkeit der ſchriften des alt* *ments, darinnen von der nothwendigkeit ei* *barung, von ihrem weſentlichen inhalt vn* *zeichen gehandelt wird*, Lipſ. MDCCX

* *hiſtoire des ouurages des ſçauans* MDCXCVI. *oct*

. STIEBRITZIVS in *dem beweis fur die wurcklich- einer offenbarung wider die naturalisten*, Hal. CXLVI. 8. * ANDR. WEBERVS, qui iuris publici fecit: *daß gott denen gefallenen menschen eine offenbarung geben mussen*, Francof. MDCCXLVI. 8. ** IOACHI- HARTMANNVS, qui edidit: *vernunftmaßigen beweis der nothwendigkeit und wurcklichkeit eines erlœsers: der nothwendigkeit und wurcklichkeit einer gœttlichen barung und von dem unstreitig gœttlichen ursprung der schrift*, Wismar. MDCCXLVI. 8. *** A. G. MASCHIVS *versuch, die nothwendigkeit einer nahern offenbarung weisen, ohne sich auf die lehre von der unsterblichkeit der oder von der gnugthuung zu grunden*, Hal. MDCCXLVII. 8. alii doctissimi viri, quorum commentationes differ- nesque hac de re prodierunt, nimirum: IO. ALPHONS. ETTINI de *reuelationis necessitate*, Geneu MDCCXIV. H. EPHR. FROMMII de *necessitate reuelationis, per cognoscenda ex eo, quod immortalitas animae secun- rationem incerta sit*, Regiom. MDCCXXIV. IO. GVIL. LINGII de *reuelationis necessitate:* IO. LEON. BERISENII de *necessitate et caracteribus reuelationis*, ntor. MDCCXXXIV. *

§. VIII.

YSTERIA religionis nostræ minime rationi huma- pugnant; licet haud diffiteamur, ea supra natura- telligendi vim posita esse. Negant hoc, qui vitio lismi contaminati; vel ab isto non longe remoti atque arguunt, nos ea credere, quorum alterum alterum. Quam iniuriam quum alii repellerent atque

theol. bibl. volum. VI. p. 1105. LILIENTHALII *theol. biblioth. tom.* I. p. 163.

nachrichten von den neuest. theol. buchern, vol. V. p. 133.

ibidem volum. V. p. 416. Edidit etiam idem auctor: *beweis, daß eine wahre religion bey unsern umstanden nothwendig einen geoffenbarten glauben erforaere*, Franc. MDCCXLV 8. confer *die nachrichten von den neuesten theol. buchern*, volum. VI. p. 157.

KRAFTII *theol. bibliothec* volum. I. p. 802.

onf. FABRICII *delect. argument. et syllab. scriptor. de veritate relig. christ. cap.* XXV. p. 500. sq.

Londin. MDCL. 12. poſtea germanice e
practico adnexus ac ſæpe litterarum for

ROBERT. FREGASSONI *intereſſe ra*
liber anglice Londin. MDCLXXV. in luc

PETR. DAN. HVETII *alnetanæ quaſ*
rationis et fidei, tribus libris, quorum
diæ rationis et fidei: ſecundo dogmatun
ethnicorum ac tertio præceptorum
ethnicorum, ad vitam pie recteque ir
nentium, comparatio continetur, Cad
MDCXC. Lipſ. MDCXCII. MDCCXIX. 4.
dem *commentarius de rebus ad ipſum pert*
Opus eſt, quod non exiguam quidem er
nem atque induſtriam monſtrat; nec
vtilitatem; eo tamen vitio laborare vid
non ſatis caute dogmata chriſtiana cun
ſuperſtitioſorum comparauerit hæcque a
eorum mente, ſententiam traxerit: ***

IO. LOCKII *reaſonableneſſ of chriſtia*
the ſcriptures, Londin. MDCXCV. 8. * g
Petro Coſteo, ſub titulo: *que la religion*
raiſonnable, ceter. Amſtelod. MDCXCVI.

secunda pars addita est, itidem gallice, studio *Costei*, ibidem MDCCIII. 8. qua responsa Lockii, ad res, ipsi a Ioanne Eduardo atque aliis obiectas, data et antea anglice separatim edita, continentur. Vtraque pars coniunctim iterum gallice litteris descripta est, Amstelod. MDCCXV. et MDCCXL. 8. * sub titulo: *le christianisme raisonnable tel, qu'il nous est represente dans l'ecriture sainte*, cum duobus additamentis. Alterum est dissertatio, qua auctor monstrare vult, quomodo omnium christianorum animi sint coniungendi, licet de dogmatibus ac præceptis religionis diuersa sentiant; alterum autem: *la religion des dames*, anglice a STEPHANIO scripta: nunc in linguam gallicam conuersa. Idem opus prodiit etiam germanice, sub inscriptione: *grundlicher beweis, daß die christliche religion, wie sie vns in der heiligen schrift vorgestellet, vernunftig sey*, studio *Io. Chr. Meinigii*, Brunsuic. MDCCXXXIII. 8. ** Lis de eo in Anglia exorta est, maxime inter LOCKIVM et IOANNEM EDVARDVM, qui quum Lockium ex libro hoc grauiorum errorum, imprimis socinianismi insimularet, iste ad caussam suam defendendam in certamen cum aduersario venit. EDVARDVS in lucem protulit: *some thoughts concerning the seueral causes and occasions of atheism*, ceter. LOCKIVS autem respondit in *a vindication of the reasonablenesse of christianity*, Londin. MDCXCV. 8. Ille opposuit: *socinianism vnmask'd*, cet. Londin. MDCXCVI. 8. hic autem: *a second vindication of the reasonablenesse of christianity*, ibidem MDCXVII. 8. Prodierunt etiam *animaduersions on a late book entitled: the reasonablenesse of christianity*, Oxon. MDCXCVII. 4. ac BOLDII tractatus, cuius titulus est: *a short discourse of the true knowledge of christ iesus and animaduersions on mr. Edward's reflections on the reasonablenesse of christianity*: eiusdem *reply to mr. Edward's brief reflections on a short discourse*, ceter. Lond. MDCXCVII. 8. Ad eos, qui contra Lockium pugnarunt, adiunxit se: EDVARD. STILLINGFLEETVS ac Lockium in suspicionem adducere, adnisus est. eum de trinitate minus recte sen-

* *samlung von alten vnd*

** LILIENTHALII.

Lond. MDCXCVIII. 8. ...

enarratum, ingenii quidem acumen atq
oſtendit; ratio autem, quam auctor in e
mento adhibuit, vitioſa eſt. Per nimiun
religioni chriſtianæ tantam conuenientia
tribuit, vt de illius excellentia ac dignitat
ipſum naturaliſmi reddat ſuſpectum: **

Fides et ratio collatæ ac ſuo vtraque l
uerſus principia Ioannis Lockii, inſertis n
reuelationis diuinæ ac religionis chriſtianæ
profundius confirmantur et explicantur, Amſ
belgice Leoward. MDCCX. anglice Londi
Librum hunc *Petr. Poiretus* edidit ac præ
Auctor eius diſputat contra eruditi cuiusd
nis principiis imbuti, *theſes de rationis pr*
MDCCI. ſcriptas, quæ et anglice ac latine pr

GVIL. WHISTONI *reaſon and philoſoph*
faith, in volumine, cuius titulus: *ſermon*
ſeueral ſubiects, Londin. MDCCIX. 8.

BENED. GOTTLOB. CLAVSWITZII
ſchrift in den wichtigſten glaubenslehren gege

---

* de ſcriptis his videantur *acta eruditorum* M
MDCXCVIII. p. 341. 496. MDCXCIX. p. 12.

[redacted]

um præfatione *Io. Gottlob. Pfeifferi*, Dresd. MDCCXXXII, 8. non sine iudicio, meditatione ac scientia emendatæ philosophiæ scriptus.*

Inprimis PETRVS BAELIVS occasionem præbuit, de consensu rationis ac fidei multa disputandi, postquam in manichæorum sententiam amplexus est, rationem pugnare fidei; siue scripturæ sacræ, atque ea obiicere, minus dissolui possent. ** Expertus est hac de ratione, falsa et ad naturalismum stabiliendum comparata, multos aduersarios, quumque ab istis se defenderet, satis atque acerbe inter se pugnarunt. Quæ vtriusque partis in lucem prodierunt, scripta hæc sunt:

IO. CLERICI *defense de la prouidence contre les manichéens, dont les raisons on éte proposées par mr. Bayle dans dictionaire critique*, *** qui, quum BAELIVS in noua dictionarii editione: in *réponse aux questions d' vn provincial*:* in *entretiens de Maxime et Themiste, ou reponse que mr. le Clerc a écrit dans son x. tome de la bibliotheque choisie contre mr. Bayle*, Roterod. MDCCVII. 8. ** tuendam caussam suam reclamaret, in certamine hoc progressus est ac pro se pugnauit: ***

ISAACI IAQVELOTI *conformité de la foi auec la raison, défense de la religion contre les principales difficultez répandues dans le dictionaire historique et critique de mr. Bayle*, Amstelod. MDCCV. 8. * vbi præcipue pro libertate hominis ac consensu rationis cum dogmatibus, quæ cre-

Fff 2 denda

*. *eruditor*. MDCCXXXII. p. 170.

In primis in *dictionair. historiqu. et critiqu.*

tom. I. *parrhasianor.* p. 303.

præcipue *tom.* III.

nachricht von den stollischen buchern part. XIII. p. 438. *memoires de Treuoux* MDCCVII. *aug.* p. 1357. LILIENTHALII *theol. bibliothek. tom.* I. p. 1093.

bibliotheq. choisie tom. VI. p. 422. *tom.* VII. p. 330. *tom.* IX. p. 103. *tom.* X. p. 364. *tom.* XII. p. 198.

memoires de Treuoux MDCCVI. *iun.* p. 895. BERNARDI *nouuell. de la republiqu. des lettres* MDCCV. p. 330. *histoir. des ouurages des sauans* MDCCV. p. 39. CLERICI *bibliotheq. choisi. tom.* VI. p. 412. *act. eruditor.* MDCCV. p. 440. *nachricht von den stollischen buchern part.* XIII. p. 438.

denda sunt, disputat. BAELIVS respondit * et IAQVELOTVS iterum se opposuit non solum in *examen de la theologie de mr. Bayle*, Amstel. MDCCVI. 8. ** sed etiam, quum BAELII, post obitum tamen eius, *entretiens de Maxime et de Themiste, ou reponse a l'examen de la theologie de mr. Bayle par mr. Iaquelot*, Amstelod. MDCCVII. 8.*** prodiissent, in *réponse aux entretiens*, Amst. MDCCVII. 12.'

PETR. IVRIEVI *philosophe de Roterdam accusé, atteint et conuaincu*, Amstel. MDCCVII. 12. quo libro auctor probare adnititur, Bælium cogitationes ac curas suas ad id retulisse, vt probaret se atheorum patronum; Iurieum autem adfectibus suis indulsisse, non negandum est: **

GVIL. KINGII liber de *origine mali*, Londin. MDCCII. 8. Brem. MDCCIV. quo itidem Bælium oppugnat atque ostendit, malum omnino cum diuina bonitate ac prouidentia coniungendum esse. Quem librum quum IACOB. BERNARDVS *** recensuisset atque in contrariam sententiam addidisset animaduersionem, Bælius, se reprehensum esse, putauit ac contra Kingium scripsit, ' licet ipse tractatum eius haud legisset: BERNARDVS tamen

elod. MDCCVII. 12. cum adpendice de prædestina-
:*

ILIPPI NAVDAEI *la souueraine perfection de dieu
ses diuins attributs et la parfaite integrité de l'ecriture
sens des anciens reformez, defendue par la droite
contre toutes les obiections du manicheisme, repanduës
les liures de mr. Bayle*, duobus tomis, Amstelodam.
CVIII. 8. quo libro sine vlla dissimulatione ac pudore
lapsariorum sententia defenditur; nec adcurate ac
iter contra Bælium disputatur. ** Quum adfirmasset,
sancto sensu auctorem peccati dici posse, ac prodiis-
*lettre à m... sur le traité de la souueraine perfection
dieu*, 200. respondere, sibi sumsit, in *recueil des ob-
ons, qui ont été faites iusqu' à present contre le traité de
uueraine perfection de dieu*, Amstelod. MDCCIX. 12. ***
*La distinction et la nature du bien et du mal, traité,
on combat l'erreur des manichéens, les sentimens de
tagne et de Charron et ceux de mr. Bayle*, Paris.
CCVI. 12. Auctor, qui nomen suum haud adposuit,
STINI librum de *natura boni*, contra manichæos
positum, adiecit, gallice redditum. * BAELIVS
ondit. **

CHRISTOPH. WOLFII *manichaismus ante mani-
os*, Hamburg. MDCCVII. 8. quo doctissimo libro non
m historiam manichæismi illustrat atque inprimis mon-
t, eum a profanis philosophis ad christianos transiisse;
etiam Bælii controuersias enarrat atque eiusdem pra-
s sententiam refellit, dei bonitatem in foro rationis
mam a malitiæ labe ob permissum liberi arbitrii arbi-

 trium

moires de Treuoux MDCCXIII. p. 1151. CLERICI *bibliotheque
choisie* tom. XIII. p. 415. *act. erudit.* MDCCIX. p. 63. *iournal
des sauans* MDCCVIII. *mai.* p. 364.

BERNARDI *nouuell. de la republiqu. des lettres* MDCCVIII. *ian.*
p. 102. 471. *memoires de Treuoux* MDCCIX. p. 586. *act. erudit.*
MDCCIX. p. 10. *iournal des sauans* MDCCVIII. *sept.* p. 438.
act. eruditor. MDCCIX. p. 307. *iournal des sauans* MDCCX. *febr.*
p. 146.

emoires de Treuoux MDCCIV. p. 535.

in *histoire des ouurages des sauans* MCCCIV. p. 369.

trium vindicari nullo modo posse, nisi manichæorum systema adprobetur:

GOTTFR. GVIL. LEIBNITII *essais de theodicée sur la bonté de dieu, la liberté de l'homme et l'origine du mal*, Amstelodam. MDCCX. 8. quam primam editionem aliæ vna cum interpretatione germanica ac latina sequutæ sunt. Præmissa est dissertatio de concordia rationis et fidei. Additæ sunt obseruationes in libellum Hobbesii, anglice editum, de libertate, necessitate et fortuna. Nactus est, præcipue ob sententiam de origine mali, et aduersarios et defensores. Quales isti sint: quæ scripta vtraque pars in lucem emiserit, maxime in controuersiis wolfianis, non est, quod enarrem, quia hæc maiori iure ad philosophos pertinent:

CHR. MATTH. PFAFFII *dissertationes anti-baelianae, in quibus Petrus Baelius, qui in dictionario historico et critico eo titulo, qui Pyrrhonem exhibet, ficta abbatis sceptici larua, dogmata christiana de sacro sancta trinitate, de incarnatione christi, de præsentia reali corporis christi in eucharistia, de origine mali et imputatione peccati adamitici, adortus fuerat, refellitur et confutatur*, Tubing. MDCCXX. 4. quæ libri in-

[redacted]

superstitione, exstiterunt itidem, qui hoc impugna-
supra in syllabo scriptorum de atheismo a me ad-
. Contra ipsum librum: *pensées diuerses* cet. prodiit:
EVI *courte reuue des maximes de morale et des prin-
de religion de l'auteur des pensées diuerses sur les come-*
ine mentione auctoris ac loci. In *commentaire philo-
ue sur ces paroles de iesus christ: contrain-les d'entrer*,
um dissentientium tolerantiam tuetur, vtque opinio-
e speciem conciliet, dogmata contrôuersa ita com-
a esse, contendit, vt quod eorum verum: quod fal-
sit, definiri nequeat. Hoc refellendum esse, merito
marunt: PETRVS IVRIEVS, qui iuris publici fecit:
*roits des deux souuerains en matiere de religion, la con-
e et le prince, pour détruire le dogme de l'indifference
ligions et de la tolerance vniuerselle établie dans le
entaire philosophique*, Roterod. MDCLXXXVII. EL-
ANVS in *reflexions sur les droits de la conscience*,
MDCXCVII. 8. vbi tamen non solum contra Bayli-
sed etiam Iurieum, quum in paullo ante memorato
omnem fere dissentientium tolerantiam reiicere visus
disputat ac quod medium est, amplectitur; item
EPP. NAVDAEVS in *refutation du commentaire philo-
ue*, Berolin. MDCCXVIII. *

uodam modo huc etiam pertinent, quae inter IO.
FONS. TVRRETTINVM et CHR. MATTH. PFAFFI-
lisputata sunt: ab illo dissertatione: *vtrum ἀσύςατα,
ontradictoria credi possint*, Geneu. MDCCXVI. ** ab
lissertatione de *contradictoriis, num proprie loquendo,*

 credi

criptis controuersiarum baelianarum, cius praesertim, qua de
ncordia rationis et fidei disputatum est, legantur: WOLFIVS
manichaeismo ante manichaeos p. 333. FABRICIVS *syllab.
iptor. de veritate religion. christ.* p. 383. cuiusmodi notitiam et
se suppeditaui in *der einleitung in die religionsstreitigkeiten ausser
serer kirche part.* 3. p. 956. sqq. vbi etiam p. 955. eos per-
nsui, qui de vita et scriptis Baelii commentati sunt. Quae
eter *dictionarium historicum*, ingenii monimenta reliquit, illa
uatuor tomis fol. coniunctim prodierunt, Hag. comit.
DCCXXV. fol.

nslata est in *gundlingiana part.* 14. p. 340.

mohammedano.
tem, quum ho
quæ illa nititur
ſtat. Scripta i
eamdem condit
te ac laude ſun

PHILIPP.
liber, aduerſus
diſtas et cete
Antuerp. MDL
deſcriptus eſt
MDLXXXII. MI
Lugdun. Batau
tus lucem vidi
MDLXXX. et
MDXCII. 8. Si
MDCIX. MDCX
Frid. Breithau
contulit et re
um, loca adie
ſtudio *Philipp.*
in quam lingu

e *Io. Halsbergius* Amstelod. MDCXLVI. 4. IV.) *ger-e*, interprete *Io. Franc. Castalionaeo*, sub inscriptione: *'ueste wahrer religion*, Basil. MDXLVII. fol. V.) *italice*, titulo: *della verita della religione christiana*, Salmur. II. 8. quam interpretationem a *Franc. Perrotto* pro-n esse, nonnulli perhibent: * VI.) *suecice*, quae ver-*Io. Sylvio* adornata fuit, Holm. MDCLXXIV. 4. EIL-. LVBINVS *dissertationes* XXV. *de veritate religionis* *ana*, ex Mornaei libro excerptas, diuulgauit, Ro-, MDCII. 4. Multam laudem magnamque existima-n opus hoc sibi comparauit, vti ex tot eius editioni-interpretationibus haud difficulter colligendum est. defuerunt quidem, qui id perstringerent, praesertim pontificis romani adsectatores; ** aestimarunt autem n hunc non ex veritate atque aequitate, sed ex praua a, maxime, vt videtur, inuidia. Quae nonnulli in eo hendunt, auctorem testimoniis scriptorum, a veris alienorum, minus caute atque adcurate vsum esse: menta adhibuisse infirma: res magni momenti prae-se, eorum excusatio fieri potest non iniusta: ***. IVGON. GROTII liber de *veritate religionis christia-* quem quum Loewensteinii captiuus esset, in vsum ci-suorum nauigantium, vt apud barbaras gentes reli-christianae operam darent, belgico carmine composuit. iit ille primum hoc titulo: *bewys von den waren godts-* *in versen gestellet*, MDCXXII. 4. Quum in pristinam tatem restitutus esset atque in galliis commoraretur, atiam Hieronymi Bignonii librum hunc in solutum ue latinum sermonem transtulit atque ita formatus, exiit cura Ger. Io. Vossii MDCXXVII. ac postquam pri-

Fff 5 mam

OMBRIVS *biblioth. select.* p. 21. Alii versionem hanc *de* *Lezieres* tribuunt.

his sunt: HVETIVS *comment. de rebus ad eum pertinentib. libr.* p. 280. et in *huetianis* p. 7. HOVTEVILLEVS in *discursu bi-rico*, praemisso eius libro: *la religion chrétienne prouuée par les* *its* p. 149. De Posseuino, Raemundo, Spondano atque aliis ceo.

ura de opere hoc Mornaei habentur apud CRVSIVM in *singularib.* *efficacis* p. 263. sqq. ac FABRICIVM *syllab. scriptor. de verit.* *lig. christian. cap.* XXX. p. 547.

cum differtatione de
fententia; vbi tamen e
difplicent; item MDC
tioni additus eft libe
fecunda *Erneft. Salom.*
Lipfiæ MDCCIX. 8.
de eligenda inter chri
feparatim poftea cum
Coburg. MDCCXXXIV. 8
Kæsberi, Ien. MDCCXXVI
præftantiffima eft, quam
adhibita, vt non folum
veterum ab eo adducta
beantur; præterea au
dum adiumenta, pof
fint. Multæ libri huiu
na, quam is fibi comp

ationibus eius *in*
et in eiusdem *operibus the*
XII. *criticor. anglican.* p.
bibliothec

refertur triplex: prima; cuius *Grotius* ipse * mentio- faciat: secunda Londin. MDCXC. 8. et tertia *Simonis cii*, qui septimum librum, pontificiis oppositum, ad- xit. II.) *gallica*, interprete *le Ieune* Paris. MDCXCI. xai. MDCXCII. 12. et alia cum notis Paris. MDCCXXIV. 12.** *germanica*, studio *Christoph. Coleri*, MDCXXXI. 12. sine ione loci, quae omnium versionum antiquissima habe- r rara est,*** ac *Valent. Musculi*, qui et Grotii notas nice reddidit: singulis libris argumenta praemisit et efatione quaedam partim castigauit; partim adiecit, MDCLI. MDCLVI. 12. etiam MDCCVIII. 8. et alius, cu- nomen mihi ignotum est, Marpurg. MDCCXLVI. 8. *ngarica*, Marpurg. MDCCXXXIV. 8. V.) *arabica*, ab *d. Pocockio* concinnata et cura *Rob. Boyle*, Londin. LX. 8. edita. Praeter has interpretationes, memoran- *belgica*, *danica*, *suecica*, *graeca*, *chinensis*, *malaica*.* Nec erunt inter eruditos viros, qui ad scriptum hoc Gro- planandum studia sua conferrent. De adnotationibus *Grotii*, *Clerici*, *Cypriani* taceo, quia eas iam antea ui; nunc autem in ordinem horum interpretum re- *Io. Henichium* ob *tractatum de veritate religionis chri- quo ea, qua Hugo Grotius de hac materia commentatus berius exponuntur*, Rintel. MDCLXVII. 12. attamen r non ipsum Grotium illustrauit; sed quaedam tan- argumenta, ab eo breuiter exposita, copiosius enarra- *Paull. Pomian. Pesarouium*, qui iuris publici fecit: *um illuminatum in veritate religionis christianae*, cum CLERICI dissertatione de *eligenda inter dissen- tes christianos sententia: responsione ad amicum de Nicholsii* *defen-*

ola CCCCXI ad Guil. fratrem p. 872. *epistolar.* GROTII.

moires de Treuoux MDCCXXIV. p. 1498. *iournal des sauans* MDCCXXIV. *mai.* p. 504. Praeter has duas versiones gallicas, tres iae memorantur apud FABRICIVM *syllab. scriptor. de verit. rel. christ. cap.* XXX. p. 552.

RIMMANNI *catalog. biblioth. theol.* p. 1128.

FABRICIVM *dicto libro* p. 551. sqq. Exstat LITZELII *diatribe le prima versione libri grotiani de veritate religionis christianae*, Francof. MDCCXLV. 8.

mlung von alten vnd neuen theolog. sachen, 1724. p. 716.

rius edifferuit: inprimis *Io. Christ. Kæc*
Grotii libro optime meritum. Postq
hunc emiserat, vti antea denotaui, addi
men inscriptum: *Hugo Grotius de veri*
stiana, *Conringii*, *Henichii*, *Cypriani*,
Stollii, *Heumanni notis ac animaduersion*
que ipse adnotationes adiunxit, Ien. MI
MDCCXXXIV. 8. ac *Grotium de veritate*
variis dissertationibus illustratum, Hal. M
ber ipse Grotii multam eruditionem o
iudicandi facultatem, isque eo maiore
quo pauciores ante Grotium ad eiusmo
dum adgressi sunt. Non caret tamen
res; siue ad tractandi modum animum adue
omnino habentur in eo, quæ emendation

BLASII PASCHALIS *pensées sur la*
ques auteurs suiets, Paris. MDCLXIX. Ar
MDCXCIX. 12. et sæpius: germanice
MDCCX. 8. quæ interpretatio autem
apte composita est. Exhibet quidem sc

lineas operis, quod auctor de veritate religionis ... nae parabat; satis autem de egregio eius ingenio ac ... testatur. Ratio, qua in probanda veritate religio... strae vtitur, ab aliorum methodo differt, si quidem a ... ratione hominis eiusque miseriae pariter ac praestan-... incipit ac demonstrat, solum sacrum codicem ac reli-... christianam patefacere viam, qua a calamitatibus ... ri et ad veram salutem peruenire possemus:

... CANVTI LENAEI libellus de *veritate et excellen-... christianae religionis*, Vpsal. MDCXXXVIII. 12. deinde ... a. MDCXLII. 12. Coburg. MDCCI. 12. cum praefatione *Sal. Cypriani* de scriptoribus, qui in eodem argumento ... sunt,* ac Seruest. MDCCXXI. 8. cura *Pesarouii* ... editionis antea mentionem feci. Praeclarum est scri-... hoc ac dignum, quod diligenter legatur, praesertim ... enitatem:

IACOBI ABBADIE *traité de la verité de la religion chré-... ne*, Roterodam. MDCLXXXIV. 8. ac cum accessionibus ... m MDCLXXXVIII. 12. MDCXCII. 12. MDCCI. 12. ... CCXV. 12. MDCCXIX. 12. Amstel. MDCCXXIX. 12. ... iit etiam anglice, Londin. MDCXCIV. 8. et germanice, ... prete *C. L. Billerbeckio*, sub titulo: *die triumphirende ... liche religion*, cum notis ac praefatione de optimis au-... ibus, qui in argumento hoc ingenia sua exercuerunt, ... ius partibus Francof. et Lipf. MDCCXIII. et MDCCXXI. 4. ... antissimo operi huic merito multae laudes tributae ... Postquam auctor priori volumine contra atheos, ... as, iudaeos disputauit; posteriori ad veritatem christia-... religionis accedit:**

... BERN. LAMY *demonstration, ou preuues euidentes de la ... té et de la sainteté de la morale chrétienne*, Paris. MDCLXXXVIII.

---

* *...ausführliche auszuge* 1701. *mart.* p. 61.

** ... *erudit.* MDCLXXXV. p. 126. BAELII *nouuelles de la republiqu... les lettres* MDCLXXXIV. p. 857. 948. MDCLXXXVII. p. 1386. *samlung von alten vnd neuen theol. sachen*, 1721. p. 98. *histoire des ouurag.* MDCLXXXVIII. p. 38. LILIENTHALII *theol. biblioth. tom.* 1. p. 92.

MDCLXXXVIII. 12. duobus voluminibus, et Rotl
MDCCVI. MDCCIX. MDCCXI. 12. quinque voluminibus

FRANC. LAMY *verité euidente de la religion chr ou elite de ses preuues et de celles de sa liaison auec la de iesus christ*, Paris. MDCXCIV. 12.**

AVCTOR *epistolæ ad deistas, euangelium iesu chr ex fraudibus mendaciisque conflatum; sed veritatem esse, demonstrantis*, anglice, Londin MDCXCVII. 8. **

ROBERT. IENKINI *reasonablenesse and certainty christian religion*, Londin. MDCXCVIII. MDCC. 8. voluminibus, quod opus multum se commendauit m que æstimationem sibi adquisiuit:

FRANC. GASTRELLI *the certainty and necessity gion in general*, cet. et *the certainty of the christian tion and necessity of belieuing it, established in oppositio the cauils and insinuations of such as pretend to allow religion and reiect the gospel*, Londin. MDCXCIX. et MDC cuius prior pars Norimbergæ MDCCXIV. vtraque au terprete *Io. Ioach. Arends*, Lips. MDCCXVI. 8. ger prodiit: **

DENYSE *verité de la religion chrétienne, demontrée par ordre geometrique*, Parif. MDCCXVII. 12. qui libellus merito præftantiffimis fcriptis adnumeratur: *

BENED. PICTETI *differtationum theologicarum de religionis chriftianæ præftantia ac diuinitate decas*, cum oratione de crucis trophæis ac chrifti triumphis, et populorum ad chriftianismum conuerfione, Geneu. MDCCXIX. 8. fcriptum itidem folidum: **

DOMINICI DE COLONIA *religion chrétienne autorifée par le temoignage des anciens auteurs payens*, Lugdun. MDCCXVIII. 12. duobus voluminibus, liber, qui vtilitatem adfert, fi maxime adducta teftimonia auctorum profanorum rite capiantur ac diiudicentur: ***

IO. ALPHONS. TVRRETTINI *differtationes de veritate religionis iudaicæ et chriftianæ* fex ac decem: primum feparatim ac progreffu temporis publicæ luci expofitæ. Quædam illarum poftea coniunctim prodierunt Geneu. MDCCXXI. 4. omnes autem in *fecundum volumen* eiusdem *differtationum* translatæ funt. Interpretationem gallicam adornauit *Vernetus;* liberiorem tamen, non verbis; fed rebus adftrictam atque in alium redactam ordinem. Exiit ifta fub titulo: *traité de la religion chrétienne*, eiusque *fectio* I. et II. *de la neceffité et des caracteres de la reuelation*, Geneu. MDCCXXX. 8. * *fectio* III. *de la verité de la reuelation iudaique*, ibidem MDCCXXXI. 8. ** *fectio* IV. *de l' excellence et de la beauté de la religion chrétienne, confiderée en elle meme*, ibidem MDCCXXXVI. 8. *** *fectio* V. et VI. *de l' authen-*

---

* *iournal des fauans* MDCCXVII. *tom.* II. p. 542. *hiftoire critique de la republiqu. des lettres tom.* XV. p. 332.

** *act. eruditor.* MDCCXX. p. 491.

*** *memoires de Treuoux* MDCCXIII. *fept.* p. 1608. MDCCXIV. *aug.* p. 1373. MDCCXVIII. *nouembr.* p. 719. MDCCXIX. *april.* p. 611. *iournal des fauans* MDCCXVIII. p. 412.

* *bibliothequ. raifonnée, tom.* VI. p. 45. *bibliothequ. germaniqu. tom.* XXV. p. 167. *iournal. des fauans* MDCCXXXII. *febr.* p. 247.

** *bibliothequ. raifonnée, tom.* VIII. p. 179. *iournal des fauans* MDCCXXXII. *fept.* p. 56.

*** [illegible] *[illegible]hichte ietz lebender gelehrten part.* 3. p. 48. *fam[illegible]l. fachen* 1734. p. 99. 1736. p. 481. [illegible] IVL. p. [illegible]

tatio etiam in anglicum sermonem t
MDCCXXXIX. 8. prodiit. Nonnulli libr
subiecerunt, in quorum numero sunt
TAINES in *lettres a mr. l'abbé Houteuille*
de la religion prouuée par les faits, Paris.
doctus, sub ficto nomine *iudaei conuersi R.*
in *lettre a mr. l'abbé Houteuille sur son liu*
gion chrétienne, cet. Paris. MDCCXXII. 12
riarum treuoltinarum *** et abbas GREC
sensus tamen est HOVTTEVILLEVS i
prouence au suiet du liure de la religion
par les faits. ** Opus ipsum omnino lec
ac merito a multis laudatur; nec id t
est, auctorem interdum maiorem vim i
dicii in probando vero refutandoque fals
iorem saepe eloquentiae, eique neque sati
que plane ad dogmata tradenda ac defe

---

* *bibliothequ. raisonnée, tom.* XXXV. p. 235. KRA
volum. I. p. 435.

** KRAFTII *theolog. biblioth. volum.* II. p. 412.
MDCCXLVI. p. 581.

[redacted]

edisse; quam ipsi rei; præterea autem, in disputatione
a Spinozam adfirmare, per miracula ordinem naturæ
olli; aut mutari; sed fieri ea secundum istum; atta-
nobis non penitus perspectum.

ACOB. VERNETI *abhandlung von der wahrheit der
irchen religion*, cuius egregii operis interpretatio ger-
na, a *Io. Dan. Heyde* adornata, cum præfatione mea Hal.
LIII. edita est. Partes, quibus illud constat, ab anno
XXX. separatim gallice prodire cœperunt. Nonnulla
r ex antea laudatis TVRRETTINI *dissertationibus de
te religionis christianæ* in id transtulit, ac primam ter-
ue partem, quum istæ MDCCXLVIII. MDCCLI. iterum
is describerentur, in aliam formam redegit multum-
uxit:

INCENT. LVDOV. GOTTI *veritas religionis christianæ
orum, quibus innititur, contra atheos, polytheos, idololatras,
netanos et iudæos demonstrata*, cuius tomus primus Romæ
XXXV. 4. prodiit. Elucet ex eo magna auctoris eru-
atque amplior rerum theologicarum ac historicarum,
quoque criticæ scientia.* Quodam modo in censum
nemoratorum scriptorum etiam EDVARD. STILLING-
TVS referendus est, ob librum notissimum, *origines*
inscriptum; nec solum primum anglice Londin.
XII. 4. sed deinde etiam latine, belgice, germanice
m, auctum sæpiusque recusum. Exponitur enim de
s ac prophetarum auctoritate: de miraculorum veri-
de aliis argumentis, quæ egregia adiumenta ad digni-
a religionis christianæ tuendam adferunt.**

§. X.

ARTER scripta de veritate religionis christianæ,
unc recensui, exstant plura alia eiusdem argu-
eius autem conditionis, vt quamuis non con-
ados vsus præbeant; talem tamen laudem atque
aesti-

eruditor. MDCCCXL. p. 344.
oire des ouurag. des sauans MDCXC. p. 295. - LILIENTHALII
heolog. biblioth. tom. I. p. 159.

æstimationem minus hab
fuerint consequuta. De p
dum esse, quisque fatebitu
rei peritus est. Ad ordin
ferri debent:

MARSILII FICINI op
fidei pietate, sæpius editu
scriptis: a *Ludouico Grocio*
linguam italicam gallicam

HIERON. SAVONAROI
ritate fidei libri quatuor, I
MDXVII. MDXL. Paris. MI
Batau. MDCXXXIII. 8. Grat

IO. LVD. VIVIS de *ver*
Basil. MDXLIII. 8. Lugd. B
dos si auctor operam cont
isti perfectiores adque adc

IO. FRANC. PICI
doctrinæ gentium et verita
Mirandol. MDXX.

DOMINICI MELLIN
dam scriptores, christiani

IO. BELINI *preuues conuainquantes des verités du christianisme*, Paris. MDCLXVI. 4. vbi auctor, quorumdam exemplum sequutus, conatur, trinitatis mysterium argumentis, ex lumine naturæ petitis, probare:

RICHARDI BAXTERI *reason of the christian religion*, Londin. MDCLXVII. 4.

GVILIELM. VAN BLYENBVRG liber de *veritate religionis christianæ*, belgice scriptus, Lugd. Batau. MDCLXXIV. 4.

NICOL. MALEBRANCHII *conuersations chrétiennes, dans lesquelles on iustifie la verité de la religion et de la morale de iesus christ*, Paris. MDCLXXVI. Mont. MDCLXXVII. Roterod. MDCLXXXV. 12. quo libro auctor monstrare studuit, quomodo christiana religio cum systemate suo philosophico coniungenda sit:

SAMVEL. PARCKERI *demonstration of the diuine authority of the law of nature, and of the christian religion*, Londin. MDCLXXXI. 4.

M. F. DV BOIS *preuues et preiugez pour la religion chrétienne et catholique, contre les fausses religions et l'atheisme*, Paris. MDCLXXXIII. 4.* cuius libri præfatione de scriptoribus aduersus atheismum ac pro veritate religionis christianæ breuiter dissseritur; ipsum autem opus etiam inter scripta polemica referri potest:

MICHAEL LE VASSOR *veritable religion*, quatuor libris, Paris. MDCLXXXVIII. 4. quibus auctor agit de religione naturali et piorum ante Mosen: de religione moseica: de prophetiis veteris testamenti earumque in christo complemento: de diuinitate religionis christianæ:**

LAVRENT. LVCHESINI *noua demonstratio religionis christianæ*, Rom. MDCLXXXIII. 4.

CHAMER. ANTON. DOLLENI *christologia, daß die christliche religion die allein seeligmachende sey*, Mind. MDCLXXXVIII. 8.***

IO. CLERICI liber, qui inscribitur: *de l'incredulité, ou l'on examine les motifs et les raisons generales, qui portent les in-*

Ggg 2

* *acta erudit.* MDCLXXXIII. p. 363.

** *nouuell. de la republiqu. des lettres* MDCLXXXIX. p. 1. et 144. *histoire des ouurages des sauans* MDCLXXXIX. p. 80. 97.

*** *Samlung von alten vnd neuen theol. sachen*, 1724. p. 719.

gion, ou demonſtration des verités fondame *chrétienne*, quod opuſculum anglice Lon autem ſub memorato titulo Hag. co prodiit: ***

ROBERTI GRENII *demonſtration of* *uinity of the chriſtian religion*, Cantabr. M

CAROLI LESLIE *truth of chriſti* Londin. MDCCXI. 8.**

ABLANCOVRT *traité de la verité de* *ne*, Amſtelod. MDCCXV. 8. libellus non m ac dignitatis: ***

CAESAR. PEGORIER *maximes ſur la* *où l'on donne le précis des preuues, qui en* *ou l'on répond aux difficultés, qu'on lui op* *les principales erreurs, qui vont à la r* MDCCXX. 8 *

SILVESTR. TAPPENII *wahrheit d* *gion*, Hildesh. MDCCXXXIII. 8. **

* *acta eruditor.* MDCXCVI. p. 272. CLERIC *modern. tom.* II. p. 194. LILIENTHALII *theo*
** BERNARDI *nouvelles de la republique des lettres*

[redacted]

ACOB. GYSI *historische vnd moral demonstration von der lichen religion, worinn ihre gættlichkeit deutlich gezeiget uf die zweifel der atheisten, deisten v. a. geantwortet* Basil MDCCXXXVII. 8. *

CHRISTIAN. KORTHOLTI *grundlicher beweis der lichen religion in den wichtigsten lehren, welche in selbizum voraus gesezt werden*, Lipf. MDCCXXXVII. CLII. 8. **

IART. KNVTZII *philosophischer beweis von der wahrheit christlichen religion*, Regiom. MDCCXL. 4. MDCCXLIV. 8. ***

HR. ANTON. FRIDERICI *beweis der wahrheit der lichen religion*, Franc. MDCCXLII. 8.

IO. ERNEST. SCHVBERTI *veritas religionis christianæ*, hb. MDCCXXXVII. 8. * et *vberzeugender beweis, daß die liche religion die wahre sey*, Ien. MCCXLIV. 4. **

IO. CHRISTOPH. KOECHERI *anleitung zu der erkentr vollkommenheit vnd wahrheit der christlichen religion*, sfuic. MDCCXLVII. 8. ***

IETR. HANSSENII *siegende religion der christen; oder allgemeine grunde fur die wahrheit der christlichen relizum weitern nachsinnen mitgetheilet*, Lubec. CXLVIII. 8.

Quædam huius generis scripta sine indicio auctorum erunt, cuiusmodi sunt: *a discourse of the truth and ableneß of the religion deliuered by iesus christ*, Londin. XLII. 8. *histoire du christianisme, ou l'on fait voir l'orire l'antiquité des ses verités*, Parif. MDCCI. 12. *la religion lenne prouuée par l'accompliſſement des propheties de l'ant du nouueau testament, suiuant la methode des saints*, Parif. MDCCXXVIII. 4. cuius scripti, antea a me memo-

Ggg 3 rati

iscetur in LILIENTHALII *theol. biblioth. tom.* I. p. 146.
auſgelesene fruchte 1737. p. 75. *deutsche act. erudit. tom.* XIX. 217.
LIENTHALII *theol. biblioth. tom.* I. p. 92.
ung von alten vnd neuen theol. sachen, 1735. p. 708. *nou. actor. udit. suppl. tom.* III. p. 364.
eruditor. MDCCXLVI. p. 550.
AVTII *theol. biblioth. volum.* III. p. 606.

Salamantic. MDCXXXII. fol. italice, Venet. M
eodem anno, interprete *Io. Paullo Gallutio:*
*Colinum.** Nec omittendæ sunt dissertatio
de *veritate religionis christianæ*, Vitemb. MD
CII de *veritate religionis christianæ:* IO.
veritate religionis christianæ ex vatici
Tubing. MDCCXLIII. de *veritate religion*
mentis thaumaturgicis comprobata, ibi
veritate religionis christianæ, ex eius in
MDCCXLVI. IO. ARNOLD. NOLTENII d
ritate religionis christianæ, ex miraculis a
Viadr. MDCCXIX. IO. NICOL. SINHOI
philosophicæ in demonstranda veritate
Erfurt. MDCCXXIII. IO. HENR. ASEELEN
christianæ, ex profanis scriptoribus caute
MDCCXXII. IO. FRANC. BVDDEI de *ve*
stianæ, philosophorum gentilium obtrecta
Ien. MDCCXIII.** PAVLL. ANTONII d
christianæ, ipsis iudæorum obtrectationibus
quoque SAM. WERENFELSIVS varias co

---

* *memoires de Treuoux* MDCCXVIII. p. 1407.
** [illegible]

...umentum hoc illustrandum spectant.* Vltimum lo... ...signo BENIAM. GOTTL. CLEMENTIS *isagoga in theo... vniuersam acroamaticam; seu methodo inuestigandi, ...di et demonstrandi religionis christianae veritatem, cer... ...tem, necessitatem, praestantiam et diuinitatem*, Rostoch. ...LIII. 4.**

§. XI.

...NNVLLI in singularibus argumentis explanandis ...sua exercuerunt, quae ad christianae religionis ...m pertinent ac certo modo se referunt ad ...rsias cum naturalistis. Sunt isti diuersi generis. ...diuina scripturae sacrae auctoritate probanda ...suam posuerunt: alii id egerunt, vt praestan... ...gionis christianae monstrarent: alii speciatim de ...religionis protestantium, maxime lutheranorum, ...tati sunt, quorum vbi simul mentionem faciam, ...plane a loco hoc alienum esse, existimo, saltem ...ndam horum scriptorum cum reliquis simili... ...n.

Multi cum laude in eo elaborarunt, vt monstrarent, ...codicis sacri diuinitus scriptos ac summa fide dignos ...hancque eorum dignitatem ab aduersariis defenderent. ...ullos eorum tantum iam memorasse, sufficiat. In il...

 lis

...t in eius *sylloge dissertation. theologicar.* atque *opusculis*.
...ptores de veritate religionis christianae percensent: SAGITTA-...IVS *introduction. in hist. ecclesiastic.* p. 880. SCHMIDIVS *Sagittar. ...roduct. tom.* II. p. 669. ARNDIVS *system. litterar.* p. 122. BIL-...ERBECKIVS *praefatione* ad interpretationem germanicam AB-...BADIE *traité la verité de la religion chrétienne*: CYPRIANVS *prae-...fatione* ad LENAEI libellum de *veritate religionis christianae*: HOV-TEVILLEVS in *discours sur la methode des principaux auteurs, qui ont écrit pour et contre le christianisme depuis son origine*, quem prae-misit operi: *la religion chrétienne prouvée par les faits*: omnium diligentissime FABRICIVS *biblioth. graec. volumine* VII. p. 96. et *...lect. argument. et syllabo scriptorum de veritate religionis christian.* imprimis *cap.* XXXI. p. 539. de quo libro videantur: *bibliotheque ger-manique tom.* XII. p. 95. CLERICI *bibliotheque ancienne et moderne tom.* XXVII. p. 25. *act. erudit.* MDCCXXV. p. 266. LILIEN-THALII *theol. biblioth. tom.* I. p. 90. *samlung von alten und neuen theol. sachen*, 1725. p. 1103.

plane singularis eruditionis; tum adcu[illegible]
mentandi ratione. Egregie monstratur
vtriusque fœderis libris sint tradita: v
conuenire iesu nazareno: hunc igitur [illegible]
ligionem christianam vnice veram diuin[illegible]
HVETIVS aduersarios *Simonem*, *Fra[illegible]*
Witsium, *Basnagium* atque alios. * [illegible]
ALLIXIVM, quia iuris publici fecit: *r[illegible]*
liures de Moyse, *pour etablir la verité [illegible]*
tienne, Londin. MDCLXXXVII. 8. Amstel[illegible]
demque forma, et *reflexions sur les [illegible]*
sainte, *pour etablir la verité de la religi[illegible]*
tomum operis secundum, Amstelod. MDC[illegible]
id, ob præstantiam suam, in lucem exi[illegible]
veste indutum, hac inscriptione: *vernu[illegible]*
vber die bucher der heiligen schrift, *die [illegible]*
lichen religion dadurch zu behaupten, int[illegible]
stoph. Eschenbachio, Norimberg. MDCC[illegible]
spectant huc: CAROLI WOLSELEYI *gl[illegible]*
ger schrift; *oder vernunftige beweisgr[illegible]*
worauf wir die bibel, *als gottes wort ann[illegible]*
LOTSONI sermone contra atheos; siue:

[redacted]

r die heutige atheisten vnd freigeister, Francof. MDCXCVI. 8. liber postquam anglice Londin. MDCLXXII. 8. prodierat, ille deinde germanice redditus sub adducto titulo lucem vidit: * ISAAC. IAQVELOTI traité de la verité et de l'inspiration des liures du vieux et du nouueau testament, Roterod. MDCCXV. 8. Hag. comit. MDCCXII. 12. scriptum, post auctoris mortem editum; nec ab eo absolutum; quod tamen merito optimis litteris adnumeratur: ** EDMVNDI CALAMY inspiratio sacrarum litterarum veteris et noui testamenti confirmata et euicta, sermone anglicano, Londin. MDCCX. 8. *** ID. MARTINI religion reuelée, ou l'on fait voir, que les liures du vieux et du nouueau testament son d'inspiration diuine, Franecker. MDCCXIX. 8. qui liber et anglice editus est: *. inprimis NATHANAEL. LARDNERI opus egregium, cuius titulus est: the credibility of the gospel history. Prima eius pars prodiit Londin. MDCCXXVII. MDCCXXX. 8. secunda autem eiusque volumen primum item MDCCXXXIV. secundum MDCCXXXV. tertium MDCCXXXVIII. quartum MDCCXL. quintum MDCCXLIV. sextum MDCCXLVI. septimum MDCCXLVIII. 8. Prima pars ex anglico conuersa est in belgicum cura Cornel. Westerbani atque in latinum, hæcque versio sub titulo: de historia euangelica cum præfatione ac quibusdam animaduersionibus Io. Christophor. Wolfii, Brem. MDCCXXXIII. 8. lucem adspexit; totius autem operis interpretatio germanica, quæ inscriptionem: glaubwurdigkeit der euangelischen geschichte, præfert, cum præfatione Siegm. Iacob. Baumgartenii. Berolin. ab anno MDCCL. 8. prodiit. In eo facta, in libris noui testamenti commemorata, veterum scriptorum, qui vel seruatoris nostri et apostolorum ætate; vel proximi vixerunt, testimoniis confirmantur, ea ratione, vt auctor magnam diligentiam: non mediocrem iudicii vim atque insignem eruditionem ostendat. ** Referri

LILIENTHALII theol. biblioth. tom. I. p. 160.
LECLERICI bibliotheq. ancienn. et modern. tom. IV. p. 233. LILIENTHALII theolog. biblioth. tom. I. p. 159.
Actor. erudit. supplement. tom. V. p. 389.
Samlung von alten vnd neuen theologischen sachen, 1721. p. 987.
KRAFTII theolog. biblioth. volum. IV. p 169. nachricht. von einer hallischen

ferri et huc possunt: *vnwiderſprechliche beweisgrunde von der wahrheit der heiligen ſchrift*, cum præfatione *Philipp. Iacob. Speneri*, Hal. MDCXCIX. 4. IO. FRIDER. STEINII *betrachtungen vber die wahrheit, alterthum vnd gœttlichkeit der ſchriften des alten vnd neuen teſtaments*, Baſil. MDCCXLII. 4. * maxime opus præſtantiſſimum, ad quod THEODOR. CHRISTOPHOR. LILIENTHALIVS conficiendum ſe contulit quodue Regiomont. ab anno MDCCL. 8. in lucem proferre cœpit, ſub titulo: *gute ſache der in der heiligen ſchrift altes vnd neuen teſtaments enthaltenen gœttlichen offenbarung*, ad id compoſitum, vt diuina reuelatio ſcripturæ ſacræ vindicetur. ** Quo et ſpectat: FRID. CHRISTIANI KOCHII *ſtærcke vnd ſchwæche der feinde der gœttlichen offenbarung*, cuius pars prima MDCCLIII. ſecunda MDCCLIV. tertia MDCCLVI. 8. Goth. prodiit. Quæ ad hiſtoriam aduerſariorum ſcripturæ ſacræ illuſtrandam atque ad argumenta eorumdem profliganda pertinent, ea ibi luculenter atque erudite propoſita ſunt.

Nec ea a loco hoc plane alia ſunt, quæ inter celeberrimos viros diſputata ſunt, poſtquam IO. CLERICVS

de inspiratione librorum sacrorum cum responso ad librum, cui titulus: defensio iudiciorum quorumdam theologorum Hollandiæ de historia critica veteris testamenti, gallice Roterodam. MDCLXXXVII. 4. protulit; * sed etiam *Witsius, Lowth, le Vasseur* atque alii Clerici sententiam oppugnarunt, iisdemque partibus perfunctus est CLAVD. GROTESTE DE LA MOTHE in *traité de l'inspiration des liures sacrez du nouueau testament*, Amstelod. MDCXCV. 8. ** De ipso *Richardo Simone*, qui cum *Clerico* dimicauit, atque aliis satis constat, eos de codice ebræo minus benigne sensisse eique intulisse iniuriam, quæ ad istius dignitatem infringendam comparata est. *** Sed hæc dimitto, vti et reliquos eiusmodi scriptores, quia illis in syllabo auctorum theologiæ dogmaticæ, speciatim de codice sacro, locum dedi.

In iis, qui de præstantia atque vtilitate religionis christianæ generatim commentati sunt, locum habet: IACOBVS BERNARDVS, auctor libri *de l'excellence de la religion chrétienne*, gallice editi Amstelod. MDCCXIV. 8. germanice autem: *von der vortreflichkeit der christlichen religion*, Rudolst. MDCCXX. 8. atque ita scripti, vt laude ac lectione sit dignus. Quæ enim de excellentia religionis nostræ dicenda sunt, illa auctor copiose, perspicue ac distincte enarrauit; stilus autem varius: interdum magis oratorius; quam adcurati doctoris proprius est. * Ad idem argumentum illustrandum comparata sunt sequentia scripta: MICHAEL. MOVRGVESII *parallelé de la morale chrétienne auec celle des anciens philosophes, pour fair voir la superiorité des nos saintes maximes sur celles de la sagesse humaine*, Paris. MDCCII. 12. ** IOANN. NORRISII *chri-*

* *ibidem* p. 367.

** *acta eruditor.* MDCXCVI. p. 153.

*** conf. WOLFII *bibliothec. ebr. part.* II. p. 31. et *part.* IV. p. 8. sqq.

* *act. eruditor.* MDCCXVI. p. 20. *iournal literaire tom.* V. p. 175. 233. *memoires de Treuoux* MDCCXVI. p. 1828. *vnschuldige nachrichten*, 1715. p. 990. *neuer bucbersaal der gelehrten welt*, *tom.* IV. p. 495. LILIENTHALII *theolog. bibliothec. tom.* I. p. 137.

** *iournal des sauans* MDCCII. *mai.* p. 463. BERNARDI *nouuelles de la republiqu. des lettres* MDCCIII. p. 391. *vnschuldige nachrichten*, 1703. p. 270.

christian blessedness, or discourses vpon the beatitudes of our lord et sauiour iesus christ, Londin. MDCXCI. 8.* Qualia adiumenta religio christiana ad felicitatem status ciuilis adferat, differunt: SAM. PVFENDORFIVS eleganti libro de *habitu religionis christianae ad vitam ciuilem*, primum Bremae MDCLXXXVII. 4. deinde saepius edito: in linguam germanicam, gallicam, belgicam translato atque a IO. PAVLLO KRESSIO *commentario* illustrato, Ienae MDCCXII. 8.** VITVS LVDOV. A SECKENDORF in *dem christenstaat*, Lips. MDCLXXXV. 8. MDCCVI. MDCCXXXVII. 8.*** IO. FRANCISC. BVDDEVS, qui dissertationem de *concordia religionis christianae statusque ciuilis*, Hal. MDCCI. in conspectum eruditorum produxit, postea vna cum aliis argumenti ciuilis dissertationibus denuo litteris descriptam Hal. MDCCXII. 8.* Exstat praeterea auctoris, qui nomen suum omisit, scriptum, hoc titulo: *lucrum hominis praecipuum; siue de religione tractatus, dilucide demonstrans praeceptorum euangelicorum aequitatem, et quod egregie conducat debita eorum obseruatio ad salutem et felicitatem tam societatum publicarum; quam priuatarum*, Oxon. MDCCV. 12.**

Verum esse religionem lutheranam monstrarunt

[redacted]

quod opufculum *Beniam. Bielerus* cum præfatione iurispublici fecit atque addidit orationem de *præstan-* *eclesiæ euangelicæ, quæ ministerio Lutheri repurgata est, græco-ruthenica hodierna*, Ien. MDCCL. 4. IO. ISTOPHORVS KOECHERVS, qui de veritate ac præ- a religionis nostræ tuenda optime meritus est in tissimo libro inscripto: *vberzeugende belehrung von wahrheit vnd volkommenheit der euangelisch-lutherischen on*, Ien. MDCCLV. 8. Prodierunt etiam: ALB. IOA- M. DE KRACKEWITZ *theses theologicæ anti-pontificiæ de rana religionis veritate*, Gryphiswald. MDCCXXXI. 4. NOLDII differtatio de *veritate religionis christianæ litia dei essentiali*, Hafn. MDCCXXXII. Simile argu- um pro religione sua persequuti sunt reformati: VAN DER MVELEN in *veritate religionis christia- formatæ, adserta ex ratione, reuelatione et antiquitate et inimica*, Lugd. Batau. MDCLXVII. 4. AVG. DE LLON, cuius prodiit: *la verité de la religion reformée ie par l'ecriture sainte et par l'antiquité*, Hag. comit. I. 12. IACOB. ABBADIE in *verité de la religion mne reformée*, Roterod. MDCCXVIII. atque alii, iam rmittendi. In transitu enim tantum quosdam eius- scriptores memorare volui.*

§. XII.

TAT, vt vltimo loco eorum mentionem faciam, toriam naturalistarum illustrarunt. Ex illorum diumenta, non contemnenda, in controuersiis stibus his religionis patefactæ ac christianæ a sunt; hanc autem ob caussam refert, scire, qui ; quæ eorum auctores mandauerint litteris.

pectant huc: ADAM. TRIBBECHOVII *historia natu- ti, a prima sua origine ad nostra vsque tempora per lasses deducta*, ab auctoris filio, *Io. Tribbechouio* in ı protracta, Ien. MDCC. 4. vbi etiam profani philo- , mohammedani, sociniani; nec sine omni caussa, in natura-

* FABRICII *syllab. scriptor. de veritate relig. christian. cap.* X. p. 566.

geschichte der heutigen deisten MDCCXLVIII. 8. et *fortgesezte ge vnd freygeister*, ibidem MDCCXL lis his narrantur, ea ad so HENR. CHRIST. LEMKERI *Thom. Woolston.*

CAPITIS Q

DE

SCRIPTIS THEOLOGI

SECTIO

DE

SCRIPTIS CONTRO PAGANIS HO

ΣΥΝΟΨ

Enarrantur scripta, quae spectant ad paganos homines cum recen- Ti

[redacted]

...orum normam. Alii sunt vetustiores: alii re-
...res. Posteriores quum in theologia polemica in-
...in censum veniant, res postulat, vt praecipue
... quae ad illos spectant, percenseam. Duo eorum
... habentur. Nonnulla maxime ad errores gentis
...itiosae refellendos comparata sunt. In his locum

GVILIELMI BVDAEI libri tres de *transitu hellenismi* ... *christianismum*, Paris. MDXXXV. 4. MDLVI. fol. qui ma... ...toriam; quam dogmaticam scribendi rationem prae... ...tis nec multum adiumenti ad confutandas gentes, ...rum, sacrorum expertes, adferunt: *

IO. FRANCISCI PICI, mirandulani, *examen vanitatis* ... *et veritatis christianae disciplinae* libris VI. iam ... a me memoratis; qui autem praecipue ad dogmata ...norum philosophorum antiquiorum spectant, ac in... ...em excellentiam christianae doctrinae prae illis ostendunt:

IOSEPH. ACOSTAE de *procuranda Indorum salute* libri ... Colon. MDXCVI. 8. qui multa, lectione digna, conti... ...t **

CLEMENTIS TOSI liber, cuius titulus est: *il genti...* *confutato; ouero dell' India orientale descrittione geo...* *...ica et historica, con la confutatione dell' idololatrie, super...* *...e et altri errori*, Rom. MDCLXIX. 4.

GISBERTI VOETII dissertationes de *gentilismo et vo...* *...ne gentium*: ***

IO. MICRAELII *ethnophronius*; siue libri tres *dialogo...* *contra gentilium de principiis christianae religionis du...* *...tiones*, Stetin. MDCXLVII. 4. MDCLI. 4. quibus de animae ...nae immortalitate: de deo, animae immortalis beati... ...ne: de religione, animam immortalem ad deum ...namque beatitudinem perducente, agitur:

IO. FRANC. BVDDEI *theses de atheismo et superstitione*; ... antea quidem in syllabo scriptorum contra atheos ...uxi, iam autem eorum iterum mentionem facio,
quia

...t etiam in eiusdem *operibus* Basil. MDLVII.
...onf. FABRICIVM in *salutar. luce euangelii* p. 622.
...exstant in eius *select. disputationib. theolog. part.* II. p. ... sq.

geschichte der sunt scripta de conue
MDCCXLVII mentitios deos colunt: IO
vnd freyg *Indorum et gentilium* libri
lis his lucem producti, studio *Dauid.*
HENR. praemisit, Amstelod. MDCL
Tho II dissertatio de *conuersione*
CCXVII. CHRISTIAN. MASECOVI
conuersione modernorum gentilium,
LR. IOACH. DE KRACKEWITZ disp
modernorum gentilium, hactenus nequ
randa tamen vlterius et promouenda,
GODOFR. LVDOVICI exercitatio de
apostolicis et recentioribus, Coburg. MI

§. II.

ALIA scripta sunt historica, non
iam adducenda. Lucem enim praefe
dis dogmatibus, moribus, ritibus
colunt, atque ad faciliorem adcura
confutationem subsidia saepe supped
tis suis differunt ista inter se. In al
de origine ac progressu idololatriae: i
ac sacris gentium superstitiosarum,

In hiſtoria idololatriæ deſcribenda atque illuſtranda operam collocarunt: PETRVS VIRETVS libris quinque de *origine veteris et noua idololatriæ*, Geneu. MDLII. 8. GER. IO. VOSSIVS de *theologia gentili et phyſiologia chriſtiana; ſiue de origine ac progreſſu idololatriæ deque naturæ mirandis, quibus homo adducitur ad deum* libris IX. quod opus, quatuor tantum librorum, primum prodiit Amſtelodam. MDCXLI. 4. deinde non ſolum auctum ab auctore; ſed etiam poſt illius mortem locupletatum quinque libris poſterioribus, quos iſte manu ſcriptos reliquerat, Amſtelod. MDCLXVIII. fol. Francofurt. MDCLXVIII. 4. * Monimentum hoc ingenii eſt præſtantiſſimum ac principale inter reliqua Voſſii ſcripta, plusque exhibet, quam inſcriptio eius ſignificat. Commendatur omnino a ſcribendi genere: naturali ordine: adparatu multarum variarumque rerum; nec quidquam deſiderandum eſt, niſi quod mors Voſſii impediuerit, quo minus id potuerit abſolui. Adiungitur illi MAIMONIDIS liber de *idololatria*, cum *Dionyſii Voſſii* verſione et adnotationibus. ** In cenſum eumdem referendus eſt: EDVARD. HERBERTVS DE CHERBVRY ob librum de *religione gentilium errorumque apud eos cauſſis*, Amſtelod. MDCLXIII. 4. MDCC. 8. et anglice Londin. MDCCVIII. 8. ad id itidem comparatum, vt adpareat, qualis origo ſit cultus plurium deorum; *** prodit autem auctor aperte naturaliſmum ſuum ac cauſſam gentium profanarum agit, ita vt exiſtimet, illas, honeſtæ vitæ ſtudioſas, ad ſempiternam ſalutem peruenire potuiſſe, licet verbi diuini ac fidei in ſeruatorem exſtiterint expertes; item ANTONIVS VAN DALE, cuius ad nos peruenerunt: *diſſertationes de origine ac progreſſu idololatriæ et ſuperſtitionum de vera ac falſa prophetia, vti et de diuinationibus idololatricis iudæorum*, Amſtelod. MDCXCVI. 4. *

In

* eſt quoque in eiusdem *operum tomo* V.

** videantur de opere hoc: ARNDIVS *ſyſtem. litterar.* p. 159. REIMMANNVS *catalog. biblioth. theol.* p. 954. NICERONIVS in *memoires*, tom. XIII. p. 115.

*** conf *die vnſchuldig. nachrichten*, 1702. p. 652. HEIDANVM de *origine error.* libr. VI. c. II.

* CLERICVS *bibliotheque,* [illegible] III [illegible] tom. IV. p. 187. 216.

H STOLLE

gice Lugdun. Batauor. MDCLI. 4. a
splendido opere de *ceremoniis et ritib*
Amstelod. MDCCXXIII. fol. * In magn
tione est: ALEXANDER ROSSAEVS
view of all religions in the world,
MDCLXXXIII. 8. gallice studio *Thom.*
MDCLXVI. 4. germanice, interprete *A*
titulo: *der ganzen welt religionen*; *od*
gottes vnd götzendienste, *wie auch ketz*
America vnd Europa, *vom anfang der*
genwärtige zeit. Amstelod. MDCLXV
MDCLXVIII. 8. Heidelb. MDCLXXIV
amplissimum argumentum enarrand
vno tantum volumine comprehensum
intelliget, eum nimiam breuitatem sec
omisisse. Quod opus vt redderetur
Nerreterus non solum nouam illius v
cam adornauit; verum etiam id in mu
atque insignibus accessionibus auxit, t
Norimberg. MDCCI. MDCCIII. MDCCV
mum inscriptum: *merckwurdiger iude*
ad locum hunc pertinet: PETR. IVRI
tique des dogmes et des cultes bons et
dans l'eglise depuis Adam jusqu'a jesus

liber, multæ ac variæ scientiæ atque vtilium adno-
tum pleniſſimus, etiam ſcriptis de origine idolola-
triae a me memoratis, ac fortaſſe maiori iure adnu-
meri poteſt. * Addendæ ſunt narrationes itinerum,
terræ, vbi religio profana viget, deſcribuntur.
De miſſionibus religioſis multa ſcripta exſtant; ſuffi-
ciet eorum tantum mentionem feciſſe, quæ præ
ceteris vtilitate legenda ſunt. In his primum locum
tenet: *der kœniglichen daniſchen miſſionarien aus Oſtindien
geſandte aufrichtige berichte*, cum continuationibus, qua-
rum anno MDCCX. vsque ad hoc tempus vna et octo-
Hal. 4. prodierunt. Redactæ illæ ſunt in tomos,
qui nunc ſex exſtant. Ad euulgandas eas ſingularem
laudabilem operam adhibuit præcipue *Gottbilf. Auguſt.*
...ius ac præfationes præmiſit. Quæ primo tomo con-
tinentur, colloquia, inter miſſionarios Danos et brachma-
nas apud Indos ſapientes, de religione chriſtiana inſtitu-
ta, PHILIPPS anglice ſub titulo: *thirty four conferences*
between the daniſch miſſionaires et the malabarian brachmans,
Londin. MDCCXIX. 8. edidit. Vti ipſum miſſionis danicæ
inſtitutum; ita et memoratum opus inſigne et omni laude
dignum eſt. Præter multas alias res, maxime memora-
bile exhibet illud ſermones miſſionariorum, cum gentilibus
...enter habitos, ex quibus veram rectamque, cum iis
...andi atque errores illorum confutandi, rationem
diſcere licet, ac præſertim ſanctioris doctrinæ ſtudio-
commendandum eſt. Effugere id quidem ſiniſtra iu-
... haud potuit; non defuerunt autem, qui iniquis
...ribus reſponderent: nominatim: HENR. MVHLIVS
...data diſſertatione de *conuerſione paganorum:* IO.
...LVNDIVS in *vindiciis veritatis contra Chriſtian.*
...philum de miſſionis negotio, Hafn. MDCCXVIII. 4. atque
... Addatur: MATVR. VIESSIERII LA CROZE *hiſtoire*
du chriſtianiſme des Indes, Hag. comit. MDCCXXIV. 8. ger-
manice, interprete *Georg. Chriſt. Bohnſtedt*, *abbildung des*
indiſchen chriſtenſtaats, Hal. MDCCXXVII. 8. Librorum,

 qui

* ... *eruditor.* MDCCIV. p. 481. *nouuell. de la republiqu. des lettres*
MDCCIV. p. 363. 483. 629.

GOBIENO, P. DV HALDE atque alii
edifiantes et curieuses ecrites des mis
quelques missionaires de la compagnie de
reliquis alii adcuratiorem notitiam sup

§. III.

Qvi animum inducunt, ad veteru
stitiosorum, præsertim sapientum, e
religione profligandos se conferre, il
variorum scriptorum vti possunt. I
profana, praecipue ex antiquioribus l
betur: aliis disputatur, num philosoph
mis platonica, cum religione christia
ab ea dissentiat? aliis denique de orac

Ad scripta theologiæ paganæ eaque
RAYMVNDI BREGANII *theologiæ genti*
uina enarrationes, Venet. MDCXXI. 4. DAN
logia gentilis, Magdeburg. MDCLIII. 4. Fra
TOB. PFANNERI *systema theologiæ gentili*
prope ad veram religionem gentiles accesser
eius capita, ex ipsis præcipue illorum
Basil. MDCLXXIX. 4. quo libro tamen,
generis, superstitiosis hominibus nonn

BROCKLESBY *explication of the gofpeltheifm, and the diuinity of the chriftian religion, containing the true account of the fyftem of the uniuerfe and the chriftian trinity*, Lond. MDCCVI. fol. MICHAEL. MOVRGVES *plan theologique du pythagorifme et des autres fectes fauantes de la grece, pour feruir d'eclairfiffement aux ouurages polemiques des peres contre les payens*, Par. et Amftelod. MDCCXIV. 8. duobus voluminibus, vna cum gallica verfione librorum THEODORETI de *curatione graecorum*: liber, cuius auctor nomen fuum haud adfcripfit: *hiftoire de la philofophie payenne, ou fentimens des philofophes et des peuples payens, les plus celebres fur dieu, fur l'ame et fur les deuoirs de l' homme*, Hag. comit. MDCCXXIV. 12. duobus voluminibus: IO. GOTTL. CARPZOVII differtationes de *veterum philofophorum circa naturam dei fententiis*, Lipf. MDCXCIX. 4.

Nonnulli fpeciatim de fectae fingularis ac certorum fapientum theologia commentati funt. Sic exftant: GVIL. SLVITERI *idea theologiae ftoicae*, Lugd. Batau. MDCCXXVI. 8. PETRI LESCALOPERII *commentarius in Ciceronis libros de natura deorum*, Parif. MDCLX. fol. quo non folum Cicero perfpicue atque erudite illuftratur; fed etiam veterum gentium ac philofophorum, Homeri, Thaletis, Anaximandri, Anaximenis, Anaxagorae, Pythagorae, Xenophanis, Democriti, Platonis, Antifthenis, Ariftotelis, Zenonis, Ciceronis atque aliorum theologia excutitur. Sic prodierunt: PAVLLI BENII *Platonis et Ariftotelis theologia*, Patau. MDCXXIV. 4. MARSILII FICINI *theologiae platonicae* libri XVIII. de immortalitate animorum atque aeternae felicitate, et *theologiae platonicae compendium*: * differtationes RECHENBERGII de Homeri: IES. PVFENDORFII de Platonis:** TREVNERI de Platonis et Ariftotelis: eiusdem et HAFERVNGII de Ciceronis: IO. ANDR. SCHMIDII de Hippocratis theologia. Addatur: THOM. GIANINII liber de *prouidentia ex fententia Platonis*, Patau. MDLXXXVIII. 4.

Confenfum doctrinae gentium, quae plura numina coluerunt ac contaminatae fuerunt fuperftitione, cum chriftia-

* vide eius *opera tom.* I. p. 671.

** eft differtatio haec in eiusdem *opufculis*, Hal. MDCC. editis, p. 70.

fitetur. Quodam modo adiungi poteſt
ma theologiæ gentilis, antea memorat
ſcripta hæc legenda ſunt. Sæpe veteri
dicta commendantur ob eorum cum
concordiam; quæ autem iſti ipſi aliter
facultatem habuerunt, ſine lumine pateſ
cognoſcendi. Idem iudicandum eſt d
ſpeciatim de quibusdam inter gentes a
ribus eadem aliis perſuadere voluerui
IO. STEPHANVS in *theologia H*
MDCXXXVIII. 4. qua etiam Platonis, *A*
placita, veluti chriſtianæ religioni con
tur: ** præſertim de Platone LIVIVS G
de *chriſtiana theologia cum platonica c*
MDCXXVII. fol. FRANC. PATRICIVS i
exoterico et Ariſtotele myſtico et exoteric
VIERI in *compendio doctrinæ platonic*
MDLXXVII. diuulgato. Recte alii con
amplexi ſunt atque oſtenderunt, tantu
nis dogmata cum doctrina chriſtianor
iſti aduerſentur. Ex illis præcipue n
BAPTISTA CRISPVS, qui eruditum op

cis philosophis, caute legendis, Rom. MDXCIV. fol. Cum eo coniungendæ sunt dissertationes: ROTHII de *trinitate platonica*, Lipſ. MDCXCIII. FEVSTKINGII de *tribus hypostasibus Plotini*, Vitemberg. MDCXCIV. WVCHERERI de *defectibus theologia platonica*, Ien. MDCCVI. IANI de *trinitate platonismi, vere et falso suspecta*, Vitemb. MDCCVIII. Nec alienum erit ab hoc loco, si addantur: EHREG. DAN. COLBERGII *hermethisch-platonisches christenthum*, Lipſ. MDCXC. MDCCX. 8. MICH. GOTTL. HANSCHII *diatriba de enthusiasmo platonico*, Lipſ. MDCCXVI. 4. FRANC. BALTVSII *defensé des saints peres accusez de platonisme*, Pariſ. MDCCXI. 4.*

De oraculis gentilium scripserunt: DAN. CLASSENIVS libris de *oraculis gentilium et in specie de vaticiniis sibyllinis*, Helmſt. MDCLXXIII. 4. GEORG. MOEBIVS *tractatu de oraculorum ethnicorum origine, propagatione et duratione*, Lipſ. MDCLVI. et MDCLX. 4. cui secundæ editioni duæ dissertationes additæ sunt: altera de *sacrificiorum origine et materia*: altera de *euangelio, ab apostolis Americanis adnuntiato*: porro cum vindiciis aduersus Anton. van Dale, Lipſ. MDCLXXXV. 4.** ac Francof. MDCXCII. 8. ANTONIVS VAN DALE *dissertationibus de oraculis veterum ethnicorum*, quibus cum de eorum origine atque auctoribus; tum de ipsorum duratione et interitu exponitur, Amſtelod. MDCC. 4. Accedunt dissertationes de statua Simoni mago, vt traditur, posita: de actis Pilati: de consecrationibus. Prima operis huius editio prodierat Amſtelod. MDCLXXXIII. 8.*** In epitomen illud redactum eſt et belgice, sub titulo: *verhandeling van de oude orakelen der heydenen*, Amſtelod. MDCLXXXVII. 8. et gallice a FONTENELLIO in *histoire des oracles*, Amſtelod. MDCLXXXVII. 12. MDCCI. 8. Pariſ. MDCCVI. 12. Hag. comit. MDCCXXVIII. 12. et sæpius;* germanice autem, interprete

* de scriptoribus his videndus eſt FABRICIVS *biblioth. græc. vol.* II. p. 39. et *syllab. scriptorum de veritate religionis christian. cap.* VIII. p. 304.

** *act. eruditor.* MDCLXXXV. p. 374.

*** CLERICI *bibliothequ. choiſ. tom.* XII. p. 109. *memoir. de Treuoux* MDCCVII. p. 1380. ECCARDI *monatliche auszuge*, 1700. p. 75. REIMMANNI *catal. biblioth. theolog.* p. 993.

* exſtat etiam in eius *operibus*, gallice editis, Pariſ. MDCCXXIV. 12. et Hag. comit. MDCCXXX. 4.

facerет: *remarques sur le demelé, qui e* *tenelle et l'auteur de la réponse a l'histo*
IACOB. BERNARDVS * sententiam eiu
ret, BALTVS caussam suam egit in
MDCCVIII. 8. ** Exstat præterea s
dissertatio de *oraculis et cur desierint.* *

---

* *histoir. des ouurages des sauans* MDCCVIII. p.2
MDCCVII. p.1386. *nachricht von den stollis*
p. 804.

** *memoires de Treuoux* MDCCVII. p.1389.

*** CLERICI *biblioth. choisi. tom.* XIII. p. 178.

* BERNARDI *nouuell. de la republiqu. des lettres*

** *memoir. de Treuoux* MDCCIX. p. 13.

*** in *differtationibus* eius, Dordrac. MDCC. 8.

CAPITIS QVINTI

DE

RIPTIS THEOLOGIAE POLEMICAE

SECTIO VIII.

DE

?TIS CONTROVERSIARVM CVM IVDAEIS.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

tio fit eorum, qui compen-
logiæ iudaicæ dederunt,

udæos aduerſus chriſtia-
gionem ſcripſerunt, §. III.
briſtianos iudæorum dog-
ugnarunt, iique hube-
V.

Reformati, §. V.
Pontificii, §. VI.
Dimiſſa iudaica religione, ad chri-ſtianorum ſacra conuerſi, §. VII.
Qui ſingularia argumenta contra iu-dæos perſequuti ſunt, §. VIII.
Ac hiſtoriam iudaicam illuſtrarunt, §. IX.

A nunc recenſenda ſunt certaminum cum iu-
non antiquioribus illis, qui veram doctrinam,
c prophetis traditam, conſeruarunt; ſed recen-
quos ſummis ignorantiæ atque errorum tenebris
ſos eſſe, conſtat. Quum præcipue duæ illo-
tæ ſunt: altera *rabbanitarum:* altera *karæorum*,
controuerſiæ non tam ad hos; quam ad illos
, licet vtrique in eo conſentiant, promiſſum a
ſiam nondum aduenisse.

§. II.

nis in controuerſiis cum iudæis rite verſari ve-
eſſe omnino eſt, vt ille cum dogmata eorum
axime chriſtianorum doctrinæ contraria; tum
nta, quibus aduerſus chriſtianam religionem pu-
Ad ſcientiam hanc comparandam adiumenta ad-
iamque parant auctores, qui compendia theolo-
aicæ nobis tradiderunt. Spectant huc:

I. HENR. HEIDEGGERI diſſertatio de *articulis funda-libus iudaicæ religionis*, Steinfurt. MDCLXIV. 4. 10.

HENR. HOTTINGERI *compendium theologiæ iudaicæ*, Heidelb. MDCLXXI. 8.* IO. BENEDICT. CARPZOVII *introductio in theologiam iudaicam*, præmiſſa RAYMVNDI MARTINI *pugioni fidei*, Lipſ. MDCLXXXVII. fol. ac diſſertatio de *articulis fidei iudaicæ*: ** IO. A LENT *moderna theologia iudaica*, Herborn. MDCXCIV. 8. *** qui et *ſchediasma hiſtorico-philolog. de iudæorum pſeudomeſſiis*, Herborn. MDCLXXXIII. 4. et iterum ibidem MDCXCVII. 4. reliquit: * IO. HENR. MAII *ſynopſis theologiæ iudaicæ veteris et nouæ*, Gieſ. MDCXCVIII. 4. cuius poſtea inter ſcripta, iudæis oppoſita, vberiorem mentionem faciam: IO. CHRISTOPH. GEORGII BODENSCHATZII *kirchliche verfaſſung der heutigen iuden, ſonderlich derer in Deutſchland*, quatuor partibus, Erlang. MDCCXLVIII. 4. opus magnæ diligentiæ, eruditionis atque vtilitatis, quod licet præcipue ritus iudæorum recentiorum exhibeat; adduco tamen id eam ob cauſſam, quia in iſto et dogmata iudaica enarrantur. ** Exſtat etiam ANTONII MARGARITHAE, qui relicta ſocietate iudaica, in chriſtianam cooptatus eſt, *iudiſcher glaube*, liber primum Auguſt. Vindelic. MDXXX. 4. editus: deinde auctior atque emendatior denuo

cognoſcere vult. Sunt iſta diuerſi generis, vbi ad eorum argumenta animum aduertimus. Quae ad dogmata pertinent, ea modo tractandi inter ſe differunt, ita vt alia dogmatica: alia polemica ſint, haecque nunc in cenſum veniunt.

Prae aliis huc iudaeorum ſcripta ſpectant, quae eo conſilio compoſita ſunt, vt chriſtiana religio impugnaretur. Quaedam eorum, maximarum iniuriarum in chriſtum ac diſciplinam illius plena ac deteſtanda, coniunctim edidit IO. CHRISTOPH. WAGENSEILIVS hocque volumine veluti ſyſtema theologiae iudaeorum polemicae exhibuit. Inſcriptio operis eſt: *tela ignea ſatanae, hoc eſt, arcani et horribiles iudaeorum aduerſus chriſtum, deum et chriſtianam religionem libri anecdoti*, Altorf. MDCLXXXI. 4. Comprehenſa eo ſunt ſequentia ſcripta: I.) *carmen memoriale libri nizzachon, a R. Lipmanno compoſiti*, cum confutatione, quo LIPMANNVS auctor praecipuas partes libri ſui *nizzachon* complexus eſt. Ipſum hunc librum iam antea MDCXLIV. *Theod. Hackſpanius* cum tractatu de *vſu librorum rabbinicorum*, ediderat;* *carmen* autem *memoriale*, quo ſumma illius continetur, primus in conſpectum orbis eruditi protulit *Wagenſeilius:* II.) *liber nizzachon vetus*, ex codice manuſcripto bibliothecae argentoratenſis, cuius auctor ignotus eſt; antiquior tamen Lipmanno: III.) *diſputatio R. Iechielis cum quodam Nicolao itemque diſputatio R. Moſis Nachmanidis cum fratre Paullo;* acta autem poſterioris diſputationis germana eſſe atque auctori memorato recte tribui, dubitatur:** IV.) *Iſaaci ben Abraham chiſſuck emunah;* ſiue *munimen fidei*, ex codice africano, itidem primum a *Wagenſeilio* editum et ita comparatum, vt eruditiſſimi viri operam ſuam praecipue ad aduerſarium hunc oppugnandum contulerint: V.) *liber toldos ieſchu*, , ex horrendis ac deteſtandis blasphemiis totus compoſitus, cuius quidem latina verſio iam antea exſtitit; *Wagenſeilius* autem primus iſtum ebraice in lucem emiſit. Ipſi operi et *Wagenſeilius* adiunxit vberiora prolegomena: copioſam confutationem

* conf. ZELTNERI *vitas theolog.*

** vide BASNAGIVM in *hiſt.*

befactare, ſcelerate adnituntur: videlice
prædicator ſalutis, quo ſumſit ſibi, vt va
peruerteret et ad prauam traheret ſente
malitiam etiam in commentario ad prop
prodidit; item MENASSIS BEN ISRAEL
liquos iam prætermitto.** Auctores iuda
culis religionis ſuæ commentati ſunt,
ſcriptorum theologiæ dogmaticæ ac cat
moraui.

§. IV.

INTER chriſtianos multi exſtiterunt,
que impia iudæorum dogmata profligar
in cœtu lutheranorum; verum etiam re
pontificiorum. Quæ illi ad poſteritaten
ſcriptorum notitiam nunc ſuppeditabo, lic
maxime eorum tamen, quæ præ aliis lau
mationem habent. Initium a *lutheranis* fi
pugnandis iudæis egregia ſtudia poſuiſſe,
eorum comprobant, nunc a me recenſen

MARTINI LVTHERI tractatus: 1.) *daß*
geborner iude ſey: 2.) *wieder die ſabbathe*
vnd ihren lugen: 4.) *vom ſchembamphoras*

…*i:* 5.) *schreiben an Ieseln, iuden zu Rosheim, warum er* … *schriftliche furbitte versage*, quos, vno volumine iunctos, … *Selneccerus*, Lipſ. MDLXXVII. 8. edidit; nec ſolum præ… …em de colloquio, quod cum iudæo inſtituerat; ſed … *ein verzeichnis vnd auszug aus etlicher manner beſchrei*… …*gen von den gotteslaſterungen der iuden*, adiecit. Prodiit … eiusmodi collectio, Francof. MDCXVII. 4. ſub titulo: … *chriſtliche vnd in gotteswort wol gegrundete tractate*, cet. … nomine illius, qui eam iuris publici fecit; videtur … ea cum ſelnecceriana eadem eſſe: *

…ACOB. MARTINI *decas diſputationum de meſſia, contra* … *iudaeorum*, Vitemb. MDCXVI. 4. et libri tres de … *elohim*, ibidem MDCXIV. MDCXIX. 8.

…HRISTOPH. HELVICI *elenchi iudaici*, primum in ha… …diſputationum publicarum Gieſ. MDCXI. deinde con… …im ſub inſcriptione: *ſyſtema controuerſiarum theologi*… …, *quæ chriſtianis cum iudæis intercedunt, octo elenchis* … *…benſum*, ibidem MDCXII. 4. editi. Acceſſerunt *epe*… *…i quatuor; ſeu adpendix elenchorum iudaicorum*, ibidem …XIII. 4. ** Commentationem hanc vna cum ANTON. …I *oratione de monarchia regni iſraelis* et RAPHAELIS …NI *hiſtoria captiuitatis babylonicæ* iterum in lucem emi… *…omas Crenius* eamdemque adnotationibus illuſtrauit …ræfationem de ſcriptoribus, qui pro veritate religionis …ſtianæ pugnarunt, præmiſit, Lugd. Batau. MDCCII. 8. *** …anice elenchos hos conuertit *Ludou. Seltzerus* et ſub …o: *ſonnenklarer beweis, daß der verſprochene meſſias ſchon* … *ſey, vnd die iuden vergeblich auf einen andern warten*, … *Helvici diſputationibus verdeutſcht*, Darmſt. MDCXXXIII. 4. …it. In illis argumenta pro religione chriſtiana contra

---

* …iis, quæ Lutherus contra iudæos ſcripſit; plura dixi in *der einlei*… *…ung in die ſtreitigkeiten Lutheri, tomo* XX. eiusdem *operum*, a me …ditorum, præmiſſa, p. 85. Ipſa Lutheri ſcripta, iudæis oppo… …ita, memorato *tomo* p. 2230 coniunctim continentur.

** …iſſertationes hæ etiam legendæ ſunt in *diſputation. gieſſenſ. tom.* IV. p. 78. ſeq.

*** …e editione hac videantur: *acta eruditor.* MDCCIII. p. 330. et FABRICII *hiſtor. biblioth. part.* VI. p. 500.

inter christianum et iudaeum: ***

IO. MICRAELII *iudas; siue ethnophro tra iudaicas caelestis veritatis deprauation* quibus de messia promisso atque exhibi religione iudaica impia exponitur, Ste MDCLXXIV. 4.

MICH. HAVEMANNI *wegeleuchte wied sternissen*, Hamburg. MDCLXIII. 8. bel MDCLXVI. 12. qui liber merito laudatur:

BALTHAS. RAITHII *vadum talmudic capita tentatum*, Tubing. MDCLVIII. 4. *q rum trias de messia*, ibidem MDCLXVII. *iudaico christiano*, MDCLXVI. 4. de *pretio v genteis*, ad Zachar. XI, 12. 13.**

AVG. VARENII *theologiae iudaicae* MDCXLVIII. *examen decem characterum m*

---

* edidit etiam *vindicationem locorum, potissimum corruptelis pontificiorum, caluinianorum, phot* Gies. MDCXX. 8. *iudischer historien ersten v* MDCXII MDCXVII. 8.

** vide CRENIVM *praefat. ad Heluici elenchos iuda*

banelem, ad Ies. XI. MDCLVII. MDCLVIII. MDCLXXI. disputationes de *messia:* de *vera messia exhibitione* et *θεανθρωπία* aliæque, quibus effata prophetarum de messia aduersus iudæos vindicantur: *

IO. FRISCHMVTHI dissertationes, quibus pro veritate religionis christianæ contra iudæos ita pugnauit, vt singularem egregiamque eruditionem monstraret: videlicet de *aduentu Eliæ, prodromi messiæ*, ad Malach. IV, 6. de *natiuitate messiæ eiusque loco Bethlehem*, ad Mich. V, I. de *manuum pedumque messiæ perforatione*, ad psalm. XXII, 7. de *messiæ, in cruce pendentis, gemitu et clamore*, ad psalm. XXII, I. et Matth. XXVI, 46. de *messia, in sepulcro non relinquendo et nulli corruptioni obnoxio*, ad psalm. XVI, 10. de *agno dei, antitypo agni paschalis*, ad Ioann. I, 29. de *messia confixo et instar vnigeniti filii plangendo*, ad Zachar. XII, 10. *demonstratio, messiam pridem venisse secundum computum Danielis* IX, 24. de *Danielis hebdomadibus earumque diuisione:* de *messiæ excisione et Hierosolymorum desolatione*, ad Daniel. IX, 26. de *decem characteribus messiæ*, contra Abarbanelem, ad Ies. XI, 4. sq. de *gloria templi secundi*, ad Hagg. II, 8. 10. de *propheta, qui Mosi par futurus sit*, ad deuter. XVIII, 18. de *nomine messiæ glorioso*, ad Ierem. XXIII, 6. de *messia, dei filio*, ad psalm. II, 7. de *reuerentia, messiæ præstanda*, ad psalm. II, 12. de *messia, rege Sionis*, ad Zachar. IX, 9. de *angelo fœderis, nempe messia, non Elia*, ad Malach. III, I. de *messiæ, pro reatu hominum se tradentis, hostia*, ad psalm. XL, I. sq. de *vili illo et abiecto triginta argenteorum pretio, quo a iudæis messias est æstimatus*, ad Zachar. XIII, II. atque aliæ, diligenter legendæ ac dignæ, quæ, vno volumine iunctæ, in lucem proferantur:

AVGVST. PFEIFFERI *mataeologia iudaica atque mohammedica principia subiesta et fructus pestilentes*, Lips. MDCLXXXVII. 8.** quæ quum varias exercitationes continent, quinta earum inprimis huius loci est, inscripta: *obtrectator apella; seu calumniarum iudaicarum in christum e scriptis, præcipue talmudicis, repetita recensio:*

LAV-

* vide FECHTII *prolegom. ad Varenii commentar. in Iesaiam.*
** et inter *opera* eius *philolog.* Vltrai MDCCIV. p. 843.

quam ordo, perſpicuitas atque adcurat
commendant:**

BRAND. HENR. GEBHARDI ſcripta,
legenda, videlicet: *conſenſus iudaeorum cum*
doctrina de ſatisfactione meſſiae, ad Ioann. I.
diſputationes de *Iuda*, *politicae poteſtatis*
geneſ. XLIX, 10. de *meſſiae ſpiritualitate e*
tione cum phraſibus: conterere caput ſerp
gentibus; item *conſenſus iudaeorum cum*
de lege: dictiones typicae, *adumbrantes of*
dotale et regium, quae ſcripta omnia MDCX
quutae ſunt eiusdem diſputationes: de *i*
ad incarnationem verbi: de *iudaeo*, *verita*
ticulo de incarnatione et trinitate et de *iuda*
ieſum chriſtum ſaluatorem, MDCXCI. poſt
citationes anti-abarbanelinae, in cap. XL. et XL
21. *Ieſai*. MDCXCII. *vindiciae centum locor*
contra partem II. *muniminis fidei R. Iſ*
MDCXCIX. *commentar. in Zephaniam cont*
partem I. *muniminis fidei Iſaac ben Abraham*

RVDOLPH. MARTIN. MEELFVHRERI
ebraeorum cum eccleſia chriſtiana, Francof. M
ſynagogae errantis, Altorf. MDCCII. duae diſ

IACOB. SCHVDTII *iudaeus christicida, grauissime pecvapulans*, Francof. MDCCIII. 8.* cuius *iudische merckkeiten*, Franc. MDCCXVII. MDCCXVIII. 4. opus, in r diuisum partes, itidem multa comprehendit, ad s gentis iudaicae redarguendos eamque ad meliorem n commouendam comparata:

CHRISTOPH. WAGENSEILII *hofnung der erlæsung* MDCCV. 8. et cum aliis opusculis MDCCVII. 4. quoic praecipue spectant: *wie mit einem iuden in ohngestandener unterredung umzugehen, damit bey ihm, ein wegen der wahrheit seiner glaubens lehre erwecket* et *denuntiatio christiana, ankundigung an alle christgenten und obrigkeiten, welche iuden unter ihrer bothit haben, wegen der lesterungen, damit sie iesum chrien sohn gottes, schmæhen.* De *telis igneis satanæ*, quae uctor edidit, antea differui:

?. CALVOERII *gloria christi, das ist, beweisthum der it christlicher religion wieder die unglaubigen*, Lipf. . 4. liber, lingua germanica, quae apud iudaeos vsi, ea ratione expressus, vt in altera paginae parte ger: in altera rabbinicae litterae adpareant,* atque ita nium iudaeorum accommodatus. Scriptus ille est dum dialogi, ac quae ad confirmandam religionem nam pariter ac confutationem iudaicae doctrinae perilla perspicue exhibet. Accessit catechismus iudaiparatim quoque editus: **

TTFR. OLEARII *iesus der wahre messias*, Lipf. XIV. 8. MDCCXXXVII. 8. quod scriptum iam supra l:

ANDR. DANZII *inauguratio christi ad docendum, obscurior mosaica, e spectaculis circa baptismum christi, e multitudini visis ac distincte intellectis, ad dei cum cod. XIX. colloquium collatis, pro eneruanda inueterata iudaeo-*

---

ditor. MDCCIV. p. 73. *unschuldige nachrichten*, 1704. p. 562. ENTHALII *theolog. biblioth. tom.* II. p. 128. *rudit.* MDCCX. p. 402. *neuer bucherfaal der gelehrten welt, m.* I. p. 373. *volum.* II. p. 247. vbi iudaei cuiusdam iniquior ura de hoc opere vna cum auctoris responsione legenda est.

IOACHIM. LANGII *cauſſa dei ac relig quidem christiana aduerſus iudaeos*, Hal. M *gloria christi et christianismi apocalyptico-pr antiſociniana et antiiudaica*, Hal. MDCCXL. f

CHRIST. SCHOETTGENII *ieſus der w der alten vnd reinen iudiſchen theologie darg tert*, Lipſ. MDCCXLVIII. 8. quo doctiſſimo veterum iudæorum libris luculenta argum ne chriſtiana proponuntur; attamen illud tum germanice exhibet, quæ eiusdem *hor et talmudicarum tom.* II. latine continentur, acceſſionibus.*

ROBERT. CAYTONI *vnpartheyiſche vnte die perſon, das amt vnd die zeit der zukun triſti, dem iudiſchen volcke in herzlicher lie mitgetheilt*, Françof. MDCCLIII. 8.

Præter iam enarratos, exſtiterunt alii i cœtu, qui veritatem religionis chriſtianæ gentem tuerentur. Scripta tamen eorum cipiantur, minoris ſunt pretii ac dignitat adiungere, mihi libet. Sunt iſta: EL. S *rium von bekehrung der iuden: beweis, daſs te meſſias*, Argentor. MDXCII. 8. Francof. I

...HERI *malleus obstinationis iudaicae*, Francof. MDC. 8. ...em *grundliche erzehlung der iudenfabeln vnd der ir-...gen iuden wegweiser*, ibidem MDCI. 4. PETR. EBELINI ...*ung, daß der gecreuzigte vnd auferstandene iesus von ...eth der wahre messias sey*, Vlsen. MDCI. 8. GEORG. ...INI *iudenfeind, von ihren tücken, vnuersœhnlichen haß ...er die christen; samt richtiger wiederlegung ihres ver-...ten schemhamphoras*, Francof. MDCV. 8. CHRISTOPH. VDERSTADII *apodixis messiae, qua probatur, iesum naza-...um esse verum messiam, et frustra alium a iudaeis exspectari*, ... MDCXVI. 8. PHILIPP. HENR. FRIEDLIEBII *die dem ...ckten iuden zugedeckte gœttliche klarheit, in einem ge-...ch eines christen mit einem iuden*, Stralf. MDCXLV. 12. ...ID. CHRISTIANI disputationes IV. *de messia*, Gief. ...LVII. 4. HENRICI LEMMICHII *vindicatio incarnati messiae promissi*, ex talmude et rabbinorum scriptis de-...ta, Rostoch. MDCLXVI. 8. cum adpendice quaestionum ...logico-politicarum de iudaeorum conuersione, tolera-...e, cet. CHRISTOPH. CELLARII dissertationes de *ge-... quem iudaei praestolantur, messia*, Leucopetr. MDCLXVIII. ... *et religione recentium iudaeorum*, ibidem atque eo-... anno, quae vtraque coniunctim Hal. litteris denuo de-...pta est: de *serpente aeneo, christi crucifixi typo*, Leucopetr. ...CLXVIII. de *propheta, deuteron*. XVIII, 18. *promisso*, ibidem ...CLXIX. *lucubratiuncula, psalmum* II. *a strophis Dauid. ...chi vindicans*, ibidem MDCLXIX. *. Addantur: GVIL. ...ISTOPH. KRIEGSMANNI scriptum *vom kœnigreich ... herrn messiae, an die iuden in deutschland*, Francof. ...CLXIX. 12. PETR. HABERKORNII *diuinitas messiae, ex ...tione locorum veteris testamenti adserta, contra iudaeorum ...nationes*, Gief. MDCLXXVII. 4. ABR. CALOVII disserta-...nes, de *veritate religionis christianae aduersus iudaeos*, ...emb. MDCLXXIX. de *conuersione iudaeorum* ad Hos. III, 4. 5. ...dem atque eodem anno: IO. WVLFERI *theriaca iudaica, ... examen reuocata*, contra Salomonem Zebi iudaeum, qui ...rum inscriptum: *iudischer theriack*, pro gente sua ad-

 uersus

...ulta quoque contra iudaeos disputat in *programmatibus*, Lips. MDCLXXXIX. 8. editis.

uerſus chriſtianos ediderat, Norimberg. MDCLXXXI. 4.* HERMANNI HARDTII *parænesis ad doctores iudæos*, Helmſt. MDCCXV. 8. diſſertatio de *fructu, quem ex librorum iudaicorum lectione percipiunt chriſtiani*, Ien. MDCLXXXIII. 4. vbi contra duplicem iudæorum meſſiam diſſeritur; item: IO. PHIL. STORRII *euangeliſche glaubenskraft; oder vberweiſung, daſ ieſus von Nazareth, der gecreuzigte, ſey der wahre meſſias*, Tubing. MDCCIII. 8. quod ſcriptum ſpeciatim libro ISAACI BEN ABRAHAM *chiſſuck emunah* oppoſitum eſt:** CHRISTIANI MVLLERI *das in geiſtlicher blindheit ſteckende iſrael*, Franc. ad Viadr. MDCCXVI. 4. IVST. MART. GLAESSNERI *commentatio de gemino iudæorum meſſia*, Hildesh. MDCCXXXVIII. 4.***

§. V.

PRAECLARA quoque ſunt reformatorum merita in hanc theologiæ polemicæ partem. Exſtiterunt in illis eruditiſſimi viri ac controuerſiarum cum iudæis ſatis periti, qui genti huic reſiſterent ac in profligandis illius erroribus, ad ſtabiliendam ſanctiſſimæ religionis noſtræ diuinam auctoritatem, ſtudioſe elaborarent, id quod ſcripta

IACOBI GVSSETII *ternio controuersiarum aduersus iu-*
, oppositus R. ISAACI *chissuck emunah*, cum præfatio-
le disputationibus aduersus iudæos et subiuncto mo-
de LIMBORCHII *collatione cum iudæo*, Dordrac.
LXXXVIII. 8.* quo scripto vti specimen maioris operis,
ta dictum ISAACI librum edendi, dare voluit; ita et
subsequutum est, sub titulo: *iesu christi euangeliique*
ias salutifera, demonstrata in confutatione libri chissuck
nab, adiunctis sex in epistolam ad ebræos disputationibus,
lelod. MDCCXII. fol.**

RICHARD. KIDDERI *demonstration of the messias, in*
the truth of the christian religion is defended e specially
st de iews, tribus voluminibus, quorum primum Londin.
LXXXIV. secundum ibidem MDCXCIX. et tertium ibidem
C. 8. prodiit.*** Dignum fuit opus hoc per præstan-
suam interpretatione germanica, quam *Frider. Eberh.*
bachius adornauit ac sub inscriptione: *vberzeugender*
is, daß iesus der messias sey, ac cum addito EDVARD.
NDLERI libro, itidem germanice verso: *vertheidi-*
der religion aus den weisagungen der propheten, Rostoch.
CLI. 4. in lucem emisit:

IO. TVRNERI *discourse concerning the messias*, Lugdun.
LXXXV. 8. vbi agitur de typis et vaticiniis veteris te-
enti: de natiuitate messiæ ex virgine: de diuina et hu-
a messiæ natura:

PETRI ALLIXII *iudicium veteris ecclesiæ iudaicæ de tri-*
e et diuinitate messiæ, anglice Londin. MDCXCIX. 8.
nanice interprete *Christ. Matth. Seidelio*, Berolin.
CVII. 4. eiusdem *dissertationes duæ de duplici messiæ ad-*
u, Londin. MDCCI. 8. germanice versæ ab *Andr. Christian.*
mbachio, atque additæ ALLIXII *obseruationibus in libros*
s, Norimb. MDCCII. 8.

O. ANDR. EISENMENGERI *entdecktes iudenthum;*
grundlicher vnd wahrhaftiger bericht von den lästerun-

 gen,

eruditorum MDCLXXXVIII. p. 526.
lem tom. VI. *supplement.* p. 224. LILIENTHALII *theol. biblioth.*
om. II. p. 17.
ct. erudit. MDCXCIX. p. 241. MDCC. p. 539. *histor. of the*
works of the learned MDCXCIX. p. 37. MDCC. p. 117.

officium ex ebraeorum potissimum scriptis, MDCCIV. 4.**

IO. IACOB. HVLDRICI liber *tholea* ab eo, quem Wagenseilius edidit, cum tione, Lugd. Batau. MDCCV. 8. ***

Meditationes de historia iudaeorum, a *ritatem religionis christianae*, gallice Ge duobus tomis. Præmissum est compe dæorum ab eo tempore, quo ditionis vsque ad excidium reipublicæ iudaicæ. I. P. latet. *

Commemoratis reformatorum scri adiungenda sunt alia, quorum pleraq quantam ista, laudem atque existimati litatem tamen præbent meritoque dec sibi adquirere. In ordinem hunc adsc tia: SEBAST. MVNSTERI *disputatio i* *stianum de messia*, ebraice et latine,

* quæ ad historiam operis huius pertinent, ea TIVM in *den iudischen merckwurdigkeiten*, p. 426. *part.* IV. *continuat.* I. p 285. ad MDCCII. *tom.* I. p. 15. *act. eruditor.* MI

)R. BIBLIANDRI *consideratio de iudaeorum et chri-*
defectione a christo, ecclesia, et fide catbolica, Basil.
. IO. CALVINI *responsa ad* XXIII. *obiectiones iudai*
, quæ exstant et latine; et germanice: * PHILIPPI
.I admonitio, ad iudæos scripta, sub titulo: *auertis-*
x iuifs sur la venue de messie, Salmur. MDCVII. 4.
nterprete *Iacob. Viuerio*, Amstelod. MDCXI. 8. ger-
Hanou. eodem anno 4. ** ABDIAE WIDMARI *di-*
s aduersus iudaeos de vero messia, Marpurg. MDCXVII.
EDELII libri tres de *deo synagogae*; siue non verum
i a iudæis, scripti contra Barlæum, Hardcrouic.
VII. 4. *** IOSVAE PLACAEI *disputationes de testi-*
argumentis, e veteri testamento petitis, quibus pro-
minum nostrum iesum christum esse deum, praeditum
uina, Salmur. MDCLI. 4. cuius etiam habetur *cate-*
conuersione iudaeorum: IOANNIS D'ESPAGNE *exa-*
x sept maximes iudaiques, Londin. MDCLVII. 8. *
EII *consideratio iudaicarum quaestionum et respon-*
ım præfatione de fide sacrorum codicum ebræo-
ersionis septuaginta senum, contra Isaacum Vos-
nstelodam. MDCLXI. 4. ** eiusdemque oratio de
redulitatis iudaeorum, Lug. Batau. MDCL. Amstel.
4. *** PETR. WERENFELSII *dissertationes de ve-*
daeorum, cordibus impendente, quum legitur Moses,
CXCII. ISAACI IAQVELOTI *dissertations sur le*
l'on prouue aux iuifs, que iesus christ est le messie,
predit dans l'ancien testament, Hag. comit.

 MDCXCIX.

ine in CALVINI *epistolis et responsis*. Addita quoque sunt
latinæ BVXTORFII *synagogae iudaicae* ac germanice eidem
æ, vernacula lingua primum editæ, Basil. MDCIII. 8.
LOMESII *galliam orientalem* p. 249. et CRVSII *singularia*
p. 288.
em, librum hunc componendi, enarrant: BAELIVS *diction.*
critic. voce *Barlaeus:* NICERONIVS *memoir. tom.* XII.
adde BENTHEMII *hollaendischen kirchen vnd schulenstaat*
cap. 4. p. 347. LILIENTHALII *theol. bibliotb. tom.* II. p. 131.
ı est scriptum hoc in eius *operibus*, gallice, belgice et ger-
editis.
. *oper.*
per.

confutauit ;
na vita adiu
omnem relig
befactandis o
clara, Limb
christianæ co
men in isto a
funt, nimia i

PRAETER l
confutarunt ac
fecerunt, præ
eorum inferio

---

* BERNARD *no*
eruditor. MD
p. 535.
** *act. eruditor.* M
diuers fuiets,
iudæum.
*** *act. eruditor.*
theol. fachen,
bibliotheq. v
MDCLXXX

rantur, quæ lutherani ac reformati nobis tradide-
. Id quod vti de plerisque iudico; ita non diffi-
esse in numero istorum nonnulla, quæ largiorem
præbent ac merito laudibus ornantur. Qualia
ta monimenta, quæ romani præsulis adseclæ con-
dæos in lucem protulerunt, ex sequenti illorum in-
atet. Prodierunt:

MARSILII FICINI *opusculum de religione christiana et puritate*, contra iudæos ac mohammedanos, quod non m separatim Paris. MDLIX. 8. cum notis *Ludou. Crocii*, m. MDCXVII. ac sæpius; sed etiam in eiusdem *operibus* m adspexit: *

IACOB. PEREZ DE VALENTIA *volumen quæstionum quæ contra iudæos de christo, reparatore generis humani*: **

CYPRIANI BENETI *aculeus contra iudæos*, Rom. MDXV. 4.

PETRI COLVMNAE GALATINI, præ aliis memorabi- libri XII. de *arcanis catholicæ veritatis*, quibus, vt in- ptio habet, pleraque religionis christianæ capita con- iudæos tam ex scripturis veteris testamenti authenti- ; quam ex talmudicorum commentariis confirmare et strare, adnisus est: opus, cuius primam editionem an- MDXVIII. plures aliæ subsequutæ sunt, Basil. MDL. LXI. Paris. MDCII. Francof. MDCIII. MDCXII. CLXXII. fol. cum REVCHLINI libris de *cabbala*. Adcu- i solet auctor cum plagii, quia plurima aut ex PORCHETI SALVATICIS *victoria aduersus impios ebræos*; *** aut cui s sua deberet, ex MARTINI *pugione fidei* depromserit; * m malæ fidei, qui veterum scriptorum imitatione non- mquam quædam finxerit; vel ex libris adulterinis falsa, nquam vera, adtulerit: **

nf. FREYTAGII *adparat. litter. tom.* II. p. 1204.

additum est eius *expositioni psalmorum Dauidis*, Lugdun. MDXII. MDXIV. MDXVII. fol.

quæ prodiit Paris. MDXX. Præfationem illius exhibet WOLFIVS *biblioth. ebr. part.* II. p. 1124.

nf. MORINVM *exercitat. biblic. libr.* I. *cap.* 2. THOMASIVM de *plagio litterar.* §. CCCCXXXVI.

vide CARPZOVIVM *introduct. in theolog. iudaic. cap.* XII. p. 102. De ipso opere hoc plura habentur apud WOLFIVM *biblioth. ebr. part.* I. p. 971. Qui de Galatino agunt, eos laudat FABRICIVS *syllab. scriptor. de veritate religionis christianæ cap.* XXXI. p. 578.

FINI ADRIAN. FINI *in iudaeos flagellum, ex sacris scripturis excerptum*, libris IX. Venet. MDXXXVIII. 4. praeter quam editionem duae aliae, Venet. MDLXIX. et Ferrar. MDLXXIII. 4. memorantur. Laudatur liber hic veluti opus magni ingenii; maioris autem diligentiae: *

PETRI COSTI *typus messiae et christi domini, ex veterum prophetarum praesensionibus*, contra iudaeorum ἀπιστίας, Lugdun. MDLIV. 4.

IOSEPH. DE ACOSTA libri IX. *de christo reuelato contra iudaeos*, Rom. MDXC. 4. Lugdun. MDXCII. 8. item Salamanticae ac Venetiis, cum libris VI. de *temporibus nouissimis*: **

LEON. RVBENII *gloriosus triumphus christi de iudaeis*, Paderborn. MDCIV. 8. vbi ostenditur, iudaeos iisdem fere poenis adfectos fuisse, quibus adfecerint christum:

DOMINIC. GARZIAE *propugnaculum christianae religionis*, contra iudaeos, adhuc exspectantes primum aduentum messiae, Caesaraug. MDCVI. 4.

THOMASII BELL'HAVERE *dottrina facile e breue per*

et de diuinitate ac humanitate christi, contra iudaeos, olan. MDCXXXIX.*

ELCHIOR PALONTROTTI breue raccolta d'argomenmati dalle sacre scripture, et dall' antiche traditioni di ni, con le quali chiaramente si prouano i dogmi della chrifliana contra l' hebraica perfidia, Venet. CXLIX. 8. disputa del christiano con l' hebreo, Rom. XLVII. 4. atque alia scripta: **

OSEPHI DE VOISIN theologia iudaeorum, Parif. XLVII. 4. qui liber haud complectitur dogmata recenm iudaeorum eaque praua, quum alias scriptis theo'iudaicae, supra commemoratis, adnumerandus fuiffed oftendit, antequam christus ad nos aduenerit, quiores ebraeos in monimentis suis testimonia de verireligionis christianae dedisse. Adnotationes, quibus auctor RAYMVNDI MARTINI pugionem fidei illuit, antea a me laudatae sunt: ***

FRANC. CARBONI flagellum iudaeorum super iudaicam diam, prophetarum iaculis labefactam, libris tribus, per um dialogi, Venet. MDCLXXII. 12. siue IGNETI TARDI disputatio cum iudaeis, quam CARBONVS sub orata inscriptione in lucem emisit.* Sunt alii curiae nae addicti, qui iudaeos confutarunt; iis tamen reendis commode supersedere possum, quia partim ad entiorem aetatem non pertinent; partim scripta, ab relicta, nullius sunt momenti.**

§. VII.

ec editio memoratur catalog. biblioth. bodleianae part. I. p. 384. mentio tamen quoque fit ab IMBONATO biblioth. latin. ebraic. p. 81. alius mediolanensis, anni MDCXLI. 4. adde WOLFII bibl. ebr. part. II. p. 1031.

recenset illa IMBONATVS biblioth. latin. ebraic. p. 161.

vide CARPZOVII introductionem in theolog. iudaicam, RAYMVNDI MARTINI pugioni fidei praemissam, cap. XII. p. 108.

confer IMBONATVM biblioth. latino-ebraic. p. 40. et 81. Edidit etiam CARBONVS piaghe del' ebraismo, de quo libro plura habet WOLFIVS biblioth. ebr. part. IV. p. 469.

multos eorum enarrat FABRICIVS syllab. scriptor. de veritate religion. christian. cap. XXXI. p. 629.

illius fuſceperunt, vt facerent fucum
facilius inſeruirent. Cuius vitii ſi e
eſſe, monſtrarunt; ea tamen, quæ
atque in lucem emiſerunt, ordine, i
carent. Ita de plerisque generis hui
exemplum doctiſſimorum virorum re
teor tamen ſimul, ea interdum vſum
dum præbere, ac præter hæc, eſſe
ditionis. Magna illorum copia ſuppe
huc debent:

IO. PFEFFERKORNII *ſpeculum ma
et libros talmudicos: celeuſma contra in
lum adhortationis iudaicæ ad chriſtum*
atque alia ſcripta; qui tamen ad in
hibetur: *

VICTORIS DE CARBEN *propugna
næ*, more dialogi inter chriſtianum et
editum ſine indicio anni, forma quart
autem ad annum MDCXVIII. Iterum
colloquio de fide, inter Michael. Kro
Bruck, rabbinum iudaicum, habito
mentione. Idem reliquit: *opus aureum*

PAVLLI FAGII *liber fidei; seu veritatis*, a iudaeo; ad ...tianorum sacra conuerso; cuius tamen nomen haud ...ipsum fuit, compositus et a Fagio ebraice cum latina ...pretatione Isnae MDXLII. 4. editus. Constat ille ... capitibus, quorum vltimo caussae incredulitatis iu... ...rum recensentur:

LVDOVIC. CARRETI *epistola ad iudaeos, quae inscribi... ...ber ... visorum diuinorum, qua eos ad resipiscentiam inuitat ...ssimisque rationibus christianam adserit veritatem*, sub ...titulo ista ebraice ac latine Paris. MDLIII. 4. prodiit:

PAVLLI WEIDNERI *loca praecipua fidei christianae*, lati... ...collecta et explicata, Vindob. MDLIX. MDLXII. 4. *

ELCHANON PAVLLI, pragensis, *mysterium nouum, be...aus der cabbala, dass iesus sey der messias*, Helmstad. ...XX. 4. Memorantur etiam eius: *trinitatis et iesu ... demonstratio*, cum praefatione *Selnecceri*, Lips. ...XXVI. et *symbolum apostolicum, ex veteri testamento con...tum*, Vitemb. MDLXXX. ** ignoro autem, num ...na ratione scripta haec a memorato *mysterio* differant:

ERNESTI FERDINANDI HESSI *iudengeissel*, qui ...primum Frislariae MDLXXXIX. deinde Argentor. ...Paderborn. MDCVI. Erfurt. MDC. et MDCV. Ham... ...fine anno 4. lucem adspexit, ac *iudenspiegel*, Erfurt. ... 8. vbi mysterium trinitatis et aduentus messiae ho... ...is demonstratur:

...VARTI CONRADI OTTONIS *gale rasaia, occultorum ...tio, hoc est, monstratio dogmatum, quae omnes rabbini, ...sentientes, ante et post christi natiuitatem de vnitate es...ae diuinae, trinitate personarum et de messia posteritati re...runt*, Norimberg. MDCV. 4. Stetin. MDCXIII. 4. quo ...auctor quodam modo animi malitiam prodidisse visus ...eruditis viris, quia locis veterum fictis atque argu...tis, minus idoneis, vsus sit; postea autem aperte istam

...v. p. 568. 815. VOGTII *catalog. librör. rarior.* p. 170. REIM...ANNI *catalogum bibliothec. theol.* p. 474.

...f. CRENII *praefat.* ad HELVICI *elenchos iudaicos* p. 48.

...de CARPZOVII *introd. in theol. iudaic.* p. 88. FABRICII *sylla...um scriptorum de veritate religion. christ.* p. 631.

lucem protulit, sub titulo: *theriaca*
reuocata, Norimberg. MDCLXXXI. 4.
nam versionem: eruditas notas ac c
ISAACI VIVAE iudaei *vindicem sanguin*
amstelodamensi., contra Iacobum Gen
DIETERICI SCHWABE *iudischer*
schen gesetzet, Paderb. MDCXV. 4.
Mogunt. MDCXCIX. et sine loco MDC
CHRISTIAN. GERSONIS *der i*
ster inhalt vnd widerlegung, Goslár. MI
MDCXVIII. Erfurt. MDCLIX. 8.
IO. SALOMONIS *demonstrationes*
daeos, cum historia colloquii, inter illt
stituti, Franc. MDCLX. 4. *zertheilte fin*
CHRIST. PAULLI MEIERI *berich*
schlachtungen: wie die iuden den christe
andichten vnd vom vnterschied des gla
christen, Vitemb. MDCLXXVII. 4. tracta
cula iudaeorum expositione cantici, Vite
iudischer narrenspiegel, Vitemb. MDCL
FRID. RAGSTADT DE WEILE *the*
tra adcusationes iudaeorum, quo oste
stum esse verum messiam, Amstel. MI

illud ad Wasmuthi ductum compositum et in lucem
datum esse, eruditi viri id Wasmutho tribuere, non
...nt. Iterum id Kilon. MDCLXXXV. 4. editum esse,
...betur; nouum autem tantum titulum praefert: *beste*
...l zur bekehrung der iuden, omisso *Heldii;* aut alterius
...ris nomine:

IVLII MOROSINI *via delle fede, monstrata a gli ebrei*,
... MDCLXXXIII. 4. tribus voluminibus, quibus ebraeo-
... ritus explicat et damnat: praecepta iudaeorum DCXIII.
...nit ac denique errores eorum confutat:

...RID. GVIL. CHRISTLIEBII *greuel der verwustung des*
... ierusalems durch den iudischen talmud, Cassel.
...LXXI. 8. *lesterung der iuden gegen christum*, Rintel.
...LXXXII. 8.

...O. STEPHANI RITTANGELII *veritas religionis christia-*
... articulis de trinitate et christo, ex sacra scriptura, rab-
... et cabbala probata, quam IO. VAN DER WAYEN cum
...discussione limborgianae responsionis, Franeck. MDCXCIX. 8.
...it, ac *libra veritatis, qua irenopolitae cuiusdam ariani*
...meri in citandis scripturae doctorumque vtriusque iudai-
... christianae ecclesiae contra aeternum et per se subsistentem
... auctoritatibus, errores, aut falsitates adcurate expen-
...tur, Elbing. 4. et iterum cum eiusdem tractatu de
...ate iudaeorum ac IO. VAN DER WAYEN *dissertatione*
...λόγῳ aduersus Io. Clericum, Franeck. MDCXCVIII. 8.
...s libri scribendi haec data fuit occasio. Ediderat GEORG.
...HNERVS concionem in quinque priores versus capi-
...primi euangelii Ioannis atque ex paraphrasibus chaldai-
...adiecerat loca, vt probaret, *verbum dei*, ibi dictum,
...messia interpretandum esse. Sermoni huic ION.
...ILICHTINGIVS *notas* opposuit, Racou. MDCXLIV. 8.
...12. atque accessit *disceptatio de verbo; vel sermone dei*,
...nopol. MDCXLVI. 8. cuius auctor, quem alii *Conradum*
...stium; alii *Ionam Schlichtingium* esse, suspicantur, pro-
...e, sibi sumserat, euangelistam Ioannem vocem τȣ λόγȣ,
...isto tributam, nec voluisse; nec potuisse a paraphrasi-
... chaldaeis accipere. Ad *disceptationem* hanc confutan-
...h RITTANGELIVS memoratam *libram veritatis* diuul-
...it. Impugnare eam conatus est auctor, qui nomen

suum

Lipſ. MDCCXI. 4. *vergleichung mo*
MDCCXV. 4. *abſcheulicher mord chr*
des fortwærenden elendes der iuden
vna cum XIII. articulis fidei iudaic
neratio ſecundum Ieſai. VII, 14. ebraic

FRID. CHRISTIAN. MEIERI
iuden; oder von eigenſchaften des be
iuden bindert, ieſum nicht daſur
MDCCXI. 4. Hal. MDCCXIII. 4. *gula*
ments auf die geburt chriſti gedeutet
balſam des lebens, Brunſuig. MDCC

IO. FRIDER. MENTES *reſponſio*
que: cur tam pauci indæi conuerti
idoneis adhibitis, plures conuerti
MDCCV.

AARONIS MARGALITAE tractat
ad ductum cap. LIII. *Ieſaiæ*, Franco
gœttliche perſœnlichbkeit vnd menſch
bunds, aus heiliger ſchrift vnd iudi
burg. MDCCXVI. 4. Swerin. MDCC

CHRIST. LEBRECHT. FELS *we*
chriſtlichen religion, Goslar. ſine m
MDCCV. Hamburg. MDCCXVI. 8.

IO. CHRISTIAN. HEILBRUNN

IO. XERES *adlocutio ad iudaeos*, anglice scripta, Londin. MDCCXL. 8.

PAVLLI GVIL. HIRSCHII *entdeckung der tekuphoth; das schaedliche blut, so vber die iuden viermahl des ... komt*, cum duplici adpendice: altera de ratione dispu... cum iudaeo: altera de fundamento, quo iudaei in ...andis DCXIII. praeceptis nitantur, Berol. MDCCXVII. 8. ... *das von gott denen christen aufs neu gewordene iubel-...chenck*, Berolin. MDCCXVII. 8.

PHIL. NICOL. LEBRECHT *eckstein des wahren christ-... glaubens*, Dresd. MDCCXIX. 4.

ADAM. RVDOLPH. GEORG. CHRIST. MATTHAEI *...erbriß des heutigen christenthums, nach ihrer wahren be-...enheit aus den talmudischen vnd rabbinischen schriften ...gezogen*, Norimb. MDCCLII. 4.

PHILIPP. ERN. CHRISTFELSII *neues iudenthum*, ...obac. MDCCXXXVIII. 8. sex partibus, et *altes iuden-...*, ibidem MDCCXXXIX. 8. * Reliqua huiusmodi scri-... praetereo, quia adcuratior eorum notitia non magnum ... praebet. Quaedam istorum iam supra a me comme-...ta sunt.

§. VIII.

...GO ad scriptores particulares; siue eos, qui in ...ribus argumentis, pro religione christiana aduer-...daeos explanandis, operam suam collocarunt. Pro ...itate horum argumentorum isti ipsi sunt diuersi. ...d egerunt, vt certa dogmata contra iudaicos docto-... maxime de sanctissima trinitate ac messia, defen-...t: alii exposuerunt de conuersione gentis huius ...ctanda; vel de adiumentis, quae ad istam adferri ...nt; praeter hos autem fuerunt, qui illustria vatici-... de christo non explicarent solum; verum etiam ...carent.

Dogmata de trinitate ac messia enarrarunt contra iu-...eos: CAROLVS BOVILLVS *dialogis duobus de trinitate inter*

* ...lung *von alten vnd neuen theolog. sachen*, 1741. p. 96. 317.

besten mitteln, die iuden zu bekehren, Kilon. MDCLXXXV. 4. ac Francof. MDCXCIV. 8. cuius quoque pariter ac CHRISTIANI RAVII exstant: *circularbriefe, die bekehrung der iuden zu beförderen*, ibidem MDCLXX. 4. FRID. SPANHEMIVS in opusculo de *caussis incredulitatis iudaeorum et de mediis conuersionis*, Lugduni Bat. MDCLXXVIII. 8.* MART. DIEFENBACHIVS, cuius duos libros, lectione dignos, habemus: alterum inscriptum: *iudaeus conuertendus; oder verschiedene vrtheile vnd vorschlæge furnehmer theologen vnd anderer gelehrten, wie die bekehrung eines iuden durch gottes gnade zu suchen vnd zu befœrdern sey*, Francof. MDCXCVI. 4.** alterum: *iudaeus conuersus; oder erzehlung von einem bekehrten iuden vnd erlauterung der vorigen schrift*, ibidem MDCCIX. 4. IO. IACOB. SCHVDT, qui *compendio historiae iudaicae*, editae Franc. MDCC. 8. adiecit adpendicem de ratione et methodo, procedendi in promouenda per dei gratiam conuersione hominis iudaei: SIGISM. HOSMANNVS in *dem schwehr zu bekehrenden iudenhertz, nebst einigen vorbereitungs mitteln zu der iuden bekehrung*, Cell. MDCXCIX. MDCCXXV. 4.*** cuius libri, non sine vtilitate legendi, et compendium prodiit: I. L. V. E. in *dem ohnmasgeblichen vorschlag von grœsserer befœrderung des heils der iuden*, cum praefatione *Io. Georg. Pritii*, Francof. MDCCXVIII. 4.* IO. MVLLERVS in *dem vnuorgreiflichen entwurf, wie mit den iuden freundlich vmzugehen vnd von wahrer herzensbekehrung zu reden seyn mœchte*, cum *Io. Henr. Maii* praefatione, Lips. MDCCXX. 4. GVST. GEORG. ZELTNERVS commentatione de *impedimentis et adiumentis conuersionis iudaeorum praecipuis*, Francof. MDCCXXXIV. 4.** Alii commentati sunt de ipsa iudaeorum conuersione atque in id inquirendo, num ista, siue sit vniuersa; siue minus,

 sperari

*transtulit id postea in *elenchum controuersiar.* vide eiusdem *oper. tom.* III. p. 931.

** TENTZELII *monatliche vnterred.* 1658. p. 522. *noua litteraria bamburgens.* MDCCIII. p. 318.

*** *act. erudit.* MDCC. p. 365.

* *vnschuldig. nachricht.* 1718. p. 1057.

** *samlung von alten vnd neuen theol. sachen*, 1735. p. 114. *auserlesen. theol. biblioth. volum.* II. p. 780.

illorum monum
corum referri
Idem existimo
de messia, ***
argumenta ad i

Ex historico
sumi possunt, qu
tum valent. Id
ita idem de iuda

---

* notitia horum
part. II. p. 1c
** memorat ista
christian. cap.
adde LILIEN
dicta loca.
*** vide FABRIC
in *dem theolog*
* in recensendis s
simi fuerunt:
ac *delectu argu*
stian. cap. XX
p. 994. *part.*

fata diligenter contemplari ac simul reputare velimus, ea omnia consilio ac nutu summi numinis euenisse, grauiores rationes perspiciemus, cur religio gentis iudaicae falsa; christianae autem vera habenda sit. Igitur in hac quoque theologiae polemicae parte ab iis adiumenta exspectanda sunt, qui commentarios historicos de iudaeis scripserunt.

Inter veteres principem locum sibi vindicat FLAVIVS IOSEPHVS, natione ac religione iudaeus, qui praeter libros septem de *bello iudaico*, reliquit *antiquitatum*; siue *originum iudaicarum* libros viginti. In his iudaicae gentis historiam a mundi creatione vsque ad duodecimum Neronis annum persequutus est. Non semper quidem debita fide atque industria res enarrauit; quae tamen nobis tradidit, ea haud contemnenda sunt. Quae sub HEGESIPPI nomine exstat, iudaeorum historia, a tempore maccabaeorum vsque ad euersa Hierosolyma, quod ad maximam partem adtinet, ex Iosepho sumta est: immo a quibusdam pro laxiore Iosephi versione habetur. Recentiore aetate multi in rebus iudaeorum describendis versati sunt atque eruditionem pariter ac diligentiam singularem omnibus probarunt, qui facultate voluntateque praediti sunt, res eiusmodi rite diiudicandi. Ex magno librorum, quos ab iis accepimus, numero nonnullos tantum adducam, dum instituti mei ratio non permittit, vt singulos; aut plerosque commemorem. Inter alios praestantia ac dignitate eminet MELCHIORIS LEYDECKERI opus, cuius prior tomus inscriptus: *de republica ebraeorum libri* XII. Amstel. MDCCIV. posterior sub titulo: *de vario reipublicae ebraeorum statu libri* IX. ibidem MDCCX. prodiit. Eam ob caussam illud nunc memoratur, quoniam eo non solum de reipublicae iudaicae origine ac forma, deque ritibus atque antiquitatibus eiusdem gentis exponitur; sed etiam historia eius ac fata, a prima origine ad tempora nati seruatoris, edisseruntur. Antecellit auctor ceteris, qui itidem de republica ebraeorum commentati sunt, CAROLO SIGONIO, PETRO CVNAEO, BONAVENT. CORNELIO BERTRAMO, IO. STEPHAN. MENOCHI

re des iuifs reclamée, Roterod. MDCCXI. post annis opus ipsum iterum edidit id emendatum, Hag. comit. MDCCXVI. eiusque præfationem aduersariis, *** rat, opposuit. * Anglice id redditum e *ro* eiusdemque compendium anglicanu tum legimus. In magno honore atque hoc est; nec immerito. Commendat ratu rerum eruditarum ac perutilium; bendi modo. Auctor non solum res tioribus præsertim ætatibus, illustrat; res eorum variis locis impugnat. Ea est HVMFREDI PRIDEAVXII opus insc

---

* *act. eruditor.* MDCCVII. p. 447. MDCCVI *sauans* MDCCVII. *iul.* p. 86. 115. *aug.* p. 3 *choisi.* MDCCVII. p. 401. LILIENTHAL II. p. 109. *vnschuldige nachrichten* 1706. p. 331.

** *act. eruditor.* MDCCXII. p. 413. *iournal* *februar.* p. 218. *vnschuldige nachrichten*, *lisch. biblioth. volum.* II. p. 772.

*** in his sunt: LA CROZE in *entretiens sur d*

new testament, connected in the history of the iews et neighbouring nations, ceter. duabus partibus, quarum prior Londini MDCCXVI. posterior ibidem MDCCXVIII. 8. lucem adspexit.* Translatum id est in linguam non solum germanicam studio *August. Tittelii*, titulo hoc: *alt vnd neues testament, in eine connexion mit der iuden vnd benachbarten vælckerhistorie gebracht*, itidem duobus tomis, Dresd. MDCCXXI. 4. sed etiam gallicam, Paris. MDCCXVI. 12. septem voluminibus, quæ tamen interpretatio vt mutilata notatur.** Præclare quoque historiam iudaicam illustrauit IO. IACOBVS SCHVDT in *compendio historiæ iudaicæ de origine, incrementis et rebus gestis iudæorum*, Francof. ad Mœn. MDCC. 8. et in *den iudischen merckwurdigkeiten*, cuius præstantissimi operis partes tres priores Francof. ad Mœn. MDCCXIV. quarta autem atque vltima ibidem MDCCXVIII. 4. in lucem prodierunt.*** Nec omittenda a me est LVDOVICI HOLBERGII *historia iudaica*, primum ab eo sermone danico consignata: deinde in linguam germanicam conuersa a *Georgio Augusto Dethardingio* atque additamentis eorum, quæ ab Holbergio prætermissa fuerant, locupletata. Interpretatio hæc, inscripta: *iudische geschichte von erschaffung der welt bis auf gegenwartige zeiten*, exiit Alton. MDCCXLVII. 4. duabus partibus. Auctor optimos scriptores sequutus est, Iosephum, Basnagium, Prideauxium, Schudtium aliosque, ita vt ex illorum commentariis historiam suam concinnauerit.* ISAACI IOSEPHI BERRVYERI *histoire du peuple de dieu, depuis son origine iusqu' a la naissance du messie, tirée des seuls liures saints, ou le texte sacré des liures de l'ancien testament*, Paris. MDCCXXVIII. 4. septem voluminibus, spectat tantum ad historiam ecclesiasticam veteris testamenti.** Opposita

* *act. eruditor.* MDCCXVIII. p. 97. MDCCXXI. p. 481. *bibliotheq. angloise tom.* I. p. I. *tom.* III. p. 484.

** *bibliothequ. francois.* MDCCXXVI. *mai.* p. 145.

*** *bucher saal der gelehrten welt, volum.* IV. p. 722. *deutsche acta erudit. volum.* V. p. 610. *vnschuld. nachrichten*, 1714. p. 149. LILIENTHALII *theol. biblioth. tom.* II. p. 77.

* *act. eruditor.* MDCCL. p. 437.

** *iournal literair. tom.* XIII. p. 333.

posita est operi huic: *instruction pastorale de l'euec Montpellier*, iterum litteris descripta, Vltraiect.MDCCX vbi varii iesuitici errores in doctrina ac moribus r tur, qui in BERRVYERI, in iesuitarum ordinem pti, *historia* sparsi ac disseminati sunt. *

CAPITIS QVINTI DE SCRIPTIS THEOLOGIAE POLEMICA

SECTIO IX. DE SCRIPTIS CONTROVERSIARVM C MOHAMMEDANIS.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

De alcorano, eius editionibus ac versionibus, §. I.

De scriptis, quibus de origine, progressu ac dogmatibus religionis mohammedanorum §. II.

Eorumque errores conf §. III.

...ita fuerunt.* Præter hanc, duæ aliæ arabicæ lucem ...exerunt; altera studio *Abr. Hinckelmanni* sine versione, ... inscriptione: *alcoranus; seu lex islamitica Muhamme-... filii Abdallæ pseudoprophetæ, ad optimorum codicum fidem* ..., atque erudita præfatione, Hamburg. MDCXCIV. 4.** ... cura *Ludouici Marraccii*, qui, a præsule romano In-...ntio XI. iussus, alcoranum edidit cum interpretatione la-..., adnotationibus ac refutatione, ita inscriptum: *alcorani ...tus vniuersus, ex correctioribus Arabum exemplaribus descri-... et ex arabico idiomate in latinum translatus, adpositis ...uique capiti notis ac refutatione*, Patau. MDCXCVIII. fol. ...obus tomis opus hoc absoluitur, quorum prior *prodro-...m ad refutationem alcorani, in quo per quatuor præcipuas ... religionis notas mahumetanæ sectæ falsitas ostenditur: ...iana religionis veritas comprobatur*, complectitur, an-... Romæ MDCXCI. 8. quatuor tomis separatim editum: ...terior ipsum alcoranum.***

Inter alcorani versiones apud ipsos mohammedanos ...ebres sunt *persica* et *turcica*.* Apud christianos variæ ...rum habentur. Locum in illis tenet *latina*, quam iuris ...blici fecit THEODOR. BIBLIANDER in opere *scriptorum ...ersus mohammedanam doctrinam*, postea vberius enar-...do, postquam illam Petrus, abbas cluniacensis a *Roberto ...ensi* et *Hermanno dalmata* conficiendam curauerat; ... autem minus adcuratam esse, iam dudum eruditissimi ... denotarunt.** Versio *italica* Venet. MDXLVII. 4. exiit,

 ita

* ... LANGII dissertat. de *alcorani prima inter europaeos editione ara-...ica*, Altorf. MDCCIII. CLEMENT in *bibliotheque curieuse, historique ... critique, part.* I. p. 141.

** ... *erudit.* MDCXCIV. p. 381.

*** ...notata nonnulla sunt in opere hoc ab ACOLVTHO in *specimine al-...corani quadrilinguis* p. 39. et LANGIO dissertatione de *fabulis Muhammed*. p. 75. quæ tamen famam atque existimationem illius ... non imminuunt: conf. *act. eruditor.* MDCXCIX. p. 247. FABRI-CII *hist. biblioth. part.* II. p. 221. CLEMENT *bibliotheque curieuse, historique et critique, part.* I. p. 142. *nouuell. bibliotheque choif. tom.* II. p. 187. LILIENTHALII *theol biblioth. tom.* I. p. 1172.

* ...lura de illis differit LANGIVS dissertatione de *alcorani versionibus variis* p. 4. sq.

** ...Vide LANGII dissertationes de *prima alcorani editione arabica*, p. 22.

de

iezt aber in die teutsche sprache gebracht, N
MDCXXIII. in lucem emisit, ** quæque in
nem translata, Hamburg. MDCXLI. 4. pro
has, exstat versio *gallica*, adornata ab *Ana*
mum Paris. MDCXLVII. 4. edita ac deinde
Paris. MDCXLIX. 12. Hag. comit. MDCLXX
MDCCXIX. et sæpius. * Laudatur illa;
ritum, licet vitiis non careat. Interpres
suæ interdum magis; quam ipsi rei, adcu
studuit: alia omisit: alia addidit. Ex int
veluti ex fonte, promanarunt aliæ versio

---

de *speciminibus, conatibus variis atque nouissi*
rum quorumdam virorum in edendo alcorano ar
de *alcorani versionibus variis*, p. 10.

* vide LANGII dissertationem de *alcorani versionib*
talog. libror. rarior. p. 20. CLEMENT *biblioth*
rique et critiqu. tom. 1. p. 147.

** LILIENTHALIVS in *der theol. biblioth. tom.*
tertiam versionis huius editionem nori
MDCLXIV. 4. titulus autem ab eo differt,
Eiusdem REIMMANNVS *catalog. biblioth. th*
minit.

*** conf. CLEMENT in *bibliothequ. curieuse, historiq*

[redacted]

, *germanica* et *russica*. Quam primo loco nominaui, *lica* titulum præfert: *the alcoran of Mahomet, translated of arabick into french and newly englished*, Londin. LXXXVIII. 8. * et ita comparata est, vt facile pateat, torem eius, *Alexandrum Roß*, ad opus hoc adornandum satis aptum fuisse. *Belgica*, cuius inscriptio est: *Mahomets alcoran door dy Ryer vit d' arabische inde fransche en I. H. Glazemaker inde nederlantsche taal vertaalt*, Rolam. MDCXLVIII. 8. lucem vidit. *Germanica*, ab ea, quam memoraui, diuersa, profecta est a *Ioanne Langio* ac tium habet: *vollständiges turckisches gesezbuch; oder des betrugers Mahomets alcoran, welches vorhin nimmer vollkommen herausgegeben, noch im druck ausgefertiget worden. Aus dem arabischen in die franzœsische sprache vbersezt durch du Ryer; aus dieser aber in die niederlandische durch I. H. Glasemacker, vnd ietzo zum allererstenmal in die hteutsche sprache versetzet durch Io. Lange.* ** *Russica* tque in lucem emissa est Petropol. MDCCXVI. fol. An- mentionem feci editionis splendidæ alcorani *Ludou. Marraccii*, noua versione *latina* ornatæ, quæ licet minus verba alcorani adstricta hocque nomine non plane perspicua sit; longe tamen priore latina interpretatione, iam memorata, præstantior est. Eam ob rem *Christ. Reineccius* istam, subinde emendatam, sub titulo: *Mohammedis lex islamitica, id est, alcoranus*, separatim edidit ac præmisit breuiorem historiam alcorani et totius religionis mohammedicæ synopsin, Lips. MDCCXXI. 8. Ad eamdem versionem latinam *Dauid. Nerreterus* germanicam conformauit, quæ quandam partem constituit operis: *neu erœfnete mohammedanische moschea*, Norimberg. MDCCIII. euulgati. Restat, vt as recentissimas versiones percenseam. Altera est *anglica*, quam *Georgius Sale* ita adornauit, vt non solum animaduersiones ad alcoranum explicandum illustrandumque adiecerit; verum etiam de rebus, quæ ad historiam alcorani religionis mohammedicæ spectant, copiose atque erudite

* *catalog. biblioth. bodleianæ part.* 1. p. 17. versionis huius editio londinensis MDCXLIX. 4. adducitur.

** Translata est versio hæc in BAUMGARTENII *thesaurum exoticorum part.* II. p. 288.

Cvm alcorano coniungenda sunt scri
ac progressus: conditio ac dogmata re
medicae narrantur. Scientia enim haru
instructus est, faciliorem pariter ac br
potest rationem, controuersias cum mol
curate intelligendi et contra aduersarios
gnandi. Multa suppetunt eiusmodi scri

Principem in illis locum omni iure
stema religionis muhamedanae, Petropol.
liber, quem Moldauiae princeps demi
mirvs reliquit, latino sermone ab eo co
que in ruthenicum translatum. Quum
data fuerit, scripta mohammedanorum ra
atque in sacra illorum propius introspici
his instructus, opus confecit, quo reliqu
ius libros dignitate ac praestantia inferio

---

* clement in *bibliotheque curieuse, historique et c*
nachrichten von einer hallischen biblioth. volum. v
britanniqu. tom. iii. *part.* 2. p. 340. *tom.* iv. *pa*
part. 1. p. 109.

** de editionibus ac versionibus alcorani legendi
tea laudatis *dissertationibus*: gravivs in *bi*

pronuntiatur. Constat id sex libris, quorum *primo* exponitur de Mohammede, eius nominibus, vita, moribus, adscensu in cælum, descensu ex cælo, miraculis, successoribus atque aliis rebus: *secundo* de curano: *tertio* de apocalypsi mohammedana: *quarto* de dogmatibus mohammedanorum: *quinto* de eorum sacris, ritibus, præceptis, operibus ac *sexto* de matrimonio, diuortio, sepultura, diebus festis, variis sectis, hæresibus, impiis atque atheis inter illos, scientiis, logica, rhetorica atque aliis.* Operi huic existimatione ac laude proximi sunt: ADRIAN. RELANDI libri duo de *religione mohammedana*, Vltraiect. MDCCV. 8.** deinde auctiores MDCCXVII. 8.*** Exstant isti etiam germanice, Hanou. MDCCXVI. 8.* belgice, Amstel. MDCCXIX. 8. gallice, vna cum confessione mohammedani, antea haud edita, hispanica lingua; litteris tamen scripta arabicis, Hag. comit. MDCCXXI. 12.** duobus voluminibus. Prior liber exhibet compendium theologiæ mohammedicæ, ex codice manuscripto arabice editum: latine versum et notis illustratum, vbi agitur de fide in deum: de angelis: de libris diuinis: de legatis dei: de die nouissimo: de decreto dei: de lustrationibus, precibus, eleemosynis, ieiuniis, peregrinatione meccana. Posteriori libro auctor laudabili studio exponit de nonnullis, quæ mohammedanis falso tribuuntur.

Spectant quoque huc: LEVIN. WARNERI *compendium eorum, quæ mohammedani de christo aliisque capitibus religionis christianæ tradiderunt*, Lugd. Batau. MDCXLIII. 4. IO. VLRICI WALLICHII liber *von der turcken religion vnd Mahomets leben*, Francof. MDCLXIV. 4. DAVID. BVTTNERI *beschreibung der turckischen religion*, Cygn. MDCLXIV. 4. THEODOR. HACKSPANII *fides et leges Mohammedis, exhibitæ*

* *actor. eruditor. supplement. tom.* IX. p. 131.

** *journal des sauans* MDCCVII. *ian.* p. 113. *act. erudit.* MDCCVI. p. 162. CLERICI *biblioth. chois. tom.* VIII. p. 396. BERNARDI *nouuell. de la republiqu. des lettres* MDCCV. *sept.* p. 316.

*** *iournal. literair. tom.* X. p. 27.

* *vnschuld. nachrichten*, 1716. p. 1[illegible]

** *bibliothequ. angloise. tom.* [illegible] *et mod. tom.* XV. p. 229

des Marracoii edition verdeutſcht vnd kurz finden, Norimberg. MDCCIII. 8. Nec ſingulares diſputationes doctiſſimorum GISBERT. VOETII de *muhammedismo* mohammedanismus ita deſcribitur, vt pa ac qualem habeat ortum: *** CHRISTIA de *religione muhammedana*, Roſtoch. MD dogmata recenſentur, atque inter alia mohammedani de ſcriptura ſacra ſtatuant no auctoritatem tribuant: IO. CONR. I *muhammedismo*, Argent. MDCLX. * IO. *theologiæ Mohammedis breuis conſideratio* GEORG. MOEBII de *cauſſis et mediis, qua re ligionem partim introduxerunt; partim* Lipſ. MDCLXXXIV.** IO. NICOL. QVIS *nis ſtatus in religione muhammedana*, Ro qui præcipue oſtendit, qualem religionis hommed adhibuerit ad fundamenta auct perii ſui ponenda: FRID. VLRIC. CAL *muhammedana*, Helmſtad. MDCLXXXVII. ſ

one, ortu, progreſſu, futuro interitu: IO. MICHAEL. ...DERLINI de *fundamentis et partibus theologiæ musli...orum*, Altorf. MDCCVIII. CHRIST. KORTHOLTI de *...ſiasmo Mohammedis*, Gœtting. MDCCXLV. *

Præter hos, hiſtoriam religionis mohammedicæ exhi...t: IO. HENR. HOTTINGERVS: ** IO. FORBESIVS, *** ...demque illuſtrant ſcriptores vitæ Mohammedis, qui ...t: ISMAEL ABVLFEDA de *vita et rebus geſtis Moham...dis, moslemicæ religionis auctoris et imperii ſaraceniei fun...toris*, quem ex codice manuſcripto Pocokii in bibliotheca ...leiana primus arabice cum latina interpretatione, præ...ione atque adnotationibus edidit *Io. Gagnier*, Oxon. ...CCXXIII. fol. * HVMPHREDVS PRIDEAVX, qui præ... ad locum hunc pertinet. In lucem produxit: *the true ... of impoſture, fully diſplayd' in the life of Mahomet, with ...courſe annexed for the vindicating chriſtianity from this ...ge, offer'd to the conſideration of the deiſts of the preſent* Londin. MDCXCVII. 8. ** Qui liber non ſolum anglice ...us prodiit; ſed etiam gallice ſub titulo: *la vie de Ma...t, ou l'on decouure amplement la verité de l'impoſture*, ...ſtelod. MDCXCVIII. 8. MDCCXVIII. 8. item belgice, ...ph. Batauor. MDCXCVIII. 8. *** ac germanice, Lipſ. ...XCIX. 12. Adiungendus eſt: BOVLAINVILLIERS, ... exſtat: *la vie de Mahomed auec des reflexions ſur la ...ion mohametane et les coutumes des muſelmans.* Prodiit ... hic Londin. MDCCXXX. 8. Amſtelod. MDCCXXXI. 8. ...2. anglice Londin. MDCCXXX. et germanice, interprete ...d. *Arnoldo*, Lemgou. MDCCXLVII. 8. * Conſtat ſcriptum

hoc

...*chrichten von den neueſten theol. buchern, vol* V. p. 308. Quasdam reliquarum diſputationum vberius recenſet ARNDIVS *ſyſtemat. litterar*. p. 181. ſq.

...*hiſtor. oriental. libr*. I. *cap*. I. ſqq.

...*inſtruct. hiſtoric. theologic. libr*. IV. p. 173.

... *erudītor*. MDCCXXIV. p. 390. *nachrichten von einer halliſchen bibliothec, vol*. I. p. 15. CLERICI *bibliothequ. ancienne et moderne tom*. XX. p. 68. *memoir. litterair. de la grande Bretagne, tom*. XIV. p. 443.

...*. erudit. ſupplement, tom*. III. p. 214.

...NZOCORI et SINII *bibliothec. librorum nouorum tom*. II. p. 269. ...*bliothequ. raiſonnée tom*. VIII. p. 380.

his coniungi poteſt: IACOB. EI
roribus præcipuis de hiſtoria
MDCCXXXI. 8.***

§. III.

Si quis dogmata mohamme
merito in ſtudio hoc progreditu
iudicet: quam falſa atque impia
ſpiciat ac ipſam horum comm
tionem. Quam in rem conſule
dis mohammedanis operam c
ſint: quæ ſcripta ad poſteritater
oſtendit tabula.

Variorum confutationes alc
in opere, a THEODOR. BIBLIAN
Machumetis eiusque ſucceſſorum v
ran, ceter. *His adiuncta ſunt con*
dem probatiſſimorum auctorum, a
rum, vna cum Mart. Lutheri
MDXLIII. et iterum MDL. fol
prodierunt:

[redacted]

ARTIN. LVTHERI varia ſcripta, contra turcas com-
: *vom krieg wieder die turcken*, Vitemb. MDXXIX. 4.
edigt wieder den turcken, ibidem MDXXIX. MDXLI.
II. 4. *vermahnung zum gebet wieder den turcken*,
ib. MDXLI. 4. MDXLII. 4. verſio germanica RICHARDI;
ICOLDI *propugnaculi fidei aduerſus deliramenta alco-*
ſub titulo: *verlegung des alcorans*, Vitemb. MDXLII. 4.
utherus non ſolum præfationem præmiſit; ſed etiam
it: *treue warnung vor des Mahomets; oder turcken greu-*
lehre vnd glauben, vnd daß nicht der Mahomet; ſon-
ler pabſt der endechriſt ſey:*

). ANDREAE ABDALLAE *confuſio ſectæ mohammedanæ*,
is ſcriptus hiſpanice MCCCCLXXXVII. atque editus
li MDXXXVII. 8. ac verſus italice, interprete *Dominico*
zelu, Venet. MDXLV. 8. germanice MDXCVIII. 8. et
n iterumque deſcriptus ex interpretatione *Chriſtian.*
etiam cura *Rudolphi Capelli*, Hamburg. MDCLXXXV. 12.
a *Guidone Fabricio Boderiano*, Pariſ. MDLXXIV. 8.
ſtudio *Io. Lauterbachii*, MDXCV. 8. et Traiect. ad Rhen.
LVI. 8.**

). ALBERT. WIDMANSTADII *notationes falſarum im-*
ique opinionum Mohumedis, quæ ſunt in rariori li-
bro

---

um p. 124. CLEMENT *bibliotheque curieuſe, hiſtorique et cri-*
te tom. I. p. 144. *nachrichten von einer hælliſchen bibliothec*
m. V. p. 136. *merckwurdigkeiten der kœnigl. biblioth. zu Dres-*
, *tom.* III. p. 494. FREYTAGII *analecta de libris rarioribus*,
120.

de ſcriptis his diſſerui in *der hiſtoriſchen einleitung in die ſtrei-*
teiten Lutheri, quam eiusdem *operum tomo* XX. editionis halenſis
emiſi, p. 91. Iſta coniunctim edidiſſe *Io. Roſenium*, Lipſ.
XCVI. 8. referunt LIPENIVS *biblioth. theol. part.* II. p. 205. et
BRICIVS *ſyllab. ſcriptor. de veritate religionis chriſtian.* p. 743.
le CLEMENT *bibliotheq. curieuſe, hiſtor. et critiqu. tom.* I.
151. ſq.

FABRICII *ſyllab. ſcriptor. de veritate religion. chriſt.* cap. L.
740. CLEMENT *bibliotheq. curieuſe, hiſtorique et critiqu. tom.* I.
315.

PETR. GVERR. DE LORCA *catechesi*
uenis ex secta mahometana, Madrit. MDL

BERNARDI PEREZ DE CHINCHO
contra errores sectæ mahometanæ, Salamar

HENR. LEVCHTERI *alcoranus mo*
glaube, Francof. MDCIV. 4.

CHRIST. BESOLDI *consideratio legi*
rum, Tubing. MDCXIX. 4. edita sine auc

BONAVENT. MALVASIAE *dilucid*
monstrantis, *in quo Hamet; siue Ahmed*
stiana instruitur, Rom. MDCXXVIII. 4.

PHILIPP. GVADAGNOLI *apologia*
gione, arabice et latine, aduersus obiecti
Alabedini Asaphensis Persæ, comprehen
pto: *politor speculi*, quem Persa ille *specu*
opposuerat atque aureis litteris scriptu
ficem Vrbanum VIII. vt responsionem
ret, Rom. MDCXXXI. 4.

PETR. HOLMII *theologia muham*
Ien. MDCLXX.

MICHAELIS NAV *religio christian*
per alcoranum pacifice defensa et probata

THYRSI GONSALEZ DE SANTALLA *manuductio ad conuersionem mahumetanorum*, Salmantic. MDCLXXX. fol. *tomo III. disputationum selectarum* et separatim, Dilling. MDCLXXXIX. 4.*

MATTHIAE WASMVTHI disputatio de *hodomoria muhamedana*, Kilon. MDCLXXXIII. non tam historica; quam polemica:**

IO. FRISCHMVTHI dissertatio de *locis scripturae*, quae de Mahommede, tamquam vero ac promisso propheta, agere, illius adseclae existimant, Ien. MDCLXXXV. 8.***

AVG. PFEIFFERI *mataeologia iudaica atque mohammedica; seu turco-persica principia subiesta et fructus pestilentes*, Lips. MDCLXXXVII. 8.*

LVDOVICI MARRACCII *prodromus ad refutationem alcorani, in quo per praecipuas verae religionis notas mahumetanae sectae falsitas ostenditur: christianae religionis veritas comprobatur*, quatuor partibus, Romae MDCXCI. 8. opus, quod multam laudem sibi comparauit, licet mohammedanorum confutatio, eo comprehensa, non vbique adcurata sit ac solida:**

IO. MICH. LANGII dissertatio de *fabulis Mohammedis circa trinitatis mysterium et generationem in diuinis*, Norimberg. MDCXCVII. 4.***

ZACHAR. GRAPII *animaduersiones in Ahmet ben Abdalla*, legati ad belgas maroccani, *epistolam*, scriptam MDCXII. ad Mauritium, principem nassouium, de *articulis quibusdam fidei*, Rostoch. MDCCV. 4. eiusdem notae ad *Abdallae epistolam de libero arbitrio*, ibidem MDCCVI. 4.

BERN. VON SANDEN dissertatio de *Mohammede, pseudopropheta*, Regiom. MDCCVII. cuius loco hoc mentionem facio, quia non historica; sed polemica est:*

LII 2 CHRIST.

* ita liber hic adducitur a FABRICIO in *luce euangel. cap.* XXXV. p. 625.
** recenset dissertationem hanc ARNDIVS *systemat. litter.* p. 190.
*** est quoque in *thesaur. theol. philolog. tom.* I. p. 398.
* et inter *opera* eius *philolog.* coniunctim edita Vltrai. MDCCIV. 4.
** *act. erudit.* MDCXCII. p. 329.
*** FABRICII *histor. biblioth. part.* VI. p. 51.
* quae summa eius sit, refert ARNDIVS *systemat. litt.*

Christ. Chemnitii, Ien. MDCLXIV. 4. GEORG. SCHE-*redigten wieder den Mahomet vnd seinen alcoran:* * .. SPOERLII *sieben turckenpredigten*, Norimberg. V. 4.

nulli comparationem inter mohammedanismum et ismum exhibent, recte institutam, quia mohamme-s, vbi in se spectatur, æque ac socinianismus merus ralismus. Conueniunt in eo, religionem ita com-esse debere, vt expers sit omnis mysterii. Mon-ioc IO. HENR. HOTTINGERVS, ** MATVRIN. VEIS-LA CROZE *** atque alii. *

CAPITIS QVINTI
DE
IPTIS THEOLOGIAE POLEMICAE
SECTIO X.
DE
IS CONTROVERSIARVM CVM SOCI-IS ATQVE ALIIS ANTITRINITARIIS.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

:ripta, quæ ad socinia-nt, eaque historica de rum ac progressu, §. I.

Ab ipsis socinianis composita atque edita, inprimis polemica, §. II. III. IV.

criptorum eius germanic. quæ Monach. MDCXIV. fol. edita p. 239.
histor. orient. cap. 3. p. 361. sq.
rtations historiques sur diuers suiets tom. 1. p. 1. sq.
am notitiam, quæ de religione mohammedana eiusque falsi-ompofita sunt, exhibent: MARRACCIVS *præfation. part.* 1. *om. ad refutation. alcorani*: ARNDIVS *systemat. litter.* p. 180. IECCIVS *introduct. et totius religionis mohammedicæ synops.* alcorano latino, antea memorato, præmisit p. 36. LILIEN-IVS in *dem theol. archiuar.* p. 79. inprimis FABRICIVS *thec. græc. volum.* VII. p. 100. 136. *delect. argument. et syllab. or. de veritat. relig. christ. cap.* L. p. 735. ac *luc. euangel.* p. 625.

conueniunt, eam solis naturae viribus, s
christi merito, consequendam esse, atque
cum iudaeis iure adnumerantur. naturali
quis ad controuersias cum aduersar
fert, scire ille omnino debet, qualis secta
ac progressus, ac recte hanc in rem s
scripta adeat, quae historiae socinianis
ferunt.

Historiae socinianismi intelligendae i
la, CHR. SANDII *bibliothecae antitrinitari*
sunt: IO. STOINII *epitome historiae origi*
Polonia: GEORG. SCHOMANNI *testament*
tatis, continens vitae ipsius; nec non vario
siasticorum succinctam historiam: opuscul
vnitariorum in Polonia et Lithuania: aliud
breuis relatio de Ioannis Tyscouicii martyr
WATII *narratio compendiosa, quomodo in P*
reformatis separati sint christiani vnitarii.
exhibens vitae ac mortis Andr. Wissowatii;
vnitariorum eius tempore breuem historia
vnitariorum in Polonia religionis libertate

SAM. FRID. LAVTERBACHIVS in *ariano-socinianismo olim in Polonia, dem ehmaligen polnischen arianischen socinismo, wie er sich in diesen landen eingeschlichen vnd ausgebreitet*, Francof. MDCCXXV. 8. quo de origine socinianismi in Polonia: de eius doctoribus deque eiusdem euersione agitur. Addatur: PETRI MORSCOVII *politia ecclesiastica, quam vulgo agendam vocant; siue forma regiminis exterioris ecclesiarum vnitariorum in Polonia*, cum obseruationibus *Georg. Ludou. Oederi*, Francof. MDCCXLV. 4.* Eiusmodi scripta etiam de aliis prouinciis habentur. Exstant: FRID. SAM. BOCK *historia socinianismi prussici, maximam partem ex documentis manuscriptis*, Regiom. MDCCLIV. 4. *historia cryptosocinismi frisici, mennonitarum coetibus infesti:*** IO. FRID. MAYERI *epistola de controuersiis antitrinitariis, in Anglia recens agitatis*, Hamburg. MDCC. GVST. GEORG. ZELTNERI *historia cryptosocinismi, altorfinae quondam academiae infesti, arcana*, Lipf. MDCCXXIX. 4. opus, diligenter compositum atque ad adcuratiorem socinianismi, speciatim altorfini notitiam comparatum. Additae sunt: MARTINI RVARII *epistolarum centuriae duae*, adnotationibus *Zeltneri* instructae, quibus partim historia litteraria illustratur; partim Ruari atque aliorum socinianorum errores refelluntur.*** Antea de eodem socinismo breuiter exposuerat NICOL. HIERON. GVNDLINGIVS.*

Iam adducti scriptores singularem tantum partem historiae huius illustrarunt. Alii de ortu, progressu ac fatis socinianismi generatim commentati sunt, quorum primum nomino auctorem libri: *histoire du socinianisme, diuisée en deux parties*, Paris. MDCCXXIII. 4. eam ob caussam; quia ple-

* adde REGENVOLSCII libros *Slauoniae reformatae*.

** vide *miscellan. groning. tom.* III. p. 609.

*** opus ZELTNERI recensetur in *act. erudit.* MDCCXXXI. p. 220. in *den deutschen actis erudītor. tom.* XIII. p. 264. in *der samlung von alten vnd neuen theolog. sachen*, 1731. p. 384. *auserlesenen theol. biblioth. tom.* IV. p. 930. adde LILIENTHALII *theolog. biblioth. tom.* I. p. 910.

* *gundlingian. part.* I. p. 26. De socinianismo belgico legantur: BAELIVS *dictionar. histor.* voce *Socinus* et BENTHEMIVS in *dem hollendischen kirch-vnd schulenstaat, part.* I. p. 878. sq.

voluit persuadere, socinianismi origine
datione repetendam esse; in Gallia aut
tisse, qui labe eius se contaminarent.*
HORBII *historiam unitariorum*, Franc
MAIMBVRGII *histoire de l'arianisme*
iusqu' a sa fin, auec l'origine et le progr
ciniens, tribus partibus, quarum q
MDCLXXXII. 12. prodiit: ABR. CALOVI
num de pseudotheologiae socinianae ortu, m
IO. HOORNBEEKII *adparatum ad con*
tiones socinianas, quo itidem de ortu
nismi differitur: *** IO. CLOPPENBV
historiam de origine ac progressu socini
CANII ENGELKENII *dissertationem de*
gangraena, hoc est, secta sociniana: natur
soribus et progressu: ** MICH. CHRIST
nicht von dem im artickel von der heil
regierungstreit vom anfang des neuen testa
heutigen tag. *** Refero huc praete
doctorum virorum: FRID. ERN. KET
seculi XVII. Lipf. MDCXCIV. ERN. SA

[redacted]

ibus socinianorum : * ERN. FRID. NEVBAVERI de *fin-*
-i - giessensium studio conseruandæ purioris doctrinæ ad-
us socinianos, Hal. MDCCXXXI. ac scripta pro ecclesia
erana, quæ quodammodo in historicis numerari pos-
, cuius generis sunt: PETR. ZORNII *beweis, daß lu-*
us kein socinianer vnd arianer gewesen, samt einer nach-
t von den antitrinitariis in Engelland, Lipf. 4. 10.
NCISC. BVDDEI commentatio de *origine socinianismi*,
ecclesiæ emendatione non repetenda, Ien. MDCCXXV. 4. **
FEVCKERNII *dica socinismi ab ecclesia euangelica depulsa*,
Löch. MDCCXXX.

§. II.

T. socinianorum dogmata, quæ confutari debent, ate intelligantur, ipsa istorum scripta legenda sunt, æsertim, quæ apud illos singulari ac veluti symbo- ictoritate valent. In his eminet *catechismus raco-* , maior ille, germanice ac latine editus, auctus, datus atque adnotationibus illustratus; præter hunc 1, in non mediocri existimatione apud socinianam am est *nouum testamentum racouiense*. Quæ pro- it, vnitariorum *confessiones* addendæ sunt.

De *catechismo racouiensi* ac *confessionibus* socinianorum , exposui, quum libri symbolici ac catechetici a me rrati sunt.

§. III.

VM his socinianorum scriptis alia, ab iisdem com- , coniungenda sunt. Nonnulla illorum, in volu- nus collecta, in lucem exierunt. Differunt ista in- argumentis aliaque sunt exegetica: alia dogmati- alia polemica ac quamuis ea, quæ ad vltimum lo- retuli, præsertim huc pertineant; singula tamen int comparata, vt ex illis socinianorum dogmata cum ratione, qua vtuntur, probandi, cognosci it.

-eius *pentad. dissertationum histor. ecclesiasticar.* p. 81.
st in eius *miscellan. sacr. part.* II. p. 400.

bus pauca dicuntur. Attamen *biblioth*
contemnenda.* Catalogum librorum so
Christoph. Sandii scriptum, exhibent: SI
SLVTERVS in *propylæo historiæ christianæ*
VOIGTIVS in *imagine sacrosanctæ trinit*
breuiorem eo, qui SANDII *biblio*

Opus, quod nonnulla socinianorum l
exhibet, titulum præfert: *bibliotheca fr*
quos unitarios vocant, Irenopol. siue po
MDCLVI. fol. Constat id sex voluminib
ac *secundo* continentur FAVSTI SOCI
exegetica et didactica: altero polemica
scripta IO. CRELLII; isto exegetica,
libri noui fœderis explicantur; hoc aute
lemica: *quinto* IONAE SCHLICHTIN
in euangelium Ioannis, epistolas Paulli,
ac denique *sexto* opera IO. LVDOV. WO
getica, didactica et polemica. Ex qua
paret, minimam partem librorum, a soci
rum, in *bibliotheca* hac comprehendi. N
libri satis emendate atque adcurate exh
omnino est, cur singulares editiones, qu
uiæ in lucem exierunt, præferantur,

[redacted]

mnibus vitiis careant. Potuisset igitur opus hoc reddi lius ad controuersias cum socinianis, quibus id maxime eruit, vbi præter maiorem adcurationem ac industriam, itus delectus scriptorum adhibitus fuisset. * Addita t duo alia volumina scriptorum socinianorum. Alte- a complectitur SAM. PRZIPCOVII opera, sub titulo: *itationes sacræ ad initium euangelii Matthæi et omnes olas apostolicas; nec non tractatus varii argumenti, cipue de iure christiani magistratus*, Eleutheropol. CXCII. fol. Altero continentur sequentia DAN. BRENII pta: *breues in vetus et nouum testamentum adnotationes: tatus de regno ecclesiæ glorioso, per christum in terris endo:* alius de *qualitate regni christi: amica disputatio ersus iudæos* ac *dialogus de veritate religionis christianæ*, a coniunctim, edidit ac præfatus est *Franc. Cuperus*, stelod. MDCLXIV. fol. ** Præter hæc, idem auctor nulla alia ingenii monimenta reliquit; quæ autem tereo.

§. IV.

T notitia librorum, quorum auctores sunt sociniani, or atque adcuratior fiat, illos, eosque separatim edi- nunc diligenter commemorabo. Initium faciam , qui præ aliis celebres sunt ac noti, ac postquam adduxi, ad reliquos pergam, ita vt eos præcipue em, qui ad theologiam polemicam pertinent, quia iaticos supra memoraui. Duas igitur classes modi scriptorum constituo. Ad priorem referri nt:

LAELII SOCINI dissertatio de *sacramentis*, ad tigu- ios et geneuenses scripta, MDCLIV. 12. præter quam eidem adtribuitur

pus hoc copiose recensetur in FABRICII *histor. bibliothec. part.* II. p. 57. sqq. adde *die nachrichten von einer hallischen biblioth. volum.* III. p. 62. LILIENTHALII *theol. bibl. tom.* I. p. 881. CRENII *animaduers. part.* I. p. 45. ac quæ de eodem in *der einleitung in die religions streitigk. ausser vnserer kirche part.* IV. p. 596. dixi.

conf SANDII *bibliothec. antitrinitarior.* p. 145. seq. FABRICII *histor. biblioth. part.* II p 84. *die nachrichten von einer hallischen biblioth. vol.* III. p. 171.

alii Castalionis monimenta referunt,
qui non sine probabilitate existimant,
scriptoris esse proprium:*

FAVSTI SOCINI scripta: I) *ad Iacob*
cui titulus est: defensio veræ sententiæ de
pro racouiensibus responsio; qua docet, nc
magistratum arma capere. Edita illa e
II) *disputatio de iesu christo seruatore*, *i*
ratione iesus christus noster seruator sit, I
posita: maxime ad impugnandam sati
scripta atque edita ab *Elia Arcisseuio*, M
refutatione *Sibr. Lubbertii* Franeck. MD
gice MDCLIV. 4. III) *disputatio de statu*
lapsum, aduersus Franciscum Puccium,
IIII) *disputatio de iesu christi filii dei na*
nec non de peccatorum per ipsum expiatione
Volanum, MDLXXXVIII. sine loci indici
persona atque officio christi ita exposuit
sectæ suæ hominibus se probauerit: V)
adsertiones theologicas de trino et vno deo
mosatenicos, in lucem emissæ Racouiæ
iterum iterumque MDCXI. et MDCXVIII
fensione harum animaduersionum. ad

tropium, cum præfatione *Hieron. Moscorouii*, Racou. CXVIII. 8. VI) *miscellanea sacra*, Racou. MDCXI. 8. siue culus variarum commentationum, polemici quoque menti, aduersus semiiudaizantes, chiliastas, mennoniac Cutenum: VII) *disputatio de vnigeniti filii dei entia*, inter Erasmum Ioannis et Faustum Socinum, ou. MDXCV. 8. quorum ille adfirmauit, christum se vnigenitum dei filium, antequam ex Maria nascere-; hic vero contrariam sententiam amplexus est: * I) *refutatio libelli Iacobi Wuiecki de diuinitate filii et spi- s sancti*, ** primum polonice edita MDXCIII. 8. deinde ie cum auctoris præfatione; sine tamen illius nomine, XCIV. 8. IX) *breues tractatus de diuersis materiis, ad stianam religionem pertinentibus*, Racou. MDCXVIII. 8. uibus sunt: *locorum, ad spiritus sancti personam pro- lam a quodam adlatorum, explanationes: animaduersiones Hemoieuii scriptum, aduersus partem disputationis de iesu sto seruatore: notæ in scriptum polonicum de christi regno erra: notæ in Eberhardi Spangenbergii scriptum de dua- bestiis apocalypticis* atque alia: X) *disputatio de ieju chri- inuocatione*, aduersus Franciscum Dauidis, sine mentio- loci, MDXCV. 8. XI) *disputatio de adoratione christi*, ou. MDCXVIII. 8. siue potius volumen, quo variæ utationes continentur, contra Christianum Francken Franciscum Dauidis, qui negabant, christum esse adoran- n, ac Martin. Seidelium, naturalistam: XII) *quod regni niæ et magni ducatus Lithuaniæ homines, vulgo euange- dicti, qui solidæ pietatis sunt studiosi, omnino deberent illorum cœtui adiungere, qui in iisdem locis falso atque nerito africani atque ebionitæ vocantur*, liber editus pri- m polonice: deinde post auctoris obitum latine ac bel- e, sub titulo: *de officio hominis christiani in hodiernis de religione controuersiis*, Franeck. MDCX. Racou. CXI. 8. iterum belgice, MDCXXX. 4. cum *compendiolo trinæ socinianorum*, postea memorando:

VALENTINI SMALCII scripta, quæ edidit: I) contra olfgangum Frantzium, *refutatio Frantzii thesium de præ- cipuis*

* chrichten von einer hallischen bibliothec volum. VI. p. 486.
** quem *Wuieckus* MDXC. polonice edidit.

cipuis christianæ religionis capitibus, Racou. MDCXIV. 4. et 8. opposita FRANTZII *disputationibus in augustanam confessionem*, aduersus pontificios, caluinianos et maxime photinianos hodiernos, et ita conscripta, vt systema theologiæ socinianæ polemicum exhibeat: * II) aduersus Albertum Grauerum: *refutatio disputationis de spiritu sancto*, Racou. MDCXIII. 4. ** *refutatio disputationis de persona christi*, Racou. MDCXV. 4. *refutatio thesium de incarnatione æterni filii*, Racou. MDCXV. 4. III) contra Iacobum Schopperum: *refutatio thesium de sacro sancta vnitate diuinæ essentiæ et in eadem sacrosancta personarum trinitate*, quas Schopperus Altorf. MDCXIII. ad publicam disquisitionem proposuerat, Racou MDCXIV. 4. *** et belgice MDCLXIV. 8. IV) contra Hermann. Rauenspergerum: *responsio ad scriptum, cui titulus: par vnum sophismatum socinianorum*, Racou. MDCXIV. 4. * ac *responsio ad scriptum: mysterium vnitatis essentiæ diuinæ in personarum trinitate*, paullo ante memoratæ *refutationi* Schopperi addita: V) aduersus Io. Vogelium et Ioach. Peuschelium: *refutatio* eorum *orationum de photinismo*, Racou. MDCXVII. 4. VI) contra Martinum Smiglecium: *responsio ad librum Smiglecii, cui titulum*

Racou. MDCXV. 4. * *examinatio* CLVII. *reliquorum errorum, quos Smiglecius, collegit*, ex libris quippe SMALCII, aduersus *monstra* eiusdem editis, *vna cum refutatione eorum, qua examinationi centum priorum errorum opposuit*, Racou. MDCXVI. 4. ** *refutatio duorum Smiglecii librorum de erroribus nouorum arianorum*, Racou. MDCXVI. 4. ac *liber vnus de christo, vero et naturali dei filio, contra Smiglecium, vna cum refutatione libelli smigleciani de satisfactione christi*, Racou. MDCXVI. 4. VII) contra ALB. BORKOWSKI: *tractatus de ecclesia et missione ministrorum breuis refutatio*, sub nomine *Theoph. Nicolaidis*, Racou. MDCXIV. 4. quam nonnulli perperam Volkelio tribuerunt. Sub eodem ficto nomine SMALCIVS in lucem protulit: *defensionem anonymi*, id est, Fausti Socini, *de ecclesia aduersus responsionem Andr. Miedziboz*, Racou. MDCXII. 8.

IO. CRELLII *responsio ad librum Hugonis Grotii, quem de satisfactione christi aduersus Faustum Socinum scripsit*, Racou. MDCXXIII. 4. quæ exhibet specimen controuersiæ modestæ atque eruditæ; licet a Crellio pro pessima caussa institutæ. Responsionem Grotius ipse omisit ac suspicionem excitauit, se non ingenue pro satisfactione seruatoris scripsisse; dederunt autem istam ESSENIVS, VELTHVYSENIVS, STILLINGFLEETVS libris, postea adducendis. *** Adscribitur eidem a nonnullis liber, qui sub titulo: *Iun. Bruti poloni vindiciæ pro religionis libertate*, Eleutherop. MDCL. 8. prodiit: *

CHRISTOPH. CRELLII *dissertatio de virtute christiana et gentili*, patris eius, IO. CRELLII *ethicæ christianæ* præmissa, MDCL. 4. et MDCLXXXI. 4.

CHRISTOPH. OSTORODI liber *von der gottheit christi vnd des heiligen geistes wieder Tradelen* I. V. D. *vnd syndicum zu Augspurg*, Racou. 4. sine indicio anni et MDCXXV. 8. quo scriptum

---

* *nachrichten von einer hallischen biblioth. vol.* VI. p. 397.

** conf. LILIENTHALII *theolog. biblioth tom.* I. p. 895. FABRICII *histor. biblioth. part.* V. p. 51.

*** liber hic primum locum tenet in CRELLII *operibus didacticis et polemicis*: adde, quæ de eodem scripsi in *der einleit. in die religionsstreit. ausser vnserer kirche part.* IV. p. 639.

* vid. PLACCII *theatr. pseudonymor.* p. 143.

Groningæ MDCLXX. prodiisse, relatum le
omnibus socinianis liber hic plane se prol

HIERONYMI MOSCOROVII *sublatio p*
inferre conatus est ecclesiæ christi Petrus
MDCVII. *sublatio secundæ pudefactionis Pet*
MDCX. contra Martin. Smiglecium aute
tionem adpendicis, quam Smiglecius libro,
noua monstra noui arianismi, *adposuit*, F
ac *refutationem libri Smiglecii de baptismo*, I

ION. SCHLICHTINGII *responsio ad*
Clementini, cui titulus: antilogiæ et abs
Racou. MDCXXV. *responsio ad antapologiar*
nielis Clementini, Racou. MDCXXXI. 4.
vna: num in euangelicorum religione dogm
vix vllo modo permittant, vt qui ea amplect
cato perseueret? altera: num in eadem
concedantur, christi legibus inconcessa?
Meisnerum, Racou. MDCXXXVI. 4. de *tr*
libus noui et veteris testamenti præceptis:
stiæ et baptismi ritibus, itidem aduersus M
MDCXXXVII. 8. *notæ in Vechneri concion*
euangelii Ioannis, Racou. MDCXLIV. 8. et be
notæ in Grotii votum pro pace, Irenop

pol. *Cichouii centuria argumentorum cæsa*, MDCLII. 8. ac gice MDCLXXI. 8. de *vno omnium deo patre et filio eius isto fides antiqua*, Iren. MDCLXXXV. 8. Tribuuntur oque Schlichtingio: *duæ considerationes vocum, termino- m et phrasium, quæ in doctrina trinitatis a theologis vsur- tur et qua ratione lis circa hanc doctrinam mitigari possit*, e sub nomine Irenæi Sedaletophili MDCLXXXIV. 8. pro- runt;* alii autem adscripserunt eas ministro cuidam andenburgico et Ioanni Preussio:**

IO. VOLCKELII *dissolutio nodi gordii, a Martino Smig- io nexi*, Racou. MDCXIII. 8. *responsio ad vanam refutationem solutionis nodi gordii, a Smiglecio nexi*, Racou. MDCXIII. 8. ius eius *de religione* inter libros dogmaticos recensui:

IOACH. STEGMANNI, senioris, *probe der einfæltigen war- ng Botsacci fur der neu photinianischen lehre*, Racou. DCXXXIII. 8. de *iudice et norma controuersiarum fidei, ri duo*, Eleutheropol. MDCXLIV. 12.

IOACH. STEGMANNI, iunioris, *breuis disquisitio inter us de sancta trinitate disputantium partes, vtri tandem post ga certamina victoria tribuenda sit*, sine nomine, MDCXLIX. 8. ne adiuncta IEREM. FELBINGERI *dissertationi de deo christo et spiritu sancto*, MDCLVII. 8. etiam belgice, DCXLIX. 4. *vsus rectæ rationis in rebus fidei*, quod scriptum oppositum est contra IO. PAVLL. FELWINGERI disser- ionem de *natura; seu essentia luminis naturæ; siue rectæ tionis et a lumine reuelationis differentia*; item *breuis de- onstratio, religionis christianæ veritatis*, in BRENII *opera anslata*:

MARTINI RVARI *epistolæ*, quarum prima centuria Am- lodami MDCLXXVII. ac secunda ibidem MDCLXXXI. 8. lu- m vidit, post quam editionem eas ZELTNERVS *historiæ yptosocinismi, altorfinæ quondam academiæ infesti* adiecit que adnotationibus illustrauit:

IO. LVDOV. WOLZOGENII *erklærung der beyden vn- rschiedlichen meinungen von der natur vnd wesen des einigen aller-*

* vide *catalog. biblioth. læscherian. part.* I. p. 488.

** PLACCII *theatr. pseudonym.* p. 396.

bus disputatum fuisse, quod etiam ex FAV
contra Iacobum Palaeologum, antea memorat
tingius adfirmauit, officium magistratus c
gione consistere posse; Wolzogenius aut

SAMVEL. CRELLII: I.) *fides prim*
ex Barnaba, Herma et Clemente romano
sub nomine *Luc. Mellieri* contra BVLL
nicaena edidit, Lond. MDCXCVII. 8. II.) sub
mine *initium euangelii sancti Ioannis apostoli*
stolica restitutum indidemque noua ratione
partibus, sine loco, MDCCXXVI. 8. vbi cum
tem christi negat; de satisfactione auten
dissentit, in persuasionem adductus, satisf
stum deo, licet sit merus homo, ac praet
mere sibi sumit, Ioannem non scripsisse:
et dei erat verbum:** III.) *defensio emenda*
tiano factarum, contra Ioann. Iacksonum.
librum Artemonii addenda, MDCCXXIX. 8.
ci, qua aliis persuadere conatur, Nouatia
euangelii Ioannis, ita adduxisse: *et dei e*
que postea deprauata esse:*** IV.) adtrib

ctori: *vnterſuchung, auf was weiſe der herr ieſus das brod gebrochen vnd ſeinen iungern gegeben,* MDXCIV. et *betrachtungen vber Speners von der ewigen gottheit chriſti gehaltenen predigt:* V.) exſtat etiam eius *vnterſuchung, ob vnd warum die reformirte euangeliſche kirche die ſocinianer dulten kœnne vnd ſolle,* MDCC. 4. item: *des geiſtlichen opfers ſchuldige zugabe,* Amſtelod. MDCLXXXIV. 8. *kurtzer vnterricht in der chriſtlichen religion, nach der lehre der vnitariorum,* cuius libelli iam ſupra mentionem feci.

Ad poſteriorem claſſem ſcriptorum ſocinianorum ea refero, quæ antea memoratis vel fama; vel ætate inferiora ſunt. A quibus iſta profecta ſunt, auctores quum inter ſe differunt, redigi illi debent in certos ordines ac ratio diuidendi commode ſumenda eſt a diuerſitate gentis. Exſtant igitur libri ſocinianorum

I. *Anglorum:*

RAPHAEL. RITTERI *breuis demonſtratio, quod chriſtus non ſit ipſe deus, qui pater; nec ei æqualis,* qua doctrinam de trinitate ac duabus naturis chriſti fabulis ac fallacibus conclusionibus adnumerat; liber tamen hic magis dogmaticus eſt; quam polemicus:

IO. BIDELLI *rationes duodecim e ſacra ſcriptura, quibus ſententia de diuinitate ſpiritus ſancti, vulgo recepta, refutatur,* quæ anglice MDCXLVII. 4. MDCLII. ac cum narratione de vita auctoris MDCXCI. 4. prodierunt. Conſentit in omnibus cum Socino, niſi quod ſtatuat, ſpiritum ſanctum principem eſſe miniſtrum dei ac chriſti, atque in trinitatem, veluti tertiam perſonam, receptum. Edidit alia ſcripta:*

THOM. FIRMINI, mercatoris londinenſis, *a brief hiſtory of the vnitarians called alſo ſocinians in four lettres written to a friend,* MDCLXXXVII. 12. *the defence of this hiſtory:* **

* CLEMENT *bibliothequ. curieuſe, hiſtoriqu. et critiqu. tom.* IV. p. 212. WOOD *Athen. oxonienſ. tom.* II. p. 299. VOGTIVS *catalog. libror. rarior.* p. 127.

** adde librum, cui titulus: *the life of mr. Thomas Firmin,* Londin. MDCXCVIII. 8.

true christian religion, Londin. MDCXLVIII
ſociniana ſcripta ideo locum adſigno, quia
nitatem ac ſatisfactionem chriſti negat: *

ANTON. COLLINI *a ſhort defence of*
MDCCVIII. 8. *the ſupreme deity of god*
ſtrated, ceter.

THOM. EMLYNI ſcripta varia, pro
matibus compoſita. In iſtis ſunt, quib
ſtimonii Ioannis 1. *epiſt.* v, 7. de trinitate
natus eſt ac cum *Dau. Martino* de illa di
a full inquiry in to the original authority o
v, 7. Londin. MDCCXV. et iterum MDCC
voluit, argumenta, a Millio pro hoc diet
bandum haud valere: *** *an anſwer to m*
diſſertation on 1. *Iohn.* v, 7. Londin. MDCCXI
datum MARTINVM, poſtquam hic *deux*
ques, Vltrai. MDCCXVII. 8. in lucem emiſe
Ioannis vindicias ſcripſerat; ** item: *a*
tin's examination of the anſwer to his diſſ
v, 7. Londin. MDCCXX. 8. aduerſus M

en de la réponse de mr. Emlyn,* editum Londini CXIX. 8. Scripta hæc, vna cum aliis, ad socinianorum es defendendos disseminandosque compositis, con-im in lucem exierunt, titulo hoc: *a collection of traits ng to the deity, worship and satisfaction of the lord iesus* duobus voluminibus, iterum Londin. MDCCXXXI. 8. ** autem EMLYNI anglice prodierunt Londin. XLVI. 8. tribus voluminibus: ***

R. THVR. ASHL. SYKES *the scripture doctrine of the re-ion of man by iesus christ*, duabus partibus, Londin. LVI. 8. cuius libri auctor iam antea, se a prauis natu-rum sententiis non alienum esse, monstrauit, quem-lum supra a me relatum est, ac quamuis postea pro one christiana laudabiliter pugnasset; in adducto ta-ibro summum fidei nostræ dogma de redemtione ac ctione christi euertere ac quæ de eo habentur in scri-sacra, testimonia clarissima infringere, impudenter impie sibi sumsit. De IO. LOCKIO, qui in suspi-n socinianismi incidit, taceo, quoniam scripta, ab ie parte de hac re emissa, antea memoraui.

II. *Gallorum:*

quem ordinem pertinent: *les raisons des scriptu-, par lesquelles ils font voir, que les termes de l'ecritur: it pour expliquer le dogme de trinité*, Hamb. MDCCVI. 8. ber tamen nec Hamburgi litteris descriptus; nec, itidem inscriptio illius habet, ex anglicana lingua in im translatus videtur. Auctor, qui num Gallus; is gentis scriptor sit, non satis exploratum habeo, decreuisse se, pronuntiat, vt rationes othodoxorum r ac vnitariorum de dogmate trinitatis referat ac

 mon-

udit. MDCCXX. p. 357. De controuersia hac videantur: PFAF-VS *introduct. in histor. theol. litterar. part.* I. p. 295. et *fortge-te samlung von alten und neuen theol. sachen*, 1721. p. 976.

richten von einer hallischen bibliothec, volum. IV. p. 98.

iotheque raisonn. tom. XXXVII. p. 479. *nachrichten von den neue-n theol. buchern, volum.* VI. p. 147. KRAFTII *theolog. biblioth. lum.* II. p. 163.

to. Defenſionem quidem ſui ſuſcepit; ſpicione ſe liberare potuit. Chriſtum lutis noſtræ cauſſa, promulgaſſe, cu mauit. **

III. *Belgarum:*

ERASMI IOANNIS *antithesis doctri ſti de vno vero deo*, MDLXXXV. 8. ſine cum refutatione *Hieron. Zanchii* Neoſta

IOANN. STOINII, dicti etiam STA *tationis de ieſu chriſti diuinitate et remi ſtrorum per eumdem parta*, habitæ cum melita italo, Racou. MDCXVIII. 4. alia *d precationum polonicarum* liber, cum p orandi deum, MDCXXXIII. 8. *præfatio*, c *in Matthæum* præmiſſa, Racou. MDCXX dem *declarationem ſententiæ de cauſſis n* MDCXXXVII. 8.

CORNELII MOORMANNI *omnia tia de rebus diuinis*, belgice, Amſtel

ADAMI BORELII *contatenatio aurea tio dei ac domini noſtri ieſu chriſti*, la ſtelodam. MDCLXXVII. 4.

Compendiolum doctrinæ ecclesiæ christianæ, nunc in Polon ... issimum florentis; siue doctrinæ socinianorum. Quis au ... ctor sit, non satis constat. Alii perhibent, Conradum ... stium id ex socinianorum scriptis concinnasse; alii a... referunt illud inter Ostorodi libros. Prodiit id cu ... ice; tum belgice hocque sermone additum est versio ... gicæ libri, antea memorati, SOCINI *de officio homini ... istiani in hodiernis istis de religione controuersiis.**

IV. *Polonorum:*

MART. CZECHOVICII commentatio de *pædobaptistaru ... ine et de ea opinione, qua, infantes baptizandos esse in pri ... natiuitatis eorum exortu, creditur,* 4. *trium dierum co ... ium de quibusdam articulis fidei; præcipue vero de pæd ... ismo,* MDLXXVIII. 4. polonice: *dialogi* XIII. *de variis r ... onis articulis et inprimis contra iudaicas fabulas,* itiden ... onice, cum adpendice de *vita et moribus primitiuæ eccle ... christi,* latine MDLXXV. 4. præterea autem *nouum testa ... tum* in polonicam linguam transtulit atque adnotatio ... adiecit, MDLXXVII. 4.

ADAMI GOSLAVII *refutatio eorum, quæ Bartholomæu ... kermannus in libro primo systematis sui theologici dispu ... aduersus eos, qui solum patrem domini nostri iesu christ ... illum deum israelis; filium vero dei neminem alium, præ ... et ante eum, qui ex Maria virgine est natus, confitentur* ... cou. MDCXIII. 8. *disputatio de persona,* Racou. MDCXX. 8 ... ntra Iacobum Martini, postquam hic confutauerat ea ... æ ab auctore libro memorato aduersus Keckermannum ... oposita fuerant,** ita composita, vt conaretur, per defi ... tionem personæ, dogma de trinitate infringere.*** ... nnullis FRICII MODREVII *siluæ quatuor de tribus personi ... vna essentia dei,* libris socinianorum adnumerantur; ali ... men existimant, ipsi fieri iniuriam; nec sine caussa, vt ... n supra iudicaui.*

* ide SANDII *bibliothec. antitrinitar.* p. 75. 91.
** *tribus elohim part.* II. *cap.* 5.
*** vide *die nachrichten von einer hallischen bibliothec, volum.* VI, p. 3...
* REIMMANNI *catalog. biblioth. theolog.* p. 659
** *dem* p. 675.

ſub nomine *Ioſephi Caſtim*, qua n
adnititur, omnibus errantibus i
tatem concedendam eſſe:

DAN. ZWICKERI: *illuſtria*
pugnæ Calouii contra Crellii librum
lod. MDCL. 4. * *reuelatio catholic*
ches vrtheil von der friedſamſten
chriſten, worin die ſchwachheit des
ner entdeckt wird, MDCLV. ** v
liguntur vnitarii: *irenicum iren*
chriſtianorum hodiernorum norma
um hominum ratio, ſcriptura ſacr
MDCLVIII. 12. cuius libri conſil
rum familiis, inter ſe coniungen
ret, eiusdem auctoris ſequentia
compoſita, prodierunt: *irenico-m*
matio irenici, MDCLXI. 8. *irenico-m*
et conſtrictus: immo obmuteſcens
exemplum infeliciſſimæ pugnæ Come
auctorem, MDCLXII. 8. eiusdem *p*
futatio Comenii, Hoornbeekii et alic
lus præfert. Adiungo illius: *beno*
lod. MDCLXII. 8. *** *compelle intr*

4. *ecclesiam antiquam inermem, post tot sequiora secure tandem iterum adsertam; seu responsionem vltimam* *itoris anonymi ad collectoris itidem anonymi collectiones de magistratu, vi coactiua, suppliciis capitalibus et bel-* *istianis licitis*, MDCLXVI. 4. ac belgice MDCLXVIII. 4. *ederis Iosiam*, belgice et latine MDCLXX. 8. *reuela-* *i damonolatria inter christianos; seu victoriam pro-* *ium contra damonolatras pontificios, gracos, arianos*, lodam. MDCLXXII. 4. eiusque *partem alteram*, XXV. 4. *regulas fundamentales, secundum quas tota* *tra debet explicari et intelligi*, Amstel. MDCLXXXVII. 4. t præterea: *frage: ob ein christ noch allezeit etwas an-* *en vnd zu vntersuchen, schuldig sey*, MDCXLIX. * ac illa alia scripta:

ELCH SCHAEFFERI *kurtzer bericht auf die frage:* *herr iesus sich selbst aus eigener kraft von den todten* *veckt habe*, MDCXXXVII. ac belgice MDCLIII. 4.

RN. SONERI *demonstratio theologica et philosophica,* *aterna impiorum supplicia non arguant dei iustitiam;* *iustitiam*, MDCLIV. 12.** de quo libro supra in capite riptis dogmaticis disserui:

I. PREVSSII *glaubensbekantnis der allgemeinen christ-* *wahrheit zu steur; zu rettung aber seiner eignen vn-* *an den tag gegeben*, MDCLXII. 4. *theologia; oder geist-* *gesprache von vnterschiedenen artickeln der christl. reli-* *insonderheit von der wahrhaftigen vnd heiligen dreyei-* *it*, MDCLXXXII. 4. *** volumina quædam cantionum rum ac precationum: *

ENNINGI HVTHMANNI *prodromus noui foederis Ie-* XXXI. *ad consensum in articulo de iustificatione, chri-* *s restituendum, expositi*, cum duobus libris ipsius noui ris, MDCXCVI. 4. quod opus, socinianæ doctrinæ

 cons-

RICII *histor. biblioth. part.* V. p. 56.

ie CRENIVM *animaduersion. part.* V. p. 242.

censetur liber hic in *der samlung von alten vnd neuen theol.* *ichen*, 1725. p. 200. in *den nachrichten von einer hallischen bi-* *liotb. vol.* V. p. 516. adde FABRICIVM *hist. biblioth. part.* V. . 65.

huldig. nachrichten, 1713. p. 579. sq. VOGTII *catalog. libror.* *arior.* p. 554.

militudine. Sapit illud socinianismum de satisfactione christi peruerse tradit:

CASP. ERNEST. TRILLERI *vntersuc des neuen testaments, die wegen bisher v wahrheit aufgehalten haben*, Dantisc. MDC *theil der vntersuchung etlicher œrter de von behutsamer anfuhrung der heiligen sch* loci mentione prior pars cum *obseruatio* que scriptis AVG. HERM. FRANCKII inuito, denuo descripta est. Accessit eius *grundtext gnauer vbereintreffende vbers testaments*, Amstelodami, vt titulus ha Quæ scripta eam ob caussam memoro haud obscure declarauit, se a socinia satisfactione christi ac iustificatione haud merito in socinianismi suspicionem inci

IO. HENR. REITZII *vortrag von die wir aus vnd durch iehouah durch d* MDCCI. 8. ac germanica versio noui titulus est: *das neue testament aufs neue teutscht vnd mit anziehung der verschied vieler vbereinstimmenden schrift œrtern ve*

MDCCIII. 8. et iterum emendatior atque auctior, qui vterque liber itidem socinianismum prodit: *

IO. CHRISTOPH. SEITZII scripta, ex quibus adduco: *vnpartheyische erweg vnd betrachtung des beyderseitigen hauptgrunds derer trinitarier vnd vnitarier, als eine beylage der berlinischen hebopfer*, MDCCXIX. 8. In reliquis plura fanaticismi ac separatismi; quam socinianismi documenta habentur. ** Libellum: *kurtzer vnterricht in der christlichen religion nach der lehre der vnitariorum*, supra inter catechetica ac dogmatica; confessiones autem socinianorum inter symbolica scripta retuli.

Antequam finem imponam commemorationi librorum, quos a socinianis accepimus, BERNARD. OCHINI mentionem facio. Reliquit is *dialogos* XXX. *diuisos in duos libros, quorum primus est de messia continetque dialogos* XIIX. *Secundus est cum aliis de rebus variis; tum potissimum de trinitate*, Basil. MDLXIII. 8. De libro hoc nonnulli mitiorem quidem sententiam ferunt: immo de ipso Ochino honorifice iudicant; alii autem, nec sine caussa, arbitrantur, spectare illum ad dogmata trinitatis ac satisfactionis iesu christi oppugnanda: certe ad ea labefactanda adhibitum esse. ***

§. V.

SEQVVNTVR ii, qui studia laudabilia ad id retulerunt, vt socinianorum dogmata confutarent atque illorum falsitatem æque ac impietatem ostenderent. Sunt illi vel *generales*; vel *speciales*. Quibus nomen *generalium* scriptorum tribuo, isti in vniuersa sociniana doctrina: saltem præcipuis illius capitibus profligandis operam posuerunt; nec contra singularem quemdam librum; aut auctorem sectæ huius arma sua tulerunt, quale certamen et lutheranis et reformatis et pontificiis doctoribus cum socinianis fuit. *Lutheranorum* sequentia scripta aduersus eos in lucem prodierunt:

OTTON.

* conf. FABRICII *histor. bibl. part.* VI. p. 378. et *die vnschuldige nachrichten*, 1710. p. 616.

** recentui ista in *den religionsstreitigkeiten vnserer kirche, part.* II. p. 779. sq.

*** plura habet VOGTIVS *catalog. libror. rarior.* p. 491.

OTTON. CASMANNI *a*
inter orthodoxos et socinianos
de antitrinitariis, Amberg. M
NICOL. HVNNII *exa*
Vitemb. MDCXVIII. MDCXX.
IO. GEORG. FICKLER
nianorum postulata iniquissima
Vitemb. MDCXX. 4.
CHRIST. MATTHIAE
photinianarum, duabus part
iterum prodiit, Norimb. MI
MDCXXI. 4. operis autem hu
progressus tantum est ad d
dem: *methodica*, *scripturae*
MDCXVIII. 4. quae constat tri
denda dicta scripturae sacrae,
1. 2. *Ioann.* XX, 28. consc
photinianorum oppositis:
THEODORI THVMMII
a corruptelis et φλυαρίαις *ph*
iesuitarum praecipuis vindicata
nuatio maiestatis iesu christi
plici, duobus distinctis statibu
rectione ex mortuis, gloriosa

dei, domino et seruatori nostro iesu christo, in sacra scriptura adtributis, photinianorum deprauationibus opposita, Tubing. MDCXIX. 4. *Θεωνομία sacra; siue de nomine dei, filio dei attributo*, Tubing. MDCXXII. quæ omnia scripta commendant se solida atque erudita argumentorum expositione haecque de caussa diligenter sunt legenda:

GEORG. ROSTII *bericht von den neuen photinianern*, Magdeb. MDCXIII. 12. quo libro auctor non solum de origine ac progressu socinianorum exponit; verum etiam erronea eorum dogmata confutat:

IO. GERHARDI *harmonia photinianorum et pontificiorum*; item *harmonia caluino-photiniana* ac *synopsis neo-photinianismi*:*

ANDR. PROELAEI *mataeologia sociniana, id est, fasciculus controuersiarum, quae orthodoxis cum nouitiis hæreticis socinianis hodie intercedunt*, Lips. MDCXXIV. 8.

IO. BOTSACCI *warnung fur denen neuen photinianischen; oder arianischen lehren*, Dantisc. MDCXXXII. 12. et Regiom. MDCXLVI. 8.

IOSVAE STEGMANNI *photinianismus, hoc est, succincta refutatio errorum photinianorum, quinquaginta sex disputationibus breuiter comprehensa*, Rintel. MDCXXIII. 8. Francof. MDCXLIII. 8. quod scriptum inter melioris notæ in hoc genere libros refertur:

IACOB. MARTINI libri tres de *tribus elohim*, qui satis noti sunt atque ab aliis reprehenduntur: ab aliis laudantur, Vitemberg. MDCXIV. et MDCXIX. 8. ** *vera christi deitas contra photinianos*, Vitemb. MDCXXVI. *synopsis totius religionis photinianorum nouorum, ex illorum institutione breui, Volckelio, Ostorodo aliisque huius sectæ scriptoribus repetita et breuiter refutata*, Vitemb. MDCXXXIII. 8. *collegium; seu syntagma disputationum anti-photinianarum*, ibidem MDCXLVII. 4. ac *photinianismus*, ibid. MDCLVII. 8. quæ scripta ita composita sunt, vt vtiliter legantur:

ANDR.

* exstant in eiusdem *disputationib. theolog.* Ien. MDCLV. 4. editis, p. 1062. sqq.

** videantur de istis: GVNDLINGIVS in *gundlingian. part.* I. p. 26. sq. et ZELTNERVS *histor. cryptosocinism. altorfin.* p. 268.

ANDR. KESLERI *me*
bus partibus, Vitemb. M
quas editiones, aliæ haben
principiorum logicorum, qu
runt, confideratio, Viten
MDCLXIII. 8. cum præmi
nianorum difputandi mod
fophandi:* *phyficæ phot*
MDCXXXI. MDCXLVIII. M
metaphyfica, logica ac p
pofita, diligenter atque a
CHRIST. LANGII *i*
in veterum facrificiis ofte
ABR. CALOVII fcript
merito in magna exiftim
ingenii monimenta, ab
nent. Coniunctim ifta
anti-fociniana in vnum cor
tribus partibus. Eminet
eft, errorum focinianorum
Vitemb. MDCLII. 4. et a
lucem emiffus. Præter
parte prima continentur

orum fidelium de sacrosancta trinitate: 5) de *decreto* *sodi nicænæ eiusdemque vero ac catholico sensu:* 6) de *im-rtalitate primi hominis:* 7) *diatriben, mysterium de satis-ctione iesu christi, ad salutem æternam cognitu omnibus neces-rium, adserentem:* 8) de *satisfactione christi:* 9) *nouam de-rationem de caussis mortis christi contra Crellium:* 10) *ge-nbericht auf die frage: ob der herr iesus sich selbst aus eig-r kraft von den todten auferwecket habe*, contra Melchio-m Schæfferum. In parte tertia est: *vællige entdeckung r neuen socinianischen hæchstschædlichen secte:*

PETR. HABERKORNII *collegium geminum anti-photinia-um*, Gief. MDCLV. 8. cui addendum est eiusdem *syntagma ssertationum de trinitatis mysterio*, quia eo etiam aduersus otinianos disputatur, duabus partibus, Gief. MDCL. DCLII. 8. item *fundamenta orthodoxa de persona christi:* ræterea dissertatio de *passione christi*, contra socinianos:*

ALB. GRAVERI *harmonia præcipuorum caluinianorum et cinianorum*, Ien. MDCII. MDCXIII. 4. *examen præcipuarum sifticationum, quibus recentiores photiniani argumenta, æter-m christi deitatem et personalem spiritus sancti subsistentiam, atre distinctam, confirmantia, oppugnant*, Ien. MDCXIII. DCXVI. 4. *dissertationes de nouo ac horrendo errore circa ctrinam de satisfactione christi pro peccatis humani generis*, n. MDCXIII. 4.** Tria hæc scripta translata sunt in eius-em *polemica sacra.*** Accedunt eius: *vindicatio incarna-nis æterni filii dei ab impugnationibus recentium photinia-rum*, Ien. MDCXIII. 4. et *quæstiones illustres theologicæ*, de-m disputationibus propositæ, contra Vorstium et alios otinianos, Ien. MDCXVII. MDCLXI. 8.***

IO. PAVLL. FELWINGERI *disceptatio antiphotiniana de tione in theologia, num logica sit iudex et norma in articu-fidei*, Helmst. MDCLXXI. 4. *doctrina de sophisticis elenchis uersus socinianos*, Altorf. MDCLXXII. 4. item *collatio religio-r euangelicæ; seu lutheranæ cum religione vnitariorum de itate iesu christi*, 8.

CASP.

* st in *disputation. giessensib. tom. IX. num.* 17.
** p. 463. sq. edit. MDCLVI. 4.
*** conf. ZELTNERI *hist. cryptosocinism. altorfin.* p. 231.

uerſæ ſocinianæ doctrinæ oppoſitum, ex
mine in hac theologiæ polemicæ parte nc
litatem adfert: *

IO. CONR. DVRRII *chriſtianiſmi per
mata ſocinianorum euerſio*, diſſertationibus
oſtenſa, cum quatuor adpendicibus, q
Wolzogenii argumenta, contra ſpiritus
tem et chriſti diuinitatem propoſita, re
diſſertatione de *chriſtianis et chriſtiani*
demonſtratur, ſocinianos non eſſe ch
MDCLXXIII. 4.

AVG. VARENII *antiſocinianiſmus ort*
MDCLXXIX. 4.

GOTHOFR. VOIGTII *imago ſacroſan*
tempora chriſtiana etiam in eccleſia credita,
ſcriptis gentilium ſubobſcure ſcintillans,
apertam lucem prolata et a calumniis ſoc
triados platonica vindicata, Roſtoch. MDCL

CHRISTOPH. FRANCKII *demonſtra*
poſt mortem eius a *Wolfgango Chriſt. Franck*
edita et præſertim SCHLICHTINGII di
nitate, *de moralibus noui et veteris teſtame*

PHIL. IACOB. SPENERI *vertheidigung des zeugnisses von der ewigen gottheit unsers herrn iesu christi, als des eingebohrnen sohns vom vater*, cum præfatione *Paulli Antonii*, Francof. MDCCVI. 4. opus, post auctoris quidem obitum in lucem emissum; ita tamen comparatum, vt singularem illius iudicandi facultatem atque eruditionem ostendat ac merito egregium habeatur. Compositum id præcipue est contra Eniedinum, Wolzogenium, Felbingerum, Preussium. Antequam in conspectum orbis eruditi venit, SPENERVS tres sermones sacros de diuinitate christi eiusque generatione ex essentia patris iuris publici fecit, contra quos quum scriptum sub titulo: *einige betrachtungen vber herrn D. Speners von der ewigen gottheit christi gehaltenen predigt*, ceter. MDCC. prodiisset, alium quidem sermonem itidem de æterna generatione filii dei ex patris essentia edidit MDCCII. ipsum autem adductum scriptum, a Sam. Crellio, vt nonnulli existimant, profectum; in memorato opere confutauit idque vna cum orationibus, quarum mentionem inieci, addidit. Exstat etiam illius epitome, cuius inscriptio est: *kern vnd saft der erbaulichen schrift D. Phil. Iac. Speners, vertheidigung des zeugnisses von der ewigen gottheit iesu christi*, cum accessionibus, Erfurt. MDCCXIV. 8. iterum edita, auctore *Kannengiessero:*

IVST. CHR. SCHOMERI *collegium antisocinianum*, quod *Henr. Ascanius Engelckenius* in lucem protulit ac dissertationem de *damnabili socinianismi gangræna*, *hoc est*, *secta sociniana natura*, *auctoribus*, *antecessoribus atque progressu*, præmisit, Rostoch. MDCCVI. 4. * MDCCXXV. 4. id quod compendium controuersiarum cum socinianis non sine vtilitate legendum est:

PETR. SIEGM. PAPII *bericht von dem vnterscheid vnserer euangelischen wahren vnd der so genannten Socinianer falschen lehre*, Berolin. MDCCXVII. 4. cum additamento de diuina auctoritate dicti 1. *Ioann.* v, 7. ex antiquitate ecclesiastica confirmata, qui liber, ad ordinem articulorum

* *vnschuldige nachrichten*, 1706. p. 109.

fidei adcommodatus: præcipue catechismo racouiensi; præter hunc autem, *cogitationibus nouis de primo et secundo Adamo* atque aliis socinianorum libris oppositus, a perspicuitate atque adcuratione commendatur:

MICH. CHRIST. RVSMEYERI *lehre von der hochheiligen dreyeinigkeit vnd ewigen gottheit iesu christi*, *aus der schrift bewiesen*, *mit den zeugnissen der iudischen kirche vnd des heidenthums bestætiget*, ceter. Hamburg. MDCCXVII. 4. quo libro firma ac grauia argumenta aduersus socinianos continentur: *

PHIL. CHRIST. ZEYSII *einleitung in das euangelium, episteln vnd offenbarung Ioannis*, *darinnen die hauptlehre von der wahren gottheit christi wider die falschen glossen vnd verdrehungen der Socinianer grundlich gerettet wird*, cum præfatione *Ioach. Langii*, Hal. MDCCXX. 12.

CHRIST. LVDOV. SCHWARTZENAV *enchiridion socinianismi*, *constricta methodo comportati*, *solide pariter ac distincte confutati*, Giess. MDCCXX. 4. **

SIEGISM. BAERENSPRVNGII *begrief des grossen vnterschieds der reinen euangelischen vnd socinianischen lehre*, cum

wiesen und wider die alten und neuen socinianer vertheidiget, Lipſ. MDCCXXXIV. 8.

IO. FRIDERICI BERTRAMI *triumph der wahren und ewigen gottheit iesu christi*, liber erudite atque adcurate ſcriptus ac iam ſupra a me commemoratus: *

IO. IACOB. RAMBACHII *einleitung in die religionsſtreitigkeiten der lutheriſchen kirche mit den ſocinianern*, cum adnotationibus *Chriſtian. Hechtii*, Coburg. MDCCXLV. 4. id quod opus diligentiam atque eruditionem oſtendit ac in duas partes diuiſum eſt, quarum prior hiſtorica; poſterior autem polemica complectitur. Referri et ad locum hunc poteſt: CASSIODORI REINII *euangelium Ioannis, hoc eſt, iuſta ac vetus apologia pro æterna christi diuinitate, atque adeo quatenus vnum cum eo eſt æqualitate cum patre, aduerſus impietatem iudæorum, Cerinthi, ebionitarum, Arii, Mahumetis demum et illorum ſcholæ, cum veteris; tum nouæ*, Erfurt. MDLXXIII. fol. liber rarior. **

Præterea ſingulares diſputationes doctiſſimorum virorum contra ſocinianos exierunt: HACKSPANII de *adcommodatione*, Altorf. MDCLV. WEDDERKOPFII de *atheiſmo, præprimis ſocinianorum*, Argentor. MDCLXV. RHEGENII de *œconomia redemtionis noſtræ, per chriſtum partæ*, Lipſ. MDCLXXXVIII. OLEARII *an ſocinianus, apud ſuos iam baptizatus, ad noſtram eccleſiam veniens ſit baptizandus*, Lipſ. MDCLXXXVIII. SONNTAGII de *pſeudadamo ſocinianorum*, Altorf. MDCXCIII. ac de *pſeudochriſto ſocinianorum*, ibidem MDCXCIV. MASII *ſynopſis theologiæ anti-ſocinianæ*, Hafn. MDCLXXXVIII. *** SCHRAMMII de *controuerſiis cum ſocinianis*, Helmſt. MDCCXXI. SAHMII de *ſcriptura ſacra theſes ſelectæ, ab obiectionibus ſocinianorum vindicatæ*, Regiom. MDCCXXII. RAMBACHII de *pelle ouina, ſocinianis detracta*, Hal. MDCCXXXI. REISCHAVERI de *theologia ſocinianorum naturali confutata*, Ien. MDCCXXXV. FEVERLINI de *chriſto, nouo legislatore*, Gœtt. MDCCXXXIX.

Nnn 2 §. VI.

* *ſamlung von alten und neuen theol. ſachen*, 1739. p. 123.

** vide VOGTII *catalog. libror. rarior.* p. 573.

*** exſtat in eius *diſſertation. academ. tom.* 1. p. 949.

luculenter ostendant. Sunt ista eaque

HIERONYM. ZANCHII libri de *tri*
MDXCVII. 4.

MATTH. MARTINII *compendiaria*
dei, aduersus turmam racouiensem i
MDCXXI. 8. ac *veritas diuina iesu christ*
ta, Brem. MDCXVI. 8.

IO. POLYANDR. A KERKHOVEN
niana, Amstelod. MDCXL. 8. qua con
dem Socini sectam; maxime tamen C
um pugnat:

LVDOV. CROCII *antisocinismus*
MDCXLII. 12.

CHR. BECMANNI *exercitationes t*
cinianos, Amstel. MDCXLIV. fol.

SAM. MARESII *xenia academica*,
Groning. MDCL. 4.

IO. HOORNBEEKII *socinianismus co*
copiosum, eruditum et vtile. Constat
quorum primus Vltrai. MDCL. secundus
ac tertius ibidem MDCLXIV. 4. lucem
huius *confutati compendium*, *ipsissimis au*
natum, cura *David. Knibbe* Lugdun. B

[redacted]

ii, Franeck. MDCLII. 4. * quæ est secunda editio; de is autem *compendioli* auctore antea quædam disserui:

N. CHEWNEY *antisocinianismus*, anglice scriptus, din. MDCLVI. 4.

IO. AMOSI COMENII de *christianorum vno deo, patre, spiritu sancto fides antiqua*, Amstel. MDCLIX. 4.

MICH. WOLFERDI *dissertatio, exhibens dilucide exposi- : solide euictam: a socinianorum calumniis vindicatam torum christi ad salutem electorum necessitatem*, Franeck. :LIV. 12.

O. COCCEII *consideratio principii euangelii Ioannis*, ra socinianos, Lugdun. Bat. MDCLIV. 4. ** eiusdem *tis poloni apologia aduersus edictum illust. et præpot. num Hollandiæ et Westfrisiæ examinata*, Lugd. Batau. :LVI. 4. quod edictum ad impediendam socinianismi gressionem MDCLIII. publicatum fuerat; *apologiæ* autem or esse SCHLICHTINGIVS perhibetur; *** item *apho- i contra socinianos et pontificios:* * præterea: *refutatio li sociniani* ac *consideratio capitis quinti epistolæ ad roma- tum examine παρερμηνειῶν Socini:* **

EDVARDI BAGSHAWI *dissertationes duæ anti-socinianæ*, quibus probatur, socinianos non debere dici christianos, ne exhibetur discussio quæstionis: an bona infidelium ra sint peccata? Londin. MDCLVII. 4. ***

IO. OWENI *brief declaration and vindication of the trine of the trinity*, Londin. MDCLXIX. 12.

IO. TOMBESII *emanuel; or godman. A treatise, wher- the doctrine of the first Nicene and Chalcedon councels erning te two natures in christ is asserted against the ians*, Lond. MDCLXIX.

ABR. HEIDANI *diatriba de socinianismo*, quæ primum liit separatim; postea autem eius operi de *origine er- r*, Amstelod. MDCLXXVIII. 4. adiecta est:

 IO.

* FABRICII *histor. biblioth. part.* V. p. 20.
** *tom.* IV. eius *operum*.
*** *tom.* VII. *oper.*
* idem
** *operib. anecdot.*
*** WOOD *Athen. oxon. volum.* II. p. 492.

sæpe litteris descriptus atque auctori
religionis christianæ, supra recensito,
etiam, interprete *Io. Georg. Angerero*,
guam translatus est, hæcque versio sub
der gottheit unsers herrn iesu christi, c
chelii, Norimberg. MDCCLIV. 8. prodi
PETRI IVRIEI liber inscriptus: *le*
nisme, Hag. comit. MDCXC. 12. cuius
sionem præbuit falso ita nominatus
Edidit ille libellum: *le nouueau vision*
paralleles mystiques de Iurieu, Colon. M
cum libro, cui titulus est: *le tombe*
Francof. vt inscriptio habet, MDCLXX
socinianos confutare, videri vult; qu
mysterium trinitatis atque incarnationi
ne proponit, prætereaque alios in perl
adhibitur, doctrinam recte sentientium
tantum a dogmate sabellianorum, paull
norum discrepare, atque alia adiungit
tantum agit, vt præcipua religionis
stituat. IVRIEVS, nomine *nouueau*
aduersario huic in memorato libro re

eiusdem IVRIEI scriptum: *la religion du latitudinaire*, quia in eo dogma de trinitate contra socinianos defenditur; de quo tamen alibi plura dicam:

GVIL. SHERLOCKII *vindiciæ dogmatum de trinitate et filii dei incarnatione*, sermone anglicano, Londin. MDCXC. 4.* quas scribendi, occasionem dederunt duo scripta sociniana, in Anglia edita: alterum: *notæ breues ad symbolum Athanasii;* alterum: *breuis historia vnitariorum; siue socinianorum.* Vtrumque opusculum, itidem anglice compositum, SHERLOCKIVS confutauit. Idem et reliquit: *scripturæ sacræ de deitate nostri saluatoris testimonia explanata et vindicata, cum examine nuper editæ dissertationis de descensu hominis iesu christi ex cælo in terram, vti et de regressu eius in cælum*, anglice, Londin. MDCCVI. 8. cuius libelli prior pars socinianis; posterior autem *Fowlero*, sententiæ addicto, christi animam ante eius corpus exstitisse, opposita est: **

DAN. WHITBY *tractatus de vera christi deitate aduersus Arii et Socini hæreses*, Oxon. MDCXCI. 4.*** qui tamen postea passus est, se Arii errore implicari:

FRANC. TVRRETTINI *disputationes de satisfactione christi*, Geneu. MDCXCI. 4. quæ in existimatione sunt ac merito commendantur;

VRIGNII *epistola contra antitrinitarios, tolerantes et moralistas, cum animaduersionibus ad librum, cuius titulus: religio naturalis*, MDCXCIII. 8. cuius quidem supra, quum scripta contra naturalistas enarraui, iam mentionem feci; quodam tamen modo illa et hunc locum tueri potest:

IONATH. EDVARDI *antidoton contra socinianismum, commonstrans falsitatem et impietatem perniciosissimæ sententiæ, a Socino eiusque sequacibus propagatæ, quod ratio sit canon fidei et supremus reuelatæ religionis iudex*, in quatuor partes diuisum, quorum prima et secunda, Oxon. MDCXCIII. tertia MDCXCVII. ac quarta MDCCIII. 4. anglice lucem adspexerunt: opus ob iudicandi facultatem atque eruditio-

 nem,

* *act. erudit.* MDCXCI. p. 213.
** *ibidem supplement. tom.* IV. p.
*** *act. erudit.* MDCXCII. p. 15. [illegible]
des lettr. MDCCVII. *febr.* p. [illegible]

H. DE LVZANCY *animaduersiones ad* *pera, a socinianis anglica lingua publicata,* comprehensæ, anglice, Londin. MDCXCVI

EDVARD. STILLINGFLEETI *discou* *of the doctrine of the trinity*, Londin. I in præfatione de diuersis modis, doctri proponendi, differit ac quum controuers ckium et Southum, postea a me enarr eos in re ipsa amice consentire ostendit:

ISAAC. BARROWII *defence of the bless* MDCXCVII. 12.

NATHAN. TAYLORI *discourse of the* *sity of faith in iesus christ, with an answer* *modern vnitarians*, Lond. MDCC. 8.

THOM. STAYNOE *meditationes theo* *salute, vnice per iesum christum obtinenda*, s Londin. MDCCIV. 8. quibus contra so ostendit, diuinum modum, homines in restituendi, adcurate cum legibus et r humanæ conuenire: **

CAROLI LESLIAEI liber præstantiss scriptio est: *the socinian controuersy* contra anglos socinianos atque eorum

THEOD. LE BLANC *principes contre les sociniens, ou l'on defend les premiers fondements de la religion chrétienne, par l'ecriture sainte et par la raison*, Hamb. MDCCXVIII. MDCCXIX. 8. qui liber duabus partibus constat atque in magna existimatione est, nec sine merito, quia quum scriptus is est singulari adcuratione ac iudicio, in illo solida argumenta contra aduersarios proponuntur. Inprimis praeclara sunt, quae auctor ad veritatem satisfactionis christi demonstrandam differuit. Separatim ista germanice, sub titulo: *erweis der gnugthuung iesu christi*, cum *Io. Iacob. Rambachii* praefatione, Gief. MDCCXXXIII. 8. prodierunt:*

G. VAN EWYCK liber inscriptus: *de socinianfche allgemeene kundigheit tegen de godheit van iesus christus*, Delph. MDCCXXI. 8. quo praecipue contra Smalcium et Wiffowatium pro diuinitate christi disputatur. Nec omittendus est IOS. PLACAEVS, quum locum inter socinianorum aduersarios sibi fecit per *disputationes de testimoniis et argumentis, e veteri testamento petitis*, quibus probatur, dominum nostrum iesum christum esse deum, praeditum essentia diuina, Salmur. MDCLI. 4.** praeter has autem edidit *disputat. de argumentis, quibus efficitur, christum prius fuisse, quam in vtero conciperetur*, Salm. MDCXLIX. 4.

§. VII.

Pontificii non tantam, quantam lutherani ac reformati, industriam in confutandis socinianis posuerunt. Quum isti in Polonia libertate religionis fruerentur atque errores suos disseminarent, fuerunt nonnulli, qui iis bellum indicerent, horumque exempla postea alii quidam sequuti sunt. Constat tamen, eos nec tam adcurate; nec tam copiose, vti nostrae ac reformatae ecclesiae doctores, contra aduersarios hos christianae religionis disputasse. Immo, pontificios in nonnullis doctrinae

 capi-

* *famlung von alten vnd neuen theol. sachen*, 1731. p. 731. 1734. p. 271. *auserlesene theol. biblioth. part.* 78. p. 652. *hessisches hebopfer, tom.* 1. p. 25C. LILIENTHALII *theol. biblioth. tom.* 1. p. 965.

** memoratur quoque editio anni MDCLXII. 4. Recenset has FABRICIVS *syllab. scriptorum de ve[ritate]* cap. XXXI. p. 595.

monstra noui arianismi, Niss. MDCXII. 4.
in syllabo scriptorum specialium memc
Smalcium, Moscorouium, Volkelium e

NICOLAI CICHOVII *credo arianoi*
socinistarum; vel samosatenistarum, vulgo
apostolici vestem luclauiciis fraudulenter in
tecta, Cracou. MDCXLIX.4. Addita est:
torum pro summa et naturali christi dc
sacra scriptura ab eodem auctore col
oblata:

CORDEMOY duo scripta: alterum *t*
niens, Paris. MDCXCVI. 12. alterum: *l'e*
l'enfer contre les sociniens, Paris. MDCXCV

Consensum pontificiæ ac socinianæ
IO. GERHARDVS in *photino-papismo, hoc*
stratione, quod photiniani, vtut ab eccles
lint alienissimi; tamen errores quosdam
adhuc foueant: GVIL. IAMESON,
racouianam et Racouianam romanam, hoc est
nistarum in plurimis iisque maximi mo
capitibus plenam et exactam harmoniam, E
librum, lectione dignum.

[redacted]

§. VIII.

TA eos percensui, qui præcipue generatim contra ianos pugnarunt. Pergo ad scriptores *speciales* ac illorum ordines constituo. Alii in singularibus sectæ s erroribus confutandis versati sunt: alii contra cera socinianis in lucem editos, libros, maxime catechism racouiensem scripserunt. Alii denique cum cerduersariis in certamen venerunt. De singulis his orum specialium generibus nunc distincte exponen est.

Ad *primam* classem eos refero, qui in singularibus liris certa socinianorum dogmata proposuerunt eorumque onstrarunt falsitatem, inprimis de trinitate: de diuinie ac satisfactione christi: de personalitate ac diuinitate iritus sancti; ab istis autem, iam commemorandis, abineo, quoniam antea eorum simul mentio fieri debebat, um scriptores generales recensui.

Ad classem *secundam* pertinent, qui certos socinianoum libros, maxime *catechismum racouiensem*, confutarunt, ualem laborem susceperunt ex nostratibus: FRANZIVS, BALDVINVS, ROSTIVS, SONNTAGIVS, OEDERVS, LANGIVS, RAMBACHIVS; inter reformatos autem ALTEDIVS, ARNOLDVS, WRENIVS, quorum sola nomina um ob caussam memoro, quia supra inter scripta catechea de catechismo racouiensi copiose disserui et vt histoia eius exhiberetur plenior atque adcuratior, occasione hac vsus, et illorum notitiam suppeditaui, qui ad impugnandum catechismum racouiensem studia sua contulerunt.

Classis *tertia* eos complectitur, qui cum certis socinianis congressi sunt, nunc a me distincte iusto ordine enarrandi, lutherani pariter ac reformati pontificiique. Confutarunt igitur:

I. *Francisc. Dauidem* et *Georg. Blandratam*

GEORG. MAIOR libro de *vno deo et tribus personis*, Vitemberg. MDLXIX. 8. PETR. CAROLINVS *explicatione orthodoxæ fidei de deo patre, filio et spiritu sancto*, Vitemberg. MDLXXI. 8.

II. *Fau-*

II. *Faustum Socinum*

IOS. SIMLERVS libris quatuor de *æterno dei filio* *tu sancto*, Tigur. MDLXVIII. 8. SIBRAND. LVBBERTVS em libris quatuor de *iesu christo seruatore, hoc est, qua ratione iesus christus noster seruator sit*, Franeck. XI. 4. quo tamen opere quum non validis argumentis inus confutatus fuerit, eo multos ad huius dogmata tenda adductos esse, nonnulli tradunt, atque addunt, bertum ipsum in socinianismi suspicionem incidisse. OV. LVCIVS in *synopsi antisociniana de christo re et de fide iustificante*, Basil. MDCXIV. MDCXVI. 8. qui *pistolas de satisfactione*, Michael. Gittichio, socinistæ, ositas., exarauit, MDCXII. 12. Cum reformatis his r nostros doctores se coniunxerunt atque itidem con- Socinum pugnarunt: BERN. BLVMIVS, cuius habetur: *cinium de mysterio trinitatis*, oppositum socinianis; spe- im autem FAVSTI SOCINI libro de *deo, christo ac spi- sancto*, Ien. MDCXIV. IO. WINTERVS in *refutatione entiæ Fausti Socini de iustificatione coram deo*, Vitemberg. XVI. BALTH. MEISNERVS in *consideratione theologi iniana, prout eam Faustus Socinus descripsit in libello* , *cui titulus:* quod euangelici deberent se illorum cœ adiungere, qui falso ariani atque ebionitæ vocentur

[redacted]

FRANZIVS *disputationibus in augustanam confessionem* et earum *vindiciis*, quas supra, quum scripta, *catechismo racouiensi* opposita, enarrarem, memoraui: VAL. LEGDAEVS in *examine refutationis Smalcii*, Rostoch. MDCXXI. 4. IO. PAVL. FELWINGERVS in *defensione pro Alb. Grauero contra Smalcium*, MDCXXXIV. 4. Ex reformatis restitit Smalcio IO. CLOPPENBVRGIVS in *anti-Smalcio de diuinitate iesu christi*, Franeck. MDCLII. 4. quo librum SMALCII de *diuinitate iesu christi* impugnauit ac dictum Smalcii librum ipsum adiecit;* ex romanæ ecclesiæ doctoribus autem MARTIN. SMIGLECIVS in scripto: *verbum caro factum; seu de diuina verbi incarnati natura*, Cracou. MDCXIII. 4. opposito SMALCII *auslegung vber den anfang des euangelii Ioannis:* in libris duobus de *erroribus nouorum arianorum*, Cracou. MDCXV. 4. de *christo, vero et naturali filio dei eiusque pro nobis satisfactione*, cum *responsione ad refutationem C. errorum, Smalcio obiectorum*, ibidem MDCXV. 4.

IV. *Ioann. Crellium*

profligarunt IO. BOTSACCVS in *anti-Crellio; seu Io. Crellii de vno deo patre librorum confutatione*, Dantisc. MDCXLII. 4. MDCXLV. 4. MDCLXXIX. 8. ** ABR. CALOVIVS, cuius exstat: *examen librorum Crellii de vno deo patre*, ac præter illud, *noua declaratio de caussis mortis christi contra Crellium:* *** IO. PAVL. FELWINGERVS dissertatione de *analogia fidei*, contra Crellium. Ex ordine reformatorum adiungendus est: IO. HENR. BISTERFELDIVS libro de *vno deo patre, filio et spiritu sancto contra Crellium*, Lugdun. Batauor. MDCXXXIX. 4. *

Quemadmodum scripta hæc CRELLII libris de *vno deo patre* opposita sunt; ita in aliis contra eumdem de satisfactione christi multa disputata sunt. Occasionem certaminis huius HVGO GROTIVS præbuit, quum *defensionem*

fidei

---

* *tom.* II. *oper.* p. 498. conf. FABRICII *histor. biblioth. part.* V. p. 20.

** LILIENTHALII *theol. biblioth. tom.* I. p. 904. Botsaccus librum hunc eo consilio scripsisse, perhibetur, vt, in quam venerit, suspicionem, se fauere socinianis, tolleret: conf. HARTKNOCHII *preussisch. kirchenhistor.* p. 824.

*** *part.* I. *scriptor.* eius *antisocinian.* p. 344. et *part.* II. p. 618.

* vide REIMMANNI *catalog. biblioth. theolog.* p. 641.

fidei catholicæ de ſatisfactione chriſti aduerſus Fauſtum Socinum compoſuiſſet, ſæpius editam, Lugd. Batau. MDCXVII. 8. et 4. MDCXXX. 4. Londin. MDCLXI. 12. Salmur. MDCLXXV. 12. Hal. MDCCXXX. 4. cura *Ioach. Langii*, cum narratione vitæ auctoris,* et ita exaratam, vt inter libros eruditos ac ſolidos, contra ſocinianos in lucem emiſſos, omni iure locum ſuum habeat, licet Grotium ceteroquin a Socini erroribus non plane alienum fuiſſe, conſtet. Poſtquam *defenſio* hæc prodierat, HERMANN. RAVENSPERGERVS *iudicium de libro Grotii de ſatisfactione chriſti*, Grœning. MDCXVII. 4. edidit eique GER. IO. VOSSIVS oppoſuit: *reſponſionem ad iudicium Herm. Rauenſpergeri de libro, ab Hugone Grotio pro catholica fide de ſatisfactione ieſu chriſti ſcripto, aduerſus Fauſtum Socinum*, Lugdun. Batau. MDCXVIII. 4. ** inter ipſos autem ſocinianos IO. CRELLIVS iuris publici fecit: *reſponſionem ad librum Hugonis Grotii, quem de ſatisfactione chriſti aduerſus Fauſtum Socinum ſcripſit*, Racou. MDCXXIII. 4. *** Grotius quidem tantum abfuit, vt ſe ab aduerſario hoc defenderet; vt epiſtolam ad Crellium exararet eique pro reſponſo ad librum ſuum gratias perſolueret hancque ob rem

piosiore prodiit.* Ipsi sociniani Grotii libro multam eruditionis laudem tribuunt.** Porro scripserunt:

V. contra *Christ. Ostorodum*

IACOB. AD PORTVM in *defensione orthodoxae fidei*, Geneu. MDCXIII. 4.*** ALB. GRAVERVS *dissertatione de satisfactione christi*, contra Ostorodum pariter ac Socinum scripta: IVST. FEVRBORNIVS, cuius lucem adspexit: *anti-Ostorodus; seu refutatio institutionum theologicarum, in quibus Christ. Ostorodus religionem photinianorum blasphemam professus*, cet. Marp. MDCXXVIII. Gies. MDCLVIII. 4. qui inter adcuratiora generis huius scripta merito locum tuetur: IO. PAVLL. FELWINGERVS in *anti-Ostorodo*, MDCXXIX. 4.

VI. contra *Georg. Eniedinum*

IVST. FEVRBORNIVS in *anti-Eniedino; seu vindicationibus locorum sacrorum, tam in veteri; quam in nouo testamento occurrentium et veram ac aeternam christi iesu, saluatoris nostri vnici, deitatem inuicte demonstrantium et euincentium*, quo libro, post auctoris mortem a *Petr. Haberkornio*, Gies. MDCLVIII. 4. edito, itidem firmioribus argumentis aduersarius oppugnatur:

VII. contra *Hieronym. Moscorouium*

MART. SMIGLECIVS libro de *baptismo*, Cracou. MDCXV. 4.

VIII. contra *Ion. Schlichtingium*

IO. PAVLL. FELWINGERVS, qui euulgauit: *Ion. Schlichtingii centum argumentorum, a Nicol. Cichouio pro deitate christi constructorum, excisionem a se impeditam*, MDCLXVI. 8. contra librum, quem SCHLICHTINGIVS opposuerat CICHOVII *centuriae argumentorum pro christi diuinitate*, sub titulo: *Cichouii centuria argumentorum caesa;* praeter Felwingerum autem

* est quoque in eius *operibus*, Londin. MDCCX. editis.

** videantur de eo: COLOMESII *biblioth. chois.* p. 475. *histoir. abregée de la reformation des Pais-bas traduite du Hollandois de Gerard Brandt tom.* I. *libr.* 27. p. 466. BVDDEI *isagog. ad theolog. libr.* II. *cap.* 7. §. 10. p. 1356. FABRICII *historia bibliothec. part.* III. p. 396. *manes Grotii ab iniqu. obtrectat. vindicati*, p. 798. LILIENTHALII *theol. biblioth. tom.* I. p. 902.

*** FABRICII *histor. biblioth. part.* III. p. 385.

in ſcriptum hoc ſit translatus ac ſatis adcu
iuncta, quod inſtitutum a nonnullis im
primis quia Amſtelodami MDCXLII. die
magiſtratus plurima libri volkeliani, valde
combuſta ſint; nunc autem iſte a Mareſio
los poſitus fuerit. Exſtiterunt tamen,
filio bibliopolæ hoc factum eſſe, vt Mar
lius venderetur.* Inter curiæ romana
SMIGLECIVS cum eodem diſceptauit.
dum gordium; ſeu de vocatione miniſtro
Cracou. MDCXIII. 4. in lucem emiſiſſet;
in *diſſolutione nodi gordii*, *a Martin. Smi*
MDCXIII. 8. ipſi reſtitiſſet, SMIGLECI
egit in *refutatione vanæ diſſolutionis no*
MDCXIV. 4. **

X. contra *Ioach. Stegmannum*, ſe
IO. BOTSACCVS in *anti-Stegmann*
der warnung Ioach. Stegmanni, Dantiſc. M

---

* conf. A. F. P. id eſt, ARNOLDI POELENBVR
ſiue Chriſtianum Hartzœkerum, *in qua lib*
trouerſiarum Ioannis Hoornbeekii refellitur, p.

bro impugnauit dicti STEGMANNI scriptum: *probe der einfältigen warnung Botsacci von der neu photinianischen lehre*, Racou. MDCXXXIII. 8.

XI. *Samuel. Crellium*

refutarunt, speciatim eius I.) *cogitationes de primo et secundo Adamo* IO. SCHMIDIVS in *stricturis breuibus in librum de primo et secundo Adamo*, Lipf. MDCCII. 4. et auctor, qui nomen suum haud adposuit, in *der paullinischen parification des ersten vnd andern Adams*:* II.) *dissertationem, qua probatur, cœnam domini non esse signum*, cet. GOTTFR. OLEARIVS disputatione de *communione per sacramentum cœnæ cum hæreticis, maxime socinianis*, Lipf. MDCCX. III.) *initium euangelii Ioannis* IO. FRANC. BVDDEVS commentatione inscripta: *verbum deus*, Ien. MDCCXXVIII. 4. ** IO. CHRIST. WOLFIVS, qui edidit: *examen locorum quorumdam Paulli in superioribus epistolis, quarum receptam lectionem L.M. Artemonius in initio euangelii sancti Ioannis restituto infeliciter sollicitauit*: *** IO. LAVR. MOSHEMIVS dissertatione de *raptu christi in cælum*:* PETR. WESSELINGVS in *libro singulari probabilium*, Franeck. MDCCXXXI. 8. ** in primis IO. PHIL. BARATERIVS singulari libro, cuius titulus est: *anti-Artemonius; seu initium euangelii sancti Ioannis apostoli ex antiquitate ecclesiastica aduersus iniquissimam L.M. Artemonii neo-photiniani criticam vindicatum et illustratum*, Norimb. MDCCXXXV. 8. *** atque alii:* IV.) *kurtzen vnterricht in der christlichen religion*, PETR. IENICHEN in *stricturis ad libel-*

* addendus est VITRINGA in *obseruationibus sacris*.

** in libro de *ecclesia apostolica* itidem contra hoc Crellii scriptum disputauit.

*** exstat in eius *curis in quatuor priores Paulli epistolas*, p. 792.

* est in illius *syntagm. dissertation. ad sanctiores disciplin. pertinentium*, p. 333.

** *samlung von alten vnd neuen theol. sachen*, 1736. p. 761.

*** *bibliothequ. germaniqu. tom.* XXXIII. p. 134. *memoires de Treuoux* MDCCXXXVII. p. 2069. LILIENTHALII *theol. biblioth. tom.* I. p. 941.

* WEISMANNVS in *rabulismis exegeticis*: PFAFFIVS oratione de *magno pietatis mysterio*.

I. IO. WIGANDVS in *nebulis arianis, per* ... *lem Ritterum, londinensem, sparsis : luce veri* ... *sis*, MDLXXV. 8. contra cuius scripti titul... monuerunt, *nebulas* adpellandas fuisse nc... *cinianas*, quoniam Ritterus se ad cœtum ... iunxit, quemadmodum supra denotaui:

II. *Io. Bidellum*

IO. CLOPPENBVRGIVS in *vindiciis* ... *sancti*, Franeck. MDCLII. 4.* NICOL. ARI... centi adspexit *atheismus socinianus Io.* ... MDCLIX. 4. quibus scriptis adiungenda ... MAYERI disputatio de *Io. Bidelli vita* ... *spiritum sanctum esse pracipuum angelum*, I...

III. *Dan. Zwickerum*

IO. AMOS. COMENIVS, qui contra illu... *nico irenicorum, hoc est, conditionibus pacis* ... *quo christiano orbi oblatis, ad omnes christi*... *nitionem*, Amstelod. MDCLX. 8. *iteratam ad*... *rato sociniano irenico*, Amstel. MDCLXI. 8. ... *tiam ad Zwickerum et christianos*, ibidem M... hæc autem scripta, ad nos peruenit eiusde...

antizwickerus, MDCLXVIII. 8. GODOFR. VOIGTIVS in *exercitat. de sacrosancta vnius diuinitatis triade*, contra Pisecium, Zwickerum, Sandium, Rostoch. MDCLXXV. 4. GEORG. BVLLVS in *primitiua et apostolica traditione dogmatis, in ecclesia catholica recepti, de iesu christi diuinitate adserta atque euidenter demonstrata contra Zwickerum eiusque nuperos in Anglia sectatores.* * Adiungenda est: IO. GVIL. BAIERI dissertatio de *concilii nicaeni primi auctoritate atque integritate, a criminationibus Zwickeri et Sandii defensa*, Ien. MDCLXXI. et auctior MDCXCV.

IV. *Melch. Schaefferum*

IO. AMOS. COMENIVS in *der antwort auf die frage: ob christus sich selbst auferwecket*, Liss. MDCXXXVIII. 8. ABR. CALOVIVS in *dem gegenbericht auf die frage: ob der herr iesus sich selbst aus eigner kraft von den todten auferwecket habe*, Regiom. MDCLXXIV. 8. **

V. *Democritum Christianum*

SEBAST. EDZARDVS in commentatione de *satisfactione christi, a cauillationibus socinizantis fanatici vindicata*, MDCCVII. 4. IO. GVSTAV. REINBECKIVS *tractatione de redemtione per lytron, qua satisfactio christi adseritur eoque Democriti Christiani* apostolischer wegweiser zur wahren gerechtigkeit *examinatur*, cum praefatione PAVLL. ANTONII, Hal. MDCCX. 8. ac germanice, interprete *Io. Michael. Keckio*, Ien. MDCCXL. 8. GEORG. CHRIST. EILMARVS in *der vbereinstimmung Democriti Christiani vnd der socinianer*, MDCCIX. 4. IVST. HENRIC. WOLDERSHAVSENIVS in *der beantwortung der frage: ob christi gerechtigkeit den gläubigen menschen zugerechnet werde*, MDCCXII. 4. ***

VI. *Io. Christ. Seitzium*

auctor, cuius nomen ignotum est, in *der deutlichen antwort auf eine so genannte vnpartheyische erweg- vnd betrach-*

* exstat in eius *operibus*, a GRABIO editis, Lond. MDCCIII. fol.

** est etiam in eius *script. antisocin part.* II. p. 653.

*** restiterunt ei etiam PFAFFIVS *dissertatione* I. *de imputatione iustitiae christi*, p. 6. LANGIVS in *der mittelstrasse, part.* III. p. 238.

delberg. MDXC. 4. *** ANDR. VOLANVS.
nesin ad samosateniana; vel ebionitica do
Polonia ac Lithuania, cum responso ad ni
iecta contra paraenesin, Spir. MDLXXXII. 8.
BERENYVS in *examine doctrinae ariano-soc*
sto et spiritu sancto et orthodoxa trinitatis
MDCLXII. 8. BARTHOL. FEIND, cuiu
cinistae cuiusdam de trinitate et infinitate e
pata, Lub. MDCLXVIII. 12.

Nec tacenda sunt scripta, quae sine
bus contra socinianos prodierunt in luc
ducuntur: *confutatio errorum socinianoru*
antisocinus, hoc est, confutatio errorum, qu
nitae, samosateniani, pelagiani et tritheitae h
pugnarunt et nuper ab inferis reuocarunt
Ostorodus eorumque complices, Franc. MDC
LXVIII. *antisociniana*, Amstel. MDCXLVIII. 8.

Quodam modo ea quoque loco hoc r
quae de auctoritate dicti Ioannei I. *epist.* v
EMLYNVM, socinianum anglum, ac DAV
disputata sunt ac quorum nonnulla iam
EMLYNI scripta sociniana recenserem.
cit: EMLYNVS: *a full inquiry in to the o*

[redacted]

ita Io. Millii pro memorato oraculo haud valida esse;* RTINVS autem edidit: *deux dissertations criti-*, *la premiere sur le verset 7. du ch. 5. de la 1. ep. de s.*: *la seconde sur le passage de Ioseph touchant iesus christ*, ... MDCCXVII. 8. ac priore harum dissertationum cum ... testimonium Ioannis de trinitate semper in sacris ...turis fuisse; tum aduersariis satisfecit. Denuo non ... istæ descriptæ; verum etiam in anglicum sermonem ...atæ sunt.** EMLYNVS opposuit scriptum, cuius ti... est: *an answer to mr. Martin's critical dissertation on* ... v, 7. Londin. MDCCXIX. 8. eoque varias rationes, Ioannis dictum auctoritate careat, proposuit.*** Tan-tamen abfuit, vt MARTINVS victus cederet; vt in certa... progrederetur ac defenderet se ab hoste suo in *exa-* *de la réponse de mr. Emlyn a la dissertation critique sur* *epitre de s. Iean chap.* v, 7. Londin. MDCCXIX. quæ dis-itio anglice etiam prodiit.* EMLYNVS, ne in lite inferior euaderet, caussam suam tueri adnisus est in ...: *a reply to mr. Martin's examinations of the answer* *is dissertation on* 1. *Iohn*. v, 7. Londin. MDCCXX. 8. Sed ...TINVS et hunc impetum fregit in *verité du texte de* *epitre de s. Iean chap.* v, 7. *demontrée par des preuues*, *mis au dessus de toute exception*, Vltrai. MDCCXXI. 8.** ...terea vindicias eiusdem dicti Ioannei scripserunt: IO. ...HARDVS singulari dissertatione:*** MART. SILV. ...BIVS in programmatibus de illius *canonica auctoritate*, ...omont. MDCLXXV. GOD. WEGNERVS de *testimonio* ... *testium in calo*, Franc. ad Oder. MDCXC. FR. ERNEST. KETT-

Ooo 3

...*bibliothequ. angloise. tom.* III. p. 442.

... *erudiior.* MDCCXVIII. p. 447. *vermischte biblioth. tom.* I. p. 467. ...*nouuelles de la republiqu. des lettres* MDCCXVII. p. 723.

... *eruditor.* MDCCXX. p. 189. *bibliothequ. angloise. tom.* V. p. 281.

... *eruditor.* MDCCXX. p. 357. *memoires literaires de la grande bretagne tom.* III. *bibliothequ. angloise. tom.* VII. p. 133.

... spectat etiam LE LONG *lettre a M. Martin*, in *iournal des sauans* MDCCXX. *iun.* p. 643. vbi LE LONG testatur, con... ouersum dictum Ioannis in nullo codice græco, qui Parisiis sit, ...ueniri, vna cum MARTINI *réponse* in *Europe sauante tom.* XII. 279. conf. NICERONII *memoir. tom.* XXI. p. 288. sqq.

...*disputation. theologicar.* p. 1293.

bant, ab illis relicta nuncque a me pe
fertur huc a nonnullis:

MICH. SERVETVS; qui tamen ab
videtur, iure photinianis; siue socini
Quæ ad posteros transtulit, peruersi in
monimenta sunt: I) de *trinitatis erro*
MDXXXI. 8. sine mentione loci, quem a
alii Basileam esse, suspicantur; litteris a
sunt Hagenoæ. Interprete *Reinero Vit*
hi prodierunt, MDCXX. 4.** Auctor c
autem sine omni ordine contra my
pugnat ac probare adnititur, vnicam
esse essentiæ diuinæ, hancque in rem
pturæ sacræ temere ac malitiose peruer
de trinitate libri duo. De iustitia regni
tuor, MDXXXII. 8. vbi nonnulla quid
libris de *trinitatis erroribus* scripsera
emendat; pro principali tamen errore
itidem trinitatem negat. In adiectis c
iustificatione, praue ac peruerse, quum c
hominem, statuit: de lege et euange
quibusdam aliis argumentis: III) *chr*

[redacted]

...to nobis denique regno cælesti, *Babylonis impiæ captiuita-...luta et antichristo*, *cum suis penitus destructo*, MDLIII. 8. ...o volumine varia scripta coniunctim exhibentur, hoc ...ine: de *trinitate diuina*, *quod in ea non sit indiuisibi-... trium rerum illusio; sed vera substantiæ dei manifestatio ...verbo et communicatio in spiritu libri septem;* item: de ...et *iustitia regis christi*, *legis iustitiam superantis et de ...tate*, tribus libris: de *regeneratione ac manducatione ...rna et de regno antichristi*, quatuor libris: *epistolæ tri-...* ad Io. Caluinum: scriptum, cuius titulus est: *signa ...ginta regni christi et reuelatio eius*, *iam nunc præsens*, denique: de *mysterio trinitatis et veterum disciplina ad ...ilipp. Melanchthonem et collegas eius apologia.* Quibus ...ptis maiorem malitiam, temeritatem atque audaciam, ...m antea, monstrauit ac summas iniurias in trinitatem ...isit: IV) *biblia sacra*, *ex Santis Pagnini translatione; ...et ad ebraicæ linguæ amussim ita recognita et scholiis il-...rata*, *vt plane noua editio videri possit*, Lugd. MDXLII. fol. ...rum iam ideo mentionem facio, quia *Mich. Villano-...us*, id est, *Mich. Seruetus*, adnotationes adiecit, ad ...uertenda vaticinia de christo comparatas. Reliqua il-...s scripta, quæ ad locum hunc haud pertinent, tacitus ...tereo. Rara ea esse, maxime *restitutionem christianismi*, ...nstat.* Profligarunt Seruetum:

...e vita, scriptis atque erroribus Serueti copiose atque adcurate commentatus est: MOSHEMIVS in *historia Michael. Serueti*, Helmstad. MDCCXXVII. 4. de qua legatur: *bibl. raisonnée tom.* I. p. 366. *tom.* II. p. 88. 93. item in *dem zweyten versuch einer ketzergeschichte*, ibidem MDCCXLVIII. 4. in *den neuen nachrichten von dem Michael Serueto*, ibidem MDCCL. 4. Addantur: BOYSENVS dissertatione de *historia Serueti*, Vitemb. MDCCXII. SANDIVS *bibliothec. antitrinitar.* p. 6. SIMON in *bibliothequ. critique*, *tom.* I. p. 31. SEELEN in *select. litterar.* p. 52. ZELTNERVS *censur. correct. eruditor.* p. 496. NICERON *memoir. tom.* XI. p. 224. SCHELHORNIVS *amœnit. part.* I. p. 35. *part.* VIII. p. 378. *actor. histor. ecclesiast. tom.* I. p. 217. SINCERVS in *der nachricht von raren buchern*, *tom.* II. p. 154. VOGTIVS *catalog. libr. rarior.* p. 622. *bibliothequ. angloïs. tom.* II. *part.* I. p. 76. *tom.* V. *part.* I. p. 5. *biblioth. bremens. class.* I. p. 739. auctores *der vnschuldigen nachrichten*, 1710. p. 157. et 1726. p. 684. LILIENTHA-LIVS

...ssse, ma

IO. WIGA

trinitariis, Reg

lianorum censu

LIBERIVS

putant, IO. CI

quibus varii scl

siue potius Salr

nitate ita expos

rito in suspicio

personas per tr

LIVS in *der t*

opfer volum. I.

von einer hællisc

TENII *nachrich*

vna cum illis,

ausser vnserer ki

* est in eius *corpo* MDLXXX.

** habetur in CALV p. 510.

*** vide MOSHEMII

prodidit, ſe ſocinianorum erroribus fauere. * Exſtat IO. ANDR. SCHMIDII diſſertatio, qua *animaduerſiones ad Liberii de ſancto amore epiſtolas theologicas* continentur, Helmſtad. MDCXCIX. ** Adiungi debet:

HERMANNVS DEVSINGIVS, qui *demonſtrationum allegoriæ hiſtoricæ; ſeu hiſtoriæ allegoricæ veteris et noui teſtamenti parti primæ*, Franeck. MDCCI. 4. editæ, *reuelationem myſterii ſacroſanctæ triados* adiecit eaque tres perſonas de triplici vi; ſiue facultate eſſentiæ diuinæ interpretatus eſt atque ſignificauit, ſe communi cum ſabellianis errore implicitum eſſe: ***

IO. WALLISIVS edidit *epiſtolas et orationes ſacras de trinitate*, ac tres perſonas eſſe tres modos, quibus deus ſe referat ad res conditas, aliis perſuadere voluit, hocque nomine itidem ſe ad ſabellianos; ſiue, vti adpellantur, ad modaliſtas adiunxit. * Præter ſcripta hæc, ſabellianiſmum præ ſe habent: *remonſtrance charitable aux vnitaires*, vbi auctor ſententiam modaliſtarum explicat iſtamque a communi ac vera de trinitate doctrina haud differre, temere adfirmat: *tractatus philoſophicus de perſona, or a treatiſe of the word perſon*, Londin. MDCCX. 8. cuius libelli ſcriptorem Sabellii commenta adprobaſſe, haud difficulter ex illo videndum eſt. ** In eumdem cenſum

* patet hoc ex eius *entretiens ſur diuerſes matieres de theologie*: ex *paraphraſi et animaduerſionibus in XVIII. priora commata capitis primi euangel. Ioannis*: ex *adnotationibus*, quibus interpretationem gallicam noui teſtamenti illuſtrauit. Ex his PHILIPP. MESNARD in *eſſai ſur le ſocinianiſme, ou reflexions ſur quelques articles de la doctrine de M. de Clerc, touchant les ſociniens*, Hag. comit. MDCCX. 12. probare ſtuduit, Clericum ſocinianiſmi omnino ſuſpectum eſſe, de quo libro videatur: *neuer bucherſaal der gelehrten welt*, *tom.* I. p. 142. CLERICVS tamen defendere ſe voluit *bibliothequ. choiſ. tom.* XVIII. p. 407. confer *die einleitung*, *dicto loco* p. 70. ſq.

** vide et PFAFFII *diſſertation. de cælo beatorum* p. 51.

*** *act. eruditor.* MDCCII. p. 392.

* vide MAYERI *epiſtol. de controuerſiis antitrinitariis* in *Anglia recens agitatis*: PFAFFII *introd.* in
p. 313. GRAPII *theolog. recens co*

** *memoir. de Treuoux* MDCCXI

luci expofitis, fumferunt fibi, fummum
rium impugnare atque grauiffimum e
fendere, inter tres effentiæ diuinæ
quidem difcrimen; minus autem æqu
horum numero funt:

IEREMIAS FELBINGERVS, qui
tiones chriftianas, *ex libris noui teftament*
probare voluit, folum patrem iefu chri
fimum: folum hominem iefum; Mari
genitum ac proprium dei filium: fpiri
tem dei: gratia diuina per fidem iuftifi
fuam inftituere fecundum decem præce
chrifti, cum epiftola ad Georgium Cali
item *die lehre von gott vnd chrifto vnd*
MDCLIV. et MDCLXVII. latine MDCLVII
prete *Gedeone Curcellæo*, MDCLVII. 8. b
et MDLXX. 8. adiectis præcipuis c
nis articulis: *chriftliches handbuchlein*, M
Roterod. MDCLXXV. 12. quo a
creatione, eiusdem lapfu et reftauratio
infantum in vifibilem ecclefiam domini: d
pedum, menfa domini atque interdicto i

MDCLXXII. 4. Roterod. MDCLXXXI. 4. qua Socini et eius discipulorum errores grauiores refutantur: *

CHRISTOPH. SANDIVS filius, ** qui plura ingenii monimenta reliquit iisque ipse de se, veluti Arii adsectatore, luculenter testatus est, cuius generis sunt: I) *nucleus historiæ ecclesiasticæ, exhibitus in historia arianorum*, tribus libris, cum præmisso *tractatu de veteribus scriptoribus ecclesiasticis*, quod opus primum Amstelodami MDCLXVIII. 8. deinde locupletatum ac cum *Christophor. Philipp. Sandii*, patris, præfatione, ibidem MDCLXXVI. 4. lucem adspexit, nouaque eius accessio facta est per *adpendicem addendorum, confirmandorum et emendandorum*, Amstelod. MDCLXXVIII. 4. Auctor id agit, vt nobis persuadeat, omnem fere orbem christianum semper exstitisse arianum atque ipsos antiquioris ecclesiæ doctores, qui ante nicænum concilium vixerunt, Arii erroribus infectos fuisse. Non defuerunt tamen, qui commenta hæc adcurate profligarent. Inprimis ei restitit SAM. GARDINERVS in *hypotyposi; siue delineatione catholicæ circa sacrosanctam trinitatem fidei ex scriptis patrum antenicænorum desumta*, Lond. MDCLXXVII. 8. quumque SANDIVS caussam suam ageret in *epistola*, ad Gardinerum scripta, hic respondit atque itidem *epistolam* ad Sandium exarauit ac postquam SANDIVS denuo *epistolam* ad Gardinerum dederat, *** opposuit ei *responsionem valedictoriam ad secundam Sandii epistolam*, cum adpendice de Cingallo, Lond. MDCLXXXI. 8. post Sandii obitum editam: * II) *scriptura sacra trinitatis reuelatrix*, sub ficto nomine HERMANN. CINGALLI, Goudæ; vere autem Amstelod. MDCLXXVII. 12. quem librum

* FABRICII *histor. biblioth. part.* v. p. 53.

** de patre eius vide LILIENTHALIVM in *dem erleuterten Preussen*, *tom.* I. p. 766. et *act. boruss. eccles. volum.* II. p. 317.

*** tres iam memoratæ epistolæ SANDII et GARDINERI translatæ sunt in illius *adpendicem nuclei histor. ecclesiast.* p. 95.

* videantur: FABRICIVS *histor. bibl. part.* v. p. 62. ITTIGIVS *præfat. ad histor. eccles. secul.* I. *select. capita* p. 160. SAGITTARII *introduct. in histor. ecclesiastic. cap.* XVIII. p. 378. *act. erudit.* MDCLXXXII. p. 281.

rum, spiritum sanctum personam esse,
vt titulus habet; recte autem Roterod
quod merito impugnarunt: CHRIST.
caussa spiritus sancti, *personae diuinae*, *ei*
filio essentiae, Lugd. Batauor. MDCLXXVI
socius quidam Sandii, qui sub litteris
in epistola, ad Wittichium exarata, res
spiritus sancti victrice, ibidem MDCLXX
CHR. SCHOMERVS, cuius prodiit:
christianae de spiritu sancto, *contra nouam*
tam haeresin sub schemate problematis pa
cem protrusam, Francof. MDCLXXIX. 8
RVS dissertatione de *Christ. Sandio illiu*
ritum sanctum esse genus angelorum, Ha
confession de foi, *de dieu le pere*, *du fils*
conformement a l' ecriture, Lugdun. M
quidem auctoris nomen haud additum
esse Sandium, satis ex eo conficitur, q
ipsius Sandii manu latine exaratum,
libros eius repertum fuit: VI) *tractatu*
Cosmopol. id est, Amstelodam. MDCL

ad hunc locum non pertinet: VII) *bibliotheca antitrinitariorum*, post mortalitatem auctoris finitam Freystadii; siue potius Amstelod. MDCLXXXIV. 8. in lucem edita, cuius qualis sit ratio, iam antea dixi: *

GVIL. WHISTONVS, qui in Anglia multam impiamque industriam ad id adhibuit, vt praua Arii dogmata restitueret. Comprobant hoc sequentia, quae reliquit, peruersi ingenii monimenta: I) *sermons and essays vpon seueral subiects*, Londin. MDCCIX. 8. in quo libro praeter alia statuit, christum aliquoties in caelum adscendisse atque a Maria ac Iosepho, post salutarem partum, liberos susceptos esse; in extremo autem exhibet: *incerti auctoris de regula veritatis; siue fidei, vulgo Nouatiani de trinitate, librum:* ** II) *an essay vpon the epistles of Ignatius*, Londin. MDCCX. 8. vbi a sententia, ab omnibus fere eruditis viris merito adprobata, de epistolis Ignatii discedit atque adfirmat, earum longiores atque adulterinas esse germanas; breuiores autem Ignatio falso tributas, in persuasionem adductus, ex istis ad arianismum stabiliendum testimonia sumenda esse: *** III) *primitiue christianity reuiu'd*, Lond. MDCCXI. MDCCXII. 8. quinque partibus, quarum *prima* complectitur *epistolas Ignatii*, longiores pariter ac breuiores, graece atque anglice, vna cum iam antea edita dissertatione de istis epistolis, nunc multum aucta, qua opinionem suam stabilire adnititur, litteras Ignatii copiosiores habendas esse germanas: *secunda* nouam editionem *constitutionum apostolicarum*, sermone graeco atque anglico: *tertia* scriptum, quod titulum praefert: *an essay on the apostolical constitutions*, quoue demonstrare, sibi sumit, auctoritatem *constitutionum apostolicarum* diuinam esse ac canonicam: *quarta* exhibet: *hypotyposin fidei priorum duorum seculorum de sacrosancta trinitate et incarnatione domini nostri, ipsis sacrorum ac primitiuorum scriptorum verbis et originariis graecis; vel latinis et anglice versis traditam*, ac *quinta* denique *recognitiones Clementis*

* plura de Sandio eiusque scriptis tradidi ... *religionsstreitigkeiten ausser vnserer kirche ... den vnpartheyischen bibliothecar.* p. ...

** *nachrichten von einer hallischen bi...*

*** *actor. eruditor. suppl. tom.* V. ...

autem addita sint, Londin. MDCCXIII
for promoting primitiue christianity,
quo libro singula christianorum gene
cietatem, cum Whistono faciendam,
lem rationem, deum colendi, inirent
uatoris sectatores adhibuerint.*** V.)
MDCCXIII. 8. siue tentamina tria, qu
lium nicænum ab athanasiana hæresi
monimenta antiqua, ad doctrinam de
tione et historiam ecclesiasticam seculi
liguntur: tertio liturgia ecclesiæ angli
typum propius reducta, exhibetur: V
of faith, Londin. MDCCXIII. vbi antiqui
bula exhibentur. Hæc sunt scripta, qu
rorem suum de trinitate proposuit ac v

Nactus est aduersarios, contra quos
suo prauo pugnaret, vtriusque partis va
exierunt, nunc itidem commemoranda.
eum prodierunt: I.) *Nouatianus, ab a*
vindicatus, sine mentione auctoris, MDC
stonus antea adductis *sermons and essa*
iects adiecerat: *incerti auctoris de re*

fidei, *vulgo Nouatiani de trinitate*, *librum*; ipsum autem scriptum, a Whistono Nouatiano tributum, ex frobeniana editione, vbi haud quidquam habetur, quod arianismum sapiat, WELCHMANNVS iuris publici fecit atque adnotationibus illustrauit. Attamen pro Whistono IOANN. IACKSONVS edidit: *Nouatiani opera, quæ supersunt, omnia*, cum dissertatione de *filii dei homousia*; *siue de coessentialitate vni deo patri*, Londin. MDCCXXVIII. 8.* II.) *remarks on some places of mr. Whiston's books, either printed or manuscript*, *by Peter Allix*, Londin. MDCCX. 8. quas adnotationes ALLIXIVS eam ob caussam euulgauit, quoniam a Whistono in *præfatione historica* iis adnumeratus fuerat, qui faterentur, tribus prioribus seculis nullum haberi indicium de adoratione spiritus sancti. Respondit WHISTONVS in *reply to dr. Allix's remarks*, Lond. MDCCXI. 8.** quumque ALLIXIVS, secundæ editioni *obseruationum* suarum quædam addidisset, et his restitit in *second reply*, Lond. MDCCXI. 8. III.) *an essay vpon two arabick manuscripts by dr. Grabe*, Oxon. MDCCXI. 8. quo libello GRABIVS adcurate monstrauit, duo manuscripta arabica bibliothecæ bodleianæ minime erroribus Whistoni fauere; nec διδαχὴν τῶν ἀποστόλων, ibi comprehensam, a *constitutionibus apostolicis* differre. *** Addi debet: *account of the autority of the arabick manuscripts, by Simon Okley*, Londin. MDCCXII. 8. vna cum WHISTONI scripto: *remarks on dr. Grabes essay*, Londin. MDCCXI. 8. quo a priore quidem sententia de memoratis codicibus arabicis discedit; putat tamen, ibi legendam præfationem germanum esse monimentum atque ad διδαχὴν τῶν ἀποστόλων pertinere; ipsum autem opus arabicum exhibere *constitutiones apostolicas*, ab athanasianis deprauatas: * IV.) *an essay against arianism and some other heresies, or a reply to mr. Whiston's historical preface and appendix to his primitiue christianity reuiu'd*, Londin. MDCCXI. 8. auctore MICHAEL. MAITTAIRE:

* *bibliothequ. raison. tom.* II. p. 280. *auserlesene theologische bibliothec, volum.* IV. p. 723.

** *act. eruditor.* MDCCXII. p. 96.

*** *act. eruditor.* MDCCXII. p. 201. *nachrichten von einer hallischen biblioth. volum.* VI. p. 230.

* *act. eruditor.* MDCCXIV. p. 359.

TAIRE :* item ERASM. W
Lond. MDCCXI. 8. V.) *fo*
stons, ceter. siue *exempla*
Whistoni collectione testim
veram filii et spiritus san
GRABII libellum post
Londin. MDCCXII. 8. ed
eiusque manuscriptis pr
Whiston's seuenteen suspic
Thirlby, Cantabrig. MDC
tionem historicam, qua
næ, fraudis atque alior
THIRLBY iniurias has ab
quamuis Whistonus con
scripta: *Athanasius conui*
caussam suam tueri; adu
nus satisfacere potuit: *
cuius titulus est: *some b*
mr. Whiston's primitiue ch
quoue auctor Whistonu
neglecta scriptura sacra,
que auctoritatis ad error
adduxerit: ** VIII.) RIC

tutions, Lond. MDCCXV. 8. ac testimonia Clementis romani atque Irenæi pro *constitutionibus apostolicis* adducere voluit: * X.) *discourses concerning the euerblessed trinity*, Londin. MDCCXX. 8. quibus auctor non solum contra Whistonum; sed etiam Clendonum, socinianum, disputat atque in primis in probando vero dogmate de trinitate versatur: ** XI.) *the loymans antidote against the heretical notions of mr. Whiston, dr. Clark and other modern enthusiasts*, ceter. Londin. MDCCXVIII.*** Quum Io. Pelling certos articulos, contra Whistonum litteris consignatos, iudicibus delegatis tradidisset, eum in finem, vt illorum fieret disquisitio, Whistonus ad sui defensionem in lucem protulit scriptum, cuius titulus est: *Whiston's defence of himself from the articles obiected to him by dr. Pelling before the court of delegates in a cause of heresy*, Londin. MDCCXV. 8.*

Præter Anglos, alii Whistoni prauam doctrinam de trinitate profligarunt. Inter Germanos aduersus istum in lucem emiserunt: FRANC. WOKENIVS *christianismum primæuum, quem Guil. Whistonus modo non probando restituendum dictitat; sed apostolus Paullus breuiter quasi in tabula depinxit, data occasione paucis lineis exhibitum*, Vitemberg. MDCCXXIX. 8. IO. FRID. WVCHERER *vindicias æternæ diuinitatis iesu christi*, itidem contra Whistoni *primæuum christianismum*, Ien. MDCCXXXII. 4.** quibus scriptis addendæ sunt dissertationes: OLEARII, siue potius, qui respondentis munus obiit, BVRGII de *spiritus sancti cum patre et filio adoratione et glorificatione*, Lipſ. MDCCXI. SCHMIDII de *multiplici christi in cælos adscensione*, ibidem MDCCXII. DANZII de *iesu christi dei coaeterna cum patre exsistentia*, Ien. MDCCXXVI. WVCHERERI de *subordinatione filii in diuinis non admittenda*, Ien. MDCCXXX. WOLLII de *abusu platonico trium hominis partium in explanatione noui fœderis*, Lipſ. MDCCXXXII. WERNSDORFII de *constitutionum apostolicarum*

* *biblioth. angloiſ.* tom. I. p. 279.
** *act. eruditor.* MDCCXXI. p. 488.
*** KRAVSII *noua litterar.* [illegible]
* *act. eruditor.* MDCCXVI.
** *act. erudit.* MDCC[illegible]

tum singularium scriptorum enumeratio

Nec tamen de sola trinitate; sed de a
nioris doctrinae capitibus peruerse se
Infantes, nondum catechetica institutioni
aqua abluendos esse, negauit statuitque,
more apostolico peragi debere, in *primi
reuiu'd;* siue *primaeuo infantum baptism
historia doctrinae et praxis priorum duor
baptismum infantum, ipsis sacrorum et p
rum verbis,* Londini MDCCXII. 8.* Iudae
cis sacri textum ac septuaginta interpre
sionem seculo post natum christum secund
re adfirmat in libro, cuius inscriptio est
*the restoring the true text of the old testan
cating the citations made thence in the new*
MDCCXXII. 8. cum quadruplici adpendic
discrepantias pentateuchi samaritani atq
secunda probare adnititur, *constitutiones*
manis monimentis numerandas esse: ter
se Pharaonem, in rubro mari exstinctum
ditat monimenta, in tabulam eius chro
ta.** Non defuerunt, qui et his com
profligandis operam darent atque au

[redacted]

ci defenderent. Præter anglos ANT. COLLINVM,* .. WALIVM,** SAM. PARKERVM,*** qui data occa- eum confutarunt, IO. GOTTL. CARPZOVIVS cum ongressus est eique plane satisfecit in *vindiciis criticis s sacri ebraei aduersus Guil. Whistoni criminationes in ten- e restaurandi textum ebraicum, eidem nuper impactas*, MDCCXXIV. quas postea auctiores reddidit atque ad *am sacram*, Lips. MDCCXXVIII. editam, veluti tertiam s huius partem adiunxit.* Praeterea lucem vidit: *lement to mr. Whistons late essay, towards restoring the ext of the old testament, prouing that the canticles, is sacred book of the old testament, nor was originally ed as such, either by the iewish, or the christian church*, in. MDCCXXIII. 8.** ac Whistonus sumsit sibi, canoni- ıuctoritatem *cantici canticorum* infringere; refutatus ı fuit adcurate a NICOL. NONNEN in copiosiore di- tione de *canonica auctoritate cantici canticorum*, Trai. enum MDCCXXV. 4. et duobus anglis, altero GVIL. INERO in *defense of the canon of the old testament, or nswer to mr. Whiston's supplement*, ceter. Londin. XXIII. 12.***. altero IOANN. GILIO, cuius inter- rio cantici canticorum, Londin. MDCCXXVIII. 8. lu- adspexit.*

Nec alia WHISTONI scripta omittenda sunt eaque: *teral accomplishment of scripture prophecies*, Londin. XXIV. 8. quo libro monstrare vult, omnia vaticinia is ac posterioris fœderis ea sententia, quam naturalis

 ac

II. libri, cuius titulus est: *a discourse of the grounds and reasons the christian religion*, supra iam a me memorati

riticis adnotationibus, quibus libros veteris ac noui testamenti lustrauit, anglice Lond. MDCCXXX. et MDCCXXXIV. editis.

censura temporum libr. I. p. 20.

atio hæc etiam anglice cum notis studio MOSIS MORRI, iudæi nuersi, Lond. MDCCXXIX. 8. prodiit: conf. *act. eruditor.* DCCXXXI. p. 35.

iotb. angloif. tom. XI. p. 74. *memoir. literair. de la grande Bretagne m.* XIV. p. 289. *nachrichten von einer hallischen biblioth. volum.* . p. 423.

liotb. angloif. tom. XI. p. 463.

stonum refellit quoque CARPZOVIVS *critic. sacr. libr.* III. *cap.* 4.

ilus libro *cap.* VII. VIII. IX. expr
septuaginta hebdomadibus Dani
sibyllina cum ecloga quarta Vir
quarta de Caino et Lamecho ag
huc spectat: WHISTONI liber,
ction of authentick records, belong
ment, translated in to english, L
hibet varia apocrypha scripta vt
persuadere vult, composita illa e
præ se ferant, ac singularem
Addo denique: *the eternity of h*
and considered, Londin. MDCCXL.
no pœnam sempiternam sustinen
Cum Whistono coniungend
qui inter Anglos itidem recentior

---

* *act. erudit.* MDCCXXVIII. p. 116. *bibl*
auserlesene theol. biblioth. volum. I. p
lischen biblioth. volum. IV. p. 432.
** *act. erudit.* MDCCXXVIII. p. 119.
biblioth. volum. IV. p. 436.
*** ille in *defense of christianity from t*
ment, Londin. MDCCXXV. 8. hic
the prophecies in the old testament a

[redacted]

ue consensit, licet non in omni; attamen in principali rroris parte. Emisit ille in lucem: *the scripture doctri- e of the trinity*, Londin. MDCCXII. 8. et iterum post factam mendationem, ibidem MDCCXIX. 8. tribus partibus, qua- um summa est: tres essentiæ diuinæ personas inter se uidem diuersas esse; minus autem æquales ac pares; sed ium ac spiritum sanctum ita a patre dependere, vt hoc it inferiores ac per consequentiam vera careant diuini- e.* Qui ipsi bellum indicerent ac pro vera doctrina oppugnarent, multi in Anglia exstiterunt. EDVARD. LLSIVS edidit: *remarks on dr. Clarkes introduction to his ipture doctrine of the trinity*, Oxon. MDCCXIII. 8. cui . ARKIVS in *epistola*, ad ipsum anglice scripta ac Londin. DCCXIV. 8. edita, respondit.** Ad hunc aduersarium unxit se GVIL. LORIMER, qui interpretationem prio- m octo ac decem versuum primi capitis euangelii Ioan- s iuris publici fecit atque adiecit: *a scriptural demon- ation of the true deity of the eternal world*, contra Clar- ium, Londin. MDCCXIII. 8.*** In idem certamen vene- nt: GASTRELLVS et ROBERT. NELSONVS, ac quamuis ARKIVS daret responsionem ad res, a Nelsono obiectas, a cum alia ad scriptoris, qui nomen suum omisit, *con- erationes de trinitate ac modo, hanc controuersiam tractan-*, anglice, Londin. MDCCXIV. 8.* atque ederet: *respon- nem ad obiectiones Roberti Nelsoni et auctoris anonymi ad- rsus Sam. Clarkii doctrinam scripturæ de sancta trinitate, l instar commentarii in* XL. *selecta scripturæ loca*, cum addita *sponsione ad obseruationes auctoris anonymi considerationum rca sacrosanctam trinitatem et modum, controuersias de illa actandi*, sermone anglicano, Londin. MDCCXIV. 8.** præ- rea autem eodem tempore prodirent: *apologia doctoris larkii*, anglice, atque illius responsiones ad tres litteras,

Ppp 3 quas

ournal literair. tom. I. p. 263. CLERICI *biblioth. chois.* tom. XXVI. p. 418. *act. eruditor.* MDCCXIII. p. 258. *vnschuldige nachricht.* 1713. p. 237. LILIENTHALII *theol. biblioth.* tom. I. p. 946.
iourn. literair. tom. III. p. 123.
* *act. erudtor.* MDCCXV. p. 437.
iournal literair. tom. III. p. 216. 445.
act. eruditor. supplement. tom. VI. p. 395.

Clarkium ideo reprehendit, quia iste a
plane reiecerit; nec statuere voluerit,
conditis adnumerandum esse;* antequa
tiones has publicae luci exponeret, ad
dedit atque illius fauorem erga Athan
Disputauit quoque contra Clarkium
a discourse of the euerblessed trinity
MDCCXVIII. 8.*** nec tamen sapienter;
enim alterius errores profligat, ipse g
me de trinitate, ac peruerse saepius scri
pretatur. Non longe discedit a socini
Ostensum id fuit in libro: *dr. Bennet's*
trinity examined, Londin. MDCCXVIII. 8.*
prodiit: *defensio doctrinae scripturae de tri*
MDCCXIX. 8. vbi systemata Benneti
comparantur. De HEYWOODO, MAYO
nationis, itidem Clarkii aduersariis,
addo, varia scripta, contra Clarkium
ctim duobus voluminibus Londini in l

---

* *biblioth. britanniqu. tom.* III. p. 427. Adiu
animaduersiones has ad epitomen *trina*

[redacted]

Præcipue DANIEL WATERLANDVS laudabilem ope-
am in defensione dogmatis de trinitate ac diuinitate iesu
hristi contra arianos anglos collocauit ac nomen suum
eddidit celebre. Quum rogatus sacerdotem vici cuius-
am, Clarkii adseclam, de errore ad veritatem reducere
niteretur ac litteris ad eum perscriptis falsitatem senten-
e, quam ille cum Clarkio amplexus esset, monstraret;
erdos autem hic in persuasione sua permaneret ac pu-
cam daret responsionem, WATERLANDVS necessitatem
i impositam esse, putauit, in lucem proferendi: *a vin-
ation of christ's diuinity. Being a defense of some queries
ating to dr. Clarke's scheme of the trinity. In answer to
lergy man in the country*, Cantabrig. MDCCXIX. 8.° quam
mam editionem aliæ sequutæ sunt. Ille; siue sacerdos
posuit: *a modest plea for the baptismal and scripture notion
the trinity*, Londin. MDCCXX. atque instituta compara-
ne systematum Clarkii, Benneti atque aliorum, ea inter
coniungi posse, statuit. Paullo post addidit: *the modest
a cet. continued or a brief and distinct answer to dr. Wa-
-land's questions relating to the doctrine of the trinity;*
aterlandus autem minus desiit, pro veritate pugnare,
primis postquam ariani existimabant, se nouem ac tri-
nta articulos ecclesiæ anglicanæ omnino subscribere posse,
sia isti verbis, quæ latiorem significandi vim habeant,
pressi sint hocque nomine interpretationem, ariano dog-
ati haud aduersam, admittant. Reiecit hoc merito WA-
ERLANDVS in *the case of the subscription to the* XXXIX. *ar-
cles considered and the seueral pleas and excuses for it parti-
larly examined and confuted*, Cantabr. MDCCXXI. 12.

 recte-

ribus, anglice Londini MDCCXXX. editis, præmissa: SYKII *pre-
sent state of the republick of lettres mens. iul.* MDCCXXIX. WHI-
STONI *historical memoirs of the life of dr. Samuel Clarke being a
supplement to dr. Sykes's and bishop Hoadley's accounts*, Londin.
MDCCXXX. 8. in *biblioth. britanniqu. tom.* XII. p. 414. adde
NICERONII *memoires tom.* XXXV. p. 346. *vnschuldige nachrichten,*
1713. p. 237. 1714. p. 839. ac quæ a me adnotata sunt in *der
einleitung in die religionsstreitigkeiten ausser vnserer kirche, part.* III.
p. 177. sq. Opera eius quatuor voluminibus anglice Londin.
MDCCXXXVIII. fol. prodierunt.

bibliothequ. angloise tom. VI. p. 53.

Lond. MDCCXXII. 8. Immo alia scripta,
nianismi defensoribus aduersus illum c
derunt ac symbolum athanasianum in q
tionemque venit, maxime: *a letter to th*
land, occasioned by his late writings in def
hypothesis, sub nomine *Philantropi Oxon*
adfirmatur, quæ de tribus personis in v
de attributis duorum naturarum in chri
ter se minus cohærentia esse; sed contra
dr. Waterland's defense of his queries, cet.
Neutiquam tamen WATERLANDVS in
stibus cessit. In lucem emisit: *a second*
diuinity, or a second defense of some queri
atque inter alia probauit, trinitatis
refellendos esse. Contra scriptum ho
nations on dr. Waterland's second de
Lond. MDCCXXIV. 8. WATERLANDV
a farther vindication of christ's diuinity,
atque *a historical history of the athanasia*
et iterum cum accessionibus quibusd
librum supra laudatum; præter hunc
tance of the doctrine of the holy trini
MDCCXXXIV. 8. cuius atque aliorum arg

nity, Londin. MDCCXXXII. Quum enim auctor hic cuiſſet, ob diſſenſionem de dogmate trinitatis non toldam eſſe communionem eccleſiaſticam, Waterlandus ntentiam eius confutauit; * prodiit autem anonymi us: *a letter to the reuerend doctor Waterland occaſioned ſome paſſages in his late treatiſe entitled:* the importance the doctrine of the holy trinity aſſerted, Londin. DCCXXXIV. 8. ** Nec THOM. MORGANI ſcriptum ætermitto, titulo inſtructum: *a collection of tracts;* ſiue *loge tractatuum quorumdam, ad ius priuati iudicii, ſuffiπtiam ſcripturæ ſacræ et terminos communionis eccleſiaſticæ etantium, occaſione recentiſſimæ controuerſiæ trinitariæ ediruni*, Londin. MDCCXXVI. 8. Auctor varia ſcripta, quæ tea ſeparatim edidit, coniunctim exhibet atque in illis uſſam agit arianorum contra defenſores doctrinæ athaſianæ de trinitate. Eſt in iſtis epiſtola, ad Waterlandum rata, cuius occaſionem libri, ab eo pro Athanaſio comſiti, præbuerunt. *** Quæ iam enarraui, iis adiicio, o trinitate contra arianos prodiiſſe: *the true ſcripture ctrine of the holy and euer bleſſed trinity, ſtated and dended in oppoſition to the arian ſcheme*, auctore ABR. TAYOR, duobus voluminibus, Londin. MDCCXXVII. 8. * ac emoratis recentioribus arianis anglis non ſine omni iure numerari: RICHARD. BROCKLESBY. Edidit ille: *an plication de goſpel-theiſm, and the diuinity of the chriian religion*, ceter. Londin. MDCCVI. fol. hocque libro, iuinas perſonas inter ſe æquales eſſe ac pares, ac chriſtum roprie, per generationem ex patris eſſentia, filium dei ppellari, negauit. **

Ab argumento, cuius ſcriptores, inprimis anglos, huc percenſui, haud alienum eſſe, puto, ſi et GEORGII VLLI mentionem faciam atque illius *defenſionem fidei nicenæ, ex ſcriptis catholicorum doctorum, qui intra prima* *eccleſiæ*

LILIENTHALII *theol. bibl. tom.* I. p. 954. *bibliothequ. britannique tom.* II. *part.* 2. p. 313.
bibliothequ. britanniqu. tom. IV. *part.* I. p. 130.
* *act. eruditor.* MDCCXXVIII. p. 197.
act. eruditor. MDCCXXVIII. p. 390.
' vide LILIENTHALII *theol. biblioth. tom.* I. p. 88.

toribus adprobatum fuisse. Ed
diligenter; statuit autem, eum
ordinem, vt filius, licet eamdem
propter generationem tamen pa
que originem adtinet, inferior
Quam sententiam ita comparat
colligendum, patrem ac filium
les huncque propter depend
cum, patre diuinitate carere, ia
simi viri monstrarunt. Inter
nem hanc *fidei nicanæ* scripserur
siue SAMVEL CRELLIVS in
ex Barnaba, *Herma et Clemente*
sioni fidei nicanæ Georg. Bulli op
caussam Bulli autem egit IO.
II) auctor librorum, coniunct
tractatus tres : ante-nicanismus,
trum ante-nicænorum, in qu
primæuo-catholicæ quoad arti
sio ad Bulli defensionem fidei nica
diuinitate christi, *explicata et a*
ecclesia catholica, Lond. MDC
tractatuum in titulo tribuitur

[redacted]

...m. CRELLIVM omnes tres scripsisse, sibi persuadent.* ...espondit ipse BVLLVS in *animaduersionibus in Clerki...n:* ** III) DAN. WHITBYVS in *disquisitionibus modestis ...clarissimi Bulli defensionem fidei nicænæ*, Lond MDCCXVIII. 8. ...ibus iudicat, Bullum inanem operam suscepisse, quum ...obare adnisus sit, antiquiores doctores, ante synodum ...cænam celebres, doctrinæ, in iam dicto concilio ad...obatæ, addictos fuisse. *** Ita Whitbyus a veritate, ...am antea amplexus ac professus fuerat, præsertim in ...*actatu de vera christi deitate aduersus Arii et Socini hære...*, Oxon. MDCXCI. 4. desciuit atque ad Arii contulit se ...miliam. * Liber, quo Bullum adgressus est, peruer...um ingenium ac animum prodit ac res commentitias futi...sque complectitur: IV) anonymus, qui in lucem protulit: ...*e iugdment of the fathers concerning the doctrine of the ...inity*, cui restitit PETR. ALLIXIVS in *the iugdment of ...e iewish church against the unitarians*, scripto, supra me...morato; disputauit autem contra Allixium STEPH. NYE ...n *the doctrine of the holy trinity*, Londin. MDCCI. 8. ** ...æter *defensionem fidei nicanæ*, BVLLVS alia ingenii mo...imenta reliquit, quorum itidem loco hoc mentio fieri ...otest: *iudicium* videlicet *ecclesiæ catholicæ trium primorum ...culorum de necessitate credendi, quod dominus noster iesus ...hristus sit verus deus*, Oxon. MDCXCIV. 8. Amstelod. ...DCXCVII. 8.*** contra Simonem Episcopium, ac *primitiuam ...t apostolicam traditionem dogmatis, in ecclesia catholica recepti, ...le iesu christi, seruatoris nostri, diuinitate adserta atque ...uidenter demonstrata*, contra Dan. Zwickerum.* Exstant et

...*nachricht von den stollischen buchern*, part. XIII. p. 453. VOGTII *catalog. libror. rarior.* p. 35. CLEMENT *bibliotheque curieuse, historique et critiqu.* tom. I. p. 360. *nachrichten von einer hallischen bibliothec.* vol. III. p. 544.

* exstant in eius *operibus*.

** *bibliotheque angloise*, tom. IV. p. 149.

*** *ibidem*.

* vide *die einleit. in die relig. streit. ausser vnserer kirche*, part. IV. p. 195. sq. BERNARDI *nouuell. de la republiqu. des lettr.* MDCCIV. *april.* p. 443. 459.

** *acta erudit.* MDCXCVII. p. 504.

* quod scriptum lucem vidit in BVLLI *operibus*, a *Grabio* editis: confer

liber inſcriptus: *the ſcriptures trinity*, L
quo auctor ſtatuit, filium dei ac ſpiri
eſſe ſubſtantias: a patre diſtinctas: ab h
conditum productas ac cum eo ita con
vnam conſtituant perſonam. **

§. XI.

DENIQVE et id antitrinitariorum g
tritheitarum nomen datum eſt, ob pe
diuinitatis perſonas ita inter ſe diſtincta
quælibet ſingularem ac ſeparatam eſſent
ſint dii. Attamen exiguum illorum
conſtat. Sententia enim, quam trith
aperte naturæ diuinæ hocque nomine
uerſatur ac tam abſurda eſt, vt ea nihil

Recentiore ætate GVIL. SHERLOCKI
ſatus eſt, poſtquam emiſerat: *a vindication*
holy and euerbleſſed trinity, and the incarnat
Lond. MDCXC. 4. Exiſtimat enim in libro
eſſe tres ſpiritus; ſiue mentes infinitas ac
ſtantias, re ipſa inter ſe diſtinctas; quæ ta
vniuerſa conſcientia ac cogitationum com

cum doctoribus, recte sentientibus; verum etiam socinianis. Refutatus est a ROBERTO SOVTHO, qui sine indicio nominis sui edidit: *animaduersions vpon dr. Sherlok's book, entituled a vindication of the holy and euerblessed trinity*, ceter. ac iterum cum accessionibus, Lond. MDCXCIII. 4. Postquam prodiit: *a defence of dr. Sherlok's notion of a trinity in vnity, in answer to the animaduersions vpon his vindication of the holy and euerblessed trinity*, MDCXCIV. 4. libro huic opposuit SOVTHVS: *tritheism charged vpon dr. Sherlok's new notion of the trinity*, ceter. Londin. MDCXCV. 4. De eadem caussa lucem viderunt: *some thougts vpon dr. Sherlok's vindication of the doctrine of the holy trinity*, ceter. MDCXC. 4. *a letter to the reuerend dr. South vpon occasion of a late book, entituled animaduersions*, Lond. MDCXCIII. 4. *the doctrine of the holy trinity placed in its due light by an answer to a late book, entituled animaduersions vpon dr. Sherlok's book*, cet. Londin. MDCXCIV. 4. *some considerations concerning the trinity, and the ways of managing that controuersie*, cuius libri secunda editio, Londin. MDCXCVIII. 8. prodiit,* atque alia scripta. Quum contra Sherlockii doctrinam, veluti falsam atque impiam, decretum academiae oxoniensis publicatum esset, resistere ei ac caussam suam tueri, non dubitauit Sherlockius atque in lucem protulit: *a modest examination of the authority and reasons of the late decree of the vice chancellor of Oxford*, ceter. Londin. MDCXCVI. 4. pro memorato decreto autem in lucem exiit: *an answer to dr. Sherlok's examination of the Oxford decree*, Londin. MDCXCVI. 4. item *remarks vpon a book lately published by dr. William Sherlok, entituled a modest examination of the Oxford-decree*, Oxon. MDCXCVI. 4. cuius libelli auctor IONATH. EDVARDVS esse, traditur, ac *decreti oxoniensis vindicatio in tribus ad modestum eius examinatorem modestioribus epistolis a theologo transmarino*, MDCXCVI. 4.**

In

* BERNARD in *nouuelles de la republiqu. des lettres* MDCC. *mart.* p. 283.

** plura de controuersia hac habet PFAFFIVS *introd. in histor. theolog.*

In recentiorum tritheitarum cenſum merito etiam PETRVS FAIDITIVS refertur, homo exigua iudicandi facultate præditus; nimio autem rerum nouarum ſtudio atque odio erga ſcholaſticorum terminos occupatus. Edidit: *eclairciſſemens ſur la doctrine et l'hiſtoire eccleſiaſtique des deux premiers ſiecles*, Pariſ. MDCXCVI. atque eodem anno: *alteration du dogme theologique par la philoſophie d'Ariſtote, ou fauſſes idées des ſcholaſtiques ſur toutes les matieres de la religion*, in quibus libris non ſolum ipſe adfirmauit, tres perſonas eſſe tres eſſentias ac naturas, quemadmodum in tribus hominibus tres ſint eſſentiæ humanæ, numero diuerſæ; ſed etiam antiquiores ſacri ordinis patres ad partes ſuas trahere, conatus eſt. Statuit enim, doctores hos non aliam inter patrem, filium ac ſpiritum ſanctum vnitatem, niſi, vti dicitur, ſpecificam admiſiſſe, qualis ſit inter tres homines; vnitatem autem numeri ignoraſſe atque ob infirmiores prudenter abſtinuiſſe a loquendi formula de tribus diis, ne offenderentur. Profligauit eum HVGO in *refutation du ſyſteme de Mr. Faydit ſur la trinité*, Luxemb. MDCXCIX. ac quum FAIDITIVS pro ſe ſcripſiſ-

Ita trinitatem explicauit, satis absurde ac peruerse, PAVLLVS MATY in *lettre d'vn theologien a vn autre theologien sur le mystere de la trinité*, MDCCXXIX. 8. quae epistola variis Belgii locis prodiit. Opposuit ARM. DE LA CHAPELLE *reflexions en forme de lettre au suiet d'vn systeme, pretendu du noueau, sur le mystere de la trinité*, Amstelodam. MDCCXXIX. 8.: contra hoc autem scriptum pro Maty lucem adspexerunt: *essay sur la maniére de traiter la controuerse en forme de lettre addressée, a monsieur de la Chapelle*, Vltrai. MDCCXXX. 8. *suite de l'essay sur la maniere de traiter la controuerse, en forme de lettre, addressée a mr. de la Chapelle*, Hag. comit. MDCCXXX. 8. *apologie de la conduite et de la doctrine du sieur Paul Maty: entretien par lettres entre mr. de la Chapelle et le sr. Paul Maty*, MDCCXXX. item *doctrine de la trinité eclaircie, demontrée par l'ecriture et defendue contre les obiections de mr. de la Chapelle et quelques auteurs theologiens*, duabus partibus MDCCXXX. 8. Impugnata tamen denuo fuit Maty sententia in *exposition de la doctrine orthodoxe sur le mystere de la trinité, auec vn court examen du noueau systeme de mr. Maty*, Amstel. MDCCXXXIV. 8. et in IO. LAVR. A MOSHEIM dissertatione inscripta: *modesta inquisitio in nouam dogmatis de sacro sancta trinitate explicationem, quam Paullus Maty nuper proposuit*, adcurate eleganterque composita, Helmst. MDCCXXXV. *

Antitrinitariorum adhuc memoratis scriptis addi potest: *a plain account of the trinity from scripture and reason, wherein is clearly proued, that the belief of this doctrine, as imposed by church authority, is a human inuention and not to be found in the scripture; with a dissertation vpon the beauty and style of the sacred writings, and a conference between the author and his friend concerning the groß absurdities of the trinitarian scheme now insisted on, written by a gentlemann*, Lond. MDCCXXXIX. 8. Auctor statuit, patrem et filium ita inter se differre, vt quamuis filius sit deus; ille tamen non eamdem

* plura de lite hac disserui in *der einleitung in die religionsstreitigkeiten außer vnserer kirche, part.* IV. p. 226. sq. adde *act. erudit.* MDCCXXIX. p. 484. *nouor. actorum erudit. supplement. tom.* I. p. 376. *die deutschen acta erudit. tom.* XIV. p. 123. 137. 381. *bibliothequ. françoiss. tom.* XV. *part.* I. et II. *memoires de Treuoux* MDCCXXXVI. p. 471.

SECTIO XI.

DE

SCRIPTIS CONTROVERSI INDIFFERENTISTIS

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Postquam definitum est, quid et quotuplex sit indifferentismus, §. I.

Recensentur primum scripta indifferentistarum, speciatim eorum, qui putant, veram religionem amore erga deum solui, §. II

Qui adpellant

Qui sunt syn

Deinde illa, confutatus

NVNC scripta recensenda sunt, quae cum indifferentistis pertinent. H suum ab *indifferentia* eaque in religio existimant, diuersas religiones eiusdem referre, siue quis hanc; siue illam a tium ipsum adpellatur *indifferentismus*, sumatur, illum in *vniuersalem* ac *parti* licet. Prioris generis; siue *vniuersalis* omnes religiones dignitate sua inter se

pertes sint; speciem tamen cuiusdam illi præ se ferunt, ad fucum aliis faciendum; alter autem *naturalistarum*, qui eam ob caussam indifferentiam religionum statuunt, quia non aliam, nisi naturalem, admittunt hocque nomine omnes sectas, quæ reuelatione quadam nituntur, vno eodemque loco habent. Indifferentismus hic vniuersalis ad locum hunc haud pertinet. Scripta certaminum cum atheis ac naturalistis iam supra commemorata sunt.

§. II.

INDIFFERENTISMVS *particularis* spectat tantum ad diuersas christianorum sectas, vel ad omnes; vel ad quasdam, quo posteriori modo indifferentismus est proprie sic adpellatus, ac quum vario ille fundamento nititur, certæ eius species constitui possunt. Quæ ab eiusmodi indifferentistis in lucem emissa: quæ iisdem sint opposita, scripta nunc enumerare, mecum constitui. Exstant quædam, maxime ab iis indifferentistis composita, qui persuadent sibi, eum esse christianum hominem ac sempiternam felicitatem sibi promittere posse, qui bonum animum habeat: deum atque alios amet, licet sententiis cum omnibus non conueniat. Generis huius sunt:

Historia infallibilissimi; oder grundliche vorstellung der wahrhaftigen vnd falschen infallibilitat in glaubenssachen, MDCXC. 4. cuius auctor GVIL. HENR. BARO DE FREYBVRG esse, dicitur. * Opposita ei est *historia infallibilissimi fallibilis*, quæ nomen præfert: *eines freywahrheitliebenden freunds;* scripta autem esse traditur a CHRIST. DAVID. FVNCCIO:

ERICI FRIEDLIBII *vntersuchung des indifferentismi religionum*, 8. quod opusculum nullum quidem annum præ se habet; prodiit autem id MDCCI. ac profectum est non a Brenneisenio, vt nonnulli suspicati sunt; sed a IACOBO FRIDER. LVDOVICI, refutatumque a CHRIST. WAHRLIEBIO in *der neuen frucht des pietistischen geistes* in

* vide PLACCII *theatr. anonymor.* p. 439.

ligionen das beste wehlet und sich nicht væu wendet, MDCCII. 8. et in der entdeckten tigen schrift, welche intitulieret: die tho MDCCIII. 8. vbi libertas defenditur, ex id eligendi atque amplectendi, quod o quia nulla religio grauiorum vitiorum autem huic auctor quidam, sine nomi die thorheit der klugen: ***

THEOD. RAPHAEL. CAMPHVYSII theil in religions sachen, sine mentione l sanctimoniam vitæ regulam esse veritati iudicare posse, quid verum: quid falsum

ANONYMI liber inscriptus: die wahr MDCCXVI. 12. quo itidem adfirmatur, rationem non in scientia dogmatum; sed

---

* dissertatione de articulis fidei fundamentalibus a lis ad salutem habita.

** epitom. controuers. theolog. DEFRIEDLIBII lib LIENTHALII theol. biblioth. tom. I. p. 373. log. biblioth theol. p. 1069. vna cum istis, leitung in die religionsstreitigkeit. vnserer kirc

n esse, hancque in quauis christianorum secta institui sse:*

Vnpartheyische gedancken von der wahren religion und -che, Francof. MDCCXXIV. 8. vbi multa dicta sunt, quæ differentismum particularem sapiunt, eo quoque prinpio innixum, quia sanctior vita, propria religionis natu- in omni christiana secta peragenda sit: **

Die wahre alleinseligmachende religion, Scaphus. DCCXXIV. 12. libellus eiusdem conditionis: ***

L'vnité de la religion chrétienne et la source des sectes, tisbon. MDCCXXV. cuius principale argumentum est, non rentiis; sed sanctimoniæ studiis religionem, quæ deo aceat, absolui; nec alia fidei dogmata necessaria esse; nisi uca eaque ad pietatis exercitationem comparata: *

IO. MICHAEL. VON LOEN *einzige wahre religion, gemein in ihren grundsatzen, verwirt durch die zanckeven der schriftgelehrten, zertheilt in allerhand secten, vereiget in christo*, duabus partibus, Francof. et Lips. DCCL. 8. ** quam primam editionem aliæ intra breue mporis spatium sequutæ sunt atque in his, si gallica terpretatio adnumeratur, quarta Francof. MDCCLI. 8. b eodem titulo; nonnulla tamen in ista esse mutata, paret, vbi ea cum prioribus confertur. *** Summa ri huius est, vnicam veram religionem ad id spectare, quis credat, iesum seruatorem esse hominem, atque more incitatus, pie viuat. Coniungenda sunt cum eo dam alia auctoris scripta, præsertim: *gesamlete kleine hriften von kirchen vnd religionssachen, zur erleuterung er bey seiner einzigen wahren religion ihm angedichteten vnchen meynungen eines vnlautern syncretismi, besorget vnd rausgegeben von Osterlander*, Francof. MDCCLI. 8. * item:

 die

unschuld. nachricht. 1716. p. 918.
samlung von alten vnd neuen theolog. sachen, 1725. p. 950.
* *ibidem* p. 952.
ibidem 1726. p. 618.
KRAFTII *theol biblioth. tom.* V. p. 471.
** *ibidem tom.* VII p. 693. vbi mutationes quædam, quæ factæ sunt, indicantur.
ibidem tom. VI. p. 624.

ſtrare voluit, coniunctionem eccleſia
inter chriſtianos ſectarum omnino fieri
facile intelligendum eſt, quale poſuer
Mirum igitur non eſt, multos ipſi bell
in profligandis eius erroribus conſiliisq
caſſe. Inter ſcripta, quæ aduerſus eum i
locum habent: 1) *ernſtliche prufung de*
gions mengerey; oder eines allen chriſtlich
von herrn hofrath von Loen in ſeinen vnionsſ
genen eintrachtstempels ohne das heilige ab
MDCCL. 8. * cui reformatus quidam, q
glaubigen adpellat, oppoſuit: *friedliebend*
den grundwahrheiten der reformirten, b
von dem herrn hofrath von Loen entworfene
religion, beygetragen, Francof. MDCCL
HERMANN. BENNERI *entdeckter vngrun*
einzigen wahren religion, Francof. MDCC
quem aduerſarium quum Loenius defe
ſuſcepiſſet in *einem ſendſchreiben*, edidit
wort auf herrn hofrath von Loen ſendſchr
genante einzige wahre religion, Francof.

præter hanc autem reſponſionem, etiam prodiit: *die von dem herrn von Loen verſtummelt vnd vnordentlich vorgetragene einzige wahre religion, in einer kurtzen antwort auf herrn von Loens ſendſchreiben vber herrn dr. Benners vngrund*: 3) *lob vnd trauerrede auf die lezte vnionsſchrift des herrn von Loen*, MDCCLI. 8. cuius libelli tamen auctor et aduerſarium et defenſorem Loenii ſe præbet, dum eorum, quæ iſte ſcripſit, alia reprehendit: alia adprobat ac ſtatuit, lutheranos ac reformatos omnino coniungi poſſe: 4) IO. PHILIPP. GVIL. LVCKII *freundliche erinnerungen vber des herrn hofrath von Loen buch von der einzigen wahren religion*, MDCCLI. 8. 5) *hiſtoriſche vnd dogmatiſche anmerckungen vber das lehrgebæude des herrn von Loen in der ſchrift: die einzige wahre religion*, Hal. MDCCLI. 8. quod ſcriptum vberiorem atque adcuratiorem Loenii refutationem complectitur ac præſtantia ſua inter reliqua eminet. Compoſitum illud eſt a SCHLEISNERO ac præfatione *Baumgartenii* ornatum:* 6) IO. LVDOV. SCHLOSSERI *lamm gottes im vorbilde Iſaacs*, Hamburg. MDCCLI. 8. qui liber ideo a me adducitur, quia præfatio eius Loenio oppoſita eſt atque oſtendit, illum de fide Abrahami nec recte; nec adcurate diſſeruiſſe:** 7) SIGM. IACOBI BAVMGARTENII *commentatio in quatuor ſymbola theotiſca* et alia in *verſionem theotiſcam ſymboli athanaſiani*, Hal. MDCCLII. 4. quæ præcipue ad id ſcriptæ ſunt, vt adpareat, Loenium antiquiorem fidei confeſſionem germanorum, quam in libro ſuo de *vnica vera religione* exhibuit, male interpretatum eſſe eaque, veluti teſtimonio, abuſum: 8) IOACHIM. SAMVEL. WEICKHMANNI programmata, quorum primum inſcriptionem præfert: *templum pacis, adſertore hominum nato, diuinitus excitatum: nouo pacificoque Loenii templo oppoſitum*, Vitemb. MDCCLII. ſecundum: *templum pacis, renaſcente hominum pacificatore, ſtabilitum: nouo pacificoque Loenii templo oppoſitum*, eodem loco atque anno: tertium: *diuini templum ſpiritus, nouo Loenii pacificoque templo oppoſitum*, ibidem MDCCLIII. 9) IO. BALTHA-

* KRAFTII *theolog. biblioth. tom.* VI. p. 406.

** *ibidem tom.* VIII. p. 134.

gen vber das buch: die einzige wah
MDCCLI. 8. ** Referri etiam huc potel
rede, cuius sermonis antea mentionem
tereundus est liber inscriptus: *samlung*
auszugen, *welche zu einer nahern erka*
wahren religion vnd zur vereinigung der
kænnen, MDCCLI. Quodam modo scrip
rentissmum sapiunt, adnumerandus est
l'homme dans le pechè originel, MDCCXIV.
sub titulo: *histoire de l'etat de l'homm*
ginel, ita, vt factæ sint quædam mutatic
nes, MDCCXXXI. 12. *** germanice aut
ne: *philosophische vntersuchung von dem z*
in der erbsunde, Francof. et Lips.
MDCCXLVI 8. Quum auctor præcipue
nali differit, nefariam atque in scriptu
sam sentiendi libidinem prodit.

§. III.

Aliorvm indifferentissmi ea est rati
fundamento syncretismi, id est, prau
uersas christianas religiones, etsi alte
altera, in capitibus tamen fidei, quoru

teatur religionem. Immo nonnulli non dubitarunt, adfirmare, socinianos quoque in societatem ecclesiasticam recipiendos esse, quibus nomen *latitudinariorum* datum est, maxime in Anglia, quia paucos fidei articulos, creditu necessarios, constituunt hancque ob caussam videntur, viam ad salutem reddere latiorem. Spectant huc sequentia scripta:

Latitudinarius orthodoxus, in genere de fide in religione naturali, mosaica et christiana: in particulari de christianae religionis mysteriis, sancta trinitate, christi incarnatione, corporis resurrectione, caena dominica. Accesserunt vindiciae libertatis christianae, ecclesiae anglicanae et Arthury Bury, contra ineptias et calumnias P. Iurieu, Londin. MDCXCVII. 12. Impium ac detestandum est scriptum hoc. Auctor pauca capita religionis christianae admittit haecque tam turpiter ac peruerse explicat, vt ista impugnet ac penitus infringere conetur.* Oppositum id est IVRIEI libro: *la religion du latitudinaire*, de quo postea dicam. ARTHVRVS BVRY, qui in *latitudinario orthodoxo* defenditur, ediderat: *the naked gospel*, Londin. MDCXC. 4. eum in finem, vt ostenderet, quale euangelium praedicatum sit a christo atque apostolis: quae ab isto tempore factae fuerint illius accessiones ac mutationes: qui fructus: quae mala ex eo prouenerint; ita tamen, vt non veritatem religionis, a christo traditae, monstraret; sed praecipua istius dogmata labefactaret; nec obscure significaret, se naturalistis fauere. Eam ob caussam libellus hic Oxonii a carnifice igni traditus est, quo pertinet: *iudicium ac decretum vniuersitatis oxoniensis, latum in conuocatione habita aug.* XIX. *ann. domin.* MDCXC. *contra propositiones quasdam impias et haereticas, excerptas et citatas ex libello quodam infami, haud ita pridem intra dictam academiam perfide typis mandato ac diuulgato, cui titulus est:* the naked gospel, cet. Oxon. MDCXC. fol. Quemadmodum autem hoc de prima libri editione intel-

* *act. eruditor.* MDCXCVII. p. 493. TENTZELII *monatl. vnterred.* 1698. p. 198. *nachrichten von einer hallischen biblioth. vol.* III. p. 235. FREYTAGII *anal. de libris rarioribus* p. 518. LILIENTHALII *theol. bibliotb. tom.* I. p. 367.

ligendum eſt; ita licet in ſecunda, Lond. MDCXCI. 4. nonnulla emendata ac mitiore ratione propoſita fuerint; multæ tamen impiæ ſententiæ ſunt retentæ. Defenſores Bury extitererunt: auctor libelli: *the fire's continued at Oxford or the decree of the conuocation for burning the naked goſpel conſidered*, et alius, qui iuris publici fecit: *an hiſtorical vindication of the naked goſpel, recommended tho the vniuerſity at Oxford*, MDCXC. 4. Refutarunt eum: GVILIELM. NICHOLSIVS in *anſwer to an heretical book call'd* the naked goſpel, ceter. Londin. MDCXCI. 4. THOM. LONG in *anſwer to an ſocinian treatiſe call'd* the naked goſpel, ceter. MDCXCI. 4. PETR. IVRIEVS iam memorato libro: *la religion du latitudinaire*, Roterod. MDCXCVI. 8. Prodiit etiam IVST. CHRISTOPH. BOEHMERI diſputatio de *myſterio trinitatis*, contra *latitudinarii orthodoxi* auctorem, Helmſtad. MDCCX. præter hunc autem, aduerſus eumdem THOM. ITTIGIVS * programma ſcripſit: **

ANTONII SCHATSBVRII ſcripta, de quibus multi non ſine ratione iudicant, ea prodere auctorem, religioni chriſtianæ nimis liberæ atque ita comparatæ, vt leuior diſcrepantia inter diuerſas chriſtianorum ſectas ſtatuatur, addictum. Refertur igitur merito inter indifferentiſtas, qui *latitudinarii* adpellantur: ***

Diſſertation, ou l'on etablit le vray et l'vnique moyen,

[redacted]

christiani hominis rationem sola fide in christum ac professione, iesum esse messiam, absolui, arbitratur. Attamen nec ab eorum indifferentistarum sententia alienus est, qui putant, in negotio religionis non tam dogmatum cognitionem; quam piam vitam apud deum quidquam valere hacque; non illa nos felicitatis sempiternæ participes fieri: *

D'HVISSEAV liber: *la reunion du christianisme, ou la maniere de reioindre tous les chretiens sur vne seule confession de foy*, Salmur. MDCLXX. refutatus in *remarques sur vn liure intitulé:* la reunion du christianisme, MDCLXX. 8. in *examen du liure de la reunion du christianisme*, MDCLXXI. 8. IO. GRAVEROLII dissertatione de *religionum conciliatoribus:*

NATAL. ALBERTI DE VERSE *protestant pacifique*, quem sub nomine: *Leon de la Guitonniere* edidit, Amstelod. MDCLXXXIV. 12. atque eo consilio exarauit, vt probaret, non solum pontificis romani adseclas; verum et alios christianos: immo et socinianos ad communionem ecclesiasticam admittendos esse: **

IO. CLERICI dissertatio de *eligenda inter christianos dissentientes sententia*, *** quam indifferentistis oppositam esse, aliis quidem persuadere vult; satis tamen ex ista elucet, illum nimis lata principia fidei adprobare; nec vitii, quod ab indifferentia nomen habet, immunem esse. Nec hoc mirum esse, iudicabit, qui cogitare velit, Clericum fuisse arminianum eumque a socinianorum doctrina non plane remotum. Eam ob caussam ERN. SALOM. CYPRIANVS idem argumentum persequutus est; tali tamen modo, quem veritas atque ipsa rei natura postulant, in *consultatione de eligenda inter christianos, religione dissidentes, sententia:* *

* dissertationem hanc vberius recensui in *der einleit. in die religionsstreitigk. ausser vnserer kirche, part.* v. p. 304. sq.

** vide PLACCIVM *theatr. pseudonym.* p. 331. *vnschuld. nachricht.* 1714. p. 356.

*** addita est: GROTII libris de *veritate religion. christian.* a CLERICO in lucem emissis.

* adnexa est ciusdem editioni GROTII librorum de *ver. christian.* MDCCXXVI.

An impartial catechism, cet. Londin. MDCCXXXVI. 8. quo libro fatetur quidem auctor, ſcripturas ſacras originem ſuam ad deum referre; pauca tamen capita diuinitus patefactæ doctrinæ adprobat: *

A catechiſm founded vpon experience and reaſon, Londin. MDCCXXXIX. 8. cuius auctor omnes fidei articulos reiicit ac ſola ſanctioris vitæ ſtudia ad religioſum dei cultum requirit.

§. IV.

Inter eos, quorum particularis indifferentiſmus praua nititur perſuaſione, diuerſas chriſtianorum religiones inter ſe coniungendas eſſe, alii fatentur, ſocinianos in dogmatibus, quæ ad fidei fundamentum pertinent, a recta via longe aberrare atque a nobis ita diſſentire, vt iſti ad communionem ſacrorum minime ſint admittendi; putant tamen, pacem fieri poſſe cum pontificiis, reformatis ac lutheranis; aut cum reformatis et lutheranis ſaltem, quia diſſenſus harum ſectarum non ad fidei articulos, ſalutis æternæ cauſſa neceſſario cognoſcendos, ſpectet. Hi præ aliis *ſyncretiſtæ* adpellantur.

Multa horum ſyncretiſtarum ſcripta recenſere poſſem; conſulto autem ea iam dimitto. Commodiorem enim locum, notitiam iſtorum ſuppeditandi, infra habebo, quando libri certaminum cum pontificiis ac reformatis a me [redacted]

peruerſarum familiarum; nec ipſi iniuria fit, ſi vel huic; vel illi ſectæ adiungatur. Vti enim multitudo; ita etiam varietas eſt commentorum, quæ diuulgauit. Syncretiſmi pariter ac indifferentiſmi ſpecimina dedit. Teſtatur hanc in rem eius liber inſcriptus: *panthenoſia; ſeu compoſitio omnium diſſidiorum circa æternam veritatem; aut veriſimilitudinem verſantium*, ceter. quem Baſil. MDCXLIV. prodiiſſe, alii ſcribunt; alii autem editionem ſine loco ac tempore memorant.* Reliquit POSTELLVS plura ingenii monimenta. Sunt iſta: *coſmographicæ diſciplinæ compendium:* de *vniuerſitate liber: ſignorum cæleſtium vera configuratio:* de *republica turcica:* de *magiſtratibus athenienſium;* item *clauis abſconditorum:* de *natiuitate vltima mediatoris: iudicium de noua ſtella: alphabetum duodecim linguarum:* liber de *originibus:* de *candelabro typico: chorographia terræ ſanctæ: legis mahumeti et euangeliſtarum concordia* atque alia, quorum adcuratiorem narrationem negligo. Ea enim ita comparata ſunt, vt ab inſtituto meo ſint aliena; nec ad locum hunc pertineant.**

§. V.

QVI contra indifferentiſtas arma ſua ferrent iisque ſe opponerent, tantum abfuit, vt deeſſent, vt multi monſtrarent, eos de veræ atque ad ſalutem ſempiternam ſatis idoneæ religionis ratione male ſentire longeque a recta via deflectere. Comprobant hoc ſcripta, cum a lutheranorum; tum reformatorum ſacrorum doctoribus contra indifferentiſtas in lucem emiſſa, quorum vt nunc ſyllabum exhibeam, ordinis ratio poſtulat. A *lutheranis* ſequentia nobis tradita ſunt:

HIERON. KROMAYERI commentationes de *libertiniſmo credendi*, ac de *religione prudentum:****

IO.

* conf. PLACCII *theatr. pſeudonymorum* p. 481. ac BRVCKERI *hiſtor. critic. philoſ. tom.* IV.

** de Poſtello eiusque ſcriptis ... p. 235. *obſeruat. halenſ. tom.* VIII. p. 295. *muſeum* ... *rarior.* p. 513. *die vaſti* ...

*** adiunctæ ſunt eiusdem

IO. CONR. DANNHAVERI differtatio de *gallionismo ad actor.* XVIII, 14. fq. Argentorat. MDCLXIV. *

VALENT. VELTHEMII *indifferentismus religionum profligatus*, Ien. MDCXCIV. *

FRID. ERNEST. KETTNERI *exercitationes histor. theol. de religione prudentum*, Ien. MDCCI. 4. eiusdem *bedencken von der religione eclectica*, Ien. MDCCII. 4.

IO. GOTTL. STOLTZII *bedencken vber die neutralität in der religion*, Lubben. MDCCXIV. 4. eiusdem *die mit recht verworfene religions - neutralitæt*, ibidem MDCCXVI. 4. ** quo et fpectant: IO. WIGANDI libellus de *neutralibus et mediis*, Francof. MDLX. 8. *** CHRISTOPH. SONNTAGII difputatio de *neutralitate religionum*, Altorf. MDCCXIV. IO. DEVTSCHMANNI differtatio de *fecta neutraliftarum*, Vitemberg. MDCLXVII.

GOTTL. WERNSDORFII *commentatio de indifferentismo religionum*, vna cum differtatione de *auctoritate librorum fymbolicorum*, Vitemb. MDCCXVI. 8. * qua aliquot differtationes, contra indifferentiftas, maxime Friedliebium fcriptæ, auctiores exhibentur. Præter alia, multa in iis tradita funt, quæ hiftoriam indifferentismi illuftrant. ** Conuerfæ iftæ funt in germanicum fermonem, cura *Gottfr. Chriftoph. Claudii*, fub infcriptione: *bericht vom indifferen-*

[redacted]

LOESCHERI *abgewiesenen Demas* oppugnauerat. Quum hic ad caussam suam tuendam edidisset: *abgenœthigte anmerckungen vber Kochs abgewiesenen indifferentisten*, MDCCXIX. 4. respondit ille:*

IO. FECHTII *historia et examen nouæ theologiæ indifferentisticæ; siue religionis vniuersalis*, a filio eius *Gustau. Friderico*, Rostoch. MDCCXXI. 8. editum:**

VALENT. ERNEST. LOESCHERI *antilatitudinarius*, Vitemberg. MDCCXXIV. 8. ***

IO. GOTTHARD. BEYERI *vrsprungliche quellen des indifferentismi; oder vrsachen der nærrischen meinung, man kan in allen religionen selig werden*, Lips. MDCCXXVII. 8.

ERNEST. SALOM. CYPRIANI *warnung vor den irthum von gleichgultigkeit derer gottesdienste; oder religionen*, cuius secunda editio Goth. MDCCXLIV. 8. prodiit.* Liber est, cum multa diligentia ac iudicio exaratus. Ostenditur, indifferentismum repugnare rectæ rationi: quieto vitæ ciuilis statui: voluntati dei, tempore prioris fœderis patefactæ: fauere fundamento religionis christianæ euertendo. Sunt et singulares dissertationes argumenti huius, nunc itidem commemorandæ: SCHOMERI de *semipradestinatione latitudinariorum*, MDCLXXXII. LOESCHERI de *indifferentismo religionum*, contra antea adductam *historiam infallibilismi*, Vitemb. MDCXCII. SELIGMANNI de *sentiendi et credendi libertinismo*, Rostoch. MDCLXXXVII. ** BOEHMERI de *mysterio trinitatis contra latitudinarii orthodoxi auctorem*, Helmstad. MDCCX. cuius iam supra mentionem feci: SCHMIDII de *Puccio, in naturalistis et indifferentistis rediuiuo*, Lips. MDCCXII. PFALTZGRAVII de *indifferentisma religionum*, Hal. MDCCXVIII. LVTCKEMANNI de eodem argumento.

Inter

* in *den vnschuldigen nachrichten*, 1719. p. 842.

** *act. eruditor.* MDCCXXI. p. 520. LILIENTHALII *theol. biblioth.* *tom.* I. p. 359. *vnschuldige nachrichten*, 1721. p. 97.

*** exstat etiam in *adpendice* eiusdem *stromat.* p. 30. sub titulo: *statera articulorum fidei, errorum fonticorum et elenchi necessarii:* conf. *samlung von alten vnd neuen theolog. sachen*, 1725. p. 83. *auserlesene theolog. biblioth. tom.* I. p. 497.

* *nouor. actor. eruditor. supplement. tom.* VI. p. 188.

** est in eiusdem *exercitationib. academic.* p. 859.

prætereundus eſt PETRI DE VILLEMANDY *ſcepticismus debellatus*, Lugdun. Batauor. MDCXCVII. 4.*

In ſyncretiſmo profligando, maxime generatim ſpectato, verſati ſunt: PETR. HABERKORNIVS in *admonitione contra ſyncretismum*, Gieſ. MDCLXII. atque *enodatione errorum, quos ſyncretiſtæ circa articulos fidei fundamentales committere ſolent*, ibidem MDCLXV. SAM. MARESIVS de *ſyncretismo et conciliatione partium, in religione diſſidentium*, Geneu. MDCLXII. 4. IO. CHRISTOPH. SELDIVS in *der entdeckung des ſyncretiſtiſchen abgotts vnd greuels*, Altenb. MDCLXIV. 4. IO. CONR. DANNHAVERVS, cuius prodiit *myſterium ſyncretismi detecti*, Argentor. MDCLXIV. 4. IO. BOTSACCVS in *dem antiſyncretiſtiſchen wegweiſer*, Stetin. MDCLXV. 4. atque in *apologia* libri huius, ibidem MDCLXVI. 4. IO. MAVRISCHIVS, qui edidit: *ſyncretiſtiſcher glaubensbincken*, Lipſ. MDCLXVI. 4. ABR. CALOVIVS in *ſyntagmate antiſyncretiſtico*, Lipſ. MDCLXVIII. 4. PETR MVSAEVS, cuius liber de *fugiendo ſyncretismo*, Kilon. MDCLXX. 4. lucem adſpexit: IO. MVSAEVS in *quaeſtionibus de ſyncretismo et ſcriptura ſacra*, Ien. MDCLXXIX. 4. HIERON. KROMAYERVS in *locis antiſyncretiſticis*, Lipſ. MDCLXVIII. MDCLXXXIII. 4. HENR. BRACKERVS, cuius exſtant: *decades epiſtolarum, a theologis conſcriptarum, de ſyncretismo hodierno damnabili et noxio*, Flensb. MDCCVI. 8 BALTHAS. BEBELIVS in *collegio antiſyncretiſtico*, cum *Io. Frid. Mayeri* præfatione de quæſtione: an penes lutheranos culpa impeditæ pacis eccleſiaſticæ hæreat? Gryphisw. MDCCIX. 8. edito. Adiungendæ ſunt diſſertationes: IO. QVISTORPII de *ſyncretismo religioſo*, Roſtoch. MDCLXIX. DAV. CHRISTIANI de *reprobato ſyncretismo*, Gieſ. MDCLXXXVI. Hiſtoriæ ſyncretismi illuſtrandæ inſeruiunt: CONR. TIBVRT. RANGO in *hiſtoria de origine et progreſſu ſyncretismi*, germanice ſcripta, duabus par-

[redacted]

